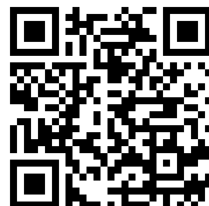

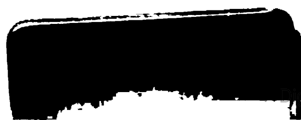

BOSILJAK,

LIST ZA MLADEŽ.

Drugi tečaj.

1866.

Urednik i vlastnik:
Ivan Filipović.

U ZAGREBU.
Tiskom Dragutina Albrechta.
1866.

SADRŽAJ.

Pjesme umjetne i narodne.

Veće i manje pripoviedke, bajke, priče i basne.

Povjestne, zemljopisne, statističke i životopisne crtice.

Prirodoslovje, gospodarstvo, kućanstvo i obrtnost.

Ini poučni članci.

Sitnice.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 1. 1. listopada 1865. **Teč. II.**

Dvie slavonske žrtve.

(1607.)

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

I.

Pojezdilo momče mlado
Niz požežko polje ravno
Ka Krndiji gori čarnoj.
Divan junak na svijetu,
A ljepšega još mi tursko
Odievalo nije ruho:
No junačke ljepote se
U njeg' danas nenagledà,
Nit će danas uzdahnuti
Za njim majka ni djevojka.
Bijeli je plaho turban
S obrvama sastavio,
Pa u živac baš taknuo
Uzendjijom biesnog ata.
A sramotit at se neda,
Već niz polje nagnù ravno —
Vihoru je — reć bi — takmac.
Za njim stupac gusta praha,
A kraj njega poskakuju
I brežuljci i seoca,
Poskakuju — pa nestaju.
Da neskaču jasne iskre
Izpred praha iz kopita,
Rekó bi, da konjic biesni
Ni zemlje se nedotiče.
Putem sreće ljute Turke,
A sreće i tužnu raju,
Al nemari jezdioče
Ni za Turke ni za raju,
Već on leti — krilat zmaju.

Od zapada većzarudi
Jasno nebo — baš kó oko
Onih jadnih kukavicah,
Štono kleti zulum turski
Ucvilio bješe ljuto — —
A Krndiji na koljeno
Krasni junak dojezdio.
Postajao, uzdahnuo,
Pa čas upró jasno oko
U požežko polje liepo —
A junački mu se pogled
Kô u ljuta risa smrači.
Al sad mahnu izpreda — se,
Dižè turban, a čelo mu
Ponosno i smjelo sijnù.
Razvedrì se kano danak,
Osmješi se, pa bijesno
Ciknù kano od radosti,
Ter u gustu šumu skrenù,
A za čas ga ponestadè —
Kud li dospjè, sám Bog znade.

II.

Vidje l' kada strašivicu lovca,
Gdje na ljuta risa drhćuć mjeri?
Puška puče, krvca risa obli,
Al on ranjen sad na noge skoči —
A iz predanj bolan lovac bježi.
Pa kad jadnog opet kob nanese,
Da prolazi goricom zelenom,
Pomno risu duplje obilazi,

Drhćuć strahom, da se u čas zao
S risom nebi ranjenim sastao! —

Prošle do tri godinice puste,
Odkad zemlja tursku pije krvcu
A s mačevah junačkih drugovah
Slavetića i Kolakovića.
U Kobašu gradu Kolaković,
A u Sirču, gnjezdu od junakah,
Slavetić se udomio bješe,
A obadva vrh ljesinah turskih.
Ali sreća iznevjeri raju:
Višnji htjedè, te se neizvede
Jošte sveto djelo od osvete.
Pogažena bješe bolna raja —
Nu kom' duša robovat neznaše,
Taj s' odmetnù u goru zelenu,
Da pod barjak stupi pravednički,
Koj razviše dva junaka slavna:
Kolaković i Slavetić dični.
Izgubiše zatočnici slavni
Vojske svoje i gradove tvrde,
Pa se sada — dva ranjena risa —
Ugnjezdiše u skriveno duplje
A u krilu majke od junakah,
Te ponosne Krndije planine —
Da Bog dade, da s nje sunce sijne!

Do sto četa junakah im broji,
Al tisuće pred njom drhću Turak'
Tieh Turakah, što junake slavne
Težkom silom nadbiediše svojom —
No ih skučit nikad nemogahu.
A šaptneš li tek imena slavna
Slavetića i Kolakovića,
U čas Turad težka hvata groza,
Kano da im derviš zaprijeti,
Da će kugu oboriti alah,
Da s osveti s grijehah i zalah.
A kad raji spomeneš imena
Dvajuh njenih zatočnikah slavnih —
Što je staro, sve ih blagosivlje,
A u mlade čeljadi srdašce
U čas plane kano oganj živi,
Pa tko j' junak bio i nebio —
Golom dušom sad bi udario.

(Dalje sliedi.)

Marko Kraljević.

Narodna pripoviest.

Po svietu se potucala majka Kraljevića Marka. Tužan Marko, još nejako diete, išao je za njom. Dojdoše oboje u jednu šumu, i sjednu u hlad pod stoljetni hrast. Tu stane Marko roniti gorke suze nad nesrećom mile majke. „Utješi se sinko moj,“ reče mu majka, „ti ćeš biti na skoro junak nad junaci, samo me poslušaj! Sisaj me, dok neuzmogneš iz korena izčupati hrasta i vrh mu naopako premjestiti u zemlju.

Marko poslušao majku. Sisao ju deset godinah, bio već momak od oka a čovjek bi mogao njim živac razbijati. Kad je već deseta godina na izmaku bila, rekne majka svomu sinku; „Ded Marko izčupaj onaj debeli hrast i turi mu vrh u zemlju.“ Ode Marko k hrastu, razkorači se, uhvati ga objeručke, te ga izčupa s inesetnom žilicom, ali mu vrha naopako u zemlju turiti nemogaše. „Hajde dakle sinko, sisaj me još desetak godinah,“ rekne mu majka.

Marko posluša majku, sisaše ju, dok neosvanù zadnja zora druge desete godine.

Ode Marko sada k najdebljemu hrastu, izčupa ga iz korena i vrh uturi u zemlju. Opazì to majka Markova, razplače se i zavikne, da se je isto korenje od hrastovah uzdrmalo, pa pobježe bez traga u gusto šikarje.

Marko stoji, kó gromom ošinut, nezna ni kamo ni kuda. Malo postoji, a zatim odluči izaći iz te šume.

Izadje njekako iz šume; al kad tamo, ima šta i gledati. Množina kolah puna težkog željeza zagreznula u blatu. Čim su ga gospodari tih kolah opazili, ponudiše mu odmah troja kola željeza, ako izvuče drugo gvoždje iz blata; vidili bo su u Marku momka od oka. Ide Marko pokušat sreću; — popane prva kola za rudo, te ih kao perce izvuče iz kaljuže. Isto tako popane druga, treća itd., dok sva iz blata neizvuče. Trgovci se začudiše, dadoše mu ona troja kola, a on ode kovaču, da mu napravi buzdovan iz dobivenoga željeza.

Došav ka kovaču, reče mu, što želi, a ovaj mu obeća, da će buzdovan za dva dana sgotoviti. Dodje Marko za dva dana i uzme napravljeni buzdovan u ruke, te ga baci nebu pod oblake, da ga se ni vidjelo nije. — Buzdovan pade neizrecivom silom i brzinom, a Marko ga dočeka, da mu na koljeno padne. Buzdovan padne Marku na koljeno, odbije se i razprši, a Marko ode po drugiput ka kovaču, — da mu buzdovan bolje načini. No kao što prviput, tako se to isto i sada dogodi. Ode Marko dakle po treći put do kovača, te mu se smrću zagrozi, ako mu ga čvršćega neskuje. Kovač svari po treći put buzdovan; Marko ga uzme u ruke, te ga opet baci nebu pod oblake, — buzdovan padne Marku na koljeno; no sada ostane čitav. Buzdovan je dakle imao čestit, a sada pojde opet u šumu, da sreću potraži.

Dodje Marko u šumu i nabasa na uzku stazicu, koja se je daleko u u šumu protezala. Iduć po njoj naide na čovjeka, koje je hrast previjao.

„Hej čovječe!“ upita ga Marko, „kako ti je ime?“

„Grbdrvo“ bijaše odgovor.

„A bi li ti mene sliedio?“ upita Marko dalje.

„Zašto ne, i onako neimam nikoga, s kim bi se razgovarao; — sreća za me, što me ti opazì!“ reče Grbdrvo.

Idu ova dvojica sve dalje i dalje neprestano se razgovarajuć, dok nenaidu na čovjeka, koji je u rukuh trô velik kamen, tako da je za mali čas sav kamen dlanom srunio.

„Kako ti je ime čovječe?“ upita ga Marko.

„Tarkamen,“ odgovori upitani.

„A nebi li ti htio sa mnom ići!“ upita ga Marko.

„Zašto nebi,“ odgovori Tarkamen, i baci ostatak orunjena kamena.

I tako ih bijaše sada trojica u družtvu, svi od oka junaci; no gladni ko kurjaci (vuci), s toga odluče lov loviti. — Marko ulovi prvi svojim buzdovanom zeca, te odluči, da ga Tarkamen peče; a on i Grbdrvo da idu još loviti.

Veselo je okretao Tarkamen sladku pečenku na ražnju; kad al eto najedanput čovjeka: pedalj čovjeka a lakat brade, sjedne Tarkamenu za vrat, stisne ga tako nježno, da se ni ganuti nije mogao, uzme već pečena zeca i pobjegne s njim u šumu bez traga. Tarkamen se naskoro osviesti, od boli, pa odluči drugoga zeca uloviti. On ga i sbiljam ulovi, sguli s njega

*

kožu, te ga pricvrlji uz vatru, da bude samo čim prije pečen, ma i zakadjen. — Dodje Marko i Grbdrvo, oba nose po čuturu vina, svaka od 20 okah, koje su Turkom oteli.

„Dobar dan" javi se Marko Tarkamenu, „gdje ti je zec?"

„Evo ga" reče Tarkamen, dignuv na ražnju na pol izgorjela zeca.

„E moj brajane, ta ti neznaš još ni zeca izpeći; da nisam ovako gladan, nebi ga sigurno ni okusio."

Tarkamen šuti, prostre svoju kabanicu na travu i metne na nju čuture i zeca. Jeli su i pili, koliko su mogli; a kad su se najeli, rekne Marko Grbdrvu: „Ti ćeš Grbdrvo zeca peći, a Tarkamen će sa mnom u lov!"

Ova dvojica odu i donesu opet vina; al Grbdrvo je kao i Tarkamen sažgao zeca; jer se je i njemu ono isto dogodilo, što i Tarkamenu. Odluči dakle Marko, da će sam peći zeca.

Ode Marko u šumu, ubije zeca, sdere mu kožu, te ga natakne na ražanj. Peče Marko zeca, al eto ti pedalj čovjeka a lakat brade, te htjedè po svojem običaju sjesti Marko na vrat. No Marko, nebudi lien, maši se svoga buzdovana, okrene se i čvrkne našega čovjeka tako lagano, da se je triput prekopitnuo (preobrnuo). Nasmija se Marko, da je sva gora odjeknula, uzè čovječca, pa ga turi u njeki šupalj hrast. Zatim se vrati k svomu zecu, koji je skoro izgorio bio, skine ga s ražnja, postavi ga u hlad, te čekaše pun veselja svoje drugove.

Nebi tomu dugo, al eto ti naših delijah, gdje nose dvie čuture vina.

„Oj Marko!" poviče Grbdrvo, „gdje ti je zečina?"

„Ma evo ga," odgovori mu oholo Marko, al nemislite, da je izgorio kao kad ste ga vi pekli.

Grbdrvo ušuti; jer je bio gladan. Kad su već odručali reče Grbdrvo: „Čuješ Marko, je li k tebi kakavi čovječac dolazio?"

Sad je Marku puklo pred očima, zašto je njihov zec bio sažgan, zato posprdljivo odgovori: „Daborme da je bio, ali je znao, kad je k Marku došao otimat zeca. Ubio sam ga braćo! i turio u onaj šuplji hrast. Ala ste mi vi delije, te ga nemogaste utući kao ja; — haj! haj! ala ste mi junaci!"

„E dobro Marko!" reče Grbdrvo, „kad si ti ubio čovječca, deder nam ga pokaži."

„Hoću, hajde za mnom!" reče Marko ustajuć, i odvede ih do šuplje hrastine, u koju je čovječca turio. „Gledajte u šupljinu!" reče im Marko.

„Ma brate," reče Grbdrvo pogledav s Tarkamenom u šuplji hrast, čovječca neima u hrastu.

„Kako bi to bilo," odgovori začudjeno Marko. Zatim reče Grbdrvu i Tarkamenu: „Ostanite vas dva, a ja idem za njim."

Oni poslušaše, a Marko stupi u šupljinu hrasta. Čim on unutra — al se na jedanput zemlja otvori, i on pade na njeko liepo polje.

Ide malo i vidi ljude, gdje nožići pšenicu režu. Svi su bili maleni, kao i naš pedalj čovjeka a lakat brade.

Ide malo dalje, te naidje na kolo sastojeće iz tri momka i tri djevojke. „Hej moje kolo malo," reče Marko, „kaži mi dè, gdje je pedalj čovjeka a lakat brade?"

Kolo stane i odgovori: „Idi neznana delijo do drugoga kola, ono će ti kazati, gdje je naš kralj — pedalj čovjeka a lakat brade.

Ide Marko dalje i dojde do drugoga kola, sastojećega iz šest momakah i šest djevojakah. Marko stane te upita: „Deder mi kaži srednje kolo, gdje je vaš kralj pedalj čovjeka a lakat brade?"

„Idi neznana delijo do trećega kolo, ono će ti kazati," odgovori drugo kolo.

Ide Marko i dospije do trećega kola iz dvanajest momakah i toliko djevojakah sastojećega. Staue Marko i upita: »Nuder kaži mi oveliko moje kolo, gdje je vaš kralj — pedalj čovjeka a lakat brade?"

„Idi neznana delijo upravo, pa ćeš doći do zlatnoga dvorca, oko dvorca je biser voda, a na vodi tri biela labuda. Kada dodješ do zlatnoga dvorca a ti zapjevaj:

Dodje junak k dvorcu
I k bisernoj vodi,
Na njoj tri labuda; —
Nemože se ući,
U dvor kraljev zlati.
Labudi, labudi,
Pravite ćupriju!

Čim to izpjevaš, odmah će se labudi uzduž poredati, a ti ćeš tako preći i u dvorac doći." —

Ide Marko i dodje do rečenoga dvorca. »Dvorac zlatan, oko dvorca biser voda, a na vodi tri labuda. Čim dodje poče odmah pjevati:

„Dodje junak k dvorcu
I k bisernoj vodi,
Na njoj tri labuda; - -
Nemože se ući
U dvor kraljev zlati.
Labudi, labudi,
Pravite ćupriju!"

Čim to izpjevà, skupe se labudi i uzduž se poredaju, tako, da je Marko mogo preći. Kad je prešao, razlupa buzdovanom gvozdena vrata i stupi hitro ko munja u sobu, gdje je kralj sjedio.

Kad ga je kralj opazio, htjede uteći, no kod prvog skoka sastavi ga Markov buzdovan sa crnom zemljicom. Prignù se Marko k zemlji, spopadne kralja za bradu i metne ga na stol, trgne zatim handžar i odreže mu glavu. Izadje iz dvora pomoćju labudovah, al nezna siromak, kako i kuda će sad. Na svu sreću opazi žensku, koja je kose do petuh imala; brže bolje usječe Marko jošić drvo, priveže ga ženskoj za kose, zatim sjedne na učvršćeni jošić, a

ženska ga, koja je žbanjom na vodu išla, iznese van. Kad on napolje, al tu ima šta i gledati. Grbdrvo i Tarkamen tuku se s Turci, koji su ih napali sbog toga, što su Marku pomagali Turke robiti. Kad to Marko vidi, razmaše se svojim buzdovanom, tako da je na svaki mah po dvanajest Turakah smlavio. Kad to Turci opaziše pobjegoše, kud su koga noge nosile, i tako ostadoše Grbdrvo i Tarkamen živi. Naskoro zaciele im rane, koje u tom malom boju dobiše. Odtad se ponovi njihovo življenje po starom običaju. Mnogo su još zecevah pojeli i velikih čuturah izpraznili. I ja sam bio s njima, jeo zečetine i pio rujnoga vinca, tako da mi je i sada jezik mokar.

Knjižnice za mladež.

Slušali smo već višeput govoriti o potrebi, da se za puk pišu sgodne zabavne i poučne knjige; pa je o tom već puno koješta i pisano; dapače ako se nevaramo, to je iz obćega osjećanja te potrebe postala i poznata, našoj matici pridružena, zaklada za izdavanje pučkih spisah. Potrebu dakle pučkih spisah u nas bilo bi suvišno dokazivati, i uemislimo, da itko pametan o tom sumnja. — Mi ćemo indi samo njekoliko riečih o tom progovoriti, jesu li nam dosadanji naši pučki spisi donieli onu korist, koja se od pučkih spisah u obće očekuje, a ako nisu, kako da nam onda urode očekivanom korišću.

Ako se svraćali budemo na korist, kojom su nam urodili dosadanji naši pučki spisi, to moramo priznati, da je ta korist ne samo neznatna, nego skoro posve nikakva. Naš puk iz dosad njemu namienjenih knjigah nije se u ničem opametio, nije i u ničem boljim postao, niti u moralnom, niti u materijalnom pogledu. Dapaće mi smielo tvrdimo, da je naš narod uz sve naše nastojanje, uz sve naše piskaranje, danas mnogo nazadniji nego li je bio prije dvadeset il trideset godinah. Moralno je svakako razvraćeniji, materijalno pako gospodari kao što su gospodarili i njegovi djedovi, al neživi onako priprosto, nego ima puno kojekakvih potrebočah, o kojih naši starci ni sanjali nisu. To je dakle svakako nazadak a ne napredak. Naša pučka literatura nije nam indi do sada ništa koristila.

Mnogi će na ovo reći, da se tomu ni čuditi nije, jer za puk mnogo još ni pisali nismo. Mi toga baš nebi rekli, jer skoro sva naša književnost i jest pučka (popularna.) Ta koliko imamo mi knjigah strogo znanstvenih, koje puk razumio nebi? Ali sve da i uzmemo, da se na književnom polju mnogo za puk brinuli nismo, kao što je to sbiljam istina; ali to nemože bre nitko zanijekati, da ipak imamo barem njekoliko i to krasnih pučkih knjigah.

Spomenut ćemo samo Kačićeve pjesme, Došenovu „Aždaju" i Relkovićev „Kućnik." Nisu li to prekrasne knjige za puk? Kamo sreće, da naš puk samo toliko narodne sviesti ima, koliko se je iz Kačića naučiti mogao; da samo toliko moralne valjanosti u sebi osjeća, koliko se je iz Aždaje crpiti dade; da se je u gospodarstvu samo toliko naprvo pomaknuo, koliko ga

Kućnik uči! Kamo — velim — sreće, jer da su samo ove tri knjige na njega djelovale, koliko bi bile po nutrnjoj vriednosti mogle djelovati, to bi mi kud i kamo sada u boljih okolnostih bili, i moralnih i materijalnih, nego li što u istinu jesmo. Ali ni to malo što imamo nije na narod naš djelovalo; pa mi tvrdimo, da na njega neće djelovati ni stoput veća pučka literatura nego li je sadanja, i da je u tom sve naše nastojanje u tutanj.

Pa šta je tomu uzrok? Jednostavno samo taj, što naš puk nikakove ljubavi za knjige neima, što ih nekupuje i nečita, te dakle nerabi najglavnijega sredstva, što bi ga poučiti, naobraziti, oplemeniti, na napredak potaknuti, i u njem rukovoditi moglo. Il zar tko sumnja, da mi, koji smo bolji, pametniji i napredniji, to bez knjigah nigda nebi postali bili! — Al naš puk voli po praznicih, svetkovinah, dugih zimskih noćih belendovati, ljenariti se il po krčmah klatariti se, nego li da bi uzeo kakovu knjižicu, te njom sebe i svoje da štogod nauči il zabavi. Neka se nerekne i naš puk nezagovara tim, da on sav još ni čitati nezna, pa da će u tom već bolje biti, kad se škole svuda pozavadjale budu. — Jer zar su većom stranom bolji gradjani, medju kojimi su već od starine škole udomaćene? Da tko sad zaredi sve gradove naše trojedne kraljevine, mi sumnjamo, da bi našao pedeset gradjanah, koji bi naš kakov list držali, ili koji bi od vremena do vremena kupovali po koju našku knjigu. A ima i selah, gdje su škole već oddavna, pa zar je tamo naš sviet bolji ili uičem naprednije, nego li po selih, gdje školah još nije? Tko je po takovih selih hodao i sa svietom iz takovih selah obćio, morat će priznati, da nije. Mi znamo krajevah u našem narodu, gdje ima više školah nego li selah, gdje ima, barem na papiru, više školskih polaznikah nego li sposobnjakah, gdje medju sto ljudih jedva ćeš naći dva tri, i to starca, koji u školi nisu bili, dapače gdje su i žene s malom iznimkom školu polazile. A nisu takovi krajevi baš ni neznatni, jer u tom se stanju nalazi naše školstvo u cieloj gradiškoj, brodskoj i varaždinskoj pukovniji. Pa da tko zajde, te da tamo na prodaju nuditi stane naše knjige, zaista da ih nebi ni deset prodao. Zar da tamo koji prosti graničar drži „gospodaraki list“ ili „seljaka!“ Ta u sto kućah nećeš ni kalendara naći, a kamo li druge kakve naše knjige. Nek tko svecem il nedjelom zajde tamo po crkvah, neće zaista nikomu u ruci viditi molitvenika ni momku ni djevojci, ni čovjeku ni ženi, premda su svi od reda u školi bili; ali će dosta viditi, kako se po kućah božjih kekeće i brblja, zieva i driemlje. Il nek tko svecem il nedjelom po podne zajde tamo po selih, pa će viditi, kako ljudi u debelom hladu ili spavaju, ili puše i pljuckaju, kako žene hrpimice pred kućami sjede, te svakoga prolazećeg ogovaraju; kako se mladež nateže i naganja il pjeva nesramne pjesme. Toga ćeš svuda i na sve strane viditi i čuti; al da stariji mladje oko sebe sakupe, pa im iz kakove knjige šta poučna čitaju, te da se onda dogovaraju, kako će u čem šta bolje i naprednije raditi, o tome neće nitko nigdje naći ni traga ni glasa u našem narodu.

Takav nam je svuda naš narod, više ili manje gorji, ali bolje nigdje.—

To je pako veliko zlo i po narod i po našu literaturu. Jer naš narod ništa nečita, nit si k srcu prima, što ga pametni ljudi uče, zato je glup i pun svakojakih predsudah, zato je skroz i skroz demoraliziran, zato su psovke, kradje, bludnost i svakake druge opačine u njem uvriežene, zato je on bogac i kukavac na sve strane, zato je on od svih preziran i zametavan, te ga nijedan narod neuvažava i neštuje, osim na koliko se samo njim na svoju korist poslužiti može. Jer naš narod ništa nečita, te za sebe i svoje knjige nemari, zato je naša literatura kukavna i jadna, da je već u Europi kukavnije i jadnije nije. Zar je to literatura, kad se velikim trudom jedva po njekoliko stotinah od svake knjige prodati može! To je bogme kukavština, da je veće nemože biti. Pa zato se ništa i nemože znatnijega poduzeti na našem literarnom polju, nit nam se mogu znatniji umovi pojaviti niti uzgojiti, nego se samo od danas do sutra životari i bogčari. A takav život, nije li to gotova smrt; ili ako ne baš smrt, ali doista put, koji nas vodi k vječnoj narodnoj propasti!—

Ovdje će mnogi na nas navaliti, da stvar predstavljamo u preveć crnom vidu. Tim ovo odgovaramo. Il se stvar ovako ima ili neima. Ako se neima nek nam se dokaže; nas će to veoma obradovati, i mi ćemo se rado pokajati za svoj grieh, jer i sami želimo, da tako nebude. Ali ako se ima, čemu da to tajimo i pred narodom krijemo? Zar svieta radi? Nama ni je do svieta, nego nam je do spasa svog naroda, koji je u pogibeli, da postane žrtvom sebičnosti toga svieta. Zato tvrdimo, da odprto valja svomu narodu odkrivat sve njegove ràne, jer ako ih on nepoznaje, neće ih bre ni vidati. Koga hoćemo na pravi put krenuti, moramo mu najprije dokazati, da krivim ide. Protivan postupak nama je upravo nelojalan i nedomorodan, jer narodu taji i krije silne pogibelji, koje sada priete upravo njegovu životu. Nu dosta o tom, te predjimo sada na zadnju stranu ovoga našega članka, naime na to, kako da nam očekivanom korišću urodi pučka naša književnost.

Na to odgovaramo sljedećim: Sa sadanjim naraštajem malo ćemo šta opraviti moći, jerbo pravo veli poslovica: Što je dikla navikla, to nevjesta neodviče. Što s djetetom nije odrastlo, to ćeš zaman gledati, da čovjeku u srce usadiš. Mi moramo nastojati, da već u našoj djeci, u našoj omladini probudjujemo ljubav k čitanju, i za knjige u obće. Moramo im kod svake sgode i prilike predstavljati korist čitanja liepih poučnih i zabavnih knjigah; moremo im pokazivati, kako se tim um bistri, srce oplemenjuje a pamet obogaćuje mnogim koristnim znanjem. Moramo im pred oči stavljati mnoge njima možebit poznate pojedine ljude, a i druge narode, koji su njegovanjem znanostih valjani, imućni, mogući i slavni postali. Moramo im dokazivati, kako su i pojedini ljudi i cieli narodi tim suroviji i nenaobraženiji, čim manje uz čitanje, uz knjige prijanjaju, čim manje znanosti i umjetnosti goje i razvijaju.

Ovo je dakako sve zadaća škole, i ona bi najviše u tom smjeru mogla i morala djelovati; ali, kako rekosmo, do sada djelovala nije, a to zato, jer joj je k tome manjkalo pripomoći iz vana i dovoljnih sredstvah. Velimo pripomoći, jer

škola sve to sama učiniti nemože, ako joj mnogi drugi faktori upravo kvare i ruše, što ona u tom pogledu dobra učini. K tome nije škola do sad imala ni dovoljnih sredstvah, da svoju mladež na to napućuje, da u njoj želju i ljubav k čitanju ne samo pobudjuju nego i goji, jer k tome nedovoljuju ni iz daleka samo školske knjige, samo obuka učiteljeva. Neka bo učitelj koliko mu drago govori o koristi liepih poučnih i zabavnih knjigah, to će sve brzo izlapiti, sve se brzo zaboraviti, ako učitelj odmah svojoj djeci liepih knjigah za čitanje nenudi i nedaje, nit je to u stanju činiti. A koliko je takovih školah u našoj domovini, u kojih bi se nalazile upravo mladeži namienjene knjižnice, odakle bi se njoj sgodne knjige za čitanje nudile i davale? Mi poznamo gimnazijah i realkah, gdje još neima takovih knjižnicah; a od pučkih školah nećemo ni da govorimo, jer takove su upravo biele vrane. A ovakove su knjižnice po našem mnenju najvažnije od svih učevnih sredstvah, kojimi se promiče školska zadaća; tako važne. da bez njih škola svojoj zadaći zadovoljiti ni nemože; i da samo zato, što ih dosada nije imala, zadovoljiti nije ni mogla. Čovjek je stvoren za slobodu; zato leži već u njegovoj naravi, da nigda pravo neljubi ono, što mora, pa ma da je to još kako koristno. Djeca samo po svom školskom nauku, samo po svojih školskih knjigah nigda neće obljubiti knjigah ni čitanja, nigda neće prigrliti znanostih, jer se tim pod moraš bave, i jer misle, da im se tim čini njeka sila. Ako dakle to postići hoćemo, mora se školskomu nauku i školskim knjigam još nješta pridodavati, što će taj moraš i tu silu zasladjivati, gdje će mladež više slobodne volje imati, gdje će po svom nagnuću izbirati, razabirati, prosudjivati i odlučivati moći. A to su druge različite sgodne poučne i zabavne knjižice, koje se mladeži po njezinu nagnuću nude i daju, da se njimi u prostih časih zabavlja. Samo takovimi knjižicami zasladjuje se školski napor i trud; samo preko takovih knjižicah dolazi mladež do pravog spoznanja koristi školske obuke, dapače i omili joj se; samo takovimi knjižicami probudjuje se u njoj nagnuće k čitanju, razvijaju se misli i oplemenjuju srca, a to najviše opet samo zato, što se njimi po svojoj volji bavi, i jer joj je kod čitanja takovih knjigah prosto, da čitane misli i načela sama može poprimiti ili zabaciti, odobriti ili osuditi, počem joj tu učiteljski ugled ili školski zakoni nikakovih zapriekah nestavljaju, niti joj njezin súd sapinju ni preuzimlju. A buduć da joj ta sloboda godi, to ona rado takove knjižice pregleda, prevrće a i čita; a kad ih s voljom čita. to je se mnogo i prima od onog što čita, te ona malo po malo knjige obljubi, i one joj postanu potrebom, pa ih se laća i poslje, kad iz škole izadje, odrasle te, ozbiljnom putinom života zaputi. Dapače ovakovim načinom dalo bi se djelovati i djelovalo bi se i na isti već odrasli naraštaj. Jer mladež bi doista. što bi joj se dopadalo, kadkad i odraslim kod kuće glasno čitala, odrasli bi to poslje od nje i zahtjevali, a napokon bi i sami u te knjižice zavirivali, te bi onda svojoj djeci kadkad i kupili koju knjižicu, i sami bi se u mnogom na bolje obratili.

Ovakovimi bi se dakle knjižnicami za školsku mladež dalo lieka mno-

gomu i mnogomu zlu, mnogoj i mnogoj ràni našega naroda. Njimi bi se u našoj omladini pobudila i uzgojila volja i nagnuće ka knjigam i k svemu dobru, na koje knjige napućuju, pamet bi im se okriepila, um izbistrio, srce oplemenilo, značaj izpravio, volja na pravi put izvela više i bolje, nego li je to moguće jedino samo školskom obukom i samo školskimi knjigami, koje su, kako pokazasmo, i kako svi vidimo i osjećamo, u tom smjeru do sad posve malo ili upravo nimalo djelovale A ovako uzgojena i pobudjena omladina, kad bi danas sutra dozrela, bila bi doista i u moralnom, i u umnom i materijalnom pogledu mnogo plemenitija, prosjećenija i naprednija, nego li je to sadanji naraštaj. Jednom riečju, ovakove knjižnice, svestno i revno rukovodjene rodoljubivimi učitelji, mogle bi skorim narod nam podići iz njegove sadanje ništavosti, a književnosti našoj pribaviti tako čvrst i stalan temelj, da bi u posve drugom zamašaju nego li do sada djelovala i razvijala se.

S toga nam dakle treba svim svojski i osbiljno o tom nastojati i raditi, da nam svaki naš učevni zavod, svaka škola, bude sprovidjena, pa ma još kako malom knjižnicom za mladež. Nijedna gimnazija, nijedna realka, nijedna glavna, niti pučka škola, bila ona za mužku ili za žensku mladež, neka nam nebude bez takove knjižnice. Mi takove knjižnice više cienimo, nego ikakve sbirke i aparate, više nego i knjižnice za same učitelje, jer na veću množinu djeluju. Nećemo tim reći, da i to netreba; ne, nego samo tvrdimo„ da bi u sadanjem našem narodnom položaju, školske knjižnice za mladež više nego li išta drugo blagotvorno i upravo spasonosno djelovalo i na narod i na književnost našu! Zato komu je rodoljublje nesamo na ustijuh nego i u srcu, komu je sbiljam stalo, da svomu narodu prokrčimo stazu k boljoj i slavnijoj budućnosti, taj neka uvaži ove naše rieči, te u svom krugu i po svojih silah neka pomaže i vida težke rane svoga naroda podizanjem i podupiranjem ovakovih knjižnicah. Svaka žrtva u to ime bit će sveta zadužbina na oltaru mile domovine i dragoga naroda nam, i svjetlat će obraz na divanu božjem i onomu, komu je namienjena, i onomu, od koga je namienjena.

Vi pako svećenici, učitelji i drugi poglavari naroda! dajte učinite božje djelo, te svi složno priskočite u pomoć svomu darovitomu ali zanemarenomu rodu! Budite mu pravi oci, spasite ga; a on će vas slaviti, dok bude svieta i vieka!

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

V. Gibanica.

Uzela mati pšenična brašna, prosijala na često (gusto) sito, sgrnula na daski od rezanacah prosijano brašno na gomilicu, u sried ove načinila rukom kao gnjezdance, u ovo razlupala njekoliko kokošjih jajah, i ulila malo vode, te na okruto zamiesila tiestne kruglje. Ove je razvijačem (oklagijom) razvila na

juvke, kolika je tepsija. Tepsiju je namazala maslom. Po tom je uzela čanak drveni, u ovaj metnula iz kese viseće nad šatrom mlad kravski sir; razdrobila sir na sitno, uzela lonac s vrhnjem, naklala vrhnje po siru; razlupala u to njekoliko jajah, sve osolila i dobro uzmiešala varjačom, pak metnula juvku po juvku u tepsiju. Na svaku juvku naklala je one smjese iz čanka na prst debelo, dok je napunila tepsiju juvkami i sirom. Kćerka Šana gledala je sve pozorno, što joj majka radi, i napokon zapita: „Majko! šta će to biti?“ — „Gibanica, diete moje!“ odgovori mati. „Eto tako se u nas pravi gibanica, pak sad ću naložiti vatru, ugrejati vršnik ili pokljuku (crepulju, crpnju, pekvu), metnuti na žeravicu sadjak ili tronogu, na ovu tepsiju i pokljukom pokriti, dok se izpeče gibanica.“ Medjutim je mati sve to i učinila, kako je Šani kazala, i više putah je podigla pokljuku, da vidi, hoće li gibanica liepo porumeniti, a da nepriplane od žestine. Gledala je mati i dole; nebi li nebilo od žeravice suviše žestine, i da se gibanica odozdol i odozgor liepo izpeče. Za ručkom jedući gibanicu pripoviedaše Šana ocu sve, kako je majka pravila i pekla gibanicu, a otac ju zapita, da li takodjer zna, odkud majki sir i vrhnje? „Od kravah dobiva se mlieko,“ odgovori diete, „i to sam vidila, kako majka muze krave, mlieko iz muzlice ciedi na ciedilo u tegle i mliečne lonce, i postavlja u mliečnjak na hlad, pak poslje njekoliko danah skida žlicom vrhnje i skorup s mlieka, koji se medjutim usiri. Majka mliečne lonce smlači kod vatre, pak sklade sir u kesu, koju objesi nad šatrom ili škafom, da se ociedi sirutka. Kadšto pravi majka u malih drvenih čancih i sirne hlebčiće, sirove, i suši ih u dimnjaku, pak tako dobijemo prokrela i suha šira.“ Otac će na to: „Liepo je to, moje diete! što si ti već toliko naučila od majke; ali majka i počinja sir, i tare ga u čabricu na sirenje za postavu. Nu znaš li mi kazati štogod za krave, u obće za goveče, kakva je to živina?“ — „To neznam, oče,“ odgovori Šana, „i molim, vi me obučiti o tomu, što neznam.“ „Pazi dakle, moje diete! Ti si već često vidila goveče. Ono ima plosnato čelo, rogove od korjena sve do kraja oble i dugačak rep. Mnogo ima govedjih pasminah, razlikuju se veličinom, razmierjem pojedinih čestih tiela, kao povratnika, šije, zadka, veličine i oblika rogovah, pa i bojom dlake, jerbo ima govedah bielih, mjedastih, ridjih, crnih, šarenih, prugavih, crvenih itd. Jošte se razlikuju goveda i svojom korišću, njekoje bo su pasmine za gojenje, druge za muzenje, opet druge za teglenje, te se prežu u jaram pod kola i tarnice i u plug. Po razlici spola i dobe različna se imena nadievaju govečetu, kao: bik ili bak, vol, krava, junac, junica, tele. Goveče je po svih gotovo zemaljah najvažnija kućna i gospodarstvena živina; a po mnogih je jedina. Koristi mliekom i mliečnimi tvorinami ili bielim smokom, kojimi se gdjekoji poljodjelac i sám hrani, i liep za nje dobiva novac; drugdje ga opet na paši ili u staji goje za mesnicu. U mnogih priedjelih ovo je jedini imutak, i više putah od njega samo kožu i loj prodaju Kao domaća živina poljodielcu pomaže orati i težati zemlju, i daje mu osim bielog smoka još i gnoj ili djubre, čim se zemlja gnoji i kriepi, da neiznemogne roditi obilnim plodom. Od goveda se sve može

rabiti: meso, sva gotovo utroba, i krv je za jelo, crieva i mehur su za razne potrebe, rogovi, pa i papci za svakojako orudje, kosti za izradjivanje i za košten ugalj. Kože se svakojako stroje, a dlakom se nalažu sedla i stolci.“
„Otac,“ reče na to Janko, brat Šanin, „ja sam onomad bivši s tobom u Biogradu vidio i bivole uprežene pod tarnice; molim te, kaži nam štogod i o toj živini, zar bivol nije goveče?“ „Jest sinko, i o njemu ću vam kazati, što znam. Bivol ima ozdol poširoke, na kraju oble, na stranu pa natrag savite rogove, na čelu kudravu dlaku, kratak vrat, malen podvratnik; dlake je sivo — sure. Nije onako pitom i koristan bivol kao goveče, al ga opet gdješto drže; najbolje mu godi ravnica i barež; može se prezati. Mlieko i maslo od bivolice nije onako tečno kao kravlje; jaka koža osobito valja za djonove; rogove rabe tokari.“

„Govedo ili goveče je naći po svih zemljah i stranah zemlje osim Australije; nu po drugih stranah svieta i po drugih zemljah ima drugih vrstih; njekoje su divlje, te žive u stadih po stepah i pustarah. Tako ima divljih vrstih govedah po velikih pustarah južno-amerikanskih, zvanih Pampas, i sjevero-amerikanskih, zvanih Prärie; ondašnji ih žitelji love stranom za zabavu, stranom za kožu, koja se osobito iz južne Amerike u Europu dovozi i ovdje stroji, te se od nje pravi najjači djon.“

VI. Svila.

Mati napravila svojoj Staži od svoje stare svilene suknje liep, nov ogrtačić. Staru je svoju plavetnu suknje razšila, (razporila), pak dala svilu u gradu bojadisaru, i ovaj je pobliedjelu plavetnu svilu obojio liepo na mrko, te sad izgleda Stažin ogrtač kao nov novcat, a obrubljen je i nakićen svilenom vrbcom ružičaste boje. Staža je bila u učionici izmedju prvih i najboljih učenicah, poslušna, prilježna, pod naukom mirna i pazljiva; uviek je pozorno slušala, što gospodin učitelj govori, i gledala pazljivo, što pokazuje. Kod kuće je bila poslušna roditeljem svojim, a sa svojimi drugaricami i saučenicami i saučenikom živila je u slogi i prijateljstvu; nikada se nije s nikim ni poriečkala, kamo li posvadjala i omrazila. Stažu je svatko volio. Došavšu s novim, liepim, svilenim ogrtačem njekog praznika u školu okružiše saučenice, radovahu se srdačno nad njezinim liepim ogrtačem, koji joj je na njezinu novu haljinicu šarenu liepo dolikovao, i povede se medju učenicami i učenikom ciele učionice razgovor o svili. Djeca su, istina, znala, da se svila prede i tka kao i lan ili kudelja i pamuk, i da dolazi od svilacah ili svilobubah, ali više nisu znala o tom, zato zamole gosp. učitelja da bi ih obučio o svili i svilcih. Učitelj je to učinio mahom drage volje, radujuć se znatiželjnosti i želji za naukom svojih učenikah i učenicah. On je taki onaj isti dan poslje službe božje skupio sve svoje učenike i učenice u školu, i pripoviedao je o svili i svilcih. Svilacah ili sviljacah ima mužkih i ženskih; mužjak ima češljasta ticala, a ženka nazubljena; krila su poput krova savita; izpod gornjih krilah viri prednji porub dolnjih krilah (to govoreć izvadi učitelj iz školskog ormara njekoliko

sviljacah, da ih djeca vide); bjelčast je, kako evo vidite, sa dva jasno — smedja pasca na prednjih krilih, a s jednim na dolnjih; širok je sviljac, evo vidite, preko dva palca. Gusjenica sviljčeva hrani se dudovim lišćem: bjelkasta je i gola, na jedanajestom prstenku svoga tiela ima oštrljast rog. Jajca su gotovo nalik na makova zrnca; izležene gusjeničice rastu vrlo brzo, žderu mnogo, žive 30 do 35 danah, a za to vrieme se 4 puta svlače; poslje četvrtoga svlačenja sasvim su razvite, do 3 palca dugačke, žut kasto-sive s mrkom prugom po povoru; za 6 ili 7 danah iza toga se zapredaju, i u ovom dugoljastom, jajastom, prilično gustom zapredku se ubahure." Sad pokaže učitelj djeci njekoliko buhunicah većih i manjih žute, žućkaste i biele boje. „Najmilija ja hrana za sviljčeve gusjenice lišće bielog i morgovastog duda ili murve. Moraju se držati čisto i toplo, i za 5—6 tjedanah obilno naplate trud onomu, tko ih odhranjuje. Zapredak, kao što ga evo vidite, zove se čaurica ili bahurica, opreden je tananim koncem preko 400 lakatah dugačkim, te se može odmotati, i daje nam svilu, koja se prede, bojadiše i tka, te se tako dobivaju svilene tkanine, svilene vrbce, ibrišim itd. Svilac je rodom iz Kitaja; njegova su jajca u šestom vieku za grčkoga cara Upravde donieli redovnici u Carigrad, pa odanle se je svilarstvo po svoj južnoj Europi razprostranilo, tako i kod nas sve to bolje napreduje. Ako se čeka, dok leptir iz zapredka izmili, nevalja svila, zato ga vrućinom tuše; samo se bahure ili čaurice njekoje ostavljaju, da izišavši iz njih leptiri jajca snesu za buduću godinu. Svila se u svilani na čekrke i vitliće odinota, poslje se bieli ili razno bojadiše i iz predje tkaju razne tkanine svilene po tvornicah. Gdjegod uspjevaju dudovi ili murve, ondje se mogu i svilci uzgojivati. U našoj miloj domovini uspjeva liepo jedno i u drugo, i gdjegod se u to ulaže trud, dobrim se plodom naplaćuje." Djeca su sve to zanimivo slušala, što im je g. učitelj pripoviedao o svili i svilcih, i došavši iz učionice kazivala su svojim roditeljem, i to bijaše povod, da su mnogi pokušali odhranjivati svilce, te je učitelj postao mnogo uglednijim u cieloj obćini, obćina naprednijom u svom gospodarstvu. Za njekoliko godinah imale su kao i Staža mnoge djevojčice i djevojke u selu svilene ogrtače i suknje, kecelje i marame. Tko radi, Bog nebrani, veli poslovica.

Ognjeno strašilo.

„Čujte," pripoviedao je njeki gospodin u povećem družtvu, „kako me je njekoč prestrašilo ognjeno strašilo. Bio sam u svatbi u bližnjem selu. Zabava je trajala kasno do noći, a nije bilo nade, da će se družtvo skoro razići. Ja sam dakle odlučio, da ću potajno otići, tako da me nitko neopazi. Vani bijaše tako tamno, da nisam vidio ni dva koraka izpred sebe. Premda sam morao ići pokraj groblja i kroz dosta veliku šumu, to se ipak nisam ni najmanje bojao.

Kad sam tako išao skoro četvrt sata, opazim u daljini njeko svietlo. koje je kako mi se činilo izašlo upravo iz groblja. To me je doduše nješta neugodno dirnulo, ali se ipak ohrabrim, te pomislim, da je to kakov čovjek sa svjetilkom u ruci. Mogu kazati, da mi je upravo bilo drago, što nisam sam na putu u toli tamnoj noći. Pogledam opet u daljinu, ali kao da me munja ošine, tako se prestrašim. Jedva sam stajao na noguh, sav od straha drhćući. Maleno bo se je svietlo, što sam ga bio opazio, promienilo naglo u velik ognjen kotač. Strah me je uhvatio, a ja se na nesreću sjetim, da je upravo gluho doba, gdje duhovi, kakono pripoviedaju, slobodno po svietu hodaju. „Bog bio s menom, a sve zlo daleko od mene!“ viknem, izbuljenima očima preda se gledajuć. Kotač se je sve više širio i naglo se k meni valjao. Sad me ostavi sva moja srčanost, i ja se vratim natrag, bježeći što sam više mogao. Ali jedva što sam njekoliko korakah učinio, eto ti mene, kako ležim dug i širok u velikoj kaljužini. Sad sam se ponješto osviestio, te počeo promišljavati, što da činim. „Tako blatan i zamazan nesmijem se vratiti u družtvo, jer bi mi se strašno rugali i smijali“ pomislim u sebi. „Ne, to neću, to nesmijem učiniti!“ Vratim se dakle natrag, da idem u susret ognjenomu onomu kotaču. Bijaše to strašan trenutak, najstrašniji u mom životu. Ognjeni kotač rastó je sve više, te se je kao leteć meni približavao, sad se u vis dižuć sad se opet po zemlji valjajuć. Na moju još veću žalost opazim, kako se taj kotač kreće, pa iskre na sve strane vrca. Nemogav užasni ovaj pojav nikako pojmiti, ostavila me je sva pamet. Počeo sam se tresti kao šiba na vodi, te nisam mogao ni s mjesta. Morao sam sjesti na zemlju. Srce mi je kucalo tako glasno, kao nikad prije, leden me je znoj oblio, kosa mi se naježi, dah mi se pritaji i ja se skoro onesvjestim. „Za Boga!“ pomislim „sad je kucnuo zadnji moj sat!“ Ognjeni kotač približio se je već na 50 korakah; ja ga pogledam još jedan put, ali iskre iz njega vrcahu tako gusto, kao da se je upravo izvalio iz najdubljega pakla.

U najvećem svojem strahu ipak se njekako ohrabrim, te podjem opet ognjenomu kotaču u susret. Konačno dodjem tja do njega; kotač stane, te pogledav mene, progovori; „Hvaljen Isus!“ Sad se počmem grohotom smijati. A znate l' tko je bio taj ognjeni kotač! Njeki ugljevar, koji je u obližnjoj šumi ugljevlje žgao, išao je kući, pa da na putu bolje vidi, ponio je sobom ugaricu, i da mu se ova neugasne, mahao je njom amo tamo. — Nu mogu vas ipak uvjeriti, da neću nikad zaboraviti strašne one trenutke, što sam ih tada proživio.“

Da se hoće svaki, prije nego li pomisli na strašila i duhove, osvjedočiti, u čem se zastoji ovo il ono strašilo, sigurno bi manje bilo vjere u duhove i strašila.

Iz českog lista: „Komensky“

Pripoviedčice za mladež.

Po njegdanjem čitanju i čuvenju napisao Mijat Stojanović.

XI. Kurjak (vuk).

U njekom selu blizu šume velika je poljana na gredi uz potok. Selo ima više čordasah, jedan čuva hrgelu konjah, drugi goveda, treći ovce. Čobanin je kod seoskih ovacah njeki dječak Trivun. Trivun je nestašan deronja. Jedan dan poviče Trivun što mu grlo daje: »Evo kurjak! kurjak! kurjak!“ Seljani čuju kriku ovčarevu, i doleti ih više sa sikirami i toljagami na kurjaka. Kad dolete k stadu i k ovčaru, ovaj se počme grohotom smijati, i privareni seljani odu ljutiti natrag u selo. Sutradan opet poviče Trivun: „Kurjak! kurjak! kurjak!“ Njekoliko seljakah opet doleti u pomoć, ali mnogo manje, nego jučer. Kad bude treći dan, Trivun ni nesanja o kurjaku, a ovaj izišavši iz šumske gudure upravo k ovčaru. Trivun počme derati se i kričati, što mu grlo daje: „Jao kurjak! jao kurjak! evo kurjak! pomozite ljudi, kurjak! kurjak!“ Čuli su ga seljani, kako užasno kriči, viče, dere se; ali su mislili, opet laže i zbija šalu kao jučer i prekjučer, pak borme nijedan neode u pomoć. Sad ali nije bila šala, nego živa i strašna istina. Kurjak kao biesan sgrabi lažljivoga ovčara i podere ga, a nitko mu nije doletio u pomoć. Tako je Trivun postao žrtvom svoga nestašluka i svoje laži. Nije dobro ni u šali lagati, kad se tako užasno osvećuje laž.

Sitnice.

— *Iz Zagreba.* I u ovom listu napomenuta skupština učiteljah naših pučkih i gl. školah držana je 10. o. m. i bila je upravo sjajnom, sjajnijom nego li smo joj se i nadali; te će 10. listopad biti zlatnimi pismeni zabilježen u poviesti našega pučkoga školstva, jerbo je taj dan naše pučko učiteljstvo pokazalo, da je ne samo vriedna karika u životu svoga naroda, nego da i ono samo podpunoma osjeća i spoznaje plemenitu i uzvišenu zadaću svoga zvanja. Premda je vrieme podost nepovoljno bilo, a i škole se već u mnogih krajevih započele bjehu, to je ipak liepa dvorana županije Zagrebačke dubkom puna bila, da se je upravo čovjeku srce širilo, gledajući sabranu ovako liepu kitu onih muževah, kojih su pozvani, da šire i goje kršćansku prosvjetu i ljubav u svom narodu. I oni su se držali posve prema svomu zvanju. Sviet obično misli, da gdje su tri četiri učitelja, da tu već svadje i prepirke mora biti, nu ovdje pokazaše naši učitelji baš protivno. Premda bo ih je bilo preko osamdeset, to se je ipak dva dana dogovaralo i viećalo tako složno, kano da su svi rodjena si braća bili, tako razborito, triezno i puno takta, kano da su svi i odrasli bili oko zelenoga stola. Nu ne samo kod zelenog stola nego i kod sjajnog učiteljskog banketa vladao je uz bratinsku ljubav i iskrenost — najveći red i pristojnost, i završen je bio, ne možebit kakvom smutnjom il omrazom, nego obćim pobraćenjem svih nazočnih učiteljah. Jednom riečju: deseti listopad dan je slave za hrvatsko pučko učiteljstvo, a to tim više, jer nam ujedno jamči, da će ih ono doživiti, ako Bog da, još i ljepših i slavnijih. Gdje bo takova razboritost i sloga vlada, tu zaista neće, nit nemože da uzmanjka i sjajnog uspjeha na nastupljenoj stazi. A da ga sbiljam uzmanjkati neće, to se vidi već iz zaključakah ove prve skupštine, izmedju kojih ćemo napomenuti samo njekoje, koji su obćenitije zanimivosti. — Da naime budnća, ujedno i prva redovita glavna skupština sklopljenog družtva »Učiteljske zadruge« bude što sjajnijom i ujedno koristnijom i poučnijom, zaključeno je, da se za tu sgodu priredi izložba svih učevnih i pomoćnih sredstvah za pučku školu i učitelje pučke, a ujedno i izložba ženskih rukotvorinah na korist družtvene zaklade, čemu će se pozvati sav naš rodoljubivi ženski spol, da ve-

likodušno sudjeluje. Pomisao izložbe učevnih i pomoćnih sredstvah, ako se liepo izvede, veoma će blagotvorno i napredno djelovati na sav razvoj našega pučkog školstva i učiteljstva; a k tome će ona nesamo za Hrvatsku, nego i za cielo naše carstvo biti prva te vrsti. Nade je dakle, da će se za taj podhvat živano zauzeti nesamo cielo učiteljstvo, kojemu će ponajprije na diku i slavu služiti, nego da će ga podupirati što više i sve naše visoke vlasti radi koristi, koja će svemu narodu odatle proizteći. A nade je takodjer, da će i drugi dio te izložbe opet živana si odziva steći u naših rodoljubivih gospodjah, jer se još nitko nije uzalud prizvao na njihovo velikodušje, neće zaista ni učitelji njihove omladine. — Drugi je nemanje važan zaključak taj, da ravnajući odbor učiteljske zadruge, potegav u svoj krug i dogovor još koje vještake, jednom predstavkom podnese našemu visokomu saboru sve tegobe i želje našega pučkoga učiteljstva. Taj je zaključak doista i važan i umjestan, jer sbiljam je već skrajna nužda, da se naše pučko škotarstvo u mnogom pogledu preobrazi, ako hoćemo da mu mognće bude zadovoljiti svomu uzvišenomu i plemenitomu zvanju. A da će i dostojno izveden biti, jamči nam dobra i poštena volja muževah, koje je cielo hrvatsko-slavonsko pučko učiteljstvo svojim pouzdanjem odlikovalo i k tomu opunomoćilo. — Ostale zaključke nećemo da navodimo, jer će se i onako sve objelodaniti zapisnikom glav. skupštine, čim pravila potvrdjena budu; ovima mislimo, da smo već dovoljno pokazali, da to družtvo u sebi ima puno klicah za liep razvoj i liepu budućnost. Bože daj, nećekao dugo toga na diku i slavu svoju, i na spas onih, kojim je namienjeno djelovanje njegovo!! —

— Književnost. Tiskom i nakladom Drag. Albrechta u Zagrebu izašao je „Dragoljub," koledar hrvatski, uredjen po Gj. Deželiću. Izvanski oblik i nutrnji sadržaj te poznate knjige zadovoljava svojoj svrhi i namjeni, te joj želimo, da se što više po našinstvu raširi. Ciena joj je 80 nov. — U istoj nakladi i od istog pisca dotiskana je takodjer „Pjesmarica," koja se osobito svojom obilnošću odlikuje, jer sadržaje preko 600 pjesamah. Naš je narod — narod pjevajući, s toga će mu mislimo dobro doći ova i u svakom drugom pogledu liepa i ugodna knjiga. Ciena joj je samo 1 for.

— Nemanje zaslužni i marljivi naš nakladnik g. Ant. Jakić izdao je takodjer već u treću godinu svoj „Hrvatski pučki koledar." Ukusno i prikladno izdanje i obće koristan sadržaj preporučuje ga svakomu našincu. Ciena mu je sasma laka, samo 30 novč. —

Zagonetka s nagradom*)

od Konstantina Mandrovića iz N.-Gradiške.

1. riеč: jedna nahija u Crnoj gori.
2. „ grad u Macedoniji bizu mora.
3. „ jedna rieka u austrijskom carstvu.
4. „ grad u Moldaviji na rieki Dunavu.
5. „ osoba jednog afrikanskoga naroda.
6. „ mjesto blizu Požege.
7. „ mjesto blizu gornjeg Karlovca.
8. „ osoba jednog naroda u Evropi.
9. „ poveća varoš u sjevernoj Ingleziji.

Kad se ove rieči pogode i prva slova odozgo dole čitaju, pokazuju ime jednog negdašnjeg slavenskoga kralja; čitajući pako zadnja slova odozdo gore, pokazuju nam broj godine, kad je isti na priestolj stupio.

*) Deset razrešiteljah ove zagonetke, koji najprije pošalju odgonetku, dobivaju svaki na dar sliku „Mali otac;" no iz jedne varoši dobit će samo dvojica nagradu, inače nebi pravo bilo, kad bi slučajno svi deset bili iz jednog mjesta. — Rešenja neka se izvole poslati u Novugradišku na izdavatelja iste zagonetke, od koga će takodjer i nagrade poslane biti.— U 3. broju „Bosiljka" sliedit će odgonetke i imena gg. razrešiteljah.

Radi njekih zapriekah zakasnismo ovim brojem; nu mi ćemo zaostale brojeve što prije nadoknaditi. Dosadanje svoje štovane čitaoce molimo uljudno, da bi što prije obnovili predplatu; a svoje prijatelje, neka bi gledali, da nam list što više raširе, jer će samo uz poveći broj predplatnikah biti nam moguće, da 24 ovakva broja izdamo za neznatnu cienu od dva forinta. — Bosiljak će uredno izlaziti dvaput svakoga mjeseca, i pošiljat ćemo ga dosadanjim urednim platcem, ako i nisu još predplatu poslali; a inače neće se primati naručbina bez predplate. Novim cielogodišnjim predplatnikom dajemo sav prvi tječaj za 1 fl. 50. nov.; — a i pojedini brojevi mogu se još svi na reklamacije davati, samo prvi ne. — Koja nam gg. od lane šta duguju, molimo ih, da nam to što prije namire; a koja nenamjeravaju lista držati, da bi nam ovaj broj natrag poslala. — (*Ured.*)

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 2. 15. listopada 1865. **Teč. II.**

Dvie slavonske žrtve.

(1607.)

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

III.

U dubravi gustoj na Krndiji
Razsulo se čadorje bijelo —
Junakah su slavonskijeh stanci.
Zašuštilo kroz tišinu lišće,
A na lake noge skoči straža,
Štono čuva gnjezdo sokolovo.
Medj dubljem se turban zabijeli,
Za časak se deset gujah pruži,
Deset gujah — pušák' ubojitih.
Al sad Ture do tri puta zviždnù;
A već eto med čadorjem bielim
Na konjicu lijepa junaka,
Što lećaše kano tica laka,
Sve pred njim se uklanjaju momci,
Kao dobri, brate, pred boljime;
A kad stupi pred čador vojvodam,
Al ga grle obadvje vojvode
Ko' jedinca svoga rodjenoga:
„Gdje si, sinko, naše desno krilo
Zaostao, te nas u čas zao
Skoro veće ucvilio bješe!"
Al im junak odgovara mladi:
„Nepitajte, dva vojvode slavne;
Jer ja nosim abar prelijepi,
S kog će braću osvetiti raja.
Eto vama poručuju fratri,
Božje sluge, sirotinski oci,
Da će kleti od Požege paša
Vojsku vodit do Osieka grada
Na zapovied budimskom veziru,
Pa il noćas Krndijom će proći,
Il bijeloj zori u prozorje.
Još nas fatri pozdraviše, samo
Da ga liepo momci dočekamo. —

Oživljela dubrava čadorjem,
A za časak — čuda golemoga,
Stvoriše se iz lavovah vuci:
U tursko se odjenuše ruho
I vojvode, sokoli slavonski,
I junaci drugovi im vierni.
Hrže bojni osedlani àti,
Podvikuju hrabreni junaci,
Zveči sjajno kovano oružje —
A još dolom raznose se jeci,
Kadno rukom tek vojvoda mane. —
Sve ušuti, a čete nestane,
Zaostali bijeli čadori
Baš ko ovce u zelenoj gori.

IV.

Baš hotjaše mjesec iza gore
Da pomoli to blijedo lice,
Kadno pade na Krndiju vojska,
Silna vojska paše požežkoga. —
Htjela Turad da neide noći
Preko klete Krndije planine,
Da ih kako guja neujede,
Ili ljuti ajduk iz zasjede,
Već u polju požežkome noći
Da s' naljube liepih kaurkinjah,

Pa kad biela zora zabijeli
Tada gorom Krndijom da podju,
A ajduke gjaurske mimodju.
Al kad vidjè Husejn-paša silni,
Da je muka Turkom od ajdukah —
Planù, brate, i stidom i gnjevom,
Pa on riknù poput biesna bika —
A Turad se uz tvrdo kamenje
Na Krndiju ponosito penje.

Prvo brdo Turci prevalili,
A nit tkogodj izustio riečce,
Nit u paše srčba popustila;
Drugo brdo Turci prevalili
A još momci kó kameni muče,
Al u paše, rek bi, gnjev prestaje;
No dušu mu nješto pritisnulo:
Obzire se oko sebe često,
Sad se maša za oružje sjajno,
A sad drûgu kan da će prosborit;
Al mu nješto govorit nepusti
A riječ mu umire na ustih.
Nezna vojska, što je paši muka,
A sam paša znade i naznade. —
I na treće brdo Turci došli,
Al se paša obzire sve češće;
A da j' tkogodj oštro pogledao,
Vidio bi, gdje mu mrko lice
Bliedne, ko da j' nanj sto morah palo,
Pa krv iz njeg u čas izsisalo.
Bolan paša već osjeti živo,
Kakva mòra srdašce mu para,
Strahom bliedne — zaman Turad vara. —
Sad se prene, pa kó sanen vikne:
„Kukavico Ibro, zapjevaj mi!“
A Ibrahim 'vako pjevat stadè:

„Zavijala do dva gladna vuka,
Na Krndiji ponosnoj planini,
Vuci viju, pa se jadni priete,
Da će izjest lave Osmanlije,
I njihovo satarisat carstvo,
I pogazit istine Korana,
A nametnut gjaur — vjerovanje.
Još se hvale do dva gladna vuka,
Da će Turke učiniti robljem,
Da će Turci plaćati im harač,
A paše će, vele, vino nosit,
Dok gjauri pašinice ljube. —
Tako viju do dva gladna vuka; —
To nebjahu do dva gladna vuka,
Beć to bjaše dvoje ajdučadi
Slavetiću i Kolakoviću — — —“

Kadno paša čù imena kleta,
Guja mu so savì oko srca,
Pa on tržè pušku iza pasa,
A već Ibre nebi živa bilo, —
Al tu gora sijnù pa zagrmi,
A sto Turak, ogreznù u krvi —
Husejn-paša medju njima prvi! —

Ranjen paša podižè se opet,
Ko vuk kad se iz gvoždja iztrgne,
Al zagrmi opet sto pušakah,
A iz gore srne sto junakah,
Sto ajdukah — no ajduci da su,
Još se paša pomamio nebi.
Al kad vidjè, gdje na njega Turci
Udarili mjesto ajdučadi —
Stade kleti i sebe i Turke
I nevjeru dušmanina svoga,
Onog kletog age našičkoga;
Gnjev mu pjenu natjera krvavu,
Te se sruši u zelenu travu.

Još se diže i drugi put bolan,
Al već s druma nestanule vojske
Do no trista mrtvijeh momakah,
Što smaknuše slavonski ajduci. —

Razbjegli se po Krndiji Turci
Kuneć kletnog agu Našičkoga,
A nit kune niti tko spominje
Dvie vojvode, dva junačka tića:
Slavetića i Kolakovića. — — —

V.

U Požegi na čardaku svome
Husejn-paša ljuto ranjen leži,
Kano guja ljuto satrvena.
A još jadan pridigó se nije,
Kad bijelu veće šalje knjigu
Na koljeno budimskom veziru.
Kad li vezir knjigu razumio,
Planù bolan kao oganj živi:
Gdjeno Turčin izdadè Turčina,
Požežkoga Husejn-pašu dičnog,
Kukavica aga od Našicah.
Zaklinje se budimski veziru,
Da će grozno osvetiti bruku

Nanešenu prorokovu puku.
K sebi zove agu našičkoga,
A kad aga na zlo ni neslutec
Dodje bielu dvoru vezirskomu,
Da s' pokloni gospodaru svomu,
Pa ga liepim da daruje darom;
Al ga sluge sada saletiše,
Uzdarje mu tursko narinuše,
Nesretnika dvoru na kapiju
Objesiše — žalostna mu majka!
A vezir se smješi sa pendžera,
Kako s muke lomi se nevjera. — —

Ozdravio Husejn-paša jadni,
Ozdravio od radosti puste,
Što je aga poginuo sramno.
Al našički novi aga dodje,
Zao prorok da ujede pašu
Oštrim zubom baš u srce živo:
Husejn-paša od njeg razumio,
Kako mu se sad rugaju Turci,
Kako mu se rugaju ajduci,
Kako mu se i sva ruga raja
Pjevajući, kako Husejn-paša
Ruse glave mentovà Turčina,
Jer ga gorski razbili ajduci,
I izjeli kano mrki vuci! —

Pomamì se Husejn-paša silni,
Pa on čupa sijedu si bradu,
Razbija si rukom grudi stare.
I udara glavom o duvare; —
Al u taman — sva mu muka zaman! —
Biesan bježi iz dvorovah svojih,
Al sve zaman — crv ga jedan muči —
Svud mu kleta pjesma o njem zvuči. —
Uzjašio ognjena konjica,
Niz požežko liepo polje leti,
Al sve zaman — crv ga jedan muči,
Svud mu kleta pjesma o njem zvuči.
Zavuko se u dražestni harem,
Da s' ljepotom djevojačkom lieči,
Al sve zaman — crv ga jedan muči,
Svud mu kleta pjesma o njem zvuči.
Nigdje lieka bolnom Husejn-paši,
Gdjegod bio, crv ga jedan muči,
Svud mu kleta pjesma o njem zvuči! —

Tad dželate ljute k sebi zovne,
Pa im vikne, kano bik kad rikne:
„Odlazite od sela do sela,
Od gujskoga do vučjega gnjezda,
Pa mi trojstruk sabirajte harač,
Dok mi godjer gjauri prokleti
Neizruče paščadi ajdučke
Slavetića i Kolakovića.
Ako li vas poslušali nebi,
A vi kletu Krndiju planinu
Izsiecite — nebilo joj traga!
Pa sve kolce iztešite vite,
A na svaki gjaura nabijte!
Ako l itko doveo bi meni
Ono dvoje paščadi ajdučke,
Zasut ću ga zlatom i alemom;
A tako mi proroka svetoga.
Paša bit će pr'je jedinca moga!"

(Konac sliedi).

Jedan sliepac.

od Jakova Ignjatovića.

Sliepac Maša bio je na daleko čuven. Medju sliepci nije nitko imao tako jasan glas i tako zvučne gusle, kao Maša. On je svoje gusle dobio od stogodišnjeg sliepca Joksima, a ovaj opet od svog djeda Novaka, ovaj opet od svog oca Gjurgja.

Kada je sliepac Joksim umro, prije nego će dušu izdati, predao je sliepcu Maši te gusle, kao amanet, i rekao mu, da su one gradjene od javora Šumadije, i prve su opjevale kosovske junake.

Maša čuva te gusle, nebi ih dao za pašino blago.

A odkuda je sliepac Maša?

Tko će znati odkuda je sliepac, kad njega sudba od kolievke goni. Već od sedam godinah prošao je mnogo svieta; odkud je išao, nije se više natrag vraćao. A šta će da zna za mjesto rodjeno, kad ga očima nije ugledati mogao? Ta njegov je sviet pjesma; i odkud su u pjesmi junaci, odande je i on. Gdjegod je pazar, samostan i svetkovina, tu je Mašina kuća.

Sliepac Maša nije već mlad; koliko mu je godinah, ni sam nezna; al od kako se zna, opominje se šestdeset žetavah.

Krupna velika ljudina al suh, oči upadnute, brkovi pusti skoro do ramena; da nije sliepac, rekao bi da je junak.

Siroma Maša živi od svojih gusalah: nikoga neima osim svoga vodje, djeteta Milenka.

Milenko je diete od dvanajest godinah. Oca su mu posjekli Turci, majku je izgubio, nije još bio ni sedam godinah. Kleti mu Turci selo popališe, on pobježe u šumu, pa se potucao od nemila do nedraga, dok nenaidje na Mašu, komu izpovjedi svoje jade, a Maša ga primi za vodju. Maša ga drži kao sina, a Milenko Mašu kao oca. Što se Maši udieli, to Maša Milenku preda, a Milenko mu sve to vierno čuva. Da Milenka nestane, oplakao bi ga Maša, kanda mu je sin umro. A Milenko nebi Mašu ostavio ma da ga načine djakom u manastiru.

Maša zna u prste, gdje je svetkovina, gdje je veselje. Kamgod ide, njega svuda propuštaju, ni na skeli neplaća.

Maša se sa Milenkom često po Biogradu vrze. Dan dva se ovdje bavi pa se povuče u Ostružnicu, tu je sasvim van belaja, pa kad mu nestane parah, a on opet u Biograd.

Maša ide u Palilulu, traži braću Srblje, kakve mušterije, da im po koju odpjeva. Nadju se braća, povuku se u kakvu mehanu, pa im Maša pjeva uz gusle.

Turci znadu za Mašu, pa kadkad dodje i njim ćejf, te dozivlju Mašu, da im pjeva. Šta će siroma Maša, u Biogradu daije i spahije vladaju, pa im, mora da pjeva.

Dodje ćejf Mehmed-Jaiću spahiji, da mu Maša pjeva.

Maša ide Mehmed-Jaiću.

Kod Mehmeda su gosti spahije bosanske.

Milenko uvede Mašu.

„Bre drtino vlaška, znam da dobro pjevaš, sad se pokaži pred većilom, sad sjedni!“ zapovjedi Mehmed.

„Hoću čestiti ago, no neznam što hoćeš, da ti pjevam?“

„Pjevaj mi o Gjemović Aliji, pa o Gjerzelezu, pa onda o Musi Arbanasu! No to ti kažem, da ako uspjevaš, da je Marko Kraljević posjekao Musu, onda ću ja tebe posjeći. Gdje bi Vlah posjekao Turčina Arbanasa? Pjevaj bre!“

Maša pjeva Gjemović Aliju. Kad odpjeva svi Turci mašu glavom. Valahbilah dobit ćeš više parah za ovu pjesmu, neg što bi ti udielilo pet knezovah šumadinskih“ reče Tuzlić-aga.

„Ded bre, da čujemo drugu!“ reče Kulenović-beg.

Maša odpjeva i drugu. Ta se pjesma još većma dopade. Svi ištu, da se i treća odpjeva.

Maša pjeva. Turkom srce igra od radosti.

Kad odpjeva, Turci mu bacaju parah toliko, da Maša pó godine živiti može. Pa onda opet Turci sa Mašom lakrdišu, no nemogu da ga nadmudruju.

„Ma taj hudan zna više od nas, valjda je sitnu knjigu učio“ rekne Tuzlić-aga kao iz podsmjeha.

„Mogli bi ga vlaškim načiniti vladikom,“ reče Kulenović-beg.

„Bre to je pravi ćor-balta, mani ga se, taj bi još i konja pojahao“ reče Mehmed.

Maša sluša pa ćuti, gusle još u rukuh drži, pa čeka, nećedu li jošte šta željti.

Tuzlić-aga jednako na Milenka gledi. Milenko je liep, zdrav deran.

„A odkud ti tog prišćeldije?“ zapita Tuzlić-aga.

„Ovo je moj vodja, diete Milenko.“

„Pa kako skupa životarite?“

„Što ja dobijem, to je božje pa moje i njegovo; on mi je mjesto sina.“

„A odkuda je?“

„On sam nezna odkuda je, jer je jošte kao nejako diete izbjegao; oca i majku je izgubio, a selo mu popalili.“

„A kakvo je to selo?“

„Zaboravio mu imena, al po njegovu kazivanju, kud i kako je išao, i po slovlju njegovu rekao bi, da je Bošnjak.“

„Ma ništa se neopominješ, kako si amo došao, ti — kako te zovu — Milenko?“

„Neopominjem se, još sam malen bio, kad sam izgubio postojbinu.“

„Vala, pravi je Bošnjak, rieč ga izdaje, on će biti moj podajnik, jer tako prije šest godinah Tuslanski Turci popališe njekoliko vlaških selah, a žene i djeca razbjegli se.“

„Može lako biti“ veli Mehmed.

„A gdje vi živite?“

Po cielom svietu. Sad smo u Biogradu, pa do koji dan opet u sviet kuda.“

Tuzlić-beg nješto promumlja.

„E sad čistite se“ reče Mehmed.

Maša i Milenko idu.

Turci se medju sobom razgovaraju. Tuzlić kaže, da Milenko mora biti njegov podajnik, pa bi ga rad u Tuzlu odnieti i poturčiti, jer je Vlašče ugledno. Turci mu daju pravo. Mehmed-Jaić dade mu rieč, da će ga on sutradan ma gdje naći i oteti ga sliepcu. Tuzlić-aga je zadovoljan.

Ostavimo Turke same, nek govore o sreći svojoj i nesreći rajinoj.

Maša sa Milenkom još po Biogradu tumara.

Sutradan Mehmed javi Hadži- Mustaj-paši, da je Milenko Tuzlić-agin podajnik, a Mustaj-paša pošlje gavaze, da potraže i dovedu Milenka.

Gavazi nadju Mašu i Milenka u jednoj simidžinici (kolačnici), pa Milenka u grad odvuku.

Siromah Maša suze roni za Milenkom, šta će sad raditi, tko će njega voditi, tko će njegove pare vierno čuvati?

Sutradan predaše Milenka Tuzlić-agi, a ovaj ga drugi dan povede sa sobom u Bosnu.

Maša si misli, kako bi Milenka zadobio. On drži, da je kod paše u gradu, jer mu kazaše samo to, da su ga odveli pašini gavazi. Da ide da moli pašu? Paša ga neće k sebi pustiti. Pa onda tko će ga voditi?

No. Bog je dobar, simidžijin sin Mile bio je dobar drug Milenku, pa šušne Maši, da će ga on kudgod hoće voditi, da traže Milenka.

Maša je gotov, pa idu u grad, da ga traži. Mile vodi Mašu u grad. Maša kad prolazi, udara se po čelu; Turci misle da je lud, pa mu se s puta uklanjaju.

Maša sjedne pred pašin konak, i tužno pjeva, misli nebi li to čuo Milenko, nebi li se odazvao. Dosadi mu se, pa ide pašinom ćati, da pita za Milenka. Ćata neće da zna za Mašu, otjera ga; Maša mora iz grada.

Maša kaže Milu, da ga vodi do Mehmed-Jaićeva konaka. Tu opet sjedne i pjeva, nebi li se Milenko odazvao. Milenku ni traga ni glasa. Sluge mu kazuju, da su Milenka odveli u Bosnu.

Šta će sad siromah Maša? On će po cielom svietu da traži Milenka. Ide u Bosnu.

Mile je dobro diete, pa će ga voditi.

Milin otac traži, kuka, al Mila neima; on je već na putu i vodi Mašu.

(Dalje sliedi.)

Zašto da se znanostmi bavimo?

Po Montesquieu-u.

Razlika izmedju naobraženih narodah i divljakah osniva se samo na tom, da su se oni bavili umjetnostmi i znanostmi, a ovi da su je posve zanemarili. Samo znanju, do kojeg se znanostmi dolazi, ima se većina narodah zahvaliti, da obstoji. Da smo mi kao amerikanski divljaci, to bi dva tri naroda na skoro progutali sve druge, pa bi se onda možebit koji narod hvastati mogao, da je — kao Irokezi — poždrokao šestdeset narodah.

Da je Descartes u Meksiku bio došao sto godinah prije Cortes-a i Pizarro-a, pa one narode naučio, da ljudi kao takovi neumrlimi nemogu biti; da se česti njihove tjelesne sprave iztroše i oslabe, kao sile i čestice svake druge sprave; da su naravni pojavi samo učinci stanovitih zakonah i jur izvedena pokreta: tada zaista nebi bili šakom ljudih razorili niti Cortes carstvo meksikansko, niti Pizarro državu peruansku.

Tko da se usudi reći, da je to najveće razorenje, što ga poviest svih vjekovah spominje, bilo samo naravna posljedica neznanja jednog jedinog filozofičkog načela? A ipak je to prava pravcata istina, kao što se to lako dokazati može. Meksikanci nisu imali topovah ni pušakah, niti praha ni olova; nego luke i strielje, to jest, oružje kao što ga i stari Grci i Rimljani imadjahu. Nisu imali željeza; ali su imali oštro, šiljasto kamenje, koje je kao željezo bolo i sjeklo, i koje su na svoje oružje učvršćivali. Oni su znali i onaj dio vojne vjestine, kojino je i za navalu i obranu veoma probitačan, da su naime svoje vojnike stavljali u čvrste redove, i da su, čim je koji pao, odmah drugim nadomjestili. Imali su srčano i hrabro plemstvo, koje je naobraženo bilo po načelih europejskih vojnikah, i koje je zavidilo onim, koji su slavno poginuli. Osim toga je neizmierni prostor države Meksikancem davao tisuću sredstvah, da došljake ipak unište, sve ako je ni nebi bili mogli svladati. I Peruanci su se isto tako mnogim koječim mogli okoristiti. Svagdje, gdjegod su se branili, gdjegod su bitku zametnuli, činili su to uspješno i na svoju korist. Sami su Španjolci mislili, da će ih sve do posljednjege utamaniti ti mali ljudi, koji su se usudili, da se brane. Zašto su dakle napokon ipak bili svladani i njihove cvatuće državе uništene? Jedino zato, što im se je sve, što su vidili, činilo novim, čudnovatim i protunaravnim. Bradat čovjek, konj, puška, to bijahu njima sve sama čudesa, koja je stvarati mogla samo nevidima sila, o kojoj su vjerovali, da joj oni odoljeti nemogu. Amerikancem nije nigda manjkalo hrabrosti, nego sam nade, da sretno uspjeti mogu. I tako jedno jedino krivo filozofičko načelo, neznanje fizičnog uzroka, progutà u brzo svu silu dvijuh velikih državah.

Kod nas se je (u Europi) izumom puščanoga praha tako malo okoristio onaj narod, koji se je prvi njim poslužio, da se do sada još pravo ni nezna, koji ga je narod prvi u ratu rabio. Izum zurmah (dalkozorah) samo je jednoč Holandezom dobro poslužio. Mi smo uvidili, da se svi takovi učini proizvode samo stanovitim strojstvom; pa zato ni neima sada u svietu majstorije niti ikakova umjetna izuma, proti komu se nebi znalo umjetnošću djelovati i njegova se moć osujetiti.

Znanosti su dakle već zato veoma koristne, što čovjeka mnogih škodljivih predsudah oslobadjaju. S razlogom se pako očekivati može, da narod, koji je znanosti jednoć već gojiti počeo, okaniti ih se više neće; barem na toliko ne, da bi se opet vratio u prvašnju svoju surovost i glupost, i da bi ih kod sebe posve utamanio. Zato ću preći još i na druge razloge, koji mogu i treba da nas nukaju i pobudjuju na ljubav i njegovanje znanostih.

Izmedju svi tih razlogah najvažnije je ono nutrnje veselje, a osobito ona zadovoljnost, koju nam pruža radostno osjećanje, da svoju dušu oplemenjujemo, i da pripomažemo oplemenjivati i naobražavati druga razumna bića.

Drugi je razlog njeka znatiželjnost, koju svaki čovjek ima i koja nigda nije pametnija i obrazloženija bila, nego li upravo sada. Čuje se svaki dan govorit, da su granice čovječega znanja neizmierno razmaknute, te se već

i sami učenjaci dive svojoj učenosti, dapače kadkada radi ogromnog svog napredka sumnjaju, da li je sbiljam i istinit taj njihov napredak. A zar da mi neudioničtvujemo u toj dobroj stvari? Zar da mi budemo u tom posve nehajni? A počem znamo, da je čovječi úm jako daleko doprό, zar nebi i mi malko pogledali, gdje je on prije bio, dokle je dospio, kojim je putem dosad išao i šta mu još činiti preostaje? Zar si nebi i mi malko predstavili ona znanja, koja on misli, da si je već pribavio, ili sebi pribaviti nastoji, ili koja on smatra, da ih je nemoguće postići?

Drugi ponukač, da se znanostim svom pomnjom posvetimo, jest posve osnovana nada, da u njih možemo učiniti velik napredak, dospjeti do znatne savršenosti, i da naši napori neće biti bez blagotvornih posljedicah. Što se izumom sadanjega vieka čudimo, to nečine samo pojedine pronadjene istine, nego osobito načini, naputci i pomoćna sredstva, što nam se na ruku daju, da nove izume izmišljamo i pronalazimo. Nepruža nam se samo pojedino kamenje, nego ujedno i orudje i sprava, da sgradu podpuno izvesti i dovršiti možemo. Jedan se hvali, da ima zlata; drugi se opet hvali, da zlato praviti može; nu bez sumnje bi onaj bio najbogatiji, koji bi i razumio i znao, kako se zlato pravi.

Četvrti je razlog naša vlastita sreća. Želja da se šta učimo, skoro je jedina strast, koja naviek u nas traje. Sve druge strasti, težnje i nagnuća nestaju malo po malo, i to uviek u onoj mjeri, u kojoj se ovo puteno ruho, ovaj zemaljski stroj svomu razpadu približuje. Vatrena i silovita mladost, koja samo za zabavami gramzi, predstavlja nam svoje zabave posve čistimi i nedužnimi; i tek da jedna mine, već nam i drugu uživati daje, prije nego li smo mogli osjetiti gorčinu prve. U dobi iza mladosti mogu nam osjećala naša razkošja pružati, ali postojanoga veselja s timi razkošji nemogu nam više pribaviti.

Tada ćutimo i osjećamo, da je naša duša glavni dio našega života, našega bića. Kano da su tada raztrgani lanci, kojimi je s putenošću našom spojena; njezine su slasti, što ih uživa, u njoj samoj, i neodvise više od osjetilah.

Ako u to doba nezabavljamo naše duše njoj primjernim načinom, to onda na djelatnost odredjena a sad nezabavljena duša pada u strahovitu čamu i dosadnost, te napokon duševno klonemo i posve propademo. A ako tada, razjareni proti vlastitoj naravi, još tvrdokorno težimo i hleptimo za čuvnimi nasladami, koje za nas više nisu, to nas one u istoj mjeri bježe, u kojoj im se približujemo. Nestašna mladež ponosi se svojom srećom i neprestano nam se podruguje. Kao što ona uživa sve svoje prednosti, koje pred nami ima, tako nam to i osjećati daje svakom sgodom. U najživanijih družtvih sve je veselje za nju, a nam ostaje samo zlovolja, što više mladi nismo. Nauk i znanstvene zabave čuvaju nas tada jedino toga neugodnoga čuvstva; a veselje što ga uz to uživamo nespominje nas nigda, da bi za to prestari bili.

Mi moramo da si pribavimo sreću, koja će nam biti sigurna za sav naš život. Čovječi je život tako kratak, da posve ništetnom moramo smatrati

sreću, koja ni toliko dugo netraje, koliko mi sami trajemo. Bezposlena starost to je jedino, što nam tegotnim i nesnosnim biti mora. Starost to sama po sebi nije, jer ako nas ona u očijuh njekih ljudih i ponizuje, to nam opet kod drugih tim više štovanja pribavlja. Nije nesnosan starac, nego čovjek; i to takov čovjek, koji mora ili od čame da propadne, ili da iz jednog družtva u drugo leti, te gramzi za veseljem i zabavom, budi kakvom mu drago.

(Konac sliedi.)

Miš, petao i mačka.

Slavoje Maršo Sriemac.

Tiesam bješe dom miščetu mladu
Dugo vrieme u svakdanju radu.
Osnov snuje pak si glavu ciepa,
Da putuje; — osnova je liepa.
Da sabire nauka i znanja
Na svjetska se daje putovanja.
Mišče majci svû odluku javlja,
Na put majka svjetujućega spravlja.
Podje mišče neizkusno hudo,
Al u malo što ne sginù ludo;
Vremena mu nedostaje putu
Pa se vraća domaćemu kutu.
Ko bez duše hiti jadan, nagli,
Da se za njim sve u prahu magli.
Došav domu onesviešćen pade,
Nesviestnoga majka budit stade,
U majčinih ziba sinka krili':
„Ustaj sine“ žalno majka cvili. —
Malo stalo a na toplih grudi'
Na život se mišče to probudi;
No ga svedjer ljuta tare briga,
Plaho gledje a s očima žmiga.
No se videć spašena i zdrava
Težko dahne, sva ga prodje strava.
Pita majka: „Sine, kaži šta je?“
Mišče majci pun odgovor daje:
„Kad sam od te majko odhodio,
Kopno prošo, rieke prebrodio,
Prošao sam doline i gore
Prosta polja, njeke i zatvore,
Svud vodjaše mene sreća blaga
A i tvoja uspomena draga.
U tvo'ih svjetih dobre vodje dobi'
Pa donjekle prodjoh bez zle kobi. —
Sinoć ravno kad se žarko sunce
Skrivat stalo za gorske vrhunce,
Bojeći se noći tamne puste
Provukoh se kroz okole guste.
Turajuć se amo tam polako
Jaoh, pomagaj, zlo i naopako!
Dvie mi zvieri prepréčiše puta:
Jedna blaga, druga strašno ljuta.
Ona ljuta na dvie noge stoji,
I po zemlji oštre crte kroji,
Jaka krila širom razapela,
Prema blagoj često ih ponela.
Oči su joj rumene od krvi,
Oštrim kljunom drugu bi da smrvi.
Na glavici crljen barjak nosi
Njim po zraku ko s grebenom kosi. —
Druga mi je naša slika prava:
Krotke oči, neć uvriedit mrava.
Milo gledje, sladko progovara,
Dugim repom zrakom vije, šara.
Rada bih joj bio u pomoći,
Al kad ljuta na me svrnu oči
Strah me shvati, pa se u bjeg stavi,
Jedva biegom odoli toj stravi.“
Sluša majka pa se sladko smieši,
Dobrim svjetom svoga sina tješi:
„Ljuto mi se ti prevari sine,
Jošt ti neznaš svieta ovog hine.
Zvier prpošna, ljutoga izgleda
Tolikoga što kaziva jeda,
Neprijazna nije našem rodu,
Miš netrpi od petla nezgodu
Ali ona, kažeš da je blaga,
A za miše nejma većeg vraga;
Umiljno se amo tam privlači,
Gdjegodj može mačka miše kvači,
Za to viekom sine dobro pazi
I majčina svjeta nepogazi.
Pravilom ti mudrim od sad budi:
Po izvanjskom nikoga nesudi!

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

VII. Konj i osao.

Pero, Mišo i Sergia, učenici na realki u gradu, drugovi su i dobri prijatelji. Idući iz škole i u školu uviek su zajedno; kad je izradjivati pismene zadaće, oni ih skupa izradjuju, jedan drugomu pomaže, što jedan nezna, pita drugog il trećeg, a što svi skupa nemogu riešiti, traže po knjigah ili pitaju gosp. učitelje. Praznikom idu uviek u dopušteno vrieme šetati, a pokadšto igrati se. Šećući razgovaraju se ponajviše o učevnih predmetih: o jezikoslovju; o prirodoslovju, o prirodnoj povjestnici, o životinstvu, o bilinstvu, ili o rudarstvu, o zemljopisu, o svietskoj povjestnici itd. Jedared povede rieč Pero o konjih i magarcih. Konji naših ovdašnjih vozačah i taljigašah ponajviše su loše pasmine, hudi i kukavni; kako eto vidimo. Mišo će na to reći: „Kad je onomad bio ovdje g. biskup, dovezo se na četiri vranca, i pod svakom kočijom, što su ga pratili bijahu upreženi sve sami krasni gospodarski konji. Kad čovjek gleda onakve konje naprama ovih naših prostakah, jedva pozna u ovih plemenite domaće životinje, kakve su zaisto konji, koji su valjane pasmine, i koji se dobro drže. Šta nečini valjano držanje, njega i hrana!“ „Poslušajte,“ reče na to Sergia, „da vam kažem, što sam naučio o konju iz prirodopisa, da li nezaslužujem red izvrstnosti.“ „Da čujemo,“ odgovore mu drugovi. Sergia odpočme: „Konj je dugoljaste glave, ima na šiji grivu, a rep mu je sav obrasao dugačkom strunom. Konj je ponajljepša i ponajkoristnija domaća životinja, vrlo je jak, okretan i hrabar, uz to naučljiv i blag; zloban i tvrdokoran (jogunast) biva tek onda, ako se s njim zlo postupa. Poljodjelac nemože gotovo bez konja biti, konj nam služi u lovu, ratu i obrtu, zato i jest svagdje domaća živina. Nezna se za konje od izkona divlje, koji bi se mogli smatrati za korjeniku pitomih; nu u njekojih zemljah ima podivljanih konjah. Konji se uredno pate i hrane, imaju osebnih čuvarah, učiteljah i ljekarah. Gledeć na veličinu, ljepotu i pojedina svojstva ima konjskih pasminah ili tragah, a svaka pasmina razlikuje se bojom ili masću dlake. Najbolji su arabski konji, zatim englezki, španjolski, naši hrvatsko-slavonski, ugarski, erdeljski, holsteinski, meklenburski, slovenski i bosanski. Ima brzacah, jahačah, tovarnjakah, vozačah; gdjekoji konj obuči se za sedlo i za vožnju. Najmanji su konji škotski, zvani pony, i korzikanski; najveći i najjači su englezki taljigaši i slovenski po Kranjskoj i Štajerskoj; oni samo tegle. Konj živi do 40 godinah; u petoj godini dorasta za posao; ako se dobro drži, valja sve do dvadesete godine. Osim toga je konj koristan kožom i strunom od grive i repa. Naši protački konji ponajviše su zato kukavni i slabi, što se već u trećoj godini prežu i upotrebljavaju za težke poslove, a uz to drže se zlo i hrane kukavno, pak okržljave i prije reda iznemognu.“ „Dobro si naučio svoju zadaću,“ odgovore jednoglasno drugovi Sergiji. Oni u rieči, a eto dodje pro-

lazeć putem obližnje ulice gradske u Z.... u ciela povorka natovarenih magaracah, što u gradu raznose dunavsku vodu za piće, jerbo bunarska je voda u tom gradu grda za piće, salitrasta. Svaki magarac nosi na svomu samaru po dvie putunje na lancu skopčane, i takve dvie putunje zovu se tovar vode, plaća se po 6 novčićah, po zlom vremenu i skuplje. Mišo se smijuć zapita druga Sergiju, da li je tako dobro kao o konju naučio iz prirodopisa i o magarcu? Na to pitanje počmu se svi skupa njekako i nehotice veselo smijati, ponajviše Pero, koji iza smijanja prvi prihvati rieč: „Znate li, drugovi, zašto se ja vidivši magarce uviek nasmijem ili barem naškubim?“ — „E, tko bi ti to znao, dok nekažeš,“ reče Mišo. „Čujte!“ opet će Pero, „nesmijem se ja toliko magarcem, koliko onom strancu, o kom sam čuo, kako ga je stari, pokojni gospodar D..a poradi istih tih magaracah izplatio. To se je dogodilo ovako: Sjedio je jedared gospodar stari D..a s njekim strancem, pred svojom kućom u gospodarskoj ulici divaneć se o kojećem. Oni u razgovoru, a prodje ulicom upravo ovako, kao što smo sad vidili ciela gomila magaracah, njih desetak petnajest noseći vodu. Stranac vidivši toliko magaracah pokaže se začudjenim i uzklikne: „Gledajte samo! U tom vašem Z....u mnogo ima magaracah.“ Na to se nadje uvredjenim stari gospodar D..a, i zapita stranca: „Kad ćete vi, g. N. doma ići?“ „Sutra s parobrodom ràno,“ odgovori stranac. Na to ljutim glasom reče starac: „Onda ćemo, kad vi odete, imati u Z....u jednog magarca manje.“ „I ja sam čuo, i ja,“ odgovore ostali, pripoviedati to o starom gospodaru D..i. „Da!“ opet će Mišo, šta je s mojim pitanjem, Sergio?“ — „Naučio sam to,“ odgovori zapitani. „Da čujemo!“ odzovu se svi. Sergia nastavi: „Magarac ili osao ima dulje uši od konja, a kraću grivu na šiji; u repu ima samo na kraju dugačke dlake.“

„Magarac je inače konju sličan, samo što nije onako ugledan i visok. Jak je, s malim zadovoljan, trpljiv i potrajan, vrstan za jahanje i nošenje tovarah, osobito u gorah, zato u Dubrovniku zovu magarca tovarom. Ide sporo, al sigurnije od konja. Divljih magarcah ima na tatarskih stepah, inače je svagdje domaća živina.“ Drugovi su dosudili Sergiji red izvrstnosti, a taj je on koncem školske godine i zbilja dobio iz prirodopisa.

VIII. U šumi.

U šumskoj samoći boraviti po koju uru ljeti bijaše mi milo, drago i ugodno, Liepe i veličajne su prastare šume u Slavoniji. Meni je u samoći u prostoj naravi kao u kakvoj usamljenoj crkvi. Idući samotan šumom razpoložen sam na pobožnost kao u crkvi. Kad prodira sjaj žarka poldnevnog sunca kroz zelenilo šumsko, i svaki dub, svako drvo čini se sviećnjak je, a svaki listak na drvetu sviećica, pa se sve zeleni i žari, svuda toplo, sve naokolo vonja kao okadjeno tamjanom! Gdje je onako krasna gradjevina, kao svod i trulo iz visokih granah i hvojah uabajano, a žarkim suncem obasjan i razsvietljen, te nebeskim svodom pokriven! Gdje su šare i rezbarije, arabeske, kao što je lišće šumsko nihajuće se i gibajuće na tihom povjetarcu sa sjenke

na svjetlost, sa svjetlosti na sjenkù. I gdje je taman, kao što je onaj ugodni vonj, što odiše iz grmlja i iz prodolinah! I gdje je glasba, kao što je tiho pršenje povjetarca u srpnju po spletu od milionah listićah i hvojicah, i kao što je otajstveno šumenje šumske struge! U onakovom hramu stoji čovjek tako ubog i griešan, i čini mu se da je kao uvenuti listić, što nad njim opada sa drveta u šušanj na crnu zemlju. Pa ipak u tom hramu prirode pobožna i vierna duša pokle se skruši i izmoli: „Gospodine, pomiluj!“ zapjeva taki „Slava Bogu na visini!“ i ako prem smatra se nevriednom, svakako je voljna navješćivati slavu Gospodnju, i veselit se u Bogu i u slavju božjemu, kao mala mušica što prši na prasunju i veseli se.

Sve me zanima, štogod vidim u šumi. Evo glogovo grmlje, da ga pogledam. Tu nalazim glog tupolisti, bieli glog. Grm razgranjen na široko i visoko, grane trnovite; kora bjelasta; lišće 3—5 krpno; stapke plješive; lapovi od čaške jajasto-oštrljasti. Gloginja (plod) crven, jajast, sa 1—3 pećke; cviet biel ili crvenkast. Do ovoga glog oštrolisti. Nalik na prijašnji, a razlikuje se, što ima lišće 3—5 ciepno; stapke dlakave; lapove bodkaste, oštrljaste; plod je po gotovu okrugao, sa jednom pećkom. Drvo je (glogovina) bielo i vrlo tvrdo, valja za držala, mlatila, palice i tokari ga izradjuju. Grm valja za živice. —

Evo javor, i to prosti, lišća dlanasta 5 krpna, krpah nejednako rovašenih; krila od perutke strše uzporedo u vis, cvietni su grozdovi zeleni. Ima po naših šumah i druge vrsti javora, naime što se zove javor — mlieč i još drugi javor-klen. Drvo je javorovo tvrdo i čvrsto u sve tri vrsti, valja za ogriev i za djelo stolarsko, tokarsko i rezbarsko; od korenja liepo mlazovita režu naši prostaci lule. Sok je javorov sladak.

Eno bršljan obavio se oko stabalah mnogih drvećah. Zove se zimzelen grm, penje se u vis prikaćkami; lišća je kožna, uglasto 5 krpna; na vrhu od stabla i na stapkah je lišće okrugljasto, čitavo; cvietni su štitci zeleni, osovljeni. Crne bobulje hude čovjeku.

Tu je drien; lišće mu je jajasto ili paokruglo, oštrljato, čitava ruba; cvietni su štitci kolik 4 lisni obojak, zeleno-žuti; niču prije lišća. Tvrdo drvo (drenovina) valja za palice, klice i tokarsko djelo; u drvu i kori ima zutila, crvene bobulje (drenjine) jedu se priesne i začinjaju se sladorom.

Svibevo do driena. Svib najprije lista, pa onda cvati bielimi paštitci brez obojka; grane su zimi krvavo-crvene. Ovdje je jasen visoki; lišće mu je 3—6 jarmeno, liske duguljaljto-bodkaste, mal ne sjedeće, pilaste; neima čaške ni vienčića; prašnici imaja crvene prašnice. Jasenovina je vrstno drvo za djelo; lišće je dobra krma, a kora valja za strojenje kožah.

Topola. Listice su u resah razsječene; ocvieće koso, nalik na čančić; prašnikah 8—30; plodnica sjedeća, njuška dvokrpna; plod i sjeme kao u vrbe. Topole traže takodjer vlagu; drvo im nevalja ni za gradju ni za ogriev, već za rezbu; korita prave slavonski Cigani od topolovine, jer se drvo neizmeće. Topole su razne vrsti: biela topola, u koje je naličje lišća svietlo pusteno;

jasika ili trepetljika, na kojoj lišće neprestano trepeće, daje dobar ugalj za puščani prah; jagnjed ima mirisno smolasto puplje, od kojega se gotove i ljekarije; jablan, okriljuje puteve. U slavonskoj šumi nalazi se još i ovo drveće i grmlje: bukva, hrast, grab, joha ili jova, briest ili klien, cer i grmlje: piskalovo, žestilovo, svibovo, udikovo, trnovo. U šumi rastu i gljive: zecglive, brestovke, škripnji, gube kadionice i druge.

Uz šumu je šarena livada. Na njoj sam našo razno bilje i trave: smiljkita, dunjica, piskavica modra, djetelina livadna, grašar šareni, grašar grmasti, netek, kamenika zrnata, jetrenka trokrpa, gavez, vidac (zornica, očanica), jaglika, zlatno koljeno, mačji rep, vlasnjača, jagodnjak, vjetrogon, brčak, golorep, medunika, repić, vlasulja, konjogriz, mekuša, ivanjsko zelje, kiseljak, bokvica, zubra.

Kroz voćnjak, što je do livade povratio sam se doma. U voćnjaku su razne voćke: badem, breskva, kajsija, šljiva, trnovača, trešnja, višnja, oskoruša, mušmula, kruška, jabuka, gunja, orah, zerdelija.

Zatravljen sam množinom i raznolikošću predmetah, što se nalaze u prirodi, u šumi i u polju, u livadi i vrtlu, i svaki mi je jasan dokaz, kako je velik, svemoguć i premudar stvoritelj, a uz to predobar, jerbo je sve to stvorio za našu korist, i želi, da omudrimo i poznamo ga u djelih njegovih, da omudrimo i promatrajuć prirodu.

Šumska vila.

(Česka narodna pripoviedka od Božene Němcove.)

pr. J. K. V.

Betuška bila mlado djevojče; mati joj bila udova, te neimala nikakve druge imovine, nego li sirotinsku njekakvu kolibicu i dvie koze; nu pored svega toga bila je Betuška ipak uviek vesela. — Počam od rana proljeća pa sve do pozne jeseni pasla je dvie materine koze u obližnjem breziku. — Kadgod je jutrom od kuće s kozama polazila, metnula joj je mati u torbu komad kruha i vreteno, opomenuv ju uviek uza to, neka bude na večer puno; a budući da preslice nije imala, omotala joj je lan oko glave. Betuška je na to uzela torbu, pa hajd za kozama, veselo si putem pjevajuć sve do u šumu. — Koze su došavši u šumu stale pasti, a Betuška je sjela u hlad pod koje drvo, pa je prela, lievom je rukom s glave vukla lan, a desnom je držala vreteno, samo da zvrči po zemlji.

Uza to je pjevala, da joj se je glas cielom šumom razliegao. — Kad je vidila na suncu, da je već podne, odložila vretenom, koze je k sebi dozvala, te svakoj dala po zalogaj krušca, da se zabave te nikamo neodu, dok ona otrči u šumu, po malo jagodah ili drugoga šumskoga voća, koje već u ono doba godine uspievalo; to joj je onda bila zaslada k njezinu krušcu. Kad je s objedom gotova bila, onda je veselo skočila sa zemlje, ruke je prekrstila i pje-

vajuć stala plesati. — Sunašce joj se jarko kroz zeleno lišće drveća onoga kano smiešilo, a koze njene, ugadjajuće si pokraj nje u travi, mislile su : „Kako veselu pastiricu imamo!" Naplesav se tako, prionula je onda opet marljivo uz posao, te je sve do večeri radila, tako da ju došavšu na večer kući, mati nikada nije trebala psovati, jer joj je vreteno uviek bilo puno.

Jednoč, kad se je tako polag svog običaja poslje siromaškoga objeda upravo o podne opet spremala na svoj ples — stvori se najednoč odnjekle pred njom prekrasna njekakva gospodja. Odjeća joj biela kô snieg, a tanana i prozirana kano paučina; od glave pa sve do pojasa spustile joj se zlatne njene vlasi u dugih pramih, a na glavi joj vienac od šumskoga cvieća. — Betuška se od straha sva strese. — Gospodja joj se stane sladko smijati, te joj rekne ljubeznim glasom: „Betuško, zar ti rada plesеš?"

„Čuv Betuška, kako ju ta gospodja liepo i ljubezno nagovora, prodje ju sav strah, te joj odgovori: „Oh, ja bih cio dan plesala!" „Hajde dakle, zaplesat ćemo si skupa, — ja ću te već naučiti," rekne gospodja, zakaše se, obuhvati Betušku, pa udri s njom plesati. Tek što su se stale okretati, ozove im se nad glavom tako ugodna glasba, da je Betuški od radosti srce u grudih skakalo. Glasbenici su sjedili okolo po brezovu granju u crnih, smedjih, modrih i šarenih fračićih. Bio to sbor izabranih glasbenikah, kojno se je samo na mig oko krasne gospodje tu našao: slavulji, ševe, zebe, češljugari, zeleni vrabci, drozdi, kosi i futavac, veliki umjetnik u toj struci.

Betuški su se lišca zažarila, oči joj su od veselja sievale živom vatrom, zaboravila je na svoju dnevnu radnju i na koze: gledala je samo svoju družicu, koja se je pred njom i oko nje tako dražestno i lagano kretala, da joj se pod nježnima nožicama niti trava nije sagibala. — Plesale su tako od podne pa sve do večeri, a Betuška niti sustala, niti ju noge bolile! — Netom liepa ona gospodja, Betuškina družica, prestane, glasba umukne: kako došla, tako prošla. — Betuška se stane razgledati, sunašce se već nagibalo za šumicu; lamajuć si nad glavom rukama i dodirnuv se izpredena lana sjetila se na vreteno svoje u travi — da nije puno. Uzme dakle s glave lan, metne ga skupa s vretenom u torbu, dozove koze i podje s njima kući. Nije ona danas putem kô obično pjevala, nego se je srdila, što se dala od gospodje zamamiti; te odluči ujedno, ako bi joj se to još kada dogodilo, da gospodja opet k njoj dodje, da je neće posluhnuti. — Koze njene, nečujući za sobom vesela pjevanja, ogledale su se, da li to za njima ide prava njihova pastirica. — I mati se čudila, što joj kći nepjeva, te ju pitala, da li je morda bolestna, pa zato nepjeva. „Nije majko, nisam bolestna, al mi se grlo od samoga pjevanja već osušilo; zato nepjevam —" tako se izgovarala Betuška, i otišla spremit vreteno i neizpredeni lan. Znajuć, da mati nenamata odmah predje, odlučila je drugi dan nadoknaditi, što je prvi dan zanemarila, pa upravo zato ni nespomenù materi ni slovca o onoj krasnoj gospodji.

Drugi dan iztjera Betuška kao obično koze na pašu, te opet stane pjevati. Dodje u šumu, koze opet stanu pasti, a ona sjednuv pod drvo, uzme marljivo

raditi, a uza to si i pjevati, jer uz pjevanje posao uviek bolje ide od ruke. Bilo podne već blizu. Betuška dade kozama po zalogaj kruha, otrči brzo po jagode, te stane, povrativ se natrag objedovati i s kozama se razgovarati.

„Ah, moje kozice, danas vam nesmijem plesati,“ uzme naricati, kad je po objedu iz krila u ruke kùpila mrvice i metala na kamenje, da ih ptice odanle nose. „A zašto nebi smjila?“ odzove se na to ljubezan glas, i u taj hip stvori se opet pred njom krasna ona gospodja, kano da je iz oblaka pala. Betuška se još većma prestraši, nego li prvi put, te zažmiri, samo da ju nevidi; nu kad joj je gospodja pitanje ono opetovala, stidno odgovori: »Oprostite, krasna gospodjo, ja nemogu s vami plesati, jer opet nebih svršila svoju dnevnu radnju, te bi me mati psovala. Danas prije nego što sunce zadje, moram nadomjestiti, što sam jučer zanemarila.“ „Hajde ti samo plesat, dok sunce zadje, naći će ti se već pomoći!“ rekne gospodja, zakaše se, Betušku obuhvati, glasbenici se oni, sjedeći naokolo po brezovu granju opet pojave, a naše plesačice udri u kolo. Krasna je ona gospodja plesala još dražestnije, nego li jučer, a Betuška cielo vrieme plesa nije skinula očijuh s nje, i zaboravila je i na svoju radnju i na svoje koze. Sad gospodja prestane, glasba umukne, sunce se već nagnulo bilo na zapad. Betuška zadigne ruke viš glave, oko koje je bio omotan neizpredeni lan, te udari u gorki plač. Krasna ona gospodja uzme joj s glave neizpredeni lan, namota ga na tanku brezovu šibu, uzme vreteno, te stane presti. Vreteno je na zemlji samo zvrčalo, i na očigled sve veće i veće bivalo, i prije nego što je sunce zašlo, bio je lan sav izpreden, pa i onaj, štono ga Betuška dan prije nije izprela. Dajuć djevojčetu punu puncatu cievku, reče krasna gospodja: „Motaj a nemrmljaj, zapamti si dobro moje rieči: motaj a nemrmljaj.“ Rekav to nestane je, kano da je u zemlju propala.

Betuška bila time zadovoljna, te si putem mislila: „Kad je tako poštena, plesat ću s njom opet, ako kad dodje.“

Danas je opet pjevala, da joj koze radje kući idu. Nu kod kuće ju mati srdito dočeka. Htjela ona onaj dan po običaju predju smotati, pa u to vidila, da vreteno nije puno; i zato se na kćer srdila.

„Što si jučer radila, kad nisi svršila svoju radnju?“ rekne joj.

»Oprostite, majko, nješto sam malo jučer plesala,“ rekne Betuška ponizno, a pokazujuć materi svoje vreteno doda: »nu zato je danas prepuno.“ Na to mati ni rieči više nereče, nego ode da pomuzi koze, a Betuška spremi vreteno. Htjela je danas materi pripoviedati, što joj se dogodilo; ali si je opet mislila: „Ne, dok još jedanput dodje, te ju upitam, tko i šta je, reći ću materi za nju.“ Što odlučila, to i učinila, danas još materi nije ništa kazivala. —

(Konac sliedi.)

Sitnice.

— Književnost. U ovdašnjoj tiskarni gosp. Drag. Albrechta nalazi se sada pod tiskom „Obća povjestnica svieta sa slikami“ Ova knjiga namienjena je mladeži viših ženskih učionah i niži gimnazijalnih i realnih razredah, pa zato nije držana sustavno, nego je sastavljena iz pojedinih u savezu stojećih povjestnih slikah, u kojih se najznametiji dogadjaji svieta lakim i ugodnim slogom predstavljaju. Pisac se je dostojno obaziro i na našu poviest, te će nam i njeki najodlučniji čini predjah naših i riečju i slikom predočeni biti. Knjiga će iznositi 8—9 arakah, bit će jako ukusno izdana, te sgodna i za nagradu mladeži —

— U istoj tiskarni slaže se takodjer poveća jedna povjestna pripoviedka „Progonstvo kršćanah u Sisku.“ od g. Ivana Tkalčića; a kako čujemo, doći će na skoro pod tisak od istog pisca i „Hrvatska povjestnica,“ koja će dvie knjige iznositi. —

— Matica dalmatinska izdala je svojim troškom knjigu: „Narodne pjesme,“ koja stoji 60 novčićah. U njoj ima 90 izabranih pjesamah, medju kojimi je 10 tiskano ćirilicom. Naše su narodne pjesme doista krasne, nu medju krasnimi pronaći što je najkrasnije, to nije svakomu dano. U ovoj se pako sbirki ponudja evo štiocu, što su vrstne glave za najkrasnije pronašle. S toga ju priporučujemo srdačno svim prijateljem narodne knjige, a osobito našoj omladi, da svoj mladjeni duh kriepi i jači ovimi uzori narodnog pjesničtva.

— Matica srbska razpisala je sljedeće književne nagrade. 1. Nagradu od 60 dukatah za sustavno napisano gospodarstveno djelo, koje će moći narodu našemu za pravilo biti u svakoj struci gospodarstva. Rok Gjnrgjev-dan 1866. — Naučno napisana povjestnica svekolike knjevnosti srbske. Nagrada 120 dukatah. Rok 1. siečanj 1868. — 3 Knjiga pisana prema potrebi našoj a u duhu narodnom za odraslije Srbkinje poučnog i zabavnog sadržaja, najmanje od 10 tiskanih arakah. U ovoj knjizi mogu biti nesamo izvorni, nego i prevedeni i preradjeni sastavci. Nagrada prema vrlini 20—30 dukatah. Rok Gjurgjev-dan 1866. — 4. Knjižica, koja bi se mogla za nagrade davati dobrim djakom početnih školah. Iznosit ima najmanje 5 arakah, a nagrada prema vrlini 10 do 20 dukatah. Rok Gjurgjevo 1866. — 5. Ponavlja se nagrada od 50 dukatah za povjestnu dramu. Rok Gjurgjevo 1866. — 6. Za razpravu: „Kakva je povjestnica našeg naroda u hrvatskoj krajini,“ nagrada je 20 dukat. a Rok Gjurgjev-dan 1866. — 7. Za razpravu: „O srbskih pravnih spomenicih do turskih vremenah,“ nagrada 15 duk., Rok Gjurgjevo 1866. — 8. Balada. Nagrada 5 duk. Rok Gjurgjevo 1866. Članci 6., 7. i 8. namienjeni su srbskomu „Ljetopisu.“

— Od 1. listopada počmav izdaje „srbska matica“ zabavno-poučan list, koji se zove „Matica.“ Taj će list izlaziti svakoga mjeseca triput, a uredjivat će ga družtveni tajnik.

— Kako će bit poznato, na Rieci je državnim odvjetničtvom obustavljena bila tamo izašla knjiga: „Ogledalo književne poviesti jugoslavenske na podučavanje mladeži.“ Ta je zabrana sad dignuta i knjiga se slobodno prodaje. Ciena joj 1 st. 40 novč.

Književna objava.

Ima već njekoliko godinah, da se našemu obćinstvu u raznih časopisih pojavljuju pjesme darovitog našeg pjenika g. dr. Napoleona Špun-Strižića. I naš ih je list donio njekoliko, a sad mu upravo kiti čelo prekrasna epičká pjesma „Dvie slavonske žrtve.“ G. pisac je bez sumnje jedan od najdarovitijih naših mladjih pjesnikah, i njegove se pjesme odlikuju dično živanom fantazijom, izvornimi slikami, smielim uzletom, rodoljubivim žarom, jedrimi misli, liepom tehnikom i čistim jezikom; sve samimi svojstvi, koja njegove pjesme osobito našoj omladini preporučuju. Pjesnik je sada sve svoje pjesme, a medju njimi većina ih nije još nigdje tiskana, izručio ovomu uredničtvu, te ih ono namjerava izdati u liepom obliku i za laku cienu. Knjiga će iznositi 13—14 arakah, a ciena će joj biti samo 50 novč. za predplatnike Bosiljka, koji nam taj iznosak ili k predplati za naš list pridodadu, ili izjave, da će knjigu, kad izadje, primiti uz poštarski oduzetak. Čim uvidimo, da će nam se namiriti tiskarski trošak, odmah ćemo knjigu dati pod tisak. Pozivljemo dakle sve prijatelje našeg narodnog napredka, da nam pripomognu našu književnost obogatiti ovim liepim viencem puna prekrasna i mirisava cvieća. Na 10 predplaćenih ili naručenih knjigah dat ćemo jednu bezplatno; a dućanska će ciena znatno poskočiti, kad knjiga dotiskana bude. — *Uredničtvo BOSILJKA.*

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 3. 1. studena 1865. **Teč. II.**

Dvie slavonske žrtve.

(1607.)

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

VI.

Blago onom, tko si stanak nadje
U živome srcu roda svoga;
Blago onom, tko je za života
Počinio dobra sirotinji;
Jer tkogodj je na svietu tome
Za uboge težki krst nosio —
Za njega će jednoč od milinja
Sto krstovah nosit sirotinja.

Već dželati godinicu danah
Haračili, raju izmučili
Svim' mukami, što ih crna duša
U Turčina može izmisliti;
Al dok vruća krv u raje teče,
Dvie vojvode pusta izdat neće,
Zaman prošla i godina druga,
Jer zna raja — ma joj s' jadi množe —
Ni Bog prostit nevjeru nemože.
A kad bjaše godinica treća,
Pogledale dvie vojvode slavne
S gore čarne na požežko polje,
A kadno ga ugledaše bolni
Poharano, krvi poškropeno
I ljutijem ognjem popaljeno,
Ko žrtvenik, brate, mučenički:
Tad im duše tugom protrnuše,
Pa dva sada zaplakaše lava
Kao sitna dva goluba plava! —

Sa požežke kule Husejn-paša
Smrknut gleda to liepo polje,
Štono njekoč bjaše kó djevojka,
A sada se kano udovica
Porušilo, u crno zavilo. —
Misliš, da će ta nevolja ljuta
Prodret gvoždje Husejnove grudi;
Al u njega srce od kamena,
Pa sad glavu izpravi ponosnu,
A licem mu paklen smieh se prosù.
Obazrè se, a gle pred njim stoje
Dva Kaura rukuh skrštenijeh.
Plaho ih je paša pogledao,
A kad vidjè, gdje mu raja mirno
Dočekuje te oštre strijelje,
Štono na njih iz očijuh baca,
Nasmješi se gnjevno pa prosbori:
„Nuder, što se kršnijem junakom
Gjaurskima od Turčina rači!“

Al mu Gjaur mirno progovara:
„Ljuti harač udaraš na raju,
Trgaš srce Slavoniji liepoj
A rad dvajuh gorskijeh hajdukah:
Slavetića i Kolakovića.
Prosti harač biednoj braći našoj,
A evo ti hajdučkijeh glavah!
Čestit pašo, ja sam Kolaković,
A kraj mene brat mi Slavetiću;
Iz nas, pašo, štogodj hoćeš radi,
Slavonija samo da s' pomladi!“

Prvi časak od čuda je paša
Mrke oči izbuljio silno,

Pa zapanjen sám vjerovó nije,
Kakve pred njim ajdučke su zmije.
Al se u čas prenù kó iza sna;
Planù u njem srčba preužasna,
Pa se maši oštra jatagana,
Te poskoči kao ljuta srda;
On zamane no kó stiene mirni
Kolaković i Slavetić dični
Pred njim stoje — umirati vični. —
Al gle čuda! kao munjom dirnut
Pusti paša jatagan iz ruke,
Pa u čelo pjesti se udari,
A tielo mu studen znoj oblije.
Dva tri časa Husejn-paša silni
Smrknut oči preda se je upró —
Stiena j' rek' bi, da mu siedi brci
Zadrhtali niesu od bjesnila,
Ko jastrebu ranjenomu krila.
Tada muklo vojvodam prosbori:
„Bre Gjauri, još se Turčin nikad
Nezastidì s ponosna inata!
Nek ponosnog Husejn-pašu znate·
Ja poklanjam život obojici;
Nek s' nekaže: Veća duša bjaše
U hajdukah neg' u Husejn-paše! —
No nemogu harač prostit raji,
Jer ja harač već sultanu javi;
Da od mene bude dar ubavi!"
Al govori junak Kolaković:
„Nemolismo od tebe života;
No kad htjedè sám da nam ga dadeš,
Hvala naša nek ti je udarje!
A što glavom kupit nemogosmo,
Da Bog dá kod cara izmolili:
Mi idemo do bielog Stambula —
Nebi l' braći tuga odlanula!" —

VII.

Odjezdila do dva pobratima
Do biela grada Carigrada
A pred sjajno koljeno sultanu,
Da vidaju raji težku rànu. —

No sve muke te bijedne raje
Ni mukama nazvati nemožeš
Prama muci što Husejna mori:
U grudi mu, rek bi, ugnjezdi se
Sav pakao i svi dusi crni.
Grozno mrzi dva dušmana svoja,
I pred Turci i pred Rajom što ga
Žigosali žigom od sramote;
A kad dodje čas osveti ljutoj —
Moradè se pokloniti njima,
Nesmijući smrvit klete guje,
Da junački već se glas netruje!
Danom hodi kulom kó pomaman,
Piesti prieteć, kano bivol ričuć,
Da s' družina od užasa trese;
Noći s' valja po mekom dušeku,
Kó da s' kúpa u ognjenu moru,
Pa kuneći dočekuje zoru.

Sada ciknù: „Oj paščadi kleta,
Valah Husejn osvetit se znade,
Te on neće doživjet sramote,
Da se vrati hajdučad izdajna,
Pa junake Turke iz zasjede
Jošte vučjim zubom da ujede!"
Pa tad zove hitra Tatarina,
Bijelu mu dajuć knjigu sbori:
„Nu krilata uzjaši mi zmaja,
Da prestigneš do dva Kaurina,
I da predaš ovu knjigu bielu
U Stambulu sionom veziru
Prije nego što kaursko roblje
Tam doplazi, a u svoje groblje." —

Vrieme prodje, a glas raji dodje,
Da joj sultan oprostio harač.
Al bi raja i plaćala harač,
Samo da joj sa srca tko snimi
Težku žalost, što vojvodah nejma. —
Slavetića i Kolakovića
Tužna raja zaman svedj izgleda,
Kó siročad i oca i majku;
A dugo ih izgledala Raja,
A svedj zaman, Bog ju pomilovó! —
Nezna ona, što li Husejn-paša
Vezirskomu ortaku poručì,
Niti znade, gdje li u tudjini
Crna zemlja pod skut hladni primì
Mrtve kosti dvajuh mučenikah
Na svijetu rájskih zatočnikah!! —

Jedan sliepac.

Od Jakova Ignjatovića.

II.

Maša putuje, a na putu svakog pita, je l' vidio gdje kule Olović-bega i Tuzlić-agu. Smiluje se njemu jedan brat hrišćanin, pa mu obreče, da će sve razpitati.

Brat hrišćanin razpita, i donese Maši glas, da je Tuzlić-aga kod Kulenović-bega u Vakupu.

Maša ide u Vakup.

Težko je Maši putovati, pa se često kod izvorah odmara, vadi iz torbe pagaču, napije se hladne vode, i uz gusle što popieva. Tako opet podkriepi si tielo i dušu, pa dalje putuje.

Jedared stigne već u Vakup. Umoran je, pa se najprije odmara i jelom podkriepi. Kad se podkriepio ide na pazar, pa sjedne i pjeva uz gusle. On pjeva junake turske, vezira Sokolovića i Ćuprilijća. Turci se čude pjesmam, pa sliepcu udieljuju.

Maša se digne pa reče Milu, da ga vodi konaku Kulin-bega. Mile pita Turke, gdje je konak Kulin-bega; Turci mu kazuju, gdje je.

Kad stignu onamo, Maša sjedne, pa stane pod pendžerom (prozorom) Kulin-bega pjevati. Kulin-beg pozna ga po glasu, pa pošlje svog jasakčiju da ga dovede.

Maša dodje Kulin-begu.

„Šta je mòre, šta tebe amo dotjerà?“ Zapita Kulin-beg.

„Nevolja, čestiti beže. Odvedoše mi diete Milenka.“

„Pa zar ga tu tražiš?“

„Svud ga tražim, jer bez njega živiti mi je trudno.“

„On je kod Tuzlić-age, njegov je podajnik.“

„A ja opet načuh, da je ovdje.“

„Pa baš da je ovdje, da je moj podajnik, nebi ga izdao, kaogod što ga Tuzlić-aga izdati neće.“

„Tuzlić-aga je silan, al valjda je i milostiv, pa on ima dosta podajnikah, valjda nije spao na mog vodju. Idem tamo, da ga namolim.“

„Ma zaman ti trud, maniti sliepče. Da je ptica a ne diete, od Tuzlić-age oslobodit se nemože. Mjesto djeteta, dobit ćeš kijak.“

„Bog je dobar, pa valjda će se smilovati.“

„Bre i sam Muhamed morao bi se sa Tuzlić-agom pogadjati; no bolje mani se svega, pa dodji docnije, da mi koju odpjevaš.“

Maša izidje i s Milom ide za jasakčijom (pratilac). Jasakčija ga odvede njekud, te ga hrani i poji. Donde je Kulin-beg tursku gospodu pozvao, da kod njega piju kavu i tutunišu (puše), a Maša će pjevati.

Zovu Mašu, Maša im pjeva po ćejfu (volji), pa kad je jedared dosta i obdare ga, ode.

Maša ide sad u Tuzlu, da potraži svog Milenka.

Težko je Maši putovat, al on mora naći Milenka.

Dodje u Tuzlu.

Podkriepi se, pa ide na pazar.

Ljuti su tuzlanski Turci, al im Maša sve po ćejfu svira, da ih za sebe zadobije.

Ma su kako ljuti Turci, opet viču „aferim, ovo valah više vriedi, nego zile i borije“ pa Maši mjesta daju.

Maša pita za konak Tuzlić age. Oni mu kažu, a Mile ga vodi, a za njime čitava gungula.

Kada dodju u baštu (vrt) pred dvorove, sjedne Maša i zapjeva. On pjeva pjesmu o Novaku i Gruici. Gusle kanda pitaju, gdje si sine Milenko?

Maša u bašti pjeva, al čuje njega Milenko, čuju ga svi, da i samim bulam srce igra.

Milenko čuje, al nesmje napolje.

Kada su ga iz Biograda u Tuzlu odveli, Tuzlić-aga još nije bio kod kuće, nego bavio se u Vakupa kod Kulin-bega. Kako u Tuzlu dodjè, poturči Milenka. Milenko je sad agin adžuvan (ljubimac), zove se Mustafa.

„Kakvo je to urlanje? pogledaj bre Mustafa, pa mi kaži“ reče Tuzlić-aga Milenku.

Milenko trči u baštu, zna napred, da je to njegov Maša. Dodje nablizu, vidi Mašu i Mila, pa se divi i raduje; no nesmije da ih pozdravi, jer ga Turci glede. Samo oči na Mila baca, a ovaj na njega, pa kanda se razumiedu.

Milenko dodje Tuzlić-agi, i javi mu, da je njegov njegdanji poočim Maša sa svojim sliepčovodjom.

„Taj je valjda po tebe došao, Mustafo, da te zamoli; no težko njemu, ako je zato došao, odmah ću ga uapsiti. Nisi li mu bolan djaurski selam (pozdravo) učinio, nisi l' gjaura u ruku poljubio i koran pogazio?“

„Nisam, Miša me sliepac nemože viditi, a ja mu se nisam ni javio.“

„Aferim, Mustafo; nu ipak da vidim, šta će ta drtina, reci jasakčiji, da ga amo dovede.“

Milenko ode i kaže jasakčiji, da zove Mašu. Vode Mašu.

Kad Maša udje: „Odkud tebe ovdje, sliepče?“ zapita Tuzlić-aga.

„Ja idem tako svud po svietu, pa za paru svakomu uz gusle ugadjam.“

„Pa odkud amo u Tuzlu, ma znaš da su Tuzlani ljute guje?“

„Sliępac ide kud ga vode, od sela do varoši; pa što veliš, čestiti ago, da su ovdje ljute guje, i ti si ovdje u Tuzli, pa te već po glasu poznajem da si srca milostiva; ti meni udielì kod čestitog Mehmed-Jaića u Biogradu!“

„Zar se još spominješ?“

„Poznao sam te po tvom milostivom glasu, pa se opomenuh tvoje milosti.“

„A kamo ti tvoga vodje u Biogradu?“

„Njega su pašini gavazi u grad odveli, neka ga, srećan bio, Bog zna kakva ga sreća ondje čeka.“

„Ma ako su ga poturčili?“

„Ipak će mu bolje biti, neg da je sliepčovodja; jedva se mogao pokraj mene hlebom hranit.“

„Vala, kad je tako, hoću da znâš: tvoj vodja je kod mene, Mustafo zovite Mustafu.“

Zovu Mustafu, eto ga već ulazi.

„Eto ti Mustafe, no nemož ga viditi, kad si sliep.“

„Je li testir (slobodno) da ga opipam, da l' ću ga poznati, čestiti ago?“

„Možeš, idi k njemu Mustafo.“

Mustafa je to jedva čekao.

Maša Mustafu pipa po glavi, po obrazu, po rukuh, pa ga stisne za ruku, pa ga opet dalje pipa.

Milenko bi ga ljubio i skakao od radosti. Gledi iz potaje na Mila, pa oko oku govori, kanda jedan drugomu hoće da kaže: milo mi je, no muči; neizdaj se!

„Vidi se, da je čestit kod tebe, kakav je to jelek (prsluk), kakva dolamica, pa srebrna pùca, vesela ti majka, Milenko.“

„Pa milo ti je, kad ga vidiš tako čestitog.“

„Kako mi nebi milo bilo, kad će pored tebe, čestiti ago, srećan biti, te će siromaka Mašu kad iznemogne moći hraniti.“

„A kakav je taj tvoj sadanji vodja; gdje si ga dobio?“

„U Biogradu, on je sin jednoga simidžije (kolačara), pa se smilovao meni, i vodi me po vilajetu (svietu.)“

„E sad ukloni se pa dodji, kad te pozovem.“

Maša se s Milom ukloni.

Tuzlić-agi je milo bilo, što Maša netraži Milenka, niti ga tišti što je Milenko poturčen, pa dobije ćejf, da i Mila poturči.

Tuzlić-aga pozivlje svoje goste, sve same age i spahije (vlastela,) pa pravi sijaset. Hoće baš da se zna tko je Tuzlić-aga; hoće da čuju Mašu sliepca, kako turske junake pjeva.

Svi su već kod Tuzlić-age. Dozovu i Mašu.

Kad Mašu Mile uvede, reče Tuzlić-aga Milu, da ide napolje, pa da si sa Mustafom traži kakova šenluka. Aga je mislio, da će se Mile polakomiti na ruho Mustafino, pa će i on dobiti ćejf, da se poturči. Jasakčiji je zapovjedio, da nauči Mustafu, kako će Mila nagovarati da se poturči.

Turci se časte, Maša im pjeva, i to sve turske junake: gojenog Halila, kako je sedam gjaurakah otco, lov Alajbegovića, pa sve im se dopada, al najboljma Omer i Merima.

„Vala kardaš, ja dost sliepacah čuo, al ovako šta još nečuh,“ reče Gradačević-beg.

„Tako mi proroka, mili doste (prijatelju), tako pjevanje još nečuh, zato sam vas evo skupio,“ odgovori domačin-aga.

Svaki što podari sliepcu.

Svi se razidjoše. Maši naloži aga, da sutradan opet k njemu dodje.

Ode i Maša.

Mile vodi Mašu. Traže konaka kod kakova brata hrišćanina; jedva na jednog naidju.

Maša se s Milom na samo razgovara. Pita ga, šta se je s Milenkom razgovarao. Mile mu kaže, da je Milenka jasakčija učio, kako da ga turstvu primamljuje, no Milenko neće da ga nagovara, već bi i sám rada pobjeći od age, samo da se može Maši vratiti; pa ako Maša hoće, a Milenko će odmah sutra na noć pobjeći, samo da zna, gdje će Mašu naći, i da mu pripravе prosto ruho.

Maša se tomu obraduje, pa misli, kako da ga spasi. Maša je mudar čovjek, te se odmah dosjeti. Kaže Milu, da se on opet zabavlja s Milenkom, kada sutra onamo dodju, aga će to dopustiti, pa da mu kaže, neka se noćju iz konaka kakogodj izvuče, a Maša će ga izvan varoša kod razkršća čekati.

Sutradan Mašu vodi Mile opet k agi. Aga ga milostivo primi, reče mu da sjedne, a Mila pusti da se s Milenkom napolju zabavlja.

„Ma kuda sad misliš, sliepče, zar opet u Srbiju?"

„Zasad još ne, bavit ću se u Tuzli koji dan, pa onda idem u Vakup."

„Pa možeš u Tuzli još i duže životariti; ma kaži mi, na što ti vodje takova, ta od tog može još delija biti?"

„Ja nevidim, pa neznam kako izgleda; a šta ću, kad mu je volja voditi me."

„Ma uzmi kakova kljastog, i taj ti može činiti tu istu službu, ili kakovu matoru drtinu."

„Težko je vierna naći."

Bre nije ni to težko, i ja imam matorih (starih) slugah, pa ću ti dati jednog, a vodju svog ostavi ovdje, neka druguje sa Mustafom; a tebi ću dati za njega toliko, da možeš godinu živiti, bez da gusle u ruke uzmeš."

„Ta ja nebi branio, čestiti ago, samo da mi je kakova drugog dobrog vodje. A što veliš nije hrdjavo kad mogu za jednu godinu i bez gusalah živiti." „E dobro, vodja nek ostane kod mene, a ja ću ti drugog dati."

„Nebranim, čestiti ago, samo te jedno molim, da mi daš tri dana vremena, da ga obučim i obaviestim, kako će mu kod tebe bolje biti, nego li kod mene. Ja ću ga nagovarati, a on mi sve vjeruje; kazat ću mu, da će i po mene zlo biti, ako neuzhtjè, a ako od svoje volje uzhtjè, tako ćeš mu ruho kupiti kao Mustafi. Znaš, djeca su na liepo ruho lakoma."

„E dobro, a ti ga za tri dana pripravi; volim da ide od svoje volje nego na silu."

Tako se još doniekle razgovaraše, i aga je sa sliepcem zadovoljan.

Maša kad je došao u Tuzlu, znao je, da sa agom neće izaći na kraj; šta više može ga glave stati, ako mu po volji nebude govorio. Znao je i to, da o povratku Milenko nesmije ni prosloviti, zato je htio Turčina da obmane.

Dok se Maša s agom razgovara, donde se dva pobre u vrtu zabavljaju.

„Vidiš, pobro sladki, mene su iz Biogradu amo doveli i poturčili; al sam ja zato opet u srcu hrišćanin. Kako mi je težko bilo, kad sam te vidio, pa nisam smio da k tebi pridjem," reče Milenko.

„I ja da se nisam Turakah bojao, kad sam te u tako skupom ruhu vidio" odgovori Mile.

„Volim ja to ruho, što ti imaš, neg' ovo moje, moj Mile; i zato gledaj da pobjegnemo!"

„Pa kako bi s nama pobjegao?"

„Liepo, noćju, vi budite na razkršću, kao što si mi kazao, a ja ću okolo pó noći onde biti."

„Dobro mi ćemo te ondje čekati s ruhom, koje ćeš preobući, samo se i ti pobrini za koju paru."

„Nestaraj se, toga već imam dosta."

Sad viču Mila, da vodi Mašu.

Mile dodje, da vodi Mašu. Maša i Mile odu. Maša ima vremena tri dana, pa da se Mile poturči.

Aga drži jamačno, da će tako biti. Nu Maša kako ode na svoj konak, jedva čeka da noć nastane, te se već s Milom pripravlja, kako će s Milenkom pobjeći.

Nastane noć. Maša se sa hrišćanom domaćinom oprosti, i ode. Domaćin ga neizpitkuje, zašto tako dockan odlazi, zna da je sliepcu rok, kad mu se dopada.

Maša dodje na razkršće, pa do njeke grabe legne i Milenka izčekuje. Mile baca oči tamo amo, hoće li Milenko doći. Već jedan sat čekaju, kad eto Milenko dolazi.

„Evo Milenka!" poviče Mile.

„Kamo ga, da ga zagrlim!"

Milenko je već tu i gotovo pao na Mašu, pa mu ljubi ruke, rame, glavu, a Maša mu čelo napipa, pa ga poljubi a suze mu rone.

„Sretan bio, sinko; kolko se sbog tebe napatismo, al nam nije žao, kad si samo tu; nu neoklevajmo, da nas potjera nenadje."

„Samo da se preobučem."

Milenko se brzo preobuče.

„Gotov sam."

Sad ustane Maša, a Milenko ga uzme za ruku pa vodi.

„Odsad ću te opet ja voditi; hvala ti Mile, što si dosad poslužio mog poočima. Bog nek ti plati!"

Milenko radostan vodi Mašu, a Mile ide pored Milenka.

Djeca puta neznadu, a Maša nevidi. No Bog sliepca i sirotu hrani, kod njih je angjeo božji, koji u vodu djete i sliepca vodi, pa neima opaznosti.

Preko bregovah i dolinah, gudurah i potokah prelaze naši siromašni putnici, i nalaze svud prijateljah.

Potjera agina neće ih naći.

Bog zna, kud oni sad idu, samo u Biograd ne. — (Konac Sliedi.)

Lizimak.

Razorivši Aleksandro persijsku državu, htjedè da ga svi drže Jupiterovim sinom. Macedonjani su se srdili, kad su vidili, da se njihov vladalac stidi svoga oca Filipa. A još su zlovoljniji postali, opazivši, kako on prima persijske običaje, nošnju i način življenja. Svi se pokajaše, što su toliko žrtvovali mužu, koji nje sada prezire. Medjutim se je samo tajno tako u vojci govorkalo; javno se nije još ništa očitovalo bilo.

Mudrac jedan, imenom Kalisten, nalazaše se takodjer kod kraljeve vojske. Jednoč pozdravi Kalisten kralja po grčkom običaju, a on ga zapita: „Zašto se ti meni neklanjaš?“

„Gospodaru,“ reče Kalisten „ti si vladalac dvajuh narodah. Jedan je bio rob, prije nego li si ga podjarmio, pak je i sada, počem si ga svladao. Drugi je bio slobodan, prije nego li ti je pripomogao do tolikih pobjedah, pa je i sada, počem si je stekao. Ja sam Grk, gospodaru; a to ime, ti si tako uzvisio, da se bez tvog kvara ponizivati više nesmije.“

Aleksandro je isto tako bio opak, koliko i hrabar. Strašan je bio u svom gnjevu, pa s toga često i okrutan. On dade Kalistenu odrezati nos, uši i noge; pa zapovjedi, da se zatvori u željeznu gajbu, te tako za vojskom vuče.

Ja sam imao rada Kalistena; pa sam, kadgod sam dospio, k njemu na razgovor išao. I ako je išta dobra i kriepostna na meni, to imam sve zahvaliti samo njegovu mudromu razgovoru. Ja sam ga dakle i sada polazio. „Da si mi zdrav, pleminiti nesretniče,“ reknem mu „koji si u željeznoj gajbi kao zvier divlja zatvoren, samo zato, što si jedini muž bio u kraljevoj vojsci.“

„Lizimače!“ odvrati on meni: „ako sam u stanju, koji srćanosti i jako sti iziskuje, to mislim da sam na svom mjestu. U istinu, da su me bogovi za to na sviet stvorili, da samo razkošno živim, to bi mi uzalud dali bili veliku i neumrlu dušu. Svatko može lako uživati putene naslade; pa ako su nas bogovi samo zato postvarali, to su oni izvrstnije djelo učinili, nego li htjedoše, i više izveli, nego li namjeravaše. Nevelim tim, da sam neosjetljiv, jer ti mi i sam pokazuješ, da jesam. Kad sam te vidio doći, neizkazano me je razveselila tvoja odvažnost. Nego, tako ti bogovah! to neka je posljednji puta. Pusti me, da sam trpim svoju nesreću, i nebudi tako okrutnim, da mi ju još i svojom otežčaš.“

„Kalistene,“ rekoh mu ja „ja ću te svaki dan polaziti. Da kralj vidi, da su te i kriepostni ostavili, nebi ga nimalo sviest pekla; i počeo bi misliti, da si sbiljam kriv. O, ja se nadam, da on toga veselja neće doživiti, da su njegove kazne mene odvratile od moga prijatelja.“

Jednoč mi reče Kalisten: „Neumrli su me bogovi utješili; i ja u sebi osjećam nješta božanstvena, što mi sve moje boli i muke snimlje. Vidio sam u snu velikog Jupitera. Ti si bio kod njega; imao si kraljevsku šibiku u rukuh, a krunu na glavi; on meni tebe pokazà i reče: „Ovaj će tebe usrećiti!“ To me je tako razveselilo, da sam se od veselja probudio. Imao sam ruke prama nebu uzdignute, i namjeravao sam da reknem; „Veliki Jupiteru! ako će Lizi-

mak vladati, daj da pravedno vlada! Lizimače! ti ćeš vladati; vjeruj to čovjeku, koga Bogovi zaista miluju, buduć da za kriepost trpi.«

Medjutim je Aleksandro saznao, da ja Kalistena i u nesreći štujem, njega polazim i sažaljivati usudjujem se; i on se iznovice razjari. „Bori se s lavi! kad se tako rado družiš s divljom zvjeradi!“ zagrmi on meni. Smrt su moju odgadjali, da me samo na što veće ruglo stave.

Dan prije pisao sam Kalistenu: „Moram dakle umrieti. Izčezle su iz moje duše sve misli, koje si o budućoj mojoj veličini u meni pobudio. Drago bi mi bilo, da sam ublažiti mogao patnje i muke muža, kao što si ti.“

Povjerio sam se Preksapu, a on mi je donio sljedeći odgovor: „Lizimače, ako su bogovi odredili, da ti vladaš, to te Aleksandro nemože smaknuti; jer ljudi nemogu se protiviti volji bogovah!“

Taj me je list ohrabrio. Mislio sam si, da su u rukah bogovah i najnesretniji ljudi. Odlučio sam, da se pouzdam ne u svoju nadu, nego u svoju srčanost, te da što više moguće branim život, komu se toliko obećaje.

Vodili su me na borište. Svud okolo mene stajaše neizkazana množina svieta, da gleda ili moju srčanost ili moj strah. Na mene puste lava. Svoju kabanicu omotao sam oko svoje ruke: tu sam mu pružio ruku, on htedjè da ju požđere, ja ga sgrabim za jezik, potognem mu ga i obalim ga sebi pod noge.

Aleksandro je bio velik ljubitelj vitežkih djelah; on se je divio mojoj srčanosti, i tim hipom vrati mu se sva njegova velikodušnost.

Dade me preda se zovnuti, i pruži mi ruku. „Lizimače!“ reče on „evo ti moje prijateljstvo, vrati mi svoje. Moj gnjev dao ti je povoda, da učiniš djelo, koje Aleksandru još manjka.“

Primio sam kraljevu milost. Štovao sam odredbu bogovah, i očekivao sam njihovo obećanje, niti ih navlaš tražeći niti izbjegavajući. Aleksandro umre, i svi narodi ostanu bez gospodara. Sinovi kraljevi bijahu još djeca; njegov brat Arideo ostao je uviek djetetom. Olimpija je imala samo smielost slabih dušah, i smatrala je svaku okrutnost za junačtvo. Roksana, Euridićeja i Statira bijahu od žalosti savim propale. U dvoru su svi znali samo jadikovati, a nitko vladati. S toga se vojvode Aleksandrovi pojagniše za njegovim priestoljem, nu vlastohleplje svakoga izmedju njih bijaše omedjašeno vlastohlepnošću svih. Napokon podielismo medju sobom državu njegovu; svaki misljaše, da je time primio samo nagradu za svoj trud i napor.

Sreća učini mene kraljem Azije: i sada, počem sam moguć i premoguć, treba mi nauka Kalistenova više nego igda prije. Njegovo veselje pokazuje mi, da sam nješta dobra učinio; a njegovi uzdasi vele mi, da nješta zloga popraviti imam. On je posrednik izmedju naroda i mene.

Vladam narodom, koji me ljubi; roditelji žele mi dug život, kao i svojoj vlastitoj djeci. Djeca se boje za mene, da me izgube, isto tako kao i za svoje roditelje. Moji su podanici sretni; a ja sam sretan s njimi. —

Бачке народне пјесме.

Из сбирке Ђорђа В. Сентомашког.

IV.

Шта се чује у дворових белих,
У дворових Мијата хајдука?
Ил певају, или запевају?
Нит певају нити запевају;
Веће Јања своју куне мајку:
„У зô час ме дала, моја мајко
У велику кућу хајдукову,
За Мијата турског харамију.
Ноћом иде, а ноћом доходи
И доноси крваво оружје.
Ноћом перем — проћ месецу сушим,
У зорицу у сандуке слажем.
Кад је било вече најпоследње,
Он донесе зелену доламу,
У долами срмајли мараму,
У марами Маринкова рука,
И на руци бурма сестре Марте.
Ја би рекла, ал ја смела нисам:
Долама је мога брата Марка,
У долами Маринкова рука,
И на руки бурма сестре Марте.
Ја би рекла, ал ја смела нисам.“
Тек то Јања у речи бијаше,
А дођоше улаци од мајке;
Па беседе улаци од мајке:
„Хајде, Јањо, хајде да идемо,
Тебе мајка зове на весеље!
Твоја мајка три весеља чини:
За Марка је довела девојку,
А Маринко от'шо по девојку,
Сестри Марти дошле пртенције.“
Ал беседи Јања, лепа Јања:
„Причекајте улаци од мајке,
Док се попнем горе на чардаке,
Да умесим витане колаче,
Да сакитим кићене дарове,
Чим ћу своју браћу даривати!“
Ал беседе улаци од мајке:
„Хајде Јањо, хајде да идемо,
Да идемо што брже можемо!
Тако није нашој земљи хадет,
Да се ките кићени дарови,
Да се носе витани колачи,“
Ал то Јања неможе на ино.
Пођe Јања Богом пуговати.
Иде Јања гором певајући,
Ал беседе у гори чобани:
„Жалостна ти твоја песма била!“
Кад изиђе из горе зелене,
Угледала дворе материне;
Ал пред двором два црна барјака.
Ал беседи Јања, лепа Јања:
„Ој Бога вам улаци од мајке!
Шта се види пред мајчиним' двори,
Ко ханда су два барјака црна?“
Ал' беседе улаци од мајке:
„То сватови енгел замећеду.“
Када дође близу бела двора,
Ал' беседи Јања, лепа Јања:
„Ој Бога вам улаци од мајке
Какви су вам жалостни сватови,
Нечује се бубња ни свиралах,
Непевају — ко да запевају?“
А кад дође пред дворове беле,
Пред дворове веле материне:
Брата Марка носе на носилах,
А Маринко лежи под покровом,
Сестра Марта душицом се дели.
Ал беседи Јања, лепа Јања:
„Кад ми нема два брата рођена,
И сестрице у коси девојке,
Нека нема ни менека Јање.“
Трже ханџар од свилен' појаса,
Те удара себе у срдашце.
Мртва глава али проговара:
„Што ми мајко право неказива,
Да се Јања у црно завила!“

Zašto da se znanostmi bavimo?

Po Montesquieu-u.

(Konac.)

Drugi razlog, da se marljivo učimo, jest korist, koju odatle imati može družtvo, u kojem se nalazimo. Mi možemo naime učenim svojim znanjem mnoge udobnosti i koristi, koje imamo, popraviti i pomnožati drugimi, koje još neimamo. Trgovina, poljodielstvo, brodarstvo, zviezdarstvo, zemljo- i naravoslovje popravljeno je u mnogom i mnogom pogledu učenim promatranjem i iztraživanjem naših predjah. Pa zar da nije hvale i slave vriedno, ako se i mi trudimo, da naši potomci još sretnijimi i naprednijimi budu, nego li smo mi?

Mi tada nećemo, kao njekoč dvorjanin njeki na Neronovu dvoru, rad nepravde svih vremenah i vjekovah jadikovati preko onih, koji su podupirali i unapredjivali razvoj umjetnostih i znanostih. Myron, qui fere hominum animos ferarumque aere deprehenderat, non invenit heredem. Možebit je i naše sadanje doba isto tako nezahvalno, kao što je to njegdanje bilo; nu potomstvo će nam doista pravednije biti, te će nadoknaditi, što nam naši suvremenici skriviše.

Oprašta se trgovcu, koji obogativši se sretnim povratkom svojih brodovah, izsmjehava onoga kao nekoristna čovjeka, koji ga je vodio preko neizmiernoga mora. Trpi se i podnosi, kad oholi vojnici, stojeći u velikoj časti i visokom dostojanstvu, preziru naše dobe Arkimede, premda su oni prvi pobudili njihovu hrabrost. Muževi, koji mudrom opreznošću i po dobro proračunanoj osnovi čovječanstvu koriste, i nadahnjeni jesu pravim i nesebičnim čovjekoljubljem, mogu uviek ravnodušni biti, ako se s njimi tako postupa, kano da su na teret čovječanskomu družtvu.

Počem sam dosada govorio o osbiljnih znanostih, to ću još njekoliko riečih progovoriti i o liepih znanostih. Dosjetljivi spisi, kao što su to pjesnička i govornička djela, imaju barem njeku obću korist, a ova je često veća nego li posebna.

Iz spisah, dosjetljivo i oštroumo pisanih, učimo se, kako pisati valja, kako se misli i pojmovi čestito predaju, te plemenito, živano, kriepko, ugodno, liepim redom, i duši povoljnom izmenom i razlikošću izražuju.

Neima doista nikoga medju nami, koji nebi bio gdjegod poznavao ljudih, koji su u svojoj umjetnosti veoma marljivi bili, i koji bi u njoj daleko dospjeli, nu koji radi pomanjkanja uzgoja i naobraženosti ipak nesposobni ostaše, da misao koju čisto izraze i razviju, te se zato i nigda neokoristiše svojim trudom i svojimi sposobnostmi.

Sve se znanosti medjusobno dotiču. Jedna znanost u drugu zasieca, i i najviša u manje visoku; a sve i svaka je u jako velikom srodstvu s liepimi znanostmi, koje im kadkada u pomoć pritječu, a kadkad su im jedina njihova podpora. Svaka znanost neizmierno tim dobiva, ako se oštroumno i ukusno,

jednostavno a ipak zanimivo predstavlja i razlaže; jer tim prestaje biti suhoparnom, odurnom i dosadnom, a za svakog je dokučljiva i pristupna. Da Malebranch nije ugodno i sjajno pisao, nebi zaista čarom svoga sloga onako sve za sobom povukao bio; i njegova bi filozofija gnjila u prašini njegova samostana kao u kakovih podzemnih špiljah. Ima Kartezijanah, koji nigda ništa više nisu čitali, do jedino Fontenellovu knjigu o množtvu svjetovah; i ta je mala knjižica u istinu više koristila, nego li mnoga visokoučena knjižurina, jer su u njoj najosbiljnije istine tako ugodno i razumnjivo razložene, da ih većina ljudih bez ikakova napora čitati i razumjeti može.

Medjutim nesmije se nigda korist i valjanost jedne knjige suditi samo po slogu, kojim se je pisac služio. Višeput su kojekakve sitnarije i bezumnosti predstavljene posve osbiljno; a višeput su opet jako osbiljne istine izražene posve šaljivo i smiešno.

Nu i ovo na stran uzeto, to nisu nekoristne ni one knjige, koje čovječoj duši samo za odmor služe. Takovi spisi, ako samo nevriedjaju zakonah vjere, ćudorednosti i liepih običajah, pružaju i naobraženim ljudem nevine zabave i veselja, te zapriećuju često kartanje, nepoštene i razpuštene zabave i šale, ogovaranje, častohlepne osnove i svakojake po družtvo pogubne namjere. —

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

IX. U polju na njivi.

Stanko i Domoslav, braća, a sinovi odličnih roditeljah iz grada dodju sa svojimi roditelji k ujaku, živućemu na selu i zanimajućemu se s poljskim gospodarstvom. Bijaše njekako o Petrovu dnu. Ujak je Pero, te bijaše slavljen imendan. Ostadoše gosti ciel tjedan na selu, i ujaku i ujni još je to sve malo bilo, a pravo reći Stanku i Domoslavu još manje. Za njih su prolazili dani kao ure. A kako i neće, kad su kod ujaka doma i na majuru, u vrtu, u voćnjaku, u vinogradu, u polju na njivi vidili toliko novih, zanimivih predmetah, koliko nikad dosele. Ujak je svoje sestriće svuda sprovadjo po polju, i sve im pokazao i raztumačio. Jedan dan odvede ih na njive, gdje je s jedne strane žito dozrievalo, a s druge rasto kukuruz, sirak i djetelina. Najprije dodjoše na njivu, gdje stajaše raž kao zid. Uzrasla tanana vlat vrh čovjeka, i kaže sestrićem: „Raž ima cviet od tri prašnika i jedne plodnice sa dva vrata, sakićen je u klas; na pljevicah je, kako eto vidite, osje. Ima raži od dvie ruke, jarica se sije na jar, s proljeća; a ozimica na ozim, u jesen. Ozimica, kao što je ova ovdje, većinom je viša i jača vlaća, duljega klasja i krupnijega zrnja. Od raži se kruh miesi.

Evo ječam. On ima kraći vlat od raži, cvjeta klasom kao što i raž;

osina po vrhovnoj pljevici je dugačka, zrno je košuljicami zaklopljeno. I ječam sije se na jar; ima ječma dvoredca, četirredca i šestoredca, u kojega su zrna na klasu u 2—4 ili 6 redovah naredjana; zatim ima bezose vrsti, koja neima osine i golca, u kojega zrnevlje nije pljevicami zaklopljeno. Od ječma vari se pivo; melje se kaša i prekrupa, pita se njim živad i marva, svinje i konji, a miesi se i kruh od ječmena brašna, ječmenjak.

Tu je pšenica. Ima klas od 4 redca, vreteno od klasa je zubčasto; u svakom su cvietku po 3 prašnika i plodnica sa 2 njuške. Pljevice imaju na povoru rebro. Pšenice samoniklice neima valjda nigdje, nego se mora sijati; ima je osjave (brkulje) i bez osja (golice). Po vremenu sjetve ima jarice i ozimice; kad pšenica prezrije, osipa se. Od pšeničnog brašna miese se kolači, pravi se škrob (krutilo) i vari pivo; slama i pljeva rabi se u gospodarstvu.

Ondje eno zob, hajdemo ju viditi. Zob ima raztresitu metlicu, a na njoj klasiće sa dva i četiri cvietka; spoljašnja pljevica nosi na hrbtu zavrnutu osinu; cviet je kao u raži; plod je pljevicami obavit. Zoblju se najviše konji hrane. Slama je zobna dobra hrana za marvu. Ima vrst zobi s jednostranom metlicom i zove se turska zob.

Sad ćemo, djeco, reče ujak preći na drugu stranu poljane. Evo nas kod prosa. Proso (proha, proja) kratka i jaka je vlata, a nadvedene metlice, kao što eto vidite; cviet ima po tri pljevice, tri prašnika, plodnicu sa dva vrata; zrno je krugljasto, košuljicami obavito. Zahtieva plodnu zemlju. Zrnje se ostupa na stupi, da se skinu s njega pljevice, pa se onda kuha i ljudi ga jedu, a priesnim zrnom pitaju živad; slamom se hrani marva.

Evo uzrasto kao šuma kukuruz. Ima preko sedam stopah visoko, debelo, sočne srčike puno batvo; cviet mu je jednodom, prašnici su sakićeni u dugačke metlice i stoje na vrh batva; plodnice, dugačke končaste vrate (brade) sabijene su u klas (klip), komušinom (šuškom) poput toka obavit i ničući sa strane batva; košuljice su vrlo kratke, zrno okruglo-nuglasto. Rodom je iz južne Amerike, mnogo ga se sada sije po južnoj Europi i po toplih krajevih srednje Europe; ima više odlikah; zrnom se hrane ljudi, a pita se živad i živina, osobito svinje; kukuruzovinu jedu goveda.“

Tako je ujak proveo svoje sestriće poljem od žita do žita, od sloga do sloga, i sve im liepo pokazao i raztumačio, nad čim su se gradski dječaci neizmierno radovali, i došavši doma u grad nisu znali dosta napripoviedat se i nahvaliti, šta su sve u svoga ujaka na selu vidili na njivi i u vrtu, na livadi, u voćnjaku, u vinogradu, u dudinjaku, u šumici i gaju, na majuru u toru i oboru raznu marvu, u dvorištu svakojaku živad, u kovanluku pčele, u svilani svilce, u ribnjaku ribe, u broćnjaku broć, u djetelinjaku djetelinu, grahoricu i druge vrsti marvinske krme. Vidili su i poljodjelsko orudje: plugove, zubače, sijače, kopače i druge strojeve; pokazao im je ujko i gnojnicu i rakidjinicu, pivnicu i podrum, žitnicu i tobanju, mliečnjak i trap, štale marvinske i staje, svinjac, kočak, golubinjak itd. „Naš ujak ima svašta na svietu, što još nikad dosad nismo ni vidili u gradu!“ govorahu poslje Stanko i Domoslav izme-

dju sebe, i kad su se poslje kao iz šale pitali, šta će koji biti, kad odraste, obodva su govorili: „I ja ću biti poljodjelac kao ujak, a uz to odvjetnik kao ujak,“ dodao bi Domoslav; a Stanko bi dodao: „makar i nebio odvjetnik, poljodjelac želim svakako biti.“

Šumska vila.

(Česka narodna pripoviedka od Božene Němcove.)

pr. J. K. V.

(Konac.)

I treći dan otjera Betuška kô obično koze u šumu; koze odu da pasu, a Betuška sjedne u hlad i stane presti. — Kad je bilo oko podne, metne Betuška vreteno na stranu u travu, dade kozama po zalogaj kruha, nabere si jagodah, naobjeduje se, te stane, bacajuć pticam mrvice, veselo govoriti: »Moje drage kozice, danas ću vam plesati.« — Skoči za tim veselo, ruke prekrsti i već je htjela pokušati, da li znade tako vješto plesati, kao ona gospodja — a eto ti nje sáme pred njom.

„Skupa ćemo, skupa,“ rekne gospodja, ljubezno se Betuški smiešeć, nježno ju obuhvati, a u taj par zamnjè im nad glavom glasba, te one udri što bolje možeš u ples, sve hitrim skokom svuda naokolo. Betuška opet zaboravila na vreteno i svoje koze, nevidila ništa, nego li krasnu gospodju, kojoj se je vitko tielo na sve strane kano vrba gibalo; ništa nije slušala, nego ugodnu onu glasbu, pokraj koje su joj noge, reć bi, same skakale. Plesale su tako od podne pa sve do večeri. — Gospodja stane, glasba umukne. Betuška se ogleda, sunce bješe već zašlo za šumu. Plačuć stane Betuška rukama lamati, a baciv pogled na svoje vreteno, počme naricati, što će joj na to mati reći.

„Daj mi ovamo svoju torbu, ja ću ti nadomjestiti, što si danas zanemarila,“ rekne krasna gospodja. Betuška joj torbu dade, a ona u taj hip izčezne; nu odmah joj za tim torbu povrati, rekav: »Ne ovdje, nego kod kuće pogledji, što je unutra,« a na to je opet nestane, kao da ju je vjetar odnesô. Betuška se bojala odmah zaviriti u torbu, nu na pol puta nemogaše se uzdržati, da nezaviri. Torba je bila tako lagana, te bi mislio, da u njoj upravo ništa neima, morala je dakle pogledati, da li ju nije gospodja ona morda i prevarila. Kako se osupnula, vidiv, da je torba puna brezova lišća! — Sad istom brizne gorko plakati, srdeći si, što joj je tako lahko vjerovala. U srditosti svojoj baci iz torbe punu šaku lišća i htjedè da sve iztrese; nu mislila si: „e, prostriet ću bar kod kuće pod koze,“ i tako ostavi lišće u torbi. Sad se skoro bojala kući ići. Na pragu od kuće čeka ju mati, sva njekako kano zabunjena. »Za boga, tà kakvu si mi ciev predje jučer kući donesla, diete?« bila joj prva rieč.

„Zašto?« upita strašljivo Betuška. »Kad si ti jutros otišla s kozama, odem predju namatat. Ja motam, pa motam — a cievka sveudilj puna — jedno, dva, tri motila — cievka još uviek puna puncata! Koji je bies to preo!«

reknem u srditosti; a u taj tren nestane predje s vretena, kao da si ju odpuhnuo. Reci mi, što je to.?" Sad Betuška očituje sve, izpripovjediv što joj se s onom krasnom gospodjom dogodilo.

„To je bila šumaka vila," zavikne mati sva u strahu. Oko podne i na večer im je hora njihova, kad svoje igre vode. Prama djevojkam su osobito dobre, te ih mnogokrat i obdare baš bogato. Da si mi, vidiš, to prije rekla, nebih bila mrmljala, te bi sad mogla imati punu sobu predje."

Sad se sjeti Betuška na svoju torbu i pomisli, da bi ipak nješto moglo unutra biti pod onim lišćem. Izvadi dakle vreteno i neizpredeni lan, zaviri unutra i po drugi put i zavikne: „Gledajte čuda, majko!" I mati pogleda unutar, pa od udivljenja zalomi rukama: brezovo se lišće pretvorilo u zlato! „Ona mi je još rekla: negledji ovdje, nego kod kuće, što je," a ja bena neposluhnuh," reče srdito Betuška. „Sreća, što nisi sve lišće iztresla iz torbe," odvrati mati. Sutradan ode ona sama tamo, gdje je Betuška punu šaku lišća bacila; nu na cesti nebje ništa, nego li puko brezovo lišće. Ele i bez toga je bilo dosta veliko bogastvo, što ga Betuška kući donesla. Mati si je kupila maleno dobarce, te je imala dosta dohodakah. Betuška je od sada imala liepu odjeću, i nije morala više koze pasti; nu štogod je imala, i kako mu drago bila vesela i sretna, ipak joj nikad ništa nije takva veselja prouzročilo, kao ples sa šumskom vilom. Često je iza toga išla u šumu, želeći da gdje nadje ili spazi krasnu onu gospodju; nu nje nebje nikad više. —

Oprostnica.

Velečastnomu gosp. Antunu Lukiću,

od učiteljah kapt. gl. škole u Zagrebu.

U svetomu, mučnom zvanju,
Godine si medj' nam bio,
Trudio se noćju, danju,
Nebi l' svakom' ugodio.

Svakda točan, svakda poman
Dječicu si ti odgajo,
Ljubitelj joj iskren, skroman,
Vrlinom si nju napajo.

Učitelji tvoji druzi
Zahvalno te spominjat će,
U radosti i u tuzi
Jer si bio uzor braće.

Zato sada, kadno ti je,
Iz našega kruga poći,
Od suviška valjda nije
Oprostit se s tobom doći:

Kudgod pošo čestit bio,
Stupo svakud sretnom nogom,
Dična ljeta proživio —
Sve u zdravlju — s Bogom, s Bogom!

Sitnice.

Krv nevina vapi k Bogu,
Da osveti krivdu mnogu.

— U Zagrebu. Ovdje se u oči mrtvog dana rasvjetljuju grobovi, pa je uslied toga 1. na večer bio rasvietljen i nakićen i grob nevinih žrtvah magjaronstva od g. 1845. i to veličanstvenije i divnije nego li ikada dosada. Ogromna piramida bila je podignuta nad grobom mučenikah hrvatskoga naroda, i plamtijaše u plamn nebrojenih svetiljakah, izpod kojih dole ponamieštani bijahu krasni prozračnici, puni ne samo smišla nego i zlamenovanja za sadanje doba. Pravnici, koji su sve to priredili bili, stajali su oko groba u narodnom odielu golimi sabljami na straži, te su pazili i u ostalom na red, a svieta se je toliko bilo sgrnulo, da je nesamo groblje samo dubkom puno bilo, nego da se je i okolo njega nebrojena množina slegla bila; do groba pako žrtvah samih nije se ni prodrti moglo. Oko pol osam stigli su pjevači Kola s dvima zastavama, te su odpjevali njekoliko žalobnih pjesamah; i sviet se je tek u kasno doba noći razišao. Ovo je doista jasni dokaz u srcah naših goruće mržnje dušmanah narodnosti i samostalnosti hrvatskoga naroda, jasni dokaz našega dubokoga preziranja svakoga saveza s njegovimi izdajicami i denunciantí; ovim je naša omladina, ovim su svi Zagrebčani sjajno očitovali, što sav narod Hrvatski sad i vazda duboka osjeća i čuvstvuje proti napadačem svojih krvlju od 40.000 njegovih sinovah stečenih pravah i sloboštinah. To neka si zapamte protivnici naši prekodravski i naše domaće guje, te neka nediraju u poštenje i slobodu naroda hrvatskoga. Samo izdajice mogu o tom misliti, da će Hrvatska ono opet žrtvovati, što je silnom krvlju tek zadobila; a pošteni će hrvatski rodoljubi doista svojim dušmanom svi složno zagrmiti:

Niti sužanj niti rob,
Hrvat radje traži grob.

— U zadnjem broju ovoga lista progovorismo o važnosti i koristi knjižnicah za školsku mladež, i predložismo, da bi se uz svaku školu osnovala takova knjižnica. Mi ćemo se na taj predmet češće povraćati, da što više nanj pozornost obratimo; i rado ćemo priobćivati sve, štogod se u tom pogledu ma gdje učinilo bude. Za sada priobćujemo, da je ovdašnja izraelitanska vjerozakonska obćina prva osbiljan korak učinila, da toj već obće osjećanoj želji kod svoje škole zadovolji, što joj tim više na poštenje služi, počem je to svojim vlastitim ponukovanjem učinila. Spomenuta obćina naime ima svoju trorazrednu pučku školu, o kojoj se sada radi, da postane četverorazrednom gl. školom. Prigodom razprave o tom obvezà se g. L. Baumgärtner, da će na knjižnicu za mladež davati svake godine po dvadeset for., g. J. Guthard po 5 f. a g. L. Hartmán, da će istoj knjižnici pokloniti sve knjige, koje su njegovom nakladom izašle a i koji će u buduće izaći. Ovo je dakako radostno primljeno, te je tako temelj istoj knjižnici već postavljen. S veseljem priobćujemo ovaj plemeniti čin našemu obćinstvu, i preporučujemo, da se u njeg ugledju i ostali predstojnici naših obćinah i poglavari naših školah, kao i svi prijatelji naše omladine, te neka nastoje, da nam sve naše škole što prije podobivaju takove knjižnice.

Ovom sgodom priobćujemo još i ovo, da su učitelji ovdašnje kaptolske glavne škole preko duh. stola podnieli molbenicu na visoko Namjestničtvo, neka bi im se dozvolilo, da oni osnovati mogu knjižnicu za mladež iste škole; nu tako, da ta knjižnica bude izključiva vlastitost rečene škole, da se u njoj nalazi i da njom pod zakonitim nadgledom ravnateljstva izključivo učitelji sami upravljati i razpolagati imaju. Mislimo da je ova namjera nesamo rodoljubiva, nego u svom izvedenju i posve praktična, jer takove knjižnice mogu doista samo onda na mladež djelovati, ako se medju mladežju i nalaze, te učitelji kod svake sgode na ovu il onu knjigu djecu upozorovati i njoj ih odmah nuditi i davati mogu; a ne tek da Bog zna kamo po nje idu i moljakaju, pa kojekakve Verzeichnisse vode i podpisuju. S toga se nadamo, da će tu molbu visoko Namjestničtvo povoljno riešiti; a ta namjera, da će si živana odziva steći i kod obćinstva i kod učiteljah ostalih ovdašnjih glavnih školah, te da ćemo naskoro šta slična javiti moći nesamo odavle, nego i sdruge strane naše domovine. Bože daj, da se neprevarimo u toj nadi! —

— Književnost. Ovdašnji tiskar i nakladnik g. A. Jakić pozvao je na predplatu za sbirku od preko 4000 narodnih, poslovicah riečih i izrazah, protumačenih kako ih narod shvaća, razumije i uporablja, od vrlog i poznatog našeg pučkog pisca g. Mijata Stojanovića. Mi smo tu sbirku u ovom listu već spomenuli i nemožemo na ino, nego da još jednoč pozovemo naše obćinstvo, da komu je samo moguće neka nepropusti na knjigu se predplatiti. Svi ovdašnji vještaci hvale tu knjigu nesamo kao jedinu te struke u našoj književnosti, nego i kao osobito izvrstnu u svakom pogledu. Ona je od prevelike važnosti ne samo za učenjake i književnike, nego osobito i za učitelje, koji često narodne poslovice tumačiti imaju, i za svu našu učeću se omladinu, koja se pobliže upoznavati ima s duhom našega naroda i jezika.

Knjiga će iznositi oko 18 tabakah a predplatna joj je ciena svakomu otisku 1 for. 50 novč. u liepih tiskanih koricah i prošivenim vezom. Predplatu prima gosp. nakladnik do konca ove godine, sabiračem daje na 10 otisakah jedan bezplatno, a poslje će se ciena povisiti. Bez predplatnine neprima se naručbina.

Ona gospoda, koja nisu dobila naslovni list od I. tečaj neka se izvole najaviti.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 4. 15. studena 1865. Teč. II.

Gdje je Bog?

Od Slavoje Maršova.

Gore gore tam visoko,
Kam nesiže naše oko,
Posred raja sjajnog svog
Tam je mili, dragi Bog!

Tam gdje sunce, blied mjeseče
Sred se sjajnih zviezdah šeće,
Tam vrh modrog svoda tog,
Tam je mili, dragi Bog!

Tam gdje divni stoje dvori,
U ko'ih sladka piesan ori —
Slaveć možnog tvorca svog,
Tam je mili, dragi Bog!

Tam gdje duši čisti, sveti
Viečnjoj žive u pameti,
Gdje j' angjelah sveti slog,
Tam je mili, dragi Bog!

Tam si želi srce moje,
Gdje angjeli pjesme poje;
O da u sbor s njimi mog',
Tam da mogu gdje je Bog!

Daj nebeski oče dragi,
Sine krste, duše blagi,
Kad se lišim svieta 'vog,
Daj da vidim, gdje je Bog! —

Jedan sliepac.

Od Jakova Ignjatovića.

(Konac.)

III.

U Biogradu Turci što mož' biti gospodare. Daije tlače raju, erlije su biesni, gdjegod mogu dosadjuju Srbinu. Narod je već sàv uzavrio od turskog zuluma, pa je gotov il lance robstva pokidati, il da propadne, da ga neima. Turci su pako radi narod obezglaviti, potući sve poglavare njegove, da se već nikad nestraše od Srbah.

U velikoj tugi prolaze Srbinu dani i mjeseci.

Nigdje se neživi tako rahat kao u Biogradu; al u Biogradu se nigdje neživi tako kao kod Jaića. Tu ćeš tek viditi daije, begove, age i spahije.

Opet mu dodju u goste Kulin-beg i Tuzlić-aga. Dodju i daije, pa njegovi gosti zalažu se lukumići i baklavom, piju kavu i tutunišu.

No Jaićevi gosti nisu došli na zijafet; oni su došli da malo promudruju, kako će raji sasvim haka doći.

Gospoda sjede na divanu, pa sad čuješ od njih divna razgovora, kako Turci moraju najprije ukrotiti raju, pa onda će opet preka Save, da zadobiju bielu Budima, njihovu djedovinu. Samo najprije kod kuće moraju mirni biti.

„Bre dokle ćemo mi tako gledati, da se ti knezovi po zemlji šire! Kako je bilo njekada, nisu smjeli ni glave dignuti pred većilom; a sad slobodno u oči glede“ proslovi Jaić.

„Treba sve knezove izkoreniti, pa će biti mira,“ veli Kučuk-alija.

„I ja mislim, mira biti neće dok ih neposiečemo, jer raja sa hajduci drži,“ reče Kulin-beg.

„Sve to treba izkoreniti, al na jedno ste zaboravili. Uzalud vam je sve, ako izkorenite samo knezove i hajduke, a sliepce propustite. Treba sliepce izkoreniti. Ako nestane knezovah i hajdukah, a sliepci ostanu, bit će opet belaja. Siepci idu po svoj raji, pa ju pjesmami uzbunjuju, te hajduci sve niču. Sliepac neima osim torbe šta izgubiti, a na drtinu nitko i nepazi, pa buni, i navući će nam kijameta; njega se oprostimo.“

„Vala kardaš, prorok iz tebe proslovi; sliepce valja izkoreniti,“ reče Mula-Jusuf.

„Ma da vam izredjam, kakvu mi samo bruku i zijan učini jedan sliepac, ta onaj komu sam nedavno oteo sliepčovodju. Dodje mi u Tuzlu, pa pjeva na pazaru, a Turci ga slušaju. Opet dodje k meni u konak, ja zla nemislim, dopustim mu da pjeva, pa onda dám na znaje, da je njegov vodja u mene; on se učini, da mu je to milo, ja mu povjerovà, pa od mene izpred očijuh tolikih delijah ukrade vodju, kog sam poturčio, i dao mu krasno ima Mustafa, te pobjegne u vilajet s mojim adžuvanom. Nije li to pokor?“

„A prije toga je kod mene vodju tražio, pretvarao se svakojako, i od mene ode Tuzlić-agi, da mu bruku učini. Takova što ni najbjesniji hajduk, ni Sočivića Stanko, u Tuzli učiniti nebi mogao,“ reče Kulin-beg.

Tako je isto i pred mojim konakom pjevao, i vodju tražio; tako isto i kod Jaića, pa sad ga nigdje neima, da mu glavu odsiečem. Zato mislim najbolje bi bilo i knezove i hajduke i sliepce izkoreniti, pa će biti mira, „veli Hadži-Mustaj-paša.“

„Aferim, Hadži-Mustaj-pašo! sve treba izkoreniti,“ poviču svi Turci.

Tako Turci svršiše, da treba posjeći knezove, hajduke, i sliepce, da raja nepobiesni, pa se svi razidjoše.

Neprodje četiri nedjelje, a po Srbiji sieku knezove; najbolje su već posjekli; svud se nevina krv lije.

Svud traže hajduke, no težko je gorskog naći hajduka; jer su gore i

krševi njegova kuća, a Turčin, gdje ga nadje, tu od njegova gjuleta i pogine. A kako će sliepce izkoreniti?

IV.

Maša tumara kojekud po Bosni s djecom, pjeva na pazaru, u mehani braći hrišćanom; pa tako živi. Čuje da Turci knezove sieku, hajduke gone. Čuje i to, da Turci traže sliepce da ih izkorene. Al težko je sliepca naći, jer se krije u goru i krševe s hajduci, il sakrije gusle, pa je prosjak, kog nitko nedira.

Kad je Maša čuo, da Turci sliepce traže da ih sieku, jer raju bune, a razašilju sve mlade sliepce po srbskoj zemlji, da zovu stare sliepce na sastanak u Sriem u manastir Ravanicu, i to u oči Vidovdana da su onde; a on sám uputi se onamo preko planinah i krševah, predje Savu, i dospije u manastir prije Vidovdana, pa čeka braću svoju.

Skupiše se i braća u oči Vidovdana, njih dvie stotine iz svih srbskih zemaljah.

U oči svetkovine braća se pozdraviše, pa se odmaraju, da sutradan prosvetkuju spomen kneza Lazara i kosovske bitke.

Sutradan silni se narod stekao, služi se sveta leturgjija, a sliepci napolju Boga slave, a pobožni im diele.

Poslje službe narod jede i pije, al' već sliepci su gotovi, narodu pjevaju junačke pjesme. Pjevaju kneževu večeru, kosovsku bitku, Miloša Obilića i Kraljevića Marka. Pa onda pjevaju pjesmu, kako se gorski hajduci četiri stotine godinah s Turci tuku, da uzdrže spomen srbske slave i slobode. Narod sve to sluša, pa zaboravlja svoju staru nevolju. Pored divnih svojih sinovah zaboravlja na izdajice; pored svojih narodnih svetiteljah zaboravlja na gjavole, koji ga u čovječem liku izkušavaju. A sliepci neće da pjevaju nevaljale sinove naroda, nego valjane.

Nastane noć.

Narod poliega kojekuda, i tek po gdjekoji ostane u družtvu sliepacah, jer nemože, da se od njihovi gusalah rastavi.

Maša je najviše pjevao, i svi su ga najradije slušali. No kad napade noć, povuče se Maša malo dalje, i zove k sebi sliepce, pa im tuži, da ga njeka obuzima nemoć.

Maša je već star, pa je mnogo i patio, a na posljednjem putu tako se utrudio, da već misli žića konac mu je tu.

Noć je ljetna, nebo je čisto, pa se kao u njekom sutonu sve vidi. Maša sjedi u sriedi, pred njim Filip Višnjić, a okolo njega svud sliepci, pa slušaju, šta Maša govori. Tek gdjekoji sliepci nadalje gdjekojemu Srbu tiho pjesmu pjevaju.

Maša sa sliepci drži skupštinu.

Maša začuti, pa si misli: sliepci okolo njega nakrive šiju, pa uši k Maši pružaju, da čuju, šta će opet Maša govoriti.

*

Čudno ti je viditi toliko sliepih ljudih. Oči kod kog ukočene, kod kog trepavice spuštene, nemožeš izvoditi šta misli, šta mu srce želi. Pa bi rekao, da u ovih hudih sliepacah neima čuvstva, jer svieta nevide, pa neznaju šta je liepo. Prevarit ćeš se; više misle i čuvstvuju nego okati.

Najedared opet Maša proslovi:

„Braćo moja, po glasu poznata! Ni jedan rod nije tako sa sliepci obdaren, kao srbski. Jedni to drže za prokletinju, drugi za sreću. Meni nije žao, što sam sliepac. Našto mi je víd? Zar da srbsku sramotu gledam?

Turci narod tlače, vrsne knezove sieku, slobodne sinove roda na kolje natiču, djecu i ženske otimaju, ulizice turske krv piju narodu, pa sve to da vidim? Volim što sam sliep. Ovako nevidim sramote, pa živim u pjesmah, u kojih je srbska slava i sloboda zakopana. Kad zagudim, u mraku mi sieva sablja Obilića, a turske glave padaju. Od svih Srbah, mi smo sliepci najsretniji, jer tek za slavu znamo, a nesreću nevidimo."

„Da Bog da, onda tek nestalo sliepacah u Srbstvu, kad se opet slava i sloboda izvojuje," upade Filip Višnjić.

„Stani, Filipe, i kad se srbska slava i sloboda izvojuje, i onda nek bude sliepacah, jer kao što mi sada pjevajući nedamo, da narod klone, tako i poslje nuždan je sliepac, da novu slavu pjesmom održava. No jedno ću vam svim kazati. Čuli ste, da su Turci naumjeli iztriebiti srbske knezove, gorske hajduke, pa šta više i nas sliepce, da više naroda neuzpaljujemo pjesami. Čuli ste i to, kako već knezove sieku, i hajduke traže, pa sad je na nas red. Ja sam već star i tako utrudjen, da se već odavde krenuti nemogu; približava mi se posljednji čas, zato primite moj savjet. Vratite se medj narod, i u odsudnom času pjesmom ga hrabrite; a kad narod ohrabrite, sve će turske glave pred njim padati. Kad vas Turci gone, a vi tražite lomne gore, sdružite se sa gorski hajduci, i podpaljujte srca njihova protiva Turkom. Ako na vas Turci gdje naidju, sakrijte gusle, učinite se, da ste svakdanji prosjaci, koji bez gusalah milostinje traže. Pa ako kog od vas i posieku, bolje je umrieti nego rod izdati; pa sve vas nemogu posjeći, i dok je jednog sliepca i jednih gusalah Srbstvo propasti nemože!"

„Hoćemo te svi slušati, brate Mašo, ti si najmudriji; dok je jednog sliepca, neće se Srbin Turčinu predavati!" poviču sliepci kao iz jednog grla.

„Slušajte, još vam dva amaneta ostavljam. Moje posinke, moje vierne vodje, Milenka i Mila nek uzme tko za vodje."

„Hoćemo!" svi poviču.

„A kad dorastu, da se mogu s Turci mjeriti, pustite ih, nek budu hajduci. Najbolji je hajduk, koga sliepac odhrani."

„Nek budu gorski hajduci; vesela im majka!"

Slušajte drugi amanet. Moje su gusle od kosovske bitke najstarije. Dobio sam ih od sliepca Joksima; ovaj ih dobih od svog djeda Novaka; ovaj opet od svog oca Gjurgja. Al ako su stare, one su i najjasnije, to vi dobro znate. Ove gusle evo sad tebi, Filipe, predajem, jer imaš najjasniji glas i

najjače srce. Idi s njima u Srbiju, u sela, varoši i lomne gore, i zagudi svuda Srbinu, da mu se iz očajanja junačtvo rodi i Turke uništi."

Maša pruži Višnjiću gusle, rad je još govoriti, al nemože, muke ga napale, i tek sliepci se uzbuniše, da mu kakogod pomognu, al Maša izdane.

Milenko i Mile i sliepci tužno za njim jadikuju, pa ga liepo operu i obuku, a sutradan crni kaludjeri ga opojaše i u grob metnuše. Sliepci su mu u grob metnuli jedne gusle, da s njima večit sanak boravi.

Svi se sliepci razidjoše, i Srbe na slobodu zvukom »gusalah uzpaljuju; al kad Filip Višnjić poče na Mašinih gusalah guditi, odjek daju sva srbska srca, a Srbija se oslobodì.

Kada Srbija uzkrsnù, nestade Filipa Višnjića i njegovih gusalah. Ima li još sliepacah od roda Filipa Višnjića, da Srbinu popieva; i gdje su gusle Mašine, da zagude, da se do Prizrena čuje? — (Putnik.)

Slava grada Atene.

Grci su najslavniji narod na svietu, što ih poviest zna. Dakako ne u onom smislu, u kom to bijahu Rimljani, jer oni druge narode niti podjarmljivahu, niti plenijahu; nego oni postaviše temelj svoj svjetskoj prosvjeti i naobraženosti, i ostaviše nam u svem, što se samo plemenitim i krasnim zove, takove uzore, koji svi do danas još nisu nigda nadkriljeni bili. A izmedju svih Grkah steče si opet najvećih zaslugah za čovječanstvo grad Atena, koja je u znanju i umjetnosti vazda predujačila, i gdje se je tako rekuć sav duševni život naroda grčkoga uviek, a i politički dosta dugo sredotočavao.

Četvorica su njih, koji Atenu podigoše do njezine slave i veličine, a to su: Temistokles, Cimom, Aristides i Perikles. Temistokles tim, što je prvi svu snagu i silu Atenjanah obratio na more; Cimon, što je njihovu pomorsku silu na propast perzijsku upotrebiti umio; Aristides, što je pravednom svojom i poštenom upravom pribavljati znao novčana sredstva za ratne potrebe; a Perikles, što je svojom državničkom mudrošću i razboritošću sačuvao i umnožao, što su drugi stekli; i što je s bučnim ratnim životom spojiti znao i razvoj umjetnostih i znanostih.

Pobjeda maratonska, kod koje i Temistokles bijaše, prva je u njem razpalila často i slavoljubje. Slava Milcijadova nedadè mu mira ni obdan ni obnoć. On je neprestano samo o tom mislio, kako da sebe i svoju domovinu proslavi velikimi djeli, i kako da ju uzvisi nad Špartom, koja je tada imala prvenstvo i gospodstvo nad cielom Grčkom. U svom razabiranju i i promišljanju dodje napokon do tog osvjedočenja, da je to postići moguće samo tim, ako se sva snaga atenska obrati na more. Počem bo je Atena na kopnu bila malena i neznatna, to mu se učini, da je to jedino sredstvo, kojim bi ona saveznikom potrebna a neprijateljem strahovita postati mogla. Nu buduć je znao, da Atenjani k tome mnogo volje neće imati, to je pod

izlikom rata proti Eginjanom sagraditi dao flotu od sto brodovah, koja je potlam prava čudesa počinila za slobodu i blagostanje Grčke.

Isti Aristides, držeći se strogo pravde i pravice, protivio se je višeput namjeram Temistoklesovim, buduć je vazda bezobzirno za svojim ciljom išao. Da se Temistokles izbavi te neprilike, pa da bez ikakove zapreke svoju namjeru promicati može, to je on o tom radio i nastajao, da Aristid iz Atene prognan bude, što mu je sbiljam za rukom i pošlo. Kod suda, koji je u Grčkoj prognanstvo dosudjivao, davali su gradjani svoj glas na criepu, grčki ὄςρακον (ostrakon) zvan, i sav se je takov sud zvao ostracizam. Seljak njeki, koji nije znao pisati, namjeri se na samog Aristida, i zamoli ga, da mu na criepu zapiše Aristidovo ime. „A šta vam je taj čovjek skrivio, da ga hoćete prognati?“ zapita njega Aristid. „Ništa“ odgovori seljak, „nego me srdi, da svi ljudi njega pravednim zovu.“ Aristides nije dalje ni rieči rekao, nego je sasvim mirno seljaku sam napisao svoje ime, i bio je sbiljam prognan. On je otišao u prognanstvo, moleći se bogovom, neka se domovini nebi ništa dogodilo, da bi njega natrag poželiti morala.

Kserksesova navala na Grčku uskorila je medjutim povratak Aristidov. Svi saveznici sdruže se, da susbiju obćeg neprijatelja. Sad su tek pravo cienili mudru opreznost Temistoklovu, koji je dakako pod drugom izlikom graditi dao vojničke brodove. Broj tih brodovah bio je podvostručen. Kad je pitanje nastalo, tko da bude zapoviednikom sveg brodovlja, onda su Atenjani zahtjevali, da se njim dade ta čast, buduć su oni sami doprinieli dvie trećine od svih brodovah. Pa to je bilo i posve pravedno. Medjutim je ipak sve glasove dobio Euribijad, koji je bio Lacedemonac. Temistokles bio je doduše još mlad i slavohlepan; nu on je ipak i sam uvidjao, da zaboraviti mora na svoju korist, kad se radi o sreći i spasu ciele domovine. Dapače on je sam Atenjanom predstavljao, neka se oni samo hrabro i odvažno drže, te će već na skoro svi Grci i sami njim nuditi vrhovno zapovjedničtvo. Tim ih je nagovorio, da su i oni popustili Lacedemoncem.

Po bitki, koja je sretno po Grčku izpala, znatno se je podigao ugled Atenjanah. Nu tim se nisu oni nimalo uzoholili, nego su samo o tom mislili, kako da poštenim i pravednim načinom uzdrže i još povise stečeni svoj ugled. Perzijski vojvoda Mardonijo ostao je u Grčkoj s tri stotine hiljadah momakah, i obećavao im je puno koješta u ime svoga gospodara, samo da ih odciepi od ostalih saveznikah. Obećavao im je, da će im spaljenu Atenu svu opet sagraditi, da će im dati silno blago i gospodstvo nad cielom Grčkom. Lacedemonjani se strašno poplaše, čuvši za to, i pošalju u Atenu svoje ljude, da Atenjane odvrate, ako bi možebit na kakovo ugovaranje skloni bili. Oni su im nudjali, da će k sebi uzeti njihove i žene i djecu i starce, te ih udržavati i hraniti, pa i njim ostalim sve pribaviti, štogod im treba. Aristid je tada opet bio u službi svoje domovine. On odgovori, da oprašta tudjincem, što srebro i zlato visoko ciene, te se nadaju da bi njihovu viernost uzkolebati mogli sjajnim obećanjem. Ali on se nesamo čudi nego upravo i ljuti, što

Lacedemonjani ovdje u obzir uzimaju samo sadanju sirotinju i nevolju Atenjanah, a da posve zaboravljaju na njihovu velikodušnost i hrabrost, pa dolaze nje opominjati, neka bi se borili za obće dobro Grčke, a oni da će ih za to uzdržavati i nagraditi. On očituje njihovoj republiki, da sve zlato i srebro nje u napast dovesti nemože niti ih odvratiti, da i nadalje branili nebi obće slobode. Atenjani se zahvaljuju na uljudnoj ponudi Lacedemonjanah; nu oni neće da dosadjuju ni da na teret budu ikojemu svojemu savezniku. Zatim se okrene k odaslanikom Mardonijevim, te pokazujući jednom rukom sunce, reče im:

„Znajte, dok je ovog sunca na nebu, dotle će Atenjani biti zakleti dušmani Perzijanacah, i neće prestati da osvećuju opustošenje svojih zemaljah i razorenje svojih domovah i hramovah."

Medjutim nije Temistokles nigda s uma smetnuo svoje namjere, da prvenstvo Špartancem preotme i Atenjanom ga pribavi; pa nije uviek baš ni posve savjestan bio u izborih svojih sredstvah. Jednoč objavi u javnoj skupštini, da ima vrlo važnu nakanu; nu da ju nemože narodu javno priobćiti, jerbo treba da tajnom ostane, ako se hoće da za rukom podje. On dakle ište, neka bi se još tko njemu pridodao, da se s njim o tom dogovori. Narod izabere Aristida i osloni se posve na njega u toj stvari. Temistokles Aristidu priobći, da namjerava spaliti grčko brodovlje, koje je stajalo u bližnjoj njekoj luki, jer tad će sigurno Atena postati gospodarom ciele Grčke. Povrativ se Aristid u skupštinu izjavi, da je Temistoklov predlog doduše vrlo koristan, ali i vrlo nepravedan. Narod jednoglasno zabrani, da Temistokles nesmije svoje nakane izvoditi.

Odavle se vidi, da su Aristida podpunim pravom već za života nazivali pravednim; a taj naziv, kako Plutarh veli, vriedi više, nego li svi nazivi, za kojimi toliko gramze samosilnici ovoga svieta, on čovjeka tako rekuć primiče istomu božanstvu. Kad je jednoč u kazalištu izrečen bio Ešilov stih u hvalu Amfijara, da je on pravedan nesamo na oko, nego i djelom, to se je sav narod okrenuo k Aristidu, i njemu je tu slavu priznao.

Perzijska je vojska dobila strahoviti udarac u glasovitoj bitki kod Plateje. Mardonijo je od svojih tristo hiljadah spasiti mogao jedva četrdeset hiljadah. Jedan od špartanskih kraljevah, Pauzanijo, bio je vrhovni vodja grčke vojske. On se je izvanredno umjerenim i poštenim pokazao iza ove bitke, kao što se to vidi iz dva slučaja, koja nam Herodot o njem pripovieda.

Iza bitke kod Plateje nagovaraše Pauzanija jedan odličan Eginjanin, neka sada na trupu Mardonijevom osveti smrt tolikih Špartanacah, koji su kod Termopilah pali, i pogrdu, koju Kserkses i Mardonijo počiniše njegovu stricu Leonidu, objesiv na vješala mrtvo njegovo tielo. „Šta ti mene svjetuješ?" reče on njemu. „Zar da ja nasljedujem barbare, koje svi preziremo? Ako se tim štovanje Eginjanah zadobiva, to ja hoću da se dopadam samo Lacedemonjanom, koje štuju i uvažavaju jedino kriepost i zasluge. Što se

tiče Leonida i njegovih drugovah, to oni misle, da su dovoljno osvećeni krvlju tolikih tisućah u bitki padših Perzijanacah.«

I drugi je slučaj isto tako znamenit. Našavši Pauzaniju u neprijateljskom taboru neizmieran plien, dade u velikoj jednoj dvorani prirediti dvie posve različite gostbe. Kod jedne je bilo priredjeno sve na perzijsku: dragocjeni stolnjaci i sagovi, nebrojeno zlatno i srebreno posudje, množina svakojakog tečno i ukusno priredjenog jela, te vina i pila svih mogućih vrstih. Druga opet gostba bijaše udešena na špartansku, posve jednostavno, samo kruha, vode i crne juhe. Sakupljenim grčkim zapovjednikom, koje je naročito sve pozvao bio, okrene se Pauzanijo i rekne:

„Gledajte ovih budalaštinah medijskih vojvodah; pa oni, koji su naučni bili ovakovim gostbam, mogahu još misliti, da bi oni svladati mogli nas, koji ovako prosto i jednostavno živimo!"

Pobjedom platejskom došli su Grci u položaj, da su svoje brodovlje upotrebiti mogli za oslobodenje svojih saveznikah, koji su još pod persijskim gospodstvom stenjali. Zapovjednikom bio je Lacedemonac Pauzanijo. Aristid i Cimon bili su od strane Atenjanah takodjer kod brodovlja. Najprije su jadrili na otok Cipar, zatim u Bizanc, koji su zauzeli, a saveznike su svagdje izbavili. Ele oni su na skoro pali opet u novo robstvo. Sreća je Pauznija jako uzoholila i drzovitim učinila, te se je počeo iznevjerivati običajem svoga naroda a primati perzijske. Uz to je bio okrutan prama saveznikom, nadut i naprasit prama odličnim i zaslužnim muževom, iztraživao je za sebe izvanredno štovanje; i tako je tim svojim postupanjem i vladanjem omrazio Lacedemonce svim saveznikom. Prijazno, dostojno i uljudno postupanje Cimonovo i Aristidovo, dobroćudnost i pravednost u svih njihovih djelih, nastojanje njihovo da nikoga neuvriede, i svakomu koliko mogu dobra učine; to sve doprinelo je, da se je razlika izmedju Pauzanija i ove dvojice još više opazila i osjećala, i da je nezadovoljstvo svakim danom raslo i množalo se. Napokon se je to nezadovoljstvo i javno pokazalo, te su se svi saveznici stavili pod gospodstvo i zaštitu Atenjanah. Tako je, kako Plutarh veli, Aristid sve malo po malo saveznike k Atenjanom privukao svojim prijaznim i uljudnim ponašanjem i nanukav i Cimona, da takov bude. A napokon im je i vrhovno gospodstvo i prvenstvo oduzeo, nu ne silnom vojskom ni brodovljem, a još manje ljukavštinom i nevjerom, nego tim, da je gospodstvo Atenjanah milim i povoljnim učinio mudrim i blagim ponašanjem.

Lacedemonjani su se tom sgodom pokazali tako umjerenimi i velikodušnimi, da se čovjek upravo čuditi mora. Opazivši bo, da veliko dostojanstvo njihove vojvode oholimi i ponosnimi čini, odrekoše se dragovoljno prvenstva, koje su dotle nad svimi Grci imali. Oni nehtjedoše više slati svojih ljudih, da budu zapovjednici, jer im milije bijaše, da imaju mudre i čedne gradjane, pokorne redu i zakonu, nego li da i nadalje nad ostalimi Grci prvenstvuju.

Do ovog vremena svi su gradovi i sve države grčke doprinašale sta-

novitu novčanu svotu za namirivanje ratnih troškovah; nu ti prinesci bili su neprestanim povodom smutnje i nezadovoljstva, buduć nisu bili pravedno porazdieljeni. Sad kad su Atenjani na kormilo zasjeli bili, zažele svi, da se ta stvar iznovice uredi i to prema dohodkom svakoga grada i svake države, tako da svaki gradjanin jednako terete nosi, te nikomu nebude krivo. Nu tko da obavi takov za obće dobro velevažan, težak a i veoma škakljiv posao! Svi odmah upre svoje oči na Aristida; pa i sbiljam podiele njemu neograničenu vlast, da on tu stvar razpravi svojom mudrošću i pravednošću, te da odredi, što će koji u to ime plaćati. I nitko se nije pokajao, što se je u njega pouzdao. On je upravljao državnimi dohodci tako pošteno i nesebično, da je za najveće zločinstvo smatrao samo dotaknuti se tudjega dobra; tako pozorno i štedljivo, kao što to samo mudar i oprezan domaćin čini; dapače upravo njekom pobožnošću, jer je njemu obći imetak bio upravo obćom svetinjom. Jednom riečju, On se je u tom pokazao tako mudrim i pravednim, da se ni jedna duša proti njemu potužila nije, i da su poslje ovo doba uviek nazivali zlatnom dobom, t. j. najboljom i najsretnijom dobom u Grčkoj. Porez koji je on stavio na četiri stotine talenatah, povisio je poslje Perikles na šest stotinah, a malo zatim skočio je i na trinajest stotinah talenatah; i to ne toliko radi ratnih potrebah, koliko radi svakojakih upravo nepotrebnih troškovah, buduć se je mnogi novac dielio medju Atensku svjetinu, držale su se kojekakve svečanosti, gradili hramovi i druge javne sgrade. A uz to su još i duge prste imali oni, koji su s obćim novcem baratali.

Znamenito je, da je ovaj veliki muž u ovoj časti, u kojoj se drugi obogaćuju, još siromašnijim postao, nego li je prije bio; tako da poslje kod njega ni toliko nisu našli, da bi se mogao namiriti pokop. S toga ga je narod pokopao na obće troškove, i uzeo je na sebe skrb za njegovu kćer. Aristid se prihvatio te časti, koja je u ono vrieme podost omražena bila, jedino iz ljubavi za obće blagostanje, i jer je zvanje te časti visoko cienio i uvažavao. Pa namjesto da se je stidio svoga siromaštva, on se je njim upravo više ponosio, nego li svimi svojimi pobjedami i drugimi dostojanstvi, kojimi je odlikovan bio. Plutarh nam o tom pripovieda sljedeće:

Jednom bješe kod suda obtužen Kalijas, rodjak Aristidov i jedan od najbogatijih gradjanah atenskih. Obtužitelj nije se držao toliko same stvari, radi koje je tužbu podigao, nega ga je stao najviše zato okrivljivati, da se on tobože stidi pohadjati Aristida, njegovu suprugu i djecu u njihovu siromaštvu, i da ih neće ničim da podpomaže. Kalijas opazi, da to potvaranje na sudce veoma djeluje. On dakle pozove Aristida, neka sam kaže, nije li istina, da mu je već višeput nudio velikih svotah, i da je na njega navaljivao, neka bi je primio; a on da nigda nije hotio primiti novacah, nego mu je svakiput rekao, da se on više dičiti može svojim siromaštvom, nego li Kalijas svojim bogastvom. Nadalje da je govorio, da ima dosta ljudih, koji na dobro ili zlo rabe svoje bogastvo, ali da ih je malo, koji bi srčano i velikodušno siromaštvo podnosili; pa da ga se samo oni stiditi mogu, koji ga nerad

podnose. — Aristid javno prizna, da je sbiljam sve istina, štogod je govorio njegov rodjak; i u cielom obćinstvu nije nikoga bilo, koji pomislio nije, da bi radje bio siromašan kao Aristid, nego li bogat kao Kalijas. I sam Plato, rešetajuć sve slavne Atenjane, uzdiže Aristida nada sve ostale. „Oni drugi, kao Temistokles, Cimon, Perikles“ veli on „nakitili su grad šetalisti, spomenici i ponosnimi sgradami, napunili su ga blagom i bogastvom; a on nam je ostavio iza sebe uzor savršene uprave, buduć je u svem imao samo tu svrhu pred očima, da svoje sugradjane kriepostnimi učini.“ —

I Cimon je imao velikih svojstvah, koja su puno pripomogla, da se je Atena osililá. Izim novčanog prineska, što ga je plaćao svaki saveznik, momorali su davati još i po njekoliko vojnikah i brodovah. Mnogi izmedju njih, koji su po odlazku Kserksesovu za mirom težili, voljeli su davati novca, nego li vojnikah, da se samo oslobode potežkoćah i pogibelih ratnih, i da obradjivati mogu svoje zemlje. Ovi prepustiše dakle Atenjanom, neka se oni brinu, da za brodove pribave vojnikah i mornarah. Izprva su se na takove saveznike jako ljutili, te ih htjedoše silom primorati, da ugovor doslovno drže. Nu Cimon je bio sasma protivna mnenja. On ih je puštao, da se mira uživaju, uvidjajući dobro, da će tako saveznici od junakah, kao što su bili, postati ljudi sposobni samo za poljodielstvo i trgovinu, naproti pako da će Atenjani baveći se neprestano veslom i oružjem, postajati sve izvrstnijimi vojnici, a tim i mogućnijimi i silnijimi. Pa tako se je biljam sve i dogodilo. Saveznici se postaviše o vlastitom trošku gospodare, i učiniše se sami atenskimi podložnici.

Nijedan grčki vojvoda nije više ponizio i satró oholost i silu velikog perzijskog kralja, kao što je Cimon. Protjeravši barbare iz Grčke, nije im dao ni dahnuti, nego ih je neprestano gonio flotom, koja je preko dvie stotine brodovah imala. Oduzeo im je najsigurnija mjesta, odvratio od njih sve saveznike, tako da nijednog vojnika nebijaše za Perziju od Jonije pa do Pamfilije. A tu namjeru izvodio je svom snagom, dapače usudio se je navaliti i na isto neprijateljsko brodovlje, premda je puno mnogobrojnije bilo. Ležalo je na utoku Eurimedona u more. Tu ga je posve utamanio, i oteo je preko dvie stotine brodovah, neračunav ovamo one, koje je potopio. Perzijanci su izašli iz svojih brodovah, da se sjedine s kopnom vojskom, koja je nedaleko bila. Cimon dade svoju vojsku izkrcati, i navali odmah na neprijatelja, koji ga je hrabro i odvažno dočekao, i prvu navalu junački održao. Nu napokon ga je ipak prisilio, da se je u bieg krenuo. Sad to nije bila više bitka, nego pravi popokolj. Grci pohvataše silno roblje i zadobiše neizmieran plien; i Cimon je za jedan dan održao dvie pobjede, koje nisu bile manje slavne, ako ne još i slavnije, nego li je bila pobjeda kod Salamisa i Plateje.

(Dalje sliedi.)

Бачке народне пјесме.

Из сбирке Ђорђа В. Сентомашког.

V.

Сунце седа, мрак на земљу пада,
Јетрве се у двор сазивају,
Које редак иђи на водицу.
Редак дође Ватими девојци.
Лепу Вату световала мајка:
„Ој Батимо, моја ћери драга!
Кад ти дођеш у гору зелену,
Небиј ведро о зелену јелу,
Небиј прстен о сиње камење,
Дочут ћете беже Радул-беже,
Па ће тебе у гору отети!“
Ал ти Вата неслушала мајке;
Кад је дошла у гору зелену,
Бије ведро о зелену јелу,
Прстен бије о сиње камење.
Ал' је бега санак обхрвао;
То дочула Радул-бега мајка,
Она буди бега Радул-бега:
»Брже устај беже Радул-беже!
Вата ти је дошла на водицу,
Бије ведро о зелену јелу,
Прстен бије о сиње камење!«
Али ђипи беже Радул-беже.
Док је беже коња оправио,
Вата му је заит'ла водице;
Док је беже до воде дошао,
Али Вата из горе изишла;
Док је беже из горе изишô,
А Вата је близу двора била.
Удара се беже — Радул-беже,
Десном руком по кољену левом.
»Авај мени, и до Бога мога,
Где утече од коња девојка!“

Nauk o zdravlju.

(Za škole,)

Svoje zdravlje čuvati i učvrstiti, to smo svi dužni i sebi i drugomu. Zadaća je našega života, da se što više usavršavamo, i onim što se učimo koristimo sebi i drugim. Toj zadaći može puno bolje zadovoljavati zdravi, nego li bolešljivi. Bolestnoga prieči njegova bolest i nemoć, da neprekidnom pomnjom razvijati može svoj duh i svoje tielo, i da svoje duševne sile i tjelesnu vještinu rabi na dobro svoje, bližnjega svoga i domovine svoje. Zato mora svaki za tim težiti, da je zdrav, ili ako oboli, da opet ozdravi.

Nu šta će to reći zdravlje? šta li bolest? Zdravlje je stanje, u kom je podpuno pravilno tielo i njegove pojedine česti po obliku i sastavu, te čovjek može podpuno obavljati svako duševno i tjelesno djelo. Bolest je pako, kad je poremećena ta pravilnost u obliku i sastavu, te onda u manjem il većem obsegu uštrb trpi budi duševna, budi tjelesna naša djelatnost.

Tielo čovječe bilo zdravo ili bolestno nije nepromjenivo, kao što je to kamen ili komad drveta; nego mi vidimo, da se ljudi od godine do godine promienjuju. Djeca rastu, mladići bivaju jači i krepkiji, odrasli malo po malo ostare, bolestni i slabi ozdrave i budu opet veseli. Tako se dakle čovjek neprestano mienja. Nu ta promiena nebiva samo izvana nego i iz nutra; buduć da se tvari, iz kojih je čovjek sastavljen, neprestano skroz i skroz mienjaju.

Ako rubaču (košulju) dugo nosimo, to se ona iznosi i napokon podere; ako čižmu ili cipelu dugo vlačimo, to nam napokon provire prsti, a podplate se izmànu i promànu.

Ako pako golom rukom još kako čeprkamo, ciepamo ili drugi posao obavljamo, to nam se koža na ruki ipak nepromane, nego postaje još debljom i čvršćom; tko bos hodi, taj si nepodere kože na svojih noguh, nego mu ona biva naporom još sve debljom i neosjetljivijom. Koža se doduše može prorezati ili probosti, t. j. rànu dobiti, a s neprestanog tlaka skoči i mjehur; nu od posla i napora bude jača i zdravija.

A ipak se iztroši i koža naših rukuh i noguh, svejedno kao što se iznosi i platno od rubače i podplata od cipelah. Nego kod naše se kože hranom uviek nadoknadjuje, što se poslom i naporom iztroši. — Cielo čovječe tielo troši se stalnim poslom; nu buduć da se naporom potrošene tvari hranom uviek nadoknadjuju, to poslom biva čovjek kriepak i zdrav.

Hranitba našega tiela potrebuje da nadoknadi iztrošene tvari opet novih hranivah, a ova dobiva naše tielo jelom i pilom. To biva ovako:

Jelo i piće, koje uzimamo, najprije se probavi u želudcu i utrobi, t. j. razčine se tvrde, hrànive sastavine, i jedan dio poupijaju iz probavilah tanane krvne ciev̌čice. Sva hraniva prelaze u krv, a tek iz nje prolaze kroz tanane strane krvnih žilah u kožu, kost, žile, živce i u ostale čestice tiela, koje su poslom iztrošene, te se nadoknadjuje izgubljeno.

Ovo trošenje i nadoknadjivanje tvarih hranom pomoćju krvi zove se „izmjena tvari,“ jerbo se tim neprestano mienjaju tvari našega tiela. Hranitba ili hranjenje tiela sastoji se pako u onom prelazu hranivah iz krvi u pojedine tjelesne česti. Izmjena tvari jači dakle i obnavlja čovjeka hranjenjem.

Samo dotle živimo, dok izmjena tvari naznačenim načinom traje. Jela i pila, koja ovoj izmjeni daju potrebna hraniva, jesu dakle pravi žitak ili prava hrana; a izmjena je temelj života.

Samo dok izmjena tvarih kriepko i obilno biva, jesmo zdravi i možemo kako valja raditi i misliti, skakati i šaliti se, jesti i spavati.

Tko dakle hoće zdravim biti, da zadaći svoga života zadovoljiti uzmogne, taj mora nastojati, da mu u tielu izmjena živanom bude. Njezinom pomoćju obnavlja nam se svaki dan život i zdravlje.

„Bolje je, da čovjek bude siromašan a uz to kriepak i zdrav, nego li bogat i bolešljiv. Zdravlje je i snaga vriednija od zlata; a zdravo je tielo veće blago neg najveće imanje. Nije bogastva na svietu, koje bi se prispodobiti moglo tjelesnomu zdravlju; nit veselja, koje bi više vriedilo neg veselo srce;“ tako stoji u svetom pismu u knjigi Sirahovoj. (30, 14—16.)

Sredstva, koja čovjek rabiti može, da pomoćju izmjene tvari zdravlje svoje sačuva, ili opet zadobije, jesu:

1. Valjan izbor jela i pila,

2. Zdrav zrak i čistoća,
3. Dovoljan posao i odmor,
4. Nastojanje, da naši stanovi i naša spavališta škodljivo nedjeluju.

(Dalje sliedi.)

Osveta jednoga Lorda.

Ima tomu sto godinah po prilici; da u staroj njekoj i vlažnoj kolibici gradića Montmoutha umrieše dvie starice, može se reći od glada i jada.

Kad je grobar svoj posao svršio, izadje iz te kolibice jedno bliedo, mršavo momče, bosonogo, pokunjeno, zakrene na drum i stupi nakon poduljeg premišljavanja u kukavnu njeku čižmarnicu. „Majstore Kinge!" reče plačuć „kod kuće već nikoga neimam; moram daleko, jako daleko, nebiste li mi vi prodali jedne čižmice?"

„A tko će ih platiti?" odgovori dvojećim pogledom umjetnik čižmar.

„Ja ću ih platiti, čim uzmognem, poštenja mi moga, tako mi imena moga Will Jones."

Stari ga King pogleda preko očalah, drmajuć glavom; zatim ustane, uzme iz ormara jedne liepe i jake čižmice, i dade ih dječaku: „Na Wille!" „uzmi si je; nek mi se nekaže, da sam jedno ubogo siroče od sebe odpravio. Ti ćeš mi je platiti, kad možeš — ako ne, tim gorje po te, ja ti neću to nabacivati."

Dječak se zahvali, ode, pošto ga je uvjerio, da će održati svoju poštenu rieč.

Prodje više godinah, a Will Jones ni da bi na oči. Susjedi, kojim bijaše majstor King pripoviedio svoj pazar, podsmjehivahu mu se, nu on će: „Will nije nepošten čovjek — tko nemože platiti, taj da što nemože platiti; ja ga zato ipak držim za pošteno momče."

Minulo opet njekoliko godinah, kad eto ti njeki ubog i poderan čovjek, gdje ide putem u Montmouth. Unidje u krčmicu kod gradskih vratah i zaprosi komadić kruha. Stara krčmarica odpravi ga osorno, a kad stane opet moliti i prositi, nahuška psa nanj. Siromah ode iz krčme i podje dalje u grad. Ide k načelniku i prosi, nebi li mu se on smilovao: „Ja sam Will Jones" kaže „od više godinah potucam se od nemila do nedraga po svietu, i kruha si tražim; al posvuda mi je išlo zlo, te mi nepreostà ništa drugo, van da sam se opet morao povratiti u svoj zavičaj, nebi li tu našao dobrih ljudih, koji mi neće dati, da poginem od glada."

„Idi, nosi se odtale!" poviče načelnik; „Montmouth nemože hraniti bogčad, bit će ti drugi gradovi poznati, koji su bogatiji;" i lupi žestoko vratima, kad izadje Will.

Will Jones stajaše opet na cesti i naokolo se obziraše. U to spazi čižmarnicu dičnoga majstora Kinga, koja je jošte sveudilj posve čedno zauzimala

taman kutić pokraj ceste. Stupi unutra: „Oče Kinge," reče prosećim glasom „nebiste li htjeli ubogomu Will Jonesu dati komadić kruha?"

Majstor ga motri na očale, i poznade ga. „Aha, hoćeš mi valjda platiti čižme?"

„Ah ne!" odvrati Will, „zasada ne; ma čim uzmognem."

„Ženo," kaže majstor „to je sbilja Will, koji se ubog i zapušten vraća. Nemože mi platiti čižamah; ali tko nemože, nemože. Daj mu komad kruha, dûg mu tim neće biti veći, a on mi je obećao, da će ga namiriti."

„Will dobije komad kruha; zahvali se i poljubi starca u ruku. „Ne budi mi tužan dječko!" reče starina; „tvoje mi obećanje vriedi koliko novci, a ja mogu čekati. Ded pokušaj sreću drugdje!"

Will Jones ostavi grad po drugi put, a stari čižmar nit nemišljaše već na čižme. Kad li jednog krasnog jutra, nedugo za tim dogadjajem, trče krasna kola drumom gradskim i stanu pred čižmarnicom.

„Oče Kinge!" ozove se iznutra njemu dobro poznati glas, „izadjite malko van, eto vam barem čižamah natrag, koje ste Will Janesu dali, kad ih nemogaše platiti."

„Koga biesa!" prihvati dobročina čižmar — „No bolje išta nego ništa;" stupi iz dućana te pred kola. „Eto ih" sad će bogato odjeven gospospodin, koji unutri sjedjaše i krasan sandučić čižmaru dade: „samo što su tako poderane i ponošene, da sam ih morao u taj kovčežić spraviti, ako sam htio, da vam sve komadiće predam."

Majstor King snebivao se od čuda. Taj gospodin nije bio nitko drugi nego Will Jones. Kad li otvori kovčežić, nadje doduše u njem stare poderane čižme, ali pune žućakah (dukatah.) Još se nebijaše dobro razabrao od čuda, a kola već odmakoše, te je samo jošte čuo glas, podvikujući mu: „Sjećajte se ubogog Will Jonesa, koji je sada „barun i komorski član."

Njekoliko mjesecih zatim stajaše na brežuljku Newlandskom blizu gradića Montmoutha sjajna sgrada. Na crnoj mramornoj ploči, nad ulazom bijahu ove zlatnimi slovi napisane rieči: „Utočište za uboge stare ljude, kojih nemože Montmouth hraniti."

Ovako se je osvetio Lord William Jones svomu rodnomu gradu Montmouthu, koji bijaše njegovu staru mater i njezinu sestru pustio, da skapaju od glada; a njega sama bio bi pustio, da pogine od jada.

Pripoviedčice za mladež.

Po njegdanjem čitanju i čuvenju napisao Mijat Stojanović.

XIII. Posljedica nesmotrene sigre.

U njekom selu slavonske krajine sastalo se ljetom jedan dan puno čobančadi, cielog skoro sela svinjari. Sigrali su se: priskakanja, utrkivanja, klipi-

ćah, car i kapral, titranja na žir, cebanja na cebaljku, i napokon njeki dječak Ivšica predlozi: „Znate li šta, drugovi, da se sigramo, kako se hranjenici bravci kolju!" „Pak hajd'" poviču drugi „ali kako?" — „Liepo, vi svi stanite u red rakučice, na ruke se oslonivši, pak ćete predstavljati ugojene hroptajuće bravce, a ja ću biti kasap" (mesar). Svi drugovi poredaju se i počmu hroptati, i dakako bijaše tu puno smijanja. Medju ovimi bijaše i vierni drug Ivšice, sprežnikov Stanko. Ivšica kaže družbi: „Ja ću sad jednog po jednog izmedju vas mojom kožnom torbom kucnuti po glavi, i čim ja koga kucnem, on će se hropeći svaliti, kao što se svali bravac, kad ga kasap udari sikirom u čelo." Tako i bude. Ivšica počme svoj posao, i kad su već njih njekoliko svaljeni ležali, pridje k svomu drugu Stanku, s kojim je bio najbolji prijatelj i pobratim, kucne ga torbom po glavi jače, nego ikojeg od prvašnjih drugovah. Stanko cikne užasno i zajauče: „Jao, majko moja! Ivšica, ti mene njećim ubode u glavu." Stanku poleti iz glave krv lopotom, kao da mu je do mozga probijena glava. Kad tamo svi se skupe, da vide, čim ga je tako osakatio, nadju šilo u torbi. Ono je probilo kožu, i upravo se zabolo duboko u glavu. Stanko nije mogo odići doma, morali su ga odvesti. Do sutra mu glava oteče strašno, i za njekoliko danah ležao je u hladnom grobu. Eto što se može dogoditi, kad se mladež sigra lude sigre i bezobzirno. Umirajući Stanko molio je i zaklinjao svoje roditelje, neka nemrze na Ivšicu, i neka mu oproste; jerbo on nije radio, učiniti toliko zlo, a dosta će mu biti takva gorka uspomena za cieli njegov život.

Jelen.

Od Ede Tómaja.

Tik potoka jelen stoji,
Unj se gleda na okolo:
„Ej krasni ste rozi moji!"
Oh uzkliknu tad oholo.
Al čim spazi noge svoje
Mršave i koštunjave,
Veli: „E te niesu moje,
Ne, tako nu moje glave:"
Dok on motri svoju sliku
Rogove i krake loše,
Nedaleko začù kriku —
Lovci mu u trag udjoše.
Tad na suhe skoknù noge
Udri bježat, dole, gori,
Zaboravi svoje roge,
S kojih se tol' uzkopori.

Jur ga mal' ne od propasti
Noge hitre izbaviše —
Nù se rozi parožasti
U šikari zamrsiše. —
Jelen plavi tuži, cvili,
Jerbo posve s bliza čuje,
Kako mu se već nemili
Lovac s puškom prikučuje;
Al zaludu on uzdiše,
I proklinja roge svoje:
Nejma njemu spasa više,
Jer ga čvrsto drže hvoje!

Cieni što ti korist nosi,
A taštim se neponosi!

Sitnice.

— U Zagrebu. Naš članak „Knjižnice za mladež“ stekao si je prilično odziva, te smo dobili njekoliko prijateljskih dopisah, u kojih se želi, da bi sastavili popis svih onih naših knjigah, koje bi sgodne bile za takove knjižnice. Mi smo pripravni, da zadovoljimo toj želji, te ćemo gledat, da čim prije takov popis priobćimo. Nu da što točniji taj popis bude, to ovim uljudno pozivljemo i molimo sve naše knjigare i nakladnike, i hrvatske i srbske, da nam čim prije pošalju popis svih svojih za mladež zgodnih nakladninah s točnom naznakom ciene i gdje se dobivaju. —

— Književnost. Ovih danah dotiskan je u tiskarni i nakladom gosp. Ante Jakića drugi dio pučkih spisah našega Mijata Stojanovića, u kojem se dielu nalazi Zdravoslovje za puk. U ovom pogledu ima u našem narodu puno i manah i predsudah, koje duboko u njegov život i to jako škodljivo zasiecaju; te nam je ovakova knjiga bila već skrajnom nuždom i potrebom. Njezinu važnost netrebamo dakle nikomu dokazivati, a mislimo da je i to suvišno kazivati, da je pisana jezikom liepim, lakim i za puk razumljivim. S toga ju dakle priporučujemo srdačno svim prijateljem puka, neka gledaju i nastoje, da se što više u puk raširi. Osobito pako neka bi se sada za to zauzela ona gospoda, koja uviek govore, da samo za puk sgodne knjige pisati valja. Evo takove knjige; neka oni sad opet činom pokažu, da im je sbiljam do prosvjete puka! —

— U istoj tiskarni započeli su ovih danah slagati i već oglašenu sbirku poslovicah, što ju upravo vještački složi i sastavi gosp. Mijat Stojanović. —

— Iz dobra izvora saznasmo, da je gosp. V. Hunka, učitelj varaždinske realke, napisao lučbu za ženske više učione, i da ju je podnio visokomu namjestničkomu vieću. Nadamo se, da se s prosudom te veoma koristne knjige neće Bog zna kako dugo zatezati, i da će nam do skora njom književnost naša obogaćena biti.

— U kneževskoj tiskarni na Cetinju izašlo je drugo popravljeno i pomnoženo izdanje „Niz dragocjenog bisera ili duhovnih i moralnih pjesamah za djecu“ od J. Sundečića. Ovo je nesamo po imenu nego sbiljam i po svom zadržaju pravi niz dragocjenog bisera, pun nježnosti i miline pjesničke; s toga ga preporučujemo našoj omladini, neka nepropusti nasladjivati se ovim mirisavim cviećem. Izdanje je takodjer liepo i ukusno, te mu i u ovom pogledu neima nikakova prigovora.

— U državnoj pečatnji biogradskoj izišla je: „Hemija za potrebu više ženske škole. Iz stranih pisacah sastavio Milan Jovanović. — Pregledala i odobrila školska komisija.“ S drvorezi. —

— Mladi Ardent, engleski roman, što ga je gosp. G. Jovanović s ruskoga preveo, izišao je. —

— Od rujna o. g. izdaje urednik ruskog lista „Strahopuda“ gosp. Josip Livčak u Beču: „Slavensku biblioteku“ ili „Sbirku slavenskih klasikah u mjesečnih svezcih od 4 arka. U prvoj je svezci početak „Evgenija Onjegina“ od Puškina, osim toga je u njoj puškinov životopis i slika. Na godinu stoji ova sbirka slavenskih klasikah 3 for. a. v. Preporučujemo ovo poduzeće prijateljem liepe književnosti slavenske.

— Razne viesti. G. Gjorgje Daničić dao je ostavku na državnu službu u Srbiji, jerbo su ga od profesure bili uklonili pa metnuli u brzojavni ured. On će ostati u Biogradu još do proljeća, dok posvršuje, što je počeo tiskati. Ovdje se govori, da bi onda ovamo u Zagreb došao. Ako bi se to sbiljam obistinilo, to bi se mi svi veoma obradovali njegovu dolazku; a još bi nam milije i draže bilo, kad bi se posve medju nami nastanio.

— Za izdanje dielah Vuka Karadžića podpisano je do sada 6521 for. 52 n. i 1 dukat.

— Slovenska matica, najmladja medju slavenskimi maticami, ima imetka već 18.003 for. 6 nov.; a to je zaista sjajan dokaz rodoljubja slovenskoga. —

— Smješice. Njeka stara gospoja zapita svoju kćerku: „No, draga Ivko! kaži mi, kako mi dolikuje ovaj novi slamnati šešir?“ „Jako dobro, draga majko, baš kao da vam je iz glave iznikao!“ odgovori kćerka.

— Njeki učitelj na selu reče svojim učenikom: „Vidite, moja djeco, božansku mudrost možete razabrati i odatle, što je dragi Bog odredio, da čovjek neumire u početku, a ni u sredini, nego na konca svoga života.“

— Njeka tvrdica zapita tiho svoju ujećakinju: „A kad ćete vi objedovati?“ a ona mu sasma prostodušno od govori: „Čim vi otidjete, mama je rekla.“

— Njeko benasto djevojče dodje k pisaru jednomu, te ga zamoli, da joj napiše list staroj njezinoj tetki. Pisar ju zapita, što da piše; a ona mu odgovori: „E, kad bi ja znala, što da pišem, onda bi joj sama pisala.“

— Odgonetka zagonetke u 1. broju.

P i p e r **I**
O r f a n **I**
D u n a **V**
I s m a i **L**
E g i p ć a n a **C**
B r e s t o v a **C**
R a k o v a **C**
A u s t r i j a n a **C**
D u r h a **M**.

Podiebrad — MCCCCLVII ili MXDLVII.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,
list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 5. 1. prosinca 1865. **Teč. II.**

Mati.

Od J. Sundečića.

Djetinstva nježnog u prvom cvietu
Kad neznah živ li bijah na svietu;
Pa kad mi najpre, kano kroz tminu
Iskra poznanja u duhu sinù;
Čim li rieč stekoh, zaupih zvati
Najprvo, mati! — najprvo, mati!

Kašnje kad malo bjaše mi trieba
Od kapi vode, od mrve hleba,
Ili od koje zabave ine,
Da mene želja, ili plač mine;
Tko će mi sladje, tko l' brže dati:
Neg opet, mati? — neg opet, mati?

Kada me kakva nevolja goni,
Te oko moje suzice roni;
Bólja il težka kada me svlada,
Da mi sav život u muci strada,
Uzdišuć jako po tisuć krati':
Zovem te, mati! — zovem te, mati!

Oca i sina, supruge, kćeri,
Brata i sestre, drûga u vjeri,
Srodnika mila, prijana radka,
Nisu mi tako imena sladka,
Kó tvoje ime, koje ću znati:
Svedj ljubit, mati! — svedj ljubit, mati!

I kada časak najzadnji stigne,
Smrt da sa zemlje i mene digne
Vječno u žiće blaženog svieta,
Svake gdje slasti proljeće cvjeta;
Najstražnje rieči tebi ću slati:
„S Bogom, o mati! — s Bogom o mati!“

Života tvoga, ako l' se sbije,
Te se svieća ugasi prije:
Tužnijem srcem, plačnijem okom,
Uzdahom čestim, ćutnjom dubokom
Ja ću te sladko, ah spomijati:
Vapeć te, mati! — vapeć te, mati! —

Prognanik.

Pr. Vl. M.

I.

Bijaše njeke večeri mjeseca studena 1520., kadno je mjesec sjao, te bliedimi svojimi traci razsvjetljivao krivudastu uzku stazu, na kojoj je njeki čovjek sigurnim korakom koracao. Silne jele savijahu se nad njegovom glavom, snieg mu škripaše pod nogama a studen mu zrak napuhivaše čelo. Činjaše se, da je vikao prkositi nepogodam vremena.

Putnik morao je poznavati okolicu; jer kad se je činilo, da mu njeka pećina put zatvara, razmakne on bez oklevanja njekoliko jelovih granah, a iza njih se ukaže njekoliko visokih, u pećinu izsječenih skalinah. Brzo po njih pojde, te došav na visinu pećine, stajaše na malenoj s trijuh stranah zatvorenoj visočini. Pećine, koje povirivahu sad ovdje sad ondje, sačinjavahu njeku vrst špilje. Tu baci putnik svoj smotak na zemlju, sakupi nješto granja, te naloži vatru.

Najedanput prozuji zrakom glas svirale. Mladić skoči, izvadi iz prôste haljine malen rog, te odvrati znamenje. Domala začù se iznad pećine šûm, konopne se ljestve spuste, i tamna njeka slika silazaše polaganim korakom dole.

Kod zadnje skaline ljestavah stajaše mladić uzdignutom sjekirom. „Lozinku!« vikne zapovjedajućim glasom, a »Švedska na viek!« odvrati glasno i odlučno novi pridošlica, stupiv na zemlju, te došav razširenima rukama drugomu u susret.

„Larse, mili moj Larse!« i »Gustave, moj Gustave Erihson!“ oglasi se s ustijuh obijuh, kad su se njeko vrieme čvrsto zagrliv držali.

Do mala osvesti se opet onaj, koji je prvi došao, te reče: »Trenutci su Larse dragocjeni! Mi je moramo upotriebiti. Sjedi tamo pokraj vatre nuz mene, te mi kaži, što je nova u Štokholmu.“

Drugi uzdahne, stavi ruku na rame prijatelja, te reče: „Budi pripravan Gustave, da ćeš čuti užasne stvari; ali nemoj sdvojiti o pobjedi naše pravedne stvari.«

Mučeć se približi Erihson k vatri, metne iznova njekoliko suhih granah, te sjedne na kamen. Prijatelj mu zamotan u kabanici sjedne uzanj, te ga pogleda. „Krvoprolićc bijaše u Škokholmu, krvoprolićc, koje vapi k nebu za osvetu,“ progovori muklo. »Državno vieće, najodličniji i najugledniji plemići Švedske umrieše od krvničke ruke. Pijan još od svečanosti krunisanja, dadè kralj Kristijan na svih gradskih trgovih vješala podići, te kao zločince sramotno pogubiti one, kojim je bio oprostio. Potoci krvi tecijahu ulicami i devetdeset i dvie su žrtve pale!“

Oba prijatelja mučahu njeko vrieme. »A narod, što veli na to narod?» zapita napokon drhćućim glasom Erihson.

„Narod je,“ odgovori Lars »gledao sa strahom puške i topove danskih vojnikah, koji su sigurnom smrću zapretili svakomu, koji bi se usudio bio oružanu ruku proti njim dići.“

»O Švedska, mila moja i nesretna domovino!“ uzdisaše Erihson.

„U istinu, nesretna domovino!“ reče njegov prijatelj, »nu koju samo ti možeš i hoćeš spasiti! Ja se u to uzdam, kao u vječnoga oca na nebesih!«

»Dao dakle vječni Bog, te se obistinila ta tvoja nada!“ reče drugi, i pruži ruke prama nebu. — „Ali sada je tvoj možni prijatelj prognanik, od mjesta do mjesta bludeći bjegunac, kojemu se nitko, ni vlastita sestra neusudjuje vratah otvoriti, koji nejma nigdje sigurna utočišta!“

„Tvoje ime živi u srcih najljućih Kristijanovih neprijateljah,“ odvrati Lars uprv oči u svoga prijatelja. „Oni će u odsudnom času sve žrtvovati za slobodu Švedske. Naši Dalekarljani su hrabri i odvažni. Možda će odavle prisinuti zviezda tvoje sreće.“

„Ili možda propasti,“ reče Erihson. „Ali bilo kako mu drago, moj duh, moja ruka i moje srce odano će biti do zadnjega časa miloj Švedskoj. Ja moram još ove noći dalje u goru. U okolicu Falun nesmijem da se vratim, radnja u mjedenih rudnicih neprija mi zdravlju, kao što znadeš, a zakupnik i njegovi sluge motrahu me već dugo sumljivim okom. Odpustiše me rado; jer me valjda nehtjedoše ni kriti ni izdati. Sreća, da je pun mjesec; jer sam s tobom morao razgovaarati, prije nego li sam ovu okolicu ostavio. Tko zna, hoćemo li se ikada, i kada opet sastati!“ Lars bijaše zamišljen, te nije ni čuo posljednjih riečih.

„Čuj Gustave,“ reče iznenada, „nemogu te ostaviti izvržena novim pogibeljim. Kad bih ja imao svoju kuću, ti znaš, da bih te sakrio, pa ma i deset Kristijanah razpisalo nagradu na tvoju glavu. Ali u svoga se tasta neuzdam. Posao mu za Sture nije bio čist. On spada u broj kukavicah, pa tebe pozna; zato nesmije znati za naš sastanak. Nu jučer je njekamo odputovao, a slugah se nebojim, zato hodi sa mnom. U gradu znadu, da tražim slugu; a taj moraš sada ti moj Erihsone biti, dokle mi se prigoda nepruži, da u brdih za tebe nadjem sigurnije utočište.

Promišljavajuć gledaše Erihson svoga prijatelja. „Al ako stari Arend Peterson kasnije sazna,“ reče polagano, „da je prognanik u njegovoj kući utočište našao, šta će onda biti s prognanikovim zaštitnikom?“

„No, smrt u istinu ne,“ odvrati Olofson, „jer bi ga njegova žena, koja ga više ljubi, nego li sve blago svieta, i u nju dragovoljno sliedila. Nju pako pregorjeti nebi on mogao; jer je jedina, koju u istinu ljubi.“

„Dobro dakle, ajdemo. Ja se tebi povjeravam, vodi me!“ reče odvažno Erihson, a za njekoliko časovah popnu se obojica na ljestve, te ih na vršku pećine u tmini nestane.

II.

Njeke nedelje poslje podne sastadoše se seljaci u družinskoj sobi Petersonova grada, a medju njimi i Ivan, novi sluga mladoga gospodina, kako Lars Olofsona, u kući njegova tasta zvahu. Predmet razgovora bijahu dakako najnovije viesti iz Štokholma.

„Pomislite samo, malu su djecu u vis dizali, pa im glave odsiecali, a njekog su plemića dapače na križ pribili!“ reče jedan sluga, koji je potanje čuo za štokholmske strahote, i grozote.

„No to zaslužuje kralj Kristijan, da bude i sam na križ pribit!“ reče na to njeki mladi seljak, udariv rukom o stol; ali „tiho za volju božju!“ oglasi se odmah sa svih stranah, te se svaki bojazljivo obazre, kao da nije možda drugi izdajica.

Sad se digne Ivan sa svoga sjedala. „Jeste li vi muževi?“ progovori kresećima se očima. „Šta će biti iz Švedske, iz vas i iz vaše djece, ako ostanete takove kukavice i strašljivice? Onda zaslužujete dakako robovati. Neimate li nikakove već sile u svojih rukuh? Latite se oružja, pak oslobodite domovinu i sebe od krvnikah!“

Skupština se zapanji. „Pravo ima!“ mrmljahu jedni; ali „nemojte ga slušati, neslušajte ga!“ govorahu drugi, te se svi u strašnoj halabuci dignu.

Sada se začù pred vratima zapovjedajući glas Larsa Olofsona:

„Ivane, puške nisu još čišćene! Lienoga sluge nemogu trebati!“ I Ivan ode za svojim gospodarom iz dvorane.

Kada ova dvojica odu, povrati se prijašnji mir u družinskoj sobi. „Tko je taj Ivan, koji ovdje očito o buni govori?“ započe jedan.

„No, da nije prijatelj Danacah, to ste čuli, odvrati stari njeki seljak, „a možda je i privrženik Erihsonov?“

„Erihsonov, na koga je danski kralj toliku nagradu stavio?“ upita drugi.

„A šta je s njim?“ odazvà se sada više glasovah.

„To ću vam ja kazati,“ nastavi stari seljak. „Gustav Erihson bio je na stranki Sten Sturesa, našega dobroga staroga vladara. On je sin vojvode Erika Vaze Grypsholmskog, koji je od krvi starih naših kraljevah. Kada su Danci na nas navalili, te nas na temelju njekog stogodišnjeg ugovora, sklopljena s kraljicom Margaretom u Kalmaru, htjedoše podjarmiti, stupi i Erihson na stranku Sture s našom vojskom proti neprijatelju. Za kratko vrieme pade u robstvo, te bude kao talac odveden u Kodanj; nu domala uteče opet u Bukovac (Lübeck), te dobi ladju, koja ga je imala odvesti u Kalmar. To sam čuo sam glavom, kad sam ondje nedavno svoga sina Nielsa posjetio. Što se je nadalje s Erihsonom sbilo, toga neznam. Kažu, da po zemlji bludi, te ga kralj Kristijan progoni, kao svoga najljućega neprijatelja.“

„Smiluj se Bože kući, u kojoj se nesretnik nalazi!“ reče drugi seljak. „Kako li samo izgleda?“

„Bože moj, što mi sada na úm pada!“ vikne prijašnji govornik. „Ivan nam nije sigurno ravan; ali on neće ipak sam Erihson biti?“

Svi se sgroze, a strah se pokazà svakomu na obrazu. Ali mladi seljak, koji je dao povod buni, te koj je, kad se je Ivan ukazao zašutio, stane sad glasno se smijuć govoriti: „Da ste vi Erihsona vidili,“ zaori njegov glas cielom dvoranom, „vi biste se smijali, kao što ja, kad bi se on bio pretvorio u ovoga jakoga i velikoga čovjeka. Ja sam ga vidio, kad sam bio prisiljen služiti u švedskoj vojsci, te ću vam ga opisati, da ga poznate, ako li se kada s njim susretnete. On je barem za glavu manji, od Ivana, suh; ali jak, ima crne vlasi i sraščene obrve. Što mislite, da li je još Ivanu sličan?“

„No meni je drago, da nije tako; pak, da sam vas uzalud prestrašio,“ reče starac. „Zla su sada vremena, pa se ih treba čuvati.“

„Dà, svakomu donose novo breme,“ započe opet drugi, „pa komu ga

neđonesè rat s Danci, taj trpi drugim načinom. Niste li još ništa čuli o provali rudnika u Sveaboru?«

„Ni rieči!« rekoše drugi. „Kazuj nam, kazuj Siven Nilsone!«

„To je strašno, sto ljudih izginù,« nastavi odmah upitani, te je tolikom živanošću opisao nesreću, da su svi za čas posve zaboravili na prijašnji razgovor.

III.

Dočim se je to u družinskoj sobi sbivalo, upute se Lars Olofson i njegov sluga gradu. A u istinu, tko bi bio obojicu pozornim okom motrio, posumnjao bi o Ivanu bez dvojbe poput staroga seljaka. Visok stas, plemenit uzrast, tamne, kreseće se oči, dadoše mu uzprkos prostom odielu tako gospodski izgled, da je Lars Olofson srednje veličine, modrih očijuh i rudavih vlasih nuz svoga pratioca sasvim kao izčeznuo.

Tako se pričini i ženi, koja je nasloniv se na prozor u dvorište gledala. „On je to, on mora biti!“ govoraše tiho i promišljavajuć. »Ali zašto se neuzda Lars Olofson u svoju ženu? Nije li joj Gustav Erihson njegovim pripovjedanjem i ljubavlju prama svomu prijatelju postao uzorom, koji ona visoko cieni i štuje?« Ona se udubi u duboke misli, zatim uzme svoju harfu, te stane pjevati.

Kada je Lars sa svojim pratiocem stupio u dvoranu ležeću u doljnjoj strani grada, gdje mu je oružje stajalo, reče zatvoriv iza sebe vrata: „Nesmotrenjače, kamo će te tvoja zanešenost, tvoja rečitost dovesti! Već sam se pobojao, da su te prepoznali; tvoje ime smije se samo ondje čuti, gdje ima desnicah, koje su te pripravne braniti. Te bi si kukavice prije dale staviti dansku nogu za vrat, nego li bi se usudile na noge ustati.«

„Dobro Larse, ja moram dakle dalje, da gledam, gdje ću naći desnicah pripravnih, da se oboružaju i bore za Švedsku,“ odvrati mirno i osbiljno Gustav. »Mirovati bezposleno niti mogu niti smijem. Daj mi zemljovid, da još jednoč proučim pút, kojim ću najprije do More u brda doći. Buduć je tamo, kao što si mi kazao Steffenson župnik, a ja njegovo vierno i hrabro srce poznam, to ću se na njega obratiti i za pomoć ga umoliti. Mnogo bo može pastir nad svojim stadom.«

„To je dobra misao,« odvrati Lars Olofson, razprostrv pred svojim prijateljem zemljovid Švedske. „Ja sam se za tvoje putovanje već pobrinuo. Izručit ću ti sutra pred svimi jedan list na svoga tasta, te ti preporučiti, da se što bolje žuriš. Ti uzjaši moga najbržega konja — pa Bog bio s tobom!«

Erihson pruži ruku prijatelju, te motraše pozorno crte po zemljovidu. Obojica zašute. Sada dopre do njih srebrozvučni glas Margarete. Liepo se čuše rieči njeke, u ono vrieme dobro poznate švedske davorije.

»Kako to Olofsone, zar je tvoja žena tako odlučna?« upita Erihson, pogledav osbiljno svoga prijatelja. „Kad bi sve Švedkinje tako mislile, to bih se s četom Amazonkah usudio ustati na Kristijana.«

„Kad bi ti Margaretu poznavao, čudio bi se, kakovu mi je dragocjenost Bog udielio,“ reče Olofson. U odlučan čas pouzdao bih se na nju, kao na sama sebe. Ali nevina kao diete, nesluti manah ljudskoga srca. Moga nepouzdanja prama njezinu ocu nebi ona mogla podnieti, a tajna pred njim, činila bi joj se kao kakova težka krivica. Zato joj se ti nesmjedè odkriti. Kako sam si ovih danah želio tebe k njoj dovesti, te reći: Gledj Margareto, to je Gustav Erihson! neodgovara li posve slici, koju si je tvoja mašta stvorila? — Ti živiš u njezinih mislih, te joj uviek moram pripoviedati o našem prijateljstvu i o osnovah, koje je tvoja duša snovala u prvoj mladosti.“

Lars Olofson bio bi dalje govorio, da se nije taj čas vani glas začuo. „Za Boga otac,“ progovori Lars probliediv. „To je njegov glas! On ide upravo ovamo. Kako ću te pred njim sakriti? Ova dvorana ima samo jedan izlaz a nikakova zakutka.“

„Tu samo smielost može pomoći!“ reče brzo i odvažno Erihson. „Ja ću smielo pred starca stupiti. On me od onda, kako sam zatvoren bio, nije vidio, on neće ni slutiti, da sam to ja u ovakovoj odjeći.“

„Ti nepoznaš Arenda Petersona, kako si on svaku najneznatniju prigodu u svom životu dobro zapamti,“ reče Lars, kad se već začuše koraci dolazećega. Erihson otvori odvažno vrata, a Olofson stupi ocu u susret. Njega preteče došavša s gornjega sprata Margareta. Ona veselo klikne: „Kako li si dobar, da si nas tako iznenadio, mili oče! Mi se nenadasmo, da ćeš još ovoga tjedna doći.“ Zatim prida okrenuv se k suprugu, koji joj se je učinio turobnim: „Neraduješ li se i ti moj Larse?“

„Doista Margareto,“ bijaše odgovor upitanoga, dočim je došavšemu pružio ruku u znak dobrodošlice. „Ali ja sam upravo mislio na to, da je očeva soba studena; jer se ga još nismo nadali. Ajde Ivane gledaj, da se soba ugrije i priredi, da se u njoj stanovati može.“

Ivan, da izvrši nalog, prodje pokloniv se staromu gospodinu mimo njega. Uočiv ga taj, reče: „Larse, to će biti po svoj prilici tvoj novi sluga?“ Pristao mladić, ja ga moram ipak dobro pogledati. Medjutim neka on mene sada posluži, te neka mi svuče bundu.“ — „Ti moje diete,“ obrativ se k Margareti, reče, „idi medjutim gore u jestvanu, te se pobrini za toplu i dobru večeru. Ja ću doći umah za tobom.“ On ju zatim poljubi u čelo, te pozove svog zeta i Ivana u susjednu bližnju dvoranu.

Jedva su ovamo došli, kadno Arend Peterson reče osbiljno i odlučno: „Vi me nemožete prevariti. Ovdje stoji prognanik Gustav Erihson.“

„Oče!“ vikne Olofson molećim glasom.

„On je tvoj prijatelj,“ reče starac, „al ja nisam izdajica. Neka ostane slobodno pod mojim krovom, te neka slobodno računa na mene.“

„Je li moguće? je li to istina?“ upita prekinuv ga zapanjen Olofson.

„Ja znam Larse, da se ti u mene neuzdaš;“ odvrati otac, „ali neka sada nevierni Tomo nauči vjerovati. Erihsone, budite moj gost, ja se nebojim srčbe danskoga kralja.

„Dobro dakle,“ odvrati Erihson, „to vam povjeravam svoj život i sudbinu.“

„Vi to možete,“ reče starac. „Nu kažite mi samo to; zna li itko u okolici, osim tebe Larse, koga si u grad primio?“

„Nitko, niti ista Margareta,“ uvjeri ga upitani.

„Dobro,“ neka dakle ni u buduće nesluti, kakovimi se pogibeljnimi stvarmi bavimo. Njezin mir neka se neporemeti. Vi Erihsone izilazite i ulazite u grad i u buduće kao sluga. Tako ćete imati najbolju priliku, da obćite s ljudmi nižega stališa i njihovo mnenje iztražujete! Ja ću pako to isto u okolici kod plemićah činiti. Pa sbilja, upravo mi sad pade na úm, da će danas u Hottorpu u slavu imendana staroga Olafa veći dio plemstva sakupljen biti. Još danas čim se okriepim i ugrijem ići ću onamo, te ću gledati, da za vas i za Švedsku učinim, što mi bude moguće. Jer domovini je pomoć od potrebe.“

Ove posljednje reči izreče drhćućim glasom, pruži ruku obima mladićima, te ode iz dvorane. Prijatelji padnu si ganuti u naručaj. „Da,“ reče Erihson, „Bog je sa mnom i s mojom stvarju! Iz svake pogibelji spasi me njegova ruka.“

„Meni je, kao da bih još sanjao,“ odvrati Olofson, „i kao da će se san pretvoriti u strašnu istinu. Nu na stran takovom misli; ja ću ipak moliti oca za oproštenje, što sam o njem zlo mislio.“

„Buduć pako, da stvari sad tako stoje,“ uzè Erihson, „to ću ja svoju osnovu, da odputujem u Mora, odgoditi na njeko vrieme. Ako bi pako moguće bilo, da o svem ubaviestim Steffensona, to bi mi veoma drago bilo; on bo pozna moje pismo, te mu se netrebam ni imenovati.“

„Ajde dakle u moju sobu, tamo ćeš naći perah i crnila,“ reče Olofson.

I Erihson podje za prijateljem u njegovu samotnu i udaljenu sobu.

(Dalje sliedi.)

Slava grada Atene.

(Dalje.)

Da svoje djelo sasma dovrši, krene se zatim Cimon prama jednomu odielu feničke flote, što se je imao sjediniti s perzijskom flotom, a o svem još ništa znao nije. Sve te brodove ili je potopio ili pootimao, a sve vojnike ili poubijao ili u more pobacao. Tim je nadutost perzijska tako ponižena bila, da je zatim ugovoren u staroj poviesti toli slavan mir, po kojem se perzijska vojska na kopnu nije smjela na dvadeset miljah približavati grčkomu móru, a ratni brodovi nisu opet smjeli prelaziti helidonske i cianejski otoke.

Cimon se je vratio u Atenu pun dike i slave, i upotrebio je jedan dio pliena, da luku utvrdi i grad poljepša. Dok je on medjutim udaljen bio, stekao si je bio Perikles velik ugled i veliku ljubav kod puka. On nebijaše doduše u srcu velik prijatelj prostog svieta, nego je to bio samo iz opreznosti, da ukloni svaku sumnju, kano da bi težio za kraljevskom vlašću, i da uspregne

opet silu i ugled Cimonov, koga su velikaši i bogataši podpomagali. Perikles je bio jako čestito odgojen, a obučavali su ga najveći mudraci tadanje dobe. Anaksagora je bio prvi izmedju mudracah, koji je tvrdio, da dogadjaji svieta i uprava njegova nezavisi od sliepa slučaja ili neizbježiva udesa, nego od njekoga višega umnoga bića, koje sve to mudro ravna i upravlja; a taj Anaksagora učio ga je naravoslovje. Ta je znanost Periklovu duhu podielila izvanrednu jakost i visost. Njom je mjesto podlog i bojazljivog praznovierja iz glupusti proizlazećeg dobio duboko štovanje bogovah, kako Plutark veli, a s tim je spojena bila odvažna stalnost i mirno pouzdanje u nje. Tom pako znanošću služio se je i u istom ratu. Kad se je naime atensko brodovlje spremalo, da odjadri i na Peloponez navali, nastane najednoč pomrčina sunca. Opaziv, da se je korman glavne galije strašno poplašio bio radi te nenadane pomrčine, baci on njemu svoju kabanicu preko glave, i rekne mu, da je sličan uzrok takodjer kriv, što sada sunca nevidi. A bio je i vješt govornik, te je govorničtvo smatrao vrlo potrebnim orudjem za čovjeka, koji hoće da narod ravna i vodi. Pjesnici o njem govorahu, da sieva, grmi i svom Grčkom drma; tako bijaše vješt i okretan govornik. U svojih govorih bio je isto tako razborit i oprezan, kao žestok i silan; pa su opazili, da nigda javno govorio nije, prije nego li se je bogovom pomolio, da mu nepuste izustiti nijedne rieči, koja nebi probitačnom bila namjeri njegovoj. Evpolis veli, da mu je na ustnicah stolovala božica govorljivosti. Kad su jednoč pitali Tukidida, njegova protivnika i takmaca, tko se bolje bori, da li on ili Perikles? odgovori Tukidid: kad sam ja njega posve nadjačao i oborio, to je on posve protivno tvrdio i dokazivao tolikom silom, da su napokon svi nazočni kraj sve očevidnosti ipak osvjedočeni bili, da on sbiljam svladan nije bio.

Takov bijaše protivnik, s kojim se je Cimon češće boriti imao, vrativši se s toli slavnog bojišta. Nu buduć je Perikles svojim uljudnim i prijaznim ponašanjem i riečitošću svojom sav puk uza se imao, to je Cimon napokon svladan i ostracizmom prognan bio. Nego kašnje se je Atenjanom sreća posve iznevjerila u borbi s Lacedemonjani, pa je poslje pet godinah natrag pozvan. Perikles je tada tako velikodušan i plemenit bio, da je obćemu dobru žrtvovao svoju zavist i sebičnost, i nije se stidio, da mu i sám piše, dapače da mu i sám donese nalog, da se u domovinu svoju vrati. Čim se je vratio, odmah je učinio mir, pa je pomirio oba ova plemena. A da Atenjanom, koji su se tolikimi pobjedami posve bili uzoholili, oduzme i volju i prigodu navaljivati na svoje susjede i saveznike, to je smatrao za potrebno, da ih vodi kuda daleko proti kojemu obćemu neprijatelju. Tom pobudom pako za slavom nastojao, da svoje sugradjane u oružju izvježba i ujedno obogati. Pustio je dakle odjadriti flotu od dvie stotine brodovah, i to šestdeset ih je poslao na Egipat, a ostale na otok Cipar. Potukao je neprijateljsku flotu; pa kad je počeo osnove praviti, kako da sasvim utamani perzijsku državu, bio je kod obsade jednog ciparskog grada ranjen, te je s te ràne i umro. Prije nego je umro, opomenuo je Atenjane, svoje vojnike, nek smrt njegovu taje, i neka

se liepo u redu natrag povuku. Pa tako je i bilo, i oni se posve sigurno i mirno povrate pod Cimonovom upravom i obranom, premda je već preko trideset danah mrtav bio. Od to doba nisu Grci ništa znamenita izveli proti barbarom. Nesloga je medju njimi mah preotela. Obći je neprijatelj dobio vremena, da se oporavi; a oni trošijahu svoje sile medjusobnim razdorom i trvenjem.

Sva je Grčka ucviljena bila rad gubitka Cimonova; a poslje se je još i bolje uvidilo, što se je njim izgubilo. On je bio bogat i imao je puno imanja; nu svoj je imetak posjedovao, kako Plutarh veli, nesamo da ga posjeduje, nego da si njim pribavi štovanja i ljubavi. Poviest nam je zabilježila primjerah o njegovoj darežljivosti, koji nam se skoro nevjerojatnimi čine. Tako su njegovi voćnjaci i perivoji uviek otvoreni bili gradjanom, te su sasma po volji u njih brati i uživati mogli voće. Svaki dan bio je u njegovoj kući prostrt jedan pristojan stol, kod kojeg su jeli svi siromašni atenski gradjani. Za njim je uviek išlo njekoliko poslužiteljah, koji su nalog imali, da otajno po njekoliko srebrenjakah dadu svakomu siromaku, kojega susretnu; a odiela onim, koji ga nebi imali. Mnogoput se je pobrinuo i za pokop i sprovod onih, koji su u tolikom siromaštvu umrli, da ih poslje nisu imali ni čim pokopati. A to sve nije on činio zato, da samo puk uz njega stoji i s njim glasuje; jer kako smo već rekli, on je odprto držao s protivnom strankom, naime s boljari i bogataši. Pa onda se nije čuditi, što je tako značajan muž za života svog obće štovan, a poslje smrti obće žaljen bio! —

Od to doba, a osobito kad je prognan bio Tukidid, Cimonov tast, nije se nitko više takmiti mogao s Periklesom. On imadjaše u Ateni posve neograničenu vlast, te je sasvim po svojoj volji pospodario s državnimi dohodci, vojnici, brodovi i upravom javnih posalah. Sad je on promienio sasvim svoje držanje; nije bio više popustljiv prama svojevolji naroda, nego je mjesto dosadanjega prevelikog prilagodjivanja i umiljavanja postavio stalnu i odlučnu vladu. Medjutim je ipak uviek bio razboran i imao je vazda obće dobro pred očima. Nigda nije propustio, da narodu neobrazloži svoje namjere i odluke, i da ga najprije dragovoljno nesklone na svoje predloge. Nu kadkad je upotriebio i spasonosnu silu, da izvede što je za obće dobro izvesti nakanio. U tom je naličio mudromu liečniku, koji kadkada u dugoj bolesti na volju daje bolestniku; ali kadkada upotrebava i sredstva, koje ga strašno muče, da mu samo pomognu. Pa tako je on sám vladao narodom, koji je osornim i ponosnim postao bio. A počem je u tom izvanredno vješt i dokučljiv bio, kako da ljude po svojoj volji previja i navija; to je po okolnostih rabio sad strah, da ponos snizi, sad nadu, da klonule duhove opet oživi i ohrabri. On je pokazao, da govorničtvo (bjesedničtvo), kako Plato veli, ništa drugo nije, nego li vještina, kojom se upravljaju i vladaju srca i ćudi ljudske. Najsigurnije pako sredstvo za sretan uspjeh u tom, jest to, da znamo upotrebiti ljudske strasti, blaže i žešće; tim se skoro uviek postizava žudjena svrha. — (Konac sliedi.)

Domaća guska.

S českog prev. Mandaljena Šreplova.*

U mnogih je mjestih običaj, da se na sv. Martina guska peče. Kako dolazi guska u družtvo sv. Martina? — Pripovieda se, da su ljudi htjeli biskupom imenovati sv. Martina, koji je bio veoma pobožan, čedan i miroljubiv čovjek; on se pako opiraše tomu i nehtjedè te časti primiti. Ljudi, da ga na to prisile, potraže ga u njegovu stanu; a on opaziv ih, pobjegne u kočak medju guske; nu zlo i naopako. Guske ugledavši svoga gosta stanu tako strašno gakati, da su ga time izdale, te je sv. Martin hoćeš nećeš morao biti biskupom.

Od to doba slave ljudi, a osobito Francezi, dan sv. Martina ponajprije time, da svake godine podost velik broj tih gakalicah peku i pojedu. Guske su, čujem, nemalo gizdave na to svoje historičko pravo. Kako i nebi bile? Spasile su, kako stari pisci pišu (a novi povnavljaju) kapitol u Rimu; sv. Martin postadè njihovim posredovanjem biskupom. Nije dakle šale s guskom!

Guska spada medju najkoristnije domaće ptice. Kad ju je čovjek upitomio, to se neda točno izviestiti. Već stari Rimljani držahu ciela jata gusakah, te njihovim mesom nadievahu paštete. Poganski su narodi žrtvovali ih svojim bogovom, a sriednji viek ih je posvetio sv. Martinu. Nego je čudnovato, da kao na ovcu, tako i na duševni značaj guske nimalo djelovalo nije družtvo čovječansko. Konj, pas, slon, deva, pievice i mnoge druge upitomljene životinje oplemenile su svoju ćud; samo kod ovce i guske bijaše u zalud sav uzgoj. Divoki ovan u Sardiniji ili Korsiki odlikuje se bistroćom i opreznošću; domaća pako ovca je poznata svojom strpljivošću, plašljivošću i glupošću isto tako kao i guska.

Divlja guska lukava je i hitra; domaća nespretna, koletava i glupa, a radi ovog posljednjeg osobito je na glasu. Divlja guska hoda, pliva i leti okretnije i sigurnije od pitome, jerbo je prisiljena u svojoj slobodi, da se brani proti neprijateljem, a tim postaje tielom jačja i osjećalah oštrih. Domaća guska nebrine se za ništ; hranu joj pruža gazdarica; koprivami, repom, krumpirom ili kukuruzom goji se od dana do dana, živi od godine do godine bez svakog napora; te tako sve više i više gubi prirodjena si svojstva. Svaka hrabra misao, neobhodno potriebna za obranu slobodna života, kod nje je sasvim uništena; umanjena na duhu, raste joj tielo sve više i više i dobiva na salu; a to je čovjeku upravo po volji. Nu kad kada skoči ipak za obranu svojih mladih na psa ili drzovita djećaka, a ohrabri ju ponješta i to, kad se tudje jato umiešati hoće medju njeno. Tada je, kano da se u njoj odziva njeki glas iz davne prošlosti. Vratom vijugajuć, kljunom zievajuć a krilima razastiruć se i sikajuć ide guske na tudjinca, da ga kljunom uštipne ili bar za

* Molimo, da bi se višeput sjetili „Bosiljka“ ovakovimi članci. (Ur.)

haljinu uhvati. Dokazano je, da njezinu nehajnost i tupost razgrijati može samo ljubav materinska. Tako su i borbe, što ih guske na paši medju sobom vode, često dost žestoke; ali obično biva ipak više krike i vike, djakanja i gakanja, više bojne buke nego li zadatih ranah.

Guski je od prirode sudjeno, da visoko leti; nu robovanjem izgubila je taj izvrstni dar; klimajuć simo tamo nosi jedva težinu svogo tiela na kratkih noguh, a čim najmanje potrči, sruši se na prsa. Noge ju slabo podpomažu u nošenju tiela, zato guska tako lasno upada; ona je jašilac bez konja, plivaoc bez mora. Zrak i voda su njezini življi, ali ljudska ju je kultura riešila i jednog i drugog.

Kad se jeseni divlje guske u dugih redovih s vještim vodjem na čelu iz sjevernih krajevah sele u južne zemlje, tad se probudi sviest u domaćoj guski. Stari gusak na paši podiže svoj glas, kojemu odmah ostali u jatu odgovaraju; krila im prše po zraku i tuku o zemlju; divljom, oglušujućom halabukom digne se cielo jato u vis, ali — ne da se sdruži s hrabrimi drugovi selećimi se na jug, već da se požure u svoje robstvo, u rodno selo, da tamo popadaju po granju, te po krovovih polupaju svoja nespretna krila.

U proljetno doba umiešaju se divlje guske rado medju domaće na paši, s paše ih često sprovadjaju tja do sela; a divlji gusak ljepim naklonom približi se domaćoj guščici; nu zato se ipak u selo zavesti neda.

Udes guske mogao bi biti tragićnim, kad nebi bio komičnim i smiešnim; ona, izgubivši zlatnu slobodu, dobi zato nevolju sa malo sala. Kakovo je to poniženje obskrbljenom biti samo zato, da tustom i debelom postane.

Biela guska bila bi u istini dost ugledna životinja, da ju višeput preko godine gospodarica nemilom rukom neliši ljepote njezine: Nemilosrdno joj ova počupa liepo perje, tako da se kod toga posla često i krv pokaže. To bi u nježnu srcu lako uzbuditi moglo sažalenje, kad guska kod toga nebi tako strašno vikala i nedostojno se vladala. Ona vrišti iz prevelike osjetljivosti, tuži se iz nedosljednosti i prokšenosti, a uz to se liepo goji i deblja.

Robstvo nije za nju težko breme, osjeća više neudobnost, sva je nesretna kad ju gazdarica liši lakoga kožuha. Očupane se guske raztresu po cielom selu, svaki úd jata hoda kud ga pamet vodi, kričeć i tužeć se; brat nezna brata, sestra sestre, majka kćerke; izgubiv svoje odielo izgube i ono malo pameti, što su je imale; nepoznaju se više. Silom se moraju stjerati i skupa zatvoriti. U kočaku štiplje i čupa jedna drugu; nemogu valjda dokučiti, kako su se takovi adrapovci medj nje usuditi mogli. Istom za njekoliko danah priuče se opet zajedno.

O guskinoj se pameti neda mnogo govoriti. Bez ikakova čuvstva stoji na jednoj nozi i zija u sviet svojim crljeno zaokruženim okom. Premišljava i izmišljava odkuda blata ima, zašto je trava zelena; pa tad kažu ljudi — „ona filozofira!“

Kad si hoće guska stvari pobliže pregledati, tad mora prije glavu naheriti, inače nevidi dobro, buduć da svakim okom na drugu stranu žmiri. Nju

nezanima ništa izim zobi ili kukuruza; a rasrdit ju može samo drzovito pseto, koje medjutim malo za nju mari. Nju nerazjari crljena haljina, koja je puranu mrzka, niti biela pregača, koju bik gledati nemože; niti za miesec što haje, na kog pseto često laje; niti mari za nova vrata, koja barem tele začudjeno gleda. Tjeramo li pako guske, to neznaju kuda bi. Bježe sad ljevo sad desno, zabasaju medju kamenje, na stupove, i vrte se tak ludo kano da i nevide i nečuju.

Uz sve to je guska ipak dosta tašta, i rado pazi svoju ljepotu; po cielu uru stoji na jednom mjestu i gladi si perje po svom preštimanom tielu; glavom si briše ledja i prsa, kljunom uredjuje si svako perce i veselo se ide kupati. Krilima prši, roni u vodu, te si glavom baca vodu na ledja.

Uz glupost i taštinu opaziti je lasno i veliku nenavidnost u guske; dogodi li bo se, da jedna ili druga veći komad hrane ugrabi, to si odmah traži mjesto gdje na strani, da ga u miru pojesti može; ali jao-i pomagaj, ako to opazi njena drugarica. Odmah ostavi ta puno korito, te ju proganja i udara kljunom tako dugo, dok joj dobiveni komad preotme. Kvočka se neotima s pilići, pače, kad se dočepa zrnja, podieli sve medju nje; guska se pako prva laća hrane, koja je pripravljena za guščice, niti ju u tome išta materinska ljubav prieči.

Guska poznaje samo onu osobu, koja njoj hranu daje. O prijateljstvu s drugom kojom životinjom nezna se za primjer. God. 1834. čitalo se je u novinah, kako je njekoga gospodara svuda sprovadjao gusak, dà, i u istu krčmu znao je s njim doći i kod noguh se njegovih namjestiti. Kad je tko samo za šalu pokušao njegovu gospodaru šta zla učiniti, to se je on odmah digao i navaljivao je na neprijatelja, dok ga nije protjerao. Odavle se vidi, da bi se i guskina pamet dala podići na veći stupanj naobraženosti, kad bi njeni odhranitelji tražili od nje šta drugog osim — tuste pečenke.

Pečenka je ne riedko veoma znamenita i važna. Kad se gospodin profesor zagrozi sinčiću, da će mu dati gusku iz matematike, a sinčiću se s toga koža naježi, tad se požuri nježna majčica u kuhinju gospoje profesorice s tustom guskom — da gusku iz matematike protjera.

Oj gusko, znamenito udo svegkolikog stvorenja! Ti oslobodì Rim, da nije postao pljenom izdajstva; ti oslobadjaš študente od očajanja. Svojim perjem napunjuješ blazine i jastuke; pero iz krila tvoga uze na se priliku britke sablje, koja više posječe neprijateljah, nego što ikad saracenske posjekoše; perom tvojim opisuje radosti i boli ljubav nježna. Jetra tvoja sušena i nesušena u tek idu svakomu, ne samo u Europi i Aziji, nego valjda i drugdje još. O netuži, što te neharnici u zviezde još nekuju, oni se radje batakom tvojim nasladjuju!

Nauk o zdravlju.

(Dalje.)

Jelo i pilo.

Kolikoća hrane. Nije svejedno, koliko tko jede. Tko premalo jede ili premalo pije, taj nedaje svojemu tielu dovoljno hraniva, koliko je za uzdržanje izmjene tvari potrebno; a tko premnogo jede, taj škodi svojemu želudcu, i postaje manje sposobnim za râd, jerbo je tielo preterašeno poslovanjem želudca.

Pravu mjeru spoznaje zdrav i nerazmažen čovjek po sitosti, koja nas opominje, da više nejedemo i nepijemo, isto tako kao što nas opet glad i žedja na to nùka. Odsjekom pako uzeto, trebamo svaki dan hrane (čvrste i židke) od prilike dvadeseti dio ciele težine našega tiela. Tko medjutim mnogo posluje i mnogim se kretanjem, duševnim ili tjelesnim naporom, ili predugim poslovanjem umori (t. j. mnogo tjelesne tvari iztroši), taj trebuje više hrane, nego li onaj, koji bazdaliče ili miruje. Isto tako trebaju više hrane i oni, koji su dugo na hladnom zraku, te tim mnogo izgube od svoje tjelesne toplote; ili koji se još tjelesno razvijaju ili iza bolesti oporavljuju.

Kolikoća hrane zavisi dakle od tjelesne težine, napora, ohlade, uzrasta i zdravlja.

Izbor hrane. Od jelah koja jako hrane i lako se probavljaju, trebamo manje, nego li od jelah, koja manje hrane i težko se probavljaju. Što se brže koje jelo u želudcu i u drobu raztvoriti može, tim se laglje probavlja; a što više raztvorljive tvari (u krv prelazeće) koje jelo ima, tim opet više hrani.

Zdrav čovjek uz navadan posao, dovoljan pokoj i umjerenu ohladu bira svoju svakdanju hranu tako, da od prilike peti dio težine sve hrane sastoji u čvrstih jelih (meso, jaja, sir, kruh, varivo, maslac) a četiri petine, ili još i više, u židkih (voda, mlieko, kava, juha, vino.)

Da se uzdrži zdravlje, nesmije jelo biti posve jednolično. Za najglavnije uzima se kruh i bilinska jela, k čemu se dodaju lako probavljiva jela iz živinstva (meso, jaja, sir, mast i maslac), i to polag potrebe i vanjskih okolnostih; a sol je neobhodno potreban začin. U tom se izboru daje ujedno čovjeku potreban razmjer onih hranivah, koja osobito promiču uzrast tiela i potrebnu tvorbu toplote.

Probava se započimlje u ustijuh žvakanjem. Tim se jela skošu, slinkom namoče i tako za raztvaranje u želudcu prirede. Što se jela bolje sažvaču, tim se laglje probavljaju i tim više hraniva dobiva krv iz njih. Tko to zna, taj će kao pametan čovjek jesti mirno sjedeći, a neće stojeći ili hodajući (kao živine) pohlepno i lakomo gutati. On će takodjer poslje objeda ponješta opočivati, da želudac sasvim slobodno svoj posao obavljati može, te da nam uzeta hrana sbiljam koristi, t. j. da nam dade nove snage i volje za posao.

Poslje jela ima se popiti čaša vode, da se probavljanje olakša. Jesti pako valja pravilno u stanovito doba, i dovoljno se zasititi, pa nejesti izmedju obrokah; jer želudac i drob mora takodjer, kao i sav čovjek, opočinuti iza posla.

Juha i topla pića, n. p. kava, nesmiju se nigda vrèla u usta uzimati, nego samo vruća, t. j. da tekućinu usnice dulje izdržati mogu, bez da se pùre. Grč u želudcu dolazi većinom odatle, što se vrèlo jelo i pilo uzimlje. Ali isto tako nevalja piti ni jako mrzlu vodu, jerbo je to škodljivo za zube i dihala i onda, kad nismo ugrijani.

Tvrda jela (ostareo kruh, krompir) treba osobito dobro prožvakati; a laglje se probavljaju, kad ih jedemo s mašću ili maslacem, ili kad što k njim pijemo. Jako mekana jela (cicvara, obrano mlieko), kad se posole i s kruhom jedu, jesu nesamo puno tečnija, nego se i laglje probavljaju.

Tek izpečen kruh samo je zato škodljiv, što se obično dugo nežvače, nego samo gùta; i jerbo ga se obično više jede, nego li staroga.

M e s n a t a j e l a imaju u sebi sva hraniva, kojimi krv tielo hrani, i zato su osobito probitačna iza bolesti i za one, koji težko rade. Amo uzimljemo meso, jaja i svježi sir.

J a j a su, sirova ili naumako skuhana, izvrstna hrana. Bjelanak se isto tako lako probavi, kao i žutanjak. Krompir, cicvara, s jaji i mašću priredjena i posoljena, ima u sebi sve štogod je potrebno za čovječe zdravlje.

M e s o, kao hrana različite je vriednosti, i to po tom kakovo je meso i kako je priredjeno. Mršavu ovčetinu i divljetinu, mladu piletinu i golubetinu može dobro probaviti i slab želudac; debela ovčetina i govedina najbolje hrani zdrave; jako izkuhana il u mnogoj masti izpečena teletina nehrani mnogo; svinjetina, guščetina i patketina probavlja se težko radi mnoge masti. Kobasica je jedno od najboljih mesnih jelah.

Kad se govedina kuha, neka se najprije pusti uzavrieti voda skupa sa začinom i mirodijom, a onda neka se tek govedina u nutra metne. Tad će juha biti istina cabrena, ali tim će sočnije i jače biti meso. Nu ako se hoće imati dobre juhe, to se meso pristavi k vatri u hladnoj vodi, te voda polaganim uzaviranjem izvuče iz meso sav hranivi sok; ali je meso a onda suho, vlaknato i netečno. Od jednog i istog komada nemože se nigda imati ujedno i dobre juhe i dobra mesa.

S i r. Svježi sir, posoljen, malo kimom začinjen i vrhnjem (kajmakom) zaliven, isto je tako dobra hrana kao i kuhano meso, dapače se još i bolje od njega probavlja. Stari suhi sir dobar je samo kao začin ili podraživ smok za odrasle.

M a s t i. Maslo (iz mlieka dobivena mast) i iztopljena mast od živinah, slanina i debelo meso dobro je samo za one, koji rade težke poslove ili koji se mnogo vani giblju, pa su izvrženi razhladi. Čovječe tielo uzdržaje svoju toplinu jednakom ob ljeto i ob zimu tim, da se kiselik iz udihana zraka u krvi spoji s ugljikom. Mast pako daje krvi osobito mnogo ugljika.

Kakova se mast s kruhom ili s jeli uživa, da li živinska ili bilinska, to je za hranitbu svejedno i zavisi samo od volje i teka posebnoga. Pa i kao liek djeluje svinska mast i maslo isto toliko, kao i u zviezde kovana pasja, jazavačja, ježevja i medvedja mast, jelenje sàlo itd. Mnogi misle, da nemogu mast podnieti, a da malo šljivovice nepiju. Ako mjesto nje malo manje masti a više kruha i soli uživaju, to neće imati nikakove tegobe. U ljeto se podnosi manje masti, nego li ob zìmu.

Šećer trskovac i repovac, zatim med nije samo sladak začin za naša jela, nego je ujedno i jako probavljiva hrana. Nu ako se šećer (slador) jede sám ili neraztopljen, to nam kvari zube i nije zdrav za želudac.

(Dalje sliedi.)

Angjelu čuvaru.

Od Slavoje Maršova.

Zdravo, zdravo, brajne mili,
Koj' me čuvaš dan i noć,
I prot pakla vražoj sili,
Pritičeš mi u pomoć.
Harne grudi pjesmu poje,
Pjesma moja — slavje tvoje:
Zdravo da si angjeo moj,
Viek uz mene viekom stoj!

Kad večernje žarko sunce
Obzor ljubi, ljubi sviet,
I zahadja za vrhunce,
Rosom topi travu, cviet, —
Dovodiš mi sanjke blage,
A odbijaš od me vrage:
Ti me čuvaš angjeo moj,
Viek uz mene viekom stoj!

Na iztoku kad se gorom
Prospe rumen zlatni žar,
Kad se kaže liepom zorom
Novi danak, božji dar,
Ti me budiš: zora, zora;
Hajd na noge već je hora!
Ti mi sklapaš ruke oj,
Na molitvu angjeo moj!

Têk života brzo leti,
Smrt se javlja svaki sat,
Da se vrieme neda speti
Kaže nam to zvona bat;
Kratak život pun je borbe,
Pun dušmanske hude tvorbe;
Štit mi je u borbi toj,
Koj me čuva — angjeo moj!

Kad mi radost srce diže,
I tvoja je — radost mâ;
Kad me crna tuga stiže,
I tvoja je tuga ta:
Vierno dieliš tugu, radost,
Mlado doba, siedu starost,
Viek si s menom druže oj,
Viek si čuvar angjeo moj!

Viek si s menom, samo nisi
Kad podignem grieha steg;
Koj me bježi — prvi ti si,
Jer te goni grieh u bieg;
Zato mi se trsit valja,
Da mi dušu grieh nekalja;
Neću neću griešit oj,
Budi s menom angjeo moj!

Sitnice.

— K n j i ž e v n o s t. (Poziv na predplatu). K mojoj sbirki hrvatskih spisah za mladež, koje izdati namjeravam, i od kojih sam njekoje već izdao, izdat ću još i s b i r k u i g r o k a z a h z a m l a d e ž; i započimljem ju s tri izvorna komada od ravnatelja u Osieku g. A. V. Truhelke, koje se već pod tiskom nalaze.

Meni se ova struka književnosti za mladež veoma važnom čini. Čitanje takovih zanimivih spisah ugodna je i koristna zabava, pa djeluje veoma blagotvorno kako za buduće čitanje, tako i za razvoj umni i ćudoredni; a d r a g o v o l j n o učenje takovih igrokazah vježba i oštri pamet, predstavljanje pako njihovo u domaćih krugovih potiče mladež što silnije, da si usvoji pristojno ponašanje, lako kretanje, i slobodno javno bjesedovanje, koje je tolike važnosti za kašnji gradjanski život mladeži. S ovom korišću neda se ne iz daleka prispodobiti korist naučnih pjesamah i pojedinih štivah.

Od uspjeha, što ću ga postići ovim prvom svezkom, zavisi, da li ću ovaj podhvat u jedno — ili dvomjesečnih rokovih nastaviti; te u tu svrhu pozivljem ovim na predplatu ove prve sbirke hrvatskih igrokazah za mladež.

Ova sbirka sastojat će iz d e s e t s v e ž č i ć a h, svaki po 2—3 igrokaza, koji će se i pojedince po 30 novč. prodavati. Oni pako, koji se na cielu sbirku naprvo predplate, dobit će ju za 2 stot. 50 novč.

Predplata i dopisi molim da se plaćeno šalju. — (Lavoslava H a r t m á n a knjižara u Zagrebu.)

— 14. pro. m. izlazi opet politički list „Pozor“ štono je prije dvie godine zabranjen bio, i to pod uredničtvom perom i značajem vrloga g. Bogoslava Šuleka. Pozor je prije bio svomu narodu mio i drag, jer je muževno zastupao interese svoga naroda, pa će biti doista i sada pod upravom gosp. B. Š., koji je i na publicističkom polju već dovoljno i takta i vrline pokazao. Radujuć se dakle Pozorovu uzkrsnuću, radujemo se još i tomu, što je dospio u takove ruke, koje neimaju nikakovih drugih obzirah, do jedino samo slave i slobode hrvatskoga naroda; te ga preporučujemo kao glasilo naše slobodoumne narodne stranke svim iskrenim prijateljem odlučnog narodnjeg napriedka. — Pozor se bori i borit će se uz „autonomiju prostu i od Pešte i od Beča“ i za ozbiljan napredak duševni i stvarni, nu nesamo na papiru nego i u djelu. Bože daj, da mu borba ovjenčana bude što sjajnijim uspjehom, i to tim više, počem je njegova težnja ujedno težnja i svega naroda, počem bi njegov uspjeh bio ujedno dika i slava cieloga naroda hrvatskoga! — Pozor izlazi svaki dan, a ciena mu je do konca godine poštom za vanjske 2 st. 25 novč.

— Vrli naš ovdašnji knjižar gosp. Lav. Hartmán izdao je „Atlas slikah k prirodopisu živinstva i bilinstva. Sa 334 prema naravi bojadisane slike na 32 table, s tumačenjem svih slikah na hrvatskom, slovenskom, latinskom, talijanskom, njemačkom i magjarskom jeziku.“ Ove slike su jako dobro izvedene, mogu se rabiti uz prirodoslovne učevne knjige naših srednjih škola, kod zorne obuke u pučkih školah, koje si slične slike u većem obliku namaći nemogu, pa i za prigodne darove mladeži n. p. o sv. Nikoli, o Božiću, novom ljetu, Uskrsu, za izpite itd. — Ciena je tomu atlasu ukusno tvrdo svezan 2 st. 60 novč.

— Nakladom Svet. Galca izišao je tiskom A. Lukšića „Smiljan i Koviljka“ spjevan Ivanom Dežmanom. Ovaj pjesmotvor liep je pojav u našoj književnosti, i zaslužuje svako priznanje, te premda nismo prijatelji rogatoga ě i krnjavoga genitiva, to ga ipak priporučujemo svim prijateljem liepoga pjesničtva. Knjiga obsiže 20 polutabakah i ciena joj je 1 stot.

— Troškom hrvatske vlade izašla je „Poviest crkve Isusove,“ za više gimnazije i realke, po njemačkom preveo prof. M. Mesić. Ciena je toj knjizi 2 for.

— Od 7. listop. počmav izilazi u Budesinu (Bautzen) tjednik „Slavisches Centralblatt. Wochenschrift für Literatur, Kunst und Wissenschaft und nationale Interessen des Gesammtslaventhums. Redakteur: J. E. Schmaler“ Ovo je kako se vidi list za duševne i narodne interesse ukupnog Slavenstva; a takov nam je list upravo potreban bio, da vazda na pregledu imamo ukupno duševno i narodno gibanje Slavenstva. Od dosadanjeg dolovanja gosp. Smolera (Schmaler) nadamo se, da će toj zaista i liepoj i potrebnoj zadaći sadovoliti, pa s toga priporučujemo ovaj njegov podhvat našemu rodoljubivomu obćinstvu. Ciena je toga lista 4 talira na godinu, a može se dobivati i poštom i putem knjižarskim. —

S m j e š i c e. „Gle, kćerko, kupila sam ti liep molitvenik, i to još njemački;“ reče mati.

„Al zašto da se ja molim njemački, kad nerazumijem ništa. Kupi mi radje hrvatski, da znam što molim,“ odvrati kći.

„Baš sam ti zato i kupila njemački molitvenik, što u njem ništ nerazumiješ. Kad bo se sve ono razumije, što se čita, onda nam se pamet odveć raztrese; a kod molitve mora pamet upravo sabrana biti;“ — primetne mati.

— (Računski zadatak). Kako se mogu brojevi od 1 do 9 u četverokut tako poredati, da svaki red okomice, razito i diagonalno sbrojen sačinjava uviek sbroj 15?

(Riešenje sliedi u budućem broju, kao i imena gosp. riešiteljah.) —

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 6. 15. prosinca 1865. **Teč. II.**

Božićna Koleda.*

Od Ilije Sriemca.

Lica: Bog-otac.
Dva angjela.
Adam i Eva.
Dva pastira.

Jedan angjeo unilazi i govori:

Hvaljen Isus i Marija!
Dopustite da vam predstavimo
Današnjemu blagom' danku shodno:
Kako poslje stvorenja sveg' svieta
Bog nam prve roditelje stvorí;
Kako oni zatim sagriešiše, —
Radi čega u današnjoj noći
Isus nam se spasitelj naš rodi,
Od proklestva da nas oslobodi.

(Dobiv dopuštenje, udari sabljom o vrata, a na to unidju: Bog i drugi angjeo, za njima Adam i Eva noseći zelen-drvo nakićeno jabukami, a oko stabla omotana je zmija. Prvi angjeo dade Bogu stolicu, na koju on sjedne, a s jedne i s druge strane stanu mu angjeli. Adam i Eva stoje nješta dalje od njih i drže pred sobom zelen-drvo.)

Bog govori:

Ja sam onaj, koji jesam,
Koj' sam bio u vijeke,
I biti ću do vijeka!
Svemogućstvo nedosežno
U mojih je vazda rukuh;
Zato hoću sviet nek bude:
Nebo, sunce, mjesec, zviezde,
Zemlja, voda, brda, šume,
U njih pako svake vrsti
Pticah, ribah, zvierih, cvieća!
Neka bude! neka bude!

---

* Ovu malu predstavčicu, kojoj će u budućem broju sliediti jedna i za sveta tri kralja sgodna, preporučujemo našoj mladeži, koja na badnjak ide u Adama i Evu, ili Betlem noša. Da se taj inače liep i bogoljuban običaj što više oplemeni, neka se udruži po toliko dječakah, koliko ovdje licah ima, a svaki neka dobro nauči razgovor jednoga od ovih licah, koje već hoće da predstavlja: pa tako neka onda, mjesto pjevanja svojih do sad običajnih pjesamah, predstavljaju ovu malu predstavu. Ovako će sav taj običaj dobiti puno više smisla, a postati će i mnogo zanimivijim, nego li je dosada bio. — Da bi se u ovom smislu na našu mladež djelovalo, i ona u tom poslu uputila, to priporučujemo našim pučkim učiteljem, jer je osobito njihova zadaća, da na život oplemenjujući utiču. Štovanomu se pako piscu srdačno zahvaljujemo u ime omladine naše na ovom božićnom daru, i molimo ga, da bi nas se i u buduće češće sjećao. (Ured.)

Angjeli pjevaju:

Sva stvorenja slav'te Boga,
Svemogućeg, velikoga,
Koji moćju rieči svoje
Evo sav sviet stvorio je!

Bog govori:

Sve sam dobro ja stvorio,
Al mi jošte nješta manjka,
Kom' ću liepi sviet taj dati,
Tko će njega uživati! . . . . .
Hajd' to neka — čovjek bude!

(približi se k Adamu i stavi mu desnicu na rame, govoreći:)

Oj, Adame, tebe stvaram —
Od blata te načinivši,
Svojim duhom nadahnuvši —
Na svu sliku i priliku,
A stvorenja svega diku.
Tebi liepi sviet taj dajem,
Gospodar ćeš ti mu biti,
I sve što je, sve je tvoje!

Angjeli pjevaju:

Oj, Adame, slavi Boga,
Svemogućeg tvorca svoga,
Koji tebi biće dadė
I sàv ovi sviet predadė!

(Dok angjeli pjevaju, kleči Adam duboko naklonjen sklopljenima rukama.)

Bog govori:

Stvorio sam sad čovjeka,
Al mu nije dobro samom', —
Stvorit ću mu drugaricu.
Na Adama sàn nek pade,
A ja ću mu rebro uzet,
Od njeg ženu načiniti.

(Adam kao da spava .... Bog ga trgne, pak metne ruke na Evu i govori, dočim se Adam prene.)

Oj, Adame, evo Eva,
Drugarica tvog života,
Žena, kost od kosti tvoje.
Ljubite se i plodite,
Napunjujte sviet široki!
U zemaljski raj vas stavljam,
Sve u njemu uživajte,
Al zapovied tu vam javljam:
Od svih stablah voće jed'te,
Al nipošto od ovoga;
Jer čim njeg se okusite,
Uzteć ću vam milost svoju,
Vječna će vas stić nesreća:
Iztjerat ću vas iz raja,
Morat ćete znojnim licem
Sebe i svû djecu hranit,
A najposlje u nevolji
I težkoći umriet ćete!

Bog sjedne a angjeli pjevaju:

Oj Adame sa svôm Evom,
Hval'te Boga slavospievom,
Držte božje zapoviedi,
Mnogo božja ljubav vriedi;
A vrh svega rajska slava,
To je božja ljubav prava!

(Dok angjeli pjevaju kleče Adam i Eva naklonjeni, zatim ustanu. Adam se udalji podaleko od drveta, Eva ga pako obilazi i pregledje jabuke. U to se djavo iz vana prišulja k drvetu i govori:)

Evo! zašto željno gledaš
Ovo liepo, krasno voće?
Dopada se valjda tebi?
Zar od njega jela nebi?

Eva odgovara:

Voće mi se baš dopada,
Pa se više čudim sada,
Zašto Bog ga jest' zabrani?

Djavo:

Znaš li zašto? Evo zato:
To je voće čudnovato,
Tko ga jede svakog' toga
Pretvori ti mah u Boga.
Da bogovi nebudete,
Brani Bog da nejedetc.
Zato uzmi, pa ga jedi;
Kó Bog biti mnogo vriedi! —
Uzmi, jedi, što ti kažem,
Pa ćeš vidit da nelažem!

(Djavo joj pruži jabuku, Eva ju uzme, jede i odmah ide k Adamu. Djavo se odvuče za vrata, Eva govori Adamu:)

Oj Adame moj mileni,
Ja plod uzbrah zabranjeni,
Jela sam ga, sladak ti je,
Pa gledj meni ništa nije.
Ako mene pravo ljubiš,
I ti ćeš ga sa mnom jisti,
Te ćeš biti kó Bog isti,

(Adam uzima od Eve jabuku, jede ju, a zatim se oboje skrivaju tamo amo po sobi. Bog se digne, šeće se kraj zelen-drveta, pa vikne:)

Oj Adame, čuješ gdje si?

Adam:

Evo mene, skrio sam se.

Bog:

A zašto si ti se skrio?
Dosad krišo nisi bio.

Adam:

Jer sam jadan sagriešio,
Od voćke se okusio;
Koju jesti ti zabranì.
Družica me, vaj, obmanì,
Ona ju je prva jela,
Te je mene tim zavela.

Bog oštro:

Neposlušni vi mi biste,
Zapovied mi pogaziste,
Moja djeca više niste.
Iz mog raja sad napolje!
Na vas bacam sve nevolje:
Adame u lica znoju
I trudnome nepokoju
Hrani sebe, ženu svoju!
A ti Evo, jer zavedè
Muža svog da voća jede
Zabranjena teb i njemu
Podložna si njem' u svemu,
U svemu ćeš njem' ugadjat,
U mukah ćeš djecu radjat!
Nakon ćete sveg umreti.
Tako bit će svi prokleti
Što se goder na sviet rode
Dok nepošljem spasitelja,
Da se kleti oslobode . . . . .
Vi angjeli sad tjerajte
Iz mog raja te grešnike,
Odurne su meni slike! —

(Bog sjedne, angjeli tjeraju iz raja Adama i Evu, te govore:)

Haj'te van iz božjeg raja,
U sviet puni tuge, vaja;
Nehtjedoste Boga slušat,
Haj'te svjetske jade kušat!

(Adam i Eva izlaze, djavo kod vratah čubi, pa im se ruga i veli:)

A ha Evo! bješe l' sladke
Te jabuke liepe, gladke?
Od slasti te snašla muka,
Bolje da si jela luka . . . .
Pravo nek ti bude, kada
Nos si svagdje imat rada:
Žena rad bi svašta znati,
Zato žena mnogo pati.
Ha! ha! ha! —

*

(Djavo ide napred van, a Adam i Eva za njim.)

Angjeli pjevaju:

Tako kara Bog griešnike,
Svog zakona odpadnike!

Adam i Eva vani pjevaju:

Bože oče milostivi,
Prosti nama, što smo krivi!
Pa velike rad ljubavi
Sviet sàv proklet neostavi,
Već pošlji mu spasitelja; —
To je njemu žarka želja.

(Na to Bog dade znak angjelom, oni idu prama vratima, kucaju sabljom, za tim unidju pastiri noseć medju sobom Betlem, predstavljajući rodjenje Isusovo. Za pastiri unidje Adam i Eva, al ostanu kod vratah. Pastiri pjevaju božićnu koju pjesmu: „Radujte se narodi“ ili „Oj slavna betlemska ti si stalice“, a ostali svi prihvate. Dovršiv pjesmu čestita jedan angjeo.)

Čestita vam svetkovina
Narodjenja božjeg sina!
Božić nek vas blagoslovi,
A djevica čista mati
Nek vam za ciel život ovi
Dà sva dobra uživati;
Poslje smrti pak u raju
Sva blaženstva nek vam daju!

Djavo iskoči pred slušaoce, pak veli:

I ja ću vam čestitati,
Al morate darivati
Svaki štogod može više,
Da vam raboš vrag nepiše.
Dajte polak praseta
I čuturu šerbeta,
Zamedljano rakije,
Da se i vrag napije. —
Rogove mi nakitite,
Kobasicam' prepletite,
U kesu mi pet talira'
Baćte, inač nedam mira,
Ja ću sve vas sapeti
I u pakó odneti;
Dakle dajte, darujte
Pak čestitku tad čujte!

(Tu djavo stresa lanci i pruža svakomu slušaocu kesu ili vreću, što ju ima na ledjih. Pokupiv darove veli:)

Znaste, da sam laža stara,
Koja uviek hini, vara;
Oblagó sam već njekada
Evu, a vas evo sada;
Pa ni sad vam čestitati neću,
Kada imam punu kesu, vreću —
Ha! ha! ha! —

Prognanik.

Pr. Vl. M.

(Konac.)

IV.

Jedan sat mine, a duga zimska noć zastre tamnom koprenom zemlju. Kod svetiljke sjedjahu oba prijatelja u sobi Olofsonovoj udubljena u knjige i zemljovide. Taj čas ukažu se saonice. Lars otvori prozor, te mu se pričini, da vidi svoga tasta u krzno zamotana pred gradskimi vrati. On se neprevari. Arend Peterson opazi, gdje se prozor otvara i kako Olofson kroz prozor

gleda, te mu zatim stupiv u saonice glasno i razložno dovikne: „S Bogom!“ ja idem što prije u Hottorp, te se nadam, da ću vam donieti ugodnih viestih!“ I za kratak čas nesta saonicah.

„Čudnovato,“ reče Lars sjednuv k stolu napram prijatelju, „kakova mu je ovaj put sila. To je sasvim proti njegovoj navadi, i ja nemogu nikako da ga shvatim.“

Sada se otvore vrata i Margareta se ukaže. Bijaše blieda kao smrt. Oba muža skoče sa svojih stolicah, a Olofsonu i nehotice izbjegne pitanje.

„Margareto, šta ti je?“

Nepazeć na to pitanje reče ona brzo i tiho: „Znadeš li ti Larse, kamo je otac otišao?“

„U Hottorp, k starom Olafu“ bijaše odgovor.

„Nije tamo, već u Fraeborg k danskomu zapovjedniku,“ šaptaše Margareta.

„Dakle sam pravo slutio!“ izusti tužno Lars.

„Ali znadete li vi to sigurno, plemenita gospodjo?“ reče Erihson mirno i ozbiljno.

„To sam od njega samoga čula,“ reče Margareta.

„Kad je večerao, te mi se činio njekako raztrešeniji nego li obično, reče mi, da će mi opet „s Bogom“ kazati. Rekao je, da mora još ove večeri odilaziti, nu da će se domala vratiti. Kada me je kod rastanka poljubio, te već kod vratah bio, okrene se još jedanput, pa mi reče: Daj mi molim te pozvati Karlsona. Ja moram s njim govoriti i to odmah.“

„Kako zar s Karlsonom glasnikom izmedju ovoga mjesta i Freaborga?“ upita Lars.

Margareta nedav se prekinuti nastavi: „Ja izvrših zapovied, te odoh u svoju sobu. Tu mi bijaše njekako težko, te mi više putah izpade vezilo iz rukuh. Zatim htjedoh udariti u harfu, da se tim načinom jedno malo razbistrim; ali sad se sjetih, da sam ju poslje podne u gornjem spratu ostavila. Pohitim gore, i idući pokraj očevih sobah, išla sam tiho, samo da ga neprobudim, misleći, da spava. Najedanput ga čujem, gdje pita:

„Je li je veliko jezero medju nami i Freaborgom smrznuto, i je li se ti usudjuješ, da mene još ove večeri preko njega prevezeš.“ Htjedoh dalje; ali ostah kao prikovana, kad na odgovor Karlsonov: „Da gospodine!“ otac reče: „Čekaj dakle na moje saonice točno u šest satih pred ulazom u šumu. Petar će ti predati uzde od konjah, a ti ćeš me upravo u Freaborg odvesti. Ti si se jučer odanle vratio, pa je li došla danska posada?“ Stajala sam, kao da me je grom ošinio, te nemogoh na ine, nego da stojim, pa bilo što mu drago. „Da gospodine,“ reče Karlson, „upravo je unišla u tvrdjavu, kad sam se vraćao.“ — „Dobro,“ reče sada otac, „idi dakle kući, te se pripravi na put. Ali,“ nastavi pretećim glasom „jao si tebi, ako o svem nebudeš šutio!“ Karlson se približe k vratima, a ja se u smrtnom strahu sakrijem za jedan stup. Kad on ode, podjoh u svoju sobu, da se saberem. Neizmierna mi tuga

obuze srce — slika moga oca ležaše smrvljena u njem! Ja nemogah ništa pojmiti ni misliti; samo to mi bijaše jasno, da ocu nesmijem toga odkriti, što sam čula; jer« doda drhćućim glasom; »jer sam znala, komu se o glavi radi.“

„Ti si znala, Margareto,« upita ju zapanjen suprug, „te si mi to mogla zamučati?«

„Ako Lars nehtjedè, da njegova žena zna njegove tajne, to je morala njegove razloge štovati,« odvrati Margareta.

»Ali nastavi Margareta“ moje srce kazà mi kod prvog pogleda, da ovi potezi i ovaj stas mogu biti potezi i stas samo Gustava Erihsona, a ničiji drugi.«

Erihson ju primi ganut za ruku, te reče: »I u istom trenutku, gdje mu je dopušteno reći, da vas vaše proročanstveno srce nevara, mora se s vami rastati; jerbo vidim, da nemogu više izgubiti niti jedne ure.«

»Ali nemože ipak otići sâm u ovoj studenoj zimskoj noći i po zločestih putevih, kojih niti nepoznate,« reče Margareta. »Pa ipak, koga bi vam dali za vodju, i komu bi povjerili vaš dragocjeni život?“

Ovdje iznenada prestà, jer se na prozoru začù njeki šûm. Lars pograbiv velik na stolu ležeći nož, skoči k prozoru, te opazi, kako njeki čovjek popev se na drvo nastoji, da prozor izvana otvori.

„Tko je?« vikne Lars.

»Siven Nilson,« oglasi se odgovor. „Gospodine zaklinjem vas nedižite buke. Nitko nesmije slutiti, da ja k vam dodjoh, pa ja vam i imam samo jednu jedinu rieč reći. Vašemu Ivanu prieti pogibelj. Vi ćete ga znati spasiti.“

»Zar me dakle ti poznaš?« reče Erihson stupiv brzo k seljaku, te ga povukav u sobu kroz prozor. „Što si saznao?«

»Saznao sam, da se je danas poslje podne porodila sumnja seljakah proti Ivanu, mojemu obljubljenomu prijašnjemu vodji, prijatelju našega mladoga gospodina, i da sam te zle ljude glede vas varkom prevario,“ reče Nilson, padši predanj na koljena, i poljubivši ga u ruku.

»Ti si dakle kao vojnik služio poda mnom?“ reče taj „te si mi svoju viernost sačuvao. Hvala ti! Ali jesi li pripravan, da mi i nadalje koristiš?«

»Moj je život vama na službi, gospodine,« reče Nilson.

»Razpolažite sa mnom!«

»Dobro, to me dakle još ove noći vodi na glavnu cestu, koja vodi u Moru, ako put poznaš?“ reče Erihson.

»Ne Gustave,« reče Lars, »glavne se ceste moraš kloniti. Ako te Danci ovdje nenadju, to će te progoniti. Samo po samotnih nepoznatih putevih moražeš bježati, te bi najbolje bilo, da preobučen živiš u gorah, pa čekaš na vrieme, kadno će se pozornost Danacah na drugi koji kraj okrenuti.«

„Ja znam, gdje će Erihson sigurno utočište naći,« klikne Margareta. »U kući moje stare dojkinje Stine u Rättviku! Tamo ga, Nilsone, moraš odvesti.“ Tim pograbi brzo nož, odreže jedan od svojih uvojakah, dade ga Erihsonu i reče: „Uzmite ovaj uvojak, dajte ga starici, te joj recite, da joj ona,

koja taj uvojak šalje, preporuča, dogodilo se što mu drago, neka za vas čini, što bi i za mene činila."

„S Bogom dakle!" reče Erihson. Daj mi Larse moju seljačku odjeću natrag, bit će mi potrebita za obranu. Dao Bog, da dodje opet dan, u kom bi vam mogao sve vratiti, što ste za mene učinili!"

„Sliedite me samo pouzdano," reče Nilson, uzam odielo, koje je Alofson donesao, te se primakne prozoru. „Ovaj put je najsigurniji, njim se može najlaglje iz grada izaći."

„S Bogom dakle, s Bogom!" reče bjegunac spustiv se dole, a kad mu Lars reče: „Bog te občuvao!" oglasi se on odozdo: „I vas!" i tim ga nestà izpred očijuh zaostavših.

„Dà, ima pravo," reče Lars iza kratke stanke, „što nas izruča božjoj milosti. Je li ćeš ti sada Margareto imati dosta hrabrosti, da prkosiš nepogodam, koje će se nad nama razastrti?"

„Nemoj tako Larse, ja ću dokazati, koliko moja duša može učiniti za Erihsona. Otac mi se je sad odtudjio. Meni je odsele mjesta samo uz tebe i uz njega," odvrati ona; a suprug joj vjerovaše, pogledav u njezine blistajuće se oči.

V.

Mjesec danah prodje, da je u najvećoj zabiti boravio Erihson u kući stare Stine. Ona Sivena i njega izda za dvojicu rodjakah, koji u Falunu više neimadjahu nikakova posla, te u nje sada za njeko vrieme pomoć potražiše. Buduć je ona posjedovala liepo selište, to im je tu pomoć pružila; al su oni zato morali i mnogo raditi; jerbo je cielo susjedstvo znalo, da Stina netrpi lienčinah pod svojim krovom. Pa ona nije i sbiljam činila nikakove razlike medju svojima milim rodjacima i medju slugami, i kad je mnogo toga trebalo, da se za kuću i gospodarstvo kupi, to je ona naložila Sivenu Nilsonu, da putuje u Moru i tamo potrebne stvari nabavi. A takav put trajao bi i po više danah; jer je snieg bio zameo puteve, te se je jedva i težkom mukom moglo u Moru doći.

Odanle je Siven donio čudnovate viesti, da se naime seljaci bune. Nadalje da je njeka žena rodom iz More, vrativ se iz Štokholma, jaučuć pripoviedala, kako su njezina supruga tamo objesili, te — da nijedan čovjek nije siguran svoga života. Zatim, da svuda gorami prolaze danski vojnici tražeći njekog bjegunca, imenom Erihsona, koji je ovdje njegdje sakriven, a da im je kod tog posla veoma na ruku tamošnji kastelan. Taj kastelan vele, da je sasvim za Dance, te tvrdi da je kralj Kristijan dobar i pravedan vladar, pa kad bi mu se samo pokorili, da bi im onda i porez umanjio. U Mori pako, da mu nevjeruje ni živa duša; a župnik Steffenson vele misli, da treba samo ma kakov povod, da se u Dalekarliji digne narod na ustanak. Kada je Siven sve ovo izpripoviedao, provali u sobu jedan sluga te reče: „Gospodarice Stino, danski su vojnici pred dvorištem! Za Boga, što će iz toga biti!"

„No, šta bi bilo," reče stara, hrabra žena. „Idi im u susret, Sivene, te se pobrini, da budu dobro primljeni. Tad nam neće ništa učiniti!"

Siven je s drugim slugom upravo izišao iz sobe, kadno se već kroz prozor opazi glava vrebajućeg danskog vojnika. Erihson stajaše kod ognjišta. Stina pograbi lopatu, koja joj se je upravo kod rukuh desila, udari ga njom po plećijuh, te reče: „Lienčino! što se ovdje griješ? Ajde van na posao!" I Erihson prodje mimo vojnikah u sušu, gdje se domalo začù šûm mlatače, dočim su Danci za to vrieme svu kuću pretražili, a zatim otišli, bivši još Stinom dobro pogošćeni.

U večer istoga dana stupi Erihson pred Stinu, te reče: „Neda mi se ovdje više mirovati; ja moram u Moru. Viesti Sivena i pismo Steffensona upućuju me, da ako je igdje kakove nade, da je to samo onde moguće."

„Ako li vas pako na putu danski konjanici odkriju i uhvate," jadikovaše Stina, „to će me Margareta okriviti, držat me nevjerom, te mi neće nikad toga oprostiti, što sam vas pustila otići."

„Moramo dakle tražiti način, kako da odvratimo pozornost Danacah od mene," odvrati Erihson.

„Dajte sutradan Sivenu voz siena, da ga vozi na prodaju u Moru. Sakrivenu u njem biti će mi moguće doći u Moru, te prispjeti u Steffensonovu župu."

Uzalud nastojaše Stina sklonuti Gustava, da ostane još koji čas u Rättviku; njegova odluka osta čvrsta i nepomična, te s toga dobije Siven nalog, da sutradan voz sena odveze u Moru. Prevališe pol puta i već je upravo vierni Nilson kazao duboko u sienu sakritomu Erihsonu, da dolaze na veliku cestu, koja vodi u Moru, kadno najedanput iz šume provali četa danskih vojnikah.

„Hej!" vikne jedan, „evo voza siena. Mi ga moramo protražiti, nije li i što drugo u njem sakriveno."

„U ime božje," reče prodrzljivo Nilson, „ako vas to veseli; ali uzalud vam je svaka muka!"

„A gledi der!" reče vodja vojnikah, „nije li to sluga iz Rättvika, gdje smo jučer tako dobro pili?"

„Na službu gospodine! ja sam u službi gospodarice Stine," reče Nilson „te vas dobro poznam. Ta vi ste jučer i moju sobu potražili, da vam nebi bila mogla ni muha uteći."

Vojnik se smijaše govoreć: „Da, gdje se radi o hiljadi talirah, tu već čovjek dobro pazi."

„Kako, hiljadu talirah? Toliko li vriedi Erihson?" zapita seljak, kao da se je neizmierno začudio.

„Nagrada je sada podvostručena," reče Danac, „pa ako susretneš bjegunca, te ga uhvatiš, to možeš svoj čovjek postati. Ali mi se već nećemo ovdje dulje baviti, nego ćemo samo jedno malo tvoje sieno izprebadati."

Tim pogleda Nilsona vrebajućim okom, te se približi k vozu. Seljak stajaše tako mirno, da je vojnik svojim oružjem samo njekoliko putah sieno

uzduž i poprieko prebo, te pošto ništ pogibeljna osjetio, čuo ni vidio nije, odustane od daljnje iztrage, i ode sa svojimi drugovi. Nu jedva da su bili oni njekoliko korakah udaljeni, kadno Nilson opazi, da krv iz kolah po bielom sniegu kaplje Namah poreže konja, da Dancem ako bi ga opet susreli, kazati može razlog krvavoga traga. Sad se istom približi k svomu štićeniku, te ga upita, gdje je ranjen?

„Lieva mi je noga probodena; ali ništa zato. Gledaj samo, da što prije u Moru dodješ," odgovori Erihson, koji je posljednjih deset minutah dušu svoju Bogu preporučivao, te više na spas niti mislio nije. Ali se u Moru nije dalo tako brzo doći, te istom kasno u večer stajaše Nilson pred župnikom, da mu naviesti dolazak bjegunca, te ga umoli, da mu pribavi sigurno utočište.

Steffenson neznadjaše u prvi mah za nijedno sigurno utočište do svoje crkve, te tamo odvede zimom i gubitkom krvi iznemogla nu željno očikana prijatelja. Položaj i stanje bjegunca nije dopuštalo, da se itko za sad još o tom izviesti, te ga župnik povjeri njegi Nilsonovoj, smjestiv medjutim u kapelu sve, što je u tu svrhu potrebito bilo.

VI.

Na sreću nebijaše rana Erihsonova pogibeljna, te je bila već za jedan tjedan izlečena. To vrieme upotriebi on sa svojim prijateljem, kako je najbolje mogao, da izradi osnovu za brzo i odlučno djelovanje. U tom se sjedine, da se uzrujanost u bližnjih okolicah upotrebiti može, da se seljaci na oružje dignu.

Božić dodje. Steffenson poslje službe božje obodri svoje župljane, da se s njim pomole za svoju nesretnu domovinu, te Boga pozovu za svoga zaštitnika. Tada najedanput stupi medju nje mladić, a kad su svi na njega oči svoje uprli, uze on govoriti, te živom rečitošću opiše sramotu Švedske, obiest Danacah, okrutnost njihova kralja, grdne štokholmske čine i pogibelj, koja prieti svakomu, koji švedsko ime nosi.

„Ali," reče na koncu svoga govora, „ma prietilo dansko nasilje tolikimi mačevi, koliko se zviezdah na nebu sja, švedske krvi nemogu ipak u naših žilah zatrti! Uviek će se naći ljudih, koji su pripravni, da svoj život za domovinu polože, te se neboje ni progonstva ni strašilah nikakovih. Švedska stvar hoće i mora pobiediti! Ali tko će biti prvi, koji će se usuditi, da se oružanom rukom digne proti neprijatelju? Ustajte braćo! Budite vi prvi! Budite vi prvi borci u pravednoj borbi! Ustajte kô ljudi, te pokažite svietu, kako čvrstim i neuzkolebivim duhom Dalekarljani dišu. Ja poznam taj duh! Ja se nanj pozivljem! Ja sam bjegunac Erihson, prognanik kralja Kristijana! Hoćete li me izdati? Dobro, izdajte me, ja sam u vaših rukuh. Nu ja sam došao medju vas s pouzdanjem, da me nećete ostaviti na cjedilu, već da ćete mi se pridružiti, te mene sliediti. Ja ću vas voditi u svetom boju, te s vami pobiediti ili umrieti!"

Zanešenost Erihsonova silno je djelovala na slušaoce. Svi bijahu tronuti.

„Osveta!“ i „Na oružje!“ zaori iz ustijuh odvažnjih, dočim su bojazljiviji savjetovali, da se o tom dogovore i sa susjednimi seli.

Nu odlučan čas dodje. Još neizadjoše seljaci niti iz crkve, slušajući iznova govor Erihsonov, koji ih je sve više bodrio i hrabrio, kaduo se najedanput u otvorenih crkvenih vratah ukaže četa danskih vojnikah, a na čelu im kastelan.

„U ime kralja Kristijana,“ reče on, „zasužnjujem onoga buntovnika i izdajicu!“ te pokaže na Erihsona, stojećega još na skalinah. Ali sad skoči Siven Nilson iza glasa zagrmivši: „Ruglo vam i sramota, ako sada sramotno ostavite ovoga bjegunca, koji se je vam povjerio!“ i ova njegova rieč oživi hrabrost duhom klonulih seljakah. Svi obkole Gustava, te navale na danske vojnike, da im oružje otmu, prije nego li bi se mogli njim poslužiti. Usred te obće zabune i smetnje začù se muklo i grozovito udaranje zvona na bunu.

Steffenson je kod dolazka Danacah odmah otišao u toranj, te odvažno stao zvoniti. Doskora stanu zvoniti zvona susjednih selah, a kastelan vidivši, da stvar postaje osbiljnom, te da tu treba veće vojničke sile, savjetovao je sám Dancem, da se vrate natrag, pa da poslje ojačanom silom navale na buntovnike.

Medjutim dolažahu sa svih stranah iz susjednih selah hrabri Dalekarljani, te za kratko vrieme stajaše Erihson na čelu tisuće oboružanih seljakah. Buduć su zahtjevali nješta odlučna, namah ih je vodio proti kastelanovu gradu, gdje su se bili utaborili danski vojnici. Navale na grad, protjeraju iz njega neprijatelje, te kasno poslje podne obkoljen svojom pobjedonosnom četom unidje Erihson u grad.

Pred ulazom ležaše truplo njekoga čovjeka. Bijaše to kastelan. U žestokoj bitki tražio je Siven Nilson samo njega, da ga smakne; buduć je on bio neprijatelj njegova obljubljena gospodara, te ga je strahovito mrzio.

Kad je Gustav smotrio truplo, klekne pred njim Siven, te mu prisegne viernost. Nuz njega kleknu dvie druge osobe i to osbiljan mladić i mio dječak zlatnih uvojakah i sanjarskih očijuh. Obojica opetovahu Nilsonovu prisegu. „Larse i Margareto!“ klikne Erihson, te im pruži ruke. „U dobar li čas dakle dodjosmo!“ reče Olofson. „Već dvie milje odavle začusmo o ustanku u Mori, te zato pospješismo naš bieg. Mi već nemogasmo kod kuće ostati pod krovom oca, koji te htjedè izdati, i koji nas je sada mržio, odkad smo mu osnovu razorili. Nješta nas je sililo, da dielimo tvoju sudbinu, te da zakljinjemo gorane, neka se listom dižu, te pod tvojom upravom bore. Jer, doda glasno, „vjerujte vi djeco dalekarlijska, doći će vrieme, kad Kristijan neće više ni vas poštediti. Već se govori u Štokholmu o putu, koji će on krvavim mačem poduzeti, te nov porez naložiti. A da se vi seljaci neuzmognete pobuniti proti toj naredbi, to će vas osakatitì, te ruku ili nogu svakomu odsjeći krvnici Kristijanovi.“ Kod tih Olofsonovih riečih porodi se medju seljaci muklo mrmljanje, koje se na brzo pretvori u ratnu viku. Veći dio Dalekarljanah odvaži se umah pridružiti Erihsonu, i povjeriti se njegovoj upravi.

Stotine grlah prisegoše viernost i oduševljeno zaori vika: „Živio Erihson! živila Švedska!“

Tada uze Margareta sa sebe tkanicu, te držeć ju na rtu mača, vijaše švedski steg nad nastajućom Erihsonovom vojskom.

VII.

Što se je dalje dogodilo, upisano je zlatnimi pismeni u povjestnici. Ustanak u Dalekarliji bijaše znakom oslobodjenja Švedske od danskog gospodstva. Gustavova vojska rastijaše neizrecivom brzinom, jer njegov smieli, plemeniti i razboriti duh uz sjajnu njegovu izvanjsku osobnost. pribavì mu srca svih dobro mislećih Švedacah. Pobjedonosno stupaše sve dalje i dalje, jedno slavlje sljedjaše za drugim; a kad bje imenovan vodjom sve švedske, protjera Gustav Erihson sasvim neprijatelja sa švedskog zemljišta.

Tada mu predade zahvalni i njega obožavajući narod krunu njegove po njemu spašene domovine, i nije se imao razloga nigda za to pokajati. Pod imenom Gustava I., a u povjesti kao Gustav Vaza poznat, zasjedne Erihson priestolje švedsko, te ja za trideset i sedam godišnje slavne svoje vlade vladao na sreću i slavu svoga naroda, i postavio si je nerazoriv i vječan spomenik svoje vlastite veličine. —

Slava grada Atene.

(Konac.)

Narod je do Periklesa puno držao ne samo radi njegove izvanredne riečitosti, nego i zato, što je visoko cienio njegove zasluge, njegovu mudrost i vještinu u državnih poslovih, osobito pako njegovu nesebičnost. On bo je u obće smatran bio čovjekom, koji nije mitovah primao, niti je bio skupac. Pa i sbiljam nije ni za pàru pomnožao svoga iza oca nasliedjenog imetka, premda je dugo vremena bio izključivim gospodarom republike, te je Atenu uzdignuo na vrhunac slave i gospodstva, i u nju sgomilao neizmierno blago. Svojom je baštinom uviek štedno gospodario, i morali su mu uviek račun polagati o svem, što se je u kući trošilo. Poukidao je sve budalaste i suvišne troškove, premda su mu proti tomu mrmljali i žena i djeca, koji su želili, da žive sjajno i po velikaški. Nu mjesto te tašte i izprazne slave njega je puno više radovalo i veselilo, kad je pomagao mnoge siromašne gradjane.

Perikles je bio isto tako dobar vojvoda, kao što i izvrstan državnik. Vojnici su prama njemu imali podpuno pouzdanje, i išli su kao sliepi za njim. Njegovo glavno načelo u ratu bijaše, da se neupušta u bitku, ako sigurno nije, da će dobro izpasti; i da se krv gradjanah štedi, što je samo moguće. Običavao je reći: kad bi na moju bilo, to bi svi neumrlimi bili; skresano bo i posječeno drveće brzo opet poraste, ali ljudi koji jednoč umru, naviek ponestaju. Njemu nije mnogo vriedila pobjeda, koja bi samo sretnom drzovi-

tošću dobivena bila, ma se još kako slavila. Tih se je pako načelah uviek držao, niti im se je ikada iznevjerio, ni onda, kad su Lacedemonjani u Atiku provalili. Plutarh veli: Perikles je bio kao korman, koji za vrieme bure svim naredbe daje, a molbe i plač svih prezire. Načiniv naime mudre naredbe za sigurnost svoje domovine, odlučio je, da iz grada neide neprijatelju u susret. Pa je kod toga čvrsto i nepomično i ostao, premda su mnogi prijatelji na njega molbami navaljivali, neprijatelji mu se pako grozili i ocrnjivala ga, a većina ga počela razvikivati kao čovjeka bez srca i čuvstva, dapače i za izdajicu, koji svoju domovinu neprijatelju izručuje. A takova stalnost, takova velikodušnost veoma je potrebno svojstvo za one, koji državnimi poslovi upravljaju.

Periklis je zato uviek i sretan bio u svih svojih ratnih podhvatih, kojih nije malo bilo; i to mu je pribavilo posve zasluženu slavu izvrstnoga vojvode.

On se nije dao zasliepljivati, nit se je dao zavoditi žestokom nerazboritošću naroda, koji je bio postao naduvenim mnogim sretnim uspjehom, te se je i uzoholio svojom silom, koja je svakim danom sve većom bivala, pa je već iznovice snovao, kako da se Misir napadne i perzijski primorski krajevi podvrgnu. Dapače mnogim su počele zazubice rasti i na istu Siciliju, pa su gojili i tu nesretnu misao, da flotu tamo odašalju; kao što je poslje Milcijad opet i podtaknuo tu misao, koja je sbiljam Atenu upropastila. Perikles je upotrebio sav svoj ugled i svu svoju razboritost, da takove nerazborite i nezrele želje i stegi uzdrži. On je za to bio, da se Atena zadovolji starimi svojimi zemljami, pa da si samo nje sačuva i osigura; i mislio je, da će dovoljno biti, ako se suzbiju Lacedemonjani, koji su Ateni zavidili njezino gospodstvo i njezinu slavu.

Gospodstvo i prvenstvo atensko pokazivalo se je nesamo pobjedami nad neprijatelji, nego i osobito silnim bogastvom i izvanrednom sjajnošću sgradah, kojimi je Perikles grad uresio, i kojim su se inostranci čudili i divili

Za čudo je upravo, kako su za tako kratko vrieme posdogotavljani bili toliki silni umotvori naimarstva, kiparstva, rezbarstva i slikarstva; i kako su sve te umjetnosti najedanput kao stvorene bile na najvišem stupnju savršenosti svoje. Običuo nisu djela, koja se lako i brzo sdogotove, stalna, pravilno točna ni savršeno liepa. Samo dugo, stalno i marljivo poslovanje daje čovječim djelim stalnosti, da stoljeća preživljuju. A kod Periklesovih djelah upravo je to čudnovato, da su ipak dugo i dugo trajala, premda su sva na brzu ruku dogotovljena bila. Pet stoljećah poslje govori Plutarh o tih djelih: Svaki je umotvor, čim bješe dogotovljen, bio odmah tako krasan, kao što je nam sada svojom starinom; i svaki ima još i dan danas na sebi nješta nova i mlada, kano da je tek iz rukuh umjetnika izašao. Ni isto vrieme nemože da potamni sjajnosti tim umotvorom, kano da je u nje saliven njeki vazda se pomladjujući duh, njeka nigda se nestarajuća duša.

Slavni kipar Fidija rukovodio je i nadzirao izvedenje svih tih umjetninah. A on sam je napose još izveo zlatni kip boginje Palas, kojoj se je sàv

sviet toliko divio. U obće vladalo je tada medju umjetnici nečuveno revnovanje. Svi su se kao za okladu natjecali, koji će se većim umotvorom ovjekovječiti.

Nu čemu se je sav sviet divio, to je u Grčkoj upravo zavist pobudjivalo proti Periklesu. Njegovi su neprijatelji neprestano podbadali narod, da je nepošteno prisvajati si i svlačiti novac iz ciele Grčke; da će saveznici nezadovoljni postati, kada vidjeli budu, kako se novci, što ga oni plaćaju za ratne potrebe, u Ateni na to rabe, da se grad pozlaćuje i kiti, spomenici i kipovi dižu, i na gradjenje hramovah milioni troše.

Perikles je naproti Atenjanom dokazivao, da oni nisu dužni svojim saveznikom polagati računa o novcu, što ga oni plaćaju; i da je dovoljno, da ih brane i štite, te barbare u stegi drže. Zato nedaju oni ni vojnikah ni brodovah, nego su se odkupili od toga njekom svotom, na koju nikakova prava više neimaju, čim ju izruče, nego samo oni, koju su ju primili; ako naime izpune uvjete, koje su ugovorili, i radi kojih su primili svotu. K tomu je pridodavao još, da je grad dovoljno obskrbljen svimi ratnimi potrebštinami; pa da se dakle svakako pristoji, da suvišno svoje blago i bogastvo upotriebi na takova djela, koja će ga, ako uzbudu izvrstna, ovjenčati vječnom slavom, a uz to će se mnogim siromašnim gradjanom pribaviti zasluge, dok se oko njih radilo bude. Pa jednog danak, ad se je počelo javno proti tomu vikati, ponudi on, da će na se uzeti sve troškove, samo ako se javnimi nadpisi posvjedoči, da je to njegovim troškom izvedeno. Na to narod nehtjedè da pristane, nego se diveći njegovoj velikodušnosti poviče, neka uzima i troši obćega blaga, koliko mu se samo potrebno vidi. —

Neprijatelji Periklesovi nesmjedoše više očito udarati na njega, nego obtužiše pred narodom muževe, koji su bili u najbližem savezu s njim, kao Fidiju, Aspaziju, Anaksagora. Nu napokon se je Perikles, poznavajući lakoumnost i nestalnost Atenjanah, ipak pobojao, neće li njegovim neprijateljem ipak za rukom poći, da ga strmoglave. Da tu buru od sebe odvrati, započeo je peloponeski rat, koji se je već odavno pleo i snovao. Bio bo je uvjeren, da će tada prestati sve tužbe proti njemu, i zavist se ubližiti, jerbo će se Atena u toj pogibelj zaista radi njegova velikoga ugleda i slave njemu u naručje baciti, te se posve njegovoj upravi povjeriti.

Nauk o zdravlju.

Jelo i pilo.

(Dalje.)

Brašno (raženo, pšenično, ječmeno i zobeno) sastoji se više nego li polak svoje težine iz škroba (štirke). Ako se malo brašna (múke) pomieša s poviše hladne vode, to bude voda izprva mutna, a za njeko vrieme slegne se na dno čaše njeki fini bieli prašak. Kad se zatim voda odlije, onda imamo

škrob u čaši. Škroba se može dobiti iz svake vrsti žita, iz sočivah, krompira, kestena, raznog korenja itd. Za dogotavljanje jelah i škrobenje rubenine sasvim je svejedno, da li je škrob iz pšenice, krompira ili drugog čega. Zato i neima pametna razloga, zašto da se kod uzgoja djece prednost daje budi mu kakvu stranskomu škrobu. Sve vrsti škroba jedne su i iste vriednosti.

Izim škroba ima u žitu još jedno hranivo, što je veoma nalično mesnoj vlaknini, naime ljepivo, kojega se $^1/_5$ težine nalazi u dobru ne prebielu i ne jako prosijanu brašnu. Ako u usta uzmemo njekoliko zrnah raži ili pšenice, pa ih polako zvačemo, to se slinkom izapere škrob, a ostane njeka sivasta, žilava, ljepljiva tvar. To je ljepivo, iz kojeg se u tvornicah prave rezanci i makaroni. Ljepivo daje crnomu kruhu njegov dobar tiek i poviše vlage.

Kruh, izpečen iz žitnog brašna, sastoji dakle većom stranom iz škroba i ljepiva. Kad se brašno i voda u tiesto zamiesi i kvasa primetne, to onda u toplini izadje (uzkisne) tiesto, kod čeg se zrak (ugljičnina) razvija. Nu taj zrak nemože da izmakne iz tiesta, jerbo je vlažno tiesto ljepivom postalo pruživo i ljepčasto, te zračni mjehurci ostanu na istom mjestu, gdje su se i razvili. S toga postane tiesto veće, i veli se: tiesto je izašlo; pa s toga je takodjer kruh kad se izpeče šupljikast i sipak od mnogih u njem nalazećih se zračnih mjehuracah.

Dobar kruh mora imati jednako šupljikastu sredinu, jer samo takav je lako probavljiv. Sredina nesmije biti niti brašnava, niti gnjecava, jerbo se takov kruh u želudcu sgvali, te većinom neprobavljen opet odlazi. Puno je zdraviji i laglje se probavlja mekinjavi crni kruh, nego li posve bieli. Kad bo se brašno jako prosije, onda s mekinjami odpadne i velik dio ljepiva, koje kruhu daje jedan dio mesnog hraniva, i koje pripomaže, da se škrob laglje probavlja, ako se k tome pije vode. Nu mnogo opet mekinjah nevalje takodjer po kruh.

Iz 100 funtah pšeničnog brašna dobiva se od prilike 125 funtih dobrog bielog kruha, a od 100 funtih raženog brašna oko 130 funtih dobrog crnog kruha. Više od 35 do 43 postotka vode nesmije da ima dobro izpečen kruh, inače bo je nezdrav i lako se kvari.

Sočiva (leća, grah, grašak i kaša) se izmedju svih varivah najviše približuju mesnoj hrani, mogu ju nadomieštati, i mnogo su bolja nego li krompir. Sočiva zamašćena ili sa slaninom kuhana, i k tome dobrog raženog kruha, daju izvrstnu, zdravu i kriepku hranu. Samo netreba da bude u nje mnogo vode naceburano. Stara sočiva nekuhaju se tako dobro, zato ih valja dan prije nakvasiti, pa onda sutra dan u istoj vodi kuhati.

Krompir su mnogi u najnovije vrieme jako precjenjivali. On je dobro varivo, ali za glavnu hranu je nedovoljan, jer malo po malo slabi čovječju snagu, pa i zdravlje. S toga je krompir, ma još kako jeftin bio, ipak puno skuplji, nego li su sočiva. Kuharice ga medjutim uzimaju rada na red, jer s njim nemoraju mnogo prtljati. Kad se krompir u mlieku skuha, ili je svrhnjem, jaji i sardelami priredjen, ili se s maslacom (putrom) jede, onda je krepkom i zdravom hranom.

Variva imaju malo hraniva u sebi, nego su ipak zdrava. Kad se mrkva ili repa s krompirom izmieša, onda se dobije tečno i probavljivo jelo. Zelje (kupus), kelj, špinat, kad se dobro zamasti, pa pržolicami ili mladom svinjetinom nakiti, postaje jako dobrom hranom; a zelje je osobito hranivo kao sarma. Svako cabreno varivo u obće jako slabo hrani, jer devet desetinah njegove težine sastoji se iz vode.

Voće sastoji takodjer većinom iz vode, i priporučuje se zato samo kao ugodna razgaljajuća naslada. Kao hrana nevriedi mnogo. Tko ob ljeto objeduje samo voća, krastavacah, taj si neizmierno škodi. Kuhano je voće za bolestnike puno probitačnije, nego li nekuhano, naravno.

(Dalje sliedi.)

Majci na grobu.

Od Otmara Bušića.

— — — Quod defles, illud amasti. — Lucanus.

O zla smrti, što si počinila,
Te mi želja viek u srcu gori,
Gnjev na tebe da sav svoj obori? —
Dà, majku si meni ugrabila,
Majku dragu, život, radost moju,
Koju ljubljah kano dušu svoju!

Rano si me majko ostavila,
Mene tužnog u cvatućoj dobi,
Progonjenog od nemile kobi!
O majčice, moja dušo mila,
Da je meni jošte s tobom biti,
Dokle živim viek nad tobom bditi!

Ja izgubih tebe majku milu,
A moj narod viernu kćerku jednu,
Kâ ljubljaše otačbinu vriednu,
Dok kucaše krvca joj u bilu;
O bila je domorodka prava,
Kakvih malo ima majka Slava!

Mirno ležiš sad u hladnom grobu,
Niti čuješ šta ti sinak zbori,
Nit poznaješ žalost što ga mori,
Nit osjećas vjekovitu borbu
Njegva srca težko ucviljena,
Sa udesa ljuto nesmiljena. —

O da mi je biti lastavica,
Letio bi tam iznad oblakah,
Preko sunca žestokijeh zrakah,
Dok bi došó do božjega lica,
Pa bi tebe sebi izprosio,
Ili sebe Bogu ponudio!

Da sam cvietak sitna potočnica,
Ili ruža rajskog gjulistana,
Iz groba bi nikó tvog hladjana,
Cvao bi ti povrh blieda lica,
Usude bi vonjem opojio,
Tebe, majko, od njih izbavio!

Al zaman su sve te želje moje,
Neću ljubit više tvoga lica,
Nit ti brisat tekućih suzica',
Nit ću gladit mile glave tvoje,
Neću k srcu svom te pritiskati,
Nit ti rukuh više cjelivati!

Sad već eto godinica prodje,
Što izčeznù tužnom' sinu svomu;
Al u srce uviek živiš mômu,
I živit ćeš časak dok nedodje,
Da me spuste na tva njedra meka,
S tobom da snim sanak do vjeka!

Sitnice.

— U Zagrebu. Približuju se blagdani Božića i mladoga ljeta, gdje prijatelji mladeži i roditelji običaju medju djecu razdieljivati svakojake darove, da ih ili radi njihove dobrote ili marljivosti nagrade, ili pako da ih na to pobude. Mi smo opazili, da se kod nas za takove sgode većinom kupuju kojekakve igračke i frćkarije; pa da na to imućniji roditelji baš i znatnije svotice troše. Kad bi se takovi darovi kupovali samo za malašnu dječicu, nebi još mnogo ni prigovarali, premda nam se ni za nju nevide prikladnimi takove izumljene, pa kadkad i skupocjenje igračke. Što je svrha takovih igračkah, ili bolje, što bi imala da bude njihova svrha? Mi mislimo ta, da djetinji duh pobudjuju a razmnivu zabavljaju. Pa je li se to postizava timi umjetnimi igračkami? — Mi bi rekli, da se nesamo nepostizava, nego da se njimi upravo goji i širi duševna sirotinja. Šta zna n. p. malano diete početi s bubnjićem? Šta drugo nego da, bez da si išta misli, po njem dan dva lupa, dok ga neprobije, pa ga onda u zapećak baci, te za njeg više i nepita. Šta zna poćeti liepom cifrastom sabljom? Šta drugo, nego da se, bez da išta pametna misli, ulicom ili možebit baš i samom sobom dva tri put prošeće, pa ju onda u ropotarnicu hiti. Kako se dugo zabavlja dječak škatuljicom punom liepih šarenih vojnikah, ili djevojče škatuljicom punom liepog sitnog kuhinskog posudja? Dan dva njimi tamo amo tandrlja, pa onda više na sve to i negleda. Svih takovih stvarih djeca se brzo zasite, i nje zabace, jer im upravo ono nepružaju, za čim djetinja narav teži; jer iz takovih stvarih ništa drugo stvarati nemogu, nego što već jesu: one promiču upravu duševnu bogčiju, jer u njih nikakovih mislih nepobudjuju, niti pobudjivati mogu. Što su igračke jednostavnije, što ih djeca više pretvarati, predrugojačivati mogu, to su vrednije za nje, to se dulje njimi zabavljaju. Prosti štap za diete više vriedi, nego li najdragocjenija sablja, jer štap je djetetu sad njegov konj, sad njegova puška, sad njegov mač; a dragocjena sablja ostane samo sablja te sablja; i jer živahnomu djetetu ništa drugo nemože da bude, to se je ono brzo zasiti pa ju zabaci. Tko je djecu gledao na hrpi pieska, opazio je doista, da su se i više, i dulje, i radje na njem zabavljala, nego li sa Bog zna kakovimi škatuljicami i dragocjenostmi. S njekoliko svakojakih krpicah, koje djevojče samo može smatati, razmatati i privezivati, zabavi se ono puno bolje, nego li najljepšom kakovom lutkom, koju samo gledati i nošati smije. — I tako je sa svimi ostalimi djetinjimi igračkami. Ele mi smo nesamo s gledišta uzgojnoga proti svim umjetnim igračkm, nego i s gledišta gospodarstvenog, osobito ako takove stvari svojoj djeci kupuju onakovi, koji svojim duhodkom jedva namiruju puno važnije potreboće. — Mi smo u obće narod siromašan, moramo dakle štediti, gdje god se štediti dade; a rasipnost u ovakovih ništarijah upravo je grieh, i to tim veći, počem sve takove prćkarije iz inostranstva k nam dolaze, pa dakle i novac na to potrošen iz naše zemlje odlazi.

Nu ako smo u obće proti tomu, kud i kamo moramo odsuditi, ako se takove stvari kupuju za odrasliju djecu, za djecu škole polazeću. Za takovu neimaju takve stvari posve nikakova pametna smisla; nego ih samo raztrešuju i na ništetnosti njihovu pozornost svraćaju. Mi smo narod osbiljan, živimo u osbiljnom vremenu, narod koji na sve strane napredovati mora; s toga netrebamo djecu učiti na nikakove ludorije, nego ju moramo pripravljati za osbiljnost budućeg njihova života i u njih buditi i gojiti želju i nagnuće narodnoga svestranog napredovanja. Mi se tužimo, da na sve strane zapinjemo, da nam svi naši narodni poslovi lošo napreduju. Kako ne, kad se i nestaramo osbiljno, da se iz stare kolotečine maknemo. Da su naši stari nas k tome bolje nukali i pobudjivali, mi bi zaista sada bolje napredovali. Što su dakle naši stari kod nas zanemarili, činimo mi to kod naše omladine, te pobudjujmo i gojimo u njihovih srcih klice svega domorodnoga, plemenitoga i čestitoga osjećanja. A takova su budila uz žive rieći roditeljah i učiteljah takodjer i liepe i sgodne knjižice za mladež. Činimo im sada veselja njimi, ako hoćemo, da danas sutra naše knjige kupuju, našu književnost njeguju i podupiru. — Mi doduše imamo toga još malo, čim našu omladinu kod ovakovih sgodah razveseliti možemo, ali ako i to malo što imamo nekupujemo, nećemo se nigda s mjesta maknuti, nego ćemo uviek u toj struci bogci ostati; jer tko će nam knjige pisati i izdavati, ako ih neće nitko čitati ni kupovati. — U interesu dakle književnosti naše, u interesu naše omladine i našega narodnog napredka molimo sve naše prijatelje mladeži i sve roditelje, da kod nastajnćih blagdanah za svoju djecu, osobito škole polazeću, nekupuju kojekakve ništetne igračke, nego neka se radje svrate u naše knjižare, te nek onde potraže sgodnih darovah za svoju mjezimčad. Osobito im pako preporučujemo liepe nakladnine našega vrloga knjižara g. L. Hartmána i tiskara g. Dr. Albrechta; kod kojih će zaista naći za naše okolnosti dosta liepih, ukusnih i za mladež sgodnih i poučnih i zabavnih knjižicah. —

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 7. 1. siečnja 1866. **Teč. II**

Trikraljevska Koleda.

Od Ilije Sriemca.

LICA:

Irud kralj Žudije.
Gašpar }
Melkior } mudraci iz iztoka ili kraljevi.
Baltazar }
Bl. Djevica Marija s djetešcem Isusom u povojih.
Sv. Josip čisti zaručnik njezin.

Irud kralj unilazi sam u sobu, pa se oholo šetajuć govori:

Kralj sam Irud onaj slavni,
Svom Žudijom koji vlada,
Kralj Davida priestol davni
Evo moj je za viek sada.
Kano Bog sam moguć silan,
U svačemu preobilan.

Svega imam sried svog dvora,
Što mi samo srce žudi,
Svatko mi se klanjat mora,
I služit mi kô rob hudi;
A tko mi se god protivi,
Od tog časa on neživi.

Evo tako uživat ću
Poleg svoga srca želje,
Silan tako kraljevat ću,
Ništit svoje neprijatelje;
Tako dokle sviet uztraje
Nek mi spomen moj ostaje!

(Iz vana pjevaju mudraci prvu kiticu iz Vienca poznate pjesme:)

„Čudo božje milosti
U iztoku svanu“ itd.

(Dok pjevaju, Irud napeto sluša, poslie veli:)

No! što je to?
Tko to smje u ranu zoru
Pjevat u mom sjajnom dvoru?

(Kraljevi unilaze, Irud ih čudom njekim motri, oni ga jednoglasno pozdravljaju:)

Zdrav Žudije Irud kralju!

Irud:

Tko ste vi?

Gašpar:

Iz daleko od iztoka
Mudraci smo i kraljevi.
Ja sam Gašpar kralj Madiana,
I Efa je zemlja moja,
Puna devah i tamjana
Kô na svietu baš nikoja.

Irud pita Melkiora:

A tko si ti?

Melkior:

Ja Melkior kralj se zovem,
Saba 'e moja kraljevina,
Gdje mirisna mast se pravi,
Što se po svem svietu slavi.

Irud pita Baltazara:

A ti tko si?

Baltazar:

Baltazar je ime moje,
A moje ti lice kaže,
Iz Arabske kralj sam zemlje,
Koja je od silna zlata
Po svem svietu već poznata.

Irud:

Al kažte mi, što vas tjera
Iz daleka tako svieta
Amo u moj Jeruzolim?

Gašpar:

Došli smo se nakloniti
Novom' kralju žudinskomu;
Vidjesmo na nebu novu
Sjajnu zviezdu baš njegovu,
Kaži nama dakle, gdi je
Novorodjen kralj žudije?

Irud (smeten i uplašen:)

Novorodjen kralj?
Ta ja kraj sam od Žudije,
Osim mene drugog nije.

Melkior:

Ima, ima, mora biti,
Tu se morô on roditi.

Irud:

Kad je tako, odmor'te se
Dole tamo u mom dvoru.
Ja ću sazvat pisce moje,
Nek otvore knjige svoje,
Iz njih odmah kazat će mi,
Gdje se ima nov kralj rodit;
Tad ću vama sve kazati,
A vi zatim id'te k njemu,
Pak kada se naklonite,
K men se opet tad vratite;
I kad kano gosti mili
Budete mi sve javili,
Tad ću i ja poć što prije
Novom kralju od Žudije
Naklonit se, i darove
Doneti mu drage, nove.

(Kraljevi izlaze, a on za izaševšima veli:)

Hajte, hajte!
Al dok od vas saznam samo,
Gdje taj novi kraljić diše,
Neće, neće živit više.

(ode.)

(Unilazi Marija s djetešcem Isusom na ruci i s njom Josip. Marija sjedne pak ziblje dješce u krilu svom pjevajući ovo:

Marija:

Ljuljaj! ljuljaj, moje blago,
Sladki sine moj!
Spavkaj! spavkaj, čedo drago!
Sladki sanak svoj!

Paja! buja! u mom krilu,
Sladko ti se spi!
I na majke srca bilu,
U kom ljubav vri!

Sirota je tvoja mati
I hranitelj tvoj;
Al smo tobom prebogati,
Oj! božiću moj!

Paja! buja, sladki sine,
Nad tobom je Bog!
Ljuljaj! spavkaj! on se brine
Za te sinka svog!

(Kraljevi iz vana pjevaju:)

„Nebo visoko, daj nam viditi zviezdicu,
Da do Betlema mi pogodimo stazicu."

(Sad stupaju u sobu, jedan od njih nosi prozračnu zviezdu, i pjevaju:)

„Gledj! zviezda sjaje, nad Betlem staje visoko,
Hajd' novom kralju naklonimo se duboko!"

(Gašpar pred Marijom klečeć govori :)

Zdravo! novorodjen kralju,
Klanjajuć se tebe štujem!
Taj mirisni tamjan primi,
Koga tebi ja darujem;
Jer u tebi vidim Boga
Svemogućeg, velikoga!
(predaje tamjan Mariji.)

(Baltazar kleca i govori:)

Klanjam ti se novi kralju!
Kô Bog svieta kralj ti jesi,
Kô kralju ti kruna ide,
Kruna nek ti glavu resi;
Primi zato ovo zlato,
Pa kruni se njim bogato.
(predaje Mariji zlato.)

(Melkior kleca i govori:)

I od mene novi kralju,
Primi dar za tvoju slavu:
Donô sam u tom sudiću
Pomast skupu mirisavu;
Jer ne samo Bog si pravi,
Neg i čovjek po naravi!
(daje Mariji sudić.)

Marija:

Hvala vama dobri kralji,
Što mog sinka darivaste,
On neka vam zato plati,
I za ljubav ljubav vrati!

(Kraljevi dižu se, Gašpar veli:)

S Bogom ostaj oj! Marijo,
S Josipom i sinkom svojim!
Mi sad doma putujemo,
Ali posve drugim putem,
Ne nipošto, ne k Irudu;
Jer nam u snu angjô reče,
Da se k njemu nevraćamo.
Ovo nješto znači zloga, —
Zato čuvaj sinka svoga,
Svoga sinka svog jedinka!

Marija:

Oj! kraljevi Bog s vam' budi!
On će čuvat svoga sinka,
Da mu nitko nenahudi.

(Marija ustaje pak ide s Josipom na stranu, takodjer Gašpar i Melkior, Baltazar pak stupiv pred slušaoce govori:)

Hvaljen Isus i Marijo!
Oj kršćani bogoljubni!
Što imasmo sve to dasmo
Novom' kralju rodjenomu.
Sad nam treba putovati,
Prieko morah, prieko gorah,
Na dugačko, na daleko,
Širom, uzduž i po prieko,
Tud se neda gladovati.
Zato dajte i darujte
Koji šakom, koji kapom,
Koji kakvim sladkim smokom,
Koji čašom, koji okom,
Koji kesom, koji mesom,
Ali samo brzo skokom;
Pak ćemo vam još pjevati,
Da vam Isus sve naplati.

(Skupiv darove svi zapjevaju:)

Daj vam Bog zdravlje k tomu veselje,
Na taj mladoj godini svega obilno!
Na taj mladoj godini veselimo se!
Mladoga kralja mi molimo!

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

I.

Kada ideš glavnom ulicom gradića Sladkovca, opažaš liepu kuću, što se medju nizkimi svojimi drugaricami ponosito na dva kata diže. Nehotice ustavljaš se pred njom, da joj se ljepote nagledaš i domišljaš, nebi li pogodio, tko da joj je gospodar, i kakomu se htjelo, da u ovom zabitnom inače mjestancu zida toli sjajnu palaču. Domišljaš se, ali neznam, je li pravo smišljaš!

Držiš ga za bogatca, u koga ima zlata i srebra na hrpe; i u tom si dobar pogadjač. Nu misliš takodjer, da mu je i srce zlatno i t. j. tvrdo kao zlato; a u tom se varaš, te si nemoj brate više glave trti, kad istini nećeš i onako na kraj doći. Čuj mene, da ti kažem, tko je, štono se bani u taj sladkovačkoj palači.

Držislav Kriepostić poznato je ime po svem Sladkovcu, a i po svoj sladkovačkoj krajini; svuda ti ga najvećim počitanjem nazivlju, te mnogi, kad ga šapne, blagoslov mu božji zaželi. I to ti je brate, ime onoga bogatca, što si je u sried smierna inače i čedna Sladkovca podigao gospodsku palaču. U toj se palači širi bogati Kriepostić, i vidim te, gdje bi se za živu glavu okladio, da taj gavan za ostali sviet ni nehaje, već da sve, što sa svoga prozora okom premjeriti može, svojim smatra, buduć bi sve to zlatom svojim nadvagnuti mogao. Okladio bi se rekoh za glavu, ali bi je ludo izgubio; jer da vidiš samo Kriepostića, i jednu samo riečcu s njime da probesjediš, do crne bi mu se zemlje poklonio. Nu hajde brate, pustimo okladu na miru, nego da ti pripoviedam o tom Kriepostiću, što znam, a ti slušaj.

Držislav Kriepostić primiče se već kraju muževne dobe, i za koju godinu može se nazvati više starcem nego li mužem. Vanjštine je vrlo ugodne: lica otvorena, te iz njega mu kao iz ogledala dobrota sieva; a oko mu veliko tako je milo i blago, da nehotice sve zamamljuje i poput magneta k sebi privlači. Tajna je njeka moć u tom blagom Kriepostićevu pogledu, a da mu bolje u oko pogledaš, vidio bi, kako mu je kano suzicom nabrano, koja neće, da se odvali, već jednako o oku visi, pokazajuć jasno, da i u blagu neima uviek sreće; da i onaj, koji svega ima, što mu srce željeti može, ipak suziti i to s gorke boli suziti mora. Nebi se dosjetio, da je u Kriepostića toliko blaga, jer se ukusno doduše ali posve priprosto nosi; jedan mu samo prsten desnicu kiti, a dobnjak mu na čednoj svilenoj vrpci o prsluku visi. U razgovoru je tako umiljat, da bi čovjek posumnjao, jeda li i može oštar biti; a pozoran bi motrioc primjetio, da mu ona suza nije slučajno na oko se narinula, već da joj je početak duboko u njegovoj duši. Što je ipak toj boli uzrok? Ta svega ima: zlata i srebra, i što je još više i dobar glas, pronieli ga bo ljudi po svem kraju, da je dobar kao dobra godina, i da mu u ničem tako blizu druga neima. Oj srce čovječe! ti nezasitno čudovište, čega ti još trieba? —

Nu podjimo dalje, kad smo jur u palači, te se razgledajmo, nećemo li još gdje koga stići. Slušaj, nije li to glas ženski? Jest, čuj što pjeva:

Oj Isuse! moj pokoju! moja ljubav plamen mili!
Ah ljubim te i ljubeće srce moje nek necvili.

Nismo li mi u bogačevoj palači? Ili smo zabludjeli možebit u samostan kakav i tuj sreli Kriepostića? To nemože biti, u samostanu neima ovakova veleliepja; nu dedermo se prikučimo bliže, da čujemo, od kuda taj pobožni miloglas romoni. Eto nas na pragu sjajne ložnice, dvokrila vrata na polak su

otvorena, netreba se unutar prišuljati, a i nebi baš i pristojno bilo; zavirimo samo malko unutra. Ložnica je prostrana i bogato urešeno. Negazi se tu po tvrdom podu, već po mekanih sagovih, prozori su zastrti bielimi ukusno izvezenimi zastori; stiene su nakićene bogatimi slikami, a postelje pokrivene skupocienimi pokrovi od težke perzijske svile. S jedne je strane kod prozora maleni šivaći stolčić, na njem nedogotovljeno žensko djelo, kraj njega krasan kako se čini molitvenik, i nut čuda — liepo razpelo od sniežnoga alabastra. Pa i med slikami vidiš najviše slike svetacah, što se upravo sa ukusom današnjega vremena neslaže; jer takove — kako se njekim čini, malenkosti idu u samostan, a ne u bogate dvorane i ložnice. Nu možda su ove slike i ono alabastreno razpelo samo radi velike svoje ciene i umjetnosti dobile mjesta u ovom sjaju i veleliepju? Vidit ćemo.

S druge strane pokraj zida stoji preliepi glasovir, a nad njim visi na zidu još ljepši kip sv. Cecilije. Kod glasovira sjedi krasna gospodja lakom bielom odoricom zaodjeta, bilo bo je još rano u jutro, tek se daniti začelo. Nije ona više mlada bila, ali joj je još sveudilj čudna njeka ljepota krasila pravilno bliedo lice. Prebirala je bielimi prsti po glasoviru, i upravo dopjevala pjesmicu kako ju čusmo, te se ogledala u jedan kutić, gdje je stajalo malo klecalce pred prekrasnim kipom bogorodice, kojoj kraj noguh bijaše naslikana novčana kesica, kako ju ubogi njeki dječačić sa zemlje diže. Na klecalcu kleči ljubko djetešce, rekli bi skorom: angjelak kakav iz nebeskih dvorovah.

Krasno je to diete takodjer nedužnom bielinom zaodjeto, a plave obilne kose već su mu gladko pričešljane, i ljubko se niz bieli vratić na snježnu rubačicu spuštaju. Lica mu nevidimo, jer je od nas odvrnuto, ručice je pobožno sklopilo i skrušeno se moli.

„Zorice, što ti se danas dalo tako na molitvu, da prestati neznaš?“ oglasi se liepa gospodja, na što se ona prekrsti, i hitro do nje skoči, te poljubiv ju u ruku, rekne zvonkim glasom: „Upravo sam, mamice sladka, domolila, a što je tako dugo bilo, nemoj se čuditi, za Drageca sam molila.“

„Djageca, Djageca, gdje je mama Djagec?“ oglasi se njetko iza gospodje tepajućim glasom, a ona mu podignuv ga na krioce: „Daleko je Dragec, daleko od nas dragi Milivoju; hajde da se i mi dva za njega pomolimo, kad je Zorica tako dugo molila. Ti se čini mi se, Milivoju, još niti prekrstio i bogeku pomolio nisi. Daj zlato moje, daj se prekrsti, pa ćeš sa mnom moliti.“

Djetešce se na to brzo prekrsti, sklopi male ručice, i tepaše za majkicom „Otče naš“ i kratku njekakvu molitvicu angjelu čuvaru.

„Tako, dječice draga, prvu smo dužnost učinili, sad ćemo se malko bolje obući. Ti Zorice obuci Milivoja, pospremi sve liepo po sobi, a ja idem da prigledam malko družinu, pa ćemo onda doručkovati; ali pazi, da dospijemo k svetoj misi. Poslje mise ćemo na časak gosp. župniku u pohode, zatim svaka na svoj posao: ti ćeš Zorice iglu u ruke, Milivoj se neka igra, kad još nije za posao, a ja ću za gospodarstvom. Svaki si mora svoj hljebac da-

zasluži polag sv. Pavla, koji veli: „Tko neradi neka i nejede, t. j bezposlici nedajte jesti.“

Svakim dobrom obilujuća Kriepostićka ode u crkvu, da bude kod sv. mise. Pa to čini svaki dan, i to nesamo da je u crkvi tielom, nego se i pobožno moli. Natječu se mati i kćerka u pobožnosti, te neznaš, koja da je sabranija i pobožnija. Kad si Zoricu vidio, kako je plavo svoje okance u razpetoga Isusa uprla, zaboraviš, da je to živi stvor, te bi lasno pomislio, da je iz sniežna mramora izklesani serafin; a kad opet vidiš majku, činiti se, da je svetica kakova sišla s neba, da uči ljude valjanoj molitvi.

Iduć već od župnika vriedni ih starac komad proprati. Gledji, kako im se lica od radosti žare. Gledji, kako čedno ulicom prolaze, svakoga ljubko i umiljato pozdravljaju, niti nebi u snu pomislio, da je to najbogatija i najuglednija obitelj u svoj sladkovačkoj okolici.

Dodavši kući spremaju se na posao. Nu kakva to radost med njima? Što se Zorica toliko uzvrtila?

„Majčice mila, dakle ću i ja ljetos moći k sv. pričesti! Kako ću se liepo za taj svečani dan pripraviti? kako ga željno čekam? Je l da mamice, ti ćeš mi bielu opravicu kupiti i prirediti, a ja ću si dostojno pripraviti srce, i u tom ćeš mi ti mamice biti na ruku, jer sam ja još, kako g. župnik reče, za taj važni posao premlada.“

„Hoću, zlato moje, hoću, samo budi dobra; nu sada hajdemo na djelo.“

Baš kad je mati htjela da izadje, ukaže se Kriepostić na vratih i ona mu radostno u naručaj poleti.

„Hvaljen Isus i dobro ti jutro, draga Ljeposlavo! Kako ti, kako golubići naši.“

„Uvjeke hvaljen Isus, Držislave mili! Dobro mi je, a i djeca su dobro; nu što si mi tako nujan, koja ti je opet bieda?“

Na očev glas dolete djeca. Zorica ga smierno poljubi u ruku, a mali Milivoj stane tepati: „Tajo, i ja sam molio za Djageca, u ijkvi sam molio za Djageca!“

„Bog s vama, dječice moja; nu što mi ti Ljeposlavo reče, da sam nujan, pogodila si, a i imam zašto da budem. Strašnu ti novost donosim; nego strah me, ti je nećeš moći snositi. Slaba si i prenježna, te se još oporavila nisi od posljednje nesgode, koje nas tako nenadano stigla.“

Na te rieči bliedo lice gospodje još većma probliedi; ali ipak ostade mirna, te i mirnim probesjedi glasom: „Neboj se za mene, Držislave moj, u Bogu je uzdanje moje; a jučer sam upravo bila kod svete pričesti, pa će mi Isus biti jakost moja, da mogu saslušati zle tvoje glase. Kazuj mi, ljubezni moj, sve i nezataji ništa, da me tako dvojake boli riešiš.

„Ljeposlavo mila, zviezda je naša dosvietila i nagiba se k zapadu. Nedavno izgubismo veći dio svoga imutka propašću kuće Zlatićeve, jedva nam toliko ostà, da si kuću u dobrom glasu održasmo; a danas evo dobih pismo iz Pešte, u kom mi piše Arany, gospodar našega Drageca, da mu je ovaj

pronevjerio 20,000 for., i pita me, jesam li voljan, da mu novce povratimi, inače da će stvar predati sudu, te nam poštenomu imenu ljagu nanieti. Što dakle da činimo, ženo draga, svjetoj me, ako znadeš: gotovine u nas neima, a i tražbine slabo, jer smo posljednom prilikom sve utjerali. Jedino nam je blago u negibivoj imovini; morati ćemo dakle, da se udobnosti svoje odrečemo. Meni doduše to neće biti od tolike nevolje, jer sam jur okusio ubožtvo, te mu i naviknuo; ali me je strah za tebe, koja neznaš i nisi nikada zla trpila.«

»Rekoh ti jur, nemoj se briniti za mene. Božjom pomoćju i tvojim primjerom bit će mi sve lasno, a i taj me udarac neće svaliti. Evo ljubezni, uzmi sve, što nam nije od potrebe, uzmi i razprodaj, pa nam spasi naš dobri glas!«

Kriepostić poljubi si dobru ženu u čelo, izljubi si i dječicu, te ode suznim okom i tronutim srcem od njih. Molite se Boga, djeco draga, ma za sada i nije uslišao molbah naših; on bo jedini zna, što je za nas ponajbolje."

„Nesretno diete“ uzdahnù majka, „tako li nam plaćaš ljubav našu; to su ona tvoja sveta obećanja, da ćeš rieči naše slušati? i po našem se nauku vladati?“ Tako uzdahnù mati i briznù u gorki plač.

(Dalje sliedi.)

Šta se vidi u banatskom selu?

Od Mijata Stojanovića.

Iz prijateljskog lista uredniku.

Dragi Ivane! U Banatu sam bio već više putah, i zabavljao se po više danah u Pančevu, u Bielojcrkvi, u Tamišgradu, u Lipi kod Marijaradne, i proputovao unakrst kroz mnoga banatska sela. Nu jučer sam tek imao priliku uvjerit se podpuno na svoje oči, šta se sve može viditi u banatskom selu. Mislim zanimat će čitatelje tvoga lista, osobito mlade, ako im u kratko opišem, kako sam jučer putovao u banatsko selo, i šta sam ondje vidio i izkusio.

Na prijateljski poziv g. paroka Berića iz Borče uputimo se moj drug, gosp. G., učitelj na realki, rodjen Slavonac, i ja k prezovu dunavskom iza rane službe božje nedjelne poslje 9. ure pred podne. Mi k prevozu, a prevozači uvlače kola i uvode desetak konjah ladjarskih u splav ili skelu. Kažemo prevoznikom, kako bi se i mi rado prevezli preko. Izvolite gospodo k nami u skelu, reče nam kormanoš. Možebit vi idete u goste k gospodinu paroku? Da, idemo, rečem. Kazao nam je jučer g. parok, da ćete mu doći; eno vas prieko već i kola čekaju, reče kormanoš. U skeli sastasmo se s našimi Slavonci iz Kobaša. Putuju u Pančevo, da odande vuku na konjih ladju žitaricu. Tu smo se s našimi zemljaci porazgovarali o koje čem. Za tili čas uzvuče skelu pripregnut konj gore uz vodu, pak vozači pustiše po tom skelu niz vodu; brzo bijasmo na drugom dunavskom briegu izpod stražare. Tu sjednemo na kola. Kočijaš je imao njeke mlade vatrene konje, koji su letili kao

lastavice. Prevezosmo se preko dva mostića na Krivanu i njekom zatoku, i za četvrt ure stigosmo pod selo Borču na potočiću Borči. Tu se privezosmo opet na skeli, koja se ravna užetom. Mi pred dom g. paroka, a dočeka nas sa „dobro nam došli, gospodo!“ zet gosp. paroka, mlad bogoslov, koji se tek oženio liepom i naobraženom kćerkom g. paroka, te će postati skoro duhovnim pomoćnikom svoga tasta. U domu g. paroka nadjosmo izim odlične čistoće i reda i liepa vrta cvietnog pred kućom u dvorištu, malu knjižnicu g. paroka Berića, u kojoj vidjasmo na veliku radost puno hrvatskih knjigah uz srbske, njemačke, latinske i staroslavenske. Poznao sam u g. paroku Beriću koliko izobražena muža, toliko rodoljuba i domorodca, kog rodoljubje obsiže sve Slavenstvo, koji se drži riečju i činom nazora, da je hrvatska i srbska knjiga jedno, kao što su Srblji i Hrvati rodjena braća po krvi i jeziku, te ako žele obću prosvjetu i sreću svomu narodu, moraju složni biti i u knjigi i u brigi za jedinstvo i sporazumljenje u svemu, što se odnosi na obći boljak cielokupnoga srbsko-hrvatskoga naroda.

Imadosmo do objeda prilično vremena, te na moj predlog prodjemo se malko po selu, da vidimo, kako živi ondašnji narod. U selu ima hiljadu dušah Srbaljah i oko sto dušah katolikah. Kuće su seoske ponajviše zidane, nove, čiste, sve u njih timarno, spremljeno, uredjeno. U svakoj kući nadjosmo po dvie velike sobe. Jedna je od tih sobah svagdje bolje uredjena i spremljena. Vidit je ondje liepe gospodske postelje s perinami, vezenimi jastuci i bielimi kao snieg, ormare s odjećom prtenom i vunenom. Vidjasmo mnoge osobito liepe ćilime u raznih bojah i razne veličine, koje ondašnje seljanke same predu, bojadišu i tkaju. Vidismo u njekoliko kućah i razboje sa usnovanim tkanjem. Upravo je sad klanje svinjah. U svakoj smo kući, u koju smo ušli, vidili u dimnjaku i u kuhinji povješanu svinjetinu i slaninu i čabrove pune masti u smočnici. Isto tako vidismo pune čabrove za ziminu spremljena ovčeg sira. Čabar je svaki napunjen kriškami ovčeg sira, zaliven mliekom i zamazan poklopac mazom, da se od zraka sir nekvari, a kad nastane bieli tjedan pred uskrsni post, onda se otvaraju sirni čabrovi, i u njih nalazi žut kao maslac, mastan sir, smok jako dobar i tečan. U jednoj kući pokazaše nam ruho djevojačko. Djevojka je već zaručena, skoro će biti i vjenčanje. Tu vidismo rubine liepa tkanja domaćeg, oplećke i rukave ženske vezene zlatom, čaršave iz usnovana platna i vezom po obrubu ukrašena, ćilime prekrasne, od kojih se komad prodaje po 20—30 stot., torbe vunene, obojke, ubruse, otirače ili peškire, sve vezeno i šareno. Svaki seljanin i svaka seljanka nose ondje žute, izšarane kožuhe. Ondje drže ljudi mnoge ovce; zato se vuneni ćilimi i tkaju od zamande, sir ovči pravi i kožuhi nose. U Borči su ponajviše imućni seljaci, vidi se to iz kućah njihovih i iz svega, što se vidi u kućah i okolo kućah. U mnogom dvorištu vidismo na ziminu spremljene, sienom i slanom obložene mnoge košnice, iz čega se vidi, da se ljudi oni zanimaju i pčelarstvom kao i odgojivanjem ovacah, govedah i konjah i poljodjelstvom na onoj plodnoj zemlji.

Gledajuć ono imućstvo i dobro stanje pučanstva, i kako svatko živ, mužko i žensko, muževi, žene, momčad, djevojke i djeca sve je zdravo, čilo, ugledno, uzrastno, sve gizdavo i dobre volje, pomislio sam na ono, što sam čuo njegdje, kako su pitali njekog seljaka starca, kad su mu došli u kuću i vidili sermiju i imanje: „Kako si, starče!“ pitahu ga, došo do svog liepog imanja i stanja?“ Starac na to odgovori: „Trojeg sam se držo kruto i uviek u svomu životu, i to mi je pomoglo: 1. molio sam se Bogu, 2. radio sam prilježno, 3. štedio sam valjano.“

Da se i Borčani toga drže, vidi se osim iz inog, i iz onoga, kako u svakoj kući, u koju nas uvede g. parok, susretahu svoga g. paroka sa strahopočitanjem i ljubavlju. Ljubljahu mu ruke stari i mladi, iz čega se vidi, kako u njemu poznaju i počituju svogu viernoga duhovnog pastira i oca, svoga savjetnika, naučitelja, blagodjetelja i prijatelja. Milina je viditi, kad narod u onakovu prijateljskom odnošaju stoji naprama svomu svećeniku, kad ovaj umije steći povjerenje svoga naroda, i tako izpuniti najljepše dužnosti svoga uzvišenoga pozvanja.

Pod objedom prodje nam vrieme u krugu čestite obitelji g. paroka u prijateljskom razgovoru. Odpjevali smo i njekoliko putah: „mnoga ja ljeta!“ uz zdravice i dobrodošlice. I njekoliko liepih hrvatskih pjesamah izpjevao nam je mladi naš prijatelj, zet g. paroka, vješt pjevač, zvonka grla. U Vinkovcih bivši u gimnaziji upoznao se sa hrvaštinom. Pod objedom došao nam je i jedan gajdaš, te nam je odsvirao iz krupnog glasa banatske gajde svatovac i kolo sa još njekoiiko liepih komadah.

Ure prodjoše brzo kao na vjetrovih krilih. Udari i četvrta po podne. Oblači kabanice, rukuj se, zahvaljuj, ljubi, preporučuj, pak sjedaj u kola. „S bogom! srećno! Bože daj u zdravlju!“ Oko pol pete ure stigosmo na dunavski brieg k prevozu. U isti čas stiže onamo i cesarska pošta iz Temišvara. Poštarski sluga zatrubi u poštarski rog njekoliko putah. Dodje nam sa zemunske strane čamac, te nas priveze oko pete ure u Zemun. Došavši doma napisao sam ovo njekoliko riečih. Primi ovo u svoj list. Možebit će zanimati tvoje čitatelje i ovakva putopisna sitnica. U Zemunu 19. studena 1865.

Konj u Srbina.

Od Jovana Petrovića.

Konj vam je vrlo čudnovata životinja. Mudrošću i dobrotom stvoritelja na blagoslov roda ljudskog opredieljen, podnosi vam on, osim najladnijih sjevernih predjelah, sva podneblja naše zemlje, Nalazimo ga čas u nizkom robstvu, gdje obavlja najnesnažnije poslove, čas opet u sjajnoj kraljevskoj pratnji; vidimo ga čas, gdje mirno i spokojno tegli težački plug, čas opet, kako junački juri u navali bitke posried gruvanja topovah i munjevitog sievanja golih mačevah.

No nije mi namjera nabrajati sve odavno već pripoznate zasluge i vrline konja; ja sam naumio poglavito govoriti o konju kod Srbaljah, kako su ga naime predji cienili i ljubili, i kako ga i sad kod nas gdjekoji uvažavaju.

Drže, da su arapski konji za sad najbolji na svietu. Mislim dakle, da neće biti neumjestno, ako prije svega bacimo jedan pogled na tu vrstu konjah, kako će čitaoci moći uviditi srodnost njihovu sa konji naših junakah, te se uvjeriti, da je sravnjenje Arapa sa Srbinom i u ovom obziru sasvim osnovano. *

Već i sam koran uči Arapa, da mu je konj neocjenivo blago. Tamo veli Muamed o konju: „Ti ćeš biti čovjeku izvor sreće i blagostanja, — na ledjih tvojih neka čast sjedi, a iz trbuha tvoga nek izvire bogastvo; — svako zrno zobi, koje se tebi da, nek izkupi griešnika od grieha!“ I Arap se vierno drži tih riečih svoga proroka; on konja ljubi kao kakova člana porodice svoje; konj s njime živi, s njime spava, s njime umire. Spava l' Arap, konj ga čuva, on ga u opasnosti brani, on ga od smrti hrani. Češće i djeca arapska na babovu konju spavajn, i onda konj kao ukovan stoji, da nesvali čedo gospodara svoga, koga tako strastno ljubi. Pa kakav je taj konj? Predstavite sebi konja srednje veličine, tankog tiela, malene glave sa velikima nozdrvama, malima ustima i ušima, i velikima, otvorenima i živima očima, konja sa vitkima, tankima nogama, s malima al čvrstima kopitama, sa izvijenim (labudovim) vratom, repom povisoko izdignutim, sa svietlom mekom grivom; — predstavite sebi, velim, takova konja, pa eto vam pojma o konju arapskom. A pomislite li još, da je taj konj vatren, brz, lak, poučljiv, dobroćudan, vieran i trpljiv, onda ćete imati pravu sliku konja, koga Arap tako vatreno, tako neograničeno, da nekažem, ludo ljubi. —

Da sad vidimo konja kod naših starih junakih. Evo kakov je njihov konj bio:

„Al eto ti Krle kapetana,
Na Zelenku konju mamenome,
Zeko mu se mahom pomamio;
Sedam kopljah u nebesa skače,
Po dvanajest ravna polja prima,
Iz zubah mu vatra sipa živa,
Iz nozdrvah maven plamen liže,
Na sapimi mudra vidra igra.“

Ako i odbijemo na daru poetično pretjerivanje u naših narodnih pjesamah, opet nemožemo na ino, a da nepriznamo, da su stari naši junaci zaista valjanih i valjano obućenih konjah imali. Pa i ako nemamo o ovoj stvari obširnijih izviešćah, do ovih iz narodnih pjesamah, to opet netreba sumnjati o istini ovih riečih. Evo da vidimo zašto. Da neidemo dalje od Dušanova doba. Tad počeše Turci, pozvani neslogom bizantijskih carevah, u Europu prela-

* To sravnjenje izveo je veoma umno g. J. Ignjatović u članku: „Srbin i njegova poezija“ u Danici od god. 1860. br. 5—17. (Ur.)

ziti. Oni su imali na glasu konje, jer su u njih bili konji arapski ili bar te vrste. „Gdje nesreće, tu i sreće ima“ veli narodna pjesma, pa tako i dolazkom Turakah, pored neopisanih jadah i nevoljah, dodjoše dobri konji u naše zemlje, te se koje preotimanjem, koje sparivanjem i kod nas brzo razprostreše. Kako pak cviet naših narodnih pjesamah upravo u doba državne propasti naše pada, dakle kad se Turci već u Europi ugnjezdiše; to možemo gotovo pouzdano reći, da su svi ti slavni konji naših još slavnijih junakah arapske krvi bili. Za dokaz ovomu mogli bi i to navesti, što se vrlo često u pjesamah spominju: kosati konji, to jest, s podugom kovrčastom grivom, kao što je to u arapskih konjah.

Kad dalje podjemo u smatranju tih starih junačkih konjah, naići ćemo na dvie glavne vrste, i to: na prvog arapskog, i na tako zvanog turkomanskog konja. Prvi je manji, al vatreniji; drugi je dosta veći, ali takodjer hrabar i odvažan. Tako bi mogli iztumačiti ono u narodnih pjesamah: „Na doratu konju golemome,“ a na drugih mjestih opet „malenome; jer oni golemi konji bili su za cielo rečeni turkomanski. Tako i ona ploča i podkovica, što su je Turci u gori našli, mora da je bila sa kakova velikog turkomanskog konja, jer tamo stoji:

„Od čuda su ploču izmjerili:
Sama ploča šest litarah dodje.“

Osim te dvie napomenute vrste konjah mogla je biti i jedna treća loša za obavljanje običnih poslovah; no ova je slabo zastupljena u narodnih pjesamah, te zato neću o njoj potanje ni govoriti. Ele ću ipak da napomenem, da po svoj prilici onaj konj spada u ovu vrstu, za kog je Jurišić Janko rekao sultanu, kad ga je iz tamnice pustio:

„Daj mi care konja razlomljena,
Nejahana trideset godinah,
Nejahana, na boj nećerana.“

Dodavši ovomu, što o konju do sada rekoh, još i to, da ih je po boji bilo različnih; kao: šaracah, doratah, vranacah, kulašah itd., svršujem govor o spoljašnjem izgledu konja, te prelazim na mnogo važniju i zanimiviju stvar, na psihičnu stranu njegovu.

Nauk o zdravlju.

Jelo i pilo.

(Dalje.)

Gljive imaju u sebi bjelankaste tvari. Ako se prirede s maslom i vrhnjem, to daju dobru i kriepku hranu i za one, koji težko rade. Nu buduć se dosta nesrećah dogadja s otrovnih gljivah, to se preporučuje, da se nipošto nejede drugih gljivah do onih, koje su već u obće za dobre poznate. Kuharice,

koje u tom posve sigurne nisu, neka ture srebrnu žlicu u gljive, kad se kuhaju, pa ako medju njimi ima koja otrovna, to će žlica dobiti muzge, ako li neima, ostat će čista.

M i r o d i j a m i zovu se u obće sve onakove stvari, koje se drugim jelom pridodaju, da dobiju kakov osobit tek; n. p. lùk, biber, paprika, šafran itd. Mirodije u obće pripomažu kod odraslih probavljanje, ali za djecu nisu od nikakove koristi, dapače su kadkada i škodljive. Sol je medjutim postala za sve ljude neobhodno potrebnom mirodijom, pa je i za istu djecu jako koristna, osobito ako se mnogo hrani škrobavimi jeli, kao što su kruh, kaša i sočiva. Ocat nije škodljiv, kad se jelom pridodaje, ili kad se meso u njem kvasi, da prhkije bude, ili kad se ob ljeto malo u vodu primeće, da žedju bolje gasi. Samo ga netreba mnogo, ni sama, ni svaki dan uzimati, a osobito ne djeca. —

V o d a je u svem stvorenju obći uzdržavatelj života, jer bez vode nije moguća nikakova izmjena tvari. Kao što bilje propada, kad suša dugo traje, tako isto nemogu bez vode biti ni ljude ni životinje, i prije poginu od žedje, nego li od glada. Ona je glavna sastavina u svem piću, u mlieku, u juhi, u vinu — dapače i u čvrstih jelih, kao u varivih, mesu. Isto naše tielo sastoji se u dvie trećine svoje težine iz vode.

(Dalje sliedi.)

Ljubav bližnjega.

Od F. St.

„Miloje! je l' se ti, brate, još opominješ pokojnoga Luke Dobrića?"

„Neopominjem se brate."

„Ta onog sudca? — znaš što je na jednu nogu malo nahramljivao?"

„Valjda ti misliš onoga, za koga vele, da je najprije bio husar, pak da je tek onda sudac postao?"

„Da, da, onoga!"

„Kako ga se, brate, nebi opominjao! Em ga ja u glavu poznajem; em je on bio gotovo svake nedjelje kod naše kuće!"

„Jest, jest!"

„Ja ga drugčije niesam nigda zvao nego šepavim čakom; a i drugi su ga ljudi tako izmedju se zvali. Umio je o svačem liepo pripoviedati. Još se kao kroz san opominjem, kako je po čitave ure znao o svom životu pripoviedati." —

„Bog mu dao duši lako, nego je bio upravo poštena duša! Ali ga je zato sve rado imalo; gdje bi se samo kojasnuo (pojavio), sve bi ga ljubezno i prijazno pozdravljalo. A kako i nebi, kad se nikomu nije zamjerio, dapače ni onomu mravku, što gmiže po zemlji! Kako ljudi pamte, još onaka čovjeka niesu za sudca imali. Neznam da li ti je poznat onaj dogadjaj, što ga je za svoga

sudovanja u K.... s onom izpičuturom doživio? — Mislim na pokojnoga krojača Šimuna Petrića.«

»E, Radoje! tomu je već davno -- preko trideset je godinah, kako se je to dogodilo! Tko bi to pamtio! Već ako ti znaš, kako veliš, ded mi pripoviedaj.“

„Drage duše, brate! zašto ne. Vidjet ćeš, kako je to plemenita duša bila! kako je iste svoje neprijatelje ljubio i podpomagao ih svakom sgodom, gdje je samo mogao i znao! Daklem, brate, slušaj.“

Starac se Radoje nakašlje i počne:

„Pokojni Lovro Dobrić, kako ti je, Miloje, dobro poznato, bio je veliki sudac u našem rodnom mjestu, u trgovištu K.... Gdje se je rodio — Bog sam zna; ali i neka, dosta je da znamo, da se je pošten i dobar rodio, i da je s husarije došao na sudčiju. A da je njekoč i visoke škole polazio, i da nije bio čovjek šuplje glave, i to dobro znamo; jer kad bi se gdje s našim pokojnim župnikom zadesio, odmah bi s njim udario u latinštinu. Vele, da je i pravoslovje učio, ali kako mu drago, on je uviek pravo i slovio i tvorio, i svim je ljudem tako bio omilio, te su ga s njegova plemenita srca i pravdoljubja upravo u zviezde kovali. Vàs bogovetni dan presjedio bi u sudioni, presudjivao ljudem, rešavao parbe, mirio strane, držeći se uz to dakako uviek svojih sudačkih propisah. I tako za cielo vrieme svoga sudovànja nije nikomu nikake krivice nanio — što je zaista veliko čudo za svakog onoga, koji taku službu obnaša, kao što ju je on obnašao kroz punih šestnajest godinah. Otuda ono, da su ga ljudi čakom zvali, a ti, brate, čak šepavim čakom!“

„Taj isti Lovro Dobrić, svršivši svoje sudačke poslove, podje jedan dan — mislim na samo Martinje, — da se po svojem običaju za vida prošeće trgovištem, pa da se onda kući vrati, ili opet ode gospodinu župniku na liep večernji razgovor. Ti znaš, kako je jesenje vrieme maglovito sumorno, itd.; tako je upravo i taj dan bilo. Ali to našega gospodina sudca nije ništa smetalo; on uzme štap u ruke, te hajd nahramljujući jednom ulicom trgovišta. Idući tako, pače nahramljujući zamišljeno, dodje skoro do nakraj trgovišta, i tako bi bio možda još dalje išao, da se nije malo spotakao, i iz svojih mislih probudio. Videći da ga je noć već uhvatila, vrati se pobrzo natrag. Popoišavši njekoliko koračajah u napredak, a to skoči njekakav čovjek u otrcanih haljinah predanj, i ščepavši ga za golier od kaputa, povikne drhćućim glasom: »Vadi novce!“

„Sudac Lovro nikud nikamo, zamoli ga, da malo popusti, pa da će mu dati štogod u sebe ima. „Prijatelju!« reče sudac mirno, „od pet cvancikah nemam ti više kod sebe, ako ćeš me na mjestu ubiti! Zašto ti nedodješ k meni, ja bi ti onda više dao.« — »Daj, što imaš,« reče lupež muklim, ali uviek još drhćućim glasom, — „i tu uru skidaj!« To rekavši primi ono pet cvancikah, a sam mu skine uru s vrata, pak onda što mi ga radiš preko plota u krumpirište! Da je gospodinu sudcu bilo malo pomučno, možeš si misljeti; nu nije ipak tako, kako bi nama kojemu bilo, jer valja da znaš, da

njega nije mogla kakagod šuška prestrašiti, a osobito ovakav drhto, kakav je ovaj bio. „Da nije po zanatu lupež, to se je sam izdao — grlo mu se zdravo treslo!« I tek da je to sudac u sebi bio premislio, eto ti na svu sreću Pavla Ječića, četnika trgovištnoga. »Dobar večer, gospodine!“ — »Bog dao,« prihvati mu sudac. „Pavle! brzo zajdi ovim krumpirištem, pa koga u njem vidiš ili nadješ, dojdi mi kazati. Ako me nenadješ kod kuće, a ti me potraži kod gospodina župnika.« — „Hoću, gospodine.“ I jedva da je to bio izustio, eto ti ga preko plota u krumpirištu.«

„Sudac vrlo ožalošćen podvostruči korake, i ode ravno župniku. Došavši k njemu izkaže mu sve po redu, što mu se je pred pó četvrta satu dogodilo na šetnji. Župnik uzme ga tješiti, tvrdeći i sam, da je to morao njetko od domaćih ljudih biti; i tako pogadjaj odavle, a nabrajaj odanle, izbroji on sudcu jedno petoricu, šestoricu sumljivih ljudih iz trgovišta, a medju njimi i Šimuna Petrića, krojača domaćega.«

»Kad smo baš kod njega, kazat ću ti podjednom, da on nije ostao onaj poštenjaković, kakov je bio onda, dok smo još ja i ti kod kuće bili. On ti se u zločestu družtvu propije i prokarta, i za njeko malo vrieme, tko veći pijanac i kartaš od njega! Ono liepa dobra što je imao, to propiska sve za jednu noć. Ljudi, koji su mu štogod na vjeru davali, oni ga stanu bratski opominjati, da se prodje opakih ljudih, jer da su ga već na tanak led naveli. No kako se iz njegova daljnjega življenja vidi, malo je za to mario, nego je i nadalje polazio svoju braću, i s njimi svako bezakonje činio. Vjerovnici videći, da mu već nema ni svjeta ni lieka, idoše te pobraše i onu crkavicu, što je još ostalo iza kartah. Tako ti ostane Šimun bez igle proŝivaljke; ali šta je njemu bilo do nje — šta je njemu bilo do alata, kad mu nije bilo ni do zanata; on se i nadalje držao svoga puta, kao da bi se bio zakleo za njega. Nije čudo daklem, da je župnik sudcu i njega bio nabrojio. Dakako da sudac nije o njem ništa znao; on je jednako mislio, da je krojač Šimun još uviek ono pošteno i radeno čeljade, koje je bilo i prije, kako je on na sudačku stolicu zasio.“ —

»Ta što govorite, gospodine župniče! — da bi to mogao majstor Šimun biti?« — „Bog bi dao da nebi gospodine! Ja vam samo velim, da je Šimun mrzko, da je Šimun ružno zabrazdio! — Gospodine! tu je žena, tu je dvoje sitne dječice, a on se na pijančovanje dao! — Moram slušati, da u kući ni mrvolje kruha nema, a gdje je tako, tu čovjeku svašta pada na úm, samo što nesmije na sva usta da kaže. Vidjeli ste, gospodine, kako se je odprije liepo nosio, a sad da ga vidite — zaogrnuo se u njekakav izdrpani haljetak mužki, pa ide pijan kao dud po trgovištu! Meni je samo one siročadi žao.“

Jedva da je župnik tako dokončao, ali eto ti njekoga na vrata. „Unutra!« Pavao stupi u sobu, pozdravi nazočnu gospodu, i uzme pripoviedati, kako je majstora Petrića našao u krumpirištu; kako je nazorice išao za njim, a napokon da ga je vidio, gdje umače u svoju kuću. On da se osvjedoči glavom, što će u sobi govoriti, došulja se i do njegove kuće. „Evo vam, nosite! pa

si kupite žderati! Sudac me je upoznao — nećete više — ja sam propao — ja sam sjutra na konopcu — sve zaradi vas, danas sam zaigrao glavu!“ — na to reče, da je čuo tužno jecanje kao sitne dječice. — „To je krojač Petrić!« reče sudac, pogledavši u gospodina župnika. „Pavle! sjutra dodji k meni malo na rakiju, a što si čuo, nekazuj nikomu za živu glavu. Ja ću sjutra sam do majstora Petrića.« Pavao podje, a sudac posjedi još njeko malo vrieme kod gospodina župnika, dok napokon i on neode.

Kad je u jutro osvanulo, sudac se obuče i podje k majstoru Šimunu. Ovaj kako ga vidjė, gdje ide, povikne na sàv glas: »Eto sudca! Ja sam propao!“ U to udje i sudac u sobu. Kuknjava i lelek stade sa svih stranah. Žena Šimunova leži polugola na slami, a djeca oko nje pište kao gladni ptičići. Sudac gledajući to, nemogaše se dugo razabrati. Napokon otvori usta, i reče vrlo tronutim glasom: »Neboj se, Šimune! Ja niesam došao iz nikake zle namjere k tebi; ne, nedao Bog! Ja sam k tebi došao, da te opomenem, da se vratiš s puta, kojim očevidno srneš u vječnu propast. Vrati se, Šimune! još je uviek vremena, da se popraviš, i da budeš onakov, kako si i prije bio. Za ono sinoćnje što si učinio, i za koje ti vrlo dobro znaš, opraštam s milim Bogom. — Dozovi se, Šimune, molim te kako brata svoga, i neigraj se glavom; jer velim iskreno, kako si prostreš, onako ćeš i spavati!“

»Ah gospodine! molim vam se, oprostite,“ vapijaše krojač Šimun Petrić, klečići na koljenih, »smilujte se na me nesretnika i na ovu siročad — od težka se glada porazboljevala! Jest, ja sam svemu kriv — ja sam vas oplienio — ah gospodine! već dvie nedjelje prodjoše, da u mojoj kući ni zalogaja kruha nema!“

Sudac slušajući to ražali mu se vrlo, te reče tronuto:

»Prijatelju! ustani i netuži, čuo sam sve. — Ovo ti je pet dukatah za uru, da mi ju izkupiš, a drugih deset dajem ti na to ime, da si nakupuješ koje šta, što ti treba za tvoj zanat, pak mi zadaj poštenu rieč, da ćeš se odsele okaniti pijanstva, ter onako živiti, kako se pristoji dobru kršćaninu i poštenu gradjaninu. Šimune! pogledji si ženu — pogledji svoj porod. — To je, Šimune, sve s tebe! Šimune! daj mi i opet rieč, da ćeš se popraviti.«

Šimun i po drugi put dade rieč, da će odsele pošteno živiti.

„Evo moje ruke, Šimune! Tako, kad ti što uztreba, pokucaj na mojih vratih, i dobit ćeš!«

„Ala je to bila duša od čovjeka!“ reče Miloje, koji je otvorenih ustijuh slušao konac pripoviedke.

„Zaista, Miloje! ovaki su ljudi dan današnji riedki. Malo ih je naći, koji bi se držali one Spasiteljeve izreke: »L j u b i b l i ž n j e g a s v o g a k a o s a m a s e b e.“

Sitnice.

— Književnost. Od sbirke igrokazah za mladež, što ju je oglasila knjižara Hartmánova izašao je I. dio, koji zadržava tri male izvorne za djecu sgodne predstavice od gosp. Truhelke. Ako se nevaramo, to je ovo u našoj književnosti prvi pojav te vrsti spisah za mladež, i mi želimo, da bi si srdačna odziva stekli medju omladinom, kojoj ih i preporučujemo. G. nakladnik ima u rukuh gradiva i za II. dio, te će i taj čim prije pod tisak dati, ako mu se samo iole prodja pokaže. Obraćamo dakle pozornost prijateljah omladine na to, a osobito sada o novoj godini, gdje tom knjižicom svojoj djeci za mali novac učiniti moga veselja, a uz to pružiti joj i ugodnei koristne zabave. Knjižica je ukusno tiskana i liepo kartonirana, a staji samo 30 novč.

— U Pešti obstoji već od jedno dvie tri godine družtvo srbske omladine pod imenom „Preodnica,“ kojega je svrha, podticanje i vježbanje u književnih radnjah; od prilike onakovo družtvo, kakovo je i ovdje god. 1853. medju omladinom zagrebačkom osnovano bilo, nu koje je žalibože bachova vlada na brzo zabranila; il od prilike onakovo, kakovo su prije dvie ili tri godine osnovati hotjeli zagrebački pravnici, a kr. namjestničko vieće nije dopustilo. To srbsko družtvo usried magjarske Pešte rukovodi slavni naš pjesnik gosp. Jovan Jovanović, koji mu je predsjednik, i ono hvalevriedno napreduje i posluje, te jako blagotvorno djeluje i na ćudorednu i na znanstvenu naobraženost tamošnje naše omladine. Dapače ono si je liep glas pribavilo i na istom književnom polju, te je već mnoga liepa radnja pod imenom „Preodnica“ objelodanjena bila u raznih naših listovih, naročito pako u novosadskoj Danici. A sad u najnovije vrieme izdade isto družtvo u korist novosadskog narodnog kazališta knjižicu „Preodnica“ veoma krasna i zanimiva sadržaja. Nije u njoj možebit samo kojekakvo zaljubljeno prinavljanje, niti samo sentimentalno cvilenje, niti pako puko stihovanje bez soka i smoka, bez soli i mozga; nego su u njoj većinom članci ozbiljni i zanimivi, kao što je i u ovom broju započeti članak „Konj u Srbina“ od Jovana Petrovića; a njekoji su upravo i od znanstvene i umjetničke vriednosti. Jednom riečju, sadržaj je upravo izabran, te mi tu knjigu svojski priporučujemo odrasloj omladini, jedno da podpomogne domorodnu svrhu, kojoj je knjiga namienjena, drugo što će se njom ugodno i koristno zabaviti, a napokon, jer se upravo i pristoji i dolikuje, da naša omladina ponajprije podupire, što njihovi sudrugovi na književnom polju rade i poduzimlju. Ovdje u Zagrebu dobiva se Preodnica u knjižari g. Svetozara Galca, a ciena joj je samo 60 novč. — Za veću preporuku evo još sveg njezina zanimivog sadržaja: Gjurgjevi stubovi (mali epos) od Laze Kostića; Karlovački djak, pripoviedka od pokojnog Koste Ruvarca; Pastirova vrula, pripoviedka u vez. slogu od Mite Popovića, Stara klasičnost, od Jovama Turomana; Jerina, pripoviedka u vez. slogu od Gjorgja Bugarskog; Konj u Srbina, od Jovana Petrovića; Prometej, od Laze Kostića; Značajnost dubrovačke književnosti, od Koste Ruvarca; Ljiljan cvietak, Kaži mi se, pjesme od Gj. Bugarskog; Je l' da si, od Mite Popovića; Jedno veče u Fruškojgori, od Svetozara Savkovića; Pjesma i poljubac, Što ti tako, pjesme od M. Popovića; Nješto o pismu, od Stevana Popovića; Oj očima tim sunčanim, Desno krilo, U noći, pjesme od Laze Kostića; Mučenica, novela od istoga. —

— Izašao je i IV. svezak „Književnika,“ te je njim dovršen drugi tečaj. Ovaj vrli organ naših učenjakah izlazit će i nadalje, i mi ga srdačno priporučujemo svim prijateljem ozbiljne znanstvenosti. — Ciena je cielog tečaja 5 for. — Svaki arak izvorna sastavka nagradjuje uredničtvo sa 20 for.; a prima i ćirilicom pisane članke.

Riešenje računske zadaće iz V. br.

4	3	8
9	5	1
2	7	6

6	7	2
1	5	9
8	3	4

8	3	4
1	5	9
6	7	2

Ovu zadaću riešiše p. n. gg. Kost. Mandrović u Nov.-Gradiški, Josip Klopović učitelj, Lovrinac Ježek učitelj u Mar. Bistrici, Žiga Segen i Ivan Cerovski gimnazijalci u Zagrebu, Ivan Pajlok učitelj u Novih Cičah, Stip. Potočić uč. u Cirkveni, Marko Gavrić i Gjuro Divljaković učenici II. razredu pučke škole u Sotu. —

— Zagonetka s nagradom od Konstantina Mandrovića iz Nove Gradiške: Koja znamenita varoš u Evropi nosi mužko krstno ime; a koja rieka, kad joj se oduzme prvo slovo nosi žensko krstno ime?

Tri prva razriešitelja ove zagonetke dobiju svaki po jedan krasan album za fotografije; a ostali svaki po kakovu sliku. No iz jedne varoši dobit će nagradu samo dvojica, jer nebi pravo bilo, kad bi slučajno svi bili iz jednog mjesta. Riešenja neka se šalju u N. Gradišku na izdavatelja zagonetke, od koga će poslane biti i nagrade. U 9. broju „Bosiljka“ sliedit će odgonetka i imena gg. razriešiteljah.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 8. 15. siečnja 1866. **Teč. II.**

Dva brata.

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

Proleti iz gnjezda orlić
S orlom prvi krat:
Podjė bratac s bratom starjim,
A u krvav rat.

Al u prvom boju momku
Sreća bjaše zla;
Mladjanu mu grud razciepi
Rana samrtna.

Kad mu bjaše umirati,
Sbori junak mlad:
„Trostruk mi je brate dragi
Na srdašcu jad!“

„Jedan mi je jad rad majke,
Što mi kucnù sat:
Hoće li se od žalosti
Utješiti znat?“

„Hoće brate — izmolit će
Milost kod Boga,
Da u nebu nadje skoro
Sina miloga.“

„Drugi mi je jad rad ljube,
Dieve milene,
Da mi bolna kano cvietak
Tugom nevene.“

„Njegovat će majku tvoju
Cvietak ubavi,
Uz nju će se tješit s tvoje
Žarke ljubavi.“

„Treći mi je jad još brate,
Što mi valja mriet,
A junačkog čina neće
O men' znati sviet.“

„Hoće, brate, — preslavan ćeš
Dovršiti čin:
Za svoj tužni rod ćeš umriet,
Kao dičan sin.“

„Još mi jedno, brate, reci,
Šta ćeš jadan ti
Bez svog brata, a sriod pustih
Danah žalostni'?“

„Borit ću se, pa da budem
Ja osvietnik tvoj,
I da budem vriedan tebe,
Oj ponose moj!“

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

II.

Kakovo nam se čudo pred očima stvara? Što se to nanizalo uzduž silna Dunava? Mili Bože, sve palača do palače, kano silni, bieli gradovi! A što se je po Dunavu užurmalo? Da l' su guske ili bieli labudovi? Niti jedno niti drugo, neg su hitri paroplovci. Gledji samo, kako gusti dimak odvaljuju, kako vodu silno sieku, da im se na daleko trag vidi. Oto ti je Budim i Pešta, koji se valjda njekoč u nevrieme povadiše, te medju se Dunav izkopaše, a sada se opet pomirili, i buduć nisu mogli Dunava zasuti, sazidaše preko njega čudo Božje — silni lančanik.

Ponesimo se malko tom zahodnicom, a klupko Arijadnino neka nam bude taj silni lančanik; tu ćemo se opet steći. Bože mili, kakva tu krasota, koliko bogastvo, ali i kolika zloća tu vladati mora!

Stanimo malko, ako se nevaram, to smo na Elizabetinskoj promenadi, upravo pred njemačkim kazalištem. Kakav ono mladić na samotnoj klupčici sjedi, mora da strašne osnove smišlja, kad mu se ustnice grčevito stežu, a lice čas rumeni, čas bliedi. Prikučimo se bliže, mogao bi nas možda zanimati; eto šapori nešto:

„To li je vjera moja, dobroj majci zadata? Tako li se odužujem njegi i blagotvornosti milih svojih roditeljah? Ne, ote im ljage neću da nanesem! Idem, vratiti ću novce, pa se ukloniti iz ovoga mjesta, gdje sam sreću svoju pokvario. — Idem, ostavit ću sve drugove svoje i izbjeći ću zanjke, u koje me zla moja kob zapleta. Razoriti ću sve nedopuštene sveze, pa se vratit k svotoj rieči, što ju blagoj majci obrekoh, da ću biti dobar.“ Takove namjere snovaše u sebi ovaj mladić.

U tom htjedè da ustane, al eto njekoga predanj. „Héj, barátom, kamo si se uputio, nećeš mi izbjeći. Nu što to vidim, njekakav si smućen, kao da su ti šajke potonule, ili ti se ljuba iznevjerila; morebit ju je tko drugi zlatom svojim premamio! U tom, barátom, nesmiješ biti škrtac, već sipaj zlato, što više možeš, Aranyka ti je za njim vrlo pohlepna, pa bi ti se lasno mogla iznevjeriti, čim bi primietila, da ima drugi, koji bi ju mogao i htio bogatije od tebe nadariti. Nu na stran s otim! Danas imamo ples u Zrinjijevoj kavani, a i. nastavit ćemo šantalu. Veseli se barátom, što si jučer izgubio, možeš si danas dvostruko namiriti.“

„Hvala ti Gejzo na pozivu, danas me nebude medju vami. Vrlo žalim, ali nemogu, silno me glava zaboljela, a i gospodar me kod kuće treba.“

„Ebata, što blebećeš Karolyko, tebe da večeras nebude u našem krugu, gdje će i Aranyka biti?! Što si se s umom razkrstio, ili ti se možda kesa osušila? Prvo nevjerujem, a drugo se u tebe tako lasno nesgadja. Nebuncaj, barátom, već hajde Aranyka te jur željno čeka!“

»Izpričaj me brate dragi, za danas evo podaj joj ovaj prsten u znak stalne vjernosti, ali me nesili, da idem s tobom, rekoh bo da nemogu.

„Ej dakako, da nemožeš, moraš kući, da se Bogu pomoliš, i da se kaješ za jučeranje griehe. Ili ti je možda bolje Aranyeva Vilma u volji, nu kod nje čini mi se mnogo nevaljaš; zna ona, da ti njoj svoje srce, a Aranyki svoju kesu nudjaš. Odlazi, pa gledji da joj se umiliš, a ja ću u veselom našem družtvu sa žalosću razglasiti, da Karolyko ludari.“

Ove rieči, pune jedovita otrova, žacnu vrlo neugodno našega momka, i po svoj prilici da se je okanio prvanjih svojih mislih. »Ne, to nesmije da bude, da mene prijatelji moji preziru, da mene Aranyka — — — Kad sam jur tako daleko, idem do kraja, puklo kud puklo. Gospodar mi ipak oprostio nebi, a možda ću danas dobiti, šta sam jučer zaigrao, pa ću popraviti učinjeno zlo, i onda se s poštenjem na svaki način odavle udaljiti.« To rekav poteče za Gejzom, koji se je već podaleko odmaknuo bio.

Na kerepeškom je trgu kavana Zrinjijeva, u kojoj se skuplja pokvarena mladež peštanska.

U tu kavanu uljezoše i naša dva prijatelja, te čim oni unutar, sa svih stranah zaurlaju kojekakvi, ali ponajviše promukli glasovi: „Éljen a Karolyko!« a pred nje iztrči nakindjurena njekakva, čovjek bi rekao, dama. Svilom je odjevena, zlatom nakićena, te kud ona nogom, tud silan dah parfüma za njom. Lica je liepa, ali bez mjere nesramna; te se pred svim družtvom objesi Karolyku o vrat.

Opet zaori sa svih stranah: „Éljen a Karolyko! Éljen az Aranka!“ To su ti dakle bili Jovo i Junona u toj veseloj družbi bakantah i bakanticah.

Ali kako se u čas Karolyko promienuo! Da ga prispodobimo s onim zdvojnikom na Elizabetinskoj promenadi ni za vlas sličnosti u njem nebi našli. Uhvativ se izpod ruke sa Aranykom, posadi ju pokraj sebe, stane zvati konobare, vjerne sluge svoje, i u okolo bacati se samimi tvrdimi dvadesetkami. Za sve to dobio je svaki čas po koji uzhićeni: »Éljen“ a od svoje božice po koji cjelov. I cigani su mu svaki čas veselo zagudili. Nu upoznajmo se malko pobliže s osobom toga delije, da li je sbilja vriedan tolike časti od takove po izbor družbe.

Buduć da ljudi ponajprije odjeću razgledavaju i misle, da odjeća čovjeka čovjekom čini, razmotrimo i mi, kako je taj naš delija odjeven. Evala liepo, da nemože ljepše, živi je to »mode journal,“ kao da si ga izvadio iz izloge modnoga kojega krojača. Sve je na njem fino i ukusno, oko vrata mu visi dragocjeni lanac, a na njem maleni, ali tim skupocjeniji dobnjačić. Na svakom mu prstu po tri prstena, a na košulji sve zlatna dugmeta. Lica je pristala, blieda, ali ne baš zanimiva, jer iza ote bliedosti viri razuzdanost, a ta ga od svakoga poštenjaka odbija. Motrimo li ga pozornije, to bi se mogli pameti dozvati, da smo već takovo, ili bar tomu slično lice negdje vidjeli. Ali gdje? — U dalekom Sladkovcu. Nisu li potezi staroga Kriepostića i nejačkoga Milivoja skoro posve slični potezom novoga našega poznanca. Ali

pozor! upravo vadi taj delija svoj veliki pečatnik prsten sa prsta, što ima na njem napisano: „Károly Kreposztics.“ Je li moguće, dakle to bi imao biti sin poštenjaka Kriepostića? U takovu li ga kolu nahodimo? Zar je lažljivom postala ona rieč: „Dobro drvo dobar nosi plod.“ To je onaj Djagec, za koga je čak mali Milivoj moliti morao, i za koga se je angjelak, nedužna Zorica, tako duboko u molitvicu zaronila.

Bože mili, što su dobri ti roditelji skrivili, da si ih tako zlim sinom kaznio! Je li možda u njih krivnja? Aj što bi bila! Zar bi Zorica bila kriva, da ona na svom prozoru liepu uzgoji ružicu, i u najkrasnijem cvietu prijateljici svojoj pokloni, a taj krasani cvjetić da u nove svoje gospodarice opuzne, kad ga ova nebi htjela da goji i zalieva? Sjegurno da nebi; a tako neima krivnje ni na Kriepostićih, koji su si dobro sinka uzgojili, a tudja ga im zloba pokvarila. Dragojlo je bio prvorodjenac, i kao takova oboje su ga pazili kano oko u glavi; oboje su, kad se Dragojlo mladenačkom snagom opasao, natjecali se, kako će ga ljepše uzgojiti.

Otac htjede, da bude Dragojlo baštinikom njegova imutka, što mu ga milostivi Bog i šakom i kapom nadielio, a majka privoli. Valjalo ga dakle poslati u sviet, da nauči kako treba živiti. Ali u žao čas, nije se on naučio ničemu dobru, već je jadan pogubio i ono, što ga je imao. Imao stari Kriepostić znanca i prijatelja u Pešti, spomenutoga jur Aranya, k tom dakle odluči da pošalje sinka svoga, da mu povjeri zlato svoje.

Arany poštena takodjer duša, radostno ga primi, i kod njega bi Dragojlo doista dobrim ostao; da mu usudi kod poroda njegova inako usudili nebješe.

Sprema brižljiva majka čedo svoje, gleda da mu nebi štogodj uzmanjkalo, daleko je Pešta, a nezna kada će se opet vratiti. Mala sestrica oko njega skače i grli ga, a i maljašni bratac, još na majčinoj grudi, ljubko se smješi, kao da ga već poznaje. Dragojlo pako sjetan i neveseo sve otc znakove ljubavi zahvalno prima, snuje u srcu, kako će biti dobar, slušati nauke roditeljah svojih; osobito zlatne rieči svoje majke: „Budi dobar, radi i moli se Bogu.“ Raduje se jur, kako će sudrugom svojim liep primjer davati u svem, što je dobro i liepo. I u srcu se zavjerio, da će uviek na Boga misliti, njega ljubiti, a roditelje štovati, kako on zapovieda. Ali žalibože, često su i najčvršće odluke prilične puljku sapunike, što ga djetešce nadimlje; i već ga je liepo napuhalo, a dodje od zada drugo, puhne malo, i neima liepih onih bojah, neima pulice, radosti djetinje.

Sve je već za put pripravljeno i na kola stovareno. Suze se nježnoj majci kap po kap na blago okance nabiru; gleda mezimče svoje, kano da ga nikad više gledati nekani; i opet prigleda, nije li ipak štogod zaboravila. Kucne čas rastanka, treba poći i sinak plačuć obuhvati majčinu ruku, te ju vatreno cjeliva, a ona njega mal da svega neizljubi. Zaklinje ga i vjeri ljubavlju svojom, neka ostane dobar, na Boga neka misli, dok bo to činio bude, zla se strašiti neima; a on sve obećaje, štogod majka od njega želi. Na posljedku.

objesi mu o vrat zlatan križić i reče: »Dok ovaj zalog ljubavi moje na grudih svojih uznosiš, sjegurna sam, da ćeš mi dobar ostati. Čuvaj ga dakle, i pazi kao dušu svoju!«

Još se jednoč svi na okup izljube. Dragojlo klekne pred rodjenu majku, i zaprosi u nje sveti blagoslov, a ona mu ga dade moleći se Boga. Tople joj se suzice prospu sa oka na njegovu glavu, on ih oćuti, i svaka ga do srca dirne; ali neima tu duljeg oklevanja, on skoči na kola do oca, i njih nestane za mali čas.

Oj tužna majko, suze roniš za svojim zlatom, suze roniš i naričeš, kao da predmnievaš, da ga tako svietla više vidjeti nećeš; ćutiš da će ti u tužnoj riznici zlato potamnjeti! Nu utješi se bolna majko, neplači još sada, čuvaj suze za crnije dane!

* * *

Otac preda sinka prijatelju, i kune ga prijateljstvom, da mu diete čuva kano zjenicu u oku. Sinka si blagosivlja i ponavlja, što mu već majka sto putah rekla: »Budi dobar i moli se Bogu!" a sinak plače kao sinja godina i obećaje uvjek biti dobro diete, i nikad Boga s uma nesmetnuti.

Otac se vrati kući. Dragojlo šalje tisuću pozdravah majci, sestri i znancem. U brzo se priljubi novim svojim domarom; a kako i nebi, kad su svi bili dobri, te ga pazili kano svoga. Stari Arany i gospodja njegova u svem su mu na ruku išli, roditeljski su ga svjetovali i opominjali; a on im je zato od srca hvalio. S kćerkom njihovom a vršnjakinjom svojom, Vilmom, nedužno se je igrao, posao svoj je točno obavljao, na Boga je svaki čas mislio, roditeljem često pisao i tako u blaženom miru dane sprovodio. Često je takodjer po primjeru svojih roditeljah k sv. pričesti hodio, a na tom mu je putu bila Vilma uvjek drúgom.

Nu nebilo mu sudjeno, da se dugo toga mira uživa. Nemir mu njeki dušom zavlada, i on si ga nije znao odgonetati. Dolazio je u svojoj službi u doticaj s ljudmi, koji ga upoznaše s novimi misli, novimi nazóri, nevidjenimi i nečuvenimi do sada. U zao čas mnogo mu se je toga stalo dopadati, a u domaćem krugu njekako se poče nezadovoljnim osjećati: tiesno mu je kod kuće bilo, trebalo je dakle van u sviet.

Promjenu ovu primjete namah ukućani njegovi, i počmu ga ljubezno koriti, a on im se je svejednako izpričavao, te kad nije smio s istinom na javu, pomogao si je — lažju. Tim je staza jur bila utrta, trebalo je samo po njoj dalje poći, i razvržene bješe sve krasne odluke.

Kadikad dozvao se je jošte pameti, te je stao promišljati, kamo će napokon dospjeti, uztraje li tako. Bilo to osobito njekoga dana, kad je radi boležljivosti kod kuće ostati morao, te se duboko zamislio. Sjećao se onoga časa, kad ga je majka, tople suzice roneć, blagosivljala, i u dnu ga srca zazebe. Stane se izpitivati, kakov je onda bio, a kakov je sada, i odluči čvrsto, da će se poboljšati.

Poslje dugo vremena pomoli se opet jedanput pobožno i od srca, te u

takovih ga pobožnih mislih stigne san. Snilo mu se te noći, da je vidio majku, koja je doznala za njegovu promjenu, i s velike tuge mal da si nije oči izplakala.

Taj ga san još većma obodri i on odluči, da će se prve nedjelje izpovjediti i pričestiti, te iz nova početi nov život. Tu svoju odluku pripovjedi Vilmi, koja mu se i opet za drúgu ponudi.

Nadošla subota, on još uviek čvrst u svojoj odluci. U večer htjede upravo, da si srce pozove na račun, kadno mu bane u sobu Gejza, s kojim se od njeko doba uzko s prijateljio.

Da je možda Gejza prvo pokucao, nego li je u sobu stupio, Dragojlo mu se nebi odazvao, al ovako nije mu već druge bilo.

Gejza ga stane pitati za junačko zdravlje i pripoviedati mu kojekakve novosti, koje je Dragojlo rad slušao; te ga pozva napokon, da ide s njime u kazalište, jer da danas ljubimca njihova Aranka imade svoj prijam. Bila je pako ta predstavljačica Dragojlu u volju došla, jer je nješto liepa i prevejena bila, te je dobro umjela bezazlenog mladića k sebi mamiti. Dopao se i njoj Dragojlo kao najljepši medju svojimi sudrugovi, i što je donjušila, da u njega ili barem u njegova oca ima liepih grošah.

Napastnik osvoji pozivom svojim na polak nestalnoga Dragojla, koji je medjutim još ipak oklevao; ali kad ga Gejza i opet jače stade napastovati, privoli jadan i u žao čas.

Gejza odvuče sve na silu nesretnoga Dragojlu do kazališta. Tu se sastanu s obožavanom Arankom, a ona po običaju vrlo milostivo primi svoga Karolyka, kako ga je obično nazivala, te moj Karolyko zaboravi na liepu odluku svoju, na majku svoju, na san, na sve. Jedina Aranka mu se je po glavi vrtila.

Poslje kazališta primame ga opet zli njegovi napastnici u Zrinjijevu kavanu, gdje su kod čaše, kod kartah i u družtvu jadnih svojih junakinjah svu noć probdili. To je bila prva noć, u kojoj se je Dragojlo bez obzira svemu podao, te više jadan ni osvjestio nije; ništa bo ga već nemogaše s ote krive staze da svrati na pravi put.

Tek u jutro idjahu ti noćni junaci mamorni kući. Dragojla sretne u putu Vilmu, gdje ide u crkvu, i znao je kamo ide. Mogao bi joj se pridružiti, da se bar pomoli Bogu, buduć je nedjelja bila; nu počem ga je glava boljela, to mu se nije htjelo u crkvu ići.

Ako je dosele višeput raztrešeno molio, odsad mu molitva nije ni na kraj pameti dolazila; u poslu svojem postajao je neurednim, netočnim; svaku bi skoro noć u Zrinjijevoj kavani probdio kod čaše. kod kartah i kod svoje Aranke. Novci što mu ih otac pošiljao, nebijahu mu dovoljni, trebalo je tu dakle da nješta založi.. Najprije morade u založnicu zlatni, dragim kamenjem urešeni križić, što ga je bio od majke u zalog velike ljubavi dobio; za njim zlatna ura, lanac, prstenje. Kad pako sve to nije dosta bilo, a tako se posve prazan pred svojimi drugovi pokazati sramio, trebalo je smoći novacah ma

iz oka iz boka. Gospodar njegov, koji ga je vrlo ljubio, predao mu je bio knjigovodstvo, a to mu dobro dodje, jer tu si naš delija pomagao, kad mu uztrebalo novacah. Nu i to još nije bilo dosta, još je valjalo dalje poći, te se istom nad ponorom osvjestiti.

Aranka, taj njegov zločesti duh, dade mu njekom prilikom razumjeti, da bi ona htjela s njime da pobjegne, samo ako je u njega dosta novacah. Neka gleda, da ih si kako pribavi, te će onda njih dvoje u daleki sviet, da žive po svojoj volji.

Ta se osnova dopala Dragojlu, te on stao misliti, kako bi mogao do novca doći. Jednom utjera na ime svoga gospodara znatan dug od 20.000 for. Pregledavajuć ote novce, pomisli u sebi, kako bi dobro bilo, da su njegovi, i namah mu se iztakne druga misao: „Zašto nebi mogli moji biti, ta evo su mi u šakah. S njimi mogu u Ameriku, pa tko će za mnom!"

Ta ga misao tako oblada, da joj nesretnik i podležè. Prigrne novce, te ode, da si vruću glavu razhladi, upravo pred kazalište na Elizabetinsko šetalište, nebi li možda gdje Aranku susreo, da joj javi hudobnu svoju sreću. I tude ga mi zaskočismo, te se upoznasmo s tim odrodjenim sinom sladkovačkog dobročine Kriepostića.

Pratismo ga s drûgom njegovim Gejzom u kavanu, i vidismo kako ga tamo primiše.

Kad bi se već do volje napili i po svom načinu našalili, zavuku se u pobočne sobice k zelenim stolovom, te udri kartaj. Naš Karolyko i tude prvi svejednako viče „bank!" pa opet „bank!" Svi mu se čude, kako on to danas baš ljudski udara, i nitko ga i nežali, što mu se je sreća iznevjerila, te neprestano gubi. Već je polovicu ukradjenih novacah izgubio, nu to mjesto da ga u dobri čas osviesti, još ga većma razjari, i on stane još jače igrati, dok napokon i zadnji forint iz kese nebaci i zora zabieli.

Igrači se dignu od stola svi veseli, jer su si dobro napunili žepove, a naš Karolyko, kao lud iztrči na ulicu.

Kamo će? što će sada jadnik? Novce je zaigrao, te se boji gospodara. Prijatelji njegovi kad saznadu, da je bez pare, izsmjehavati će ga. Skrajna ga napopade zdvojnost. Nebo se naoblačilo. Samo što se kiša oborila nije. On kao bez glave bježi na prekrasnu obalu Dunava i strašnu zamisli misao: jednim skokom učinit si životu kraj. Već je dokončao, da će tako najbolje biti; nemari za vas onuda hrleći sviet, već skine šešir, i u taj hip pade mu njekoliko kapih kišice na razvrućenu glavu, i vrućica ga za čas ostavi. Za čas dodje k pameti, sjeti se suzah majčinih, kako su mu njekoč glavu oblievale.

Bože mili, ala si milostivan, kap kišice tvoje spasi očajnika, sgrozi se biednik s nakane svoje i stane razmišljati. „Što sam nakanio? smrt si zadati, život si uzeti, a imam li tomu právo? Jesam li si sam život dao? Neće li zato od mene Bog račun iskati? Pa šta bi si time pomogao, kad si i duše tako ubiti nemogu. Ne, odustati ću od toga. Hvala ti, dobri Bože, za otu novu

milost, a odsele nastojat ću, da je budem vriedan. Oh premili, oj tužni roditelji, izgubili ste sina, ali opet ste ga dobili, ako ne na ovom svietu, a ono na drugom; jer ako sam si zloćom svojom zaigrao ovaj život, gledat ću, da po skrušenoj pokori zaslužim barem vječni! Hvala ti Bože na hladnoj kišici, ona me osvjestila, a tebi majko na toplih suzicah, one me pameti dozvale. Idem, obtužit ću se sam kod gospodara, neka čini sa mnom, kako ga je volja, sve ću podnositi, da samo mogu griehe svoje oprati. Oj Bože, koji si mi u tolikom zlu ipak vjeru sačuvao, i svake me nisi milosti lišio, hvala ti, hvala srdačna; primi odluku moja, kojom ti poboljšanje obećajem, i daj da mi sada bude blagoslov majčin od koristi! Majko sladka, da sam te slušao, da sam radio i molio se Bogu, zla družtva izbjegavao, i uha im nimalo nepriklanjao, nebi tu bio, gdje sam. Nu što je bilo, prošlo je, Bog će dati, te će bolje biti!«

Tako uzdisaše skrušeni griešnik, koga prevelika milost božja nad ponorom ustavi, jer je uslišala molitve pobožnih roditeljah i nedužne sestrice; pobaci on grozne misli svoje i vrati se natrag u grad.

(Dalje sliedi.)

Oproštaj

veleč. gospod. Stjepanu Novotny-u,

bivšemu učit. zagreb. preparandije a sada župniku u Ferićancih, prigodom odlazka od zahvalnih učiteljskih pripravnikah.

Vrieme, koje sve pokriva
Tamnim plaštom zabitnosti,
Neće izbrisat čuvstva živa
Vječne naše zahvalnosti.
Torkvat Brodski.

Gle! na kršu na kamenoj stieni
Uzdiže se stablo ponosito,
A na vršku u grančicah sjeni
Od sokolke gnjezdo je savito.
Sokolići u gnjezdu su mladi,
Sokolka ih nježnom brigom dvori
Hranu noseć, da netrpe gladi,
Svaki časak polećuje gori.
Kad su ptići malo ojačali
A od njih se sokolica dieli,
Kako svaki brižnu majku žali,
Kako li su sjetni, neveseli.
A i naše još mladjahne grudi
Pritisnula bola nam je vela,
A ta tuga od tud se probudi,
Što gubimo vriedna učitelja,
Koj u svomu nastojanju revnů,
Viek pravedan, ljubezan i mio,
Pružao nam hranu je duševnu
I u srca vjeru spasa lio.

Tvoja djela učitelju mili!
Viek će sjati ko' traci sunčani,
Jer nauci, što smo ih dobili
U srca su naša zakopani;
Ti pokazo si nam stazu pravu
Ljubeć milu našu domovinu,
Njezinu si promicao slavu,
Što dolići domorodnu sinu.
Časak kobni sve dolazi bliže,
Koj nas s Tobom ima da razdruži,
Tuga rezka u grudi nam siže,
Svakog od nas bolno srce tuži.
S Bogom dakle učitelju vriedni!
Ljubav naša svuda nok Te prati,
A dok grob nas nepokrije ledni
Tvoj će spomen medju sami sjati.
U sreći Te, o sokole sivi!
I u svemu dobru ovog svieta
Zadovoljna Višnji nek poživi,
Jošte mnoga, nebrojena lieta!

Konj u Srbina.

Od Jovana Petrovića.

(Dalje.)

Srbskomu junaku bio je konj desna ruka, i nigdje gotovo nema govora o junaku, da mu se i konj nespomene. On je pratio našega junaka u lov i u boj, u biedu i u smrt. S najvećom brigom njegovao je on konja svoga, njegovao ga je po sedam godinah, samo da mu bude valjan, da se nepostidi s njega medju ostalimi junaci. Zato se i brinuo onako, da oprema konjska odgovori i ljubavi i dostojanstvu njegovu. Pa kako je izgledala ta oprema?

„A na vrancu čultan do koljena:
Čisti skerlet zlatom izvezeni,
Zlatne kite biju po kopitam',
Bojno sedlo od šimšir-drveta,
Šimšir-sedlo srebrom okovano,
Na oblučju kamen sija dragi,
O oblučju gospodsko oružje —
Zauzdan je uzdom pozlaćenom.“

Eto tako je bio opremljen konj srbskoga junaka! Pa komu neće zaigrati srce, kad vidi takova konja, taku opremu, a vrh svega na konju onaka junaka, kao što su naši bili?

Da vidimo sad, kako je naš junak svog konja pored njege i ljubio, koliko li je pouzdanja unj polagao. Gjuragj Senković bude pod starast od Turčina na mejdan (dvoboj) pozvan, ali sa staračke slabosti nemože nanj da izadje; a ovamo opet nije rad pustiti nejakog jedinca svog, Ivana, bojeći se da nebi poginuo. Na veliku molbu njegovu pusti ga ipak, te sedlajući konja ljubi ga „medju oči,“ i pun nade i povjerenja preporučuje mu sina svoga:

„Ao, doro, vrlo dobro moje!
Dosta li smo, doro vojevali,
Iz Turakah roblje izvodili,
Od Turakah glavah donosili!
Sad sam, doro, ostario vrlo,
Ja nemogu više vojevati,
Sad te šaljem s glavom nerazumnom,
Sa Ivanom, sa jedinim sinom:
Iva j', doro, glava nerazumna,
Čuvaj, doro, čedo moje, Ivu!“

Koga neće tronuti ovaka ljubav, ovako povjerenje spram konja! Neće li svaki priznati, da tek Arap konja ovako ljubiti može i ljubi? — — A da bi se i bolje uvidilo, kako je Srb — junak i čeznuo za čestitim konjem, evo da još nješto napomenem.

Svaki će znati, da je Srbinu lična sloboda najveće, najdragocjenije blago njegovo. Slobodu je volio neg život svoj; ta i na što mu život, kad nema

slobode! Pa i toj tako silnoj ljubljenoj slobodi predpostavljao je on robstvo, nizku službu, samo da dodje do valjana konja. Tako vidimo, kako Ljutica Bogdan služi vojvodu Dragiju devet godinah „za dobra iz potaje šarca!“ Devetpunih godinah služiti, devet godinah slušati tudje zapoviesti, pokoravati se tudjinu, pa možda i najprostije poslove izvršavati rad jednoga konja — nije li to već i suviše?

No kad već junak ima čestita konja, toga onda i čuva kao zenicu svoju. Valjda nema blaga, za koje bi ga dao od sebe. A kad junak konja pokloni, to onda drži da je najveći, najdragocjeniji poklon prikazao, i onaj mora biti čestit i ugledan medju braćom, koji konja na poklon dobije . . . Obično su ga poklanjali na vjenčanju tast zetu, ili na samrti otac sinu. A nema li junak na samrti ni sina, ni roda, ni čestita pobratima, to će prije pogubiti konja svoga, no što će ga poslje sebe ostaviti. I Marko je svomu Šarcu glavu odsjekao, kad je umirao: „Da Turčinu nečini izmeta.“ Ovo je naravno bio hrdjav običaj i silno je skodio razplodjenju i razprostranjavanju dobrih konjah, ali je Srbin po naravi zavidljiv, pa nemože da trpi, da mu tudjin, a još manje dušmanin konja jaše, koga je tako jako ljubio.

Samo je taka ljubav mogla i morala proizvesti obratno i ljubav konja prema gospodaru. I zaista, koliko je teretan zadatak, zadobiti naklonost nerazumne životinje, opet ga pored take njege i ljubavi naši junaci u punoj mjeri rešiše. Govore, da je bilo konjah, što skapaše nad mrtvim gospodarom, a nehtjedoše ni kapi vode ni hrane okusiti. Kako je žalostna ona pojava, kad poslje smrt najmladjeg Jugovića (Damjana) konj mu Zelenko u po noći zavrišta, a mati Damjanova zapita ljubu sina svoga: „Što nam vrišti Damjanov Zelenko?“ Ljuba pak uvjerena o medjusobnoj naklonosti i ljubavi junaka i konja, odgovara:

„Njega nam je Damjan naučio,
Do pó noći sitnu zob zobati,
Od pó noći na drum putovati:
Pak on žali svoga gospodara,
Što ga nije na sebi donio.“

A kao što je konj najtužniji, kad mu nema gospodara, tako je opet i najveseliji, kad je on uz njega. Onda mu je, štono vele, srce na mjestu! Ovo možemo i danas viditi. Kočijaši l' tko drugi osim gospodara, to se konj skunji i jedva noge miče, a maši l' se gospodar uzde, odmah kao da ga njeka nova vatra obuvati! Odmah se zabeči i ponosi, odmah je radosniji. Samo u največoj nevolji, kad uvidi, da mu gospodar bez uzroka nepravedno na njega zaboravlja, iznevjerit će konj junaka. Kako je liepa slika trpljivosti i odanosti do krajnosti u onoj divnoj pjesmi: „Konj junaka ostavio, na zlu mjestu u Kosovu.“ Kako živim bojami crta tu konj nemarnost gospodara svoga:

Nije meni dodijalo
Bojno sedlo šimširovo,

Niti mi je dodijala
Težka uzda izkićena,

Niti su mi dodijali
Česti puti na daleko;
Veće su mi dodijali
Česti puti u meanu;
Mene vežeš za meanu,
A ti ideš u meanu,
A ja konjic žedan, gladan,
Kopam zemlju do koljena,
Grizem travu do korena,
Pijem vodu sa kamena.

Nije li to dosta dovoljan dokaz nemarnosti gospodarove? Pa nije l' tu podpuno opravdan postupak konja?

Inače je konj svaki mig svoga gospodara razumievao. Istina da je trebalo obučavanja i strpljenja, dok se do tog došlo, ali čelična volja naših junakah održa i tu pobjedu, te učini od konja ono, što samo čovjek od živinčeta može učiniti. Pa čemu je učio Srbin konja svoga? Je li ga učio brojiti, sjediti za stolom ili igrati, kao što to drugi civilizacijom omekšani sviet čini?

Nije! Srbin nije išao na to, da se sviet divi vještini njegova konja, ni da ide s njime po svietu, te da ga za koru hleba pokazuje; ne njegova namjera mnogo ljepša, mnogo plemenitija bijaše. On je znao, da mu se valja biti sa dušmaninom, znao je, da živi u vremenu, gdje ga sa svih stranah svaki čas očekuju opasnosti, pa u tom uvjerenju tražio je on koga, da mu bude pri ruci. I tako ga je namjera namjerila na konja. Znajući dakle, da mu se valja boriti, obučavao je Srbin i konja svoga boju:

„Nemoj dore uzdom zabuniti,
Ja sam doru boju naučio,
Vješt je dora boju na mejdanu,
Dora ćete sobom zaklanjati,
Izpod britke sablje uklanjati.“

(Konac sliedi.)

Nove slike iz prirode.

Od Mijata Stojanovića.

I. Na dunavskoj obali.

Valjalo mi je oko 10. ure pred podne poći parobrodom put Beča. Očekujuć parobrod odozdol iz Oršave šetao sam se naspom blizu dunavskog briega. Rano sam uranio. Kadgod već svane dan, mrzko mi je ležati u postelji, tako sam se naučio od svoje mladosti, pače od djetinstva, kad sam morao tjerati marvu na ranopašu. I taj dan uranio sam suncem, i čekajuć parobrod šetao se uz Dunav. Sunce netom izišavše sijaše bliedo kroz kus oblačak, nebo bijaše bliedo plavetno, tek modrenjasto, slabačak vjetar duvaše tihim šušnjem izmedju grančicah i hvojah okolišnih drvah, a dunavski vali polagano pljuskahu o brieg. I ja bijah tako razpoložen kao i narav okolo mene; bijah nješto sjetan, neveseo, turoban bez uzroka, kao umoren bez posla; šta više čudne mi se uzrojiše misli u glavi, valjda sam se i rodio sjetan i neveseo na taj sviet. Čudnovata je voljda ćudi, duše u čovjeka. Ima ljudîh, kojim ostaje

mirna duša u najbiesnijoj nuždi i nevolji, koji trpeć najžešći bol i nalazeć se u očevidnoj pogubi još se šale; a ima drugih, koji se snužde, raztuže i ražaloste ne samo gledajuć pokop čijigod, nego i slušajuć glasbu ili bučno veselje i veseli uzklik znadu se namrgoditi. Tako biva i meni. S plakano jutro onog dana raztužilo me je. Poslje oko 9 urah razvedri se nebo, jarko sunce veselim licem obasja sviet, učini se najljepši jesenski dan, kao kad se neznatno gondje (pup) razvije u prekrasan cviet. Žarko sunce sijaše sa modra neba i obasjavaše uz brieg i na briegu ležeći Zemun i s onu stranu Save na briegu liepo ležeći Biograd i obližnje planine i Dunav veličanstveni i Savu našu vodu hladnu, kao da je veliko blištajuće se oko svevišnjeg duha, koji uzhićen gleda svoje vlastito djelo. I moja se duša poče razvedrivati a srce u grudi veselije kucati. Vozeć se Dunavom gore uz vodu stajao sam na krovu broda i nasladjivao se promatrajuć s lieve strane ogranke kršne Fruške gore, a s desne najprije do Titelja banatsku, a odonud bačku ravnicu i oštrova dunavska, medju kojimi se odlikuje svojim prostorom ada koviljska izmedju sriemskih Karlovacah i Kovilja. Fruška gora obrasla šumom i vinovom lozom od podnožja svoga do tjemena, a razgranjena na mnoge ogranke, izmedju kojih su dražestne doline sa sadi i vrtovi i vinogradi. Ravnicom su opružene plodne njive, ade pune vrbakah, rogoze, ševara i trske i nješto čestine za sienokoše. Sve puno živinah i bilinah bez broja. Šta se ondje sve nevidi u onih krasnih predjelih: planine i ravnice, šume i livade, voda i kopno, sela i gradovi: Titelj ubavi na Tisi, Slankamen na desnoj obali dunavskoj sa razvalinami starog grada Brankovićah, Karlovci, stolica srbske patriaršije, Petrovaradin sa jakom tvrdjavom na stieni kamenitoj i ladjanskimi predgradji Rokovom i Ljudevitovom dolinom i s Tekijom, crkvom proštenja gospe sniežne blizu briega Vezirac, gdje je naša vojska u sedamnajestom stoljeću potukla hametom Turke. Naprama Petrovaradina opružen bačkom ravnicom Novisad, važno trgovačko mjesto; dalje Kamenica, Čerević, Futok, Ilok sa razvalinom starog grada Ujlak. Putujuć po liepom vremenu sve to viditi sa broda, kao u panorami ugodno je i milo. Od srca sam se veselio i nasladjivao svimi predmeti prirode i ljudske umjetnosti, koji me okružavahu.

Nauk o zdravlju.

Jelo i pilo.

(Dalje.)

Zato nam je voda neobhodno potrebno hranivo, i mi bez nje nemožemo biti zdravimi. Treba se dakle priučiti, da se svako jutro čim se ustane popije čaša svježe i hladne vode, a isto tako i svaku večer, prije nego li se ide u krevet, obdan iza pako svakoga jela, naime iza doručka, objeda, južine i večere. Rekosmo hladne, jerbo ona puno bolje djeluje, nego li ona, koja je već odležala ili je topla. Tko puno govori, ili se u prostom zraku puno trudi i znoji, taj treba mnogo više pića nego li onaj, koji sjedeći život sprovodi.

Dobra voda ima uviek u sebi nješta ugljičnine i zraka, bistra je, kriepi, a neima nikakova tieka. Škodljiva je svaka voda, koja u sebi ima životinskih ili bilinskih tvarih; a to se pozna, ako za koju uru na dnu čaše ili druge kakve posude padne njeki talog, poslje pako njekolika dana neugodno vonja. Voda se može očistiti ili popraviti, ako se pusti procjediti kroz tavan drvenog uglja sitno stucana.

Težkom vodom zove se ona, koja u sebi ima puno zemljenih sastavinah, a lakom ona, u kojoj ih neima, kao što je to kišnica, te mnoga potočna i riečna voda. Laka je bolja za kućnu porabu, jer nečistoću bolje raztvara, rubeninu bolje pere, a sočiva brže kuha, nego li težka voda iz zdenacah.

Mlieko je iza vode najzdravije piće, a hrani više nego li ikoje drugo, jer njim samim može se već život uzdržavati, buduć da za izmjenjivanje tvarih daje sve petrebne sastavine. U mlieku plivaju vrlo sićušne, prostomu oku jedva vidive mastnene kapčice, koje mu bielu boju daju. Kad mlieko njeko vrieme stoji, onda skoče gore veće mastnene kapčice, te se kao vrhnje (skorup, kajmak) skidaju. Preostalo je mlieko nješto plavkasto i riedko i ima u sebi siriva (t. j. tvar sir čineća) i mliečnog sladora. Iza jutra pomuzeno mlieko ima u sebi manje mastnenih kapčicah i siriva, nego li na večer pomuzeno; zato večernje mlieko bolje hrani i laglje se probavlja. Mlieko je izvrstna hrana za djecu, bolestnike- koji se oporavljuju, i ljude, koji preveć mnogo rade.

Opojna pića kao: vino, šljivovica, pivo imaju u sebi vinovice, te njim djeluju na čovječe tielo. Za djecu je škodljivo svako takove piće, samo kad nješta više mastnih jedu, može im se i to samo kakada dati koja kâp vina I odrasli neka se čuvaju jakih opojnih pićah i neka ih uredno nepiju, ako žele da izbjegnu zlim posljedicam.

Razdraživa pića: kava, čaj i čokolada nisu nikakova hrana i nisu za mladež do 20 god. ne samo neprobitačna nego upravo škodljiva. Odraslim su probitačna pod stanovitimi uvjeti, jerbo njihovom pripomoćju i lošija hrana zadovoljava.

(Dalje sliedi.)

Tri pripovidke za malu djecu.

I.

Seoski župnik iz okolice R. pošalje po troje djece jednoga siromaka, da im dade skrojiti haljine za zimu. Već bijaše jako hladno, te je to troje djece sve drktalo od zime. Župnik ih posadi k peći i dade svakomu kruha i više komadićah pečenke donieti. Dvoje starijih odmah se late posla, te izjedu svoj dio u meden kus. Najmladje pako istom petoljetno diete gledaše svoj dio iskrajućima od radosti očima, ali ga se ni nedodirnu. „A zašto ti nejedeš?“ zapita ga župnik. „Odniet ću majci, ona je bolestna“ odgovori prostodušno mali. — „Samo ti jedi“ na to će župnik „ja ću ti nješto i majci poslati.“

„Ne“ reče diete, ja ću joj to odnieti, ona je bolestna“ i dobromu se djetetu zablište suze u očijuh kod tih riečih. „Pa zar ti nisi gladan?“ zapita ga župnik. Gladan sam dašto“ odvrati dječarac, „ali mi je mati bolestna.“ Tronut zagrli maloga duhovnik i dade još komad kruha i pečenke donieti. „Gle“ reče mu „to možeš sam odnieti sobom za majčicu; a sad jedi svoj dio.“ Diete pojede svoj kruh, nu pečenku svoju metne k majčinoj, te i nju odnese sobom za nju kući. Tako pripovieda gosp. župnik sam, pa zbilja vriedi ovaj čin sinovlje ljubavi i zatajenja da se objelodani.

II.

Gospoja B. sjedila je sama u sobi i radila, kad joj bude prijavljen njeki stranac, koji željaše s njezinim čovjekom govoriti. Gospodin B. nije bio doma, no imao se je za pol ure povratiti kući. S toga privoli stranac, da čeka nanj, i bude priveden u sobu. Gospoja B. primi ga udvorno i prijatno, nu skoro zatim mogaše jedva sakriti u sebi stanovit njeki nemir; znala bo je, da će joj se doskora djeca, Dragutin i Anka, povratiti iz škole, pa se je bojala, da neučine kakovu nepodobštinu, jerbo je stranac bio gurav i to tako neogromno gurav, da bi se odrasli, opaziv prviput takovu nakazu jedva mogao uzdržati od smieha. Kamo se je većma imalo toga bojati od djece, i onako uviek sklone na dobru volju. Još ona u misli, kako će težko izbježivu nepristojnost prepriečiti, kad eto ti djece po stubah te veselo stupe u sobu. Opazivši stranca zašute i pozdrave ga uljudno. Anka uze sag i sjede k prozoru, Dragutin sjedne k stolu i stane držaljkom risati na tablici svakakve slike.

Stranac motrijaše tronut ovo dvoje djece; zatim stupi Dragutinu k stolu. „Šta ti radiš mali?“ zapita ga dobrostivim glasom. „Rišem guske i race“ odgovori dječak. „A hoćeš li, da ti i ja štogod narišem?“ zapita na novo stranac. Dragutin ga ljubko pogleda i reče: „O da, molim narišite mi vojnika.“

„Dobro, ja ću ti narisati vojnika,“ reče stranac i uzme držaljku. Anka željna vidjeti, ostavi svoju radnju i dodje gledat risača preko ledjah Dragugutinovih. Ali gle, čim risanje dalje napreduje, tim i djeca budu smetenija, dok napokon do ušijuh nepocrvene; ali sasvim tim posve ozbiljna mukom muče. Vojnik bijaše gotov; nu kakav vojnik. Obraz mu kô u stranca, a mjesto telećaka grba kô u stranca, riečju: vojnik bijaše čisto takav kô i stranac, isto tako neprestan i smiešan; za cielo bi se bili Dragutin i Anka svako drugo vrieme grohotom nasmijali.

„Kako to?“ kaže na to stranac tronut do suzah, pa se vi nesmijete?“

Djeca neodgovoriše ništa, nego nježnim sažaljenjem motrijahu stranca. Sad ih on uhvati za ruke: „O vi dobra djeco!“ zavapi vrlo ganut „ja sam hotio vaše dobro srce, vašu nježnu ćutljivost do dna izkušati. Blaženi roditelji, koji tako dobro uzgojenu djecu imaju; blažena djeca, u koje su tako čestiti roditelji! Meni su se često podsmjehavali i rugali poradi moga oblika, ja se nisam ljutio radi toga, oprostio sam nerazboritim, ali vas dobra djeco, vas ću dok živim zadržati u zahvalnoj i srdačnoj uspomeni.“

III.

Bio njeki pobožan otac, pa je imao četvero umiljate djece, koja su mu bila utjeha i radost u starosti. Kad bi on večerom od žege dnevne i posla trudan dolazio kući, djeca bi mu radostno u susret trčala, otirala mu znoj s čela, i pripoviedala natječuć se u ljubavi, šta su koristna kroz dan naučila ili kako se liepo zabavljala; a nježni bi se otac srdačno radovao nad pripovjestmi o nevinih njihovih igarah i domišljatih dosjetakah.

„Oče, mi smo se danas igrali boje“ rekoše mu, kad ga njekog dana pozdraviše i u sjenicu sprovedoše. „No, pa kakove ste si boje izabrali djeco?“ zapita ih otac, sjednuv s njima skupa.

„Ja sam si“ reče Vatroslav, stariji brat „izabrao crvenu; jerbo crvenilo to je boja ljubavi.“

„Dobro sinko!“ reče otac; „samo da bi ljudi imali posvuda dosta ljubavi božje i bratinske, sviet bi postao rajem; jer nemajka ovomu svietu ljepote ni sjaja, već sloge i ljubavi medju njegovimi stanovnici, da postane rajem.“

„A ja“ kaže Radoje „ja sam si izabrao modru; jer modrina poput vedra, nenaoblačena neba, to je boja radosti i veselja.“

„Liepo Radojica dragi!“ odvrati otac „jer neima milijega čovjeka, od čovjeka vedra, vesela srca.“

„Ja sam si“ sad će Joka njihova sestrica „izabrala zelenu; jer u zeleno oblači otac nebeski nadu težaka, rastući usjev poljski.“

„Dobro, ćerko moja“ odgovori otac „zato i jest zelenilo boja ufanja, pa kako bi bio čovjek nesretan, da neima ufanja.“

„A ja“ rekne napokon Stanko, najmladji sinčić „ja sam si izabrao bielu; jer bjelina to je boja nevinosti, a ures mladeži nevinost je i kriepost.“

„Vi ste djeco draga“ dovrši otac „svi baš valjano izabrali. Ali najvolim ipak od svih izbor Stankov, jer bjelina temelj je i skup svih ostalih bojah; i nevinost je izvor svake krieposti i radosti. Zato čuvajte samo nevinost srca, pa vam neće nikada pomanjkati ljubavi, ufanja i veselja. Jer uviek se smješi nevinu čovjeku presladka nada, a iz oka mu sjaje vedra misao i božanska ljubav.“

Sitnice.

— Iz Zagreba. U ovom listu već spominjano družtvo „učiteljska zadruga“ postiglo je napokon potvrdu družtvenih svojih pravilah, te je upravljajući odbor odmah i započeo svoje djelovanje. Svrha družtva, podpomaganje naime učiteljske siročadi, tako je plemenita, da će doista svaki čovjekoljub rada šta to učiniti, da družtvo u položaj dodje, da blagotvorno svoje djelovanje krepko i uzpješno započeti uzmogne. Dapače ona je upravo i domorodna, jer ako družtvu za rukom podje, da bude znatnijimi silami razpolagati moglo, to će ono pučkomu učiteljstvu veliku jednu skrb, naime skrb za nedoraslu dječicu u slučaju preranc smrti, ako i ne posve snimiti, ali svakako znatno umanjiti i olakotiti; te će se ono tada puno bezbrižnije, puno lagljim srcem, puno većom zadovoljnošću i mirnijom dušom posvećivati moći umnoj prosvjeti svoga naroda. Razvoj toga družtva leži dakle u interesu samoga naroda, i trebalo bi, da ga podupiru i obćine, a i svi pojedini rodoljubi, kojim je sbiljam do narodne prosvjete. S toga ga indi preporučujemo nesamo kao blagotvorno družtvo u obće, nego

osobito i kao domorodno s ovoga gledišta, i svim obćinam i svim rodoljubom, navlastito pako onim, koje je Bog obilnije zemaljskim blagom nadario. Upravljajući je odbor već osbiljno djelovati započeo, pozvao je učitelje, da družtvu pristupljuju i da si za svaki kotar izaberu po jednog pouzdanika, odlučio je izdati za mladež sgodan spis pod naslovom Liljan, uredit će čim prije glasbenu zabavu na korist družtvene blagajne, podnio je molbenicu za uredjenje loterije prigodom buduće glavne skupštine, a ovih će danah podnieti molbu vis. dvor. kancelariji, da mu dozvoli urediti za istu sgodu i izložbu učevnih i pomoćnih sredstvah pučke škole, pa je izdao i proglas na sve naše obćine, da bi one ovomu družtvu, koja šakom koja kapom, u pomoć priskočile, te će iste proglase ovih danah razposlati preko nadležnih oblastih. Iz tog se vidi, da je odbor pun dobre volje, te da će svamoguća učiniti, da zasluži pouzdanje, koje je unj postavilo pučko učiteljstvo Hrvatske i Slavonije. Nu neka i ono svojski uz svoj odbor pristane, te nek svaki u svom krugu revno promiče družtvenu svrhu, naročito pako neka svaki nastoji, da na svoju obćinu što više djeluje, kad spomenuti proglas na nju stigne. Samo takovim složnim djelovanjem bit će moguće, da se to mladjano i prvo samosvojno učiteljsko družtvo na slavenskom jugu bujno razvije, te spasonosnim plodom urodi i po učitelje same i po umni napredak miloga nam naroda. —

— U našoj hrvatskoj Rieci, divnom hrvatskom labudu na jadranskom moru osnovala je domorodna gimnazijalna mladež za sebe narodnu čitaonicu. Mi se tomu osobito radujemo, jer nam je to jasan dokaz, da i tamo naša nadopuna omladina pametnije i naravnije osjeća, misli i radi, nego li mnogi sjedoglavac i i nadrimudrijaš; jer nam je to neoborivo jamstvo, da kao što je Rieka dosada bila hrvatska, da će to i u buduće biti i ostati, te da uz takovu omladinu uzalud zazubice rastu magjarorsagovcem za ovim alemkamenom hrvatske kraljevine! Rieka je hrvatska, i mora to da bude, dok je jednog Hrvata na svietu! Živila mila riečka omladino naša! Bog te kriepio u tom liepom duhu, i divno nam napredovala na nastupljenoj stazi! Bože daj, da bi se u tvoj primjer ugledala omladina svih srednjih učilištah trojedne kraljevine, svega jugoslavenstva!

— Književnost. Kako prije spomenusmo, Zadruga je naumjela izdati za mladež knjigu pod naslovom Liljan, to je gosp. Ljudevit Modec, koji će ju urediti, već i književnike pozvao na književnu podporu. Mi molimo naše književnike osobito starije, da se po svojem običaju nebi oglušili i ovomu pozivu, nego da bi svojski priskočili i pripomogli, da se ta knjižica što krasnijim biserom i cviećem napuni i izkiti. Što na tom polju za svoj narod učine, bit će im doista veća zadužbina, nego li ma na ikojem drugom polju, jer na mladjima sviet ostaje, pa na koliko si za prosvjetu njihovu zasluge steku, na toliko su si je stekli za samu budućnost svoga naroda.

— Sa žalošću spominjemo, da je s novim ljetom prestao izlaziti naš jedini ilustrirani list „Glasonoša.“ Glasonoša je revno i valjano svojoj zadaći sadovoljavao, i sva mu je krivnja, što je prestati morao, ta, da je bio — list hrvatski. Da je bio njemački, franceski, pa ma baš i magjarski, ne samo da nebi bio morao prestati, nego bi doista uz svoj trud i napor pa i uz svoju prekrasnu spoljašnost još se i puno bujnije razvio i podigao bio. Nije li to jako kukavno svjedočanstvo za našu narodnu samosviest, za naše rodoljubje!?

— Naš mladi dobro poznati pjesnik gosp. Josip Eugen Tomić napisao je izvornu dramu iz domaće poviesti „O s t o j a ,“ koju vjestaci hvale. —

— Izašao je u Biogradu i drugi dio u ovom listu spomenutog i preporučenog velevažnog djela „Istorije filozofije“ što ga je izdao dr. Dimitrije Matić. (8. 4 l. 290 str.)

— Gosp. Gjuro Daničić latio se je prevadjanje svetoga pisma staroga zavjeta, i nedavno je u Pešti nakladom A. Rajharda izašla prva knjiga „Sveto pismo. Postanje ili prva knjiga mojsijeva.“ Na 16ni, 110 str., ciena 15 novč. — Preporučujemo što toplije ovu knjigu svim našincem, a osobito našoj omladini i radi njezina sadržaja i radi klasičnoga jezika Gjure Daničića. —

— Slovenski zabavno poučni list „Glasnik“ što u Celovcu izlazi, povećan je bez povišenja ciene za pol arka kod svakog broja. Medju inimi zanimivimi književnimi viestmi javlja i to, da će družtvo sv. Mohora ove godine tiskati „Življenje svetnikov“ u 6000, „Kortonica, koroška deklica“ u 4000, a ostale svoje ljetošnje knjižice u 3500—3800 iztisakah. — A u koliko se iztisakah tiskaju naše knjige? Pa od tiskanih koliko ih se uredno rasprodade? — Tko bi od nas na to odgovoriti mogao, a da se od stida nezarumeni pred svojom slovenskom braćom!? —

— U 2. br. ovoga lista pozvali smo naše obćinstvo na predplatu ili samo na predbrojenje zaista liepih pjesamah darovitoga našega pjesnika dr. Nap. Špun-Strižića. Žalibože moramo s njekim sramom priznati, da nam je taj naš poziv jako slabog odziva stekao. Velimo s njekim sramom, jer nam neslužі nimalo na diku, da u našem narodu toli malo čuvstva i osjećanja ima i za takovo miomirisno cvieće, kao što su to pjesme našega pobratima Napoleona. Mi dakle još jednoč molimo sve prijatelje naše knjige, da nam se neoglušе ovomu opetovanomu našemu pozivu. —

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 9. 1. veljače 1866. **Teč. II.**

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

III.

Dan, da si ga nemožeš ljepšega željti, dan proljetni sa svom ugodnošću i krasotom svojom osvanuo, sunce već podobro odskočilo i mora da je dan svečani, kad se mirni inače Sladkovac uzrujao. Sve je svečanom odjećom zaogrnuto, i sve se veseli, mora da je velik njekakav svetac. Il se možda s toga samo sve uzrujalo, što je nedjelja, te pobožni sviet u crkvu grne? Jest to; ali šta će tolika nedužna dječica u nedužnoj bielini? Kamo ona? Mora ipak da je njekakva osobita svečana sgoda. I jest, bio je tako zvani mali uzkrs, na koji se po odredbi sv. crkve nevina, do izpoviedi istom dorasla dječica k presvetoj pričesti pripuštaju. Pa kako ga crkva svečanim i važnim čini, tako ga i pobožni roditelji sa svoje strane djeci za uviek nezaboravnim učiniti žele, i pripravljaju im svakojako veselje.

Eno iz Kriepostićeve poznate nam kuće izilazi gospodja, a uz nju poskakuje vesela Zorica. Nakićena je kano mlada zaručnica, pa i jeste nejačka liepa zaručnica još ljepšega zaručnika. Nevina dušica njezina zaručiti će se danas nebeskomu zaručniku, te se toj golemoj sreći raduje angjeosko djetešce, raduje se jur od dugo vremena, te je ožudjeni danak težko dočekalo

S nevinim djetetom raduje se i nježna majka i vriedni otac, koji si mile svoje na tom putu prati.

Unidjoše u crkvu. Crkva je puna pobožne svjetine i nedužnih angjela kah; ali kad ugledaše Zoricu i njezinu majku, sve im se smierno ugiba, te ih dopred oltar prepuštaju. Sveti se obred obavi, bogumili pastir prosbori hvalu božju i obodri ovce svoje, neka nezaboravljaju tako lako ovoga dana; a opomene ponaglavce dječicu malenu, da se tako čista, kano što su danas i u raju nadju.

Ode svako diete veselo kući svojoj, a ide evo i Zorica naša. Ala je milo pogledati, kako stupa živ angjeo uz majkicu svoju, ide kao i da neide; već

reko bi da još svejednako pred oltarom kleči. Iz lica joj sieva radost, a odsieva u majčinom licu; nemože joj veselja svoga napripoviedati, i nemože joj se navjeriti, kako će uvjek nebeskomu prijatelju, zaručniku svomu, vierna ostati. Vjerom se vjeri, a raduju se nebeski angjeli, što su u zemaljskoj ovoj dolini stekli takvu vjeru.

Dobri Kriepostić da uzmnoža radost zlatke svoje, i da joj danak ovaj ovjekovječi, učini u kući svojoj veliko veselje, na koje si Zorica po volji pozove vršnjakinje i sudružice svoje.

Poslje podne začè veselje, u veselju i omrkoše, pa još nikomu nepade na um, da se rastaju. A kako bi se i rastajali, kad se istom razigrali; djeca izvode svoje igračke, a stari se milo razgovaraju, te si svaki na svom blagu oči pase. Čovjek bi mislio, da se to veselo kolo nikad raztrgnuti neće, a bilo bi ga i grieh trgati. Nu tko je na tom svietu stalnu sreću zapamtio? Zločeste su sestre sreća i nesreća, nikad si rukuh nerukuju, već svejednako nož i krv ostaju, te čas ona čas ova drugu ozliedi i nadbije.

I ovaj je put zavidnim okom opazila nesreća, gdje se sreća u tom liepom kolu bani, te joj u zao čas, kad nije sreća na opreza bila, granu na put metnu. Sve se raduje i nitko ni nesniva, da se u zlo vrieme uzradovao, i da će mu za mala presjest radovanje. Zorica upravo njekakvu šalu izvodila, i sve se dalo u smieh, te mu skoro ni konca ni kraja; nu kako obično poslje velike kakove bure nastaje mrtva tišina, tako zavlada i ovim veselim družtvom poslje poduljega silnoga smieha duboki grobni mûk. Sve mukom muči, te bi čovjek posve lako i posumnjao, jeda li još tko diše, nisu li svi listom zadnji smieh se nasmijali; da se prodrznuo miš po mekanih sagovih provlačiti, namah bi ga doušao. Tko bi u taj hip pomislio, da će se ta tišina na tako grozovit način prekinuti. Baš Zorica u tom, da opet niti zabave zaprede, ali joj na užasan jauk „vatra!“ zapne rieč u grlašcu. Svi se sakupljeni prepanu, svi bielim mramorom provrgnu, u nijednom neostadè ni kapi krvce, svi kao da u mah okrutnuli. Jedva što bi okom trenuo, sve se nebo zasvietilo, sva kuća Kriepostića u biesnom se plamenu našla; to družbu opet osviestilo, sabrao se svaki, komu do života stalo, te bježi kako i kuda koji znade.

Tko bi opisao jauk i lelek, koji se tu našao i tko izrekao silnu nevolju, što se tude sišla? Vrišću djeca na pol mrtva, a jauču matere od straha za svojom djecom; svaka si svoje zlato nariče i za njim rukama hvata, te u strašnoj zabuni i tudje dohvata; nu kasno je odabirati, bježi s tim, što u rukuh nosiš. Biesna vatra nepazi na jauk niti na nevolju, već ždere, čega se dokuči: u oka tren razkrovila kuću, i liže se eto već po stienah i prozorih u sobe drugoga sprata, a s drugoga sprata gmazi u prvi.

Jadni Kriepostići, zlo vam sunce zašlo, a još će vam gore ogranuti! Gdje ste? što nehajete za svoju nevolju? Nuto čuda golemoga, kako su ti ljudi hladni, eno sve se razbjeglo, sami ostadoše oni u sobi, Zorica se hvata alabasterna razpela, majka nejačkoga Milivoja, a otac slike bogorodične sa kesicom, i tad istom stali razmišljati, gdje bi kakovo blago zagrabili; ali su jadni

zakasnili, plameni jezici siču jur oko njih, i još časak neka se zaustave, to mogu onda i do vieka ostati.

Sav se Sladkovac sgrnuo na pomoć; ali neima tu pomoći, preotela vatra mah i odolieva svim zapriekam. Neprošla tomu niti jedna ura, a sladkovačka palača tužno je sgorište, opuckala nesmiljena vatra sve do golih zidinah, a i te su od silne žarine popucale. Tužan se sviet razišao, i ostalo sgorište pusto do njekoliko noćobdijah, što su imali vatru paziti, da se opet čemu neprikuči. Sve se jur umirilo, samo kadikad zasvjetluca po koji plamenak. Došetao i kralj noćni, mjesec bliedi, da razgleda što u njegovom carstvu biva. Došetao ali na brzo i odšetao, gustom se oblačinom lice prigrnuo, da nemora gledati jada i nevolje.

Bogati Kriepostić zadnji je sad prosjak u Sladkovcu, neima niti uzglavja svoga, da svoju trudnu glavu prisloni. Nebude li milostivih ljudih, to će mu valjat štap u ruku, pa od nemila do nedraga iskati koru tvrda hljeba. Kuku onomu, koji je na tudju milost spao; ako ga još i Bog ostavi, to za njega više sreće neima. Nu toga se u naših jadnikah nije bojati, Bog miliće svoje kazni, ali ruke svoje od njih neodvraća. Pa to kano da su živo osjećali jadni Kriepostići i time se u skrajnoj biedi tješili. Sve je žalilo Kriepostića, s kojim se huda nesreća toli mrzko poigrala; sve žalilo i njegovu gospodju i sitnu dječicu; ali ih nitko pod svoj krov nezove, nitko im ruke pomoćnice nepruža, i da nebijàše bogumile duše, koja za Boga znade, nevoljna bi obitelj pod vedrim nebom na tvrdoj zemljici ili rosnoj travici bez uzglavja usnuti morala.

Tako je u tom jadnom svietu! Dok se sreća s tobom druži i sestri, sve ti ruke stišće, za tvoje se prijateljstvo otimlje; a prevrne li se sreća, kao što je vrlo prevrtljiva, te si ma i bez svoje krivnje na nevolji, nitko te više nezna ili te znati neće; jer se boji, da neuztražiš u njega pomoći. Nu neima li u ljudih milosti, to ima u Boga, i u onih, koji za njega znadu.

Našla se takova duša i u Sladkovcu, tužnom pozorištu prežalostnog prizora, našla se u vriednom starini, župniku sladkovačkom, koji širom otvara vrata svoja, i radostno dieli sa sirotinjom, ma da bi bila i posljednja mrvuljica kruha, te zadnja kapljica vina. Veli bogoljubni starina, komu su uviek rieči božje u ustijuh, da onaj, koji hrani ptičice u zraku i odieva ljubice u grmlju, neće niti njemu dati da od glada pogine. On dozovne nesretne pogo relce u svoj stan, te im ponudi sve što ima, a ponaglavce liepom ih utjehom tješi, liepom utjehom, spasiteljem našim, koji je za nas nekriv sila trpio, više trpio, nego li smo mi ikad trpljeti kadri.

Nesretnici se utješili i vruće se Bogu pouzdali i nevolju svoju na čast imenu njegovu prikazali. Za prvu silu skonili se u župnikov stan, premda težkim srcem, buduć su dobro vidili, da su nepriličnе poštenomu starcu, koji jedvice sebe prehranjuje, a kamo će toliku družinu. Starost je već sama od sebe velika žalost, a kad se još pridruži ubožtvo, onda je pravi jao i pomagaj, onda je zlo i naopako. Lako je dok jošte ruke hraniti mogu, ali kad i one čovjeka na cjedilu ostave, onda živi iz milosti ljudske, a ta je vrlo riedka!

*

IV.

Da se otreseš malko tuge i žalosti, prenesi se umom svojim, čitatelju mili, u prekrasnu dolinu, što ju »slavuljevim dolom« zovu, i užij se krasote! Dolina je to kano da je u pó raja, kakovimi riedko koja zemlja na tom svietu do naše prekrasne domovine obiluje. Svega ti u toj dolini ima, čega ti samo srce zaželiti može, te nebi nikad rekao, da je i to dielak velike doline suzah.

U toj raj — dolici bieli se selašce, komu su ime nadjenuli „Slavuljevo,“ a viš sela ponosna se diže kula grofa Nemilića Slavujdvorskog, koja nad svom dolinom gospodi. Za kulom, ili kako bi tomu danas rekli, za gradom grofovskim liep je na englezku uriešen vrt, a za vrtom probujila zelena šumica, u kojoj se rado gnjiezde slavulji, i od njih svoj dolini liepo ime.

Priča ovuda narod liepu pričicu, koja da vam bude na veselje, pripoviedat ću vam je. Bio njekoč u nevrieme, tako veli narod, u gradu Slavujdvoru grof, koji je imao prekrasnu kćerku, imenom Ružica. Glavita je bila to djevojka, ljepša od rumene zore, bjelja od novoga sniega, vitkija od tanane jele, te ni u vilinskom kolu druge joj nebi nahodio. Prose nju otmena gospoda sa svih stranah, ali je oholi otac nedaje, već ulaže tvrdu vjeru, da je neće dati nikomu, van sinu hrvatskoga kralja. Prohtjelo se grofu, da mu Ruža na kraljevskom priestolju cvate. Sirota Ružica kuka s tudje volje, cieli joj je sviet vrt njezin, jer je otac nikud nepušta u strahu, da mu pogana koja ruka zlata neotme. Čeka Ružica i djevuje, ali bi do vieka mogla jadna djevovati i još nebi kraljevića dočekala. Žalostna se šeće po vrtu, te uzdiše i kamen bi s tuge njezine proplakao; ali neplače nemilostni otac. Slušala je milo cipkanje slavulja, koji bi se uviek u vrtu prigodio, kad god je ona u borovoj sjenici tugovala, te joj se je činilo, kao da ju pjesmicom svojom na ljubav mami, tako joj je ljubko, tako zaljubljeno pjevukao. I zbilja, pričaju ljudi, slavulj se je s nje ljepote zamamio i u krasnu dievu zagledao, k njoj svednevice doprhao, da ju pjevom blaži i zaludjuje, a ona ga jadna slušala, i jednom se tako razblaži, da joj se tužno srce od milja raztopila. Nadjoše krasnu Ružicu u borovoj sjenici mrtvu, u njoj nije bilo srca, već na srca ležao joj mrtav slavulj.

Tako priča sviet, je li istina jamčiti nemogu, ali je istina, da ova ciela dolina: selo, grad i borik za gradom od slavulja ime nosi.

U vrieme, kada bilo što mi pripoviedamo, stanovao u gradu Slavujdvoru grof Nemilić, pravi potomak nemilostnog svog pradjeda. I on je bio srca kao da je od živca kamena, te bi rekao čovjek, da se nebi našla nevolja, koja bi ga ganuti mogla. S toga sviet šapće, da i u njem neima srca, već da su mu ga izpile vile, koje još uviek za Ružicom žale i nju osvjećuju. Takav je grof, ali posve inaka mu je družica. U koliko je on nemilostan, u toliko je grofica milostiva, slika si baš oprieku našla. Svako diete u selu tepa, kako je grofica dobra, kako mila i blaga, kako sama po ubogih koljebicah nevoljnike pohadja, suze im briše i nevolji odmaže. Pa i kćerke njezine Nevinke nemože se nitko da nahvali.

Popustila silna žarina ljetna, dan se noćci primako, a žarko sunce umoreno počinku se sprema. Još jednom posulo zlaćane trake svoje po rajskoj dolini, kao da žali, što ju mora ma i kratak samo čas ostaviti, i kao da se s njom na rastanka grli.

Seljaci si brišu s čela debele znojne kapljice, sjedaju da opočinu, a onda će odmoreni svaki svojoj koljebici. Umiljni se zvučić oglasi, navještujuć nadošlu večer i opominjajuć ljude, da se Bogu pomole, čemu su se svi rado požurili; na glas bo zvučića svaki kapu skine, djelo ostavlja i ruke pobožno na molitvu sklapa. Putem se eno vozi njetko i upravo će u Slavuljevo. Ljudi smierno pozdravljaju, mora da je njetko strani. Izvan sela je bila uboga koljebica, svaki bi rekao, da je zapuštena i nebi lagao; sva bo je sbilja pusta, samo u jednom kutiću se je stisnula baka, kojoj ljudi sto godinah broje. Sva se ukopala medju njekakove trave, prebire ih i premeće, kano skupac svoje dukate.

Pred ovom koljebicom zaustave se strana kola i vidimo, da ih je u kolih više, čela obitelj. S kolah silazi čovjek poštena lica, u kom se tuga i žalost, ali zajedno i nutrnje njeko pouzdanje u Boga zrcali; jer premda mu je lice nabrano, cielo namršteno i oko suzom natopljeno, ipak je uz sve to miran, ili mu se bar s lica nerazaznaje ciela težina boli. Na njem je odjeća niti sasvim prosta i niti gospodska, ali mahom ćeš se dosjetiti, da je njekad i gospodske haljine nositi morao, jer držanje njegovo i kretanje neizdaje ga za prosta čovjeka. Sišav s kolah, podje on upravo u zapuštenu koljebicu. Starica se zdravo prepane, ugledav dohodećeg stranca, i spremi brže bolje blago svoje, da se nebi možebiti s njime rastati morala.

Stranac joj nazva pomoć božju, te zaprosi u nje konak, a baka mu prihvati liepo pozdrav, pa mu za konak reče, da doduše ima dvie sobe, ali su posve puste, te sumnja, da će se stranac njimi udovoljiti; nu ako hoće, to mu je slobodno, u kojugod ga volja. Sirotinja jedva to dočeka, te dade namah kola u dvorište utjerati i ponamjesti se, kako je mogla i znala. Bilo njih četvero, rekao bi otac i majka, te dvoje djece, djevojče i dječačić. Svim su lica bila plemenita, pače bi po vanjštini sudio, da su to otmena kakova gospoda; ali ih priprosta odjeća krije, kakove gospoda neobičaju na se udarati. Gdjekad se je osobito majci po koja suzica od obraza otisnula, a kad su to dječica opazila, eto i njih u gorkom plaču. Ubogi otac nije doduše plakao, ali ga je tim jače nutrnja bol morila. Sjedi zamišljen i njekakve misli smišlja, valjda snuje, kako će sutra družinu prehraniti.

U tugi omrkoše, u tugi cielu noć prenoćiše a u tugi i osvanuše. Ni sanak im tuge neublaži, majčica je svu noć prosuzila, a oca su tužne misli uznemirivale, ni trenuti mu nedale; jedino dječica umorena od puta spavahu kao poklana. O koli je ugodan sanak, koji čini, da na sve jade zaboravljamo; koji nas uljuljava u neznane miline, te nas time jači i kriepi, da dalješnje jade laglje podnosimo!

Tako ih i zora zatekla i za malo se posve razdanilo, a jadnici ni ne-

znadu, da je noć bila; samo znadu, da oka ni stisnuli nisu. Bože mili, koja mi je težka bieda, te im ni umiljni san neće na zaplakane oči! Dječica se oda sna prenula i sa prostierkah poustajala, te prvo im bilo na koljena pokleknuti i Bogu se pobožno pomoliti. Otac je već prije ustao, te se je Bogu jutrnju hvalu davši šetao laganim korakom po sobici, snujuć svakojake misli. Sad podje k prozoru, na kom je moglo njekoč staklo biti, a sad ga papir zamienio, otvori ga, da vidi kako je vani; ali ima šta i viditi. Sva se narav uzbunila, kao da huda nesreća za njim u potjeru ide. Kiša se spustila kao usried jeseni, te čovjek ni psa iz kuće tjerao nebi. Zatvori opet prozor, te htjedè baš na vrata, kad al se ona otvore i starica se u nutar pomoli, te im pomoć božju šapne, a gosti joj pozdrav prihvate.

„Kako i što ste pod mojim krovom prvi put snili? Meni se čudan san prigodio, da sam s vas veliku radost dočekala, što vas na konak primih. Vidim da vas je golema nevolja morala snaći, nehodite dakle od mene, već ostanite ovdje, ustupit ću vam evo cielu koljebicu svoju i za njom mali vrtić, možete si nagoditi kako vas volja, meni ničesa netreba, van da bi si kojiput malu vašu kćerčicu pozvala, da podje s menom u obližnju goricu pabjerkovati zdravicu travicu.“

Ovu prostodušnu ponudu poštene starice poprimiše jadnici naši velikom zahvalnošću, i dodjè im u sto dobrih časah, kano baš od Boga poslana.

Svi joj u jedan glas stanu hvaliti a mala nježna djevojčica priskoči i stane ju ljubko milovati i dragati, te vjeru joj ulagati da će uviek s njome u goricu; a kad se nauči poznavati ljekovite travice, onda će i sama ići, te joj donašati pune košarice željenih travicah.

Starica ode, a naši se znanci stanu obazirati, kako bi si u tom, nenadano u dio im padšem kutiću po volji ugodili. Začmu kojekako snovati, kako će si ovo kako ono po volji urediti, pa s vremenom takodjer i ubožtvu obiknuti, te s malim se udovoljiti. Blagosivljahu milosrdnu staricu i slavljahu Boga, koji se toli očinski za nje pobrinuo.

Ako ove nove naše neznance na oko uzmemo, to mora da su čudni ljudi; bieda ih progoni, kako im svjedoče tužni obrazi i suzne oči, a iz razgovora se njihova ni s daleka domislio nebi, da su na nevolji. Neima im u razgovoru skoro ni traga tugi kakovoj ali zloj sreći i biedi, van što često Boga sazivaju i njemu se pouzdavaju, te u njegovu jaku pomoćnicu ruku izručaju. To će valjda i biti s čega jade svoje i nevolju s uma smeću; pa što naposljedku i koristi tugovati, ta tim nije jadu odmoženo, neg u Boga valja pomoći iskati, i sam si pomoć gledati, koji bo se sam pomaže, pomaže ga i Bog.

Kad se danak razpolovio, razpoloviše se i oblaci, a iza njih prodre žarko sunašce, i nebo se razvedri, kao da se ribjim okom prometnulo. Nedade se našemu neznancu u tiesnoj sobi mirovati, čim zapazi, da je daždit prestalo. On seoprema, pa otidje put grofovskog grada. Kad je u grad došao, dade se k grofu prevesti, koji ga vrlo nemilostivo primi.

Stranac zamoli u grofa, nebi li mu kakove male zaslužbine udieliti

mogao, a grof naoblači oči na njega, pa mu prstom pokaže vrata psujuć, da on takovih proletaracah u svojoj službi netreba, jer da je prosac čestit bio, to bi sjegurno i zaslužbinu imao, ali ovako mora, da je hrdjav i nevaljao čovjek.

Ubogi prijatelj naš probliedi kano krpa, kad ga je grof tako ružno opsovao, pokloni se nemilostniku, te izpane iz grada, taruć si gorke pelin — suze od obraza.

„Avaj Bože mili," stane snilazeć s brežuljka, na kom se je grofovski grad bielio, gorko uzdisati „avaj Bože, ta posve zaboravih na to, da je dan danas s ubožtvom i sramota uzko skopčana. Bože mili, kamo, kuda li ću? Nu što pitam, nikud nikamo izpod tvoje ruke, ona me neka ravna, štiti i brani, i zlo mi biti neće."

Eto, čitatelji mili, i opet vidimo, koli je liep značaj u našeg neznana prijatelja! Na težkoj je nevolji i ište pomoći u ljudih, koji bi mu pomoći mogli, a ovi ga s njegova siromaštva biede i psuju, pa što on na to? Neodvraća žao za sramotu, nepsuje a niti se neizpričava, već suzicom si lakoti boli. Bogu se predaje, traži pomoći u njega, koji je u obilju ima, a i svakomu hoće da obilnom mjerom dade.

Idué preko sela Slavuljeva navrati se u crkvu, koja je upravo otvorena bila, da se na čas pomoli Bogu, a pomolivši se odkoraca utješen ka koljebici svojoj.

Tuj je već zatekao sve u poslu, stali su ono malo ubožtva razpremati po sobicah, koje su prvo majka i kćerka za silu počistile.

„Tato" priskoče oboje malenih k njemu, te ljubeć ga u ruku stanu ga tješiti: „Vidiš tajo, kako će nam liepo biti, samo nam ti netuguj i reci mami, neka suze neroni; jer kad vas vidimo žalostne i mi plakati moramo. Evo ja ću već sutra s bakom u goru, te odsele svaki dan; — „a ja ću," prekine joj bratac rieč, „ja ću svaki dan u crkvu, svaki se dan pobožno moliti, Bog je dobar, veli mama, i on će nam pomoći."

Otac se nehotice na to nasmjehne, i lice mu se razvedri, a suza na oku posuši. U to dodje izvana žena i on se našali: „Ljeposlavo, kako kuća, jesi li ju svu pregledala, je li sve u redu? Želim da ti bude bolja sreća, nego li je meni."

„Išao sam da potražim zaslužbine, pa su me ljudi odbili, a bez ikakve zaslužbine ipak nemožemo biti, jer ako nam i nisu još sada najcrnji dani, mogu se preko nade navući; a gdje ćemo onda na brzu ruku pomoći iskati i naći! Nu još nisam na svih vratah pokucao, možebiti će mi se gdjekoja otvoriti. Grof me je odbio, a sutra ću k obćini i u nje kakvu takvu službicu zaprositi.

„Držislave mili, čuvaj mi se, da mi te crna neumori briga, ta neću ni ja biti prekrštenih rukuh; imam Bogu hvala zdravo oko i čile ruke, koje znadu dobro iglom bosti, i time ću po koju podporicu steći. A k svemu tomu

pod božjim smo okom, koje se od nas odvrnuti neće; a i ruka njegova, koja nas toli silno ošinu, još će nas ljepše pomilovati.«

Tako nevolja tugu tješila, a bolje se utjehe nije ni mogla da dosjeti, ta veli se: s kim je Bog, tko će proti njemu; koga Bog čuva, tomu pako nahuditi nemože. U siromaštvu doduše, ali od srca zadovoljni provodili su dane svoje; mnogu radost a i mnogu žalost pokusili. Otac čemu se nadao, to i dostao, izprosio u obćine tajničku službu, koja mu je toliko donosila, da je sa obitelju od dana na dan živariti mogao; majka maleni i jur posve zapušteni vrtić svojom bielom rukom prerovala, i iz njega ne malu korist izrovala, a kad nebilo drugoga posla, prihvatila bolna za tanku iglicu, pa šivaj, vezi pleti, kako se već posao prigodio. Snaše iz sela, pače i ista grofica, kad doušala njezino vrstno djelo priskrbila joj je mnogu zaslužbinu. Mala je kćerčica išla svednevice s bakom u goru i došav iz gore, pripomogala je majkicu, gdje je pomoći trebalo ili u kuhinjici, ili na vrtiću, ili kod igle, svagdje se znala naći i u svačem dobru pomoć dati. Najmanje je pomagao sinčić, buduć još nikakovu poslu nebijaše dorasto, van da ponese ovo ili ono. Njemu je najmilije bilo, Bogu se moliti, pa s toga se i najradje nahodio na obližnjoj razkrstnici, gdje je grofica liep križ podići dala. Tu bi pobožno Isusa, bogika svoga razgovarao; to mu je bio ponajglavniji posao, to najmilija zabava.

Nu čitatelju mladi, čudno li mi moraš ljubopitan biti, tko da su oti doseoci; ali nevjerujem ipak, da se nisi domislio. Neima doduše medju sada i njekoč nikakove sličnosti, ako se na vanjštinu ozrieš, ali zaviriš li u nutrnjost, tu opet nikakove promjene nenahodiš! Dede obazri se malko po sobicah, nećeš li možda i tude s čimgod se upoznati! Eno na prostom stoliću bieli se alabasterno razpelo, u oprieci je svemu ostalomu što u sobu gledješ, sve bo je sve priprosto, sve jednostavno, sve ubogo a razpelo? gotovo se čuditi moraš, kako se je ono toli sjajno u takovu priprostu družinu umiešalo.

Nu imaš još nješto poznata u tom ubožkom stanu. Vidili smo jur njegdje na odličnom mjestu prekrasan bogorodičin kip, gdje se bogorodici kraj noguh vidi malena novčana kesica, kako ju dječačić njeki sa zemljice diže.

Smijemo li vlastitima očima vjerovati, ili se možda ipak varamo? Nagadjamo doduše, gdje smo razpelo i gdje kip vidili, ali kako dospješe iz one sjajne palače u ovu siromašku koljebicu? Ha, da si dozivamo k pameti, sjećamo strašne one noći u Sladkovcu, sjećamo biesna požara, s koga se za mali čas najljepša kuća sladkovačka čadjavim pogorištem provrgnu, te bogataše tako nenadano praznorukim bogcem učini. Sjećamo se a i domišljamo, da Kriepostić nehtjedè da bude župniku starcu za dugo neprilíčan, već se opremi u neznani tudji sviet, dok nije došao u Slavuljevo.

Ovi dakle novi ubogi prijatelji naši u Slavuljevu, da budu oni isti, s kojimi se u Sladkovcu toli dobro upoznasmo? Težko je vjerovati, ali je sbilja tako, evo čujmo kako i o čem sbore, pa nećemo više sumnjati.

„Držislave, nisam li ti pravo govorila, da će mi pomoćju božjom i pri-

mjerom tvojim svaka bieda lakom biti, i da ću sve radostno podnositi? Ufam se, da si sa mnom zadovoljan?"

„Jesam, dušo, pa to me upravo pečali, što ćutim, kako se neocienjena dobrota zlo plaća. Ti nisi jadna naučna ubožtvu, u obilju si rodjena i odgojena, u obilju si do nedavna život provodila, a sada, kad bi ti upravo valjalo, da bez brige i jada živiš, sada pod stare dane uskoči te nevolja; zlo smo na nevolji, ali nas može još gorja snaći. Kad nam djeca poodrastu za školu, valjati će na njih trošiti, a odkuda? Avaj Ljeposlavo draga, ta mi misao para srce; što će biti od naše djece, što od našega mezimčeta Milivoja?"

„Ej, što si sada već za to toliko glavu tareš; ta gdje je to još. Do toga će i Bog dati, te će bolje biti. Uzdajmo se u njega, u njegovu pomoć!"

Tako su se umirili prijatelji naši u svom kutiću i zaboravili su posve na prvašnju zalihost. Sa staricom su se dobro pogadjali, i ona se je na nje sasvim privikla. Osobito je pako oboje djece obljubila, te ih je mnogu večer liepo zabavljala pripoviedajuć im pričice i pripoviedčice, koje je kano iz rukava sipati znala, a djeca se je nisu mogla dosta naslušati. Zorica se je naučila koječemu iz gospodarstva, a Milivoj po koju krasnu molitvicu.

(Dalje sliedi.)

Konj u Srbina.

Od Jovana Petrovića.

(Konac.)

A šta je imao konj da čini u boju za gospodara svoga?

Danas, kad tek barut čuda i pokora čini u bitki, danas naravno nema tu konj mnogo posla. Al onda mu se valjalo drugčije uzeti na úm. Onda mu je valjalo kleknuti u odsudnom trenutku, kad je smrtonosna striela il koplje na gospodara jurilo; onda mu je valjalo uzmanuti glavom, pa gospodara u sedlo baciti, ako ga je tkogod iznjega krenuo; onda mu je valjalo propeti se na stražnje, te dočekati napadača u opasnosti na prednje noge; onda mu je najposlje valjalo razumjeti i znati volju gospodara svoga!

Evo šta naše pjesme o tome vele:

„Bog pomaže Strahiniću banu,
Ima Gjoga konja od megdana,
Što ga danas u Srbina nema,
U Srbina niti u Turčina:
Uzmahuje i glavom i snagom,
Te u sedlo baca gospodara. —
Kako koplje na planini zviznů,
Soko Gjogo pade na koljena,
Iznad njega koplje preletilo."

A na drugom mjestu:

„Vilip nagna suru bedeviju,
Da unidje u novu meanu;
Ali neda Šarac od mejdana,
Već kobilu bije po rebrima.
No mu reče iz meane Marko:
Propusti ga u meanu Šarče!
Kad je Šarac saslušao Marka,
Propusti ga u novu meanu.

Eto što je znao, eto šta je činio konj naših junakah! Eto naposljedku, kako su se razumievali konji i junaci! Pa zato se i nije čuditi onoj i onolikoj ljubavi, njegi i povjerenju naših junakah u svoje konje.

Dalje nas uče pjesme, da su naši junaci konja gotovo kao čovjeku, kao sebi ravna smatrali, prišivajući mu i samo svojstvo plača, govora, razuma, šta više i vidovitosti i providjenja u budućnost. A tomu se nije čuditi. Gdjegod je čovjek s konjem tako reći srastao, gdje se neda jedan bez drugoga ni pomisliti, vidit ćemo da konj suze roni i govori. Tako i Omir pjeva da su konji slavnog grčkog junaka Ahila besmrtni bili. A kod nas ćemo ne na jednom mjestu naći, kako konj „suze roni," kako „njiskom progovara," pa kako, kao što već rekoh, i proriče ili bar sluti. Tako pred smrt markovu:

„Stadè njemu Šarac posrtati,
Posrtati i suze roniti."

U obšte, sve što se dà reći o konju srbskog junaka starijeg doba, sve je to u markovu Šarcu sajuženo. On vam je liep, dobar, hrabar, jak, vieran, poslušan, lak, brz, — u kratko, on ima sve strane valjana konja. Šarac je uzor svih konjah onoga vremena — — — —

A kako sad da nema u nas takih konjah, pitat će možda tkogod od čitalacah?

Tomu se nije čuditi. Šta više, čudo bi bilo, kad bi se još nalazilo takih konjah kod nas. A da bi se o istini ovih riečih uvjerili, evo stupimo ma u koju prostiju kuću srbsku.

„Dovedi konje, da idemo u varoš!" zapovieda domaćin. Sin radostan, što će od konjušara do kuće jahati ili se s kime utrkivati, veselo uzima ulare na rame, pa hajd po njih. Kad dotjera založi ih malo slamom, hudom žitnom slamom, dok medjutim gazda natovari na kola i po dvadeset mierovah hrane, a vrh svega mladu, da je ponovi, te se tako u varoš krene. Tu proda hranu, pa onda hajd kući. Ali vienac pred krčmom čudno mami gazdu punog novacah, te on nemože da odole srcu, nego se svrće na „čašu" vina. Konji naravno drežde gladni pred krčmom, dok i gazda dobro ubradjen na mnogu molbu mladinu neizadje — — — „Dje, barna, mrkov!" Odoše u magli; jer sirotni konji moraju upeti sve sile, ako su radi s čitavom kožom kući otići. Kad tamo dodju, izpregne ih sin jadne, gladne i umorene, pa kuda će s njima do opet konjušaru! Tek što su se tamo nješto čemerne trave napasli, evo

opet gose po konje, hoće da ide na njivu, il u suvaču, il u goste. — Pa da li je čudo, što kod ovake njege nemamo konjah kao Kraljević Marko il Banović Strahinja? Ja i opet velim: nije; jer ako se i na koga, to se na konja kod nas, bar za sad, na žalost najmanje pazi.

I u obšte, od kad počeše konje dušmanski tjerati, od kad mnogi konj iskapa oči pod grdnim teretom, dočim gazdi ni na pamet nedolazi, da ga svojski nahrani, osim ako ćemo one silne batine i lievče uračunati; u obšte, od kad počeše konje mučiti, izgubiše oni svoju predjašnu cienu i važnost. I sve oni to trpeljivo snose. Od majušnog miša pa do čovjeka udrite u kući ma koga, svako će dati glasa bolu svomu, samo konj mukom muči i spokojno snosi glad i teret, batinu i smrt.

U nječem nas tješi u ovom obziru uvjerenje, da baš nisu svi konji kod nas te hude sreće. Nalazi se i danas ljudih, koji konja vole i njeguju. A to su po mom mnenju naročito mladoženje i mlade delije.

Mladoženji je kod nas skoro većma stalo do toga, da s valjanima konjima ide po djevojku, neg i do same ženitbe. Šta više, neće se ni ženiti, dok babo „paradne“ konje nekupi. Pa zar nije liepo viditi, kad mladoženja neuzevši ni slamke u ruku projuri kroz selo? Tu zaigra srce u njem i starih roditeljah u zakošaru na šarenom ćilimcu. Ah šta mislite, kako je djevojkam, što kroz prozor vire? „Uh, druge, kome će taj? Ta pogledaj mu konje, kao zmajevi!“ — Za svatove se najbolji konji biraju i drže. A nije mala stvar, tko će kod utrkivanja prvi biti? tko će prvi dojezditi u djevojačku avliju (dvorište), da kaže „sretno!“ djevojačkoj majci? tko li će prvi barjak (zastavu) skinuti sa streje kućne?*

Ja sam vidio jednog konja, koji se čim gajde čuje, odmah štono vele zabeči, vrat ukoči, grivu nakostreši, iz nozdrvah mu posukti modra para, noge podskakuju, a rep mu se zadigne, e bi rekô, sad će se prebiti! Slušao sam jednu pripoviedku o jednom svatovskom konju. Taj se tako bio navikao na svatovac, da se nije htio smjesta maći, dok mu ga nezapjevaju. Kad mu umre gosa, upregne sin konja, da ide u varoš, da kupi što je nužno za ukop. Gazda naravno leži mrtav u sobi. Sin upregô pa viče, tuče, šiba, ajak — nenepomaže. Sad već nije imao kud ni kamo, već zapjeva:

„Svatovi uranili put izgubili,“

konj odma krene, i tako sin ode u varoš.

Za utrkivanje takodjer timare i rado nadgledaju konje mlade delije. Dodjite ma u koje bačvansko selo, kad „tjeraju Božić,“ pa da se nagledate konjah i momakah. Po dvadeset do stotinu njih utrkuju se na konjih kroz selo, pa blago onomu, koji sve prestigne. Taj je junak onog dana! Pa i ljubovca mu je ponosita s toga, te se u kolu čudno vrkoči i podskakuje.

---

* U Slavoniji u mnogih krajevih daju kod takove sgode rakije ili vina konjem, da čim vilovitiji, čim bjesniji budu. (Ur.)

A svecem il nedjeljom, kad sjedi staro i mlado „na divanu" pred prozori, češće se povede rieč o konjih, te se jedan s drugim natječe. „Šta? Ta slamku da bacim na mog čilaša, izkrho bi mi kola! „E, da" prihvatit će drugi „moj se putko baš nestidi čilasa! More, kad sam ja utekô Subićevoj ridjuši, onda možeš misliti.“ Tako se divane stariji, a mladji sjede pa primaju, te glede da obistine rieči svojih roditeljah dobrom njegom i timarenjem svojih konjah.

Eto, takvi je konj u Srbina!

Nove slike iz prirode.

Od Mijata Stojanovića.

II. Potoci i bare.

Iz planinah izviraju česme, izvorvode; romoneć i žuboreć teku po planinskih strugah, slievaju se u bare, ritine i močvarne nizine; šúme vode vijugajućim se potočići kroz šume i poljane. Salivši se u veće potoke snažno se valakaju i hrle u silne rieke, koje se valovito i vrtložno komešaju, i silom neodoljivom prolaze valjajuć drvce i kamen kroz zemlje i države, te se napokon slievaju u more, odkud se opet kao izparine i magle podižu vodene kapljice gore u oblake, te kao kiša, snieg ili tuča opet podaju na zemlju i napunjavaju česme, kišnice, zdence, struge, potoke i rieke, natapaju i oplodjavaju zemlju, peru glote, gase žedj, nose brodove. Isti parobrodi, željeznice, mlini i mnoge tvornice nebi ništa bile bez vodenih kapljicah.

Slavonija i Sriem imadu liepe rieke i potoke. Evo veličanstveni Dunav, na kog desnoj obali leže: Almaš, selo sa proštenjem za pobožni puk; Dalja, veliko i liepo selo sa gospodarskim dvorcem karlovačkog patriarka; Borovo, selo za znamenitim ribolovom; Vukovar, znatno trgovište na utoku Vuke u Dunav sa grofovskim dvorcem i manastirom oo. Franjevacah i proštenjem; Sotin, selo sa prevozom dunavskim; Šarengrad sa manastirom oo. Franjevacah; Ilok isto tako i sa razvalinom starog grada Ujlaka i njekadašnjom stolicom sriemskog kat. biskupa; Čerević, selo s liepom okolicom i krečanom; Kamenica veliko selo sa vlastelinskim dvorom, liepim gospodskim vrtom i vojničkim odgojilištem; Petrovaradin, važna i jaka tvrdjava s majurima kao predgradja: Ljudevitova i Rokova dolina sa znamenitim vinogradarstvom. Izmedju Petrovaradina i Novogsada most je na brodovih prieko Dunava. Karlovci sriemski, liepa varošica u još liepšem gorskom priedjelu, mjesto poznato najboljeg sriemskog vina i stolica patriarke iztočno-grčke crkve; Slankamen, malo trgovište naprama utoku Tise u Dunav sa česmom slane vode i razvalinami starog grada despota Brankovića; Banovci, selo malo; Zemun, znatno trgovačko mjesto naprama Biograda nedaleko od utoka Save u Dunav. Eno brza Sava. Na njezinom lievom briegu od utoka izpod Biograda leže ova važnija

mjesta: Klenak, seoce pram turskmu gradiću Šabcu, sad srbskomu varošincu; Mitrovica, trgovište i štopsko mjesto petrovarad. krajiškog puka, gdje njekoč ležaše glasoviti grad Syrmium, stolica rimskog prefekta (Praefecti Praetoris), rodno mjesto više rimskih carevah; Rača, tvrdjavica pram utoku Drine u Savu, i selo Rača; Rajevoselo spram turskog trgovišta Brčka; Županje, liepo i veliko selo sa c. kr. solarom i tridesetnicom, sa skelom i rastelom, gdje biva sastanak Turakah s našimi poradi trgovačkih ugovorah; Štitar, selo sa velikim burumom, u kom na briegu Save rodi dobar kukuruz; Šamac Lukačev, seoce sa skelom; Jaruge, Novigrad, Svilaj, Oprisavce, Klakarje, Ruščica i Vrba sela su uz Savu; Brod, znamenito trgovište i tvrdjava sa manastirom oo. Franjevacah i liepom, velikom njihovom crkvom, sa kontumacem, skelom i solarom; Stara Gradiška, tvrdjavica pram turskomu gradiću Berbiru.

Tamo s druge strane opet eno Drava. Na desnom briegu: Osiek, tvrdjava i gradovi dolnji i gornji varoš i Majuri, na mjestu, gdje njekoč stajaše stari rimski grad Murza. U Podravini liepa su trgovišta Valpovo i Virovitica. Na potoku Karašici leži Miholjac, na Ilovi Virovitica, na Bistri Oraovica i Pakrac, stolica srbskog vladike; izmedju Ilove i Bistre Daruvar sa kupelji; na Orljavi grad Požega s mnogimi seli i dobrimi mlinovi. Blizu potoka Vuke leže: Podgorač, trgovište i Djakovo, trgovište u krasnom, brežuljastom i plodnom priedjelu sa stolicom djakovačko-bosanskog i sriemskog vladike katol. sa sjemeništem duh. mladeži, s manastirom oo. Franjevacah bosanskih i s manastirom duhovnih i odgojilištem ženske mladeži, i sa učiteljištem. Na potoku Bidju leži selo Prkovci; na Bosutu štopsko mjesto Vinkovci, gdje ležaše njekoč Cibalis; Crna, selo, gdje se sastaje Bidj s Bosutom; Andrijaševci i Rokovci, selo do sela, samo ih dieli Bosut; Privlaka, blizu Bosuta selo; Niemci na Bosutu selo i Morović, gdje se sastaje s Bosutom Spačva. Na Beravi leži veliko selo Babinagreda i Beravci, na Moštaniku Kopanica velika i Kopanica mala. Na svakom spomenutih potokah i potočićah mlini su i ribolovi.

Nauk o zdravlju.

(Dalje.)

Zrak i čistoća.

Zrak okružuje nas svuda na zemlji, i mi ga od poroda svoga pa do smrti u sebe dišemo. Mi jedemo i pijemo svaki dan 3 do 5 putah, a zrak dahnemo 12 do 15 putah svakoga časa. Već su više putah zasuti ljudi više danah živili i bez jela i pila, al još nigda nije čovjek 5 časovah bez zraka i dihanja mogao obstati, a da umro nije. Dobar je zrak za život puno potrebniji, nego li dobro izabrana hrana.

Uzdušni zrak, što nas okružuje, smješa je dvaju zračnih počelah: četiri diela dušika i jednog diela kiselika. Dušik nedjeluje ništa na nas, ni na

premjenu naše tvari; ali kiselik je za život i promjenu tvari neobhodno potreban, i mi se ugušimo u zraku, u kojem je sam dušik, a kiselika neima. Iz zraka, plućama udihana, prelazi kiselik u krv, i tu se spaja sa u g l j i k o m, što je s jelom (osobito mašću, škrobom i sladorom) i pilom (opojnim) u krv dospio. Spojitbom obijuh ovijuh tvarih postaje u nas stanovita toplina i posve nova uzdušna tvar, naime u g l j i č i n a (ugljičita kiselina), koja izdihavanjem opet iz tiela izlazi. — Tako dakle zračni kiselik pripomoćju njekojih jelah i pilah uzdržaje toplim naše tielo.

Ugljučina, što ju izdihavamo, otrov je za naša dihala, ako ju opet u sebe dišemo. Nu nje ima uviek u uzduhu, jerbo ju neizdihavaju samo ljudi, nego i životinje, i jer se takodjer vazda razvija pogorom drva, ulja, loja, razsvjetnog plina. Koliko nam je kiselik potreban i koristan, toliko nam je ugljičina škodljiva i otrovna; zato ga se tim više čuvati valja, počem ga niti vidimo, niti vonjamo, nego samo po lučbenih učinih spoznajemo.

Kad se zraku $^1/_5$ ugljičine primieša, to mora čovjek umrti za 3 časa; — kad je ima u zraku $^1/_{20}$ do $^1/_{10}$, to sliedi vrtoglavost, glavobolja, nesposobnost mišljenja, nesviest; manja množina od $^1/_{100}$ do $^3/_{100}$ čini ljude bliedimi, kvari im krv, prieči hranitbu, kao što se to vidi na rudarih, uzničarih, tvorničarih, stanovnicih u podrumih i svih osobah, koje dugo u sobah žive; one su sve sobićave od sobnog zraka, pokvarenog ugljičinom. U dobrom svježem zraku nalazi se nje samo $^4/_{10\cdot000}$, dakle od prilike trećina jedne tisućine, a ta se kolikoća pomnožati smije do $^1/_{1000}$, čim je više zrak već nevalja i škodljiv je.

Samo je onaj zrak dobar (čist i zdrav), koji pokvaren nije izhlapinami močvarah i baruštinah, blatnih i zamuljenih ritinah i ribnjakah, smjetljištah, gnojnikah i zahodah, izhlapinami mnogih ljudih, sviećah i svjetiljkah, mnogom prašinom. Dobar zrak nesmije se niti vonjati niti prama svietlosti opažati. Zatvoreni zrak u sobah i stajah uviek je pokvaren i nezdrav, zato mora da se što češće i što dulje otvaraju prozori, da izvana nadodje dobar i svjež zrak, te da se pokvareni nadomjesti.

Tko dakle želi, da mu se tvar uviek uredno mienja, i da bude zdrav i kriepak, taj neka se brine, da mu je u sobi uviek zdrav i čist zrak, neka što češće i dulje hoda po vani, a osobito po šumi.

Za čist zrak treba da se osobito skrbi u onih prostorijah, u kojih se po dulje vremena nalazimo, dakle u radionicah, spavaonicah, odajah i školah.

U takovih prostirijah treba da se odvodi zločesti i pokvareni, a dovodi dobar i zdrav zrak čestim otvaranjem gornjih prozorah. Kad se gornji prozorići otvaraju, ne samo da se zrak u sobi brže očisti, nego neima se ništa ni propuhe bojati. (Medjutim propuha nije ni iz daleka zdravim i kriepkim ljudem tako škodljiva, kao što to mnogi bojazljivci misle i tvrde). A osobito ako se u sobi kuha, onda treba svakako da se otvaraju gornji prozori.

U djelaonicah neka su ob ljeto prozori širom danju i noćju. U svakoj

radionici neka su prozori otvoreni za vrieme objeda, a ako može biti i ob noć; kratko provjetrivanje nije dovoljno.

I u svih školah neka su o podne, a ob ljeto i preko noći prozori otvoreni. (Žali bože to nebiva nigdje, osobito ne ob zimu. Strašno li bi graknule naše obćine i naši gradovi, kad bi se sbiljam naredilo, da se ob zimu škole o podne vjetriti moraju! A ipak bi to neizkazana blagodat bila i po mladež i po učitelje!) Gdje se to u sobah razi zemlje nebi hotjelo činiti, tu bi se imalo tako udesiti, da se noćju hodnici dovoljno provide zdravim zrakom, a medjutim bi imala bi biti otvorena vrata razrednih sobah.

Većina ljudih nebi se toliko bojala razblade kod otvaranja prozorah, da nije svoje kože tako omekušila, da im se kod najmanjeg vjetrića ježi. Kožu bi svoju valjalo nješta poviše otvrdnuti; na to nas upućuje već i čistoća.

(Dalje sliedi.)

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Narav namiri lako težnju tjelesnu, ako čovjek neprekorači granicu potrieboće. — Bogastvo je nesigurno, ako nema sreće; a i prijateljstvo se može uzkolebati, ako ga sreća nepodupire. — Nijedna pomisao nepostane slavnom ako se liepo i slavno nedovrši. — Čovjek neće za ničim težiti, što nije dobro. Ali česti teži za onim, što nije dobro s toga, što si uobrazuje, da je dobro. — Velika je opasnost za ljude, kad onaj, koji može činiti štogod hoće, želi činiti ono, što netrieba i što nije pravedno. — Nijedan čovjek nije slobodan, koji se sam nezna svladati. — Sreća čovjeku često dade ono, što mu znanje i vještina nemože dati. — Koga nezaplaši djelo, toga neće rieč zastrašiti. — Smrti se bojati nije ništa, nego li se činiti mudracem biti a nebiti; to ti bo je činiti se, da nješto znaš što neznaš. Jer nitko nezna, da li nije čovjeku smrt najveća sreća; a ljudi se nje boje kano da bi sbilja znali, da je najveće zlo. — Nebudi preuzetan kad nepravdu i pogriešku ukoravaš. — Niti veleliepi stan, niti gomila zlata, niti uglednost roda, niti velika vlada: to sve nedaje čovječem životu toliko mira i pokoja, kao srce čisto od svake zle misli i nevaljala čina. — Narav je i naravni zakon podielio roditeljem poslie božanstva najveću čast i počitanje; s toga nemogu ljudi ništa povoljnijega Bogu činiti, nego ako rado i dragovoljno svoju zahvalnost izkazuju roditeljem i odgojiteljem. — Ljudi, koji povjerenu tajnu izdaju, nečine samo sebi nepravo već i onim, kojim tajnu izdaju; jer mi nemrzimo samo na one, koji što iznevjere već i one, koji ono slušaju, što mi neželimo da začuju. — Laža i klevetnik nepitaju, da li mogu što istinita kazati, već traže da što škodljiva kažu. —

Sitnice.

— Iz Zagreba. Družtvo „Učit. zadruga“ nalazi prilično živana odziva nesamo kod učiteljstva, kojega se ponajbliže tiče, nego i kod ostalog obćinstva. Do sad su poizbirani zadružni pouzdanici u kotaru Krapinskom, Karlovačkom, Vugrovačkom i Križevačkom. Taj izbor obavljen je osobito svečano i s prekrasnim uspjehom u Križevcih revnim i rodoljubivim nastojanjem prečast. g. Ivana Šijanskog, ravnatelja križevačke gl. škole. Kod te sgode pristupiše u zadrugu ne samo svi učitelji onoga kotara kao redoviti članovi, nego se upisaše kao utemeljiteljni članovi skoro i svi župnici, pa i sam načelnik grada Križevca, i platiše odmah prvi obrok utemeljiteljne svote. Radujuć se tomu liepomu uspjehu, želimo od srca u ime plemenite svrhe, koje si je zadruga promicati preduzela, da bi se u ovaj doista liepi i hvalevriedni primjer ugledali prijatelji pučke škole i u drugih krajevih naše domovine, barem u znamenitijih mjestih.

— U zadnjem brojn javili smo, da je na Rieki gimnaz. omladina osnovala čitaonicu. Pozor nam pako ovih danah javlja, da si je i u Osieku rodoljubiva omladina osnovala takovu čitaonicu. Koliko nas u obće to prijanjanje uz narodnu knjigu i narodni napredak od naše omladine veseli, jer nam to jamči, da će danas sutra sudbina naroda našeg u vriedne i valjane ruke preći, to nas još tim više veseli, što nam se ti liepi pojavi ukazuju upravo u mjestih, gdje nam je omladina naša više nego igdje drugdje izvrgnuta napastovanju tudjinstva. Neka ju samo Bog podkrlepi u tom domorodnom nastojanju, te neka nam ustraje u u svom i liepom i koristnom revnovanju; a plod neće doista izostat na diku i slavu naše omladine i milog nam naroda.

— Književnost. U odborskoj sjednici „Učiteljske zadruge“ od 27. p. m. zaključeno je, da se za promak pučke prosvjete a na korist družtvene zaklade za god 1867. izdade „Mali kućnik“ kalendar za puk. Koledarski dio izradit će Ivan Filipović, a zabavno-poučni dio Vjenceslav Mařik. Taj koledar bit će smjerom i sadržajem svojim naličan na koledar, što ga je njegda izdavalo naše gospodarsko družtvo, a uz oto će što je samo moguće biti i jeftin, da se u što većem broju po narodu raširiti može. Nadamo se da će narod prijazno primiti toli koristan i potreban podhvat, s kojim se tako liepo spaja korist družtva s korišću i s napredkom narodnim.

Zagonetke od K. Mandrovića. I.

1. rieč varoš u zapadnoj Galiciji,
2. „ varoš u Rusiji,
3. rieč priedjel u Rusiji,
4. „ varoš kraj Dunava u Ugarskoj,
5. „ država u Aziji.

Kad se prvo slovo prve rieči; drugo druge, treće slovo treće rieči itd. do petog slova pete rieči odozgo dole čita, onda izilazi ime jednog priedjelja u Europi. Čitajući pako prvo slovo pete rieči, drugo četvrte, treće slovo treće rieči itd. do petog slova prve rieči odozdol gore, pokazuje se ime rieke, koja teče kroz rečeni priedjelj. (Riešenje i g. riešitelji sliede u budućem broju.)

— Riešenje zagonetke s nagradom u 7. br.

„MILAN“ — „VOLGA.“

Pravu odgonetku polsaše, i dobivaju nagradu sliedeća gg.: Andrija Knežević u Garčinu, Pajo Jovanović u N. Gradiški, N. L. restante u Zagrebu, Nikola Kovačević u Zagrebu, Jos. Šestak u Beču, Nik. Jakšić u Osieku, V. Weissmand u Osieku, Ivan Vidović u Varaždine, Josip Plantić u Varaždinu, Ivan Belan u Karlovcu, Ivan Mlakar u Karlovcu, Mijat Šunk u Djakovu, Jakov Gössl u Djakovu, Dragutin Somogji u Križevcih, Metel Magjar u Križevcih, Mir Vukelić u Senju, Katarina Baniak u Gospiću, O. Srećko Matauž u Klanjcu Ljudevit Klopović u Odri, Dragutin Kempf u Jasenovcu, Jak. Szabo u Vukovaru, Davorin Bošić u Laduću, Stjepko Kovačina u Trgu.

Nadalje riešiše gg. Mane Thaller u Požegi; I. V. u Zagrebu, K. B., Milan Antel, K. K. u Zagrebu; Stjepan Kramarić, Milan Gerloić, Ivo Horvat, Sigismund Herrnheiser, Franjo Novak, Martin Pavčec u Varaždinu; Ivan Krst. Pajlok u Novih Čičah, Drag. Riffer, Albert Fleš, Miroslav Russi u Osieku; Ljud. Krašković u Požegi; Nikola Kops, Gjuro Abijanc u Varaždinu; Dragutin Rački, Kristina Vrbančić, Dušan Kotur, Žiga Segen, Slavomir Kindersberger, Ivka Filipovićeva, Ivan Rančić u Zagrebu; M. V. u Gospiću; Jakob Zimonić, St. Hegedušić u Osieku; Milan Obradović, V. Blažeković u Karlovcu; Terezija Vuinović u Gospiću; Franjo Zorko u Varaždinu; Blagorod Loquens, Milka Šrepel, Ruža Anžić, Janko Tomić, K. Živojnović u Karlovcu; A. Maršić u Varaždinu; Vladimir Muhić, Iv. H..., Slavoj Mařik uč. u Zagrebu; Mij. Stojanović u Zemunu; Ivan Vitković u Klenovniku; Franjo Vodopivec na Rieki: Lovrinac Ježek u M. Bistrici; Stjepan Auičić u Stupniku; F. K. Tombor u Erdeviku; I. August Mattoš u Našicah; Filip Gjoić u Sriem. Karlovcu; J. V. u Dj. Andrija Vuksan u Rujevcu, Peter Bošnjak u Končanici, Vladoje Šmit u Požegi.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 10. 15. veljače 1866. **Teč. II.**

Želja.

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

Gledjem tebe, zavičaju,
A misao grud mi steže,
Težka misó o bijedah,
Oko roda mog što s' vrieže.

Bože mili! ta da su mi
Laka krila sokolova,
Da poletim u istinu
Do priestolja Perunova!

Oteo bi ko Prometej
Luč božansku — za te, rode!
Nek ti tužni vieci tamni
U sjajnost se preporode.

Pa da su mi Prometejske
Grozne muke tad sudjene —
Svaki trak bi slave tvoje
Izliečio stoput mene!

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

(Dalje.)

Tako prodje godina, prodju dvie, a Kriepostići svedj jednako životare, niti im se stanje na bolje niti na gorje promienjuje. Ako neimaju u obilju a to imaju bar za potrebu i više si nežele. Nu jošte im se nije bila napunila čaša jedom i čemerom, još im nebješe navrnuli najcrnji dani, njim je bilo istom osvanuti.

Pronio se svietom glas, da se crnom gladu zaželjelo harača, pa da ga jur nemilostno po mnogih krajevih kupi. Protrnuli na taj glas i silno se pobojali ljudi, čak u Slavuljevu dolu; al nepazi glad, kud dosiže, već zasegne, i na ovaj raj, te ga svom težinom svojom pritisne.

Svaki dan se čuje, da je ovaj ili onaj od glada sa svietom se rastavio a kruha nemožeš nigdje dobiti, da ga samim zlatom plaćaš, a kamo li zabadava. Neizkazuje i nedieli nitko milosti, jer je ni nemože dieliti, kad nezna hoće li i sebe prehraniti moći.

Ubogi Kriepostiću! da li i tebe ta nevolja snašla, ja l' te možebiti srećom njekom mimoišla? Eno ih svi se u sobi sakupili, a i starica, kuće gaz-

darica medju njimi. Alaj Bože, kakovi su! Na licu im se jasno čitati može, kolika ih bieda tare, gdje si života sigurni nisu. Dječica kleče i Bogu se mole, starica stenje i uzdiše, majka se podniemila na prozoru i iz tamna joj oka suza truni, a otac progovori slabim glasom: „Djeco moja, pomoći nam neima. Dielit nam je strašan udes; zaslužbinu smo i priskrbinu svu zatrošili, više neimamo što da trošimo, ni što da zaslužimo; pa da sve imamo, kakva korist, kad nam kruha nitko neda. U Boga nam jedina pomoć! Evo već treći dan, odkako ni mrvice na jeziku neoćutismo, te ako Bog nepomogne, pomoći se nadati neimamo.“

Na ove posljedne rieči podiže se mali Milivoj, te kao da se čemu dosjetio, izpane što je ponajbrže mogao iz sobe, i odputi se pravo na razkrstnicu, na svoje najdraže mjestance i tude se prostrie pred razpetim spasiteljem goruće moleć, da mu udieli zalogaj krušca, da prehrani barem roditelje, sestricu i staricu dobročiniteljicu, a on da će rado umrieti. Sav se u molitvu zaronio, te napokon od slabine pred križem usnuo.

Moralo je biedno djetešce liepi sanak snivati; kadno mu se lišca rumenilom oblila, a ustanca na smieh nabrala. Probudi se od sna i diže sa zemljice opet na koljena, da produlji molitvicu, dok ili neizprosi što moli, ili ovdje nedotrpi jade i nevolju. Ali kako se živo prepanuo i nazadke uzpregnuo, kad ugleda pred sobom na klupčici košaricu a u njoj bieli hljebac, bocicu vina, i lončić pun okriepne jušice. Čudom to čudo gleda, ali se dugo nedomišlja, već hvata za košaricu, pa s njom, zaboraviv posve na svoj glad, poleti što ga brže nožice nositi mogoše, upravo kući k roditeljem i sestrici, bojeći se, da bi možda prekasno prispio.

Jeste li vidili kada neboga obtuženika na stratište vodeće ga? Tužan mu zvončić na rastanak zvoni, svećenik zadnju molitvicu čita, i on se sa svietom prašta, a u čas, da ga krvniku predadu, zabieli se iz daleka bieli rubac i on začuje radostnu viku: Milost! Milost! Čitatelju, kakva u taj sretni hip silna ćut obtuženikove grudi obimlje, težko ćemo shvatiti, težko si predstaviti. Takova silna ćut obuze našu gladnu sirotinju, kad ugleda pred sobom hljeba, koji će ju oteti groznoj smrti.

Kriepostić od slabine i od strašne misli, što mu se narinula, sav uzdrhta kano jasenov listak, naoblači tamno oko na Milivoja i upita ga, odkle mu jelo, nije li ga možda krivdom ujagmio.

Milivoj zače na to kazivati, kako je otišao do križa, gdje je i onako vrlo često običavao moliti, i da je svesredno molio, neka bi mu udielio koji zalogaj za roditelje, sestricu i staricu, onda će se rado žrtvovati, pa da ga je na to od pregoleme slabine obladao težki sanak. U snu je vidio angjela, koji mu je jela donio i njega nahranio; a prenuv se oda sna nije ćutio nikakova glada, i našao je uza se tu košaricu, koju je donio ovamo.

„Hvala ti, Bože milostivi, na daru,“ uzdahnu svi, „istina je sveta, da koji se u te uzda, ti ga nikad ostaviti nećeš!“ Okriepivši se nevoljnici toplom jušicom, zalogajem hljeba i kapljicom rujna vinca, zaboraviše na nevolju svoju

i nemogahu se dosta Boga nahvaliti. Nisu se pako nikako dosjetiti mogli, kako i od koga im je ta nenadana blagodat, kojim ih je blaga nadielila ruka.

Nu odgodjeno nije izgubljeno, veli rieč, pa tako se i našim prijateljem sluči, nahraniše se doduše, ali kakova mi utjeha, kad im je to bio zadnji zalogaj. Groznoj se nesreći sasvim neizvinuše, već joj se samo izmakoše na vrieme. Kad ih je opet pritisnuo glad, a Milivoj se i opet našao pred križem, vapeć i uzdišuć: »Isuse mili, evo me vidiš svaki dan ovdje pred sobom, svaki dan ti se skrušeno molim; ali danas ću ti se još skrušenije moliti i možda opet novu milost izmoliti. Nemolim ja za sebe, evo uzmi me k sebi, ako je tvoja sveta volja, ta bit će mi kod tebe bolje; ali nedaj Isuse mili, nedaj da mi roditelji, da mi sestrica, nedaj da mi starica dobročiniteljka s grozovitog glada pogine!«

Tako je djetešce vapilo i mislilo, da ga nitko nesluša, al ga iza grmečka njetko čuo, pa brzo poleti k njemu. Milivoj se prepane i obazrije, posrne natražke i baci se na koljena: »Oj angjelu božji, dohodiš li po mene, da idem s tobom? Oh ići ću, radostno ću ići, samo mi prvo nahrani roditelje!«

Pa tko nebi posumnjao, da Milivoj pred angjelom kleči? Bože mili, je li moguće, da takova krasota na svetu bivstvovati i takova nedužnost medju ljudmi obstajati može! Krasna dieva stoji pred Milivojem, tielo joj zaogrnuto bogatom sniežnom odoricom, o vratu joj visi zlatan križić, na licu joj ruža na sniegu procvala, a obilati plavi prami čedno se još niz lišca spuštaju. A kad istom progovori, glas joj je kano golubinji guk. Uhvati ona Milivoja za drhćuću ručicu, pa ga stane sloboditi:

»Ustani djetešce, nepredaj se preda mnom, nisam angjeo, nego to što i ti — slab stvor zemaljski. Nu kako sam čula, nije nami do oklevanja, ustani pa podje sa mnom, da ti priskrbim jela, i da tebe nahranim.“

Milivoj se podigne sa tvrde zemljice, podje s njom kamo ga je vodila, upravo u grad grofovski. Tude mu natrpa košaru punu kojekakvih jelah, i naloži mu da joj posudje namah natrag donese. Milivoj je jedva zahvatio košaru, i već ga nije bilo viditi u gradu, skokom je letio nizbrdice, pa preko sela, dok neuteče u pridvorje a iz pridvorja neupade u sobu, te položi košaru na stol.

Opetice ga stanu izpitivati, odkle mu jelo? A on ih slobodi neka jedu, on će im već pripoviedati, kako je do njega došao, i kako ga je Bog opet uslišao. Okriepili se jadnici po tom i izprali posude i Milivoju košaru spremili a on hajde u grad. Roditelji ga naučili, kako se ima tamo vladati, nedvojeć, da ih grofičina blagodarna ruka kruhom dariva, a on si dobro sve upamti pa ode.

Kad je bio gradu na pogledu, dočeka ga na altani ista ona dieva, koja ga je ovamo i dovela, te svakojakim jelom nadarila. Ona skoči pred njega, uhvati ga za ruku, a on joj ju poljubi, znajuć da je to grofovna glavom. Uvede ga preko stubah u sjajnu dvoranu, gdje joj se majka bila na prozoru podniemila, i gledala u daleku slavuljevačku ravninu.

*

Milivoj čim unidje nazdravi joj smierno: „Hvaljen Isus" i prikuči se, da ju u ruku poljubi. Grofica ga po glavi pomiluje, prihvati mu pozdrav i upita ga za ime.

On joj prostodušno i djetinjom čednosti odgovori: „Tata, mama i sestrica „Milivojem" me nazivlju."

Na to se grofica nasmjehne, pa ga upita za roditelje njegove, za sestricu; a on joj po istini sve izpripoviedi, što je znao i kako je mogao. Grofica ga je pazljivo slušala, a kad je mali pripoviedalac dovršio, privuče ga k sebi i ogrli kano rodjeno čedo.

„Vrlo je liepo od tebe, moj Milivoju, da se tako rado Bogu moliš; dobro činiš, ako vjeruješ, da je on molitvu tvoju uslišao. Jest on je htio, da sam se ja onomad onuda šetala i tvoju djetinju molitvicu čula. Hvali njemu Milivoju, koji ti je roditelje od tako grozne smrti oslobodio, a odsele dodji svaki dan ovamo k meni, i dobit ćeš za sve svoje u obilju hrane. Vidim da si dobro diete, pa mislim, da su ti takodjer roditelji dobri i pošteni, dodji dakle kadgodj zaželiš ovamo u grad, pa povedi si i sestricu sobom, te se možete s mojom Nevinkom i s mojim malim Trpimirom poigrati. Trpimir je tvoje dobe, bit će ti dobar drug, a igra se vrlo rad, te ćeš mu uviek dobro doći."

Milivoj ju na te blage rieči opet u bielu ruku poljubi, liepo se na milosti izkazanoj i za buduće obećanoj zahvali, pa odleti veselim srcem kući, noseć u rubčiću nješto poslasticah, što mu ih Nevinka za Zoricu narinula.

Kod kuće je pripoviedao sve, kako se sbilo, i roditeljem zasja s njegova pripoviedanja radostinka suzica u oku. Srce im se od dragosti nasmijalo, gdje si tako čedo odgojiše. Svi ga začmu cjelivati i grliti, toplimi suzicami polievati, te i njemu navališe suze na oči.

Tako najskrajnijoj biedi učini božja desnica nenadano kraj! Duboko dirnuti s tolike božje dobrote padoše svi na koljena, da prinesu Bogu svesrdnu zahvalnicu molitvu, i da mu se za svoje nove blagodarne dobročinitelje pomole.

Zatim će otac: „Djeco draga, eto kako je dobar i milostiv Bog, kako je blizu njegova pomoć, gdje bi čovjek mislio, da mu više pomoći neima. Djeco mila, tomu dakle dobromu Bogu ostanite uviek vierna, njemu bo jedinomu život svoj zahvaliti imate; a doklegodj se njemu uzmolite, siguran sam, da ćete takodjer dobra biti, jer koji se pravo Bogu moli, taj Boga i ljubi, a koj ljubi Boga i njega Bog ljubi, koga pako Bog ljubi, taj mora da je dobar. Ti ćeš Milivoju, kako te milostiva grofica pozvala, često gori u grad, ali gledaj drago diete, da uztraješ ote milosti vriedan. Neciepaj mi očinskoga srca, da bih šta zla od tebe doušati morao. Uzmi takodjer Zoricu sa sobom; a i mi ćemo jednom gori, da se naustnice milostivoj grofici zahvalimo."

Kako poslje tužne zime radostno proljeće, poslje strašne bure najljepše sunašce, poslje težke žalosti sladka radost dohodi; tako i našim nebogim mučenikom poslje najcrnjih danah težke nevolje, osvanuše dani sladkog mira i sladke srećice.

Dok je još glad trajao, donosio bi Milivoj sa grada živeža, a kad malo nevolja popustila, stali su opet na svoje noge i svojimi su se rukami hranili; medjutim im je još svejednako sa grada dobra pomoć u dobar čas dolazila.

Sluči se u to vrieme, da je grof Nemilić njekako na naglo ovaj sviet promienuo, i grofica ostala udova. K tome udarcu nadodje i drugi: stariji joj se sinčić razboli, pa i njega tužna majka spremi još mladjana u grob. Velika bijaše tuga vierne supruge i nježne majke, ali se naposljedku utješila za ime božje, pa da joj nebude toliko brigah na ramenih, učini si Kriepostića upraviteljem svoga dobra, a da si materinskomu srcu udovolji, izprosi si Milivoja za posinka.

Grofica je htjela, da se Kriepostić i u grad preseli, ali on nehtjedè da ostavi svoje starice niti da zametne njezina dara. U ovoj je kući naumio bio, da ostale svoje dane proživi, niti ga je vukla želja za gizdavimi palačami, a uzanj je pristala i njegova Ljeposlava; nu Milivoja moradoše u gradu ostaviti, te je on kući samo na pohode dolazio. Nevinka pako i Zorica posestriše se i obljubiše se, kao da se pod jednim srcem rodiše.

V.

Tko je od vas, čitatelji mili, da nepoznaje Zagreba našega? Koji se njime ponosan šetao nije, taj neko se prošeće sada sa mnom, da vidimo kakav nam je taj hvaljeni ponos naš!

Jeste li vidili kada liepih jaslicah, kakovih po našoj domovini, osobito po gradovih, djeca na božićnu noć okolo nose; jeste li vidili pitam vas, kako mnogi na malom pravu čarobnost izvoditi znade; kako diže visoku goru i sva je gora u listu, a pod gorom zidje gradić, krsteći ga Betlemom, pa kad sve to rasvieti, nemogu se djeca nagledati, nemogu dosta načuditi? To ti je brate, u malom slika liepomu našemu Zagrebu. Visoka se gora, rekao bi sa oblaci grli, sva se dala najljepše u list, a pod gorom na podnožju njenom, raširio Zagreb dvie biele ruke i čovjek bi iz daleka rekao, da to nije grad, već je bielo platno, što ga razastrle pogorkinje vile sa Jakoba-briega. Bože dragi, divna li mi i čarobna pogleda na to liepo čudovište, na to visoko šljeme, na Jakobovu crkvicu, razvalinu medvedgradsku i na sam Zagreb; a još je krasniji, još čarobniji taj pogled, kad nam sve to izhodeće sunašce pozlaćuje! Pa kad opet sa Dveracah oko baciš na široku dolinu posavsku, po kojoj se provukla bistra Sava poput kakova srebrna pasa; kad spustiš razdragano oko niz brežuljak Cmrok u divnu dolinicu žaversku, reci neigra li ti srce od radosti i miline? A šta ćeš opet reći, kad se Sofijinim putem sa Tuškanca vraćaš; što li, kad zabludiš u vrt biskupov? Srce ti se razblaženo od dragosti i ljepote topi; a za Maksimir, za taj divotni raj, niti i nepitam, znam bo dobro, da bi ti svaka riečca u grlu zapela, da mi nebi ni znao ni mogao šta ino reći, van hodi pa vidi! Sretan je i presretan Zagreb, gdje ga božja ruka tolikimi divotami ukrasila, pa je i vriedno, da se to sokolovo gnjiez-

do, taj ponos i ta želja svakoga Hrvata svakom krasotom i svakom divitom kiti!

Nu prodjimo se svakoga slikanja, kad su nam preslabe slikovne masti, pa bi možda mjesto žive čarobne slike samo tamnu sjenu predstavili.

Podbodi radje, čitatelju mili, noge, pa se svrni s nami u divotni Maksimir. Liep je upravo svibanjski dan, vrieme veselih majalah, pa se malo ne sav Zagreb digao na noge, kao da će da se iseli. Njeki će žaverskom dolinicom do Šestinah; koji su kriepčiji do medvedgradske gradine, a njeki čak do Jakove crkvice; nu mnogo ih veća čest grne laškom ulicom u dragotni Maksimir. Skrenimo i mi za Petrovu crkvu, pa ćemo stazom do perivoja; slobodno nam se umiešati medj ostali sviet, ali čemu? Podjimo lagano, a da nam nebude dugo vrieme, slušajmo što se tako živo razgovaraju dva mladjana upravo pred nami iduća šetaoca.

Obima pristala liepa narodna odjeća, a na glavi im crvena kapica; jedan od njih nosi knjižicu u ruci, i ovaj zače razgovor.

„Budimire, jesi li već čitao Čengić agu? Kako ti se dopada? Ja ga ponesoh sa sobom, ako bi mi dosadila zabava, da onda u njem nadjem sladka plandovatelja."

„Milivoju dragi, oprosti, što ću možda danas pitanjem svojim uvriediti veliku tvoju čednost; ali prosim te neizbjegavaj mi! Spomeni se, da sam te uviek ljubio, uviek štovao i viernim ti prijateljem bio, daj mi dakle danas vi rnost ovu time naplati, da mi na moje pitanje po istini odgovoriš i veliku ljubopitnost moju udovoljiš. Brate dragi, kako to, da si ti u svem, što činiš, tako čudan, da ti se dosta načuditi nemogu? Odkako te poznajem, a tomu je već dosta dugo, osma godina, pazljivim te okom promatrah, ali promotriti nemogoh; sliediti te uznastojah, ali me svejednako nutrnji glas kori, da sam daleko za tobom zaostao. Sada brate, kad nam se je skoro dieliti i možebit nikad više nenaći, sada nemogu srcu odoljeti, da te neupitam, što sam već tako dugo pitati htio, da mi naime odkriješ tajnu, koja te takvim učini, kakav jesi. Daj brate, tako ti ljubavi naše bratske, očituj mi se i pouči me, da mi nauk tvoj na širokoj i sklizkoj stazi života brižnim provodićem bude!"

„Budimire, kakav to govor zaplićeš, čemu si se dosetio? Kakava bi to zabava bila, ta nismo djeca da igramo učitelja i djaka."

„Pa zašto nebi Milivoju, ja ću ti biti učenikom i rado od tebe dobru se naučiti. Dede samo brate, započmi i vjeruj, da se nebi zabavi domisliti mogao, koja bi me većma zanimala, nego što će me zanimati tvoj odgovor na moje pitanje."

„Ej dobro, kad želiš, to ću ja pričeti, a ti slušaj i pazi, te ako pronadješ što vriedna, dobro si upamti, jer se uviek i od svakoga nječemu naučiti možemo. Ponajprije se čudim, što misliš, da sam ja dobar, i za njekakav me uzor dobrote držiš, gdje sam ipak od toga vrlo daleko. Mnogo ti je toga na meni, što je ukora a ne hvale vriedno, nego su ljudi prama meni preblagi, te što bi oštrije oko ukoriti moralo, to oni hvale. Tako ti dakle u meni ne-

ima dobra, a ako je koje, to ga nisam ja u sebi probudio, već me dobri Bog njime nadielio.«

„Prvu mi milost izkazà Bog, što mi dadè dobre roditelje, koji su me mudru svjetu učili: „Moli se i radi,“ to im je bio sav nauk, a ja ga s majčinim sladkim mliekom usisah. Nemogu ti brate izreći, kako sam uviek i kako se još danas rado molim i mislim, da bi mi prije moglo srca iz grudih nestati, nego li bi ja molitvu zapustiti mogao. Sa ovo malo riečih: „Moli se i radi!“ majka je vazda svjetovala najstarijega moga brata Dragojla i od mene stariju sestricu Zoricu, pa je to i meni kano u krv prešlo i nekajem se, niti ću se kajati, Bog bo je dobar i molitvu nam sám zapovieda. Premda sam bio nejačak, to ipak dobro pamtim, kako mi je roditelje zla sreća progonila, koliko im je žalosti brat moj Dragojlo činio, kako nam je jedne strašne noći sve izgorjelo, te mi jedva živu glavu iznieli. Ništa nam na božjem svietu nije ostalo, do ono malo odjeće, što smo na sebi nosili; pa što su roditelji moji činili? »Molili se Bogu u nesreći, kako su se molili i u sreći. A uz molitvu k radu prionuli, kao što su i prije radini bili. Sjećam se, kako mi roditelje još gorja bieda snašla, kako nas je crni glad prikupio i grozna smrt već na naših vratih kucala, pa i u taj skrajni čas uslišao je Bog na čudnovit način skrušenu molitvu našu. te nas je od smrti izbavio i dobrom nas srećom nagradio. A i poslje ostadoše moji roditelji kakvi su i bili, pa premda im nije bilo od silne potrebe, radili su kano i prije, a molitve takodjer nikad nezapustiše.«

»Kad me je majka ovamo u Zagreb na nauke spremala, suze je gorke ronila i po sto putah na dan me popitkivala, da li ću ju poslušati, da li ću se uviek moliti i svejednako marljivo raditi; a ja joj uložih tvrdu vjeru, da ću se moliti i raditi, i to uviek neprestance.“

»I otac mi nije ništa drugo preporučivao, van da radim, dužnosti svoje obavljam, bezposlen nikad nebudem ni najkraći časak; jer je bezposlenost početak svih zalah, a buduć je od Boga blagoslov svakomu radu, da se nikad neolienim moliti. Ovaj zlatni nauk, brate, vierno sam slušao, i u koliko se sjećam, nikad nisam od njega ni za dlaku odstupio.«

„Svaki dan prije sunca ustajem i ponajprije Bogu se pomolim. Nauk mi je prva briga, i neznam je li bih bio mirno blagovao, mirno snivati mogao, da mi se koja nesgoda slučila, i da nisam dužnostih svojih izpunio, zadaćam školskim udovoljio. Za zabavu uviek mi je dosta preostajalo vremena; ali oprosti brate, što ću ti iskreno kazati, da mi se nisu nikada dopadale zabave sudrugovah mojih, osobito ne, kad sam se jur u više škole pomaknuo. Nisi mene nikad po kavanah tražiti morao, pa nebi li ja i lud bio, da po ciele ure u zapušenoj kavani čamim, gdje me tako dražestno mami krasna narav na Sofijin put, Tuškanec, u žaversku dolinu, biskupov vrt, a ponajviše gdje znadem za divotni Maksimir! Takovih sam se družtvah čuvao, znajuć da se tim putem najranije do bezposlice dojde. Pa sbilja da sam koju uru u kavani bez posla prosjedio, nebi li me sviest morala koriti, što sam prelomio vjeru majci

uloženu! Nu s toga nisam bio opet neprijatelj svakoj zabavi, pače sam vrlo rad bio u veselom družtvu i sa svoje sám strane uviek, koliko sam največma mogao, veselju prinašio, ali sve u granicah poštenja i čednosti, kako su me svemu tomu roditelji naučili. Vjeruj mi, Budimire, dok sam u srcu nosio Boga i preljubezne roditelje svoje, niti mi na um nedodje što takova učiniti, što se njim dopalo nebi, pa opet strašim se, da njihovoj želji nisam udovoljio; a što bi istom bilo, da ih ma u jedan samo čas s pameti pometnu; ah, groza me hvata na to i pomisliti! Tako sam ti moleć i radeć vesele dane provodio, zahtievanju učiteljah svojih zadovoljavao i ljubav si njihovu stekao; a i na sudrugove svoje potužiti se nemogu, i oni me štuju i uviek štovahu, kano što i ja gledam, da nikad nikoga neuvriedim, već svakoga kano brata ljubim. Reći ćeš' da je to sve težko, nu nevjeruj, moli se samo Bogu, i sve će ti biti lako; a što ćeš gdjekad i po koju gorku kapljicu progutnuti, bez toga ti biti nemože. Pa zar i oni, koji protivno rade, neguću i to toliko gorkih ne kapljicah, nego gotovo kapljah, koje će ih nakon svega i zatrovati? To ti je brate tajna, koja me učini takvim, kakav jesam; ali zato nisam još dobar i takav kakvim bi imati bio, nego se s toga nepečalim, činim samo, što činiti imam, a ostalo na Bogu, na njegovoj dobroti i milosrdnosti ostaje.“

(Dalje sliedi.)

U sviet!

Od dr. Nap. Špun-Strižića.

Na visokoj stojim stieni,
Oko mene svijet vrvi —
Viek se boreć zemlju poji
Svojom suzom, znojem, krvi. — —

Otimlje se i talasa
Kò jezero uzburkano — —
Borbo svjetska! et' i mene —
Mirovat mi nije dano!

U taj vir se i ja bacam,
Davor braćo! mene eto
U vaš tabor, gdje se brani
Što je slavno, pravò, sveto!

Tko je trom, nek tromo gnjije,
Mene majka moja rodì,
Da ja stupam neprestrašen,
Gdje se bojak svet izvodi!

Mene majka moja rodì,
Glas da živi iza mene,
Jednoč da medj zatočnici
Ime moje rod spomene! —

Rosa i inje.

K. K. G.

„Zimski priedelj, jednostavna ali ipak sjajno-biela odjeća, mrtva tišina blizu i daleko probudjuje u nas i nehotice uzvišeno čuvstvo, kao što ljeto

budi čuvstvo miline.“ Tako veli Zschoke u njekom članku, u kojem o zimi još i ovo veli: »Nije zaista manja krasota liepoga zimskog dana, kada je sve od studeni ukočeno, kada se prvi sunčani traci cakle u sjajnom inju, kojega je ledce čudnovato narav poput biserčićah o granje nanizala, kada se brežuljci, doline i ravnine najčišćom bjelinom blište, kada u nježnih ledenih rtićih sunce sve boje prelieva — — te se čini, kao da smo njekim čarom u sasvim nepoznate krajeve prenešeni.“ — Nu tako govoriti može samo onaj, koji nevidi samo ono, što mu je pod nosom, već koji i nješta dalje gleda; kojemu nije led samo led, a snieg samo snieg, te više ništa misliti nezna, niti se trudi, da u te stvari dublje pronikne. Svaka snježna pahuljica, koja iz oblaka na zemlju pade, čudan je kip božje ruke, te nam veli: „Bog je nedokučiv, kao što i kraljuje!« — Neima uzvišenijega prizora, nego što je liepo zimsko jutro, kada je sva narav u bjelini, kao djevojka za pir pripravna. Snieg pokriva cielu zemlju, a uz to ovilo je biserno inje svaku i najmanju grančicu, svaku i najmanju biljku i travicu. Svuda vlada svečana duboka tišina, nečuje se pticah pjev, i eno na istoku rujno sunce svoje lice svietu odkriva, a traci se njegovi u ledcih snježnih i injskih cakle. Divna je i čarobna doista sva i ciela narav! — Nu nije mi nakana, da narav u svojoj krasoti opisujem, već ću samo nješta da rečem o rosi i inju, koje nam srce svojom krasotom uzhićuje i veoma nam koristi, pa da zadovoljim mnogomu mladomu čitatelju, takodjer kako to i biva.

Voda je razprostranjena po cielomu svietu; neima gotovo stvari u kojoj je nebi bilo. Od nje su postala bezkrajna mora i silne rieke, postala su jezera i potoci. Vrela se nalaze svagdje u manjoj ili većoj množini. Iz morah, iz riekah i iz potočićah se uviek i neprestano toplinom voda razplinuje. Po naravnom zakonu, da se sva tjelesa toplinom šire, voda se takodjer širi, te redjom i tanjom postaje; a budući redja, pa s toga i laglja, to se napokon pretvara u hlap, koji je laglji od običnoga zraka, te kano takov mora u vis nad zrak. Čim je zrak topliji, tim se voda više ugrije i tim se u većoj množini u zrak diže. Nije pako na zemlji nikada podpuna zima, to jest da nebi nimalo topline bilo, jer zima nije drugo, van manji od ništice stupanj topline. Buduć je pako zima samo nizak stupanj topline, s toga i voda uviek hlapi t. j. u hlap se pretvara. Zrak sadržava uviek u sebi sad manje sad više takovih vodenih česticah, koje su ponajviše toli tanane, da se ni viditi nemogu; kad ih pako oko naše motriti može, onda sačinjavaju maglu n. pr. u jesen u jutro i na večer nad riekami i potoci.

U svih tjelesih množi se toplina, dok ona odkud mu drago na nje djeluje; čim pako to djelovanje prestane, prestane se i toplina množiti; dapače ne samo, da se onda nemnoži, već tjelesa toplinu u istoj mjeri gube, u kojoj ju i dobivahu. Tako n. p., kad je kamen suncu izvrgnut postaje sve vrući, ali čim sunce zadje i toplina nanj djelovati prestane, gubi i opet dobivenu toplinu, i to u tolikoj mjeri, kako ju je dobivao. Što ovdje o kamenu rekoh, valja u obće o svih starih. Čim je koja stvar tamnija i redja, tim laglje i

toplinu prima, al' ju takodjer isto tako lasno i gubi; čim je pako tielo svietlje i gušće, tim teže toplinu prima, al ju isto tako i težko od sebe daje. Sunce djeluje svojom toplinom na zemlju, grijući nju i sve što je na njoj, dosljedno dakle i vodu, koja se na njoj i u njoj nalazi, s toga se ona, kao što prije rekoh, hlapi. Čim sunce na zemlju djelovati prestane, ižaruje odmah po malo zemlja i sve stvari toplinu od sunca dobivenu; tjelesa bivaju po malo sve hladnija. Kad tjelesa ohlade, tada se vodeni hlapovi, koji se u zraku nalaze i koji se neposredno stvarih dotiču, sgusnu i u kapljice pretvore; a tim kapljicam velimo rosa. Rosa indi nije ino, nego mrzlijeg se tiela dotaknuvši u zraku nalazeći se vodeni hlapovi, koji su se ovim doticajem tiela opet u vodu pretvorili. Čim je zrak puniji vodenih hlapovah, čim je bilo toplije ob dan, čim je vedrija noć, čim je mirnije vrieme, tim je obilnija rosa. Kada je pako obdan hladnije, ob noć oblačnije, a k tomu morda i vjetar puše, tad se imademo slaboj ili upravo nikakovoj rosi nadati. Vodeni se hlapovi prije u rosu sgusnu na manjih i tanjih tjelesih, nego na većih i debljih, jerbo tanja i manja prije svoju toplinu izgube. S toga je livada od rose sva mokra, kao da je kiša padala, dočim na dobro učvršćenu drumu ni traga joj neima. —

Sada nam je znano, što je rosa i kako biva; ali neznamo jošte što je inje. Inje nije drugo, van nagomilan mraz. Što je pako mraz? Mraz je, u kratko rečeno, smrznuta rosa. Tko indi zna što je rosa, znati će takodjer što e i mraz. Evo kako mraz biva:

Kada je u proljeću ili u jeseni ili u zimi ob dan nebo naoblačeno i s toga zrak topliji, napuni se isti vodenom parom. Ali se nebo nesrećom poslje zahoda sunca počme vedriti, tako da je poslje pól noći nebom razastrta vedrina. Tjelesa ižaruju od sunca dobivenu, kao u svoju vlastitu toplinu, a budući da neima oblakah, koji bi ju k zemlji natrag odrazivali, prodje ova u svemir. Tjelesa se osobito sitnija, tanja i tamnija razhlade, na njih se sgusne vodena para u rosu. Nu sada dieluje na tu rosu s jedne strane mrzlo tielo n. p. trava, koja je najveći dio svoje topline izgubila, a s druge strane takodjer veoma mrzao i miran zrak, i tako se rosa pretvori u led, kojega mrazom nazivljemo. U zimsko doba, kada je obdan toplije, i zrak se veoma napuni vodenimi hlapovi, u večer pako ili u noći razvedri, te zrak i sva tielesa veoma razhladne, sakupi se velika množina smrznute rose t. j. mraza po granju, travi i drugih predmetih, pak često visi prst dugačko, te se onda zove inje. — Sada dakle znadeš, mili mladi čitatelju, kako i kada postaje rosa, mraz i inje. Nu pitati ćeš me morda, je li je rosa, mraz i inje koristno ili pako štetno? Odmah ću ti odgovoriti.

Rosa hrani i napaja bilje, travu i cvieće, daje im nove jakosti, svježinu i zdravlje. Zašto bi se govorilo, da utjeha ili dobar čin na ljudsko srce dieljuje poput nebeske rosice, da nije rosa koristna i u naravi? — Prošeći se ljeti pod večer poslje velike dnevne žege po vrtu, pak promatraj svoje cvieće. Tuga ti zavlada srcem, kad opaziš, kako je tužno, žedno i gladno gizdave glavice k zemlje sklonulo, kako se ponizno moli za malo hladna napitka! A

dodji drugi dan jutrom pa gledji, kako je isto prije sasma iznemoglo cvieće glave gizdavo podiglo nahranjeno i napojeno rosicom, te prkosi i opet jedan dan nesmiljenoj žegi. Obično ima najviše rose u suhoj godini i time nadomještuje kišicu. — Evo, prijatelju, nije li jasna i očevidna korist rosice?

A mraz? — O nebilo mu traga! Krasno vam je proljeće, vrtovi i voćnjaci razprostranjuju na sve strane milodah svoga prekrasnog cvieća i obećavaju množinu najliepšega voća. Poljodielcu od milinja srce skakuće, kada vidi svoje usjeve; vinogradar već je zabrinjen za lagve, sve se veseli tomu, kako liepa godina predstoji. Ali nuto — jutrom otvori gospodar dremne svoje oči i vidi sve u bieloj studenoj odjeći; mraz — mraz razori u jednoj noći, u jednoj uri sve zlatne kule gospodarah, uništi im sav trud, napor i sav trošak, dà istim mu gladom prieti. Mraz ošinù ciele priedelje svojima studenima kriloma i utamani sve! Koliko on suzah iz očijuh revnih i valjanih gospodarah nesmiljeno izćera! — Jeda li je mraz koristan?

Premda rekoh, da je inje obilniji mraz, ipak neću reći, da veću štetu čini, već velim protivno, da je upravo koristno radi vremena kada postaje. Koristi pako iz istoga uzroka iz kojega i snieg. Zemlja leži sva od velikog ljetnog râda umorena i oslabljena, hiljade i hiljade malenih umorenih korenčićah sakriveni su u njoj, slabašni usjevi za pomoć viču, da velikoj zimi nepodlegnu, tanka su im bo tjelesa i odviše su mlada, sve se moli, da ih majka narav zaštiti i od ciče sačuva. Eto pada snieg, sve se raduje, jer pada sitno perje, koje će bilje štititi poput blazine od zime, pod kojim će zemlja i djeca njezina, kao umoran težak pod blazinom odpočinuti i mišice si ojačati. Nu nastaje već toplije, sunce dobiva veću jakost, snieg po malo kopni, a rodna vodica proniče polagano upravo do svakoga i najmanjega korenčića, zemlja probavlja tvrdu svoju hranu, te ju pruža bilju, da uzmogne svoje sile i opet razvijati i pupoljke širiti. Eto koristi sniega! Ali ni inje nezaostaje daleko za sniegom u koristi.

Snieg pokriva samo zemlju i širje predmete, a na granju i povećem bilju neostaje dugo. S toga da i ova bez odjeće neostanu, pobrinù se vječni kralj, da i za nje šta priskrbi. Inje je taj nadomjestak sniega, odjeća granju i štit proti ciči. A ciča tim više hudi, čim je predmet na koga dieluje tanji, nježniji i sočniji. Zato inje grane i bilje, ako od drugod zaštićeno nije, obavija i štiti. Nu čim toplije nastaje, već se inje odružuje od svojih štićenikah i dozvoljava, da toplina na nje djelovati može. Kao što rose, tuko imade i inja više u suhoj godini, nego u mokroj; pak i time koristi, jer zemlji ipak ponješta vlage daje.

Eto vam u kratko koristi i rose i inja, a i štete mraza. Mislim, da sam time zadovoljio svojoj zadaći i namjeri, da vam naime razjasnim, kako biva rosa i inje, pa i od kakve nam je koristi! —

Nauk o zdravlju.

Zrak i čistoća.

(Dalje.)

Čistoća nezahtieva samo, da se svaki dan u jutro pomnjivo peru ruke i lice, nego da se svakog tjedan barem i jedanput okupamo, i to ob zimu na večer prije spavanja, a u ljeto u jutro, čim se ustanemo. K tome je pako najbolja hladna, svježa voda; njom nam se otvrdjuje koža, i njom se najsigurnije štitimo od razhlade. Medjutim se može ob zimu rabiti i mlaka voda; ali ob ljeto je svakako najzdravija voda tekućica. Kad se ide na kupanje u potok ili rieku, onda valja polagano ići, da se čovjek jako neugrije; al ako se već ugrije, to neka se kod vode malko sjedne i odmori, bez da odielo sa sebe svlači. Kad se čovjek malko odahne i odmori, onda neka se brzo svuče te u vodu ide, i u njoj ostane 10—20 časovah; a zatim neka se ponjavom (plahtom) otare, te opet brzo opravi. Ako se po ovome vlada, to će se onda i razmaženik moći kupati u tekućoj vodi, niti će mu to naškoditi. U obće pako treba si uzeti za pravilo, da se u tekućoj vodi samo onda kupa, kad toplotina vode nije izpod polovice toplote naše krvi, kad naime nije pala izpod $+ 16^{0}$ R.

Da se ruke moraju čiste držati, dakle da se mahom peru čim se zamažu, da se izpod nokatah muzga neima trpiti, niti nokti preveć srezivati, napokon da se kosa ima češljati i u redu držati, to su sve pravila, koja se i od sama sebe razumiju, i na koja pridržavati valja djecu već od 5. godine počmav. Svako školu polazeće diete treba da se bez ikakova daljneg natjerivanja čisto i uredno drži.

Izvanjsko (vanjština) je ogledalo (zrcalo) naše nutrnjosti. Ako čovjek izvana nije čist i uredan, to se mahom sumnja, da mu nije ni nutrnjost njegova uredna i uljudna. Neka zato svaki gleda i nastoji, da bude čist i uredan.

Čistoća uzdržaje zdravlje, jerbo je djelovanje kože mnogo pravilnije, kad se marljivo čisti i pere, nego li kad to nebiva. I zube čuvamo najbolje od skvarenja čistoćom. Tko si svoja usta svako jutro, podne i večer marljivo vodom izpira, a zube ne pretvrdom keficom (četkicom) čisti, taj neće doista i mati mnogo neprilikah sa zubobolje i šupljih zubih. A osim toga uzdržaje takodjer zube zdrave ono, što i u obće čovjeka zdravim drži, naime: posao. Posao pako zubih jest žvakanje. S toga netreba zube štediti, nego treba njimi grizti i žvakati i najtvrdju koru, i najtvrdji kruh, da se jačaju. Nu kao u svem, netreba se ni u tom preveć junačiti. Tko preveć jugunasto razgriza orahe ili lješnjake, neka se nečudi, ako mu najedanput koji zub napukne, te mu veliku bol prouzrokuje.

Odielo je tako rekuć umjetna koža čovjeka, kojom se on obranit nastoji od žege i studeni, od kiše i bure.

Ako hoćemo, da nam odielo tu korist donaša, to mora da bude vazda

prema godišnjoj dobi, sad laglje sad toplije. Nu i tu se treba obazirati na otvrdnuće i navadu. Tko je zdrav, te se mnogo po prostom zraku giblje, tomu će manje studen ili vrućina nahuditi, ma on sad i nosio lagano ili toplo odielo; tko je pako bolešljiv, ili uviek u sobi čami, taj će se morati više čuvati od nepogode vremena.

Jako je važno po zdravlje, da nas odielo nigdje netišti, jer time se prieči slobodno kolanje krvi. Zato je najbolja za djecu prostrana i široka odjeća.

Svatko treba da svoju odjeću drži u najvećem redu; na večer kad se svuče neka ju liepo skìti, dobro spremi i pazi da ju nezamaže. Treba takodjer neka se svako diete priuči, da samo čisti svoju odjeću.

Odjeća je samo obrana od nepogodah vremena. Tko mnogo drži do odiela, pokazuje, da odielo više cieni, nego li sebe, i da svoju vriednost malo štima. —

(Dalje sliedi.)

Dva goluba.

Pr. Ivan Vidović.

U njekom krasnom dvorcu, što su ga njihovi pradjedovi sagradili, bivaše dvoje krasne djece, Anka u šestoj, i njezin brat Miroslav u petoj godini dobe svoję. Brižna ih majka ljubljaše iskreno, jerbo su joj bila najljepšom nadom i utjehom njezina života. Nikad nerazdruženo raslo je oboje njijuh pod paziokom nježne i pametne matere svoje, a svako bi veselje i malane tuge svoje dobe to dvoje vierno med sobom dielilo. Anka nemogaše niti časak bez brata biti, a Miroslavu bijaše trenutak bez ljubezne si sestrice dugotrajna bezposlica. Ova privrženost i ljubav djece djelovaše veoma na njihovo mišljenje, koli i na njihove čine. Oboje ih bilo sveudilj jedne želje; pa akoprem im nisu nagnuća i ćudi posve podobne bile: opet je oboje osjećalo, da se ljube, da si to medjusobno očitovati i zasvjedočivati moraju. Zajedno se igrahu, šetahu; zajedno su jela, učila i molila. Bratu i sestri sve bijaše obćenito: Ankina lutka bijaše na staroga granadira Miroslavova naslojena; njegov veliki vranac (konj) stajaše pokraj doratića Ankina. Na više stolčićah ležahu pomješane raznovrstne stvari, tuj izvezena ženska kapica i konjička kaciga, tuj opet maramica i vojnički ovratnik, tamo jedna pletena djevojačka košarica, i vojnički fišekluk. — Nitko nemogaše smjesu otih dosta potrebitih stvarih i igračakah gledati, a da se nenasmije; ali opet se svakomu to dopadaše; jer je odtle svatko uvidjao ljubav i slogu izmedju Ankice i Miroslava.

Njetko im pokloni dva mlada biela golubka, štono imadjahu svaki oko vrata krasan crni kolobarić. Ova dva bila su živi odsiev bratinske sloge i uzrokovala su ím veliku radost. Djeca nemogahu se dosta tih pitomih i živanih pticah nagledati, koje bi često sad jednomu sad drugomu na glavu, ruke ili na ramena sjedale, hranu iz njihovih rukuh il ustijuh primale, njima se

ulagivale, kano da hoće poljubac od njijuh izmoliti. „O krasne, drage ptičice!“ reče Anka, „ja neznam, što bi me više, nego li one razveseliti moglo.“

„One se uviek zajedno, kano i mi,“ odgovori Miroslav, „one jedino misle, kako bi se većma ljubile i nam dopale.“

„Miroslave! i mi ćemo tako učiniti, mi ćemo si obećati, da se nikad razdružiti nećemo.

„Sigurno, draga Anko!“ reče Miroslav, „mi ćemo uviek zajedno biti.“ — Ogrle se oba, a golubčeta lepršaše oko njijuh, kano da bi se ljubavi djece radovala.

Tako bje neko vrieme. Golubčeta bijahu u svojoj krletci dobro gojena, i bivala su od dana do dana krasnija. Njihovo bielo perje sjajilo se je izvanrednom bjelotom, a milo njihovo kretanje uzbudilo je često putih veliku radost u srcih ove nevine dječice, koja su njima više putih vratašca od krletke otvarala, da na polje izlećeti mogu. Golubi došli bi onda k njima, ljubili im se, hoteći im za slobodu, što su ju za to vrieme uživali, zahvalni biti. — Ali prevelika skrb i briga može kadšto štetnom biti. Brat i sestra često bi se inatili, tko će to pravo i veselje uživati, da im bude smio vratašca otvarati, hranu im i ladne vodice davati, a opet koga će golubi prije dragati smjeti, komu li na ramena sjesti, iz čije li ruke prije jesti?

Anka predbacivala je bratu, da njega većma ljube, nego li nju. Miroslav opet mnijaše, da naopako biva. I nuto porodi se zlosretna nenavist izmedju njijuh i prikrade im se u nevina srdašca; nezasitna pohlepa, koja svagdje medju ljudi mir narušuje, i poredak smućuje, zavadi dosele složnu djecu na toliko, da je svako svoga goluba posebice imati htjelo.

Kad je mati začula, što djeca nakaniše, dade još jednu krletku u Ankinu sobu donieti, nebi li kao njegdje prije opet slogu medju nje uvela. Drugi dan odluče brat i sestra, da će golube kao obično na polje pustiti, pak, koji na njezinu glavu il rame sjedne, da bude njezin; drugi će biti Miroslavov.

Golubi bješe izpušteni, i po dogovoru pripade svakomu svoj. Zatim zatvori svako svoga u posebnu krletku. Ali odmah se je opazilo, da im je nepovoljno razdruženima biti. Oni postadoše tužni; svaki je sjedio mirno u svojoj krletki. Bielo im perje činjaše se žutjeti, guk im zaniemi, a lepršanje presta. Uzalud davala bi im djeca najbolju hranu, izabrane trave, čist i svjež napitak, ništa im godilo nije. — Svaki golub sjedjaše tužan na najgornjoj paličici, čekajući s večera mila si druga; a kad opazi, da mu je čekanje u taman, zakloni glavu u krioce, kano da neće svjetlo dana udilj da gleda. Djeca se uplaše, dotrče pred mater, veleći joj, da su golubovi snuždeni i tužni. Pametna majka umjela je djecu upozoriti na to, da je težko živiti bez onoga, komu smo u životu družtvenom obikli, ter kušaše djecu rastaviti. Idite, reče ona, svako u svoju sobu, ter budite sveudilj svako kod svoga i nastojte cio dan oko njega. Odmah s prva, jedan dan rastavljeni, osjećali su samotu; ali svako je njijuh veselo bilo, što su mogli nadgledati toli dragu svojinu svoju. Drugi dan bio im je dugačak, a treći gotovo nesnosan. „O kako je dosadno,

kad se čovjek sam igrati mora!« reče Miroslav; ja bih rado svu igračku poklonio, da mogu barma na čas sestru si viditi.«

„Ja nemogu bez brata biti“ uzdisaše Anka. »Bez njega se nemogu igrati niti vesela biti; sve me mrzi, sve mi je dosadljivo bez njega. Ja nemogu toga udilj snositi.“

Nemogući oboje podnositi, da se staromu običaju trgnu, da se tako dugo viditi, i ćućenja si odkriti nemogu, zamole majku, neka bi ih opet sdružila.

»Vidite djeco! reče mati ozbiljno — „upravo se ovako vašima golubima godi. Oni se u jednom gnjiezdu izlegoše, skupa odrastoše, obikoše zajedno živiti, pak sad osjećaju, kano i vas dvoje, da je muka svakomu samu biti. S toga hoće od tuge da poginu.“

Jedva to majka izusti, odbježe Anka i Miroslav u svoje sobe, donesu krletke i otvoriše ih. Jedan golub poleti k drugomu, uzradova se sdruženju, i lepršaše oko djece. Vidilo se je, kano da hoće gukom svojim izraziti vesele svoje ćuti i zahvalnost prema djeci. Evo i njijuh za koji dan veselih kao prije, a perje im se bieli kao čisti oblačak na vedrom nebeskom svodu. Druga krletka bi odnešena, a djeca si obrekoše, da će oboje zajedno golubove imati i nikad ih više rastavljati.

Na to će ih vesela majka zagrliti i reče im: „Draga djeco! sad osjetiste sami, da ništa srcu našemu toli negodi, koli sveza, što nas u djetinstvu sveza; ta nam je sveza mila uspomena i jedina sreća našega života. Nasporio Bog, da se nikad nelučite, da neosjetite opet boli slične, što ju oćutiste prigodom razdruženja! Sjetite se, da neima ni na kraljevskom priestolju, ni u prostoj koljebici ništa sladjeg, van ljubezno ime brata i sestre!«

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Nema zabitnosti, gdje nije poslenosti. — Još se uviek možeš više naučiti, ako si neupiliš u glavu, da nješta znaš, dočim to ipak neznaš. — Nije lako naći kojeg djela, kojemu se nebi što prigovorilo, jer je mučno što tako učiniti, da nema nikakve mane i pogrioške; a tako je isto tegotno naići na pravična sudca, kad čovjek što stvori bez pogrieške. — Neroditi se nije ništa; roditi se pako — to je tegoba. — Nemožeš liepo proživiti nastajući dan, ako si nepreduzmeš, da ćeš ga proživiti kanda ti je zadnji. — Znaj da ti nijedna odluka nije stalna, ako se nje često nesjećaš. — Očevidno je, da nemože obstajati ni malo bez predstojnika ili skrbitelji niti koji grad, niti koja kuća; pa nebi li bilo ludo pomisliti, da se ovaj krasni i veliki stvor, naš sviet, slučajem i onako, kako se desi, bez ikojega reda upravlja? —

Sitnice.

— Iz Zagreba. (Izložba učevnih i pomoćnih sredstvah pučke škole.) Kako će našim štiocem poznato biti, zaključila je glavna skupština učiteljske Zadruge, držana 10. i 11. listopada 1865., da se za buduću glav. skupštinu priredi izložba učevnih i pomoćnih sredstvah pučke škole, a ujedno i izložba ženskih rukotvorinah, koje bi se tada izigrale na korist družtvene zaklade. Ovih danah podnio je upravljajući odbor vis. namjestničtvu svoju molbu i program — za izložbu učevnih sredstvah. Po tom programu svrha bi te izložbe bila: 1. Predočiti stanje sadanjega razvoja pučke škole u Hrvatskoj i Slavoniji. 2. Da se u pučkom učiteljstvu pobudi želja i težnja za suglasnijim i revnijim djelovanjem u obuki školske mladeži. 3. Da se pučko učiteljstvo upozna s učevnimi sredstvi, koje se rabe ne samo u pučkih školah našega naroda, nego na koliko moguće bude i kod drugih u tom pogledu naprednijih narodah. 4. Da se naše učiteljstvo upozna i s onimi pomoćnimi sredstvi, kojimi bi se sámo za svoje zvanje još boljma usposobljavati i usavršavati moglo. 5. Da se napokon i u ostalom obćinstvu probudi veća ljubav i nagnuće prama pučkomu školarstvu i učiteljstvu u obće, a napose za Zadrugu, koja će tu izložbu prirediti. — Da se pako ta svrha postigne izložit će se: 1. Sve školske knjige, koje su dosada rabljene bile u pučkih školah katoličkih i pravoslavnih u Hrvatskoj i Slavoniji, i koje se sada rabe. 2. Sva učevna sredstva, koja se sada u pučkoj školi rabe, ili rabiti mogu. 3. Ručna djela, krasopisni i risarski izradci pučkih školah u Hrvatskoj i Slavoniji; razni modeli gospodarskih i zanatlijskih spravah po mladeži izradjenih. 4. Spisi za mladež, pedagogička, didaktička i metodička djela hrvatska i srbska, dosad tiskom izdana ili za izložbu u rukopisu dostavljena. 5. Pedagogička, didaktička i metodička djela i časopisi inih narodah. To je program, po kom će se ta izložba urediti. Buduć se za stalno nadamo, da će naša vlada, obzirom na veliku korist, koja će odavle po razvoj naše pučke prosvjete proizteći, ovu molbu nesamo skoro povoljno riešiti, nego da će ju i materijalno svojski podupirati, obraćamo na to pozornost ukupnog našeg pučkog učiteljstva, da se svaki dostojno za vremena k tome pripraviti može.

— Književnost. Dotiskano je drugo pomnoženo izdanje zemljopisa trojedne kraljeljevine od V. Mařika. Knjigu, koja kod nas za tako kratko vrieme doživi drugo izdanje, mislimo da nemoramo preporučivati, nego mi na nju samo pozornu činimo našu omladinu i učevne naše zavode. —

— Tiskanje poslovicah g. Mijata Stojanovića, koje se je bilo već započelo, prekinuto je za njeko vrieme radi silnih saborskih poslovah, kojimi su zaokupljene sve ovdašnje tiskarne. Nu čim se ti poslovi malo odpačaju, nastavit će se odmah.

— Za koji dan doć će pod tisak drugi dio „Igrokazah za mladež,“ što ih izdaje ovdašnja knjižara g L. Hartmána. Ona će tečajem tekuće školske godine izdati još i „Sto malih pripoviedakah“ od Kristofa Šmida.

— G. Svet. Zdravković u Biogradu izdaje „Četiri godine iz prošlosti, ili crte iz krimskoga rata,“ prievod s ruskoga. I. dio 60 nv.

— Njeki Andrija Stanković u Biogradu izdaje vrle spise pokojnoga I. Stejića. Stejićevi spisi zaslužavali bi, da ih se vještija ruka poprimi.

— U Biogradu su izašle „Pastirske besjede vojnicima,“ koje je napisao gosp. mitropolit Mihailo.

— G. Stojan Bošković piše obštu popularnu istoriju, koju će skorim dati pod tisak. Naslov joj je „Istorija svieta za narod i školu.“

— U državnoj tiskarni u Biogradu izišlo je „Crtanje (risanje) slobodnom rukom za prvi razred gimnazije“ od St. Todorovića. 15. gr.

— Gosp. Milorad Medaković preveo je s ruskoga listine ruske i srbske od vremena ustanka srbskog od g. 1806—12. K tom je dodao njekoja pisma Napoleona I., koja se odnose na ustanak srbski. To važno i zanimivo djelo izać će pod naslovom: „Ustanak srbski.“

— Gosp. Jovan Dragašević, poznati naš pjesnik, kapetan i profesor u biogradskoj vojničkoj akademiji izdaje podpunu veliku geografiju. Djelo će imati preko 100 arakah, njekoliko stotinah slikah i podpuni atlas. Zanimiv će biti osobiti 4. dio, koji će sadržavati obširan zemljopis balkanskog poluostrova. Cielo to ogromno dielo izaći će u 30 knjigah i 1. se već tiska, te će stajati 1 stot. Naša zemljopisna djela nevriede mnogo, i mi bi želili, da si ovaj prekrasni podhvat steče što živanijeg odziva u našem narodu, jer će mu biti ne samo na korist, nego upravo i na slavu, ako se izvede, kako je osnovano a nezapne, kao što je to žalibože već i mnogi drugi književni podhvat zapeti morao s nehajstva i mlitavosti naše. Nedao Bog, da se to i s ovim dogodi!

— Riešitba zagonetke u 9. br.

Bial**a**
Ko**v**n**o**
Kasa**n**
Tol**n**a
Birm**a**. (Bosna — Bosna.)

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 11. 1. ožujka 1866. **Teč. II.**

Govor Akilov.

Iz IX. pjevanja Omirove Ilijade od stiha 307—429.

Preveo D. J. Kozić-Jerebički.

Brzo će na to sâm brzonogi junak Ahilej:*
„Sine Laerta, božanstveni ti Odiseju mudri!
Valja posve da odlučno tu ti besjedu branim,
Kakono ja mislim i kako će sve se to slučit,
Vi pak negundjali, tuj il ond' mi zasjedujući.
Onog mrzi mi grud kô sama Ajdova vrata,
Koj krije šta druga u srcu a drugčije sbori
Sad ću pak reći što ja sudim da je koristno najveć,
Niti me Atreov sin Agamemnon sblažiti neće,
Niti vi svi Danajci, jer tad nebijaš vam hvale,
Kad bi čovjek se viek tim dušmanom opir'o vašim.
Jedne je sudbe taj koj' osta i koji se pobi;
Jedne je časti u vas i slabić i hrabri plemenjak;
Jednak' gine i lieni i taj, koj mnogo djelovô.
Nije mi bilo na prud, što bol mi pečalio dušu,
Kadno viek si izlagah život da za vas se bijem.
Kano ti ptica našav si hranu ju mladini nagoj
Donosi, ma i samoj njoj dozlogrdilo vrlo.
Tako probdijah jâ već i mnoge i premnoge noći,
A i krvavi dan boravio silno se bijuć,
Viek prot muževom za preljubljene njihove žene.
Dvanajst na broju već ja gradovah sništih na ladjah,
Pješke k tom jedanajst u okolo visoke Troje.
Mnogu dragocjenost baš i vriednu iz svih si odabrah;
Ali ih sve na dar prinašah tom Agamemnu,
Sinu Atreijevu, on mirujuć uz brodove hitre,
Poprimi dar a razdieli malo a zadrža mnogo;
Ipak udielio još junakom i kraljem darovah,

---

* U svojoj su biedi Ahivci poslali Akilu poslanstvo pod Odisejevim vodstvom, da ga sklone na daljne ratovanje. Odisej izbraja Akilu sve darove, što mu Agamemnom nudja. ali Tetidin sin sve odbija i proslovi.

Svaki od tih ga čuva, men' pak jedinom' Ahivcu
Uze ga: ljubeznu drugu, oh! sad otetu uživô.
Zašto li rod Argivah vojskom zavojštio Trojce?
Zašto li Atreov tê sakupljene doveo čete?
Zašto li? zar ne rad rudokose Helene liepe?
Il ljube Atreovci medj sborećimi ljudmi
Sami si supruge? — Taj, koj dobra i mudra je srca,
Taj ljubi i cieni ženu si; tako i onu
Ljubljah žarko, ma bio ju sám i osvojio kopljem.
Sad pak mi ugrabi dar i varkom me prevari podlo,
Neizkušav'o me, koj ga znam a nit će me sblažit.
Al sa tobom Odiseju i sa drugimi kralji
Nek mišlja kako ladje da brani strahotne vatre
Valaj! već je i stvorio mnogo i mnogo bez mene:
Sazido zid a okolo njeg' izdubio obrov,
Širok i ogroman, ter tu zabio stupove; ipak
Moćan mi nije, tê Ektorove pogubne sile
Svladit. Dok sam još ratovao s vami Ahivci,
Nije mi smjeo zametnuti boj od zida udaljen,
Tek do skajkih vratah i bukve bi jedva on došo.
Jednom me dočeka tuj i mukom mi izmače šaci.
Sad mi se neće, da boj s božanstvenim Ektorom bijem,
Već ću sutra žrtvovav Divu i svakomu bogu
Nakrcat brodove svoje i nje u more uvući
Vidjet ćeš, ako li ti haješ za oto i hoćeš,
Zori u prozorje po Helespontu ribnom ploveće
Brodove moje i u njih revne mi ljude veslače.
Ako sretni nam plov zemljôtresni Pozeijdon dariva,
Trećega tad ću dana ja doć u plodnu mi Ftiju.
Mnogo i mnogo imam ja ondje, što ostavih pošav,
Odavde k tom još štogoder zlata i rumena mjeda,
Liepopásanih ženah i sivoga gvoždja
Nosim, kolko sam skučio, — dar pak opeta onaj
Oto mi, koj ga dade, naš oholi kralj Agamemnon,
Atreov sin. To sve mu najavi, kô što ti velim,
Očito, da bi zamrznuli njeg i drugi Ahivci,
Ako l' se taj još nada, koga Danajca da varkom
Varat će, viek besramnošću skriven, a niti će, valaj!
Smjeti, ma bio i drzak ko pas, u lice mi gledat';
Nit ću se s njim sjedinit za svjet, ni kakovo djelo,
Jer me on prevari već i sgreši, al neće me više
Zavesti riečmi; nu dost mu to da bilo, te miran
Pošô kući, jer um mu je smutio razumni Divo.

(Konac sliedi.)

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

(Dalje.)

„No Budimire, nebi bio bolji pop, nego što ću biti sudac; pa i pravo imaš, da mi sada već nije zadnja godina, namah bi se zapopio, i onako me mnogi zovu Isusovcem. Ja mislim, da je to ime mnoge časti vriedno i da svaki kršćan mora biti Isusovac t. j. sljedbenik Isusov. Nu pustimo to, te predjimo na naše stvari. Pripravljaš li se jur državnomu izpitu; njekako mi se čini, da će biti dosta znoja?“

„Hvala ti brate, na tvojoj tajni, eto koliko se jur vremena s tobom družim i tvoga iskrenoga bratimstva uživam, pa nemogah u trag doći toj posve jednostavnoj tajni. Ah, koliko putah sam proti tomu sgriešio, pa s toga mi i jest nemirno srce. Nemogu brate, dati izkažem, koliko žalim, što neću više moći uza te biti, da se od tebe dobrim biti naučim; ali tvoju ću tajnu uporabiti, i ufam se, da dobar uspjeh neće uzmanjkati, Bog će dati svoj blagoslov.“

Tako razgovarajuć dodju naši prijatelji u Maksimir i tamo stignu njih njekoliko iz svoga kola, mladih pravnikah, koji radostno pred nje iskoče, ljubko ih pozdrave, i u svoje ih veselo kolo pozovu.

Prihodnici liepo odzdrave i zasjednu ponudjena mjesta. Ej da ti je iz daleka bilo gledati, kako novim njekim životom probuja ovo veselo družtvo, čim ga onaj prihodnik s knjižicom u ruci, stao domišljicami svojimi buditi. Sve je natjerao u smieh šalami svojimi, a ipak mu nije nijedna šala prekoračila granicah pristojnosti i čednosti. Razigrano tako družtvo prione napokon uz čašicu, te ona zaredi družtvom, da joj se dno stola nije ni doticalo. Kad to opazi naš prijatelj, nebilo mu za volju, a buduć nije htio da ostalim radost smeta, ustane, izpriča se liepo braći i odšeta kraj lovačke kućice put tihe koljebice. Putem je čitao i nasladjivao se darovitim i sladkim plandovateljem, koji toli uzvišeno i liepo izpjeva „Čengić agu“ i čitanje ga je osobito uzhitilo, a zašto lasno ćemo pogoditi, kad ga začujemo, gdje naglas čita, kano da s katedre krasnoslovi. Nasladjivajuć se tako dodje ni neopaziv toga do tihe koljebe i bio bi ju prošao, da ga čarobni zvuci eolove harfe neustaviše. Stane da si sada i uši zabavi, kao što si malo prije um zabavljao, spusti se na mekanu rudinu, da vrieba tajinstvene glasove, što ih je tihani vjetrić toli blagozvučno vabio sa posve jednostavne sviralice. Bože mili, kako čudno ti zvukovi srcem čovječim drmaju, kakovim ga osobitim čuvstvom pune; mislio bi da su to zvuci s nebesah, pa se poradi neizmierne daljine izgubili, te samo kano zadnji slabi odzvuk do naših ušijuh dopiru. Srce nam se širi i kano da će se od miline razplinuti. Da su mu u taj mah krila, razkrilio bi ih, da ga nose u one rajske dvorane, gdje se takove čudne svirke izvode.

*

I naš se je prijatelj srcem razblažio i pitao se, kada će doći sretno ono doba, da nebude slabi samo odzvuk. nego i istu svirku slušao. Zaronio duhom u prošlost, promatra sadašnjost, a hoće takodjer da odmakne malo i zastor budućnosti, nebi li štogod iza njega izvukao.

Mislim čitatelju, da ti netrebam istom kazati, tko je taj naš znanac, možebiti se jur domišljaš, te nagadjaš, da je to Milivoj Kriepostić, posinak grofice Nemilićke Slavuljdvorske, i pravo imaš, on je to glavom. Eto kakav je odrastao, kakvom se snagom opasao, pa ga već i bujna brada posula, a brčići mu se strmo oborili. Glavit je to momak i mnoga bi se zagrebačka kćerka njime ponosila, ali on slabo za njih mari, kad već ima svoje blago; nu on se neufa da nanj jošte misli, već ga čuva duboko u srcu. Veli on, da mu za to još nije vrieme, dok su mu knjige u rukuh; za koji mjesec otresti će se praha školskoga, i onda će si blago na diku iznositi..

Iz dubokog sanarenja probudi ga njekakav glas.; ako ga uho nevara, to njetko pomoć viče.

Skoči na noge lagane, te poteče prama velikoj livadi, odkale je čuo glas, pa zbilja jedva da je za tihu koljebu skrenuo, vidi u voćnjaku gospodju, gdje rukama lomi nad kćerkom svojom, koja se na tvrdoj zemljici prostrla. Milivoj priskoči i ponudi svoju pomoć; a gospodja ga zaprosi, da bi joj hladne dobavio vode, jer joj se je kći onesvjestila sa velike slabine, koja je posljedak težke, sretno preboljene bolesti.

Milivoj si nedadè dva puta reći, nego uhvati sasvim nježno na zemlji ležeću djevojku, podigne ju i uznese na brežuljak, te kod mirovne kolibe na klupčicu posadi, a po tom skoči u šumicu i za kratak čas se vrati s namokrenim rubcem. Poškrope onesviešćenu i dozvu je natraga životu. Ona otvori liepo svoje crno oko, i njekako ga slučajno na Milivoja namjeri, a on se žacnù, kano da ga u sried srca zaboljelo. Takovu se pogledu nenadao, pa ga i nemogao snositi; ali i njoj nebilo bolje kod srca, jer kano da je u zao čas oko otvorila, zaklopi ga opet i preko blieda lišca preleti joj tanka rumen, a grudi joj se s težka uzdaha nadmu.

Milivoj je sve to dobro opazio, pa se jur i pokajao, što je tolikom pripravnošću u pomoć priskočio; nu čemu da se kaje, kad je dobro djelo učinio; a što se djevica uznemirila, tumačio si on po svojoj misli, da se ona zastidila, što je uz sebe mladića našla. Pa je malko i podogio; ali je još nješto uzrok bilo njezine zabune, valjda plavo njegovo bistro oko.

Pošto se djevojka posve oporavila, uhvati ju majka pod ruku, a Milivoj htjede da se ukloni, nu ona mu reče:

„Neostavljajte nas gospodičiću, bila bi nam osobita radost, da podjete bar do perivoja s nama, ako vam već nebi volja bila s nama se u grad odvesti. Strah me je, da mi opet Ružici težina nedodje, jer je vrlo slaba, a proti mojoj me volji tako doleko natjerala.“

Milivoj primi poziv, pridruži im se i liepo ih izprati upravo izvan perivoja do gostione, gdje ih je kočija čekala. Liepo ih je putem nagovarao, te

im se tako dopao, da ga je na rastanka pozvala gospodja, da im skoro u njihovu kuću u laškoj ulici u pohode dodjè; a Ružica ona mu se ljubkim pogledom za pruženu pomoć zahvali, i opet joj bliedo liče tanka rumen prodje, glas joj zadrhće i preliepo crno oko čedno se zažari i ljubko u Milivoja upre. Taj Ružičin pogled pun najblaženijega čuvstva neostavi ni Milivoja posve hladna. Gledao je časak za koli, i njeka ga tajna sila prošla; kad već nije mogao okom pratiti Ružice, a on si stvarao u duhu sliku njezinu: liepo njezino crno oko toli žarko, toli oštro, pa ipak toli čedno, ljubko i skoro bi rekao toli plaho, puna na njezina lišca, kojim bliedost toli liepo pristojala, ružičasta njezina usta, kojima je toli sladko naški sborila, pa k tomu tanani njezin stas zaogrnut prekrasnom narodnom odjećom. Sve to mu predstavi uzor, kakoga si on želio. Ružica joj liepo ime, i on ga dva triputu šapnù, da ga nezaboravi, a po tom si htjede da izbije iz glave zamamljivu otu prikazu.

Nu nebilo mu to lasno, liepa mu prikaza bješe zasjela mozak, te se napokon počè junačiti: „Bože mili, kako smo slabi, eto svaki nas ma i minogredni utisak silno uzbuni i svlada. Što me napada ta prikaza? Što mi grudi uznemiruje? Zar je to hvala za pruženu tolikom pripravnošću pomoć? Jest, ona me je milo gledala, ali je to bio pogled vruće zahvalnosti? Što me dakle toliko smućuje? Nu vidi li oko moje dobro, i znadem li dobro razlučivati, to je ipak u njoj drugo njeko čuvstvo proklijalo, koje joj ja opetice vratiti nemogu. Vjeru sam jur utvrdio sa Nevinkom svojom, i vjere joj prelomiti neću; ah, ta ljepša je Nevinka moja od ove neznane Ružice, a dobra kano dobar dan i pobožna kano angjelak; ona je posve za mene stvorena, i bude li božja sveta volja, bit će naskoro mojom, dok samo svršim nauk. Oj kako mi se polako to nesmiljeno vrieme vuče, kano da se na puževih kolih vozi!“

Takove misli zaokupe Milivoja, te si već želio druge zabave, samo da ih se kako otrese, i na svu sreću nadje ju šećuć se oko ribnjaka medju niemimi ribicami, kojim bi dobacivao mrvoljice kruha, i promatrao njihovu veselu jagmu, kako veća manju tiska, pa joj krušac izpred nosa otimlje.

Bilo doba i veseli se Zagrebčani kući vraćaju, vrati se dakle i Milivoj. Iza toga dana postade ozbiljnijim, zamišljenim, jer mu nehtjedè maksimirska liepa prikaza iz glave. Koliko je putah požalio, što je onda pomogao, i što je na rastanku obećao u pohode doći; ali kasno se poslje smrti kajati, zadanu rieč bilo mu je držati, i on se odpravio u pohode, promozgav do laške ulice dobro, kako će sve liepo urediti, da ako je u Ružičinom srdašcu i uzbujao ljubezni žeratak, on ga neće hraniti, već u prvom počelu zagasiti.

Dodje kući na pogled, a Ružica na prozor progledje, te podpaziv Milivoja, izleti pred njega na vrata, a s njom i njezina mala sestrica. Milivoj ju liepo pozdravi, a Ružica još ljepše odzdravi i u sobu ga odvede, te se ne malo zarumeni, što su upravo na stolu njenom otvorene ležale »Kriesnice,« znajuć, da ju to jako nepreporuča, buduć da se dvama gospodarima — poslu i zabavi — na jednoć služiti nemože.

Nadodje i mati, i oni zapredu razgovor o koječem, pa i o vremenu.

Prvi taj pohod bude puki formalitet, ali su se svi ugodno zatečeni oćutili, te je Milivoj morao opet obećati, da će skorom doći.

Dopala mu se Ružica vrlo, nu sada već s posve inoga gledišta, ne s ljepote toliko, koliko s dobrote, razboritosti i prostodušnosti njezine. Vidio je, da to nije razmažena kćerka današnjega vremena, već zdravo diete hrvatskoga plemena, i tomu se je vrlo uzradovao, pa i češće tamo u pohode zalazio, da si prosto vrieme ugodnom i nedužnom zabavom začini.

Jednom kad bi se bili toli liepo razgovorili, stane Milivoj svoj životopis pripoviedati. Na koncu pridoda, kako ga je grofica Nemilićka posinila, i on u posestrimi svojoj Nevinki buduću takodjer družicu stekao. To se Ružice malko kasnù, zaboli ju u dnu srca, sladka joj se nada još pravo ni neuzgojena raztepe; nu dosta je pametna bila, da toga nije opaziti dala, i dosta razborita, da si je otu sladku misao iz srca i glave izbila. Tako se medju Milivojem i Ružicom sklopi savez najčistijega prijateljstva, kakav su to kadra da sklope samo srca poštena i razborita.

Milivoj je na zagrebačkoj akademiji nauke s najboljim uspjehom svršio, te državni izpit podnio, i bude namah radi poznate svoje vrline županiji pridieljen. Prodju iza toga 2 godine, te nadodje god. 1863. tisućgodišnjica sv. braće Ćirila i Metoda, koja se je i u našem Zagrebu najvećom sjajnošću obavila. Na slavu toga dana bude u Maksimiru priredjena pučka zabava, kojoj je pohrlilo sve što je zdrave noge imalo.

Jednim puteljkom idu eno tri osobe, ako se nevaramo gosp. Nenadićka sa svojima kćerkama Ružom i Ljilkom, a prama njima ide druga povorka, pa upravó u čas, da se sastanu, skrenu ovi drugim puteljkom prama kiosku, gdje su pjevači vrstne svoje pjevke izvodili.

Bivši još razdaleko učini Ružica majku opreznom, nije li ono g. Kriepostić; nu nemogahu razpoznati, tko da je ona prekrasna gospodja, koja se izpod ruke vodi, i čije je ono dvoje preliepe dječice Čim se bliže primicali, tim su čvršće vjerovali, da je ono Milivoj, ali družtva mu nisu poznali.

„Gledaj, mamo, kako se gosp. Kriepostić danas nakitio, kako mu liepo pristaje crvena kapica i kako mu se čedno modra kita niz obraze spušta. Ali koga to uza se vodi, čija su to dražestna djeca? Gledaj, gledaj mamo, kako mu je nježno dječarče na vlas slično.“

„Neluduj Ružice, ti se varaš, nije to Kriepostić, ta on nenosi nikad tako gizdavo glave, bit će valjda tko drugi njemu vrlo sličan.

Kad se u toliko domaknuli, da bi se lako i rukovali, opet će Ružica: „No mamice, tko ima pravo? Nije li to Kriepostić? Ali što mu je, da je danas tako gizdav?“ i u tome mu se naklone, — a on sasvim hladno odzdravi, znajuć, da se u njem varaju, kad on ni žive duše u cielom Zagrebu nezna, buduć istom nadošao.

To još većma Nenadićku i Ružicu smete, i one nemogoše nikako da si to protumače. U to dotrči mala Ljilka, koja je po travici cvjetiće sabirala i vikne im nješto glasnije: „Mamo, je si li vidila gosp. Kriepostića?“

Strani gospodin morao je Ljilku dočuti, jer se začudjeno ogledao, da vidi tko za njegovo ime znade, i tko ga njime naziva, gdje on ipak ni božje duše ovdje nepoznaje.

Vrativši si gospodjam zaoli ih za oprost, što je tako slobodan, te će ih nješto pitati. Ponajprije im razloži, da se one valjda upoznavaju, i njega za poznanca drže, gdje je on posve inostran, ovih danah iz Biograda u Zagreb prispio. Pusti se s njima u razgovor i zamoli ih, neka bi mu kazale, kako to da one njegovo ime znadu, jer da se i on Kriepostić zove.

Na to će mu Nenadićka: „Oprostite gospodine, ima ovdje njeki mladi gospodin, naš dobar prijatelj, imenom Milivoj Kriepostić."

Čim izreče to Nenadićka, strancu zasja oko neobičnim žarom, i on stao još pazljivije slušati.

„Mladi gospodin Kriepostić posve je vami sličan, kano da ste dva rodjena brata blizanca, — samo mi se vi malko starijim činite, — i to je uzrok, što vas pozdravismo, misleć da Kriepostića pozdravljamo, i time bi ga malo podražile, što nas nije niti gledati htio."

„A molim vas, gospodjo, tko je taj mladi gospodičić, od kojeg li porekla? je li bi mi što izvjestna o njem kazati mogli?" stade ljubopitno inostranac izpitivati.

„Neznam vam gospodine ništa, van da mu je otac upravitelj grofice Nemilićke u Slavuljevu, a on ovdje županijski činovnik."

„Možebiti znadete, da li ima braće ili sestarah?"

„Sestricu ima, mnogo bo je liepa o svojoj Zorici pripoviedao, a za brata jednom nam samo kazivao, da je kano diete morao uviek za njega moliti, i da mu se bratac „Dragojlom" zvao, nu da je navukao veliku biedu na roditelje, i poslje nisu ništa o njem čuli, već se ga samo često u molitvah spominjali."

„Dosta, negovorite više gospodjo, hvala vam! Oh roditelji mili! dakle opraštate sinu svojemu, kad se za njega molite. Evo vam sinka natrag; evo vam ga, kakav vam neće na sramotu biti, sliedio je kašnje vaš savjet: ‚Moli se i radi,‘ te je opet poštenim postao!"

Tako odgovori stranac gospoji Nenadićki, i ona se sva u čudu nadje. Debela mu se radostinka suza niz muževno lice oborila i stane gospodji pripoviedati, da je taj Milivoj, koga one poznadu, njegov rodjeni brat, a on da je onaj nesretni Dragojlo, koji je toliku biedu na roditelje nagnuo i zaprosi ju, nebi li mu znala kazati, gdje da si brata poište.

Nenadićka se živo uzradovala, što je ona prvotni uzrok, što će se dugo rastavljena braća opet naći i kaza mu Milivojev stan.

Sad se stanu medjusobno spoznavati i jedno drugomu predstavljati. Kriepostić predstavi suprugu svoju Vidosavu, sinčića Dinka i kćerku Milicu, a Nenadićka svoje kćerčice, pa buduć nebilo nade, da bi se Milivoj mogao kod kuće prigoditi, ostadoše u Maksimiru sa Nenadićkom do kasno u večer i brzo im prodje vrieme u ljubkom razgovoru, i motreći kojekakve pučke igre.

Kriepostić pripovjedaše mnogostruke svoje sgode. Kako je u Pešti nesretne dane provodio i skoro propao, kako se je odavle do Biograda dotepo, gdje ga nitko poznavao nije i tude se namjerio na bogatoga dobrotvora Cienića, koji ga je u svoju trgovinu primio, te osvjedočiv se i uvjeriv o njegovu poštenju, nagradio ga je za viernost rukom kćerke svoje, a po smrti i svim imutkom; kako se je sada od kuće odputio, da vidi Zagreb, a odavle da je nakanio posjetiti i Sladkovac, nebi li možda roditelje još žive našao.

U ugodnom razgovoru prodje dan, i kasno na večer vrate se svi skupa pješke u Zagreb, obećavši, da će se češće sastajati.

(Konac sliedi.)

Sestri.

Od A. F...ka.

Nedaj srca svog tudjini,
Jer kod njega neće cvasti;
Ko i vûk, on isto čini:
Sgrabi ovcu, — njom se časti.

Duša tvoja nesmje hodit
Po prašini svieta toga,
K višim kruzim mora brodit,
Tamo — velju — bliže Boga!

Srca, sviesti, svoje duše
Ti čistoću drž' nad svime, —
Negledj tamo, odkud puše
Vjetar dahom otrovnime!

Pustiš li mu sobom mavat
Po njegovoj želji hudoj:
Jao tebi! — ti ćeš spavat,
On će ti se smijat ludoj.

Tak' su, vjeruj, već zaspale —
I bezbrojne tvoga spola;
Pak jauču: „Mi stradale!
Sad kud ćemo iz tog dola?“

Dakle, seko, bdij nad sobom,
I nebudi zanešena! —
Čuvali te sveci s Bogom,
I Marija preblažena!

Slike iz Mehike.

Iz opisa barona Müllera, od A. M....

U novije vrieme mnogo se je govorkalo o Mehiki (Mexiko), te se je ćak iz naših krajevah našla po koja junačka duša, koja očarana opisom zlatne sreće onoj zemlji valjda pripale, opasà junačka bedra i pohiti u taj raj zemaljski. U koliko se je tko prevario, u koliko nije, znat će najbolje svaki od njih. Da pečeni golubovi nigdje nikomu u usta nelete, to znademo. Ali je i to znano, da je Mehika sbilja od naravi divno obdarena zemlja, država kojoj samo poredka i uredjene uprave treba, da što krasnije procvate. Zanimat će svakako mlade čitatelje čuti štogod o toj toliko čuvenoj zemlji. Zato im evo njekoliko zanimivih sličicah odanle.

I. Kukujo.

Mehikanac ima rad svoju alamadu to jest drvećem nasadjeno, sjenato šetalište. U zemljah vrućeg podneblja nebiva prije zapada sunca sumrak kao kod nas, već se mahomce smrači; pa tako i u Mehiki. No ovdje čim svietleća zvjezdina dnevna zapane, novi pojav oči zasjenjuje. Medju gospodskimi šetalicami Verakruskimi, pripovieda njeki putnik s onih stranah, bijaše njih više, koje se iz daleka već osobitim nakitom izkazivahu. I na kosi i na odielu nošahu malene, toli jako svjetleće stvarke, da se je na više stopah daleko sve moglo od tog svietla dobro razabrati. Alemovi ili drugo sjajno kamenje nije bilo; žeravka nemogaše biti. Dok sam si ja to odgonećuć razbijao glavu, pristupi k meni moj znanac i zapita me, smije li me svojim gospodjam predstaviti. Nikad bolje, rekoh veseo, bijahu bo uprav one gospodje najobilatije nakićene nepoznatim meni nakitom, i zagonetka mi bjè na ljubezan način riešena.

Okolo Verakrusa nalazi se neriedko svietleći kukac (Curculio imperialis, sjajni kljunak) — Španjolcem kukujo zvani, koga pospodje ondešnje skoro kano domaću životinju goje, da se njim mogu kad hoće kao uresom služiti. Hvataju ga Indinjanci, mašuć amo tamo večerom žeravicu na štapu. Videći to kukujo, zaleti se na živ ugljen, držeći ga za kakvu ugnjelicu, i nadje tu, kako to obično kod sliepih strastih biva, grob svoje slobode u ruci Indijanca, koji onda svoj plien prodaje na trgu. Došavši u posjed koje gospodje ili njezine sobarice zatvore se ti kukci u navlaš za to načinjene majušne krletčice od tanane žice, sladorovcem se hrane i dvaput na dan kuplju, jer im je to neobhodno potrebito za uzdržanje zdravlja, rado da im se tako nadomjesti jutrna i večerna rosa. Da napokon uzmogu svoju, čemu se i hrane, najudvorniju siužbu učiniti, metnu se večerom te živinice u malene vrećice od najtanjeg tilja, a ove se uzduž oprave poput ružah pričvrste; ili se pak kukac iglom probuši medju glavom i trbuhom, što se može učiniti neozlediv ga ništa, te se onda nosi kao pribadača, da drži plaštić. Ali najljepše je viditi taj nakit, ako se spoji s umjetno načinjenim cviećem od medosasava perja i s pojednimi draguljami nosi kao vienac na kosi.

Kukujo je palac velik, smedj, sa dviema jasnobojnima i prozračnima grbicama blizo očijuh i s jednom sličnom na trbušku. Iz tih udah izlazi, probija svjetloća, koju može kukac povisiti, umanjiti ili udušiti; leteć razvija najveću jasnoću. Na iztočnih obalah mehikanskih nije riedka takova vrst kukacah.

II. Los Soldatos! Vojska!

Moj putak me dovede do jednog malenog Rancho-a (selište ili zakupština), i tu zaprosih napitak vode. Pohtjelo mi se kod tih prijaznih ljudih malko opočinuti, te sjedoh u sjenu koljebe, da si štogod pobilježim. Kad li jedva iza deset časah podignu ljudi u Rancho-u strašnu kriku i viku: „Los soldates! los soldatos! (vojska! vojska!)“ Uz to lupahu svi — mužko, žensko, staro, mlado — palicami, noževi po loncih, flašah, svačem; riečju trudiše se plućama, nogama, rukama proizvesti strahovitu huku halabuku, što im zbilja

podpuno izpade za rukom. Ja sav zapanjen skočim misleći, vojska se kreće ovamo. Nu gledao ja amo gledao tamo, vojski neima nigdje ni traga.

Napokon mi puče medju očima, izadje stvar na vidilo. Riečmi: „Los soldatos!" razumjevali su se mravi, koji jatomice navališe na kuću, pa nje da proćeraju odanle, digoše ti ljudi onoliku kriku i viku. I podje im to posve za rukom, jer mravi toli žurno se povukoše natrag, da jedva dospjeh njekoliko ih pohvatati i u sklenicu sa žestom metnuti. Ove živinice su tamno — smedje boje, vitke, dugih noguh, i to čini, da mogu veoma hitro stupati. To je vrst mravah, selacah zvanih.

Od srpnja do listopada izlaze u ogromnih hrpah, da si traže živeža za zimu i to samo od živinstva. Naći ih je od obale sve do visine od 5000 stopah iznad morske površine. Legu se u zemlji.

Ove živinice su za krajeve, gdje se nalaze, prava blagodat, jerbo sve i sliednje bubine kao: kebre, moljce, stjenice, švabe (žohare) stonoge i ostali gad, što nepojedu, to u mravinjak odvuku. Jedna njihova naselbina sastoji od kojih 20 do 100 tisućah mravah, pa si onda predstavi, koliko toga gada može takova vojska na dan utamaniti, osobito kad uzmeš na um, kako neobičnom brzinom trče u lov, a uviek se plienom oterećeni vraćaju.

Nerazmierno velike živinice kao n. p. skakavce vuku posve lasno u mravinjak, jerbo se zajednički pomažu. Oni izlaze u dugih neprekinutih povorkah na vrste od 6 ili 10 glavah, široke su te povorke oko dva palca, a dugačke više putih 400—500 korakah. Jedna se polovina uviek s plienom vraća u mravinjak, dočim druga polovina ide istom na plien; tek što su oni svoj živež spravili u mravinjak, izlazi mahom na novi lov. Oni što su najudaljeniji od mravinjaka raširе se na sve strane, i zaobsižu češće prostor od 80 četvornih stopah, gdje onda sve pokolju, štogod od rezavacah šćapati mogu. Naseljene kuće prekrile u malo časakah, a za pó ure očiste posve kuću od rezavacah. Ovakvu vojnu izvode oni danom i noćju, te se neustručavaju niti nalazeće se u postelji posjetiti. Tko se drži mirno, proplaze mu cielim tielom, nerabeć nimalo svojih oštrih klieštah; budu li bunjeni, onda napadnu i na čovjeka, te ga prisile u bieg.

Navada Mehikanacah, da krikom i vikom natrag sile ote mravce, kad ih vide hrpimice ići na kuću, posve je neumjestna. Mnogo bi pametnije uradili, da ih puste mirno poklati i ponieti sa sobom iz kućah sav gad, čega u njih višeput dobrano ima.

(Konac sliedi.)

Nauk o zdravlju.

Rád i pokoj.

(Dalje.)

Zdravlje neodvisi samo od tog, da tielo jelom i pićem dobiva potrebnu hranu, — a dihanjem dobrog i čistog zraka dovoljno neobhodno potrebnog

kiselika, — nego i od toga da se râdom ili poslom troše one sile, koje se steču pametnim življenjem.

Lienčina nemože nigda biti stalno zdravim ni sretnim; „lienost je početak svih zloćah.“ Jelom, pilom i zrakom nadoknadjujemo samo one tvari, koje se naporom iztroše. Zato ogladnimo kad radimo. Tko se obilno hrani a ništa neradi, taj se pita, kao i one živine, što ih na mast gojimo.

Djeca neka su na dobrom vremenu, kad nije prevelike vrućine ili zime, što više u prostom zraku. Kad se škola svrši, te se izrade i nauče školske zadaće, onda neka se zabavljaju svakojakimi, samo ne preveć bučnimi igrami: skakanjem, utrkivanjem, preskakivanjem, natezanjem, sklizanjem, plivanjem, loptanjem, hrvanjem. Samo stare iztršene budale mogu zahtievati, da djeca kao angjeli iz škole šuteć i mirno idu, i zamjeraju im svaku živaniju i bučniju zabavu. Od koristi će im takodjer biti laglje poslovanje oko kuće i u vrtu, n. p. plivenje, zalievanje, sadjenje. Čestita i valjana djeca imaju dosta prilike, da odraslim kod posla štogod pripomognu. — Djeca su još nesposobna za poslove, što ih odrasli rade; njihovo se tielo još razvija i raste, te potrebuje hrane ponajviše za to. Škola je djelaonica dječačka; tu neka budu pozorna i marljiva, da se nauče puno dobra, što će danas sutra u životu potrebovati. Tko se trudi, da pozorno pazi na sve, što učitelj govori, te dobiveni nauk vazda sluša i po njem se vlada, taj će si steći puno znanja, i postat će valjan, čestit i sretan čovjek. U školi se tomu temelj polaže. — I to je dječački râd ili posao, da za vrime nauka mirno i upravno sjede, te pozorno na sve paze. Samo kad taj posao valjano obave, zaslužnju da se poslje škole zabavljati mogu.

Posao je odraslih ponajprije za to, da si pribave hranu, odielu i stan; ali u njem počiva i blagoslov, da si njim pribaviti mogu nutrnju zadovoljnost, pokoj i radost. Sviest, da smo vierno izpunili svoju dužnost, to je uvjet sreće za svakoga. Po dobro obavljenom poslu sladko nam je jelo, sladak nam je počinak. Mirna saviest najmeklja je počivaljka.

Odrasli su žalibože prisiljeni, da dugo u svom zvanju tako jednolično i jednostrano posluju, da se pojedina uda preveć prenapinju, a druga opet ne. To lasno povlači razne bolesti, kojim se medjutim izbjeći dade, ako se pogibelj pozna.

Sasvim se sigurno dade izbjeći pogibelim, koje proizlaze iz preduga sjedenja, stojanja, sagibanja, prenapinjanja (dihalah, očijuh, sluha, glave), iz prevelike vrućine ili studeni i nečista zraka (prah, para kamenog ugljena, otrovi), te svoje zdravlje sačuvati, i uzdržati se sposobnim za posao. Za marljive i radene ljude jako je potrebno u svakom zvanju i stanju, da se češće sokolaju (gombaju), ili kako drugčije tjelesno giblju, kreću i kriepe.

Ali isto tako potrebuje svaki marljivi poslenik pokoja i odmora iza dovršena posla.

Spavanje je najbolji odmor, kojim se nadoknadjuje iztrošena snaga. Djeca, te bliede i mršave osobe potrebuju više vremena za spavanje, nego li čili

zdravi ljudi. Što je teži i jači posao, tim je i potrebnije spavanje i jelo. Premnogo spavanje čini čovjeka tustim, tromim i boles̆ljivim. Rano valja ići u postelju, da se rano ustajati može. — Starci obično nemogu dugo spavati, nu zato neka oni ipak u postelji ostaju tako dugo, kao što je u obće potrebna za mladje ljude, jer im to jako prija i godi.

Kako da se dugo spava, to visi o našoj dobi. Novorodjenac spava po 20 urah, diete do 4. godine po 16 urah, zatim sve manje, a u 7. godini po 10 urah; u 8. do 10. godine treba djetetu 9 urah sna, u 11.—15. godine 8 urah. Ako djeca uz to svaki dan po 5 urah vani skaču, a 3—4 ure tiho se zabavljaju, onda mogu ostalo vrieme marljivo upotrebljavati za nauk i duševni napor.

Kod odraslih od 22.—25. godine ravna se potreba spavanja po poslu. Tko tiho u sobi posluje, tomu je dosta 7 urah; nu tko se umno mnogo napinje, mnogo glasno govori, mnogo hoda, težko posluje, velike terete diže ili nosi, taj može spavati i po uru dulje, nego li drugi ljudi. I prema našemu tielu mora da valja pravilo: „Kakav posao, takva plaća."

(Konac sliedi.)

Tekunica i hrčak pred sudom

Preradila po češkom Mandaljena Šreplova.

„Kolik hlav, tolik smyslů,
Kolik děr, tolik syslů."

„O kamž jste uplynuly vy blahé doby, kde v každé díře vězel vykrmený sysel a v každé hlavě jeden — a to vlastenecký smysel!"

Koncem kolovoza susretne hrčak tekunicu na razkršću i obustaviv ju reče joj tiho:

„Kako si mi, sejo?"

„He, dobro," odvrati tekunica; „zdravlje mi služi, jame su dost liepe, žitnice pune."

„Nu, a kako je s tvojim trbuhom?" dalje zapita hrčak.

„Gle, kao i s tvojim, širi se liepo, ljubezni striče," odvrati tekunica.

Hrčak (porugljivo). Skoro si pogodila, mila susjedo, samo bi imao na to nješta primjetiti."

Tekunica. „Daj, da čujem."

Hrčak. „Moje je salo sasvim u razmierju s tielom mojim, te dokazuje, da sam dobre volje; tvoje ti pako razteže nespretno trbušiou, i smućuje ti tvoju pamet, nabreknuta kumice!"

Tekunica (razdraženo) „Kad nebi znala, da se tebi hoće samo šaliti, već bi te ja za te rieči pokarala."

Hrčak (za se). „Premda joj je debela kožetina, ipak sam joj pogodio

žilicu; sada samo napried, borba će biti prekrasna. (glasno) Šta? ti bi se usudila mene pokarati? kao da nije istina, da ti tvojom smrdljivom mašću zarašćuje pamet, i da razum tvoj sve na manjak ide, dočim ti ledja rastu, te sve više i više naličiti počimlju bubnju, iz kojeg bi, kad bi tko u njeg udario, zvučiti nam mogao glas tamburice, kad nas nebi (kljucne ju u glavu) iz tvoje lubanje preplašio glas prazna bureta; kad se nebi znalo, da ti ljuska jamasti mozak krije, i da se tvoja pamet rada s purjom druži. A sad, servus, dragi mjehurčiću, dok se nevidimo opet. Al' stani, mal da nisam zaboravio! Tko si jednoč iz tvoje kože uzbude dao načiniti šubaru, neka se pazi, jer bi mu se lako kroz dlaku mogla u glavu uvuči tvoja glupost. — Nu sad ti se preporučam, lienčino mjehurastai zamazana, — klanjam se!«

Kao kamen stup, stajaše te kunica kod tih riečih. Koža joj se počm ježiti, krvca joj se razgrije, iz očijuh sievahu joj žarke munje. Šta je čineća? Ili se upustiti u borbu s podlim lažljivcem, ili pako pogrdu hladnokrvno primiti? Ne, ne! tako se duboko tekunica poniziti nemože! Dignuv se napram hrčku žestokim glasom, zagrmi: „Oj ti guronjo hvalisavi, ti lažitorbo nečista, ti sablasti gadna; naučiti ću te ja moresa, samo dok svojim oštrim zubom malko izpravim taj tvoj krivi jezik, i dok svojom šapom malko pogladim tu tvoju grubu dlaku. Mahom ćemo vidit, je li tvoja glava tako tvrda, kó što je dug tvoj neoprani jezik.“

A sada nebjè više dugog razmišljavanja. Hrčak nečekavši daljeg razpravljanja baci se na tekunicu. Borba bijaše žestoka, razjareni neprijatelji hrvahu se duže vremena; a tko napokon pobjedu održà, nije poznato; dosta, da se naše mejdandžije poslje toga krvavima nosovima i razčupanima brkovima staviše pred sud, koji se držaše pod velikim hrastom. Predsjednik slavnomu sudu bijaše vlastelinski mačak, koji se je u svojoj mladosti mnogo bavio po kancelarijah, loveći miševe, te je tako koješta upamtio o paragrafih, i time se usposobio, da dostojno zauzimlje spomenutu čast.

Došavši naši borci pred ovo veliko vieće s nova se spopadu i počmu hrvati. Svaki je htio da prvi govori, svaki je bio rada da tužitelj bude. Mudri mačak morade ugledom svoga dostojanstva na kraj stati ovakovu ponašanju:

»Stanite! tako mi Peruna!“ zagrmi on krupnim glasom, „kažite, tko ste i koja vas je neman medjusobno razdražila! (prama tekunici). Ti, koja nam se čednijom vidiš, kaži, koji vas je bies zavadio, i zašto se tako sramotno grdite? Derane (to je valjda bio njegov pandur) drži dotlje onomu tu zlobnu ćubu, da čujemo, šta će ova ovdje govoriti.«

Tekunica, obrisav si šapom poderani obraz i ugladiv si razčupani brk, počme hrapljavim glasom ovako govoriti: »Ime mi je po hrvatski tekunica ili rovka, Česi me zovu sysel, Rusi suslik, Poljaci susiel; Latinci Spermophilus citillus, a Niemci nadjenuše mi ime Ziesel. Rod moj star je i mnogobrojan; od prave obale rieke Labe do ravninah indijanskih i perzijskih šire se potomci mojeg plemene.“

Hrčak. „Bukvo, što tu treba sve od Adama nabrajati! Molim gospo-

dine predsjedniče, da sada ja govorim. Evo i u meni vidite representanta slavne porodice; ciela srednja Evropa našim je posjedom. Hrčak, plemeniti Hrčaković, čestito je naše ime. Crictus vulgaris zvahu nas Latinci, što jasno dokazuje, da slavno bijaše pleme naše već onda, kad se je po svietu samo latinski govorilo. A da smo hrabri, o tom nitko neće posumnjati.“

Predsjednik. „Okani se tvog hvalisanja i počekaj, dok na te dodje red da govoriš; — dalje tekunice!“

Tekunica. „Niti nisam muzikant niti fabrikant, već marljiv ratar. Poljodielcu pomažem zemlju prerovati; nu zato si svake godine uzimam umah svoju plaću. Lako se dadem upitomiti, tihom ćudi naličim ovčici; nisam krvožedan grabežljivac, to mi dokazat može cieli sviet.“

Hrčak. „O grdna lažljivice! a zar sam ja ubojica ili Bog zna kakov savršen tat? Gdje je tebi pravo, kojim si svoj dio prisvajaš?“

Tekunica. „Neću da se kitim tudjim perjem, nit si bez prava i pravice šta prisvajam. Mirna moja ćud neljubi svadje niti kavge, premda uviek dosta snage imam, da kaznem zlobno napadanje (tim se malo ogleda po hrčku).“

Hrčak (za se). „Čekaj samo ti muzgavačo, već ću ti ja zasolit (glasno). Neka prestane već jednom tim hvalisavim i lažljivim brbljanjem i neka odprto reče svoje mane. Najbolje će pako biti, da ja sad govorim, zato mi dopustite, da vam ju tu cielu stvar razložim. U kratko ću vam reći, zašto ovdje stojim i zašto je tekunica moja protivnica? — Molim posluh! — Da posjetim jednog dobrog prijatelja, išao sam sav zamišljen, kako ću opet jedno dobro djelo učiniti, i time broj svojih dobročinstvah pomnožati. Najedanput navali na mene iz zasjede tekunica, i prije neg što se i ogledam, spopade me ona i počme me takvim nasiljem gušiti, da nemogoh ni dihati, a napokon me lukavim načinom dovuče ovamo pred vaš velemudri sud, — te bi me još i tu bila za stalno udavila, da posredovanjem vaše svjetlosti nebje dokončano njezino postupanje sa mnom.“

Tekunica (žalostno). „Takovoj drzovitoj laži mora da se ukloni svako pošteno stvorenje. Neću, da više govorim. O mogući Perune, ti barem znaš za moju nedužnost!“

Hrčak (za se). „Ha! sad ju imam, već joj se neće govoriti.“

Krt (medju obćinstvom podiže svoj glas.) „Ja, tekunice, poznam tvoju nedužnost i bit ću ti svjedokom tvojim, buduć sam iz zakutka svoga motrio vašu borbu, te sam i svaku besjedu prije toga čuo. Dopusti mi dakle, da za tvoju obranu koju prosborim!“

Hrčak (za se). „Grom i pakao! Šta je to? Toga mu je tude trebalo! Taj će me liepo izkititi!“

Krt. „S dopuštenjem tvojim, slavni suče, laćam se da branim tekunicu (prama obćinstvu). Vi dragi slušaoci, dobro znadete, da je tekunica uslužna i poštena, a nemanje vam je svim opet poznato, da je hrčak svadljiv, zloban i nemilosrdan!“

Sbör zvjeradi. „To je prava istina!“

Hrčak (za se). „Voda vas odniela! Već mi počimlje mučno biti ovdje (glasno). Kako vidim, to ste vi svi na mene graknuli; nu nije mene zato strah, uzdam se u svoje pravo.“

Krt. „Ovdje pravo tvoje, hrčku, ništ nevriedi, jerbo je pravo tvoje pravo jačega.“

Hrčak. Jest, vještakom si u rovanju, zato znamo svi; time bolje bi učinio, da se pod zemljom tim svojim poslom baviš, mjesto što ovdje dangubiš i u tudje poštenje zadirkivaš.“

Krt. „Ti ćeš o poštenju govoriti? Ti, koji hoćeš da se mrzkom laži proslaviš. Tvoje je poštenje šugavo i u močvàri se negdje s kožuhom tvojim valja. Poslušaj sada savjet moj: Kad ti se drugi put bude zahtjelo zlobne kavge s tekunicom, tad se dobro ogledaj, da li na blizu nije koga, koji bi posvjedočit mogao tvoju opakost i zlobu.“

Predsjednik. „Sumnjamo vrlo o tebi, hrčku, da nam nisi istine govorio; i vrlo nam se zanimiv čini opis umuknuvše tekunice, zato pripoviedaj dalje krte!“

Krt. „Veoma se veselim, što kazati mogu pravo istinu.“

Hrčak. „Sad ćemo čuti zapis (recept), po kojem se dade iz vrane načiniti golubica.“

(Konac sliedi.)

Igre za mladež.

Žabice. Svi igrači stanu u red, bilo u kolo ili u upravni red, sve na dva koraka razdaleko. Svi metnu šake na kukove, onda čučnu i skakuću čučke na prstih, napred kolom ih pravcem, kako je na početku igre ugovoreno i obilježeno. Nitko nesmije izlaziti iz označena pravca. Nitko nesmije drugoga pretjecati, ide bo se samo na to, tko duže izdrži. Tko se umori ili padne, izilazi odmah iz kola, da nesmeta ostalim. Kad polovica igračah popada, onda mora ta polovica one, koji su se održali, svaki po jednog nositi na ledjih do mete, koja se je na početku igre odredila.

Grâd. Za ovu igru nuždan je jedan brežuljak, to je grâd. Družtvo se tako podieli, da jedna trećina bude gradska posada, i ova ide na brežuljak, da brani grad; a ostale dvie trećine jesu neprijatelji, i ovi se razrede ozdol okolo brežuljka, pak juriša svaki za se na grad, i gleda da uhvati koga od posade i dole da svuče. Na gradu ima ozgor i ozdol označeno svuda u naokolo kolo, to je šanac (gràba), doljni neprijateljski, gornji gradski. Koga neprijatelji svuku dole preko svog ili gradjani odvuku u vis preko svog šanca, to je njihov rob i istupa iz igre, koja dotle traje, dok jedna il druga strana toliko neoslabi, da se nemože više držati. — Može se igrati i na ravnici, al onda se družtvo podieli na jednako.

Iz lista: „Prijatelj srb. mladeži.“

Sitnice.

— K n j i ž e v n o s t. — G. V. Sabljar sastavio je „Mjestopisni riečnik trojedne kraljevine," te pozivlje na predplatu za to djelo, koje će se tiskati u tiskari gosp. Ant. Jakića ovdje. Ovo djelo iznosit će na 30 arakah osmine, a predplatna mu je ciena 3 stot., koja će se kad djelo izadje znatno povisiti. Predplatnina se šalje na spomenutu knjižaru, sabiratelji dobivaju na 10 iztisakah jedan bezplatno, naručbina se bez novca neprima. Ovo djelo dolazi dobro nesamo svim našim uredom nego i svakomu drugomu, koji pobliže poznati želi svoju domovinu, kao što se to od svakoga svjestnog rodoljuba očekuje i očekivati može. S toga ga srdačno svim preporučujemo, i želimo, da si ga naruči svaka hrvatska kuća.

— Izašlo je ne samo popravljeno nego i znatno pomnožano drugo izdanje Mařikova zemljopisa trojedne kraljevine. U ovom zemljopisu nalazi se uz ostalo i kratka poviest trojedne kraljevine, a i pomanje povjestne crtice kod svakog znatnijeg mjesta. Ovoliko koliko ova knjiga uči, treba da pozna svoju domovinu svaki i sljedni seljak, i svaki i sljedni gradjanin; zato nemožemo na ino, nego ju još jednoć što toplije preporučujemo osobito gosp. učiteljem i predstojnikom naših školah, neka ju medju mladežju što više šire, jer samo širenjem poznavanja svoje domovine širit će se i ljubav prama njoj. A da je knjiga sbiljam valjana, dokazuje ne samo ovo drugo izdanje, nego i to, da su ju naša gradjanska i vojnička poglavarstva preporučila za uzdarje u pučkih i glavnih školah. Ona se dobiva u Hartmánovoj knjižari, a ciena joj je mekano vezana 60 novč a tvrdo vezana 70 novč.

— G. Dim. Lazić, učitelj u Novomsadu, izdaje za mladež knjižicu pod naslovom „Kotarica cvieća."

— Od nove godine izlazi u S o m b o r u „Školski list" a uredjuje ga g. Nikola Vukičević, učitelj tamošnje preparandije. S istim listom spojen je i list za mladež „Prijatelj srbske mladeži," koji svaki mjesec jedanput na cielom arku izalazi. Ciena je obijuh listovah 4 stot. na godinu, a „prijatelja srbske mladeži" samog za sebe na god. 1 st. 20 nov., a na pó god. 60 novč.

— Netom dobismo sad izašlu knjigu „Dragušicu. Spisi Zdravke Niemčića" koju izdade pokojnikov pobratim g. Gjuro Deželić. Knjiga iznosi 22 arka, dodana joj je slika spisateljeva a ciena joj je 2 stot., i dobiva se samo u knjižari Županovoj (Albrecht i Fiedler). U budućem broju više o njoj.

— Vis namj. vieće dozvolilo je, da uč. Zadruga mjeseca rujna u Zagrebu prirediti može izložbu u evnih i pomoćnih sredstvah pučke škole.

— Osvietkom i ove godine razasla Crnagora po našem svietu svoga O r l i ć a, Crnogorski godišnjak sta [illegible] novi, koji je uredio vele štovani rodolj[illegible] velecienjeni pjesnik pop J. S u n d [illegible]ica ima 64 str., tiskana je na Cetinju crnimi i crvenimi ćirilskimi i latinskimi slovi, tako liepo i vješto, da nemož ljepše i vieštije. Ali koliko joj svietlo lice, toli joj vatren duh i vriedan sadržaj. Iza godišnjega koledara, staroga i novoga, sliedi rodstvo i dvorjanstvo svietloga kneza Nikole I. redom izbrojeno; pak duhovno i gradjansko poglavarstvo državno; za tim poglavari po plemenih. Sad nastaje književni dio Crnogorskoga Orlića, u kom su poviest i pjesma sa narodnom mišlju zapletene. Ob ovom ćemo dielu potanje izviestiti naše stioce; medju tim neka ugledaju za malu cienu, za cvanciku, Orlića nabaviti, u njem se nasladiti, i Crnojgori na njem se radovati.

☛ *Buduć da se tečaj „BOSILJKA" listopadom počima a koncem rujna svršuje, to će se budućim brojem svršiti prvo poljeće njegova drugoga tečaja; i mi s toga pozivljemo uljudno naše polugodišnje predplatnike, da bi što prije predplatu svoju produljili. Ujedno molimo sve prijatelje narodnog napredka, da bi nam gledali što većim brojem predplatnikah u pomoć priteći, jer dosadanjim brojem neće se list uzdržati moći. Mi smo do sada jedva nješta preko 200 predplatnikah dobili, a tim se uz ovako malu cienu trošak tek na polak namiruje. — Takodjer molimo* **još mnoge** *naše lanjske predplatnike, da bi nam što prije poslali zaostavšu predplatu. — Našoj omladini preporučujemo svoj list uz ostalo još i tim, da ćemo joj u drugom poljeću donieti njekoliko članakah iz estetike, koji će — nadamo se — nesamo nju, nego i svakog drugog umnog čitatelja zanimati. —*

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot.. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 12. 15. ožujka 1866. Teč. II.

Što ja želim?

Od M. Pavlinovića.

Što ja želim?... Moga roda
Vidit zoru boljeg dana;
Vidit što Bog nami poda,
Da neotme ruka strana.

Želim ime da procvjeta,
Naše ime uznosito,
Od kraj do kraj biela svieta
Da postane glasovito.

Želim jezik majke moje
Umom, srcem da odliegne;
Da mi bratac pozna svoje;
Tudje dvore da odbjegne.

Želim život, život rodni,
Da postane cviet Slovinski;
Što nam do sad tudjin odni,
Da povrati sklad bratinski.

Želim kapu crljeniku,
Da mi resi glavu bratsku;
Želim vienac trepetljiku,
Da okruni djevojačku.

Želim kolo da igramo
Slično, složno, stope jedne;
Da brat brata zagrljamo,
Majke jedne i trojedne!

Želim pravdu, božju slavu,
Da se vrši carstvo sveto;
A Slovinsku pustu glavu
Da već mine robstvo kleto.

Koje mogu ljudske oči
Već gledati bratske jade?
Koga tuga neukoči
Uz te smradne turske gade?

Joj, moj rode, tužni rode,
Nije l' tebe skamenila?
Kud sloboda tvoja hodė,
Kad je tudju zamienila?

Tudjin za te i nepita,
Nego kad se s Turci gadja;
Da mu bolja dadu mita,
Da te jarmu njim podvadja.

Branio te, rode tužni,
Naš Bog mili tih prijateljah,
Sami će se tvoji sužnji
Branit svojih neprijateljah!

Eto mojih živih željah,
Eto za čim čeznem, venem,
Srcem ovim ponositim,
Srcem tvrdim, uzgoritim
Na ljepote, na divote,
Što nedišu dušom tvojom,
Što nenose ime tvoje,
Što nesbore rieči tvoje,
Oj Slovinski rode moj!
Rode moj! —

(Iz crnogorskog Orlića).

Radi i moli se Bogu.

(Izvornica od Gj. M. Banjalučkog.)

(Konac.)

VI.

Dan po Ćiril-Metodovu idjaše dugom ulicom gospodin njeki s prekrasnom gospodjom i dvoje liepe dječice. Idjahu kipnom ulicom popitkujuć za stan Milivoja Kriepostića, i našav ga, unidju u naznačenu kuću.

Pred Milivojevimi vrati svlada stranca osobito njeko čuvstvo, koje mu krupnu suzu na oko narinù. Obrisav si ju pokuca, i čuvši iz nutra kriepki: „slobodno,“ unidje. Milivoj se malo sbuni, jer se takovu odličnu pohodu u rano jutro ni u snu nije nadao, pa da liepi pozdrav prihvati, ponudi mjesto; nu neznanac mu se, nemogavši srcu svomu odoljeti, objesi o vrat.

Nebogi Milivoj nije si znao protumačiti, tko je taj strani, i što ga tako ljubi? To mu je bio gordički čvor, koji za živu glavu nebi odgonenuo. Izvaljio samo od čuda oči, pa čeka, kako će se ta zagonetka razriešiti.

„Ah, brate mili, vidim, da me nepoznaš,“ reče iza kratke stanke neznanac, „ah poznaj brata svoga, spoznaj Drageca, za koga si toliko molitvicah pred božje priestolje slao, i koje su tamo odziva našle, jer ih je blagi uslišao Bog! Oj, Milivoju dragi, nebudi toli hladan, ogrli brata svoga, nije on više onaj, što je mile roditelje toli ljuto razcvilio; pokoran je on griešnik, koji dolazi, da sve učinjeno izpravi i stostruke ako uzmogne naplati!“

Milivoj još svejednako u čudu, nemogaše da se sabere. To ga je sve tako smutilo, da nije znao, ob čem je, da li sniva, te ga sladki samo vara sanak, ili se komu prohtjelo, da s njime šalu provodi; nu opaziv u strančevu oku tople suzice, nesumnjaše više o istinitosti čuvenih njegovih riečih, te ga strastveno zagrli i cjelovi obaspe. Pošto mu je pako Dragojlo predstavio svoju ženu i dječicu, sve ih po redu izgrli i izljubi.

„Alaj, brate srčani i jedini, je li moguće, da si mi ti još na svietu! Dà sjećam se sada, kako me je često majka upućivala, da neprestano za tebe molim, i kako mi je često otac kazivao, da si mi živa prilika.“

„Oh, Milivoju, što mi kazuješ, dakle se ljubezni roditelji mene sjećaju, neizbaciše me iz roditeljskoga srca? Mogu li se oprostu nadati, i da li će me oni opet primiti za sina?“

„O tom niti nedvoj, Dragojlo sladki, dosta se naplakaše; a kad dočuju, da si se izpravio, te drugim čovjekom postao, sve će zaboraviti.“

„Nu kazuj mi sada, gdje su naši mili roditelji? Kako naša sladka Zorica? Kazuj mi sve, a onda da čuješ moje kojekakve zgode i nezgode.“

„Brate mili, poslje težke zlosreće, što ih pritisnula, svanuše im i opet liepi danci. Sada su u Slavuljevu, otac je upravitelj grofičinih dobarah. Brate, u sgodan si čas došao, da u sgodniji nebi ni mogao. Veliko se i dvostruko veselje pripravlja, a ti ćeš ga toli nenadano potrojčiti. Za mjesec danah, oko

velike Gospe vjenčati će se grofić Trpimir s našom Zoricom, a — nemoj se začuditi — ja s mladom grofovnom Nevinkom. Ti ćeš pako to veselje okruniti svojom nenadanom prisutnošću.«

»Oh, Milivoje dragi, što reče, tako ti ljubavi, ta mjesec danah, to je ciela dugovječnost!«

»Čekaj brate, nemislim ja tako. Dne 10. o. mj. držat ćemo prstenovanje, a do toga se uztrpi. Evo bit ćeš kod mene; kano mladoženja imam već dovoljno mjesta za vas sve, a desetoga ćemo u Slavuljevo. — Dede sada, brate dragi, ti meni pripoviedaj, kako si se svoje liepe sreće dostao? gdje li si tako liepu ženicu našao?«

»Dopusti, mili brate, da mimoidjem najcrnje dane svoga života, jer ih nerado vučem izpod težka pokrova zaboravnosti. To možebiti znaš, dok sam u Pešti bio, kakov sam bio? Bome brate, zlotvoran, a na to me navelo zlo družtvo. O taj greben razbiše se sve moje liepe odluke, jer sam pogubio vesla i jadra, zaboravio zlatni nauk roditeljah svojih i nisam se mogao obodriti. Zlo moje doskoči krunu i ugrabi roditeljem mojim sav imetak, te i meni samomu malo što nezadadè smrtni udarac. Strašnu sam misao zamislio; u očajanju htjedoh da se s valovi silna Dunava upoznam, da im se povjerim, neka me već živa neiznesu; nu Bogu se je inače prohtjelo; on me blagostivo rieši vječne propasti, posla hladnu kišicu, koja mi je blagotvorno na razvrućenu glavu padala i na úm im dozvala majčine suze, kojimi je blagosivljajuć me na rastanku glavu moju kvasila, kano da je slutila bolna, koja me zlosreća čeka. Uzpregnuh trtajući nazadke od groze i odustadoh od strašne ote pomisli. Vrativ se gospodaru, izpoviedim mu grieh svoj, a on budući ocu prijatelj, nehtjedè me sudu da preda, već me na prosto odpusti. Ponajprije zatim odoh, da se s Bogom u izpoviedaonici pomirim, zatim se na njekom parobrodu za služnika najmim i tako dodjem do Novog Sada. Koliko sam u to vrieme jada pretrpio, zavriedio sam takodjer i rado sam sve podnosio u ime pokore. Učvrstiv se opet u dobru zaželih si bolju sreću, pa u to ime odoh preko Save u Biograd, gdjeno me dobra kob naniela na bogatoga trgovca Cienića, oca premile moje Vidosave. Kod njega stupih u trgovinu i njemu se moja točnost, moj red, moja viernost naskoro vrlo dopade, pa buduć već ostario, svu trgovinu i sve poslovodstvo meni predade. Kako je sreća u obće okrugla, te kruži po svietu, kano čaša putnica u razigranu družtvu, tako ti i k meni zabludi. Ogromni dio Cienićeva imutka bio je po nesreći pao u veliku pogibelj, pa meni bude sudjeno, da tu pogibelj sretno odvratim i Cienićevoj kući dobar glas uzdržim. Na to me je stari dobričina u toliko obljubio, da mi je i ruku svoje kćeri dao, a po smrti svojoj sve blago zapisao. Brate mili, od kako se podigoh iz blata, u koje me zlo družtvo svali, bježao sam i čuvao se takovih družtvah kano otrovne guje. Majčine rieči: »moli se i radi,« duboko sam si u pokorno srce usadio, one su mi bile predhodnicami na burnoj stazi života. Doskočio sam liepu sreću i jedino mi je još manjkalo oprostenje roditeljah mojih. Srce me je od boli zapeklo, kad sam samo pomislio, da me roditelji

moji proklinju, ili da su s kletvom na ustijuh s ovoga svieta u najvećoj biedi odišli, a toj njihovoj biedi, da sam ja uzrok! Ta mi je strahovita misao srce ciepala, i nemogah od nje, da se uživam sreće svoje. Dodjoh dakle, da potražim roditelje svoje i uprosim u njih blagoslov, ako li su pako po nesreći jur pomrli, da pronadjem barem brata i sestricu, i da njim naplatim, što sam zloćom svojim roditeljem ugrabio. Ovdje mi bje dobra sreća, te se osobito liepim i malo romantičnim slučajem na tebe namjerih."

Pripovjedao je sada, kako se je s Nenadićkom sastao, kako se ona u njim upoznala, i kako ga mala Ljilka imenom zazvala, pa je to bila prva od Boga utrta staza, kojom je toli lasno došao do njega, a po njem za ljubezne roditelje doznao.

Dragojlo primi vrlo radostno Milivojevu ponudu, da bi se kod njega nastanio, a k tomu privoli i Vidosava. Mali Dinko i nježna Milica mnogo su se radovali stricu, te su mu puno koješta pripovjedali; osobito mu se nemogahu dosta nahvaliti, kako je liepa ona velika crna crkva, i da takove kod njih neima. Mislili su time stolnu crkvu, u koju su roditelji svaki dan morali ići, samo da si djeci udovolje, i koje se svih ljepotah nemogahu nagledati. Pohadjali su takodjer skoro svaki dan gdju. Nenadićku, plandovali po liepih zagrebačkih šetalištih, pa im tako projuri vrieme, te osvani deveti srpanj, dan u oči svetkovine grofice Nemilićke.

Na taj dan opremiše se Milivoj i Dragojlo u Slavuljevo, te uzmu sa sobom i Nenadićku, da bude u putu ljepše Vidosavi, a i Dinku i Milici; Milivoj bo i Dragojlo imahu važne dogovore, kako bi najljepše taj nenadani sastanak udesili. I Milivoj je liepo izmudrio, da će umoliti groficu, neka bi ih u gradu zaklonila, dok bude prstenovanje, koje će se po svoj prilici u gradu obaviti; a kad budu roditelji u tom, da djecu blagosove, neka izadju i neka se bace na koljena, da im oduzmu roditelji s glave težku kletvu, i da ih ljubezno blagoslove. Do toga će pako ih Milivoj na taj nenadani svečani sastanak pripraviti, da im nebi velika radost naškodila. Tako bude. Veselo i sretno stignu u Slavuljevo, a kad su se uzpeli brdašcem gradu na pogled, izlete prama njim Nevinka i Trpimir, da prvi pozdrave Milivoja. Poskoče svi sa kolah i Nevinka ih odvede uz stube u salon, gdje ih je jur grofica dočekala. Milivoj ju poljubi u ruku i prestavi joj svoje putno družtvo, koje je došlo, da se s njime raduje. Grofica se nije nimalo začudila, nego se je obradovala sgledav pred sobom Milivojeva brata Dragojlu. Sve ih ljubezno primi, a s gospodjami se izljubi. Nevinka i Ružica brzo se spoznaše, te tako u veselom razgovoru skoro i zaboraviše na osnovu, što ju putem osnovaše. Milivoj ju preobći grofici, njoj se je vrlo dopala, te umah na nju pristane.

Izprosi se Milivoj na čas i ode sam, da si vidi roditelje i sestricu. Oj kako bi i Dragojlo rad s njime pohrlio, ali mu nije bilo dopušteno, te je tu muku imao jošte trpiti, da zadovolji za tolika zla, što ih je na roditelje navukao. Prolazeć Milivoj mimo križa, svoga najmilijega plandišta, primeti da je prvašnji križ zamienjen liepim mramornim križem. Nije mogao srcu odoljeti, nego

je pokleknuo i pomolio se milostivomu Tvorcu, koji je i opet novu radost roditeljem njegovim pripravio. Tu se još jednom udubi u daleku prošlost, zatim ode pravo k roditeljem. Liepo su ga oni dočekali i radostinkom suzom u očijuh primili. I oni su se spremali za sutrašnji blagdan; a osobito je Zorica bila u velikom poslu, da se čim dostojnije za sutra priredi. Milivoj im pripovjedi, da si je iz Zagreba mile goste sa sobom na veselje poveo, gospoju Nenadićku i njezine liepe kćerćice; ali da su u gradu ostale, jer ih grofica od sebe nepusti.

Pod večer, kad su glavni posao sredili, odšetaše svi na okup u grad, da čestitaju grofici i da se upoznadu s novimi gosti. Sabrala se liepa kita čestitalacah, te se oni za stolom do kasne doba noći liepo razgovarali. Tu se njekako govor zapleo o Dragojlu, i staromu Kriepostiću zabliska suza u oku. „Bog zna," reče on „gdje je moj nesretni sin, je li se izpravio, je li se k Bogu opet obratio? Ah, ja sam mu već od davna oprostio, samo ako je i u Bogu oproštenja zavriedio? Nu neogorčavajmo si ugodne ove časove tim tužnim spomenom, komu je ipak svednevice njekolilo časovah pobožne molitvice posvećeno."

Taj uzdah čuo je Dragojlo iz pobočne sobe, i rado bi bio dobromu ocu na grudi izletio i viknuo mu, da se je izpravio, da se k Bogu povratio; ali nebila još urečena hora.

Sutradan ograne žarko sunašce u svem svojem sjaju, kano da se i ono raduje sreći, koja tolikimi dušami u Slavuljevu zaredila.

U jutro ode cielo kićeno družtvo k sv. misi. Prije mise reče Zorica majkici: „Mamice, sjećaš li se još onoga dana, kad si me u Sladkovcu na prvu pričest opremala, i sjećaš li se, kako sam ti taj dan tvrdu vjeru uložila, da ću nebeskomu zaručniku svomu uviek vierna ostati? Evo rieči do danas neporekoh, a i danas vjere prelomiti neću, jer je njegova želja, da se povjerim zaručniku, koji će me na ovom svietu štititi i braniti."

Poslje sv. mise imalo se prstenovanje ovršiti. Već su se svi u velikoj, svečano nakićenoj dvorani sakupili i mladenci si prstene izmienili, pa pokleknuli, da ih roditelji blagoslove, na što će stari Kriepostić: „Slavite, djeco draga, veliku providnost božju, koja s nami toliko čudo učini. Prije šestdeset i što je preko godinah potucalo se je Sladkovcem i sladkovačkom okolicom nebogo siroče, bez oca i majke i bez ikakve pomoći. U dobrih je ljudih prosjakalo milostinju i od dana se je na dan kukavno hranilo."

„Njekoga dana iduć ulicom vidi na zemlji vezanu mošnjicu i digne ju, a u mošnji sami svietli dukati. Siroče uz sve ubožtvo ipak pošteno nakani da objavi, tko je novce izgubio, kad vidi bogato odjevenog gospodina, gdje sav zabunjen po ulici hoda. Dosjeti se diete njegovu jadu, iztrči pred njega, te ga upita, netraži li možda izgubljene novce?"

„Ako Boga znadeš, diete drago, kazuj, gdje su novci — sav moj imutak?" „Evo ih," odvrati mu diete i pruži kesu. „Gospodin na harmak prebroji novce i vidiv da su svi, htjede mu ih deset da odbroji, ali diete ne-

iprimi zlatnih cekinjah, veleć da ih ono nije zaslužilo, buduć da Bog zapoveda, da si neprisvajamo tudjega blaga, i ono je dužnosti toj zadovoljilo.“

„Dopalo se to bogatašu i on odvede diete sa sobom, obuče ga, dade na nauke, te ga kojekakvimi dobročinstvi obdari, a kad vidi, da njemu diete ljubav ljubavlju i zahvalnošću vraća, te da je ono vriedno i veće ljubavi njegove, posini ga, dade mu ruku kćerke svoje Ljeposlave i učini ga baštinikom cieloga imutka. To pošteno diete, djeco moja, evo ja sam vaš otac, i to vam je odgonetka onoga bogorodičnoga kipa na novčanoj kesici. — Budite i vi, djeco mila, uviek poštena! Čemu je mene moja siromašna majka učila, tomu i ja učim vaš: „Molite i radite,“ to je lozinka, kojom sam nadbio sve protivštine ovoga svieta; to je jadro, koje me je sretno prenielo preko burnoga mora života i koje mi je pomoglo obaći svaki greben, na koji bi mi brod nasjesti mogao; to je naposljedku ono klupko, koje me je sretno izvelo iz životnoga bludilišta, te dovelo u luku mira i zadovoljstva. Budite, djeco, dobra i Bog — — —“

„Stani, oče, još je njetko, koji blagoslov tvoj prosi,“ začuje se iz pobočne sobe, vrata se otvore i Dragojlo iskoči sa svojom Vidosavom i dječicom, i svi se bace na koljena.

„Evo,“ reče „oče mili, majko blaga, evo sina vašega Dragojle i kćerke vaše, žene njegove Vidosave i unučadi vaše Dinka i Milice! Poboljšao se je sin vaš i povratio sa zle staze; evo moli vas, da svalite s njega kletvu svoju i da ga opet blagoslovite, da mu mir i sreću vratite, koja mu bez blagoslova vašega stalnom biti nemože!“

Svi se na to začudiše, a stari Kriepostić i Ljeposlava upoznaše mahom svoga sina, obore suzami niz obraze, i pošto su se naplakali, te si srce prepuno blaženih čustvah olakotili, podigne vriedni starac ruke, te ganutim glasom zavapi: „Bog milostivi, koji nam danas toliku rodost pripravi, on vas neka blagoslovi, djeco mila, neka vas sretne i čestite učini!“

Tihi „Amen“ prekinù duboku i svečanu tišinu toga blaženoga trenutka.

Kakova su čustva zakružila presretnimi ovimi i poštenimi dušami, neću na dilje razvijati, jer mi je pero za taj posao preslabo; to ostavljam vam, čitaoci mili. A što je iza prstenovanja sliedilo, kako se vjenčanje obavilo, ni toga neću da opisujem, sve si to sami predstavite!

Ja svoje dopripoviedah, i bila vam pripoviedka moja na čast; a ako vam je i koji časak prikratila, to mi je dopitana obilna plaća. —

Vidrensko brdo.

L. V.

Kad na dragom svojem brdu stojim,
I na okol vience gorah brojim;
Kad promislim: oko što zahvati,
Svuda moji stanuju Hrvati:
Tad mi duša, nebesa zavuća,
Dom hrvatski Bogu preporuča!

Kad iz liepog brežnatog prostora
Vidim žarka gdje se diže zora;
Kad se zrakom zvona glas razliva,
Koj u crkvu kršćane poziva:
Tad mi duša, nebesa zovuća,
Sve kršćanstvo Bogu preporuča!

Kad se tiesno srce uznemiri,
Idem na brieg, da se mal raširi,;
Ondje padnu tiela mog okovi,
Ond' se život opeta ponovi;
I mâ duša, nebesa zovuća,
Svoju sreću Bogu preporuča!

Kad se sunce u zapad postavi,
Zvono glasno Mariju pozdravi;
Tad si mislim: „s Bogom, brdo, danas,
Bog zna, šta će jutro doniet za nas —
I mâ duša, nebesa zovuća,
U krilo se božje preporuča! —

Slike iz Mehike.

Iz opisa barona Müllera, od A. M . . . .

III. Lov na konje.

U Mehici živu divlji konji, koji se love. Kad će u lov na konje, sabere ih se 50 do 100 ljudih, pa obskrbljeni živežom za mjesec danah po prilici, idu na medjaš onih ogromnih ravninah, gdje se nalazi sila divljih konjah. Tu se razdiele na hrpe po osmorica ili desetorica njih, da obadju okolicu i naidu na tragove ruljah konjskih. To nebiva mučno, jer opustošenje po drveću te divljači služi lako provodičem. Čim se osvjedoče, da ima gdje rulja takove životinje, stanu odmah paziti na mlake (lokve); jer je posve naravski, da si te životinje uvjek traže takova mjesta, gdje ima vode, da si gase žedju i peru nebrojene rane, što si sami zadaju: Tankim njekim nagonom vodjeni traže oni uviek za to najzabitniju i najnepristupniju stranu šume; nu oštroumni lovci nadju ih ipak i tud.

Čim lovci pronadju njihovo napojište, odmah se još za dana late posla, a pod večer se zaklone onamo, kamo rulja dolazi da pije. Prave od jaka kolja i šikarja i remenjem uvezanu, čvrstu, široku ogradu — korral zvanu — s ulazom, koji se prama vodi otvara, a dade dviema jakim vratima zatvoriti. Gradjenje toga korrala potrebuje, već kako su lovci posleni, svojih 8 ili 14 danah.

Napokon je korral gotov, te granjem i lišćem tako prikriven, da je što manje sumnjiv. U večer se usude pojedini prpošnji konji unutar, nu ipak jošte nemirno zazirućim očima i nakostrečenom grivom, a na najmanji šušanj ko striela hitro skoče opet k čoporu. Sad se podiele lovci na hrpe po desetorica, petnaestorica njih naokolo plota, u povelikoj daljini okrug čineći, koji se dan na dan sve više sûžuje i preprečuje, da si čopor možebit preplašen neizabere drugi pašnjak i drugu mlaku. Njekoliko najizkusnijih lovicah sakrije se blizo vode i plota, da na večer osluškivaju i točno razaznadu dobu, kad

dolaze na vodu, i da pronadju točno pravac, odkuda te zvieri dolaze. Najposlje opredieli se dan, kad će se svi lovci sjediniti, nove konje uzjašiti s pripravljenom zankom, kojom znade Mehikanac vrlo vješto baratati; pa se onda sakriju kod korrala i u njegovoj blizini, da naskoro pregnu na boj, koji ima riešiti nad sudbinom liepih i hitrih žiteljah divljači. Tiho i mirno čekaju oni u svojoj zasjedi na dolazak čopora konjskog. Pó ure prodje i samo krieštanje gdjekoje čaplje ili mukla rika bukavca (vodenog bika) prekida tišinu. Zrak je taman i maglovit; daleki mukli tutanj se čuje, biva sve jači i bliži. Sad već razabire vješto uho toptanje konjskoga skoka; jošte časak i eto ti pred očima lovca čopor od 300 gizdavih, veseli i vatreni konjah. Ala krasna prizora, motriti ovaj oholi, neobuzdani, lakonogi naraštaj slobode, gdje vatrenih, sjevajućih očijuh, obilne pršeće grive i podignutih u vis repovah hitro i lagano preskaču svaku zapreku, koja im se na put stavlja. Sad se bace u vodu, ritaju se unutri, sad opet izadju, motre se u valovih i na sto različitih načinah se okreću i skaču. Ali kucne sat; svi lovci gromkim glasom zakriknu i stave se u okrug. Životinje prestrašene i pomamne gledju, da dobiju gdjegod izlaz. Ali kudgod se krenu, svuda su ljudi i zapreke, samo ne u pravcu pram korralu. Sve se dakle sgrne onamo i unutar; nu i ogromna se zajedno vrata zatvore za njimi. Tek da konji opaze, da su pali u zanku, a uz to sluteć još i robski jaram, što im ga čovjek nametnuti kani, stanu strašno biesniti. Oči im sievaju, žvale se biele od pjene, ko pomamni grizu u kolje korrala i gledaju da svojima čilima prsima ili ritanjem prolome ogradu, koja ih prieči, da nemogu opet na slobodu odjuriti; kopkaju, biju nogama, sve se puši iz njihovih uznojenih rebarah, a para sve suklja iz nabreknutih nozdrvah, te mnogi skapaju i parnu.

No kadkada se i to dogodi, da svi na jedanput kao bjesomučni navale na jedno mjesto plota, prama kolju se srinu, provale, i izlete glavom bez obzira. Onda ih već ni vika, ni napor, ni hvataljke stotine lovacah neuzdržaše; što im stane na put, sve bude pod kopitama smrvljeno, šuma u najvećoj guštari prodire i razvaljuje se. Strahoviti prasak stoji, kao da se sva šuma lomi, ili brdo na brdo pada; golemi oblak pieska i prašine skrije do mala bieg njihov; a za malo časakah nastupila je mrtva tišina, koja pokazuje, da su već milje daleko od svojih progoniteljah. I tako je bila izprazna sva muka i trud lovacah, i njih više ranjenih leži na ravnici.

Ako li je čvrsto sagradjeni korral izdržao jaki napad konjah, to se puste šest danah bez jela i pila da oslabe, pa oslabljeni tako i umoreni budu po ukroćenih kobilah odvedeni u Rancho, gdje naskoro spoznadu po jakosti mehikanske uzde, po žeženju biča i oštrini ostrugah gospodstvo čovjeka, te mu se prignu i pokore. —

IV. Glavna varoš.

Primicao se čovjek priestolnici mehikanskoj od koje mu drago strane, snilazio s kojegod od onih glavicah, što ju okružuju; ona mu se već iz da-

leka ukazuje, sjajuć se i blišteć sred obkolujućih ju jezerah. — Požurimo se širokim dolom k željenom cilju. Hitro se mienja susljedice voda i kopno, pomanja seoca, dvorci i vrtovi hite pokraj nas, česta biva sve življa i punija konjanikah, pješakah i kolah; natovarene povorke mazgah i dugi redovi prtećih Indijanacah prekrižuju nam put, dok napokon nagledav se i naslušav dosta neprispijemo u varoš i naše stanovanje.

Izadjimo rano iz gostione — Iturbide — sjajne sgrade, u kojoj je njekoč car dvorovao — i uputimo se na tako zvani veliki trg. I onomu, koji ga već poznaje po slikah, učinit će se veleban poradi svoje silne veličine, veleljepne stolne crkve, te mnogih inih velikih i liepih zdanjah, a nada sve poradi onolike silne vreve ljudih, što ga oživljuje. Upravo se je svršila misa, a kroz širom otvorena vrata stolne crkve ide dar mar velika tiska ljudih, koja se naglo razredi u mnogobrojne hrpe, te zaokupi trg, da tu živano se razgovarajuć mehikanskoj uljudnosti zadovolje. Tu zadržava bieloodjeven momak s velikim uzvrnutim šeširom na glavi njekog liepog obučenog gospodina s gospodjom, tamo zameće razgovor neukloniva smotka medju fino nakindjurenim gizdelinom i jednim temeljakom seoskim plemićem.

Poderani Leperoi (vrst Lazaronah iliti fakinah) i blagodušni i sjetni, neveseli Indijanci sa svojimi mukotrpnimi ženami obilaze one različite hrpe, jedni trgujuć sa varivom, drugi malen darak prosjačeć ili dvoje mladih uprav na vjenčanje idućih čestitkami prateć. Povorke natovarenih mazgah dolaze iz ulicah sa svojimi provodiči, a smieli jezdioci lete preko trga. U to zazvuče iz obližnje ulice veseli napjev glasne vojničke svirke. Mi već očekujemo kakov svečani dohod vojske. Kad tamo, a to nas nagla promjena prizora neobično iznenadi: jezdioci snilaze s konjah, ponizno se svatko odkriva i u trenoka sav je trg na koljenih. Svi svraćaju očima pram jednoj ulici, iz koje uprav izpadè golema, i pozlaćena kočija na četiri konja.

Jedan odielni gjeneral sjedi u podpuno svečanoj odori kao voznik na baku kočije, a druga dva otmena gospodina, zviezdami urešeni, zauzimlju straga mjesto podvornikah. To je presv. otajstvo, sveta poputbina, koja se u Mehici na taj način prinosi odličnoj, velikoj gospodi, te se i najveća gospoda jagme za tu čast, da smiju tom sgodom preuzeti ulogu kočijaša ili inuša. Za sve vrieme te pobožnosti neprestaje ni čas svirka; pa istom kad je ciela povorka prošla, a od svirke se već ništa nečuje, podižu se svi, da prekinutu zabavu po ćudi nastave. Toli visoko počitanje ima puk mehikanski za svoje svećenstvo i za svoj vjerozakon.

Tekunica i hrčak pred sudom.

Preradila po češkom M. Šreplova. (Konac.)

Krt. Kako ja tekunicu poznam, najradje se nastanjuje u visokih ravnicah, odkle se može lasno razgledati na sve strane. Mužkarac i samica

stanuju svako za se u posebnih jamah, i samo se u proljetno doba sastaju za kratko vrieme. Nije pako nesloga uzrok njihova razdruženja već taki običaj življenja. Mužkarci si prave svoje jame dvie, tri stope izpod trnjaka; dočim se ženka i do šest stopah duboko ugnjezdi, te tamo skrovito stan priredjuje za svoje mlade. Tekuničino je obitalište unutra dost prostrano i čisto.

Hrčak (za se). Tim je više gospodar zamusan.

Krt. Ulaz joj je vazda otvoren, a to dokazuje, da tekunica pošteno živi, i da se ničim zločestim nebavi.

Hrčak. „Šta, nebavi se ničim zločestim? Zar se tamo nesnuju osnove za napadanje mirnih susjedah?“

Krt. „Badava ti, hrčku, laješ na mjesec. — Tekunica se brižljivo stara za svoju kuću; ljeti si kùpi i suši sieno, čim mekan sebi stere krevet. Osim toga pomnjivo skrbi za to, da ju nužda zimom neumori; marljivo si sprema sala, kojim se brani od zime i koje ju grije u dugom snu, da joj slaba iskra života sasma neutrne. U svojih kesicah snaša si za vrieme žetve nješta žita u komoru, da joj nebude u proljeće sila gladovati. Kasno u jeseni, kad mrazni vjetar zapiri, pripravlja se svaka tekunica za zimski san. Začepi si čvrsto ljetni ulaz, izkopa si na drugoj strani prostranu jamu tja do trnjaka i skučiv se na mekanu postelju zatvori oči i — zaspi.

Hrčak. „O da se neprobudila nikad!“

Krt. „Zaspavša tekunica nebudi se nikad prije, dok joj topli zrak sunčani nezakuca na vrata i dok joj nezašapće tihi vjetrić: „Digni se pospanče, proljeće je ovdje!“ Tad se tek tekunica probudi, protegne svoja úda a zievajući progleda. Ali kakva sad izgleda! Salo joj je izčeznulo, samo joj koža pokriva suhe kosti. Nu tekunicu neboli s toga glava, protegne se još jednom i hoće da sjedne. Ali naopako! klima amo tamo. Valjda nije dosta spavala? Ne, slabost ju je tako obuzela, da joj se valja malo okriepiti. Brzo si ona potraži svoju komoricu, pojede nješto malo, a na to izašav napolje grije se na toplom sunašcu i traži si kipro korenje, kojim si popravlja pokvareni tek. Kadkada se dogodi, da ju nova zima opet utjera u stari stan, i tad bi za stalno zlo bilo po nju, kad bi joj zaloga uzmanjkalo. Rano u proljeće izvede stara tekunica 3—5 mladih, umiljatih živinicah pred jamu svoju. Milo je pogledati ta mala tepčeta, kako se igrati znadu, kako vješto poskakuju i na mejdan se smiešnim načinom pozivaju; sada opet hoće, da se liepo sjednu i na jedanput se skoprcaju. Stara samo sjedi i pazi bistrim okom i oštrim sluhom svako šuškanje lišća i svaki šum vjetrića, te spaziv kakvu pogibelj zažviždi, i u taj mah je vesela mladina u svom pribježišta.“

„Cielo ljeto njeguje i brižljivo se brine nježna tekunica za svoju djecu; pomno im usadjuje mir i ljubav prama svakomu stvorenju u srce, ona pako pamte dobro nauk majčin, te su za cielog svog života vierni načelom majčinim.“

Predsjednik. „Život tekuničin svjedoči o valjanosti njezinoj, u tom opisu nečusmo ništa zločesta.“

Krt. »I što se tiče današnjeg prizora budi uvjeren, mudri suče, da je jedino hrčak krivac, a ne tekunica, kao što on zlobno tvrdi.«

Hrčak (veoma sentimentalno). „Takvoj drzovitoj laži mora da se ukloni svaki pošteni stvor! Neću, da više govorim.« (Obćinstvo se smije).

Predsjednik. »Imade li koga, koji bi hrčka braniti htio?“ (Svi zamuknu mukom.)

Predsjednik. »E, kad nitko neće, da se zauzme za hrčka, to si moramo drugčije pomoći. Donesiti životinski riečnik, ili vulgo knjigu prirodopisom prozvanom, a tko je vješt čitanju, neka nam pročita „hrčka.« Kad nebi bilo tako sitno štampano, dragovoljno bi se i sam sklonuo na taj posao; ali ovako nisam u stanju, da bez naočalah broja desetoga pročitam samo jedne besjede.«

Miš domaći. »Ako dopustite, pokušat ću se ja u tome. Nije tomu dugo, što sam njeko vrieme u jednoj knjižari živio, i budite uvjereni, da sam se mnogo bavio s knjigami, akoprem nemogu tajiti, da su mi od knjigah uviek najmilije bile samo tvrde korice; nu ipak mi se čini, da mi je koješta i o slovih u pameti ostalo. Vidit ćemo!« (Čita.)

„Hrčak spada u rod miševah, dočim se tekunica medju vjeverice broji. On je manji od tekunice, nu tiela je čvrsta i krupna; uz to je nadut, zloban i drzovit. Svaki hrčak kopa si sám za se jamu, ženka imade posebno obitalište, koje si više putah do 10 stopah duboko izpod trnjaka izkopa. U podzemnoj svojoj palači živi hrčak po gospodski, nezadovoljavajuć se samo jednom sobom. Stan mu je porazdieljen u više priedjeljah. Njekolike su komore za spravljanje hrane, jedna mu služi za spavanje, druga za zabavu, a u jednu meće svakojake nepotrebne stvari. U stan hrčka vode dva ulaza, jedan je naokolo komoricah, drugi ide poprieko i naliči tako zvanoj zadnjoj kapiji. Prvim ulazom dolazi hrčak u svoje dvorove, kad mu se šta žuri, ako ga naime gone ili ako si hrane nosi; drugim pako izlazom ide iz svoga stana, obaziruć se prije, da li mu je sve u redu i na svom mjestu.«

»U svojih si kesah donaša cielom ljeto hrane, i sprema si ju u komore. Kad hrčak ima pune torbe, tad veoma smiešno izgleda. Ako ga tko podraži, tad se veoma hitro posadi na zadnje noge, a prednjima se čuška po licu i to odazgor tako, da si time nješta žita iz kesah iztrese. Tim mu se čeljust ponješto izprazni, i on opet lasno ugrizti može. Prednjima nogama služi se kod napunjivanja svojih kesah, a tako isto treba ih kad ždere.«

»Hrčak pojede sve, čega se samo dočepati može: sieno, biline, korenje, repu, mahunače, a osobito se rad gosti žitom. Nepropušta, da se pogosti i kojom životinjom, kad može; samo onoj oprašta, koju nemože da uhvati.“

Sbor životinjah. „Jest jest; to je sve istina!«

Ševa. »Jednog proljeća odhranih si četiri mlade pjevice; a kad sam ih pripravila bila za prvi polet, tad dodje hrčak, taj krvožedni razbojnik, te mi uguši troje moje dječice.«

Miš. „Moju milu ženku zadavio mi je prije osam danah.«

Krt. „Nije tomu dugo, što sam se jedva obranio pred njim."

Kobilice. „Od uviek je zakleti neprijatelj našega roda."

Užovka. „O, i ja moram da sam uviek na oprezu pred njim."

Miš (nastavlja čitanje). „Svoj razbojnički život vodi posvuda na isti način, a uz to je zloban, nesložan i okrutan občanin i naliči sasvim vuku, te je kao i on proždrljiv i lakom. Rado se svadja i grize, te i sa svojim vlastitim rodom živi u najvećoj neslozi.. I istomu se čovjeku usudjuje suprotstavljati, pa ga i zagrizti, a kad ga zagrize onda se dade prije ubiti, nego da popusti opet."

„Hrčak se cielo ljeto pomnjivo pita i goji, a za zimu se nebrine ništa. U žitnicah njegovih nalazi se često do pol mierova žita, a odatle se vidi, da veliku štetu u polju čini."

„Mjeseca listopada započme se on pripravljati za zimsko spavanje. — Prije svega učvrsti i zatvori sve ulaze, poslje se seli za jedan kat niže i ponese svu svoju zairu sa sobom. Izkopanu zemlju stresa u prvašnji, stan, i ne malim trudom sagradi si svoj zimski svod, poslje si priredi spavaonicu slamom. Savit u kotač, legne sa tada hrčak u sredini na jedno uho, glavu si metne medju prednje pandže, zatvori oči i hrče tja do proljeća. Po svoj prilici djeluje na zimski njegov san više hermetički zatvor i pomanjkanje zraka, nego li i ista zima; jerbo izvučen iz svoje podzemne špilje na studen vani probudi se. To se inače nedogadja, kad mu se u toploj sobi i isti trbuh para."

„U ožujku se probudi sám od sebe, i okriepiv se nakon dugog posta, počme opet svoj nevaljani život sprovadjati kao i lani."

„Ženka imade dvaput u godini po 4 i po 10 mladih, koje već poslje trijuh sedmicah napolje izbaci, i svojoj sudbini ostavi. Ovi mladi su veliki nevaljanci, i na skoro bi počinili mnogo zla, da ih nebi proganjale kuna, lisica, mačka, sova; a i oni se sami izmedju sebe progone i kolju."

Predsjednik. „Polag tog opisa ti si, hrčku, izvanredni razbojnik, tat, kradljivac, velik poštetnjak, pogibeljan mnogomu stvorenju, pravdaš i drzovit svadljivac. Po pravu i zakonu saslužuješ smrt; a što si se usudio tako zlobno lagati i pred naš sud doći, da drugoga ocrniš — zato ga — dižite na tanka vješala!"

Hrčak. „Ja prosvjedujem proti takovoj osudi, i hoću da prizovem na viši sud, neka revidira parnicu moju; vidim, da nije sve u redu, što se svjedokah tiče, a i sudcu bi imao koješta prigovoriti."

Predsjednik. „O, ti gadna grdobo, još se usudjuješ da se rugaš našemu sudu? Momci, držite ga!"

Hrčak. „Tko mi se približi, smrt ga čeka. — Meni je učinjena sramotna krivica; podnipošto se neću predati, i do posljednje ću kapi krvi braniti svoj život. Ti, Perune, budi mi u pomoći, ja te zazivljem, jerbo ti znaš nedužnost moju." (U taj mah sievnu munja i grom udari.)

Cieli se sbor zvjeradi zabuni i preplaši. — Tom se zabunom hrčak posluži, skoči iz središta vieća i izčezne u najbližem brlogu. Slavni se sud opet sabere i ogledje za hrčkom, ali badava. Njega nebijaše više!

Tako bje dovršen ovaj sud.

Opetovano neka ovdje stoji: „Jako že není více v každe díře vykrmený sysel, tak také není v každe hlavě vlastenecký smysel.“ — Ja bi po naški rekla ovako: „Kao što više nije u svakoj jami ugojena tekunica, tako isto nije u svakoj glavi domorodnih mislih; gdjekoja je sasvim šuplja, a u gdjekojoj se gnjezdi mjesto tekunice poštetni hrčak.“

Nauk o zdravlju.

(Konac.)

Stan i ložnica.

Kuća nije izvorno ni naravno pribivalište čovjeka, nego je načinjena za istu svrhu, za koju se i odielo nosi; naime zato, da se obranimo, da nam vrieme naškoditi nemože. Zato se mora o tom nastojati, da nas sobe i komore i sbiljam čuvaju od zla vremena, i da nam i same nenaškode. A za to se tim više starati moramo, počem većina ljudih veći dio svoga života u kućah sprovadja, te one dakle na nje dugo djeluju.

Stan nesmije da bude vlažan, jer tad je i zrak u njem vlažan, a to prouzrokuje kašalj, hunjavicu, tržanje u kostih, upalu očijuh. Najviše nam škodi vlažan stan, koji je ujedno i hladan, ili jerbo su prozori na sjevernoj strani, te sunce u sobe nedolazi, ili jerbo je stan dole u zemlji — ili jerbo smo u novu kuću pred zimu došli. Sobe netrebaju da su tiesne i malene, inače ih je težko urednimi i čistimi držati, i zrak se u njih brzo kvari. Najveće sobe neka se uzimaju za djelaonice i spavaonice, jer se u njih i najviše i najdulje bavimo. U malih sobah, gdje mnogi ljudi prebivaju, pokvaren je zrak isto tako, kao i blizu gnojnikah, te zato ljudi u njih svaki čas boluju. I onda su sobe nezdrave, ako je blizu smetljište ili gnojnik, te se tim izvana dolazeći zrak kvari; a podzemni stanovi blizu prohodah upravo su ubitačni. — Koga okolnosti sile, da u tiesnu stanu prebivati mora, taj neka nesamo svaki dan više urah otvorene drži gornje i doljne prozore i vrata, da se zrak posve obnovi, — nego neka se postara i za neprekidno zračenje. To se pako dade ovako izvesti: otvori se malko jedno krilo gornjih prozorah, zatim se metne jedan čep od plutine, te se isto krilo opet ili prikvači ili čvrsto priveže za bližnju kvačicu, tako da čep kruto pritisne, niti se prozor otvoriti može. Ovako neka prozor stoji dan i noć. Ovim se posve jednostavnim načinom postigne, da se zrak bez ikakve propuhe neprestano mienja, te da i male sobe imaju zdravijeg zraka. Ovo se preporučuje osobito onim, koji u sobi kuhaju. (I onda, kad tko boluje, treba da se sobe zrače, izumši kad se smrzava.) A i tim se zrak nješta popravlja, kad na prozorih šta zelena držimo.

Stan nesmije mračan (taman) da bude. Svjetlost ne samo da nas razbistruje, nego nas i oživljuje; tko u tamnih sobah prebiva, postane skoro

smrknutim. mlitavim i boléšljivim. S toga se imaju stiene (duvarovi) svietlo obojadisati Da se ribanjem pòdovah netroši mnogo vremena, i da se tim vlaga u sobe neuvlači, neka se pòd (pomost) namaže sljedećom smješom. Na jednu mjeraču (polić) pokosta od lanena ulja uzmu se 3 lota siccatif-e, ta se smješa u jednom još jedanput tako velikom loncu pozorno ugrije, ali nesmije da uzavrije radi pogibeli ognja, pa se onda tim, dok je još vruća, jednim kištom maže pomost, a zatim se tare vunenom krpom. Ako se to u večer učini, to će pòd do jutra suh biti, pa se onda opet tako namaže, i to se 3—4 puta učini. Ovako priredjen pòd nemaže se i ostaje dugo i dugo čist, ako se samo svakog tjedna iztare mokrom krpom.

Stan nesmije pretopao biti. Od mnoge se sunčane topline čuvamo, ako otvaramo prozore preko noći, i onda kad sunce nesja. pa i zastori iz debela platna. Ob zima nevalja sobe jako ložiti, ne preko + 15° R.; a paziti valja, da hlap od ugljena u sobu nedodje, jerbo je on jako ubitačan. Zato moraju peći biti dobro izmazane, niti se smiju hrmetički zatvarati, kad vatra goriti prestane; a najpogibeljnije je unašati živ ugljen u crepuljah ili tavah, te tako sobe ložiti. — Ako se soba na večer preveć ugrije od plina ili svetiljakah, to se onda prozračuje prije naznačenim načinom. Gadna para od uljah najškodljivija je, kad se svjetiljke čisto nedrže; kova se oko stiena (fitilja) mora uviek sjati, a stakleni valjak mora da je vazda čist i prozračen.

Postelja neka bude što dulja i širja; posteljina pako neka se sastoji iz slamnjače, strunjače, jastukah iz strune, a ne iz perja, i laganog vunenog pokrivača (jorgana). Ob zima može se za pokrivač uzeti lagana perina; a na perinah neka spavaju samo mala djeca, starci i bolestnici. — Posteljinu valja često na zrak iznositi, a da u ložnicah što čišći zrak bude, to neka se ob ljeto u sobi poleg otvoren ostavlja jedan prozor i vrata od ložnice u tu sobu vodeća. Gdje to biti nemoze, tu neka se iza zastorah gornji prozori malko otvore. Ob dan pako neka su sasvim otvoreni prozori ložnice. U vrućoj sobi neka se samo onda spava, kad to liečnik naredi.

Čistoća i marljivo zračenje sobah, — **jako gibanje u prostom zraku** svakoga dana s **dovoljnim odmorom**, — **svakdanje pranje** cieloga tiela ili **kratka kupka** u tekućoj vodi, — **dobro izabrana, tečna** ne jednolična i ne premršava hrana i obilno **pilo**, — **vierno izpunjavanje dužnostih i marljivo poslovanje**, — to su jednostavna i naravna sredstva, koja promiču promjenu tvari i uzdržaju naše zdravlje.

Govor Akilov.

Iz IX. pjevanja Omirove Ilijade od stiha 307—429.

Preveo D. J. Kozić-Jerebički.

(Konac.)

Mrzki su men' ti dari a smrti jednakog ga častim.
Ni kad bi deset i dvadeset put toliko mi davô,

Kolko mi sad daje i kolko bi toga još bilo;
Nudjao men' sva blaga Orhomena, ili u Tivah
Što egipskih ima, gdje kuće su pune bogastva;
Stotero tu vratah ima, a svakima hrli
Dviesto muževah — spremni na boj — sa svojimi konji i koli.
Nudjao men' koliko ima i pjeska i praha,
Neće mi kralj Agamemnon ublažiti srce u grudih,
Prije no svu mi bolanu ljagu ne platio bude;
Niti ću ženiti kćer Atreova silnoga sina,
Ma se o krasu bori sa zlaćanom sa Afroditom,
Djelom pak nek' je jednaka i modrookoj Atini;
Neću je ženit, a on izabrao drugog' Ahivca,
Koj mu je više na ćud, a moći od njega je veće.
Ako li bozi udiele mi spas, te kući se vratim,
Pelej će tada mi sam izprositi djevojku krasnu;
Mnogo ima Ahajkinjah, Elas i plodna mi Ftija,
Kćeri kraljevah, koj vladaoci mnogim su gradom,
Koju ću htjeti od njih, tu birat ću suprugom milom:
Mnogi mi put hrabrenito srce zaželilo ondje
U presrećnom' da braku, uz milu preljubljenu ženu,
Život si sladim s dobri, što steče sjedoglavi Pelej.
Od života mi neima dražeg', ni ono što kažu
Troja, da je krila u seb', ta silno napučena tvrdja,
Kadno još mira bijaše, a rod ahivski nedošo.
Niti što strielcu kameniti prag u sebi sakriva,
Strielcu Fojbu Apolu, u pitičkih kršnih poljanah.
Čovjek može si skučit bjeloruna stada i ćorde,
Može steć' si tronožke, pa i hrdjaste konje;
Ali se čovjeku duh ni stečen, ni skučen ne vraća,
Jednom kadno je već on prešao branik usanah.
Jer mi mati božanska, srebronoga Tetida reče:
Dvojaka kob kreće me ka samrti mojega žića,
Ako li ostanem tud boreći se proti Trojancem,
Povratka tad nejma mi, al vječna će biti mi slava.
Ako l' u mili mi dom otacah pako se vratim,
Tad mi uvenu glas al' vječan ću život živovat,
Živjet i kasno bi kraj života me zateko tada.
Zato bi svim ostalim vam svjet svjetovao valjan;
Plovite kući, jer pâd nedočekaste nikada, valaj!
Visoke Troje: silni je Divo razpružio ruku
Svoju nad njom, a narodi njeni su hrabri i moćni.
Ali pošav navjestite svim vladarom ahivskim
Glasove moje, jer to je sveta dužnost slanikâ';
Neka im úm bolji od ovoga savjet ízmišlja,
Ondje uz brodove, jer njim taj nebijaše na hasan,
Što ga izumiše, gnjev bo pravedni jošte mi živi.
Fojniks pak ostao tu i sa mnôm on dielio ležaj,
Nebi li sjutra u dom djedovah sliedio mene,
Ako li tad bi htjeo, ta neću ga odvesti silom. —

Sitnice.

— Književnost. Matica dalmatinska izdala je i ove godine svoj „Narodni koledar," koji se kao i dosadanja tri tečaja odlikuje izabranim sadržajem. Povjestne i zemljopisne crtice, razni poućni članci, umjetne i narodne pjesme, bajke, zagonetke i pričice sabrane su u liep vjenčić, a zadanjene miomirisnim duhom bratinske sloge i ljubavi. Mi što srdačnije preporućujemo ovaj godišnjak našemu obćinstvu s tom živom željom, da bi se i drugdje ljudi ugledali u bratinski sklad, koji nam se evo pokazuje u književnom radu naše prekovelebitske braće. Da, i isti naši gorski junaci Crnogorci daju nam liep takov primjer u svom ovogodišnjem Orliću, u kojem i latinicom tiskanih pjesamah ima, kao što je to u ovom broju na čelu nalazeća se prekrasna pjesma. Dao Bog, da ovaj Orlić na skoro postane divnim Orlom, te da nas uzvisi iznad mrske, nerazborite i budalaste naše nesloge, kojim se pred svietom samo sramotimo i sreću jedan drugoga upropaštujemo. — Obie se ove knjižice dobivaju ovdje u knjižari Županovoj, prvoj je ciena 60 nov., a drugoj 35 nov.

— G. Miloš Milojević u Biogradu izdaje „Starina srbska" ili istorija Srbah od najstarijih vremenah do dolazka u današnje zemlje. Djelo je napisao ruski savjetnik Platon Simeonović, imati će 20 arakah i ciena mu je 1 stot. 30 novč.

— G. Gj. D. Cenić nastavlja svoje jur započeto djelo: „Objasnjenja kazniteljnog zakonika za knjažestvo Srbiju." Bit 5 svezakah svaki po 3 dvadesatice.

— G. M. Milovuk u Biogradu izdaje od nove godine „Biogradske ilustrovane novine," mjesečno po 2 broja. Ciena im je 6 st. 50 n. na godinu.

— U Biogradu je izašla knjiga „Kelnerski život," koju je preveo gosp. Svet. Zdravković. Ciena joj je 4 groš.

— Od nove godine izilazi u Karlovcu opet njegdanji „Karlovački vjestnik;" a uredjuje ga gosp. Lj. Tomšić. Ciena mu je godišnja 6 stot.

— Šaljivi list „Komarac," koji je njeko vrieme prestao bio izlaziti, izilazi sad opet. Komu se hoće bljutave, neslane i nedomorodne šale, tomu preporučujemo nomine et omine Komarca. —

— Turska vlada namjerava u Sarajevu izdavati zvanične novine na turskom i srbskom jeziku pod naslovom „Bosanski viestnik," i književni prilog „Bosna." Liepa li će to bit prosvjeta, što će nam ju Turci širiti i tužnoj i žalostnoj Bosni!

— Gosp. Panta Srećković izdaje od svoje obšte istorije druge knjige 3. i 4. svezak. Bit će gotova do Sretenija, a ciena je svakog svezka 10 groš.

— U Biogradu izašla je knjiga „Politika ràta i filozofija vojena" od Jefrema Nenadovića, srbskog konjaničkog častnika.

— U Novomsadu izašli su: „Skupljeni spisi Koste Ruvarca" Prvi dio. Izdao Gj. Popović. Na 16. str. XIX. 480. Ciena 1 st. Sadržaj: Životopis Koste Ruvaca od prof. J. Turomana; Uspomene iz karlov. djačkog života; Saski dvorac, pripoviedka; Karlovački djak, pripoviedka; Dvoje sliepih, pripoviedka; Koliko se i kako se do sada u nas s grčkoga prevodilo; O slovu Ѣ; Preodnica; Srbske slike iz Pešte; Sv. Andrija, putopisne crtic; Lužički Srbi u Saksonskoj; Kratki nacrt poviestnice slavenskog jezika; Značajnost dubrovačke književnosti. —

— U Beču tiskom jermenskoga samostana izadjė: „Barona Bartensteina kratak izvještaj o stanju rasejanoga mnogobrojnoga ilirskoga naroda po c. kr. naslednićkim zemljama. Preveo Aleks. Sandić." Ciena 1 stot. 30 nov. Ova je knjiga neocjenive važnosti po poviest našega naroda u Austriji.

☞ *Buduć da se tečaj „BOSILJKA" listopadom počima a koncem rujna svršuje, to se ovim brojem svršuje prvo poljeće njegova drugoga tečaja, i mi pozivljemo uljudno naše polugodišnje predplatnike, da bi što prije predplatu svoju produljili. Ujedno molimo sve prijatelje narodnog napredka, da bi nam gledališto većim brojem predplatnikah u pomoć priteći, jer dosadanjim brojem neće se list uzdržati moći. Mi smo do sada jedva nješta preko 200 predplatnikah dobili, a tim se uz ovako malu cienu trošak tek na polak namiruje. — Takodjer molimo* **još mnoge** *naše lanjske predplatnike, da bi nam što prije poslali zaostavšu predplatu. — Našoj omladini preporučujemo svoj list uz ostalo još i tim, da ćemo joj u drugom poljeću donieti njekoliko članakah iz estetike, koji će — nadamo se — nesamo nju, nego i svakog drugog umnog čitatelja zanimati.*

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot.. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 13. 1. travnja 1866. **Teč. II.**

Alleluja.

Od. dr. Stjepana Iliaševića.

Još nebjehu budni pietli
Triput zore zapjevali,
Ni solimski tornji svietli
U svom žaru zatitrali,
Kada briga na put sbudi
Dvie ženice blage ćudi.

Šta će, kam' će usred táme? —
Korak gredu za korakom,
Ni pratilca, — one same
Težkim srcem, nogom lakom
Gredu kam' im duša sniva,
Gdje Spas svieta opočiva.

Težke brige što će zloba
Na nje brusit gnjevne zube,
Idu žurno tja do groba,
Da ga vide koga ljube;
Kako leži mrtvo tielo,
Što grieh pribi na razpelo.

Jošte u znak ciene jasne
Nose milost blage žene,
Svoje nose dare krasne:
Množtvo masti dragocjene,
Da razpeto od propasti
Spase tielo dragom masti.

Dosjete se na pol puta,
Da pred grobom kamen leži,
Pa je snadje pečal ljuta,
Što je kamen mnogo teži,
Neg da bi ga s trista mukah,
Mogla krenut ženska ruka.

Nu kad tamo — kraj sve tuge,
Gledaj čuda golemoga!
Što nadjoše vierne drúge
Kod ljubimca mrtva svoga? —
Što im dadė težke jade,
Već odvaljen kám bijade.

A na desnoj groba strani, —
Sjedi angjeo žarka lica,
Vas odjeven u tanánih
Kó snieg bielih opravicah; —
Al sad žene niti s mjesta —
Od straha ih pola nesta.

On to vidiv rekne njima:
Nebojte se, gospodina
Kog tražite ovdje neima
Isukrsta božjeg sina,
On uskrsnù, — njega nestà,
Gdje ga dješe, evo mjesta!

Ajte tužnim učenikom,
Tu božansku javit slavu,
Ter sa slašću prevelikom
Da će dragu vidjet glavu,
Štono svietu mrtva padė,
Da njim živa vlada sade! —

Kobilić i lakat brade, pedalj muža.

Od Mijata Stojanovića.*

Bio čobanin. Odrasto i ostario u šumi medju marhom. Uviek je veseo i dobre volje, il sunce grije, il kiša lije, il tuča bije. Oženio se čobanin. Prodje godina po godina, a žena nerodi. Čobanin se jadi, i često kara ženu, i naziva ju krivom dušom, što neima poroda od srca. Žena se izgovara i tješi muža, čini joj se, poniela je.

Tako je i bilo. Žena poniela i rodi dvojke, mužko i žensko; ali umre u porodu. Umrla je, sve su žene na babinjah kazale, i sirota zaglavila, što je mužko diete jako veliko, krupno, njeki glavan i japaran deran. Siroma čobanin u tugi i žalosti misli, šta bi radio sa svojim malim deranom. Krave muzare neima. Uzme jedno ždrebe izpod kobile, pak je svaki dan jutrom, poldnevom i večerom nosio diete, da sisa kobilu, i tako odhrani sina Gruju, a žensko diete dao u rodbinu. Kad djevojčica odraste, izgubi se, nestane je, kao da je propala u zemlju.

Gruju prozovu Kobilićem, što je sisao kobilu. Svakim danom Grujo sve veći i jači, krupniji i zamašniji. Otac gleda svoga Gruju, i često misli: Al krasna momka, ako mu samo nebude suprot glave, kako napredno raste. Može, ako bude živ, sa svakim se belajem latiti po boke. Neće se plašiti nikakve suprotive. Grujo je u osmoj svojoj godini već tako, kao da mu je dvaput toliko. U skoku brz kao ždrebe. Šala mu je utjecat se s konji.

Kad Grujo u svoju osamnajestu godinu, čudan ljudesina, visok, krupan i jak, pravi junačina i velnog (orijaš). Velik je izjelica. Šta je njemu pečen ovan, na jedan zub. Mnogo je mogo i popiti, makar bilo vinušike, makar klipare (rakije). Nikog se nije plašio, ni kurjaka, ni medjeda, a kamo li čovjeka. Samo se bojao Boga, a oca je svoga štovao i ljubio, i drage duše bio mu pokoran.

Oko svoje dvadesete godine kaže Grujo svomu ocu jedno jutro: „Ćaća! idem ja po svietu, tražit ću moju seku. Uzput mogu potražiti i čovjeka, koji bi bio jači od mene, ili barem moj drûg.“

„Još neidi, sinko!“ veli otac; „još si mlad, lud; nego znaš šta, ići ćemo nas dvojica danas u šumu. Usjeć ćemo drenovaču (batinu). Objesit ćemo ju u dimnjak za njekoliko godinah, nek se dobro isuši, pak ćeš onda sušenu drenovaču usukati. Ako ti budu ruke dosta jake, satrt ćeš drenovču u prah. Onda idi po svietu, i srećno ti bilo! Ako ju nebudeš mogo satrti u mlivo, neidi od kuće po svietu, nego čekaj, dok stečeš snagu.“

---

* Naš neumorni sabirač narodnoga blaga i književnik g. M. St. priredio je poveću sbirku narodnih pripoviedakah, iz koje nam je ovu za naš list poslao. Koliko je književne vriednosti u tom blagu, mogu naši štioci iz ove upravo izvrstno pisane, pripoviedke prosuditi; te ni nemožemo na ino, nego da izjavimo želju, da ova sbirka, za tisak već priredjena, što prije na svietlo izadje. Obraćamo zato na nju pozornost naših nakladnikah. — (Ur.)

Sin posluša oca. Uzme Grujo druge godine drenovaču iz dimnjaka, da vidi, može li ju satrti. Lati Grujo drenovaču. Usuče ju, slomi, satre kao slamku izmedju dlanah u mlivo.

Otac mu gleda, i dopusti, može ići po svietu, samo ga još ovako savjetuje: „Grujo, sinko! kad god vidiš, da si u pogibeli, neplaši se; al' budi pametan, i znaj, da je svaki strah podieljen popole, kao što i svaka batina ima dva kraja. Svi ljudi nisu u jednom čovjeku. Glava više valja, nego snaga. Snu novjeruj, koliko ni psu. Neoslonjaj se odviše na svoju snagu; lukavština je jača. Nevjeruj onomu, koga nadjačaš. Pomaži druge u nuždi, pak će tebi Bog."

Grujo se zahvali ocu, poljubi mu ruku, i ode po svietu. Za njekoliko danah prispije pod njekakvu kamenitu planinu. U planini nadje Grujo čovjeka velika i jaka. Čovječina kida komade kamenja golima rukama, i drobi kamenje medju dlanima u mlivo. Grujo gleda kamenokida, kako mrvi sivac kamen, pa ga pozdravi: „Srećan dan, brajko!"

„I tebi, brate!" veli kamenokid, i pogleda Gruju. Začudi se jedan drugomu. „Što to radiš, prijane?" pita Grujo. „Vježbam ruke, kako ću, kad se namjerim u svietu na njekog Gruju Kobilića, sdrobit ga na kašu, satrt na mlivo. Čujem taj Grujo ide po svietu, i traži sebi para," veli kamenokid.

„Evo ja sam Grujo Kobilić. Hodi amo, pak ćemo se ogledati i pohrvati," veli Grujo.

Kamenokid poskoči i uhvati se s Grujom po boke. Hrvali se s ljetnu vasdanicu, dok je dodijalo obodvojici. Gruji došlo već do tog, da bude ćah il puh, pak Grujo makne se iz petnih žilah, i udari kamenokidom o kamenje, da mu se potresla duša u tielu; i već ga lati za gušu, kako bi ga zadavio. Kamenokid moli se Gruji: „Nemoj me ugušiti, tako ti imena i desnice! Služit ću te deset godinah, kao što se služi gospodar."

„Jesi li čovjek od rieči?" pita Grujo. „Jesam gospodaru!" veli kamenokid. „Ustaj dakle, i hajd sa mnom," veli Grujo. Sad su išli njih dvojica po svietu, i tražili Grujinu sestru. Putuju dan na dan kroz šume i gudure. Jedan dan namjere se u guduri na čudnu ljudeskaru. Taj ljudina veže vršike od hrastovah i brestovah, sve po dva po tri u gomilu. Svako grbavo drvo izpravlja, i to sve kao u sigri, kano da su hrastovi i brestovi metlina.

Gleda Grujo drvoloma, i pita: „Šta to radiš, pobro?" „Vježbam se," veli, „kako ću Gruju Kobilića lomiti, i kičmu mu izpravljati, kad ga nadjem. Čuo sam za Gruju, hodi po svietu, i traži, s kim bi se jačao."

„Evo, ja sam Grujo," veli Kobilić; „hajde da se ogledamo i pohrvamo."

Late se po boke u koštac. Hrvaju se od jutra do podne. Sila silu tare, snaga snagu mori; al tko jači, taj kvači! Grujo udari drvolomom o zemlju, i već grabi gušu, oči skaču iz glave. Drvolom sklapa ruke i moli: „Nemoj, Grujo! zdravlja ti, nemoj me ugušiti, služit ću te deset godinah kao svoga gospodara." „Je li tvrda vjera?" pita Grujo. Tvrdja od sivca kamena, veli drvolom.

Sad u Gruje dva sluge, obodva pouzdani kao gromoderi. Brzo su se

*

upoznali. Grujo kaže svojima slugama, kako ide po svietu, i traži svoju izgubljenu sestru. »Kad je tako," vele sluge, „evo nas s tobom, kudgod ti volja. „Po šumah i gorah hranili su se lovom. Lovili su zeceve, srne, jelene, prasce, droplje, jarebice. Ipak su živili kukavno. Idu dublje u šumu. Čuju od čobanah: »Ima tu u toj šumi puno divljači; ali nesmije nitko ondje loviti. Ljudi kazuju čudo o toj šumi; ondje je njeki bies, zovu ga „lakat brade, pedalj muža.« Koga taj bies dobije u svoje šake, pokojna mu duša!"

Grujo se nasmije, i kaže slugama: „Ići ćemo baš u tu šumu, da vidimo to čudo lakat brade, pedalj muža." Grujo je zaveo običaj, da svaki sluga po jedan dan ostane gdjegod kao kuhar pod drvetom, i pravi ručak, dok Grujo s drugim ide po lovu. Grujo je imao zamašnu topuzinu (buzdovan). To mu je bilo sve njegovo oružje. Tim je lovio. Za čim god bi se mašio topuzinom, ono bi padalo mrtvo, bio zec, bio jelen, bio medjed ili kurjak.

Kad su došli u šumu, o kojoj su čuli, da je ondje lakat brade, pedalj muža, smjeste se sa svojim ognjištem pod jedan hrast uz gložik blizu njeke klade. Tu nalože vatru. Jedan sluga, i to kamenokid ostane kod vatre, da kuha i peče, da pravi ručak; a njih dvojica odu u lov. Kamenokid spravi liep ručak; kuvao je i peko. Oko pol dana rućak gotov. Pečenka je srnetina na ražnju i dva zeca. Treba mnogo jela, svi su izjelice. Kamenokid sjedi uz vatru, i čeka drugove iz lova. Malko je zadriemao. Nalegne se uz vatru. On zaspao, nezaspao, a iza hrasta lakat brade, pedalj muža, čovječak bradat. Ruke mu i noge gvozdene, nos velik i kljunast. Jaši napast na lisici, nosi u ruci vilasto kopljice, mjesto biča u drugoj ruci guju. Kad to vidi kamenokid, nezna ni sám kako mu je. Skočio bi na noge; ali lakat brade, pedalj muža priskoči k njemu, pribode mu kopljicem glavu k zemlji, šicne ga gujom, prolije čorbu iz lonacah po vatri, a meso kuhano i pečeno nabode na svoje koplje, i ode nevidom u šumu. Kamenokid se jedva osviestio i razabrao. On se jedva malko raztovirkao, dodju lovci iz lova gladni i žedni, a užine ni od korova. „Šta je to?« pita Grujo kamenokida. „Eto, gospodaru, došo bies lakat brade, pedalj muža. Pribode mi glavu k zemlji kopljem, čorbu proli iz lonacah, meso kuhano i pečeno ugrabi, i ode u šumu nevidom. Branit se nisam mogo. Zadriemao sam, a bies to učini dok pljesneš dlan o dlan.

Drugi dan ostao drvolom, da kuha i peče ručak, a Grujo sa kamenokidom ode u lov. Drvolom gotov s ručkom, zadriema. On zaspao, nezaspao, a dodje opet lakat brade, pedalj muža kao i jučer, jaši na lisici i svesebice kao i jučer. Iznenada pribode kopljicem drvoloma, prolije čorbu po vatri, a meso kuhano i pečeno pokupi i ode nevidom u šumu. Došli lovci. Neima ručka. Treći dan veli Grujo svojima slugama: „Ja ću kuhati i peći ručak, a vi idite u lov. Ja ću čekat tog čovječka.« Grujo liepo spravi ručak, skuha i izpeče, i on počme driemati. Sjeti se Grujo, što mu je kazao otac: „Nevjeruj snu, koliko ni psu!« Protare si oči, i pjeva, što mu grlo daje:

Savila se grana jorgovana,
Savila se i odlomila se,
I ubila tri čobana mlada.
Prvog žali majka i babajko,
Drugog žali bratac i sestrica,
A trećega nitko ni odkuda,
Samo jedna sirota djevojka:
„Oj ti moje nesudjeno drago!
Žarko sunce, još nisi granilo,
A već si se u crno zavilo!“

Grujo pjeva, a eto lakat brade, pedalj muža, jaši na lisici, kopljice mu u desnoj, a bičguja u lievoj ruci. Poleti na Gruju. Al mu je loša sreća. Grujo nespava. Dočeka ga svojom težkom topuzinom: kvrc! Čovječak koprčice u travu. Grujo lati čovječka za bradu, odvuče do jednog hrasta, udari topuzinom po hrastu, hrast pukne, Grujo u škripac s lakat bradom, uprociepi bradu, čovječak se nije mogo ni maknuti. Grujo ode k vatri. Dočeka svoje sluge. Užina je podpuna, nefali ni čorba, ni meso, ni pečenje.

Lovci se čude, i misle: „Naš gospodar nije kokošji kašalj. Na njega neutječu telci. Neboji se taj lakat brade, pedalj muža. Mi smo prave šuše prama njemu.“ Poslje ručka vodi Grujo sluge k hrastu, gdje je uprociepio lakat brade, pedalj muža. Kad oni tamo; al imaju šta i viditi. Čovječak izčupao hrast iz korenja, i odvuko na svojoj bradi. Vidi se trag, kud je odvučen hrast. Grujo i sluge hajd u potjeru. Idu kroz šumu do njekakve jame. Hrast uvučen u jamu. Šta sad? Ide Grujo sa slugama u šumu, okreše njekoliko vezovah, pak iz vezova lika izpletu pouzdane ličine, dugačke, jako dugačke ličine, i zapoviedi slugama:

„Vi ćete mene spustiti na ličini u ovu jamu. Čekat ćete me tu tri godine nad jamom, i ako se dotle nepovratim, a vi slobodno idite, kud vam drago. Kad ja povučem ličinu, a vi me vucite gore.“

Sluge spuste Gruju na ličini u jamu, i ostanu po jedan nad jamom na straži, a drugi je išo uviek tražiti lovine i hrane, i tako su ostali na straži kod jame pune dvie godine.

Grujo je došo po ličini na drugi sviet. Onde nadje sve same male, bradaste ljude kao i lakat brade, pedalj muža. Kad su maljugi vidili Gruju s njegovom topuzinom, bjegali su kao zečići. Grujo podje po tom svietu. Ide on dugo, i najposlje namjeri se na lakat brade, pedalj muža. Čim ovaj spazi Gruju s topuzinom, okini bježati na svojoj lisici; ali ga Grujo brzo stigne, pak drži za bradu. Maljug se koprca kao mišić, kad ga macan sčepa. Moli čovječak: »Nemoj me, Grujo! ubiti, a ja ću ti kazat, gdje ti je tvoja sestra, što ju tražiš.«

To je Gruji najmilije. Vodi lakat brade, pedalj muža Gruju u veliku kuću, u kraljevske dvore. Tu nadje Grujo silno blago i gizdavo pokućstvo, sve gospodsko, kudgod pogledaš, da ti se oči zasjaju. U dvoru mnogi nebrojeni maljugi, svi odjeveni u srebru i zlatu, u svili i kadivi; trčkaju i

skakutaju kao lasice i miševi; svi se klanjaju lakat brade, pedalj muža čovječku. On im je gospodar i kralj. Vodi kralj Gruju iz sobe drvene u kamenitu, iz kamenite u gvozdenu, iz gvozdene u bakrenu, iz bakrene u srebrenu, iz srebrene u zlatnu. Kakva je koja soba, onakovo je i pokućtvo: u bakrenoj sve od bakra, u srebrenoj od srebra, u zlatnoj od zlata i pomost, i stolovi i stolice i klupice i čiviluci i sanduci. Sobe su jako prostrane, dugačke i široke i visoke. U svakoj je uz jednu stranu veliko pokućtvo, a uz drugu malo za maljuge. Vidio je Grujo tu i staklenu sobu i preliepe vrtiće, gdje raste sve cvieće srebreno i zlatno, i rodno biserom i kamenjem dragim. I potočići teku mirisavom vodom, kao da su kubane u njoj same ružice i ljubice. Najposlje nadje Grujo u tom kraljevu dvoru i svoju sestru gizdavo odjevenu u svili i zlatu kao kakvu kraljicu, i još dvie druge gizdave djevojke. Grujo uzme dosta blaga, srebra i zlata, i svoju sestru i one dvie djevojke, pak podje natrag. Kad dodje k ličini, potegne ličinom, i tako obznani po ugovoru slugama, neka vuku ličinu gore.

Priveže Grujo veliku košaru za ličinu, i posadi u košaru jednu djevojku i nješto blaga, pak makne ličinom, neka vuku gore. Sluge poslušaju, i uzvuku košaru s djevojkom i blagom. Sluge kamenokid i drvolom obraduju se blagu i djevojki. Djevojka im kaže, šta je i kako, da će još dvie djevojke i silno blago uzvući, a najposlje Gruju, svoga gospodara. Uzvuku sluge na ličini sve do Gruje. Grujo je bio mudar. Sjeti se, kako ga je otac učio: „Nevjeruj onomu, koga svladaš.“ Zato Grujo pokuša, jesu li mu sluge vierne, pak mjesto da sam sjedne u košaru, uvali u nju veliku kladu, i potegne ličinu, neka vuku gore. Sluge misle, sad uzvlače Gruju, pa kad uzvuku kladu jako visoko, izpu ste ličinu, i klada ljosne dole i tresnuvši zabije se u zemlju do polak. Kad su sluge to učinili, pobjegnu, i iznevjere se svomu gospodaru. Kad su sluge upustili ličinu, mislili su, Grujo je utrgo vrat. Uzmu sluge Grujino blago i liepe djevojke, ožene se s onima dviema djevojkama, a Grujinu sestru, jerbo se nije htjela udati ni za jednog ni za drugog zarobe kao robinju. Živili su s tudjim dobri. Kad je vidio Grujo, šta je i kako, povrati se k lakat brade, pedalj muža, i počme ga najprije liepo moliti, neka ga iznese na ovaj sviet. Neda se umoliti. E dobro, misli Grujo, kad nećeš liepo molbom, a ja moram zasvirati topuzinom, pak ćeš viditi skoka. Tako i bude. Čim vidi lakat brada, pedalj muža, da nezna Grujo za šalu, i on okrene svirati u drugu sviročicu. Kaže Gruji, da njega može iznieti na drugi sviet (na zemlju) ptica Oja-Aja. Ta je ptica živila u planini blizu kraljeva dvora, i kadgod bi ju kralj trebao, samo bi zasvirao u sviročicu, i ptica bi doletila pred kraljeve dvore. Kralj uzme svoju sviročicu, i zasvira. Duše vjetar sa planine, sve se grane na drveću savijaju do zemlje i list šušti. Ptica Oja-Aja leti pred kraljeve dvore. Ptica je siva perja, velika kolik morska galija, a mirna je i pitoma. Kad je pala pred kraljeve dvore, izpalo joj jedno pero iz krila. Deset maljugah, kraljevih slugah, nemogu pero ni s mjesta maknuti. Grujo jedva može pero osoviti. Kad ga prisloni uz hrast, i debelo je i visoko, kolik hrast.

Grujo se sprema za put. Miesi se i peče kruh, soli meso, kolju goveda, ovce, koze. Sve se sprema za put u košare i tobanje. Liepo se sve spremi i udesi, kako će se ponieti na ptici. Maljugi su izpleli samar i koš za pticu. Pleli su njih sto hiljadah dvie pune godine. Grujo osedla pticu, natovari spremljenu hranu, uzjaši; u ruci nosi svoju topuzinu, pak hajde. Da, malo nisam zaboravio kazati. Grujo je dobio od kralja puno blaga, i to je sve ponio. Kralj ga naučio, kako će sviralicom zapoviedati ptici, i kako će pticu putem hraniti. Grujo zasvira. Ptica razastre krila. Vjetar se podigne, kad počme letiti. Kadgod bi ptica podigla glavu, i okrenila se k Gruji i kljuninu razjazila, morao joj je Grujo baciti u kljun po cielo jare ili jagnje i njekoliko kruhovah. Tako je letila ptica Oja-Aja sve gore u visinu. Grujo je pticu hranio, dok je trajalo hrane. Nestalo hrane, a ptica zieva, i traži jesti. Grujo u nevolju svuče sa sebe svoju veliku kabanicu, i baci ptici u kljun. Ptica počme gutati. Neda se lako, i to je bila sreća. Ptica gutajuć kabanicu požuri se, i odapne iz petnih žilah, te tako uzleti na ovaj sviet, i od težka umora padne mrtva na zemlju. Kažu, pala upravo na planinu Aršanj, na kojoj se i sad skupljaju vile i vilovnjaci, vještice i utvore.

Sad potraži Grujo svoje nevierne sluge kamenokida i drvoloma. Brzo ih nadje. Izgrdio ih je do pasjih kolah, te ih je zarobio. Od to doba, vele ljudi, postali su robovi, a donde toga, vele, nije bilo. Grujo je našo i svoju sestru, i on je postao kralj, a sestru udao za kralja Farauna. To je kažu, bio ciganski kralj, a Grujo čiji je bio, nisam čuo.

Narodne pjesme.

(Iz sbirke Ž. F·······ća Varaždinskog.)

I. Smrt Ali-paše.

Vino piju ljuti Crnogorci,
Na Cetinju u hladnoj mehani,
Sve je sio junak do junaka,
Ljuti serdar do ljuta serdara,
Kapetanah ni broja se nezna.
U svakaki eglen udarili:
Koji hvali dobra konja svoga,
Koji staru za preslicom majku,
Koj li viernu okô srca ljubu.
Kad se momci vina ponapili,
Na noge se Tade kapetane,
Punom čašom u desnici ruci,
Pa ovako stade besjediti:
„Ni u zdravlje kralja ni cesara,
Ni velikog Crnogorskog kneza,
Već u zdravlje onoga junaka,
Koj će otić do Trebinja-grada,
Te donieti glavu Ali-paše,
Ali-paše turskoga junaka.
A kunem se Bogom velikime,
Dat ću njemu do trista dukatah,
Viernu seku, za viernu ljubovcu.“
Svi junaci nikom poniknuše,
Neponičè Turiću serdare,
Punu čašu u desnicu prima,
Pa ovako eglendisat stadè:
„Vierni druzi, ljuti Crnogorci!
Mladi serdar do mlada serdara,
A kapetan jedan do drugoga,
Ja ću otić do Trebinja-grada,
Te donieti glavu Ali-paše,
Ali-paše Turskoga junaka.“
Tim se skoči na lagaue noge.
Ode pravo do visoke staje,

Pa konjicu govoriti uzè:
„Oj konjicu junačko veselje!
Triput si me viencem okitio,
Iznjeo me sa megdana težkog,
Sad se krmi do ponoći tavne.
Tad ćeš poći do Trebinja ravnog,
Pred gizdavu kulu Ali-paše,
Ali-paše turskoga junaka;
Ako li nam dobra sreća bude,
Te dobijem glavu Ali-paše,
Imati ćeš zobi do ulara.“
To izreče, u mehanu ode,
Gdje mu druzi rujno vino piju,
Vino pijuć veselo popivlju.
Tu se rede čaše redomice
Od staroga do mladjeg junaka,
Sve nazdravlja Turiću serdaru,
Koj će otić do Trebinja-grada,
Pred visoku kulu Ali-paše,
Ali-paše turskoga junaka.
Kada oni veselo popivlju,
Ponoćani pijevac se javi.
Kad ga začu Turiću serdare,
Ode hitro do visoke staje,
Osedlao dobra konja doru,
Za sedlo mu diljku zataknuo,
A za pojas do dvie guje ljute,
Dva pištolja srebrom okovana.
Još pripasà demeskinju ljutu,
Pa se baci u junačko sedlo,
Konjicu je mamuze podao.
Leti konju niz to polje tvrdo:
Kano vila od sedamnaest krilah.
Kad u jutro sunce ogranulo,
Al pokuca Turiću serdare
Na avliji od pašine kule;
Ozvà mu se Mujo sluga vierni,
Pa ga pita, tko je i kako je.
„Nebudali momče, slugo vierni,
Već otvaraj od kapije vrata;
Evo brata Omer-bega silnog.“
Kad ga začù Mujo sluga vierni,
Odmandali od kapije vrata,
Odmandali ujede ga guja.
Trgnu sablju Turiću serdare,
Jednim mahom odsieče mu glavu.
Pa on stane kuli na avliju,
Krupnim glasom podvikivajući:
„Ustan milo, od Trebinja-pašo,
Došô ti je u pohode Omer.“
Kad to začù od Trebinja-paša,
On se skoči iz dušekah mehkih,
Pa odtrči kuli na avliju,
A bez čalme — žalostna mu majka!
Kad ga sgleda Turiću serdare,
On poćera dobra konja svoga,
Na pô kuće pašu dostigao,
Zadjede mu usred vrata sablju.
Sleti glava niz dvorište tvrdo;
Za njom Turić konja doplazio,
Zahvati ju za rusavu kosu,
Pa s njom hitro uz Trebinjsko polje.
Kad se kazà na Cetinju slavnu,
U susret mu eto kapetana,
Kapetana Tade gorostasa,
A uz njega tri serdara stala,
Pa ovako riječ govorio:
„O junače Turiću serdare!
Kako ti je dobra sreća bila,
Pa mi ubi Ali-pašu silnog,
Na čast tebi mlada seka moja,
Nek ti bude za viernu ljubovcu!
Još ti eto do trista dukatah,
Sve dukatah od suhoga zlata:
Nek ti budu na čast i poštenje,
A nam, braćo, zdravlje i veselje!

Orahovica.

Od I. Š.

Ti tražiš, mili čitatelju, u tudjem svietu liepih okolicah, da si srce divotom naravi napuniš. Nu obazri se najprije kod kuće, u tvojoj miloj domovini, pa ćeš naći priedjelah, koji strane putnike uzhićuju, a kamo li neće tebe, koji se njimi ponositi možeš. Evo ti odmah krasan priedjel orahovački, koji će ti srce uzhititi, ponosom te napuniti, a ujedno i na prošlost, koje radostnu koje šalostnu, spomenuti. Baš divno leži Orahovica nuz ohola brda, koja su s

jedne strane šumom, s druge pako vinogradi i kestenici nakićena; gdjegdje se takodjer znameniti voćnjaci pomoljuju. Uzpni se na brdo, pa pogledaj s druge strane prostrana, plodna polja i livade, gdje planduju stada, a pastiri frule svoje prebiru. Izmed šume i brdinah propliće se veseo potočić, koji gdjegdje tjera mlin, prolazi kroz trgovište, gdje opet ogromne čekiće bakrane tjera. Tako je dakle vječni tvorac krasnu ovu okolicu nadario svim, što si čovjek željeti može. Zaista ti za mirni život druge okolice netreba!

Uzpnimo se na brdo, gdje se znamenita razvalina nebu pod oblake oholo diže! Stupivši u grad, vidiš tragove propale slave, jer da je bio njekoč čvrst liep, i bogat, to se iz nutarnjeg uredjenja još viditi može. Tu te obuzme tužan duh prošlosti, ako si predstaviš, kakav je tu mogao život biti, i čudiš se, kako je to moglo razoreno biti. Osobito je morala kapela krasna biti, jer je dosta prostrana, uzki prozori bili su gotički izkićeni, te još sad stupivši u nutra, obuzme te njeko strahopočitanje prama tomu mjestu. Viditi je još njeki hodnik pod zemljom, prostran ali slabo razsvietljen. Još se opaziti može, gdje su dimnjaci i zahodi bili, i gdje je njekoč kuhinja stajala. S jugozapadne strane se dvorište nalazi, koje je čvrstim zidom puškarnicami providjenim okruženo. Tko je grad sagradio i kada, zaman ćeš pitati, a u gradu ni slovca nemožeš naći. Pripoviedaju ljudi, da ga je njeki bogati velikaš sagradio, nu da ga je počeo graditi na višoj gori, od koje je sadašnje mjesto grada samo produljenje. Ondje ga je dakle gradio i na volovi kamen gori vozio; nu čudno, što je danju sagradio, to se je većinom noćju opet srušilo. Već nisu znali, što da rade. Tad jedan vol dade gospodaru znak, da ga sliedi, pa gdje on legne, ondje da sagrade grad. Spusti se dakle niz brdo i pokaže sadašnje mjesto grada. Mogu se takodjer još danas vidjeti razvaline prijašnjeg grada.

Za vrieme turskih ratovah mnogo je grad trpio, i višeput je zauzet bio, jer se može sa tri viša mjesta na njeg udarati. Jednoč navali neobično velik broj Turakah na grad. Zapovjednik nije si znao pomoći, već dade konje naopako podkovati, t. j. onaj dio podkove, koji dolazi napried, dade okrenuti natrag, te noćju izmače iz grada. Turci drugi dan vidivši trag konjah, zbilja se prevare, jer misliše, da su obsedjenim konjanici u pomoć došli, te ostaše njekoliko danah u miru. Poslie videć, da je sve u gradu mirno, navale na grad, te ga dakako lako zauzmu, jer nikog u nutri nebijaše. To je Turke tako razjarilo, da su grad sasvim razorili, kao što ga danas vidimo.

U isto vrieme, dok su Turci na grad navaljivali, pada navala Turakah i na Kutjevo. Bijaše žetva, a samo starci i djeca ostali kod kuće. Najedanput nasta vika: „Evo Turci!“ Oni kao striela dolete, te koje su hoćeli, povežu na polju i u robstvo sobom odvedu. Medju ostalimi odvedu i jednu snašu, koja se nedavno udala, bez da bi joj muž u pomoć priteći mogao. Prodje njekoliko godinah, muž nedobi glasa o svojoj ženi, te prinuždén uzme si drugu. Jednoč, poslie sedam godinah, sjedjaše on sa svojom družinom na dvorištu kod objeda, al eto ti njeke tudje žene, bogato zlatom nakićene, koja zapitavši za starešinu, reče, da je njegova žena. On to nehtjede priznati već

pokaže na svoju ženu pokraj njeg. Na što mu strana žena odkrije, da je ona njegova prva žena, koju su Turci zarobili i prieko Save odvukli; nu da se je ona sada poslje sedam godinah oslobodila, veliko blago sobom poniela i misljela ga usriećiti. Dade mu zatim jedan dio blaga, čestitaše mu novu ženitbu, reče mu s Bogom i ode, te se nikada više nepokaza.

To je dakle, što se o tom gradu znade, nu naposliedku će i to propasti, kao što i grad više i više propada, jer se kamen veoma runi.

Prešavši jednu grančicu te gore, idući u Kutjevo, dodješ u krasnu dolinu, koja je sa tri strane gorami okružena. Tu se nalazi dosta stari grčki manastir, u kojemu se, umolivši igumana, može mnogo starinah i znamenitostih viditi. Nedaleko od manastira nalazi se izvor, kao što vele čudotvoran, koji izpod hrasta u nebrojnih žilicah izvire. Nalazi se ondje drvena kapelica, koju je sadašnji iguman novom zidanom izmieniti obećao. Mnogi ljudi ovamo kao i u manastir hodočaste, i vele, da su se mnogi ovdje izliečili. Duboko izpod tog izvora šumi bujica, koja u proljeće tako narasti znade, da ciele klade i ogromno kamenje sobom nosi.

Evo ti, mili čitatelju, najglavnije od orahovačke okolice, gdje je osobito u vrieme berbe veseo život. Znam, da se nećeš kajati, ako posjetiš Orahovicu, njezinu razvalinu i stari manastir; a i život ti neće ondje neugodan biti, jer je ondje frižak zrak, frižka voda, dobri ljudi, dobro voće i krasan izgled.

Zimski san životinjah.

(Priobćio Edo Tómaj.)

Medju zanimive pojave, kojih je priroda puna puncata, spada takodjer i zimski san životinjah, pače mrtvilo, za kojega se obustave sve potrebite obave, trajući po više mjesecih, dok vlada zima. Uzroci su tomu snu stranom izvanski, stranom nutarnji; a najodrješitiji evo ovi: da se životinje na javi od studeni ne smrznu, ili da nepoginu od ljute gladi. Kada bo zimi spavaju, netreba im nikakove hrane, koje tada bud nebi ili bar dostatno nebi bilo za njih.

U ovo doba živu od svog sala. (Gl. Književnik II. god. sv. IV. str. 490.) Najpoznatiji su: jazavac, svizac, puh, sliepi miš. Neodgonetljivo je, zašto li mogu probaviti zimu mnoge životinje iz istoga reda, uza istovjetne okolnosti, bez toga sna. Tako prezimuje spavajuć jazavac, dočim se srodna mu rosomaha (Ursusgulo) prehrani na mnogo mrzlijem sjeveru.

Čudno je takodjer, da dočim puh redovito u našem umjerenom podneblju ob zimu spava, medju obratnici to čini ljetî, za najžešće žege i pripeke.

Ako čovjeku podulže topline nestane, to će se napokon ukočiti i obamrieti od zime. Ovo biva i kod svih životinjah. Čovjeku se razlije krv u mozag, on ponajprije zadriemlje, poznije usne, a napokon umre u nesvjestici.

Ovaj je pojav najtočnije promotren u svizca (Arctomys Schrb.), glodavca

živućega po visokih planinah. U tiesnih, samotnih gudurah kopa si ovaj za ljeto manje, a za dugotrajnu ledenu zimu prostranije i dublje špilje, u kojih spava dvie trećine godine sa čitavom zadrugom i pokotom od 5—15 mladunčadi. Ulaz je takove lože kolik pest, a iz nutra je čvrsto zabrtven sienom, zemljom i kamenjem.

U nutri je široka, kadkad 4—5 hvatih duboka kotlina, i napunjena mekanom travurinom i mahovinom. U jeseni su svizci veoma tusti, čim zabieli mraz, nejedu ništa više, ali još piju, pobalegaju se podpunoma, te se onda nastanjuju u zimske berloge, u kojih je, počem su zabušena ždriela, i radi topline, koja zdrači iz njihovih tjelesah, toplota od + 8—9° R. Ovdje leže jedan tik drugoga, saviti i obamreli. Svaka obava bi reć sasvim prestane. Za sat tek 15 putah odišu; pluća su im se osleznula, želudac je prazan i stegnut. Kad se obamrli svizci nakon više mjesecih probude, posve su omršavili; salo je s njih posve spalo, iztrošilo se je obriedkim disanjem.

Zimi spavaju takodjer i svikoliki vodozemci. Kada spoljašna toplota nizko spadne, omlitave, pàk malo po malo obamru, te prezimuju ovako na dnu lokvah i močvarah u rupah ili u blato se zakopavši. Nu uza to znamo, da vodozemci i po ljetu spavaju, najpače, kad im pomanjka vode.

Ote su životinje, da iz njih što manje vode hlapi, posve mirne i tihe, kad je ob ljeto velika suša i zapara. To opazujemo na žabah kod kuće; nedâmo li im vode, zakopati će se u zemlju. — Ovo čine i zmije i gušteri u toplom pojasu, plazeći, iz zemlje kad hoće kiša da udari. Zato onuda pričaju ljudi, da dažde žabe i gubavice. Ljeto prespava osobito afrikanska plućanka (Lepidosiren annectens), koju u najnovije doba prirodoslovci uvrstiše medju ribe. Ona živi na utoku senegalskom. Tamošnji su baroviti priedjeli puni vode za kišovito doba. Ljeti usuše tako, da otvrdne tlo. Kaka se ovo vrieme primiče zaruje se ta životinja u glib, al tako da joj proviruju usta, te raširi rupu, prekrenuv si tielo. Tu diše na pluća i škrge, nu nejede ništa. istom kad se okišavi, ostavlja škulju i opet živi poput ribe. (Gl. Književnik. II. god. sv. IV. 494.)

Čim nam se vraćati stane proljetno blago sunašce, te se snieg počme kopniti, a led taliti, prenu se svi ovi spavači iz svog mrtvila, pa opet obavljaju nuždne svoje obave. Još u špiljah svojih troše najprije hranu, koju su si bili sakupili prošle jeseni, buduć da na polju još za njih neima hrane sastojeće se većinom od raznoga zrnja.

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Uviek čovjek mora to na pameti imati, da zla nema za dobra valjana čovjeka, niti za života niti poslie smrti; pa da njegova djela neće Bog nikad

zaboraviti. — Tko šta nezna, neće u tom ni pogriešiti. — Nije istina, da je onim dobro, koji su bezposleni. — Cieni prijatelja kao novac, koji je zadobio svoju valjanost prije prometa, a ne koji je u prometu krivim nadjen. — Zaboli čovjeka duša, kad pronadje baš u onaj čas, kad mu treba prijateljah, da ima nadriprijateljah, koje nemože kao nepouzdane i nevierne zamieniti s valjanimi i čestimi prijatelji. — Sinovi bogatašah i velmožah nauče dobro i valjano samo jahati. Odgojitelj im laska tim, da ih podučavajuć u zviezde kuje; konj pako jer nezna i nepazi, tko li je bogataš ili velemoža, sbaci svakoga sa sebe, koji neumije jahati. — Većina bogatih ljudih nije gospodar već samo skrbnik svojih novacah. — Kad te nesreća stigne, a ti si pomisli, da si znao, da je u tebe bogastvo nestalno. — Nije ništa na svietu tegotnije do li zloćest i lakom susjed. — Nema zakona, koji bi mogao uzdržati čovjeka od nepravde. — Slon nehvata muhe. — Nijedna se opica neće uloviti dvaput u jednoj zamki. —

Najdragocjeniji biser.

Po K. Kišfaludy-u od O. Bušića.

U svietu se biser kreće
Od velike vriednosti,
Izvor svake naše sreće,
I liep ures mladosti.

On ti poput sunca sjaje
U sried krune Ladine,
A liek bolnom' srcu daje,
Dok mu ràna nemine.

Gdje med ljudmi vlada vika,
Malo kad se nalazi;
U srcu se okrutnika
Jur nikada nespazi.

Kod valjanih samo ljudih
Doći ćeš mu do vira;
U ćutljivih samo grudih
Uzdržatelj je mira.

Kad sam jednoč svoje jade
Prijatelju odkrio,
U tom, što mu s oka padè,
Biser taj sam smotrio! —

Двие слике.

(Аллегорија.)

Пр. Иван Видовић.

Радоица, дјечак у цвиету младости, бијаше веома гашт; спољашња сјајност и изпразан урес узхитит га могаше неизмиерно. Красно обевен и омаштених рудежах заборављаше на сврху живота: наобразит си ум и оплеменит срце.

Сбог тога често би се мајка жалозтила, а сузе би јој свјетле удариле од очијух, чувши прикор сад од учитељах, а готово сваки дан од оца.

Многу је ноћцу отац преноћио, размишљајућ, како би сина са странпутице привео на прави пут, Смишља дуго, и смисли једаред — велећи му: „Синко, двие сам слике добио, ако их желиш видити, појди са мном.“ Отиђу оба у палачу, гдјено слике висјаху. Обје бијаху још копреном застрте. Отац одкри једну. То је било хрђаво дјело њекога назови сликара, ал ипак у позлаћен и оширок оквир стављено. Радоица се разљути, што је морао хрђаву слику у толи сјајну оквиру видити, те замоли оца, нека би другу одкрио. Отац одкрије другу. Бијаше прекрасна слика богородице Марије, какову риедко који мајсторски кистац изведе; али ово умјетно дјело бијаше у доста хрдјаву и разшкљецану оквиру.

„Отац запита опазно сина: „Синко, на вољу ти, коју би си слику ти одабрао?“

„Како ме питате, оче драги,“ син ће му, снебивајући се — „та слику богородице Марије.“

„А зашто не ону у позлаћену оквиру?“ пита отац даље.

„Зашто бо слика у позлаћену оквиру ништа невриеди,“ одговори мудро Радоица.

„Добро дакле!“ узме стац озбиљно, „овој си слици у позлаћену оквиру ти налик. Твоје је тиело оквир душе, сјајно је и нарешено, пуно направе, јербо ти је она прва мисо; а душа ти је онако хрђава слика, јербо ње негојиш, несврађаш се нимало на њезино развиће; девета ти је брига: оплеменит срце и наобразит си ум. — Красан оквир мало вриеди, и невара гледаоца, јер је до слике.“

Тако говораше отац. Син га је у добри час послушао, и никада није више занемарио драгоцјена блага душе, што га нестaвна пут у себи крије.

Perzijske bajke.

I. Stara papiga.

Jednoč baci njeki pticar mrežu preko gnjiezda jedne papige, i uhvati u njem i papigu i njezine mlàdiće. Papiga reče odmah svojim pipicam: „Najbolje će sada po vas biti, ako se stavite mrtvimi. Ptičar će misliti, da ste sbiljam mrtvi, pa će vas pobacati iz mreže. Ako mene odnese, to neće ništa s gorjega biti; jer ako samo živa ostanem, već ću ja pronaći i način i sgodu, kako ću k vama opet doći.“ Mlàdići su činili, kako im je naloženo bilo.

Ptičar je sbiljam mislio, da su mlade papigice mrtve, te ih sve iz mreže pobaca. One se mahom poberu, i sjednu se na jedno drvo. Ptičar na to bukne, i mal da nije staru papigu razmrskao o tle.

Stara papiga rekne pticaru: „Smiri se, more, ja ću ti pribaviti za mene takovu kupovinu, da ti više ništa neće trebati za sav tvoj život; jer bo sam vračarica, i u toj vještini posvim savršena.“

Ptičar se je tomu veoma obradovao, i reče papigi: „Raja-Kamru, kralj

u mojoj zemlji, već je odavna težko bolestan; hoćeš li ti moći, da ga te bolesti izbaviš?« Papiga odvrati ptičaru: »Pa kakova je to tako težka bolest? Ja sam takova vračarica, da i deset tisućah bolestnikah izliečiti mogu. Nosi me samo kralju, kaži mu kako sam vješta, pa me prodaj za veliku cienu!«

Pticar metne papigu u krletku, donese ju Raji-Kamru i prepoviedaše mu o njezinoj vještini: »Baš mi treba," reče kralj „viešt vračar (liečnik); kaži mi dakle, pošto ćeš mi prodati tu pticu.« »Deset tisućah dinarah,« odvrati ptičar. Raja-Kamru kupi odmah papigu, i izplati ptičaru deset tisućah dinarah.

Drugi dan počme papiga liečiti kralja. Kad je kralj već na pó ozdravio bio, reče mu ona: »Počem ti je, svietla kruno, moj liek bolest na pó ublažio, to mi izkaži dobrotu, izvadi me iz krletke, da iztražim jedan liek, koji će te sasvim izbaviti tvoga jada.«

Kralj je povjerovao ovim riečim, i izvadio je papigu iz krletke. Papiga je odletila, i nije se više kralju ni viditi dala.

II. Lav i bramin.

U njekom gradu bijaše bogat bramin, koji je osiromašivši otišao po svietu. Jednog dana dodje u pustinju, i opazi lava, kako se valja na obali jednoga jezera, a lisica i jelen stajahu pred njim. Bramin se obezekne, i stajaše mučeć sav prestrašen.

Najednoč opaze bramina i lisica i jelen, te si oba medjusobno rekoše: „Ako ga smotri lav, on će umoriti toga siromaka; nego ajde da se dosjetimo, da mu lav nesamo život pokloni, veće da ga i bogato obdari·"

Na to počmu i jelen i lisica blagosivati i slaviti lava: „Tvoja darežljivost slavi se po svem širokom svietu, pa je došao danas i jedan bramin, te izgledje evo od tebe dara."

Lav pogleda bramina, i reče mu, neka bliže pristupi, i ukaže mu se veoma milostivim. Opiziv okolo ležeće zlato i drago kamenje ljudih, koje je nedavno poklao, pokloni ga braminu i dozvoli mu, da može odići.

Bramin dodje svojoj kući. Za njekoliko danah poželi si opet zlata i i dragog kamenja, te odje i po drugiput k istomu lavu. Lavu su upravu svoje podvorenje činili vuk i njekoliko pasah, kad je bramin k njemu došao, i ovi rekoše: »Ovaj je čovjek preveć drzovit, te dolazi nepozvan pred tebe, sviela kruno!"

Lav se razljuti, skoči i raztrga bramina na komadiće. — Da bramin nije lakom bio za blagom, nebi bio zaglavio. Lakomi postaju obično nesretnimi. —

III. Stari lav i mačka.

U njekoj pustinji stanovaše lav, koji je vrlo star i nemoćan bio, tako da su mu već svi zubi bili razklimani, izmanjeni i šuplji. Kadgod je jio, uviek su mu medju nje i u nje pozapadali komadi mesa; pa buduć je u toj

pustari bilo mnogo miševah, to su ovi glodali meso iz njegovih zubah, kad je lav spavao, te su ga tim višeput u njegovu počinku sbunili.

Lav je pitao druge živine, koje su bile njegovi dvorjani, na koji bi način raztjerao miševe. Lisica mu jedna reče: »Ima ovdje mačka, koja je vaš podanik; zapovjedite joj, da tu svaku noć stražu straži.“

Lavu se dopane savjet lisičin, i on pošalje po mačku; a kad je došla, imenuje ju svojim dvorjanikom. Mačka je vierno stražila. Kad su miševi mačku vidili, pobjegli su bez obzira. Lav je sad mirno spavao, nit ga je išta u njegovu miru smetalo. Tim je mačka došla kod lava u veliku milost, i on ju je na veće dostojanstvo uzvisio. Mačka je miševe u strah natjerala, ali nije ni jednoga hotjela da zagnjavi, jerbo si je mislila: „Ako ja izkorenim miševe, to me lav neće više trebovati, pa će me svrgnuti s moje časti.“

Jednog dana dovede ona k lavu svoje mlado mače i reče: »Ja bi danas njekamo u poslu išla; ako dopustite, ostavit ću mjesto sebe svoje mače, a sutra ću opet doći, da vam dvorim.“ Lav dozvoli. Ostaviv svoje mače mjesto sebe, ode mačka za svojim poslom.

Mače je pognjavilo sve miševe, koje je samo smotrilo, i za dan i noć nije bilo više ni jednoga miša.

Drugi dan vrati se mačka, i opazi okolo ležeće pognjavite miševe. Ona ti sad stane koriti svoje mače, i reče: „Diete, šta si počinilo? Zašto si pognjavilo te miševe?“ Mače odvrati: »Zašto nisi o tom sa mnom govorila, kad si odišla; te mi nisi zabranila, da miševe gnjavim?« U kratko budi rečeno: oboje se pokajaše.

Njekoliko danah poslje odpusti lav mačku, i svrgne ju s časti i dostojanstva njezina. —

(Dalje sliedi.)

Njekoje Ezopove basne.

(Iz grčkog izvornika.)

Ribar i ribica. Ribar baci mrežu, te izvuče ribicu. Ona ga uze moliti, da ju za sad pusti, jer je malena; kad za njeko vrieme ponaraste, nek ju onda ulovi, te će mu biti probitačnije. Na to će ribar: »Ala bih ja bio luda, kad bih pustio ovaj dobitak, a težio za nesigurnom nadom.“

Nauk: Bolji je dobitak odmah, ma i malen bio, nego li dobitak, komu se čovjek ima istom nadati, ma i velik bio.

Lisica nabreklim buragom. Gladna lisica opazi, da je pastir u njekoj koljebi ostavio u torbi mesa i kruha, pa unidje u tu koljebu kroz njeku rupu te pojede sladko sav pastirov smok. Na to joj nabrekne burag, pa stane kad se sbog toga nije mogla iz kolibe izvući, stenjati i jadikovati. Druga lisica, koja je baš kraj te koljebe prolazila, začuje njezino jecanje, te pristupiv upita, zašto to čini? Razumjev što se je sbilo, reče svojoj drûgi: »More, ostani, gdje si, dotle dok takva stasa budeš, kakva si bila, kad si unišla.«

Nauk: Svaku nesgodu u životu dokine vrieme.

Sitnice.

— Zagreb. Ove se godine navršuje treće stoljeće, da je slavni hrvatski ban Nikola Šubić Zrinski sa svojimi hrvatskimi sokolovi u Sigetu-gradu vitežki poginuo braneć dom i vjeru svoju. Da se ovo neumrlo požrtvovanje praotacah naših što više proslavi, da u narodu što više zahvalna uspomena prema svojim dičnim predjim oživi, a narodni se ponos pobudi i okriepi, to će se ove jeseni 8. rujna svečanim načinom proslaviti tristagodišnjica ovoga slavnoga dogadjaja. Odbor družtva za jugoslav. povjestnicu pozvao je sva ovdašnja družtva i poglavarstva, da se sastavi središnji odbor, koji će izraditi potanki program, po kojem će se ista svečanost obaviti po cieloj trojednoj kraljevini. A izdat će se na tu uspomenu i posebna knjiga. Nadati se je, da će ova svečanost biti u svakom pogledu veličanstvena, pa da će se živanim i žarkim učešćem pokazati svietu, kako i narod hrvatski zna ljubiti, uvažavati i slaviti dična i neumrla djela svojih pradjedovah. Pa tako i valja da bude, jer: [illegible] potišteni robovi neštuju slavne pr[illegible] narodu je vitežkomu, kao što je to hrvatski, vazda bila i biti će najsvetijim amanetom slavna njegova prošlost, jer mu je ona ujedno i jamstvo dične i slavne budućnosti!

Odbor učitelj. zadruge pozivlje knjigare, [illegible]re, umjetnike i proizvodnike školskih stvarih, te sve pučko učiteljstvo t[illegible]jedne kraljevine na učešće kod prve izložbe učevnih i pomoćnih sredstvah pučke škole, koja će se ove godine 18. kolovoza u Zagrebu otvoriti. Prilažuć isti poziv ovomu listu, preporučujemo ga svim prijateljem pučke škole i prosvjete.

Od njekoliko danah nalazi se ovdje slavni srbski učenjak g. Gjuro Daničić, pa se pogovara, da će valjda postati i tajnikom naše jugslav. akademije. Mi se radujemo, da je ovakova dična glava došla medju nas Hrvate, i neima ovdje duše, kojoj bi zazorno bilo, ako sbilja g. Gj. D. zauzme tako dično mjesto u zavodu, koji Hrvati bez pomoći svoje srbske braće podigoše. Pa ako Hrvatom Bog pomogne, te oni steknu i sveučilišite, to se zaista neće srditi, ako i na tom zavodu koji zaslužan Srbin zasjedne učiteljsku stolicu, premda srbska omladina nije za vriedno našla ni svojimi podpisi pripomoći, da to sveučilište dobijemo. Nu tako su Hrvati dosad, pa tako će mislimo i odsele vraćati neljubav svoje srbske braće, jer još nisu izgubili vjere u budućnost svoga roda, i jer su osvjedočeni, da će Srbi napokon ipak uviditi, da njihov spas leži samo u zajednici s Hrvati, — kao što i spas Hrvatah leži opet samo u zajednici sa Srbi. Mi sažalujemo glupost, koja još u sadanjem vieku inače misliti, govoriti i djelovati može; a preziremo zlobu, koja je tako bezbožna, da smutnju i omrazu zameće medju braćom jedne krvi i jezika. Nestalo joj traga i imena! —

— Književnost. Na pjesme dr. Napoleona Špun-Strižića stiglo nam je toliko naručbine, da je osigurano njihovo izdanje. Knjiga će već ovih danah doći pod štampu, čim stignu za nju napose naručena nova inicijalna slova, i biti će što se tiskarske umjetnosti tiče pravim remekom ovdašnje Albrechtove tiskarne, kao što će to s druge strane opet i pjesme biti uresom našega najnovijeg pjesničtva.

— Nakladom iste tiskarne izašla je „Fabiola ili Crkva u podzemnicah (Katakombah). Napisao stožernik Nikola Wiseman, a preveo Josip Zorić.“ Ime glasovitoga ovoga engleskoga stožernika i nadbiskupa može svakomu jamčiti, da neće istom za što novce baciti, ako si kupi ovu prekrasnu knjigu. Ciena joj je 1 st. 70 novč. Dobiva se u knjižari F. Županovoj (Albrecht i Fiedler) u Zagrebu.

— Dotiskana je takodjer u istoj tiskarni, te će se za koji dan prodavati: „Severila ili progonstvo kršćanah u Sisku. Historička pripoviest iz prve četvrti IV. stoleća, napisao Ivan Krst. Tkalčić, svećenik nadbiskupije zagrebačke.“ I ova liepa knjiga zaslužuje, da se po narodu što više raširi.

— Nakladom Lavosl. Hartmána izašao je II. dio. „Igrokazi za mladež.“ Sadržaje tri igrokaza: „Sablja“ u kojem se osramoćuje glupa gospodska nadutost; „Kažnjena taština“ u kojem se kazni učenjačka vrtoglavost i mudrijaško preziranje seljačke prostote sa zdravim i otvorenim umom; „Pravdaš“ u kojem se smiešnim predstavlja strast vječnoga pravdanja. Sgodna pisanica za našu mladež! Ciena joj je samo 30 novč.

— Izašao je 3 i 4 svezak druge knjige „Obšte istorije“ g. P. Srećkovića prof. u Biogradu. Ciela ova obšta istorija izać će u 8 knjigah, a dvie su sada dogotovljene. U I. su: Istočni narodi, u II. Narodi jelinski; u III. će biti: Rimljani i suvremeni im narodi; IV. Narodi srednjega vieka do krstaških ratovah; V. Narodi srednjega vieka do propasti vizantijske države, do pronadjenja Amerike, štampe, baruta itd.; VI. Istorija narodah do franceske revolucije; VII. od 1789. do bečkog kongresa; i VIII. Od bečkog kongresa do našeg vremena. Želiti bi bilo, da koji naš vještak ovu obštu istoriju u našem jeziku valjano prosudi, pa ako je čemu, da se onda preporučuje našoj učećoj se mladeži, jer nas Niemci sa svojimi obštimi istorijami već upravo zadaviše.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 14. 15. travnja 1866. **Teč. II.**

Uz kolovrat.

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

Prede stara majka, pa kazuje tugu
Kolovratu starom, vijernomu drugu:
Bilo ti je slasti, ljubavi je bilo,
Al se mlado srce ljubeć umorilo.
Život cviet je .... dan ti cvate,
Godinu te trnom bode;
Trn ostaje, cvijet ode —
Leti, leti, kolovrate!

Iz sanovah zlatnih povoje sam prela,
Gojenče sam drago u nje povit htjela:
Ja gojenče gojah — prošteno mu budi —
A odgojih ljutu guju si na grudi
Život cviet je .... dan ti cvate,
Godinu te trnom bode;
Trn ostaje, cvijet ode —
Leti, leti, kolovrate!

Plakala sam bolna svoje težke jade,
Al ih nitko, nitko razumjet neznade;
Prešìrok je svijet; a pukne l' grud biedna..
O, tà što je sinjem moru kaplja jedna!
Život cviet je .... dan ti cvate,
Godinu te trnom bode;
Trn ostaje, cvijet ode —
Leti, leti, kolovrate!

Težke su ti slaboj nozi kršne staze —
Al je teže, što ti dani pusti plaze,
A nedadu, da se smiri, kom' je doba,
U tihome hladu izbavnika groba.
Život cviet je .... dan ti cvate,
Godinu te trnom bode;
Trn ostaje, cvijet ode —
Leti, leti, kolovrate!

Božja milost.

Izvornica od M. K—k.

Orlovaćka škola bijaše po svoj okolici glasovita. Sve je Orlovčanom zavidilo na njoj. A to bijaše naravno, jer takove omladine, kakova je bila orlovaćka, nisi mogao nadaleko naći. Mladi ti orlići, zdravi, vedri, skočni i otvoreni, moradoše se inostrancu, preko Orlovca putujućemu, sve i nehotice u srce ukrasti. Čedno i prijazno pozdravljahu na ulici ljude, svaki sa zvonkim: „Hvaljen Isus!“ Niti se oni, idući iz škole, putem natjerivahu, utrkivahu, nabacivahu; ne, kakovi su bili u školi, učitelju na oko, takovi bijahu i onda, kad su izmakli učiteljevima očima. U školi su učili knjigu, a u crkvi su pjevali

pjesmu. Pod svojom školskom zastavom, štono im je prikazà mlada kćerka orlovačkog vlastelina, idjahu ponosno svaki put, kad bi kakova javna crkvena svečanost bila; i nisi se mogao oteti rajskomu milinju, kad si slušao njihov miloglasni piev. Ovako je daklem budila ta nevinčad mlada stare duše na pobožnost; mladošću je mladila sjedoglave starine i čandrljive bake i svaku Bogom dušu.

S toga uzroka nije bilo nijedne duše u cieloj orlovačkoj župi, koja bi zlobnim, jer možda zavidnim okom bila gledala na školu. Sve joj je prijateljevalo, a nije nikomu ni na kraj pameti bilo, školu za kakovo strašilo držati. A jer takovi dobrotvorni zavodi, kakovi su pučke škole, neniču sami iz zemlje, moramo spomenuti one, koji ga podigoše, i koji ujedno ulagahu sve svoje sile, da zasade u mladice duše zdrava zrnca nauka i ćudorednosti. Ti mladi vrtari bijahu: domaći župnik i učitelj. Složni kano karika, a odvažni kao prave junačine, sve su mogli. Ljubav djece stekoše si oba u punoj mjeri, te po tom nije bilo težko težati ovu njivu. A čega još neuzmože njihova volja i radnja, to je učinila darežljiva i puna ruka orlovačkog gospodara, bogatog vlastelina.

Izmedju sve školske omladine osvojiše si osobito dvojica srce svog učitelja i župnika, a to bijaše mali Ivica i Blaž. Bijahu to djeca iz seljačkih kućah. Jedan i drugi imao je još svoje roditelje. Blaževa kuća bijaše jedna od najimućnijih, dočim su Ivanovi domari na slabijih noguh stojali. Nu što ovim posljednjim pofali na spoljašnomu blagu, to im nadomjesti providnost božja blagom nutarnjim. Poštenje, to bijaše babovina Ivanovih roditeljah. Pobožni, bogoljubni, točni i uredni bijahu u svemu. A čime nje plemenita narav nadarì, od toga pružahu i djeci svojoj. Blaž je bio od bogatih seljakah. Ovi nebijahu nipošto u zlo zabrazdili, — nu jedno im je svakako manjkalo. Za rana već pustili su korov da niče i korenje hvata u srcu mladoga ljubimčeta, Blaža; — odhranjivat neumješe. Srce oplemenjivati to im bijaše novaja zemlja. A što se zanemari na majčinih prsijuh, što se uztegne pod očinskim krovom, to riedko kada, ili nikada nedostiže učitelj u školi, kojemu je zapredati predjicu ondje, gdjeno ju dosukaše prvi djetinji dobrotvori — roditelji.

Blaž je bio dobar djak, sve je brzo umom dohvatio, a i sve je zadatke brzo razčvorio. Nu šta ćeš, kad mu u srce usjela gnjusna bolest — zloba.

Blaž i Ivica susjedovali su u obližnjem selu Berislovcih, spadajućem pod župu orlovačku. Dok još nisu znali za gaće, poigravali bi se sto i sto putah na travnom prostoru pred svojima kućama. Da se je tu u igri mnogi zarepak prišio, to se znade; al ipak nije jedan mogao biti bez drugoga. Tek sada, kad su se sastali na drvenih klupah školskih, opažala se klica zavisti i mržnje, koja doskora i zaklija u srcu Blaževu. Ivica bijaše ne manje dobar djak kao što i Blaž. Ivica je sve u školi točno pogadjao, često putah brže i bolje, no sâm Blaž. Pak zato umuknù doskora i veselje na zelenu travniku i igre prestadoše, a vezi se pobratimstva razkinuše. Blaž se mrzio na Ivicu kano lija na groždje. Jal i nazlob viraše mu iz mladih očijuh, a kipljaše na čemerna

jezika. Gdjegod se je dalo, tu je posjekao mukotrpnog Ivicu. Al je sve to znao preboljeti Ivica, te je, kano nadužno janješce, i sve praštao naprasitu si drugu.

Tako je bivalo dvie godine. Za to vrieme upoznao se domaći župnik, stari poštenjak, posvema sa značajem mladog Ive. Nazirući u njem liepih darovah, odluči da će ga uzeti pod svoje okrilje.

Čim je Ivica, s najsjajnijim dašto uspjehom, pučku školu svršio, dade ga župnik u grad, da tamo nauk nastavi i da si razvije sposobnosti, kojimi ga okiti svemudri Bog. Al to bijaše iskra baš u barut. Blaževa, dosele još podosta otajna strast, bukne sad plamom, a vatra ta zahvati i druge domere Blaževe. Mira, blagoga mira medju susjedi već je nestalo. Kuće se zavadile, i badava bi Ivica više putah pričekivao svog druga, te ga blagim licem nagovorao, da smetne tu grdnu šugu mržnje, jer da je sloga pak ljubav najdragocjeniji dar, kojim dariva Bog svoju djecu. Sve bje zaludu. Blažev hladnokrvni: „Tornjaj se odatle!“ sve je nade skršio.

U takovih okolnostih ode Ivica u grad. Darežljiva mu je ruka njegova dobrotvora ravnala stazu, kojom da koracajuć dovije se liepih naukah i djelotvorna života.

Nisu još iztekle niti dvie godine danah, a Ivica nebijaše još izučio ni drugi gimnazijalni razred, kad stigne od kuće kobni glas, da mu se župnik prestavi naglom smrću u vječnost. Ivica udari u plač, niti ga mogaše itko utješiti. Znao je dobro, da mu se valja sada rastati s knjigom, te vratiti natrag u seljačku kućicu, pa torbicom na ledjih iz zemlje si krušac vaditi! Nu čovjek snuje, a Bog boguje i odlučuje. Ta ga misao obodri i on se sav preda volji božjoj. Budući školska gadina na izmaku, dovršio je još preostale izpite, a zatim se rastavi tužnim srcem s gradom i ode po djački put Orlovca, ponesav sa sobom ono pet knjižicah, kojimi ga obskrbila brižna, al sad već pokojna i hladna ruka! Putem odlučio je tvrdo, po što po to, nikada se otudjit knjizi, već opetujuć ono, što se je dosele učio, svaki prosti časak nauku posvetiti.

Sve po malo prispije u svoje rodno mjesto. U mjesto, da skrene obližnjom stazicom k svomu domu, udari upravo pred crkvu, a odatle na groblje. Do malo nadje hladno počivalište svog dobrotvora, baci se na koljena i ustade tek, kad ga iz molitve trgne glas milozujećeg zvona ob zdravoj Mariji. Mokre oči uzdigne još jednom prama nebu, pak ode i rastavi se s niemimi domari tužnog ovog stana.

Kod kuće prime ga stari roditelji i svi domari žalostno. Tamo u susjednu kuću povrnulo se opet veselje. „Ivan neće više u školu,“ to je zujilo čas iz ovih čas iz onih ustijuh. I za cielo, Ivan zamieni doskora gradski kaputić pristotom surinom; a tanke čizmice opanci.

Do mala išlo je već sve po starom, samo što bi se Ivan običavao po više putah na tjedan potajno ukrasti u Orlovac na grob svog pokojnog dobro-

činitelja, ili ako to ne, a to barma samo do pod križ, kojino je na strani od ceste do jednog trsja uzmedj Orloca i Berislovacah već mnogo lietah stajao

Bijaše baš dan u oči malog Gospojina. Ivan se ukrade već u sumrak po navadi do pomenutog križa, prikuči se k zemlji, obuhvati znamen Spasa, i otvori jadno svoje srce u vrućoj molitvici Bogu. Dugo je tu molio, suzio i uzdisao, misleć, da ga od nikuda niti jedno oko nevidi.

Slučilo se, te se je putem vozio njeki gradski svećenik. Baš u Orlovcu puče mu os i kolo se rastavi s karucami. Putnik skoči s kolah, a budući nebilo blizu kovača, udari gore pram župnikovu stanu, da si tu potraži pomoći. Kad on gore, a njemu udari u oči nješto, štono se tamo pod križem tako sgurilo. Upravi svoj korak baš tamo, i gle, kako se začudi, kad ugleda momče u suzah plivajuće. Poprimiv ga za ruku, odvede u župni stan. Ivica mu je putem morao potanko izpripovjediti sav svoj udes.

Sutradan nastavi naš putnik svoj put, a Ivica je otišao opet k svojoj kući.

Nije mnogo povriemilo vremena, a župnik pozove mladog djačića k sebi, pa ga nagovori:

„Hoćeš li ti, Ivane, i nadalje u školu?"

„Ta, gospodine župniče, odakle da se školam?"

„Je li ti samo još svejednako težiš za naukom?"

„Ta da ja smijem i da nije s kvarom kuće, ja bih prodao svoju muzaru Bielku i toliko si nakupovao knjigah, da bih imao vas svoj viek štogod čitati."

„Čuj me daklo, sinko moj," reče župnik, „želju tvoju i molitvu već je uslišao Bog. Ti si već bacio jarmove na tavan, al gle, kako si sretan. Onaj gospodin, koji je onomadne ovuda prolazio i tebe molećega našao, izpitao je tvoje vrline i uvjeren o njih, pojavio ti se kano milovidna zviezdica na obzorju nebeskom, te mi evo piše i javlja, da budeš za drugu subotu spreman za put i školu. Taj će se dan on opeta ovuda vraćati i uzeti tebe u grad, gdje no te kani školovati. Vidiš, sinko, kako je dobar milostivi Bog, koji, ako i zatvori jedna vrata, otvara stotinu drugih. Nezaboravi ni u buduće na svog Boga, pak će ti vazda dieliti punom šakom."

Već prije, nego li se domaće mjesec listopad, bio je Ivica opet u gradu. Štogod mu nevino srdašce zaželi, to mu pruži njegov novi dobrotvor: toplu haljinicu, mehku posteljicu, sladak zalogaj, knjigu i pisanku. Tako je odskočila mnoga godina u vječnost. Naš se Ivan zapopio. U to vrieme baš je išla vojska na nezvana gosta, — dušmana. Naš mladomisnik, htijući se upoznati širokim i dalekim svietom, dade se uvrstiti medju vojne kapelane. Znajući, da mu je i tu otvoreno široko polje djelovanja, pak da i ovdje može nasljedovati uzor svoj, milosrdnog Isusa, povrh toga pako, da si i tudjer može nabaviti svakovrstna znanja, da se može upoznati s narodi, vidjeti ljepotah i krasotah, i ono gledati tjelesnim okom, štono je dosele gledao po knjigah samo okom duha, znajući, da je putovanje po širokom svietu prava „viša škola života," ostavi s hrvatskimi četami domovinu svoju, i ode u tudji sviet na vojnu.

Malo zatim zazvekni na bojnom polju tries i prasak oružja jakog; čete se pobiše, junak srne na junaka, od dima i prašine isto se zamrači sunce, dočim krvca potokom poteče. Ni vojni kapelan neostà bez posla. Našinci odmaknu dalje, a krvava ravnina osta puna što ranjenikah, što mrtvacah. Neumorni Ivan obleće cielo polje ravno. Umirućim hvata dušice, jaučućim ubojito vadi iz probijena tiela koplje; rane vida bolnim, a mrtvim zadnji daje blagoslov. Netom je htio, da preskoči njeki jarak, al mu dopre do ušijuh njekakav čudnovati jauk. On posluhne, nebi li još što čuo. I u istinu, glas se opetovano dade čuti. Ivan ga sliedi, i u tinji čas imadjaše šta da vidi. Leži pred njim u krvi mladić, vojnički prostak, onesviešćen, jer mu probi tane lievu nogu. Al kako zaboli Ivana srce, kad upozna u nagrdjenom od boli licu njekadanjeg svog takmaca Blaža.

Mahne dvojici od pratnje i zapovjedi, da ga s mjesta odnesu u bolnicu, jer da će tu ranu možda preboliti. U bolnici ga pako živo preporuči, i još obećа, da će ih valjano nadariti, ako ga uzbudu liepo dvorili i pazili. Tako je i bilo. Vojna je trajala još njekoliko mjesecih. Ivan s križem u ruci bio je pravi apostol svojih četah. Blaž usuprot čuvao je za cielo to vrieme ležište svoje, a noga mu zacieli baš, kad se i vojna dovrši. Kad su mu pripoviedali, tko i kako ga je izbavio smrti, njegovo se srce otvorilo ponješto dobrim čustvom; al čim odzravi, opako mu se srce iznovice zabravi i on zaboravi na sve, a najpače zahvalnicu reći izbavitelju svomu. To bijaše u istinu kameno srce. Stara zavist, duboko ukorienjena zaviest, jošte nebje obamrla. A po gotovu nije mogao Blaž toga pregoriti, što je on išao u vojsku kao prost vojnik, a njegov premac, onaj prosjački Ivan, što je išao u tako liepom dostojanstvu. —

Od sada izmaklo je opet njekoliko godinah. Naš vojni kapelan, Ivan, postane župnikom u svom rodnom mjestu Orlovcu. Staro je i mlado veselo iznenadila ta viest. Novoimenovi župnik nije još ni pol godine župnikovao, kad al dodje i Blaž, kao izsluženi vojnik kući. I nu gle, i opet mu mora smetati njegov stari premac Ivan. Nemože ih udes nipošto da rastavi.

Jedne se noći provalili crni oblaci nad Orlovcem. Mogao si već unapred slutiti, da će biti zla. I za čas munje zaigraju, vjetar zaijuče, kiša se spusti, a pomrčina, da bi si i sâm bies bio na rep stao.

Po ovakovu vremenu pokuca na župnikovu prozoru njetko.

„Tko si božji?“ „Hajde, gospodine župniče, ako Boga znate, i ako vam je mila duša, koja se možda već iz tiela krade mojemu bolnomu ocu, hajte, pomozte.“

Samo što bi dlan o dlan udario, i već je bio naš revni pastir na noguh.

Zlo je bilo vrieme, kiša padala pljuskom, a grom udarao i razliegao se po obližnih gorah, da je bilo užasno slušati. Da nebilo onolika bljeskavica, nebi bio baš nitko mogao znati, da se sada nosi tielo gospodnje komu na blagovanje. Smielo stupa svećenik s provodnikom svojim napred, nit bi kojemu od obojice na úm palo, da ih tko gleda. Al njekakova u crno zavita ljude-

sina prikučila se eno pod lipu, kojano se ponosito diže u vis pred crkvom. Čovjek je. Zabliesnù munja, — a dašto — čovjek jest. Nebi li bio zlotvor? Bljesnù opet, ta k zemlji se prikučio, zar će opalit kuburu, il će nasrnuti ubojitim nožem? Čù se jauk, — plač. Ta kiša pljuska — ne plač je. — A što je?

„Ivane za Boga, blagoslovi me božanstvom otim, štono ga u ruci nosiš.“

Župnik s provodiocem malo da se neokameni.

„Ta neplaši se, Ivane, ja sam Blaž, — skrušeni Blaž. Noćas te htjedoh lišiti života, jer znaš, da sam te uviek mrzio. I ja doplazih evo već dovle,— al kad te opazih, da u ovom strahovitom vremenu ne za svojim, već za tudjim ideš dobrom, moje me zaboli srce, jer se omekčalo, i sad hoće, da mi pukne. Ah oprosti, oprosti, — onda ću tek dokučiti veličinu milosti božje!“

Od te noći življaše Blaž sav promienjen. Većinom bijaše zabrinut; jedino, kad se je vraćao iz župnoga stana od druga si Ivana, bio bi nješto veseliji.

Nu sasvim tim dugo nepoživi. Njeka mu žalost dušu stegne, pak mu se doskora razboli i tielo, dok pokon umre. Ivan mu učini liep ukop, i dade dar pokonji, dar suzah.

Narodne pjesme.

(Iz sbirke Ž. F·······ća Varaždinskog.)

II. Smrt Vuka Crnogorca.

Nješto pišti na visokoj gori,
Na visokoj gori Romaniji.
Ili siči guja šarenica,
Ili zviždi vihor sa sjevera,
Ili leti s Durmitora vila?
Niti siči guja šarenica,
Niti zviždi vihor sa sjevera,
Niti leti s Durmitora vila,
Veće pišti Vuče Crnogorče,
Ljutijeh je dopanuo ranah.
Al eto ti Pere Ličanina,
Pa on pita pobratima svoga:
„Što mi misliš, pobratime dragi,
Ili ti je žedja dodijala,
Ili jarko u pô neba sunce?
Ako ti je žedja dodijala,
A ti hajde sa mnom u mehanu,
Ako l' ti je u pô neba sunce,
A ti hajde gori pod jelike.“
Odgovara Vuče Crnogorče:
„Nije meni žedja dodijala,
Niti jarko u pô neba sunce,
Već su meni rane odoljele,
Ljute rane sa handžara britka.
Već ti hajde gori na vrhove,
Pa mi beri ljekovite trave,
Od trave mi meleme nagradi,
Natari mi rane od handžara.“
Kad to očù Pero Ličanine,
On se dignù s pobratima svoga,
Pa on ode gori na vrhove,
Pa nabere ljekovite trave,
Od trave mu meleme nagradi,
Namaza mu rane od handžara.
Kad do zadnje dokrenuo rane
Progovara Vuče Crnogorče:
„Nemaži me, pobratime dragi,
Cini mi se preboljeti neću,
Ako li mi smrtni časak dodje
A ti hodi vjernoj ljubi mojoj,
Pa joj reci — žalostna mi majka! —
Odolje ti Vuče Crnogorče!“
To izusti, a dušicu pusti.

O krasnom.

I. Estetika.

Rieč Estetika grčkog je izvora: Aesthesis znači osjećanje, shvaćanje osjećali; zatim čustvo, nutrnje zrenje.

Estetika je znanost o ukusu; t. j. sustavna poredba svih zakonah, koji su izvedeni iz ugladjenog čustva prema krasnomu.

Estetičan je čovjek onaj, u kojeg je naobraženo nutrnje čustvo za krasno.

Ako se u čovjeku već nalazi ćut krasnoga, to je ono naravno, prirodjeno. Toj izvornoj ćuti imamo zahvaliti ona djela, s kojih snimismo zakone, po kojih se zatim umjetnost dalje razvijaše, i kojih sustavna poredba sada sačinjava znanost o ukusu, nauk o krasnom t. j. estetiku.

Da ova prirodjena ćut u svom izvornom i posve slobodnom djelovanju ništa obćenito — valjana proizvesti nemogaše i nemože, to se od sama sebe razumije. Nebijaše takodjer ni proizvodom pojedinca, iz čeg je znanstveni zakon potekao; nego za obćenito valjano primljeno je tek ono, što se je suglasnim pokazalo u umjetninah njih više jedne i iste vrsti. Uprav iz te nenadane sličnosti pomisli i oblika u tvorovih raznih umjetnikah, koji u nikakovu dogovoru nebijahu, niti u ikakovu zajedničtvu djelovahu, upravo iz tog suglasnog shvaćanja i izvadjanja njihovih umjetninah zaključivaše se, da obstoji njeka nutrnja potreba zrenja, ili da sbilja djeluje njeka izvorna ćut krasnoga.

Tu ćut krasnoga posjeduje svaki čovjek, isto tako kao što u svakomu živi i ćut dobra, istine i pravde; samo što se u svakom čovjeku nepokazuje jednako silnom t. j. naobraživom, te da i kod najčuvnijih uzgoj pripomoći mora, ako hoćemo, da izvorno osjećanje postane čustvom, a potreboća iz nagona da postane samosviešćù, slobodnim spoznanjem i izborom.

Ukus je naobražena ćut krasnoga, kao što je i kriepost razvijena ćut za dobro, istinito i pravo. Ono prvo naobražavati zadaća je estetike, a razvijati ovo drugo ima etika (nauka o ćudorednosti), osnovana na vjerozakonu, filozofiji i naravnom pravu.

Znanost o ukusu razpada se na osobnu i porabnu, iliti na podmetnu (subjektivnu) i predmetnu (objektivnu), t. j. na umjetnost i na rasudbu, kritiku.

Estetik, koji sam umjetnine tvori, osoban je, podmetan (subjektivan); a onaj, koji sám netvori, nego sgotovljenu umjetninu prosuditi zna, jest poraban, predmetan (objektivan). Ovaj se zove prosudilac, kritik; a onaj umjetnik.

II. Što je krasno?

Ako u nas djeluje ćut za krasno, to ono mora da i obstoji.

Ono pako što neobhodno obstoji, nemože biti slučajno ili samovolji podredjeno, nego ono se mora kao samosvojno pokazivati i valjanost si pribavljati.

Kao što se dobro i istinito spoznavati mora, isto tako se mora i krasno dopadati za razliku od ugodnoga, prijaznoga i pristaloga, što se dopadati može.

Krasno djeluje bezuvjetno (absolutno), pristalo uvjetno (relativno).

Počmav od Aristotela, oca estetike, pokušavano je mnogo putah, da se ustanovi pojam krasnoga; nu uviek je bio mienjan sa stanovišta filozofije, kako je to već zahtjevao duh vremena koje dobe. Moj pojam o krasnom glasi:

„Krasota je u ovom prostranstvu nazreno udovoljenje naše neograničene težnje za blaženstvom.“

Tu ćemo definiciju pobliže obrazložiti.

Krasnomu je opriečno grdo. Grdo probudjuje u nas odmah želju, da mu uredimo njegove opriečne čestice. Ta želja uznemiruje nas, nakoliko je nemoguće ili tegotno, da joj se zadovolji; a nemir uništuje pomisao blaženstva. S toga dakle mora da je krasno ono, što naš duh i naše srce, naše mišljenje i čustvo, ili jednom riečju, naš duševni život upokojava, t. j. što u nas druge želje neprobudjuje, nego li samo želju, da naviek naziremo Pa tako i jest.

Ovdje moramo ustanoviti i pojam zrenja. Uz svaku vanjsku ćut ima i nutrnja; čovjek ima nutrnji vid, nutrnji sluh itd. Beethoven je za svoje dugotrajne gluhoće složio prekrasna djela; što više, on je višeput u tom stanju i sam na glasoviru igrao svoje glasbene komade, dapače gledao je gdje ih i drugi igraju. On je slušao, on je uživao glasbu uhom duhovnim. To neposredno primanje naše duše jest zrenje. Tako gledamo mi i Boga u njegovih djelih, tako dospievamo usavršivanjem samoga sebe i do iste neograničenosti.

Ako bi tko ovomu prigovorio, da n. p. i Mulat smotriv ljubu grdne svoje trage, čustvuje ono udovoljenje svoje neograničene težnje za blaženstvom; to bi ja odvratio: on nečuštvuje to udovoljenje po obliku nego zrenjem pomisli, koja je u obliku, i koja njega slutnjom napućuje na krasno, što u čovječoj duši živi kao uzor, kojega nebesko svietlo višeput čarobnim blieskom rasvietljuje i najtmastije oblačine nazorah.

Pokažimo Mulatu sbiljam krasnu ženu, — on će to — ako i ne neposredno — priznati.

Ja velim, ne neposredno i ne odmah. Pa zar to isto nebiva i nam. Zar mi istinu uviek neposredno prigrljujemo? Kako je težko mnogomu, koji se medju naobražene broji, da ćut za krasno očisti od svih muzgah iz djetinstva i mladosti svoje!

Drugi bi prigovor bio: Čemu je dakle znanost o ukusu, nauk o krasnom, ako se to sámo pojavlja i valjanost sebi pribavlja prirodjenom ćuti?

Na ovakova i slična pitanja moglo bi se opet staviti protivno pitanje: Čemu da si u obće pribavljamo kakovu znanost, kad čovjek sam zrelim promišljanjem sve dokučiti može? Ali bil' i cieli čovječi viek dosta bio, da se obidje sav dugi put samo jedne znanosti, sve kad bi tomu snaga i dospjela? A

zatim, kad bi ga obišao, što bi znao o ostalih znanostih? Velika i zakučasta sprava, što danas jednim djetetom upravljana za stotine rukah djeluje, nije na jednoč postala: izumilcu njezinu prokrčen je bio put mnogimi sličnimi izumi.

Tako je sa svim znanjem. Svrha je čovjeka, da se oplemeni; a to je ako ne posve nemoguće, a ono jako mučno bez znanstvena naobraženja. Kaznivo je uztrajati u neznanju i gluposti, ako sredstvah imamo, da se znanosti dovijati možemo. —

(Dalje sliedi.)

Osbiljni časovi za mladež.

Od Charles Sainte-Foi.

Ponašio Ilija Okružić Sriemac.

Ovaj je slavni franceski pisac napisao više krasnih bogoljubnih i ćudorednih djelah za omladinu obojeg spola, pak i za muževnu dobu; a sva se ta djela odlikuju živanošću slikah, krasotom sravnjivanja, čistoćom jezika, a vrh svega dubljinom prave mudrosti u obuci i svjetovanju, kako s naložnog tako i s ćudorednog gledišta, te si je tim stekao veliku slavu i dostojno priznanje od poštenjakah svakog staleža. Zato mislim, da ću samo povećati miris našeg „Bosiljka", ako mu kadikad ovo strano cvieće uz stručak pripljetao budem s tom željom, da ga mila naša omladina miriše i vonja, te si tako dušu i srce oplemeni Bogu na slavu, a sebi i rodu milomu na čast. Čuj dakle, mila mladeži, što taj slavni pisac piše:

I. O mladosti.

Jeste li kadgod promišljali o onoj dobi života, koja je izmedju djetinstva i mladosti, i koja je u čovječem životu to, što u životu bilja onaj čas, kad prodre zavoj zameta svoga, te klijajući iztakne povrh zemlje svoju krhku i gibku stapčicu? Osvježena jutarnjom rosicom, a milo ogrijana sunčanimi zraci, privlači biljka na se pogled božji, te prima darežljivošću njegovom onaj sjaj, one krasne i bogato boje, koje joj isti Salomon u svoj svojoj slavi nenaviditi mora, ruka pako čovječa ni iz daleka njoj sličnu načiniti nemože. Cvjetovi njeni, kao da su otkani od najčistijih zrakah svietla, potlje kako sklope svoje miris-kaleže, kao da su se zamotali u tamu, te htjeli kao i drugi stvorovi uživati potrebna im opočinka; cvjetovi ti bude se u čas Bogom im odredjeni, te otvarajući se kao da izgledaju angjele, koji bi u nje stavili one dragocjene mirodije, što nas toli vesele.

Ali kolike opaznosti, koliko li brižljivosti iziskuje biljka od onog časa, kad iz zemlje proklija, donde dok prvim procvate cvietom! kolike pogibelji priete njenom slabačkom biću! Jedna hladnija noćca, jedna žešća sunčana zraka dosta je, da preprieči uzrast klice, koja, kao da teži za svietlom, da joj prije razvitka svoga neuvehne i nesmagne toli nježan cviet!

Tako se stvar ima i s vami, sinci moji! u doba života, u kojem ste sada. To vaše doba jest doba mirisa i cvieća, kao što ćete to lasno dokučiti moći iz latinske rieči „adolscentia“. Ova rieč je poput cvieta procvala pod nebom rimskim. Iz korena „oleo“ što znači odihavati miris. Rimljani izvedoše rieč „adoleo, adolere“, paliti miris na čast božanstvu; i tako o te rieči, kao od krasne stapke, procvala je rieč „adolescens“ mladić.

Mladost dakle jest kao njeko sveudiljno izdavanje mirisa, a srce mladića jest kao posuda njeka, iz koje odišu dragocjeni mirisi, štono istog Boga vesele. Tako, djeco moja, ono što Bog, ono što vaši roditelji, ono što vaši učitelji od vas ištu, jest cvieće. Kasnije iskat će se od vas plodove, pak jao! si ga vam, i onim s kojim uživili budete, ako ovih neuzmognete davati. Ali svaki plod postaje iz cvieta, a svaki cviet iz mladoljetnosti vaše obećava plod mladosti i sladku hranu kasnijoj i starijoj dobi vašoj. Bog vam danas vapije onimi riečmi, kojim zaručnik u velepjesmi Salomona kliče zaručnici: „Diži se, žuri se, golubice moja! Zima prodje, kiše prestadoše i cvieće se veće ukazalo.“ Dižite se dakle i vi, sinci moji! žurite se, vrieme žuri; život teče brže nego li voda bujica, i svaki čas, jednoč protekavši, nikad se više nevraća!

Donosite, poklanjajte cvieći Bogu, koji vas stvorì i koji vas u svakom obziru čuva i pokriva krilima svoje providnosti. Poklanjajte cvieće roditeljem svojim, da im lakše bude podnositi, što niste uz nje (buduć u dalekom svietu na nauci), i da ih utješite u tugi, s koje im srce boluje udaljeno od vas. Poklanjajte cvieće i učiteljem svojim, koji su vam mjesto roditeljah; koji polag dužnosti, koju ćete vi jednoč cieniti, vam posvećuju najljepše godine života svoga, i trude se njekim načinom zavarati vašu djetinsku ljubav, da tobože zaboravite, da ste udaljeni od mile svoje majke. Toli živano zanimaju se s vami, toli pozorno brinu se s vami. Poklanjajte cvieće i svojim saučenikom, koji s vami jednu te istu porodicu sačinjavaju, da oni, razdragani sladkim mirisom vaših kriepostih, uzmognu vam u zamjenu začiniti dušu liepimi svojimi izgledi. Bdijte skrajnom brižljivošću nad svojim srcem, da mu ništa neporemeti ili neobustavi toli važno doba procvjetanja. Bdijte nad srcem svojim; jer ono je ona stapka, iz koje se razvit mora ono cvieće, što će se od vas zahtievati. Budete li vi čisti i kriepostni, bit će i cvieće obilno i puno najugodnijeg mirisa. Ali pripustite l' zlosrećom zloću u svoje srce, vidit ćete na brzo, kako cvieće, što ga Bog ukrasi, gubi svoj sjaj; kako vene i opada krasne boje lišeno.

Sinovi moji, slušajte što vam velim, i dajte sluh riečim mojim, nek vam budu vazda pred očima; čuvajte ih u dubljini svoga srca, jer su one izvor života onim, koji ih nadju, i liek svakoj pùti. Čuvajte najvećom pazljivošću srce svoje, jer iz njega izhodi život.“ (Priričja pogl. IV.) Nastojte da dobro promozgate i dobro shvatite ove rieči vječne mudrosti. I ako bi vam iz pameti utekla koja dragocjena misao, što ju one u sebi skrivaju, molite Boga, kojega su nadahnućem pisane, da vam otvori duh vaš, i da ju nigda više neizgubite. Nek vam ukusu gode kao kakova izbrana jela, a hranite

njimi dušu, kao kakovom sočnom hranom. Čuvajte srce svoje, jer ono je izvor nutarnjeg, duševnog i ćudorednog života, mnogo dragocjenijeg od onog, što vam oživljava tielo. Ovaj bo je obćenit i životinjam i bilju; al onaj spaja vas s angjelih, približava vas istomu Bogu, koji u vas postavi sliku i priliku svoju.

Kad bi imali kakov izvor, kojega bi voda, čudnim njekim svojstvom, mogla liečiti ljute bolesti, i sva bi uda tiela u zdravlju, krieposti i mladosti uzdržavala; o kakvom li bi ga pozornošću čuvali! I kad bi najmanji kakov trun, pomutiv mu čistoću, mogao mu oduzeti to dragocieno svojstvo, nebi li sve načine upotrebili, da ga obćuvate! Nut, sinci moji! vi imate po neizmiernoj dobroti božjoj nješto boljeg i većeg od toga, a to je srce vaše, i vi ga imate čuvati proti navalam nečiste opačine. Bez dvojbe nije vam slobodno da se radı toga prevelikog dobra oholite, jer ga od dobrote božanske dobiste. Ali ono što možete i morate činiti, jest da cienite taj dar vrh svih darovah, i da sami sebi duhom najsmjernije poniznosti i priznanja češće reknete: Usrećen sam tom sámom srećom, koju čovjek mora tražiti po svietu; i ta sreća toli je velika, da nemam ništa rad ćega bi nenavidio angjelom, ako ne rad sigurnosti, u kojoj su i koju će uviek posjedovati.

O sinci moji, neima na svietu ljepšeg i veselijeg prizora za Boga i za njegove angjele do srca djetinjeg, koje je znalo sačuvati nevinost svoju! Sva slava znanja i veleumja, vjerujte tvrdo, nevriede ništa, napram miloj sjajnosti čiste sviesti. I ja isti, što vam sad govorim, kad bi vas poznavao, pao bi na koljena svoja, da štujem u vas neoskvrnjenu sliku Boga svoga, i rekao bi vam ono, što predšastnik Isusov Ivan o njem reče: „Nisam vriedan, da ti opetljam remenje obuće tvoje."

Nije vrieme, što nas starimi čini; nisu iste zlosreće nerazdružive pratilice žalostne sudbe ljudske na ovom svietu. Ono što nas starimi čini jesu naše požude, inače opačine. Mladost vaša trajat će vam još dugo, ako uznadete srca svoga sačuvati čistoću; jer, da vam još jedanput kažem, u srcu je izvor mladosti i života. — Tielo vaše bez dvojbe će stariti i izgubit će ponješto od snage svoje. S godinami posiedit će vam vlási, a brige će vam podubokim borami nabrati čelo. Ali ostane li izvor života čist u vas, duša vaša, slična orlu, moći će uviek u njem oprati svoja krila i ponoviti mladost svoju. „Čuvajte dakle najvećom pazljivošću srce svoje, jer iz njega izhodi život!" —

Захвалност.

Пр. Иван Видовић.

Њеки одлични трговац из Ферарс, именом Петар Корнаро, посла једном сина си Драгутина у трговачком послу у морску луку града Ливорна у Тоскани. Шећућ се једном по улицах ове богате трговачке вароши, опази он Туре, гдје хода на робски одјевено продавајућ папуче и ине маленкости. Туре

управо у онај час, како га Драготин опази, отре цаклећу се на оку сузу конопом, штоно га у знак робсгва носаше; хтједѐ да часак стане, кад му се нетом Корнаро приближи и проговорив двије три риечи, купи свашта од његове робе, и упита га за узрок туге му. Из одговора увиди он, да је Туре имућан трговац из Алжира, именом Али, и да је робства допануо на путу на острво (оток)Ципар, гдје је оца си на смрт болестна посјетити хотио. Ганут тужном Алином уцвиљеношћу оде Корнаро к заповједнику града, неби ли га изкупити могао, што му и сбиљам за руком пођe Али захвалив му се оде у постојбину — у Алжир. Мало се затим упозна Корнаро с кћерцом њекога трговца из града Каглиари-а у Сардинији. Он ју снубљаше, и добије привољу од ујца, што се је с њом с пута из Францеске враћао.

Да задоби привољу оца њезина, одједри Драгутин са својом вјереницом и с ујцем на једној фрегаги у њезину домовину. Кад би јурве брда сардинска опазили, идаре на њe гусари. Дошло је до окршаја, ну морнари морадоше положити оружје, а Драгутин бје с осталом пратњом у вериге бачен, и у Алжир одведен.

Други дан дођоше на пазар. Вјереницу његову купи њеки млади Турчин, застре јој образ копреном и одведе ју са собом. Иста судбина задеси њезина ујца; њега купи њеки красно одјевен Турчин, који је ходајућ по пазару и гледајућ редом заробљенике и до Драгутина доспио, кога види снуждена и клонуле главе. У исти час огрли га и узкликне: „Хвала Богу и његову пророку!“ Неизказано се обрадује, купи Драгутина и одведе га са собом куһи. На прагу сретне га син водећ за руку копреном застрто дјевојче и рече му: „Оче, види што сам краснога купио!“ Тко ће описати зичуђење Драгутиново, кад спозна своју милу вјереницу, пошто јој бје скинута копрена с лица. Веледушни Али, извиештен о читавој сгоди, поклони Драгутину његову вјереницу, ујаку даде слободу, и побрину се за њихов сретан долазак у Каглиари, гдје је благослов очев ненадани тај брак милињем и сузами пратио.

Veleučenomu gospodinu

Vinku Pacel-u,

u slavu imendana 5. travnja, od zahvalnog učenika OSKARA BUŠIĆA.

Pomolila lice rumen-zora
Iz svojega bijeloga dvora.
Nježno lice, veselo, rumeno,
Vedro čelo cviećem nakićeno.
Pomolila, narav pozdravila,
I sve redom u njoj obljubila:
Plodna polja, i zelene gore,
I planine, a i sinje more.
Pa mi šalje zvijezdu danicu,
Svoju kćerku, svoju predhodnicu,

Da od mene tvrd otjera sanak,
Da me sjeća kakav svanû danak.
Svanû danak polag mojih želja',
Mili danak milog učitelja. —
Moja harnost, i moje štovanje,
Do mog znanja Tvoje nastojanje,
Potaknuše moju slabu vilu,
Jednom Tvoju učenicu milu,
Da izpjeva svoju vruću želju
K ovom danu svomu učitelju. —

Čestitam Ti, vriedni sine
Mile naše domovine:
Išó uviek svojim drùmom
Istom snagom, znanim umom!

Višnji Tvorac nek Ti dade
Što Ti srce prosit znade:
Sreću, zdravlje i slobodu,
Povjerenje u narodu!

Viernost, sloga nek Te snubi
K svemu što Ti srce ljubi;
Višnjeg oko nek Te prati,
Dok ne kucnu zadnji sati!

Čini svakom', što i meni,
I dom brani svoj ljuveni,
Pa ćeš uviek slavan biti,
Dok će naša krvca vriti!

Perzijske bajke.

IV. Šapur, žablji kralj i zmija.

U Arabiji bijaše dubok izvor, a u njem sila žabah, medju kojimi je bio kralj jedan žabac, imenom Šapur. Šapur je bio velik samosilnik i ugnjetavatelj, te kad žabam to već dozlogrdilo, dogovarahu se one medju sobom, što da počmu, a napokon reknu: „Pod šapurovom vladom jedva da ostasmo živih na ramenih glavah; moramo dakle da si kog drugog izmedju nas izaberemo, da nad nami vlada.“ Po tom si sbiljam izaberu drugoga kralja, a Šapura prognaju.

Počem je Šapur tako prognan bio, dodje on u špilju jedne zmije i govaraše nješta sasma tiho. Zmija promoli iz jame glavu, i smotrivši žabu nasmije se srdačno i reče: „Ti zmijam za hranu odredjeni, čemu si došao k nam, da svoj život izgubiš?“ On joj odvrati: „Ja sam k tebi došao sreće i spasenja svoga radi.“ Zmija rekne: „Govori, šta mi reći imaš!“ Šapur joj razloži sav dogadjaj, a napokon pridoda: „Molim te za tvoju podporu!“

Zmija se tomu veoma obraduje, pokaže se Šapuru uljudna, te mu reče: „Pokaži mi taj izvor, da te osvetim!“ U kratko, zmija i Šapur odu skupa, dodju k izvoru, gdje su žabe bile, i odu unutra. Za njekoliko danah pojede zmija sve žabe, i načini svemu konac.

Jednom reče onda Šapuru: „Neima više nijedne žabe u izvoru. Ja sam gladna; daj gledji, da što brže jesti dobijem, nepusti me da gladujem!“ Šapur odgovori zmiji: „Počem si tako dobra bila, te si me liepo osvetila, vrati se sad opet u svoju špilju!“ Zmija vrati: „Neću da te tu ostavim u samoći!“ Šapur se jako poplaši i kajaše se, što je od zmije tražio pomoći. Napokon reče zmiji: „Nedaleko odavle drugi je jedan izvor, gdje puno žabah ima. Ako zapoviedaš, to ću ja nje liepim načinom amo domamiti.“ Zmija mu dopusti, da po nje ide.

Izmaknuvši Šapur tom dosjetkom iz izvora, pobjegne i skrije se u jednu veliku bàru. Zmija je još njekolike dane tamo čekala, a zatim ode iz izvora i vrati se u svoju špilju.

Tko na konac nemisli, kaje se napokon, kao što se i Šapur kajaše za svoj čin.

V. Prevareni lav.

U njekoj pustinji prebivaše lav, koji je kod sebe kao svog ljubimca imao jednu opicu. Dogodi se jednoč, da je lav njekamo odputovao. Prije svog odlazka predade opici svoj stan, da na njeg pazi.

Kad je lav tako odsutan bio, dodje šijahguš, te zaokupi lavov stan, budué mu se je činio jako sgodnim i priličnim za stanovanje. Opica reče šijahgušu: „Ovo je stolica lavova, kako se ti usudjuješ, da se bez njegove dozvole ovdje nastanjuješ?“ Šijahguš odvrati: „Ovaj je stan baština od mog oca; šta ti o tom znaš?“ Opica je na to mučala.

Poslje njekog vremena reče ženka mužaku šijahgušu: Nije probitačno, da ovdje ostanemo; jer lavu se protiviti, reći će svojom se glavom šaliti.“ Mužak odvrati: „Ajde, ženo, budi samo mirna; kad lav dodje, ja ću ga jednom lukavštinom odavle protjerati.“

Ne dugo za tim, čuje se, da lav dolazi. Opica ode, da lava pozdravi, te mu kaže sve, što se je i kako dogodilo, i reče: „Ja sam mu govorila i govorila, da toga nečini; al on mi odvrati: „„Ovaj je stan moja očevina.““ Lav rekne: „O moja opice, to neće biti šijahguš; jer kako bi se takova životinja usudila, da zaokupi moj stan? Meni se čini, da će to biti kakova divlja zvier, koja je jača od mene.“

Opica odvrati: „Nije on jači od tebe.“ Na to mu lav: „Kako to samo govoriš? Ta ima mnogo životinjah, koje su jače od mene.“ Lav se je poplašio, podje dalje i dodje do svog stana.

Prije nego je lav došao, naloži šijahguš svojoj ženki: „Kad lav posve blizu dodje, onda neka se mladi deru, što jače mogu; a kad ja zapitam: šta se dere ta tepčad? onda ti reci: Opet bi danas friške lavovine, jučerašnju neće da žderu.“

U kratko, lav se približi k svomu stanu, a mladi se počmu derati. Šijahguš zapita: „Šta se dere ta tepčad?“ Stara odgovori: „Gladni su.“ Šijahguš nastavi: „Šta! zar već ništa neima od jučerašnje lavovine i čovječine, što su jučer dobili?“ Ženka odgovori: „Neće da jedu jučeranjeg mesa, hoće friškoga.“ Šijahguš odvrati mladim: „No strpite se samo malo; čuo sam, da je došao ovdašnji lav, pa ako to bude istina, to ćete, ako Bog dade, na skoro imati dosta friškoga mesa.“

Lav je bio sav presenećen čuvši te šijahgušove rieči, počem nije pravo znao, da li je to sbilja šijahguš. On dakle brže bolje pobjegne i reče opici: „No, zar ti nisam rekao, da to mora u mom stanu biti njekakva strašna zvier!“ Opica mu odvrati: „Molim te, neboj se ništa, jer ta je zvier posve slaba i neznatna, pa govori tako, samo da te prestraši.“

Lav se još jednoč približi k svomu stanu, a mladi se šijahgušići stanu opet strašno derati. Šijahguš poviče svojoj ženki: „No, umiri tu tepčad; danas će dobiti lavovine, jer mi je opica i obećala i zaklela se, da će lukavim i liepim načinom amo primamiti lava. De ih smiri i utješi, neka se malko

strpe, i nedaj im da se tako deru. Ako bo lav čuje, da sam ja ovdje, to neće zaista doći.

Kad je lav čuo te rieči, spopadne on odmah opicu, i poderavši ju na sto komadah, pobjegne i nevrati se nigda više u ovaj kraj.

Suze

zagrebačke duh. mladeži

za JANKOM ŠUŠLJEOM bogosl. 1. g. usnulim 2. trav. t. g. u 22. g. života.

Jesu l' tako urekla nebesa,
Il nemila odluči sudbina;
Da kada se mojih gusal' hvatim,
Te odkinem koju od srdašca,
Pjesma moja samo kukat mora,
A veselo nikad zapjevati?

Bjaše vedro pa se naoblači,
Cviet procvate pa već i usahnu.
O tko bi to i u snu zasnio,
Da će družba zdrava i vesela,
Kad se sprema pjevat: „Alleluja,"
„Smiluj mi se!" zapjevat morati?
I to sinu udovice majke,
I to majke jedinom ufanju,
I to našem predragomu drugu,
I to jednoj umnobistroj glavi,
I to jednom plemenitom srcu,
I života u najljepšoj dobi?

O lukava i bez srca smrti!
Tko će tvoje staze pogoditi,
Tko razabrat tvoje zamašaje?

Ovdje smakneš pogurjela starca,
Ondje diete na majčinu krilu,
Ovdje otmeš blagu bogatara,
Ondj' uboga težkoj sirotinji!
Nitko nezna kuda kosom mašeš
I koji ćeš život pokositi?
Jučer, druže, Ti si s nami bio
I u hramu pjesme izvodio,
A danas Te kô rose nestadè,
Smrt zamahnu a Ti cviete padè!
Crkva se je Tebi veselila,
Majka u Te sve rane zavila
A nami si svima drag i mio,
Jer si druže svima ures bio.
Što ćemo mi sad bez Tebe druže?
Što će srca, što za Tobom tuže?
Što će Tvoja samohrana majka,
Kad pregorke razabere glase?

Ti si, druže! gori na nebesih
Kod prestolja Boga velikoga,
I odanle gledaš žalost našu
I pretežke jade majke svoje.
Mi smo jošter mladi i lagani;
Dan za danom eto nas u svietu,
Nas će k sebi prigrliti zvanje,
Služba Božja i sveto poslanje,
I ostale brige i nevolje;
Tvoje ćemo ime spominjati
U ljubavi kod svetog oltara;
Al ćemo Te brate pregorjeti.
Ali što će jadna majka Tvoja,
Kojoj žarko s Tobom sunce zadje,
Da joj više nikad neograne;
Kojano će na uskrsne dane
Samo stare ponavljati rane,
Koja više lica sušit neće,
Dok joj suzah vrelo neusahne,
I koja će kroz gore i dvore
Jaukati i svog sina zvati:
„Gdje si, JANKO, moja ime milo?"

Al sin joj se odazvati neće.
Za nju, brate, Ti se Bogu moli,
Da njezine On usliša boli,
Jerbo rane, koje Bog zadade
Bog jedini izliečiti znade.

Sitnice.

— Zagreb. Ovih danah dobila je učitelj. Zadruga dozvolu od vis. financijalnog ministarstva dozvolu, da prigodom izložbe učevnih sredstvah ove jeseni prirediti može i lutriju ženskih rukotvorinah i inih darovah. Da se u tom što bolje uspije umolio je upravljajući odbor njekoje najodličnije zagrebačke gospodje, da sastave gospijinski odbor, te da se toga posla poprime. Nastojanje odborowo urodilo je žudjenim plodom, te se je gospojinski odbor 8. t. m konstituirao kod presvietle gospodje grofice Aleksandrine Kulmerove, u kojem se još nalaze i gospodje: Kornelija Kukuljevićeva, Jelisava Subotićeva, M. Šuhajeva, Josipa Vancaševa, Barbara Mrazovićeva, Berta Muhićeva, Ljudmila Dutkovićeva, A. Šramova, Ljubosava Bedekovićeva, Ljubica Zoričićeva, J. Crnadkova, Sofija Devidéova i Ljub. Mařikova. Predsjednicom je odbora izabrana presvjet. g. Kornel. Kukuljevićeva, podpredsjednicom visok. blagor. g. Ljubosava Bedekovićeva, a tajnik je gosp. Ivan Šah, odbornik Zadruge. Gledom na ovaj izabrani cviet rodoljubivih zagreb. gospodjah, te na njihovu ljubav i pripravnost, kojom su se toga posla prihvatile, nadati se je, da će si sav ovaj podhvat liepa odziva steći kod našeg milokrvnog krasnog spola, i da će posve krasno uspjeti. — Po dobivenoj dozvoli sastojat će ova lutrija iz 20.000 srećakah po 20 novč., a razdieljena će biti na 200 serijah po 100 srećakah. Čim se najavilo bude 100 predmetah za lutrija, počet će se odmah srećke prodavati; žrebanje će biti 7. rujna u ovdašnjoj realki. U obće nalazi ovo još mladjano družtvo odziva u svih kruzih, kakovu se ni nadalo nije, i počašćeno je pristupom i najviših dostojanstvenikah i najodličnijih rodoljubah. A i u novčanom pogledu napreduje prekrasno za sadanja oskudna vremena, jer premda tek ovo četvrti mjesec djeluje, to mu je glavnica već do blizu 1500 st. narasla. Naše pučko učiteljstvo može se doista ponositi ovim upravo nenadanim uspjehom! — Bože daj, da bi ovakova sreća dugo cvala ovomu družtvu, a i naše pučko učiteljstvo da bi se vazda vriednim izkazivalo ovakova učešća i ovakova odziva svoga naroda!

— Književnost. (Poziv na predplatu.) Godine 1864. napisao sam *Praktični naputak za obuku pismenog računstva u prva 3 razreda s dodatkom od 600 zadaćah* i izložio ga iste godine na prvoj dalm. hrv. slav. izložbi, gdje je po dotičnom, iz najslavnijih naših vještakah sastavljenom povjerenstvu diplomom odlikovan. — Braća učitelji imaju već više godinah metodiku brojčanog računstva u rukuh; ali ta je tako sastavljena, da može samo kod već praktičnog učitelja žudjenim plodom uroditi, a ja sam svoj „Naputak“ udesie tako, da po njem svaki i najnepraktičniji učitelj sebi i svojim učenikom učiniti može lakom, razumljivom i zanimivom obuku računstva. U njemu je sve ono, što učitelju treba počmav od br. 1 do desetičnih slomakah, pa i još mnogo toga, česa u metedoci nije; kao n. p. postupak za predavanje pojmovah: jednoimen broj, raztvaranje i stezanje, pretvaranje slomakah u niže nazive itd.

Obziruć se na to, kako je težko utemeljiti i pomnožiti samoradinost učenikah kod svakoga predmeta, osobito pako kod računstva, sastavio sam k praktičnom svom naputku i *Dodatak od 600 zadaćah za vježbanje u računstvu i za pomnožanje samoradinosti učenikah osobitim načinom priredjen.* Taj se osobiti način sastoji u tom, da učitelj poslje svake temeljito naučene vrsti računstva dotične u posebnoj za učenike priredjenoj knjizi nalazeće se zadaće, od kojih je svaka svojim brojem označena, po učenicih izradjivati dade i zahtieva, da svaki svoju od učitelja zadanu rieši i iznosak njezin objavom broja zadaće kaže, dočim učitelj u svoju knjigu gleda i iznosak učenikah sa svojim sravnjuje.

Iz tog može uviditi svaki učitelj, da će ga moći dobro upotrebite kao pomoćnu knjigu i kao vrlo koristno gradivo kod obuke u pismenom računstvu. Niemci računskih pomoćnih knjigah imaju na stotine, a mi osim propisanih računicah neimamo baš nijedne ovakove knjige za naše učitelje. Zadaće su posve sgodno izabrane i zadovoljavat će zaista zahtjevom praktičnog života, jer sam se kod njihova izbora obazirao na statistiku, zemljopis, povjestnicu, obrtnost i poljodielstvo naše domovine. — Nedvojim zato nimalo, da će taj spis srdačnom dobrodošlicom primljen biti po mojoj braći, i da će mi bratinski nagraditi moj trud tim više subškripcijom na njega, počem se ovim obvezujem, da ću, ako mi ovaj podhvat išto za rukom podje, učiteljskoj Zadrugi u Zagrebu 15 stot. a morda i više odstupiti.

Jedan eksemplar „praktičnog naputka“ s iznosci u dodatku nalazećih se zadaćah za učitelja stoji svezan 30 novč.; a „Dodatak od 600 zadaćah“ za učenike 20 novč., dakle tako malo, da se ovim koristnim naukovnim sredstvom svaki učitelj i učenik providjeti može. — Podpisi neka se izvole podpisanomu poslati do 15. svib. u plaćenih listovih s oznakom zadnje pošte. — U Vojniću kod Karlovca koncem ožujka 1866.

Antun Lisac.
učitelj.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 15. 1. svibnja 1866. **Teč. II.**

U slavu imendana

Preuzoritoga gospodina s. r. c. stožernika

Jurja Haulika Várallyskoga

*nadbiskupa zagrebačkoga.**

Družbo draga, družbo mila!
Da ti kažem čudan san:
Noćas dodje po me vila,
I odvede u svoj stan.
A to su vam sjajni dvori,
Vrelo ljepšeg života,
Sve u zlatnoj zrieš odori,
Svud je raj i divota.
Same slike milolike
Pune slave, pune dìke.
A kakov je tu vidik!
Iz prsah ti prodre klik.

Eno tamo na istoku
Ja kroz taman vidjoh zrak
Goru dûgu i visoku,
Gdje se penje pod oblak.
A s podnožja te planine
Daleko se stere raj,
Preko dola i ravnine,
Nevidi se nigdje kraj.
Tu nazrievaš vinograde,
Tu sladkoga voća sâde,
Ovdje crkva, tamo dvor,
Dolje hrašće, smreka gor.

Jedna točka tik ravnine,
Oči sjeća na pozor;
Jer tu skup je sve miline,
I ljepote sve uzor.
Sa brežuljka gledaš vîsa
U hladjani sjenom dol,
U kom duša pokoj sisa
I osjeća sladku bol.
Krivudave tu su staze,
A po šljunku vode plaze,
U jedan se stiču svod,
Da ponesu lagan brod.

Tamo vrta na sredsredi,
Na vis cvietnat vodi put,
Na kom krasan dvorac sjedi,
Raj oko njeg svaki kut.
Svih krajevah tu drveće,
I zeleni razne šâr,
Svih krajevah tu je cvieće,
I mirisa svakog čâr.
Izkazat se nikom' neda
Što tu željno oko gleda;
Jer je milja svakog zbor
Što taj paše mali dvor.

---

* Ova pjesma besjedovana je kao proslov na koncertu, što ga je u oči Jurjeva priredila rodoljubiva duh. mladež nadbiskupskog sjemeništa zagrebačkog, i koji je isti uzoriti gosp. stožernik svojim posjetim udostojao.

A ovomu dvorcu napram
    Svoj ravnini na pomol,
Kano labud diže se hram,
    Na brieg gledeć i na dol.
Baš srebrno zvono zveknu
    Zorom Gospi na pozdrav,
A perivoj sav odjeknu,
    I odjeknu predjel sav.
O kako je glas taj mio!
Da si druže sa mnom bio
    I da si taj slušo glas,
    Bit' se u vis dizo vlas.

Perivojem muž tim ide,
    Nogom čvrstom prem već star;
Na njemu se znaci vide,
    Da je on tu gospodar.
Blagost oči mu odáju,
    Na licu mu zdravlja žar,
Na prsih mu zviezde sjaju,
    Za krieposti kraljev dar.
Istom k vodi on domače,
Al već riba u vis skače,
    Labud jezdi kô brz plav,
    Gospodaru na pozdrav.

On običnu dade hranu,
    Ljubko držeć blági stvor;
Pak na drugu krenu stranu,
    Da pohodi drugi zbor.
I kad dojde u kraj novi,
    Te se pope gor na hum;
Uzprhnuše golubovi,
    I u zraku nasta šum.
Te se diže iz svog sjela
Svake vrsti živad biela,
    I pred njega sve u skôk,
    Da mu s ruke primi smôk.

To kad vidjoh mah mi pade
    Onaj na úm prvi viek,
Rieči božjom kad postade
    Sav sviet ovaj i čovjek;
I po prvom raju kako
    Sam se glavom šećuć Bog,
Svoje djelo gleda svako,
    Brigu noseć stvora svog.
Ribu, pticu kako hrani,
I čovjeka kako brani,
    I kako je crv i lav
    Samo Bogom živ i zdrav.

Raznim glasom sav perivoj,
    Brieg ori se, ori dol;
Na kolibi skladno tihoj
    Harfu bije sam Eol.
Pitah Vilu i prosborih
    Jav li je to ili san?
A ona mi odgovori:
    Sutra sviće Jurjevdan!
Tad se prenuh i probudih,
Zakuca mi krv u grudih,
    Čuvstvom ganut poklekoh,
    I ovako tad rekoh:

Tebi Bože Halleluja!
    Taj klanja se kom' svemir,
Klanja zefir i oluja,
    Gora vis i mora vir;
Kog nemože da obhvati
    Ni koj prostor, ni koj sviet,
A opet ćeš u hram stati,
    I oživit mali cviet.
K Tebi, koga nebo pjeva,
Sviet velik i mala ševa,
    K Tebi želi ovaj čas, —
    I moj nejak prodriet glas!

Tobom sinu pramaljeće,
    Slobodno je što bje rob;
Slobodno se sada kreće,
    Što stežaše zime grob.
Snieg okopni, led otopi,
    Zemlja težki svrže trh,
Cvietan travnik rosa topi,
    Zeleni se gorah vrh.
Na novo se pčela roji,
Na novom se cvieću goji,
    Tobom ode smrti strah,
    Jer i mrtav živi prah!

Oj oživi i pomladi
    Jurja oca svijuh nas,
Da u sladkoj traju nadi,
    Koji u njem najdu spas.
On je tvoja živa slika,
    Nemoćnomu On je štap,
Crkvi stožer, domu dika,
    Gladnu komad, žednu kap.
Pomladi nam Oca mila,
Ko što mladiš orlu krila,
    Da doživi mnogi god,
    I s njim srećan dom i rod! —

Hajduci.

Od Ž. F·······ća Varaždinskoga.

I.

Mrka noć zaodjela je spokojnim svojim ruhom ravan i planinu. Na nebesih zasjaše zviezde poput nebrojenih kriesnicah, a slaba im svietlost rasvjetljivaše ponješto tužnu zemljicu; mjesec se istom praštaše s podzemnim svietom, i mirno se za goricom dižuć lievaše bliede svoje trake na vrh planine Raduše.

Pram vrhu Raduše pruža se golema i hladna stiena, gladka kano da ju je narav vještom svojom rukom izkljesala, i čini sa ostalimi klisovi vrlo pristanište za stado i pastira, kad ih kiša i strašne munje prisile, da utočište potraže.

Ajdmo, mili štioci, bliže, te se razgledajmo malko na okolo. Ali mi se čini, kano da malen plamen u toj malenoj kućici rida; nisu li možda pastiri preko noći tu ostali, nehoteć kući poći, već nakaniv drugi dan u obližnju varoš na sajam?

O nisu to pastiri s krotkim stadom, već su to mrki vuci sa svojimi vučići. To su hajduci!

„No, Ivane, skini već jednom to pečenje!“

„Da, da,“ ozovne se drugi, komu za pasom sjajno oružje o plamenu zabljesnù, „već je i vrieme, bora mi, već sam ljuto ogladnio!“

„Nije šala,“ reče jedan starac, „ciel dan glavu u torbi nositi, a želudcem praznim.“

„Ala mi kršnih momakah,“ reče na to prvi, komu je ime bilo Vujo „mal da nisam jedne dopanuo!“

„A ja mal da se nisam i glave mentovao,“ reče gorkim posmjehom drugi, „već mi zviznu plamen mač nad glavom; — al' čovjek mora da je uvjek na to pripravan. Znajte, braćo! kad on mahnú, ja se bacih na tle, obuhvatim mu noge, te tako pade on na mene — a ja brže povadim nož i razporim mu trbuh. Eto jednoga bi odmah manje. Drugi navali na me jedva sam se ustao bio; — ali tomu odgovori moj samokres. Eto drugi. Treći kad to sgledà, nagnù brže kud je znao. I za njim poslah vjernog svog sokola odovud (pokazuje na ušće šari), al kud on — to neznam.

„Mal da nije i mene zahvatio,“ odzovne se Ivan, mladić od šestnajest godinah, vrteć na jelovom ražnju pečenje, „nu sva je sreća, što me je ona jela od njeg obranila — drugčije nebi danas s vami večerao.“

„Šutite već o tom,“ vikne Vujo, „a ti Ivane, skidaj već jednom večeru s kolca!“

„Tà još je krvava,“ reče na to Ivan, kao da je ljutit, „nu ajte donesite vina, dok ja razgledam, bili što bilo —“

Na ove rieči izčeznu dvojica medju pustim grmljem. Nu za čas se

vratiše; jedan nosaše čuturu s vinom napunjenu, a drugi vreću, u kojoj je kruh bio. Kad dodjoše do družbe, stave i jedan i drugi denešeno pred onoga starca, koji se činio da je haram-baša, i odoše opet svaki na svoje mjesto, gdje smo ih prije vidili.

Sad skinu Ivo pečenje s osovine, bila to ovca, da razgleda, je li već čemu; nu hajduci nemogav dočekati, da on koju reče, povadiše svaki svoj handžar iza pasa, i kidahu njim komad po komad.

„Ala znadeš ljudski peći," reče Vujo, pogledav veselo Ivu, „ako postanem knezom, bit ćeš mi prvi kuhač —"

„Nešali se, Vujišo," viknù starac, „da postanem danas pašom, prvoga bi tebe na kolac nabio; vrla ti je trbušina, al su ti ruke liene."

„Ta nezamjeri mu, oče," reče drugi hajduk, „ako jede; koji radi mora borme i jesti."

„A što je uradio?" upita na to haram-baša.

„Skoro je mene posjekao, kad sam se ovinuo čalmom, da tim laglje Turke smicat mogu!"

„Još je u njem vrla srca," reče harambaša „kad vadi mač, odkud čalma sieva." Na to se okrene prama čuturi, uzme ju s klisure i dade Vuji, da pije. „Bog ubio Turke!" „Bog ubio!" ozovnuše mu se svi — a čutura stane od jednoga do drugoga obilaziti.

Kad je do Ive došla, nagnù ju ovaj, nu vidiv, da je prazna, reče skoro ljutito: „Već je prazna, šta mi ju dajete! Navrtio sam se ovce, da me već i ledja zabolješe, pa sad ostadoh bez okrepe!"

Čuvši to haram-baša zapovjedi Vuji, da još jednom napuni čuturu. Ovaj se odmah digne i ode uzam čuturu istim putom, kojim su i ona dvojica malo prije išla. Za malo se vrati i on, te dade Ivi čuturu. Ovaj ju nagne baš junački, tako da je došav do trećega opet prazna bila. Ovaj vidivši da je samo još malo u njoj, reče Ivi smiešeć se: „Ivane! tečno znaš peći, al još tečnije piti!" izpije još ono, što je unutra bilo, i stavi praznu čuturu polag sebe.

Jedva ovaj čuturu na tle pustio, kad al eto zašušnę nješto za klisurom. Svi se nehotice mašiše handžarah i obziruć se na sve strane, skočiše kano lavi, pripravni na navalu. Nu na veliko se njihovo čudo dotura iza klisure slab starac i stane pred njih.

„Tko si!" vikne Vujo, kano da je najhrabriji.

„Velika sirota," reče slabim glasom starac.

„Koja ti je nevolja, te u nas pomoći tražiš?" upita haram-baša, metnuv natrag za pojas samokres, što ga je u prvi mah trgnuo bio.

„O golema je," reče starac, gledajuć suznima očima na haram-bašu, kano da milost moli. „Golema je!"

„Ako je u nas pomoći — ja ti ju dajem!"

„Ima dakako; — gdje bi je bilo, ako je u vas nije!"

„Govori!" reče mirno haram-baša.

„Odmah."

Promisliv malo poče: „Težki mi je zulum nanio Aii-paša. Nemogu da ga podnesem. Siromašnu mi je koljebicu zapalio, a jedinca sina zasužnjio; i to sve zato, što mu nemogoh krvava harača platiti. Zagrozio mi se je, da će mi sina posjeći, ako mu za dva dana dvostruka harača nedonesem. Jaoh si meni, ako mi jedinca posieče — a neimam ga čim odkupiti. Haram-bašo, ako je u tebe pomoći, a ti mi pomozi!“

„Ima i hoću!“ reče odvažno haram-baša, a oči mu prelećeše družbu.

„A znaš li, gospodaru, Alipašu?“ upita nješto srčanije starina.

„Ta tko da ga neznade? U onoj mu dolini leži eno dvor, (reče pokazav na široku dolinu) — još bdije — gledjte samo, jošte iz njegova dvora luč odsievkuje.“

„Da, da,“ potvrdi starac. „Sto ti putah hvala na pomoći, Bog će ti naplatiti“ (reče pokazujuć na nebo).

„Na noge, momci!“ vikne sad najednom haram-paša, kano da je grunuo, a jeka se od gore i doline dvaput odbi.

Svi skočiše kano da ih je živa žeravica zapekla, prihvatiše puške i nasuše u nje praha i olova. Kremen pokrije ljuti oganj, i momci već stajahu spremni za put. Još si njekoji razgledaše handžar, bude li dosta britak, a zatim zamukoše, kano da su noćni dusi.

Haram-baša vidiv da su gotovi, segne za šarom, koja je uz pećinu prislonjena bila, — i dok bi dva nabrojio, bijaše već četi na čelu.

„Hrabro, momci, neka Turčin pada!“ reče osbiljno i nješto gnjevno haram-baša, „neštedite praha ni olova, a ti starče, ostaj ovdje dok ti nepredadem sina.“

To izrekav, hitrom nogom krenù niz goricu sa svojimi sokolovi. Za čas eto ti ga već u dolu.

II.

Prostrla se široka dolina, zelena ju je trava obujmila sa svih stranah, bujne lipe stoje kano noćni stražari jedna do druge na sto po prilici koračajah, a u njihovoj sredini bieli se liep gradić, sagradjen po iztočnom ukusu. Noć je crna zastrla gustom sjenom svu dolinu. Svud je grobna tišina. U obližnjem grmu pjeva samo još slavulj tihanu pjesmicu, a visoki mjesec kazuje, da je prošla ponoć. To je dvor Ali-paše. Da tko s druge strane taj gradić pogleda, vidio bi gdje još blieda luč kroz prozor sieva, a na stieni se slika čovjeka stvorila.

Ajdmo, da vidimo tko je.

Ali-paša sjedi na veleliepnom divanu, urešenom zlatnimi čavlići, i čita nješta. Čovjek je visoka stasa, krupna tiela, crne su mu oči svjetle kano dvie danice na jutrnjem nebu, a mali brčići proviruju mu izpod grčkoga nosa. Mirno se zabavlja knjigom; — gleda, promišlja — — a na jednom, kano da mu je dobra misao umom prosjeknula, viknù strašnim glasom: „Mujo!“

Vrata se otvore, a u sobu stupi Mujo, momče od dvadeset godinah, liepa i vitka stasa.

„Kavu, more,“ grune Ali.

Sluga se duboko nakloni i ode brzo. Jedva si okom trenuo, eto ti ga već gdje nosi kavu mrkom si gospodaru.

Ali se digne, srkne kavu i sjedne opet da čita; a Mujo se mirno udalji i nečekajuć na daljnu zapovied.

Medju slugami se povede medjutim živan razgovor o kojekakvih stvarih, pa i o tom, što paša danas tako dugo bdije.

„Misli o dženetu,“ reče jedan.

„Ne,“ reče Mujo „čati koran.“

„Taj će sigurno Muhamedu u krilo,“ reče drugi smiešeć se kano da sprdnju stvara.

„Sigurno, ako on ne — kamo mi?“

„Tebe će zaista šejtan,“ ozovne mu se Mujo ljutit, što se o njegovu gospodaru takov razgovor vodi. „Šutite već, nije sad vala vrieme za šalu — ponoć je — noć je tamna, moglo bi se svašta dogoditi.“

„U tvojoj se glavi uviek koješta vrza,“ reče prvi, ajd šali se i ti jednom s nami.“

„Is — —“

Jošte nebjè Mujo rieči izustio, kad pod prozorom puška pučè.

Paša skoči da vidi, što je, otvori prozor; nu jedva da je glavu pomolio, sjevnû samokres, a on se sruši nazad u sobu.

„Ha, ha, ha!“ pročù se na dvorištu smieh, nalik više na grmljavinu. „Turska se vjera svalila!“

Tek da je paša pao, eto ti Muje već kod njega, da mu pomogne, nu on je bio već pustio dušu. Vidiv Mujo da mu je gospodar izdahnuo, tržè iza pasa samokres, i opali ga kroz prozor medju množinu, kano da kani Aliju osvetiti.

„Zla ti sreća,“ vikne njetko sa dvorišta, i u isti mah puče puška, a Mujo se sav u krvi na svog gospodara svali.

Najednom prestaše puške sievati; a handžari se potegoše iza pásah.

„Na vrata, na vrata!“ vikne haram-baša, i svi učiniše juriš na vrata.

Nu uzalud im trud, vrata su čvrstom gvozdenom mandalom zadjevena. „Amo, sjecite!“ proču se više glasovah. Udarci staše kano kiša padati na vrata, i za malo vremena eto se vrata otvoriše. Kano da su u pakao sunuli; njekoliko pušakah sjevne ljutom vatrom, i od hajdukah svale se dvojica. Vidivši hajduci, da tu nije šale, stanu paliti svoje samokrese i puške.

„Sjeci!“ viče haramb-baš zapovjedajućim glasom. Hajduci i nahajuć, gdje vatra neprestano iz nutra siplje, trgoše ljute handžare i navališe na neprijatelje. Sad se istom porodi krvava sječa; da je brat brata sgledao nebi mu prostio bio: tako bijahu razjareni. Tiha se noć pretvori užasnim danom. Puške dušmanske sipahu vatru kano maleni vatrometi, te činjahu ove grozote

svojim svietlom još groznijimi. Još njekoliko takovih svietiljakah bubne, i mir se zatim opet povrati.

„Je li još koji nevjernik u životu?“ upita krupan glas, kano da je haram-bašin.

„Nije,“ odzovne mu se Vujo, kojemu je krv potokom iz lievog ramena tekla, vežuć si rubcem rànu.

„Koliko vas ima?“ upita isti glas.

„Jedan, dva, tri, četiri, pet! — “ „a gdje je drugih pet?“ upita žalostno haram-baša, koji je medjutim k Vuji došao.

Vujo popoišav malo napred, kano da nješto traži, reče: „Evo još jedan!“

„A gdje su još ostali?“

„Evo leže — —“ odgovori Vujo,

Haram-baša pogledav turobno svoju momčad, reče: „Ajte momci, da potražimo Radoslava!“ (tako se je zvao starčev jedinac).

„Hajdmo,“ ozovne se više glasovah, i preko mrtvih tjelesah podju hajduci, da razvide, gdje je tamnica.

„Stante malko“ reče harambaša i nape uho „čini mi se, da čujem glas.“

„Ovamo — ovamo!“ razliegne se po tišini gluhe noći.

Hajduci se upute onamo, odkud se je vapaj pročuo, i za čas ih eto pred željeznima vratima.

„Pomozite za Boga!“ uzdahne njetko iz nutra, „ja sam Radoslav! —“

„Ali kako da ti pomognemo?“ prekine mu rieč Vujo. „Reci kako se otvara.“

„Pucaj u ključanicu,“ povikne haram-baša, i za malo se ču hitac, a vrata se otvoriše.

„Hvala Bogu,“ reče isti, „hajde s nami, Radoslave, otac te željno čeka.“ Radoslav skoči iz njekakve jame i podje s hajduci.

„Samo da je taj turski izrod pao!“ reče haram-baša izišavša iz grada. — Čuli ste, kako je zatutnjilo, kad se ta neman svalila!“

„Dà!“ odvratiše hajduci.

„Sad već njegdje kod Muhameda sniva,“ reče za čas posprdno jedan hajduk. „A što si ti, Ivane, ciknuo, kad je onaj skòt turski sa prozora opalio?“

„Nije, more šale, evo neimam prsta,“ reče i pokaže hajdukom u krvi ogrezlu ruku.

„Hajdmo žurno, već je zora, da nas nestignu novi —“

„Da, da!“ presieče rieč Vujo, „Radoslavov otac njegdje nas jedva čeka. Nego već smo blizu; eno ako me oko nevara tamo je, Radoslave, otac!“

„O dakako, moj otac,“ progovori Radoslav.

Medjutim su se prikučili starcu, a jedan hajduk od veselja opali svoj samokres u znak pobjede. Na taj znak izadje starac, Radoslavov otac, iza grmlja pred družbu i ogrli najprije haram-bašu, na to izljubi redom hajduke, a sad se istom baci rosnimi cjelovi na sina si Radoslava. Radoslav i otac mu zahvalno gledahu haram-bašu, koji se je divio u srce dirajućemu prizoru

niti je mogao odoliti, da nepusti težku suzu niz lice na zelenu travu. Oni bi se bili rada haram-baši i riečmi zahvalili, ali im toga prepuno srce i suze nedopuštahu.

„Podjite samo s Bogom," reče im haram-baša „i hvalite Bogu, koji nam je u tom težkom poslu pružio svoju pomoćnicu ruku."

„Hvala — ti — od — srca — — !" reče Radoslav pogledav milim okom haram-bašu. Još bi bio štogod rekao — ali se hajduci već prilično bješe otisnuli. —

Sunce se podiže iznad gore, a Radoslav se izgubi, oca si više noseći nego li je sám išao u prostranoj i gustoj šumi. —

Slika titeljske vojničko-krajiške čete.*

Od Mijata Stojanovića.

Brieg ili planina sa svojimi valovitimi prodolci i brežuljci, obkoljen četirima selima, predstavlja se u uglu bačke ravnice, gdje utječe blizu Tisa u Dunav naprama Slankamenu u bregovitom Sriemu, u slici usamljena planinka. Sa iztoka je obgrljen mutnom Tisom, a sa svijuh drugih stranah obkoljen je močvari. Promotrivši ovaj planinak sa svih stranah, rekao bi čovjek prud je ili greda postavša u sladkom morju, o kom se pripovieda, da je njekoć ležalo izmedju karpatskih gorah i alpinskih ogranakah, što se okončaju u Sriemu sa Fruškom gorom kod Slankamena, prije nego je prokopana Demer-kapija i rieka Dunav izlievat se počela u vlašku ravnicu hrleć k crnomu morju.

Tisa utječuća pol ure od Titelja u Dunav obtječe sa iztoka okolicu titeljačke čete, i Titelj leži na desnoj obali te rieke na podnožju spomenutog briega, koji se sa plovećeg Dunavom i Tisom parobroda liepo predstavlja oku; a Titelj i obližnja bačka mjesta obće sa Banatom najudobnije prelazeć preko mosta na brodovi (brodovnikom), što je u Titelju preko Tise. Naspom preko rita ide se uz potočić Begu u Perlez, selo banatsko.

Nad Titeljom od sjevero-zapadne strane pruža se planinska ravnica skoro dvie milje dugačka. U mjesta ondje naseljena ulazi se planinskimi prolomi u Titelj, Lok i Vilovo, a ukrašena je plodnimi njivami oranicami, gdje rodi bjelica pšenica i drugo žito. Sve gledajuć sa glavicah onih brežuljakah predstavlja se oku kao velik vrt. Cieli taj planinak obkoljen je i osiguran močvarimi i ritinami, i samo kod sela Vilova i Mošorina ulazi se u onu naravnu tvrdjavu nasipi. Sa sjeverne strane toga planinka prostire se ravnica,

* Sgodno bi bilo, kad bi od svake naše krajiške pukovnije imali ovakove zemljopisno-povjestne crtice; ali većim obzirom na njihove sgode i nesgode, od kako su poodtrzane od svoje matere domovine. Poznato nam je, da svaka pukovnija od svog postanja točno bilježi svoje dogadjaje, pa da nije težko ni doći do tih bilježakah, ako ih tko za književnost rabiti želi; nebi li se dakle našlo rodoljubivih dušah, koje bi nam bar izvadke priobćile od tih pukovnijskih poviestih? (Ur.)

u kojoj leži deset ubavih selah titeljačke čete. Drumovi iz štopskog mjesta, Titelja u ostala sela ukrašeni su drvoredi, kojimi je ciela ona ravnica ukrašena. Po ritinah raste trska i legu se razne ptice. Uz ritine po brežuljcih šume su hrastove. Sva je okolica krasna i romantična.

Pogledavši sa vrhunca titeljačkog briega njekoliko stotinah stopah visine nad obližnjima riekama Dunavom i Tisom, vidi se na iztoku banatska ravnica, po kojoj je viditi mnoge zvonike rasijanih po ravnici selah. S desne strane od juga Dunav, u daljini Biograd, tvrdja, i glavica Avale sršeća izmedju ostalih glavicah srbskih planinah u kneževini. Bacivši oko k zapadu, opet Dunav grleći ogranke kršne Fruške gore. Vide se sa titeljačkog briega sve glavice planinske od Zemuna do Petrovaradina.

Od sela Mošorina ležećeg na sjeveru pregledat se može cielo zemljište titeljske čete i obližnji provincijal.

Titeljački brieg sačinjava od Titelja do Mošorina ugal uz Tisu, najprije izpravno se pruža, pak onda na lievo se ugiba. K Tisi prolazi se prolomnimi stazami. Od mošorinskog ugla do pogleda na Sentivan od prilike pol milje vijugu se brieg, s koga se ide kroz dva proloma kolnicima u Mošorin, a pješke brieg je svuda pristupan. Od ovog ugla pruža se brieg k Vilovu skoro pol milje, i s one strane pristupan je samo za pješake. Od Vilova do titeljskog obronka dužina je briega milju i pol, i na tom prostoru ima više surdukah za kolnik (put), a na strani u ritu leži seoce Lok. Od Titelja do Mošorina obtječe Tisa brieg, a obseg cieloga briega iznosi od prilike 4—5 milj. Brieg je taj jako branilo proti svakoj dušmanskoj navali u ratu, kao što se je zasvjedočilo u buni god. 1848—1849. Buntovnička vojska nemogaše prodrieti do Titelja. Titeljski brieg zaklonjen je i zaštićen Tisom sa banatske strane, a sa ostalih stranah ritinami i močvari i dvama nasipima kod Vilova i Mošorina, na koje u spomenutoj buni udarahu i navaljivahu dušmani višeput, ali bez uspjeha. Brieg titeljski bijaše u onom groznom ratu jaka tvrdjava, koju neprijateljska sila nemogaše zauzeti. Sela titeljske čete ležeća po ravnici bačkoj okolo briega sva planuše vatrom i bijahu opustošena, ali brieg osta nezauzet, Titelj spašen.

Šta znamo iz povjestnice o titeljskom briegu i ondje na briegu nalazećoj se razvalini? Povjestničari Müller i Becher spominju sliedeće. Za dobe prije selenja narodah nezna se šta je i kako bilo. Povjestnica tek spominje Panonce, kao najstarije stanovnike onog predjela. Huni ostavivši svoje pustare oko Urala i Altaja 374 g. poslje Isusa, prešli su Don i Volgu, združili se s drugimi skitalicami, navalili na plemena živeća izmedju Volge, kaspičkog jezera, Dona i Dnjepra, od kojih se mnoga s njimi sdružiše, pak navaljivahu na susjedne narode.

Huni navališe pod svojim vodjom Atilom na ove narode, ciela se Evropa zadrhta i sgrozi na divjačinom i okrutničtvom Hunah. Iztočni Goti živeći s Gini i Slavjani na iztočnom morju, oko Visle i Odre, davahu odpor hunskoj sili. Uz to ipak provališe Huni u Ugarsku, nastaniše se oko Tokaja, i odonud

uznemirivahu Evropu na sve strane napadajuć i plieneć Njemačku i Italiju. Godine 489 po Isukrstu skršiše silu hunsku Goti i Gepidi, a njihovu moć slomiše opet Longobardi, i god. 526. provališe iz Azije Avari. God. 555. prodrieše k Dunavu, i nastaniše se u Daciji (sadašnjem Erdelju), a g. 582. provališe u Panoniju, osvojiše Dalmaciju, i raširiše svoju vlast odonud do Ensa potoka, do Bavarske medje. Hrvati su u Dalmaciji pobiedili Avare, a pod Dragutinom (Karlom) velikim potuče ih bavarski herceg Tasilo 796. i progna do potoka Raba.

Avari su morali opustošene zemlje do utoka Tise i Save predati franačkim markgrofom i biskupom. Do vremena rimskog cara Augusta 98. god. s velikom mukom držane zemlje pod rimskom vlasti bijahu: Dacija (Moldavija i Erdelj) i Ugarska. Na jugu ležeće zemlje Tracija, Macedonija, Grčka, Ilirija, Italija, Španija. bijahu glavne pokrajine srednje Evrope rimskog carstva. Za dobe cara Trajana bojahu se rimski državnici, da bi naškodit mogli njihovoj vlasti sjeverni narodi, ali nesložni budući nemogahu ništa nahuditi rimskoj sili. Prvi je pokušaj učinjen 162. god. po Isusu. Alemani navališe na retičku zemlju, s iztoka nahrupi Markomir na Panoniju i Norikum. Goti navališe na rimsko carstvo, Rihomir osvoji Rim; Vandali i Alani zadadoše jad rimskoj državi. Herman, sin njekog njemačkog kneza, odgojen u dvoru rim. cara Augusta, izbavi njemačku od rimskog jarma. God. 476. priznade Rim vladu carigradsku. Pokle su Arapi južne, a Normani sjeverne medje evropejske opustošili, navali u sredinu narod azijatski, s Dona i Volge dolazeći Magjari, koje su god. 687. Pečenezi prognali odande, usliše se god. 822. oko Tise i Moldavije, nastaniše se na Granu i Volgu. Kralj Arnulf pozivaše ih u pomoć protiva Slavjanom, i pod Arpadom dodjoše do medje Moravske. S dvijuh stranah napalo se na veliku državu moravsku, i ova se razpade na tri države: česku, poljsku i ugarsku, i god. 894. postade ugarska država. Herceg Geiza pokuša svoj divlji narod ukrotiti, sin mu Stjepan zavede vjeru kršćansku, postade kraljem i god. 1000 razdieli zemlju ugarsku na županije, namjesti palatina, i arpadsko koljeno vladaše u Ugarskoj do godine 1301. U četrnajestom vieku vladahu izbirani kralji iz raznih plemenah u Ugarskoj, a 16. stoljeća pripade kruna sv. Stjepana habsburgskom koljenu, domu austrijanskomu.

Od god. 1382. počeše Turci navaljivati na medje ugarske države, a u samoj njoj trajaše neprestano borba stranakah. Medju Turci, narodom tumarajućim oko kaspičkoga morja, pojavi se hrabren muž, Osman. Za vremena Orkana podvrgoše si Osmanlije skoro cielu malu Aziju, Traciju i Macedoniju opustošiše domalo. Turci osvojiše god. 1360. Drinopolje, ključ Bulgarije i Serbije i ondje se ugnjezdiše, i odande raširi im se vlast sve dalje. Murat osvoji grčko Filipopolje, svlada rotoborne Bulgare i Srbe. Srbski mladi junak, Miloš Obilić razpori i ubi Murata na Kosovu. Na Turke ustadoše Ugri, Njemci i Francezi, ali Turci nadmogoše. Turska se sila potrese iztočnom bunom, i sinovi Bajazitovi i nevjera Musa pomože oslabit ju. Selim sultan podvrže si

Moldaviju i kod Muhača podpomagaše erdeljskog vojvodu Zapolju protiva Austriji, te osvoji polovicu Ugarske. Na potoku Rabu bijaše potučena turska vojska, i otomanska porta prisiljena da sklopi tamišgradski mir. Godina 1529. potuče kralj Ivan Sobieski Turke pod Bečem sa svojom i njemačkom vojskom. Dne 14. rujna 1683. potuče princ Eugenio Turke na Tisi kod Sente do noge, i po tom sklopi se Karlovački mir god. 1699. i ustanovi sadašnja vojnička Krajina kao bedem protiva turskim navalam. Ugarska stenjaše 160 godinah pod turskim jarmom. Naš je narod prolio najviše krvi, dok je slomljena turska sila, i od stoljećah straži stražu na kordunu i čuva državu od barbarske turske sile i od kuge.

Titeljački brieg posjetio sam, i vidio nalazeću se na njemu razvalinu. Kako se pripovieda, Rimljani su ondje imali svoju tvrdjavu. Franački Markgrofi po Mülleru preobratili su ju u prepoštiju. Turci su ju opustošili i ognjem sapalili god. 1526., kad su porušili i slankamenjačku tvrdjavu, grad srbskih despotah Brankovićah i mnoge druge tvrdjavice, kao što je bila karlovačka, u Iloku grad Ujlakov, šarengradska tvrdjava i druge na Dunavu.

Da je titeljska prepoštija obstojala 1138. god. svedoče crkveni zapisnici, gdje se spominje prepoštija titeljska svete mudrosti, njekoč kolegialni kapitulum, u kom bijaše kanonik Laurentius, pridvorni kapelan Bele II. kralja ugarskog. Ta propstija obstojaše još u 15. vieku, što svjedoči zapovied ugarskog sabora od god. 1498. kojom bijaše naredjeno, da bački kapitulum i titeljska prepoštija dati imadu u kraljevsku vojsku 50 konjanikah. Okolica sadašnje titeljske vojničke čete pripadaše bačkoj županiji do god. 1764., a tad je odciepljena od provincijala i ustanovljena šajkaška četa, koja imadjaše služiti caru kao pešačka vojska, kao pioneri, pantoneri, mostari, šajkaši, brodari, a poslje i kao kongrevski raketaši. Tako trajaše to do god. 1848. i 1849. Sad služe šajkaši kao pješaci pod imenom titeljske pješačke čete. Od kako je zavedena šajkaška četa god. 1764. bijahu njezini zapoviednici: 1. pukovnik Stanisavljević, puk. Nakrt, puk. Redange, puk. Pemler. Stanisavljević drugi, puk. Maidić, puk. Živković, puk. Janković, puk. Appel, puk. Beller, u buni podkup. Bunčić, podkup. Weimann, podkup. Puchmann, podkup. Paić, podkup. Hannig, podkup. Kotzi.

U titeljskom prije šajkaškom bataljonu sliedeća su sela: Titelj, štopsko mjesto, Čurug, Gardinovci, Gjurgjevo, Gospodinci, Žablje (Josefsdorf), Kač, Kovil (gornji), Kovil (dolnji), Lok, Mošorin, Nadalj, Sentivan, Vilovo. Prostor titeljskog bataliuna iznosi po Demianu 15½□ miljah sa nješto preko 15.000 stanovnikah.

Šajkaška četa odlikovaše se u ratu francezkom i bavarskom kod Gjura, Komorana i Grana na svojimi šajkami, i to njih tri satnije. Carica Maria Terezija zapovjedi god. 1763. ustanoviti šajkašku četu, i dojduće godine izvrši se taj nalog.*

* Hauer I. po Hietzingeru Statistik der Militärgrenze, strana 33.

Narod titeljske čete vjerom su ponajviše sliedbenici iztočne crkve, a ima i katolikah i nješto protestantah. Po narodnosti ponajviše je ondje Srbaljah, manje Hrvatah i Slavonacah, njekoliko Slovakah, a u Titelju, Žablju i još u njekih selih ima malo Magjarah.

U Titelju je c. kr. glavna učionica s 4 razreda za dječake, c. kr. ženska učionica s 3 razreda za djevojčice i srbska narodna učionica mješovita sa tri razreda, i c. kr. matematička škola za vojničke odgojenike (Regiments-Schule, Bataillons-Schule). U Žablju c. kr. trivialna škola sa 3 razreda i skoro u svakom selu po jedna narodna početna škola srbska, koje nadzira osebni ravnatelj srbskih narodnih učionah, koji i u petrovaradinskom puku.

O krasnom.

III. Nauk krasnoga.

Čini se, da se krasno dieli na tjelesno i duhovno; ali ipak je samo jedna krasota, t. j. duhovna, buduć da naziranje krasnoga samo u duhu biva. Nu ako se baš hoće dieliti, to se konkretno krasno stavlja prema abstraktnomu (idealnomu).

U estetiki se govori o krasnom u obće; ona obuzima sav sviet, sve pojave, i pokazuje, što je na njih krasna. Ona rasvietljava viečnim vestalskim ognjem uzorah (idealah) svu prirodu, sve umjetnosti.

Poviest umjetnostih ima pokazati, šta je već sve pokušavano i postignuto u nauku o krasnom, kako je u koje doba razno shvaćana na ukus djelovala kao abstrakcija zakonah umjetnosti, n. p. kod Aristotela; kao razsudba naše sposobnosti, da možemo krasno iz sebe (a priori) spoznati, n. p. kod Kanta; kao nauk izkustveni (a posteriori), n. p. kod Šlegel-a, Batteux-a itd. Napokon kako je nauk o krasnom malo po malo postao znanošću, i koje je pozitivne posljedke imalo često jako razno umno iztraživanje i ustanovljivanje načelah. Ovdje se ima još napomenuti, da je krasoslovje (nauk o krasnom), neobhodno potrebnim znanjem postalo za svakoga, tko pravo naobraženim želi biti; te da ta znanost jednako i duh i srce oplemenjuje i uzdiže.

IV. Izvor krasnoga.

Krivo bi bilo, kad bi se tvrdilo, da je nemoguća znanost o ukusu, za to, što se dovedeć spoznanje krasnoga iz čustva, — koje se uzgojem i izkustvom obrazuje, te slobodno spoznanje a priori izključuje, što se — velim — zato nemogaše drugoga stanovišta pronaći, do pouke pozitivnimi čini, empirijom (izkustvo), kojom se lako prevariti možemo. Čustvo, koje je prema osjećanju, kao umnost (genie) prema nagonu, neda se ni pomisliti bez slobodne duševne djelatnosti, i one neodvisne samosviesti, štono je u čovjeku životvornim i gospodujućim načelom; i njegova naobraživost nenijeći nimalo njegove

slobode, isto tako kao što nenijeći ni slobode duha, koji se takodjer naobraziti mora, a ipak se slobodnim nazivlje.

Da se do njekoga stupnja i nesviestno onoga laćamo, što je izvrstno, po čem se umnost pokazuje, to nam jasno i neoprovrzivo dokazuje, da je u nas njeka moć, koja nas usposobljava, da a priori krasno spoznati, te to spoznanje kako u djelih tako i u prosudjenju, u umjetnosti kao i u rasudbi (kritici) subjektivno i objektivno djelotvornim učiniti možemo.

Čisto, slobodno spoznanje krasnoga živa je istina; dakle znanost o okusu moguća.

Nu kako se zove izvor, iz kojega spoznanje krasnoga izvire?

Taj je izvor čustvo.

Nu čustvo valja da se razlikuje od osjećanja.

Osjećanje je neposredan učinak osjećalah; čustvo je prosudjeno osjećanje. Kad se osjećanje uporabi na pojave, onda postaje domišljenost, koja kao spominjanje ili pametovanje onoga, što je osjećano, i životinjam pripada, jerbo i one sanjaju; čustvo pako spojeno sa spominjanjem i duhom postaje uobraženošću ili fantazijom.

Fantazija je grčka rieč, i znači dar uobražavanja. Ona je iz saveza duha i čustva proizlazeća sposobnost naziranja, da se po nazrenju iz sebe slobodno nješta tvori, iz onog što jest novoga štogod stvara, samostalna i od sama sebe nezavisna štogod proizvodi, ili jednom riečju u predmetu živi.

Veća strana ljudih pokazuje samo domišljenosti, naime sposobnosti, da si već doživljeno i poznato opet pred oči duševne stavlja; dočim samo uobraženošću ili fantazijom obdareni nješta nova vide i slobodno iz sebe tvore.

Čovjek uobraženošću obdaren vidi u svih pojavih naravi znakove božanstva, utolovljenu vječnu pomisao u vremenitom obliku, očitovanje volje nedosežnoga u dosežnom; njemu se ništa nepokazuje kao ulomina, nego mu je svako biće cjelovit dio svemira.

Uobraženošću se uzorava (idealizuje) biće, jer samo ona spaja pojavljeno (utjelovljenu pomisao) sa oduviek obstajavšim (promisao), i pokazuje nam odnošaje izmedju stvora i stvoritelja tako brzo i sigurno, da se skoro uzeti može, da je uobraženost u svojoj najčišćoj i slobodnoj tvornosti, ako i ne baš bogoštovjem (religiom) samim, ali je zaista istoga uzvišenoga izvora i uzhićena provodilka pobožnošću i promatranjem božanstva zanešenog srca. Kad bi se to dokazati imalo, to bi spomenuo na onaj prekasni način, kojim je Isukrst svoje vječne istine simbolički, dakle uobraženošću i za uobraženost predavao, ili na psalme Davidove, ili napokon na to, kako je i pjesničtvo izvorno nabožnim bilo, pa je i sada u svom najčišćem očitovanju; kao što nam to svjedoče uzvišena pjesnička djela i umjetnine Dante-a, Tasso-a, Miltona, Klopstok-a, Chateaubriand-a, Lamartine-a, Gundulića, Palmotića, Gjorgjića, zatim Michel Angela, Rafaela, Palladio-a, Klovija itd.

V. Odnošaj uobraženosti prama krasnomu.

Kad svi pojavi na uobraženost tako djeluju, da ju na iztraživanje, tumačenje i poredjivanje nukaju, kakov učinak proizvodi onda opet krasno na samu uobraženost? —

Krasno čini uobraženost slobodnom t. j. nesamo da ju neprieči u njezinu poletu, nego ju upravo nosi od samoga predmeta k njegovu praizvoru, od stvora k stvoritelju, od onog što je dano k uzoru.

U tom oslobodjenju uobraženosti, u tom posve prostom gibanju iz ovog svieta u onaj drugi, od obličenoga do uzornoga sastoji se udovoljenje naše neizmierne težnje za blaženstvom; a počem se u tom biće krasnoga sastoji, to nazivljemo posve pravo neliepim ili grdim sve, čim se uobraženost u njezinu djelovanju prieči.

Slušajući n. p. liepu glasbu raširi uobraženost svoja krila, te se uzdiže na glasovih u krajeve slutnjah, da si odanle dobavi znamenovaje, i jezik za neizrecivo; razmatrajući krasnu sliku, nadoknadjuje odmah oslobodjena uobraženost, što je umjetnik duhu i čustvu gledaoca pripustio; čitajući krasnu pjesmu gradi si uobraženost iz njezine pomisli cieli sviet, i napučuje ga starovi idealne istinitosti; opazivši suzu ganuća, tuge, veselja ili pokajanja u očijuh plemenitoga čovjeka, uobraženost si tomu odmah mučke pridomisli elegiju ili himnu na vječnoga.

Tako djeluje krasno na uobraženost. Ona se može, buduć je savezom duha i čustva postala, kao i ovo dvoje, uzgajati, obrazovati i oplemenjivati.

Uobraženost je u prvom svom začetku samo primajuća. Ona je tada još trpna (passivna) i prima krasno više kano slutnju nego li spoznanje, budući još posve nesposobna, da ju iz sebe same razvija i obrazuje.

Na drugom stupnju postaje duševnim darom (talentom). Ali i sad nedjeluje još neodvisno, nego samo ponaša i drži se ugledah.

Savršenost se nalazi tek na trećem, najvišem stupnju pred hranom prekrasnoga, u umnosti (Genie).

Perzijske bajke.

VI. Plemić i zmija.

Kad je jednoč plemić njeki u lovu bio, dodje k njemu prestrašena jedna: zmija i reče: „Ah, gospodine, dajte mi, da se gdje sakrijem!“ Plemić ju zapita „Što si tako prestrašena?“ Ona mu odvrati: „Neprijatelj me moj goni batinom, i hoće da me ubije.“

Plemić se sažali zmiji i uzme ju u svoj rukav, gdje se je skrila. Na skoro dodje njetko tamo s batinom i reče: „Crna mi je jedna zmija pobjegla, i ovuda je odletila. Je li ju tko vidio?“ Plemić mu odgovori: „Nije nitko.“ Čovjek s batinom u ruci pogleda okolo, i nenašav je, ode svojim putem. —

Plemić rekne sada zmiji: »Neprijatelj je tvoj odišao; ajde svojim putem.“ Zmija reče; „Ja hoću da tebe sad ugrizem i umorim, a onda ću ići; zar ti neznaš, da sam ja tvoj neprijatelj? Ti si bio veliki budala, što si mi vjerovao i smilovao mi se, te me primio u svoj rukav.« Plemić rekne zmiji: „Ja sam tebi dobro učinio, zašto da mi to zlim vratiš?“ Zmija odvrati: Mudraci rekoše: »nije pravo, da se svakomu dobro čini.“

Plemić se je uplašio i kajaše se, što je to uradio; pa mišljaše u sebi „Kojim načinom da se sad izbavim te pogibeli, i kako da ju iz rukava iztresem?« On se brzo dosjeti i reče zmiji: „Evo još jedna zmija, mi ćemo sada njoj tu stvar razložiti, pa ako ona to odobri, a ti onda čini, što si naumjela?“ Zmija se na to obazre, da tu drugu zmiju vidi, a plemić upotrebi taj hip, te udari zmiju kamenom po glavi, i ubije ju.

Zahvala.

Od J. J.

Istom zora rujna granù,
Istom božji dan se javi,
Već mi kitu izabranu
Od ljubicah daste plavi'.

Viek sam rado mirišao
To proljetno cvieće râno,
Još milije milovao
Od iskrena srca dano.

To će cvieće uvenuti,
Izgubit će milje svoje,
Ali nigda usahnuti
Neće čustva duše moje.

Kô ljubica štono plava
Miloduhom nas zanaša,
Tako nek i kriepost prava
Razpiruje srca vaša.

Kô ljubica uviek smierni,
Kô ljubica uviek mili,
Uviek hrabri, uviek vjerni
Domovini svojoj bili! —

Sitnice.

— Zagreb. U zadnjem broju spomenuti „Gospojinski odbor« za priredjenje lutrije od raznih ženskih rukotvorinah na korist učit. Zadruge poprimio se je svoga posla tolikom odlučnošću, pa već i tolikim uspjehom, da je svaku našu nadu daleko nadkrilio. Pojedine gospodje odbora upravo se nadtječu, koja će više učiniti; te je dosad u jedinom Zagrebu mal ne 300 predmetah stranom najavljeno, stranom i sabrano, pa već i do 30 serijah srećakah razpačano. Mi upravo neznamo, kojoj od njih da više zahvalni budemo; nu ipak nemožemo mimoići, da nenapomenemo osobito izvanrednu revnost i neumorni trud presvjetle gospodje Kornelije Kukuljevićeve, predsjednice, koja sama osobno u naših boljarskih krugovih s najboljim uspjehom u prilog Zadruge djeluje, i njezinu rodoljubivomu nastojanju imamo se naročito zahvaliti, da će skoro sve naše boljarske obitelji kod lutrije znatnijimi darovi udioničtvovati Ovo plemenito djelovanje doglašujemo osobito našemu pučkomu učiteljstvu, neka bi se sa zahvalnim priznanjem i ljubeznim štovanjem spominjalo ove plemenite dobočiniteljice svoga stališa. Nu nesamo da gospojinski odbor ovdje u Zagrebu tako divno djeluje, nego on je i po cieloj trojednoj kraljevini pozvao najodličnije gospodje, da u svakom povećem mjestu u ovu svrhu osnuju pododbore, te čujemo već o njekih, da s liepim uspjehom u svom krugu djeluju, o čem ćemo drugiput opet progovoriti. Tako je dakle

već po onom, što je dosad učinjeno, uspjeh lutrije osiguran, i mi preporučujemo samo vanjskim članovom zadruge, a osobito pouzdanikom, da bi i oni u svem gospojinskim pododborom na ruku išli, te i inače neka bi svaki u svom krugu što više promicao interese ovoga družtva. A uz ovo spominjemo još s ponosom, da je ovomu družtvu u najnovije vrieme upravo riedko gdje drugdje obično odlikovanje u dio zapalo, počem su ga najveći dostojanstvenici našega naroda udostojali stranom svoje podpore, stranom su njegovimi utemeljiteljnimi članovi postali. Tako je uzoriti gosp. kardinal Juraj Haulik družtvu velikodušno poslao 200 stot., presvjetla grofica Sermažica 100 stot.; a kao utemeljit. članovi pristupiše preuzv. gosp. bar. Josip Šokčević, ban trojedne kraljevine; preuzvišeni gosp. bar. Metel Ožegović, državni savjetnik; i presvjet. gosp. Ivan Kukuljević, veliki župan. Ovo nam doista pruža dovoljno jamstva, da ovomu družtvu liepa i sretna budućnost predstoji! —

— Književnost. (Poziv na predplatu.) Naši učenici pjevaju mnogo školskih u 1. i 2. slovničkoj čitanci nalazećih se pjesamah. Broj je njih preko 22 i to samo onih, kojih se napjevi nalaze u „Uporavniku". — Da učenici sve te pjesme zajedno imaju, iste kod pjevanja po knjigah tražiti netrebaju i tim knjige nederu, sabrao sam sve te pjesme ujedno.

Nadalje iz izkustva dobro znajuć, da naša omladina takodjer vrlo rado krasnoslovi, sabrao sam u tu svrhu još i drugih do 20 pjesamah nabožnog, moralnog, epičkog i poučnog sadržaja, koje ću zajedno sa školskimi pjesmami pod naslovom „Mala pjesmarica i besjedovnik" dati tiskati. Buduć mi moje okolnosti nedopuštaju, da se na brzu ruku u taj posao upustim, uljudno pozivljem svoje sudrugove na naručbinu pomenute knjižice, koja će vezana 10 novč. stajati i obećavam ovim, da ću učiteljskoj Zadruzi u Zagrebu 25 stot. od čista dobitka pokloniti. Naručbine neka se izvole priposlati u plaćenih listovih do svršetka o. m. na mene s označenjem zadnje pošte. — U Vojniću, kod Karlovca koncem ožujka 1866.

A. Lisac, učitelj

(Preporučujemo kako ovaj tako i u zadnjem broju ovoga lista priobćeni poziv na predplatu od g. A. Lisca svim našim pučkim učiteljem, jedno što bi se obima ovima knjigama sbiljam vrlo koristiti mogli, a drugo da svoga sudruga podpomognu i obodre, da i na dalje posvećuje svoje duševne sile našoj još pustoj pedagogičkoj književnosti. Naročito pako molimo pouzdanike učit. Zadruge, da svaki u svom kotaru što više sakupi predbrojnikah, pa ih štov. gosp. piscu dostavi.)

— Od nove godine počeo je još jedan list za našu omladinu izlaziti, i to u Somboru pod imenom „Prijatelj srbske mladeži" pod uredničtvom vrlog i poznatog profesora tamošnje preparandije g. Nikole Vukićevića. List izilazi jedanput svakog mjeseca na cielom velikom arku u osmini, a ciena mu je godišnja samo 1 st. 20 nov. Mislio bi čovjek, da će ovako jevtin list imati Bog zna koliko predplatnikah, a kad tamo, uredničtvo se tuži, da ih je samo 47, dakle mu je još gorje, nego li nam. To je sbiljam prikor i sramota, da se tako malo haje za prosvjetu naše omladine; a nije bre dično ni po našu omladinu, da njoj namienjen list tako slabo odziva kod nje nalazi! Mi bi to osobito priporučili mnogoj onoj gospodi, koja tako rado smutnju i kavgu zameću radi imenah, neka bi tu pomogli, neka bi tu svoje rodoljubje pokazali, bit će im to zaista puno ljepša i slavnija zadušbina, nego li je ona, koju si sagradiše dosadanjimi svojimi smutnjami i sablaznami. Ako bo se tu nepomogne, ostat će bre naš narod i nadalje uz sve njihove radamontade raja drugih prosvećenih narodah, i neće nam pomoći niti púko slavno ime srbsko, niti púko slavno ime hrvatsko; toga nas izbaviti može samo osbiljan rád na polju stvarnoga i duševnoga napredka narodnjega. (Hic Rhodus, hic saltus!) —

— Klasje z domačega polja. „Zbirka najboljih del slovenskih pisateljev z dodanimi kritičnim uvodi, življenjepisnimi črticami in kamenotiskanimi podobami. Nabrala in izdala J. Jurčič in J. Stritar. Ciena 1. snopiću 25 nov. Ta dva vrla Slovenca pozivlju na predplatu djela, kojemu gore naslov priobćismo, i koje će upravo biti na ponos našoj dragoj braći slovenskoj i njihovoj književnosti. Prvi svezčić sadržavati će životopis Preširnov, njegovu sliku, uvodni članak o Preširnovih pjesamah i jedan dio njegove poezije. Sliedeća dva svezka sadržavat će sve ostale pjesmotvore toga najslavnijega pjesnika slovenskoga. U daljnih svezcih priobćivat će se životopisi, slike raznih pisacah slovenskih i kritična ocjena njihovih proizvodah, što tiskanih, što netiskanih. Zatim izabrana djela: Levstika, Jenka, Vodnika, Koseskoga, Cegnara, Erjavca, Slomšeka, Terstenjaka, Tomana, Valjevca, Vilhara i drugih.— Mi čestitamo našoj braći na ovom krasnom poduzeću, pa se nadamo pouzdano, da će i Hrvati po mogućnosti nastojati, da mnogobrojnim učestvovanjem pomognu izdavateljem, i da se ovako pobliže upoznadu s najljepšimi proizvodi slovenske književnosti.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot.. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 16. 15. svibnja 1866. **Teč. II.**

Dan.

Od dr. Stjepana Iliaševića.

Crna noć krili pokriva zemljicu tužnu,
Sve mukom muči u sladkom sanka naramku,
Sokoli samo pište na biedne koljenu Majke.
Ali tiháno prvom u svjetlu nebo zarudi, —
I jadnim slavulj naviesti radosti dana.
Postala noć crna u svome miru nemirna,
Sama se bolna tješi: tà to je tlapnja izprazna,
Nije moguće mojim da carstvom svietlo pokrene,
Ono bo čvrsto drži u zaptu duhove silne,
Štono se smjelo miču put zlatnog svietlosti hrama.
U taj čas mjesec pristupi k njojzi i rekne:
Gospodjo! što vidjeh, nemogu da ti nejavim:
Ja tajnom stazom do rajskog dvora vratašcah,
Zibka umiljno huči, sva alem obložena kámi,
U njoj Dan spava pod tankog zavjesa sjenom,
Kraj njeg Zora sjedeć tiháno si razpliće pramen,
Te mu i njih blagim pjesme pospješuje zvukom,
Svoj da mu mir prija u sladkoj razbludi sanka,
Jošte za tren koji, — gle Dana svome u slavlju
Šuti noć tmasta tim crnim ranjena glasom,
Šuti, al štrepi, pa dozivlje Večernicu zviezdu:
Čù li me o vierna najljepša glasnice moja!
Hodi de svom čašću do nebeskog dvora vratašcah,
Naći ćeš: — čedo leži; — iz okola saznati gledaj,
Nije li željno mojeg sred carstva baciti iskru.
Magnu, a ona namah ko na krilih lakih vjetarah
Odleti te jadnoj nenadane donese glase:
Carice! čim stupih u divno mjesto poslanja,
Žalostna šta vidim? Tu zibka i Zora, — dapače
Slušam — sve muči, — nu znalično Zora djevojče
Vid'lo bi, gdje sniva liep sanak usnulo zlato,
Ali se ljuto žaca dodirnuti kopreni ruba,
Kamo li sjaj — zibke svetu oskvrnuti tajnost.
Šta će sirota jednoj u borbi sama sa sobom,
Ustane, podje, smisli se, okrene, sjedne, zaštrepi,

Trgne se — i kradom u tajnu smierno zaviri.
Kad tamo, tu sankom pobiedjeno čedo u žaru.
Al hude sreće što ju snadje, jerbo se lecnuv
Prospe mu sried licah čar — cjelove svoje, — a ona
Planu kó živa dahom razdražena žera. —
Al što će sad težkoj u zabuni jadna? u hitnji
Trne ih da budi, budi da trne — i plane. —
Nut divnog sladja! tu rajski dvorovi bukte,
Tu 'zrakom lete razmažene varnice zlatne,
Pa licem zemlje bludeći stanak si grade.
U tom Dan skoči iz drage pokoja slasti,
Brzo se žezla lati, te u bielom nakitu sine. —
Kako ga u slavlju žarko gledaše sunašce!
A čim smotri u njem uzkrisene čare ljepote,
Triput nebu na svom uzhićeno plesnu i namah
Skide svoj zlatni, pa na glavu mu stavi vijenac. —
Dosta je, što rekoh, o carice više netraži.
Ali će noć tmasta već gotovo tronula duhom:
Tajiti ništa nemoj, govori, spremna sam na sve.
Na to njoj tugom poplesana zviezda odvrati:
Od mene ti tražiš neizkazanu bolu da kažem,
Neka ti bude i taj o mojoj vjernosti dokaz:
Gospodjo, tvog — carstva nema. — To reče, a nocca
Vrisnu od jada velog, pa u skrajnom svome sdvojenju
Baci se u morskih nezasitno ždrielo dubljinah.
Veseo Dan žezlom sa zlatna prestola mahne,
Eto predanj Majke, štono porodi sokole dične,
Brze na let smjeli, kó mlada u odorah pirnih
Stidan stere korak, ne sitnim sjajna biserjem,
Već miljem duše, čistom razvedrena sviesti.
Pa mu se i klanja, ko što njegovo ide gospodstvo.
Pasu oči po njoj zatravljeni sinovi vierni,
Ter joj svom slašću rub sjajno opravi ljube.
Ona im pako veli: O sinci tugu na stranu,
Evo smo jadni mnoge težke projecali noći,
Gledite vrh glave, koja je svjetla milina!
Ako si koj' ćuti neodoljivu žedju za sjajem,
Neka se diže namah, te prhne u vise visinah,
Tamo je slast slastih i svieh nas okrepa divna!
Proniče i pali ta rieč kó iskra munjevna,
Spremni na put »na put!« svikolici sokoli viknu.
Al da im žest dobe nezanese mladjana duha,
Majka im snagu kuša, a poslije pokusa srećnog,
Kada je svim višnju odozgor zazvala pomoć,
Srce im digne u vis pojačena krila, a oni
Svjestno i smjelo brodeć neizmjernom svjetla pučinom,
Željna za trena spaze, gdje im pokraj izvora sjaja,
Potiháno bukti u zlatnom plamenu oltar.
Tude se mirno spuste i svjetlom liepo razblaže.
Malo zatim pogled sterući lievo i desno.
Blaženu braću smotre u divnom svjetlosti slavlju,
Krenu, k njoj stupe, a ona ih ljubezno primi,

Veseli kolu u tom iza glasa „pobjeda!“ kliknu,
I zlatnim viencem okrunjeni k Majci se vrate.
Draga Majko! plivaš u moru radosti sladke,
Svoje bo čedo gledaš žarkim ovjenčano sjajem,
Ono se svom biću sred tvoga krila veseli,
Za te misli, ćuti i s tobom samo je sretno;
Bez tebe pako mila sva njegva bi propala radost,
Štono ju bje sladka u životu gojila ljubav.
Al u svom gnjevu kob huda nigda nespava.
Hrupi crn oblak, po obzoru krila raztegne,
Traci sunašca klonu a blago nebo se snuždi,
Sokole napane strah — i nenadana nastane tama.
Kó što je svim liepo na licu cvalo veselje,
Tako je sad žalost svakim pokrenula srcem.
Kamo će majka, — gleda u vječne stanove pravde,
Uzdahne i gorkoj u pečali usta razveže:
Što si mi o žarko nad glavom klonulo sunce,
Smiri se, kreni okom niz tužne čadore svete,
Te blagi pogled svoj spusti na me sirotu.
Liepo mi sestre čuju, gdje im jezika slasti romone,
A ja nujna slušam, gdje mi gorko sokoli pište.
Liepo mi sestre sjede na divanu ovjenčane sjajem,
A ja bolna vehnem u čami suze roneći.
Liepo mi sestre kupe oko sebe raztrkanu djecu,
A ja tužna gledam, gdje mi moga čeda nedadu.
Težko li to muči, — muči me pako nada sve:
Liepo si sestre snuju krasne budućnosti osnov,
A ja biedna slušam, gdje mi žića časove broje.
Dà grozne tame gdje pravica vapije s pravdom. —
Sunce! maši se za lukom, de se maši za lukom,
Ter daždom žarkog trakovlja daždi u tamu.
Al čekaj! — kad dodje da ognjene trake pošiljaš,
Pošlji ih u morske nezasitne jaze dubljinah,
Pošlji ih na gorah ledjem ukočeno tjeme,
Pošlji ih u pustoš, gdjeno risi i lavovi blude;
Al milost bićem, koja se sjaju ti dive,
Tvojijeh iz vrelah pijući slasti života. —
Čuj, gdje se smjerno moli žuboreća ptica na grani:
Prosti mi stanku čednom, sirotici hvoji mi prosti.
Gle rajskog milja, što ti pruža ljuba u stravi,
Pokrova da tužnoj, da listka njojzi nespališ.
Gle travke mlade, kako stere sniženu molbu:
Sretnoj da pustiš na glavi krunu bisernu.
Čuj, gdje i vrielce plačuć bez odmora čuvstveno vapi:
Štedi mi, štedi prosim okrepljivu kapljicu hladnu,
Trudjanu da ponudim što imadem blago jedino.
Sunce, ti sjediš kraj višnjeg vrela života,
Odkle si viek grabiš, — al nikada samo nežedjaš.
De blagom rukom rajsko posegni u zlato,
Ter zemskim krugom tebi dragim prospi ga širom!

(Konac sliedi.)

Serdar Mitar.

Od Č. M.

I.

U junačkoj Gori Crnoj svaki vam je djetić znao Mitra Serdara.

Tko je serdar Mitar?

„Dobar junak! Dobar Crnogorac!“ reći će svatko, tko znade, šta je junak i šta je Crnogorac.

Svuda je on prvi, gdje se odbijaju Turci. Ej, pa tko da izbroji, koliko li se putah razliegala u sried okršaja krvava jeka njegova junačkog glasa: „Za krst časni i slobodu zlatnu!“ Kao kad bi se kroz holuju i gromove začulo kliktanje siva sokola.

Svuda je on prvi, gdje se biju Turci; — svuda je on posljednji, gdje se dieli plien junački.

Davali su mu — te koliko putah — da bude vojvoda. Ali on se uviek liepo zahvali i veli: „Niti mi džeferdar bolje biti, niti handžar bolje sjeći može, pa ma da sam i vojvoda, pa zašto da budem? A eto hvala Bogu ima i starijih i boljih junakah, pa da izaberemo!“

Ali evo posljednih godinah Mitar je nješto zaniemio. U najveselijem sboru medju Crnogorci tek će njeku reći. Nemari ni za što. Težka mu njeka misao vjedje sastavila, i težka mu briga njeka injem kosu prošarala.

Kad bi i sada odjeknula o stiene i krševe jeka puške crnogorske, kazujući svakomu kamičku, da ima njegdje brat na nevolji, Mitar bi se živo podigao pa potekao mužki onoj strani, odklen se aber začuo. On se bije tamo uz braću s Turci, dok ih magla od praha neproguta; pogleda dubokim, zamišljenim pogledom na braću, što popadoše na bojištu; u oku mu se nezamagli suza, ali ono se opet zakloni njekim čudnim zaličjem. Stoji gologlav, prekrsti se, izjceliva toke junakom palim, zahvali se živoj braći na časti i udjelu, spodbije pušku, prebaci struku, pa poleti istijem tragom natrag.

Crnogorci se pogledaju, pa reku:

„Dobar junak, ma šta li mu je! Ja kako se čovjek grdno promienio!“

A jedan će izmedju njih podići glavu i reći:

„A što, zar se jadu njegovu neprisjećate? znate li kakvu divnu Crnogorku ima Mitar?“

„Vjera božja, da joj nema ravne ni po ljepoti, ni po srcu, ni po duši! Da joj nema ravne ni u ovoj lomnoj Gori Crnoj, ni u onom ravnom Primorju!“ rekoše Crnogorci.

„Ja, tako je! Ali evo je o Jovanju sedam punih godinah, kako se je njome oženio, pa — gdje mu je djeteta? Da ima stotinu životah sve bi ih pogubiti mogao u jednome od ovih okršajah naših, a gdje mu je djeteta? A Mitar je posljednji svoga plemena!“

„Jest istina! Ma što nije bilo, može biti!“ Tako se tješiše junačka braća Mitrova.

II.

U gudurah crnogorskih ima jedna malena, starodrevna crkvica. Mahovina je ozgo pokrila potamnjele joj zidine, uz njih se pripija žilavi bršljan, pa joj pokriva čitava platna do samih uzačkih prozorah.

Slabo ima zelena busena na malenoj ravni izpred crkvice. Meka zelen njećnih travčicah nenikne iz ljute stiene, nego kao da kroz tamno zelenilo mahovine modar kamen nikne.

Pó je noći davno prevalilo. Oblaci biserne rose posipaju put rumenoj zori. A ona se valjda jošte kupa u smaragdovu moru, jer još nema rumenih usanah njezinih, da na istoku cjeliva lazurnu ivicu (okrajak) zvjezdanoga neba, a ljubko da se osmjehne zemlji, punoj cvieća i pjesamah.

A na gole stiene malenoj staroj crkvi još se naliegala noć. Bliedo je svitanje tihom strujom posipalo oltar, pun starih ikonah, i obasulo slugu svete crkve, što skrštenima rukama stajaše pred dverima i šaputaše svete molitve.

Iznad crkve, na dubokom plavetnilu, osipaše se tanka, srebrna maglica. Jedna je zvjezdica potonula ovdje, druga ondje; tamo se čitav zvjezdani vienac gusi, plavetno kube izkićeno zvjezdanimi cvjetovi odvlačilo se u bezkrajne visine. Samo nizko nad istokom još jedna zviezda blista srebrnimi iskrami, kao da je krupna suza kakova angjela, — bistra kao brilijantna kapljica.

U crkvici je noć izdahnula u tanke polusjenke. Začuo se sitan zvek kao da nije od kadionice, nego kao da je trepetanje srebrnih krilah angjeoskih, što nevidljivo poleću izpod tanka svoda crkvena, ganjajući suton a prosipljući rumene zrake zorice.

Stari sluga crkveni šapuće jutrnje molitve. Pregiba se duboko i dodira zemlju sgrčenimi prsti staračke ruke svoje; opet se težko podiže i upire oči gore k razapeću Hristovu. Polagano širi ruke što šireći se drhću, sklapa ih opet na srce i priklanja siedu glavu pred priestoljem božjim.

Navikao se popa, da je sám na jutrnju, jer je ljudem zahodno bilo polaziti jutrenje u malenoj crkvi.

Ali jutros nije bio dugo sam. Tek je bio u polovini molitavah, a to udje u crkvicu Crnogorac jedan, skloni se smierno u najtamniji kút crkveni, stade se krstiti i priklanjati, i kad mužka ruka njegova udaraše na srce u punoj uništenosti pred božjim veličanstvom, a ono tòke tiho zazveckaše.

Mnogo li se putah prekrstio časnim krstom i mnogu molitvu šaputaše junak, i kad stari popa udje u oltar, da ostavi svete utvari, onda podje on laganim korakom, skrštenima rukama, smierno i skromno, te cjeliva ikone i očita kratku molitvicu pred ikonom (slikom) Spasa i svete bogorodice.

Popa se začudi, kad vidjè čovjeka, i nemogaše poznati tko je; tek kad mu Crnogorac sam pridje i zaiska blagoslova, onda mu popa poviknù staračkim glasom:

„Božja ti pomoć, serdaru! Kakve li mi glase nosiš, jutros zorom, sokole?"

„Ja, oče, dodjoh do tebe, ni do koga mi nije već do tebe. Hvala Bogu

i bogorodici, ja — evo oče, donio sam — — i hvala svetoj Trojici na milosti velikoj!“

Srdaru se jedan brk nasmjehnù; oči mu se kao zamaglile, a opeta u njih radost odsieva. On obori oči dole kao djevojka, kad se zastidi, pa pružaše siedomu starcu mrku tikvicu jednu, u grlu zakićenu strukom bosioka, pa pola smiešeći se, a pola zagušenim glasom reče: „Moja Kaja rodila mi sina! Dede, oče, dajde znamenja!

Starac se silno zaradovà i stade hvaliti i slaviti Boga, očita molitve i dade sinu serdarovu liepo ime — Ivan.

Serdar pohita preko stienah i vrletih. Kad bi se popeo na čot kakav, pa pogledao krševitoj zemlji i daleko u plavetno sjajno nebo, pa bi zakliktao, kako dugo vremena nije, poskočio bi kao da se dvajest godinah pomladio; a kad bi opazio ma kako daleko koga brata Crnogorca, doviknuo bi ga, rekao bi mu pola osbilja a pola u smiehu, da ima sina Ivana, poljubio bi se s čovjekom i opet se požurio doma. —

III.

Silu je putah pohodio holuj kršnu Goru Crnu, silu se putah sunce radjalo njojzi i opet sjedalo — puno je sedam godinah prošlo od one zore, što kao da je najljepša od svih, što ih je serdar Mitar vidio.

Sedam se punih godinah navršilo Ivanu, starčevu sinu.

I sad bi počešće vidjali Crnogorci sieda starca s bielom bradom do pojasa, kako sjedi na mahovinastoj ploči jednoj pred starinskom crkvom, pa sluša kako malo jedno Crnogorče čati iz starog starinskog časlovca, komu se sve korice razpale, a hartija (papir) čudno potamnjela.

Tek bi se ponjekad čatac (štioc) ustavio, podigao glavu povisoko, pa se zagledao nebu pod oblake.

Starac bi ga dugo gledao, pa bi onda prosborio tiho, očinski:

„A moj Ivo, sitna knjiga čeka!“

„Ja oče, stare knjige evo na koljenu, a eno orli gdje se kolju u visini. Zar nečuješ, kako pište? Sve se mislim, što li se biju orli?“

„Svak se živi bije za slobodu! Ma Ivane, sitna knjiga čeka!“

Ivan bi sagnuo glavu, potražio prstom i očima, gdje je prekinuo, pa morio svoju djetinju pamet o zamršene titlice.

„Crnogorci, kad bi iz daleka opazili starca i njegovo djače, pitali bi jedan drugoga:

„Šta li misli serdar Mitar sa Ivanom svojim? Nemisli ga valjda vladičiti?“

Serdar bi se samo nasmiešio, pa rekao: „Jednom ćete vidjet, Bog nek dade zdravlja.“

Nije dugo postojalo a siedi će starac reći Mitru: „Vodi Iva, serdaru! Znade diete više od mene starca. Mogao bi liturgjiju odslužiti!“

„Kamo ga to djače?“ povika serdar, a najprije nješto zamišljeno gladjaše guste brke.

Ivo izadje; izpod obje miške nosaše po jednu debelu knjižurinu. Jedva ih mogaše držati. Serdar sam prihvati jednu, i ma da nije znao čitati, otvorije i zapita: „Šta je ovo?“

„Časlovac,“ reče popa, a reče i Ivo i pogledaše krupnima svojima očima baba svojega.

A babo ma nješto mučno sastavio guste vjedje i stegao usne, pa se nješto čudnovato zagledao u sitna crna i u krupna crvena slova.

„Dede iz časlovca,“ reći će najposlije predavši knjigu djetetu.

Ivo otvori jedan list, podiže visoko glasom, otvori, otvori usta i čisto zapoja.

Ivo čitaše. Obrazi mu se razumenili, čelo vedro, a on nisko pogleduje knjigu, pa mu duge trepavice čisto pale na lice. Babo ga dugo gleda i sluša, i još bi ga slušao, da ga stari popa nedotaknù rukom, pa reče:

„Zar nevidiš, čita kao vodu!“

„Dobro je,“ reče Mitar prekinuvši sinu, a kad prihvati onu drugu knjigu, upita ga: „A šta je ovo?“

„Saltir,“ odgovori popa.

Serdar otvori knjigu polagacko. Opet mu se vjedje sastaviše i opet mu se usne stegoše, a oči naprezaše baš kao da se muči nješto da pročita, i sve knjigu odmicaše dalje od sebe.

„Dede iz Saltira,“ reći će na posljedku, pruživši knjigu sinu.

Opet Ivo podiže visoko glasom i zapoja čitajući.

Opet dugo gledaše serdar sina svoga, i priklanjaše uho malo na stranu, korsem bolje da čuje; i opet nebje kraja gledanju i slušanju, dokle ga starac nedotaknù laktom, mrdnu gustima sjedima vjedjama pokazujući na Ivana, i reče:

„Zar nevidiš? Čita kao vodu!“

„Dobro je,“ reče serdar ustavivši sina.

Kad Ivan ode, da se spremi da podje s babom, serdar izvadi iz njedarah gajtani zavezanu kesicu jednu, odmota je polagano, izvadi žut dukat i mutnu ga u ruku starcu, pa reče:

„Evo oče, i hvala ti!“

Starcu se nasmiešiše brci. On se i sam maši u njedra, izvuče dugačku jednu kesu, a iz nje opet jednu malu, raztegnù joj grlo i reče:

„Evo, serdaru, ovdje je cekin, što mi pokloni, kad sam ti krstio Ivana. Evo neka je uzanj i ovaj, što mi ga je danas poklonio. Molim Boga, da doživim da i treći dometnem, kad ti vjenčam sina. I hvala ti, serdaru!“

„Serdaru milo zakuca srce izpod tokah, on se radosno zahvali starcu na liepoj želji, i odvede Iva.

(Dalje sliedi.)

Osbiljni časovi za mladež.

Od Charles Sainte-Foi.

Ponašio Ilija Okrugić, Sriemac.

II. O vriednosti vremena u mladosti.

Vrieme je dragocjeno u svakoj dobi; jer si njim čovjek u svakoj dobi može pripraviti i zadobiti vječnost. Medjutim s gledišta toga i mnogih drugih, velika je razlika izmedj mladosti i sljedećih ju razdobljah. U čemu se sastoji vriednost stvarih? One su tim dragocjenije, čim njimi više drugih i izvrstnijih čovjek dobiti može. Vrieme je dakle ono tim dragocjenije, kojim se veći dobitak steći dade. Nut, medj svimi razdoblji života, imade l' s gledišta toga jedno samo, koje bi se sravniti moglo s mladošću? Kako glede razuma, tako i glede volje, ima l' vremena ugodnijeg po vas od toga, što vam sada teče u mladosti vašoj? —

Duh se naobražava naukom, nauk je pak onaj najlakši, koji najmanje vremena i truda zahtieva. Vjerovat ćete dakle sada, a mnogo kašnje dokučit ćete, da je baš vaše doba ono u kojem se za kratko vrieme mnogo naučiti dade I u istinu, premako su duša i tielo u vas dvie posve različne tvari; premako je duša nedokučivo uzvišenija od tiela, te bivši nadarena slobodnom voljom, može uviek podporom milosti sačuvati svoju neodvisnost, i težiti pram cilju Bogom joj odredjenim: ništa nemanje istina je i to, da se u obzir mora uzeti i tielo i sklonost njegovih osječalah s kojih je sastavljeno. Ako u djelovanju razuma duša prvu ulogu igra, ona bo je koja misli; ne manje istinito je i to, da u tielu godinami iztrošenom ili bolestmi oslabljelom, ona manjom jakošću i oduševljenjem djeluje. Zato su stari zdravlje duše sa zdravim tielom sjedinjeno, smatrali najvećom srećom na zemlji: „Mens sana in corpore sano.

Najljepše glasbeno orudje u ruci navještoj i neumjetnoj izdavat će neugodne glasove. Kad je pako u ruci vještaka ma i lošije orudje, uviek će nješto željenoga izvoditi. A tielo, zar ono nije kao odjek osjećanjah i mislih duše, kao stroj, što ga ona oživljava svojim duhom? Kao što nastroj izpod tiska prstih izdaje glasove, tako i tielo moćju duše pokreće se i oglašava neizrecivim raskošjem svoje radosti i žalosti.

Sve naše misli dohode od uspomenah, i slikah, jer nismo u stanju išta obrati; nit išta znamo, što nevidismo il nečusmo. Uobraženje i pamet jesu u nas dva svojstva, odredjena za nauk, da njima slično pčelami hodamo tamo i amo, skupljajući tvari za misli naše. Povjestnica i ovaj, izvanjski sviet jesu kao vrt, u kom svaki predmet naliči cvietu, nosećem u sebi tvar kakove slike il uspomene. Po tom vrtu ima uobraženje i pamet hodati, popostajuć sad kod ovog djela iz prošlosti, sad kod onog predmeta djelujućeg na ćutila naša, da iz njih izvedu, il izviju svojim sobstvenim načinom ona toli nježna i tanana počela, koja obdjelana izabranom brižljivošću

pretvaraju se u liepe misli ili u plemenita čuvstva. Mozak je kao košnica, različne pak moći duše jesu kao radeni roj pčelah, što ih on čuva u svojih tajinstvenih stanicah.

Ako je košnica zlo napravljena il zlo smještena, ako bi oširje joj leto (prelo) pripuštalo ulazak kakovim pogibeljnim životinjam, pčele nebi mogle praviti svoj med, ili što ga načiniše, bio bi za mala pozoban. Kad zapadajuće sunce na zemlju šalje kose i oslabljele zrake, kad iza ljetne topline nastupi zimna studen; tada pčele unišav u svoje stanice traže u njih sebi pribježište. Iza vike i poslovanja sliedi tišina i odmor, i plodovi ljetnoga râda služe za užitak u dugoj zimi.

Sinovi moji! upotriebite ovu sliku na svoju korist. Ako je mozak vaš košnica, što mora čuvati roj, budite uvjereni i sigurni, da mu zato nema zgodnijeg razdoblja u svem vašem životu. Vriemenom bo otvrdne taj još toli mehki i nježni mesnati nastroj, na koji razni učinci sad još puno krepče djeluju i što dublje tragove ostavljaju. Osjećala vaša, odveć živahna i oštra, primaju od vanjskih predmetah odveć nježne i odveć spravne pobude. Stvari se odveć lasno i duboko zadubljuju u vašu pamet. Vaše uobraženje preveć mlado i svježo, bojadiše krasno i milo i manje predmete, i daje im čarom, što ga vrh njih siplje, vriednost neprocjenivu. Blistajućimi bojami, kojimi ih zaodjeva, zanose oni duh silno i stvaraju unj najživahnije i najpostojanije uspomene. Tà sve je u vašoj dobi puno milja, puno čara, puno boje, puno gibkosti i života. To je doba proljeće, u kom sve diše, sve se giblje, sve se oživljuje i preobraća, u kom nebo šalje zemlji milu svietlost i blagotvornu toplinu, kad stapke obterešene cviećem vabe pčele, da izadju iz košnice te skupljaju potrebita za med.

U toj kući, u koju vas smjestiše roditelji vaši, rukom božjom vodjeni, razpolagat možete svimi sredstvi, da se bogato obskrbite za budućnost. A da se poslužim započetom slikom i sravnjivanjem do kraja, promislite, da vam je ovdje košnica vaša na najprobitačnijem mjestu. Zar nije vaš život, vaša duša kao put prama onomu božanskomu suncu pravde, kojega svjetlo prosvjetljuje svakog čovjeka dohodaćeg u ovaj sviet? Zar neprima upravo odtud zrake oživljujuće? Zar nije obranjena čudnom brižljivosti proti onim zlosrećnim strastim, koje slične hladnim i oštrim vjetrovom, silovito puhajući širom ovog svieta, koga vi još nepoznajete, u njemu vrlo često osuše biljke najljepši plod obricajuće? Zar u tom s hraništu život vaš nije za nas kao krasni djulistan, okićen najkrasnijim i najraznijim cviećem, gdjeno vam duša može dragocjen plien skupiti i na stranu si postaviti obilnu hranu za budućnost? Oh! da bi se sve vaše duševne moći podigle, te poletile u taj miomirisni vazduh i spustile se na to cvieće, što ga je brižna čuvarica ruka okolo vas posadila. Sinovi moji! budite gorljivi i srčani. To je vrieme râda, djelatnosti i žamora. Djelujte, trčite, letite, žanjite, dok je još doba; kasnije nećete moći. Iza proljeća doći će zima, i vi ako za doba dok ste ovdje obilno se neobskrbite, kud ćete dopasti onda, kad zavukav se u stanice svoje, nebudete

izvan njih imali ni svietla, što bi vas vabilo, ni cvieća, što bi vas mamilo, te budete svojom sobstvenom pogrieškom pali u jadnu oskudicu?

Kad prispe vrieme sjetve, hoće li ratar nemarnim ostati u svojoj zadimljenoj koljebi? Hoće li, da povjeri zemlji sjeme, koje će mu vratiti stostruki plod, zgodnijeg i udesnijeg vremena čekati? Vi ćete ono samo skupiti, što posijete; i kad mladost vaša jednoč proteče, nećete moći više sijati, — zapamtite si dobro! Duša je vaša slična polju, koje da plodnim postane, mora se osobitim načinom prirediti. Tlo se polja toga mora plužnim lemešom uzrovati, a to sad dublje sad pliće. Taj je posao sada lagan, jer je tlo mehko i nježno, nakvašeno kišicom nebeskom, koju sada toli brzo još nemogu osušiti žarke sunčane zrake. Ali ako čekali budite, da otvrdne toplinom ljetnom, deset putah više vremena i posla trebat ćete; i još nećete za uspjeh sigurni biti.

U tom polju, koje morate obdjelati i plodnim učiniti imade travah nepotrebnih i biljkah škodljivih, koje izčupati treba, da nezaguše svojom bujnošću uzrast klijajućeg sjemena. Hoćete li čekati dok one dublje puste žile, i uzvise svoje stabljike? Pomanjkanja i neurednosti vaše dobe postat će pogreškami u mladosti, opačinami u zrelijoj dobi, a u starosti navadami, koje okore i tako rekav srastu se s naravlju, te su s njom jedna i ista stvar. Bil mudro bilo, sinovi moji, zapustiti nuždan posao, dok je još lagan, i čekati s njim donde, kad će više vremena i napora trebati? Vaše je doba toli dragocjeno i toli plodno glede pomoćnih sriedstvah, da bi čovjek bolje nadaren i više koristi od života se nadajući, dragovoljno dao svu svoju znanost i prosvjetu, da se opet povrati u svoju mladost, jedino zato, da ponese sobom izkustvo, što ga nauči vrieme vele cieniti.

Vi ste bez dvojbe višeput čuli te rieči: »Kad bi mladost znala, i kad bi starost mogla!« Ali mnogo lašnje je mladosti znati, nego li starosti moći i djelovati. Jer ako je vaše sobstveno izkustvo jošte maleno, vi se na izkustvo učiteljah svojih osloniti možete, i u njih nalazite podpuno onoga, što vam manjka.

Pogledajte stablo, dok je još mladjano, kolike ono zahtieva pazljivosti, kolike li brižljivosti! Ako se nagne, podignemo ga; ako se savije, izpravimo ga; ako mu iztjeraju mnoge grančice na stabljiki, odsiečemo ih. Dademo mu sliku i pravac, koji hoćemo. Vitko, poslušno i pripravno je na sve, čemu ga odgaja vješta ruka vrtara. Hoće li ovaj, da mu poda sliku po svojoj volji, čekati, dok mu stablo ojača i očvoruga, da njim baratati nemože? I kada mu vrieme, otvrdnuvši koru, oduzme svu vitkost, hoće li se dati grbotina mu izpraviti? — Umnožao sam slike i prispodobe pred očima vašima, jer se u vašoj dobi najbolje misli razvijaju slikami, i jer je duša, tako rekav, postavljena ponajbliže uz osjećala, pak su zato u istu i najpristupačnije prispodobe, štono uzvišene pomisli u ćutljivih slikah predstavljaju.

Nevarajte se, negovorite da izpričate svoju lienost ili malodušnost: »Još sam mlad, život je dùg, vrieme je preda mnom kao neizmierna poljana, po kojoj sam tek njekoliko korakah učinio. To što mi današnji dan uzkraćuje,

to će mi sutrašnji dati; a kad mi s vremenom ojača volja, ona će me občuvati lienosti duha moga.« Vi se u veliko varate, sinovi moji! Ono što danas nenaučite, lje ni sutra nećete. Ono što neuzmognete u mladosti vašoj učiniti, još ćete manje moći u zrelijoj dobi. Vaša će volja možda ojačati, ali s njom će ojačati i pogrieške vaše, na koje se danas tužite, i težkoće, s kojimi se borite.

Što ćete naučiti u svietu, ako niste ovdje čuli, kako da se naučite? Jer to je baš glavno, što se ovdje učite. Ono što vam se tu naukom daje, nije toliko znanost, nego više orudje, kojim se znanost stiče, i način, koji se zato upotrebiti mora. Ali ako nit orudja, nit načina neuzimate, što ćete naučiti, što li učiniti moći? Razni će vam se predmeti izpred očijuh mesti, bez da ih spoznate, i bez da znate, kako bi ih nazvali; jer pojavi u prirodi i povjestnici jednaki su u svem. A zašto nečine oni jednak utisak u svakoga? Zašto prolaze mimo jednih i neopaženi, dočim su za druge kao listovi knjige puni smisla i nauka? Zašto toliko polovičnosti (mediocrité) duhovah, toliko kratkoumnosti i malodušnosti, toliko slabe volje, toliko nepostojanosti mnienjah, toliko nestalnosti u načelih, toliko pogrešakah i obsjenah u životu? Zato što većina ljudih nečuvši nauka, nezna se ni svojim ni drugih izkustvom okoristiti. Za njih je povjestnica niema, za njih je priroda bez glasa i boje. Tudji sebi samim, neznadu razlikovati ni kretanja srca svoga; a od svega što neznadu, to je još ponajveće, što nepoznadu često ni sebe same.

Gledajte, sinovi moji, što i kakovi ćete jednoč biti, ako se nebudete znali ovdje okoristiti najdragocjenijim vriemenom svoga života i nauci, koje tu primate! Neplašite se od nikakovih težkoćah, neklonite duhom, ako mahom uspjeh nevidite iza napora svoga! Nesmatrajte ono vrieme kao izgubljeno, što ste ga upotriebili za struku kakova nauka, koji vam se toli nedopada il vam se manje važnim čini! Kad se budete rastali zavodom ovim, ma i neznali sve potanko, ali znajući sva naučiti, i imajući orudje il stroj, kojim se sve naučiti može, niste ipak izgubili vaše vrieme. Vi ste učinili sve, što se je od vas očekivati moglo, i moći ćete njekim pouzdanjem stupiti u život ovaj, jer znati naučiti se šta, to je znati živiti!

Kratke slike izvanevropejskih stranah svieta.*

I. Azija.

Azija se odlikuje svojimi mnogobrojnimi česticami, kao nemanje i izvanrednom raznolikošću prirodnih oblikah.

Na svojih je medjah raznovrstno razcjepkana, a nutrnji njeni dielovi premreženi sa gorskimi lanci, koji su daljinom i visinom najviši izmedju gorah ovoga svieta, a na sljemenu ovih gorah kao i na podnožju istih razprostiru se

* Iz rukopisa: „Čitanka za gradske produžne učione."

ogromne ravnine i nizine. Visočine i nizine protiču ogromne rieke, kakove samo u novom svietu viditi možemo; a na vrhuncu zemljištnoga hrbta, koji se u nutrnjosti Azije diže, kao i na njegovih bokovih ukazuje nam se množina malih i velikih jezerah, koji, rek bi, navještuju, da se je za prvobitne dobe ovdje ocean svojimi valovi titrao, gdje se sada najviše brdine i visočine dižu. Nad Azijom je nebo, koje sve vrsti podneblja nadkriva. Ovdje opažavamo nesnosnu žegu, koja vlada izmedju obratnikah, ondje pako ledenu studen, koja se samo na stožerih poćutiti dade; pa baš je Azija, u kojoj toplomjer na najniži stupanj pada. Dočim na jednoj strani neizmierno mnogo kiše pada, vlada na drugoj takova bistrina zraka, da ga nikada ni najmanji oblačić nepomuti. Ima krajevah u Aziji, gdje nikada kap kiše zemlju nenatopi, i sve, što se iz zraka ovdje obara, samo je njeka tanahna maglica, koja neprestano široke pustare zastire. Na njekih mjestih udara grom za gromom tako silno, da se sva zemlja trese, dočim se opet na drugih krajevih o gromu ništa nezna, van što se o njem samo pripovieda; jer se samo kadkada i to nakon njekoliko godinah samo iz neizmierne daljine čuje nješto grmljavini slična. Zemljište azijatsko isto je tako raznovrstno. Najplodnije zemljište leži uz najjalovije, najbujnije uz pustare i pustoseline. Ovdje teži radina ruka ratarova poljane više hiljadah četvornih miljah velike, ondje blude pastiri s nebrojenimi stadi po ogromnih pašnjacih; opet na drugom kraju tjeraju ljudi lov i ribariju, da samo mogu proživjeti. U bilinstvu ukazuje nam se velika raznovrstnost, i tu možemo opaziti sve stupnje bilinstva od najkrasnije cvjetare do najneznatnijeg bilja. Na jugu se pružaju prvobitne gore, kojih gorostasno drveće obvijaju cvatuće povijuše, a na sjeveru pokrivaju mahovine pusto tresetno zemljište. Ovdje se dižu vitke paome nebu pod oblake, ondje se pomoljavaju kržljave breze kao neznatno grmlje.

Eto vam slike Azije — kolievke čovječanstva. — Tako vam je u Aziji, obitalištu najizobraženijih i najsurovijih narodah; to vam je obitalište narodah prosvjete i napredka, kojim poviest, kako nam pisma svjedoče, dopire do najdavnijih vremenah, pa koji su na istom stupnju tvarnoga, ćudorednoga i duševnoga razvitka nepomično ostali, na kojem su prije hiljadu godinah bili, prem ako su ih i najužasniji državni prevrati toliko putah drmali.

Upoznajmo se malo i sa najznamenitijimi zemljami ovoga djela svieta. 1. Na sjeveru pruža se S i b i r i j a, ruska pokrajina, koja je za 100.000 □ miljah veća od Evrope. — 2. K i t a j (China), tako velik kao i Sibirija. Glavni grad P e k i n g tako je velik, kao London. — 3. J a p a n zastoji se iz samih otokah. Glavni grad J e d d o. — S t r a ž n j a I n d i j a ima više kraljevinah. Ovdje imaju Englezi mnogo naselbinah. — 5. P r e d n j a I n d i j a, pripada većom stranom Englezom. — 6. T u r a n ili B u k a r a, u kojoj ponajviše pastiri stanuju. — 7. P e r s i j a s glavnim gradom T e h e r a n o m, u staro doba znamenitija, nego sada. — 8. A r a b i j a, domovina kave, balzama, najljepših konjah i devah. — 9. A z i j a t s k a t u r s k a, sa više pokrajinah izmedju

kojih je za nas najznamenitija Palestina ili sveta zemlja, u kojoj se je naš predragi Spasitelj rodio, i za naše spasenje muku trpio i umro.

II. Afrika.

Već za prijašnjih vremenah smatrali su ljudi ovu stranu svieta kao njekakovo čudovište, pa to tvrde i sada svi oni, koji Afriku pobliže poznavaju.

Kakova li je to zemlja Afrika? — U vrieme od dvie i pol stotine godinah moralo je do četrdeset milijunah dušah svoju otačbinu ostaviti i u druge krajine svieta odići, pa je Afrika sveudilj ogromno napučena. Za njekoliko godinah ustrieljeno je u Africi do 20.000 slonovah; cieli čopori grabežljive zvjeradi progone nebrojena stada velikih gazeljah, a na jednakom prostoru nalazi se deset putih toliko četveronožacah, koliko u Evropi. Samo u Africi uspjevaju nespretne gorostasine (kolosi) živinstva i bilinstva, i baš uzrast bilinah u Africi pokazuje, da biline sbilja rastu. Šume su prepunjene raznimi vrstmi najljućih mirodijah, hranjivih oslasticah i najkrasnijih drvah za mastenje (bojadisanje), a u utrobi afrikanskih gorah nalaze se i cent težke gromade najčišćega zlata.

Čudna li je zemlja ta Afrika! — Raznovrstna plemena i narodi žive ovdje u pravoj smiesi. Tude se nalaze sve moguće razlike crnacah: Bjelani, crnci sa oroslanskimi zubmi; patuljasti slonolovci crnci, koji ljude i skakavce jedu; ciele vojske svadljivih ženah; ogromne države, kojimi pojedini samosilnici (despoti) željeznim žezlom upravljaju; male republike i zadružne vlade gdje se ipak, prodaje čovjek, kao niemo živinče — kao rob. —

Čudna li je zemlja ta Afrika! — To je bila koljevka trgovine, umjetnosti i znanosti, za koje svjedoče još dan danas, nakon više tisućah godinah na oba poluobla gorostasni spomenici, koje zub vremena podjesti nije mogao. Pa ipak je ta strana svieta, više od petsto hiljadah četvornih miljah velika, nam još nepoznata, premako tamošnje prirodnine trgovce isto tako mame, kao što i sveudiljna tajna nutrnjost ovoga diela svieta mnogoga Evropejca na iztraživanje i bolje poznavanje sve to dražestnije navlači. To je tim čudnovatije, što je ovaj diel svieta od Evrope samo malom uzinom Gibraltara odieljen, i što Evropljani malne po svih morskih obalah svoje naselbine imaju. Pa što je uzrok, da Afriku tako slabo poznajemo? — Položaj, podneblje, čudnovato nutrnje ustrojstvo, velike pjeskovite pustare i nesnosna žar sunca, kao nemanje i zloća i zavist Maurah preče Evropljanom put u nutrnje krajeve Afrike, i naplaćuju slabo ili nikako trud onim, koji se na put spraviše, da se o kakvoći ovoga diela svieta točno obavieste.

Da se nebude Henriko, ljubopitni portugizki kraljević, godine 1414 na to odvažio, i da nebude sav svoj život posvetio na odkriće Afrike, pa da se tada nisu odkrile Porto Santo i Madeira, koje je godine 1418 dao težati; da se nije tada obplovio pogibeljni rt (non plus ultra), i da se nije onda saznalo za zeleno predbrežje, Senegal i Guineu do rta Mesurade; da napokon on nebude probudio u svom narodu volju za odkrićem i iztraživanjem,

to mi nebi možebiti još ni danas ništa znali o ovom čudnovatom dielu svieta. Njemu se samomu imamo zahvaliti, da je i južni dio Afrike i njen iztočni kraj na skoro iza njegove smrti odkrit. Pogledajmo samo na zemljovid Afrike! Malne svako predbrežje, svaka rieka, svaka morska obala nosi ime portugizko i svjedoče, da su ih Portugizi odkrili.

Najznamenitije afrikanske države leže na sjevernih morskih obalah. Tu je Egipat s Nubiom, kojih se tiče Abisinija. Zapadno od Egipta leže Tunis i Tripolis. Dalje Algir, francezka država, koje se tiču carevine Fec i Maroko, krasne ali zapuštene države. Na jugu ovih leži pustara Sahara, 600 miljah dugačka a 100 do 200 miljah široka.

U srednjoj Africi više je državah napučenih s crnci pod vlastitimi vladari, koje su većom stranom još divljaci. Na iztočnoj i zapadnoj obali imaju Portugizi, Englezi i Španjolci naselbine, koje se bave trgovinom.

U južnoj Africi stanuju Hotentoti, Kofri i Bušmani. Englezi imaju ovdje naselbinu Kapštadt zvanu, i nastoje, da svoje gospodstvo na jugu raširе i učvrste.

(Konac sliedi.)

Perzijske bajke.

VII. Kako su osiromašili četiri bogata čovjeka.

Jednoč bijahu u gradu Balkh-u četiri prijatelja, dobrostojeća, imućna i medju sobom složna. Dogodi se, da su sve četvorica osiromašili, te oni odu k njekomu mudracu, i pripovjediše mu potanko svoju zlosreću. Mudrac ih je žalio, te dadè svakomu po jednu čudotvornu krugljicu, i reče: „Nek vas svaki svoju kraljicu metne na svoju glavu, te tako idite na put. Gdje komu s glave padne kruglja, tu kopajte, pa što u zemlji nadjete za vas dobra i prikladna, to uzmite.“

Četvorica prijateljah odu skupa, kako im je mudrac naložio. Kad su bili išli pet guruhah spadne jednomu od njih kruglja s glave; ovaj kopaše na tom mjestu, i namjeri se na bakar. On reče svojima prijateljima: „Meni je ovaj bakar draži nego li zlato; ako želite ostanite sa mnom tu!“ Oni nepristadoše na njegovu ponudu, nego odoše svojim putem dalje.

Kad su nješto malo tako išli, spadne opet drugomu gruglja s glave, i on kopajući na tom mjestu nadje srebrnu rudu. „Ako hoćete,“ reče on svojima drugovima „to ostanite ovdje, ovo je srebro svijuh nas.“ Oni nebijahu tim zadovoljni.

Idući dalje, spadne trećemu kruglja s glave, i kad je on tu počeo kopati naidje na zlatnu rudu. Ovaj reče četvrtomu prijatelju: „Neima kovi, koja bi dragocjenijom bila od zlata; želim, da bi se nas dvojica tu nastanilo.“ Ovaj mu odvrati: „Dalje će biti ruda dragoga kamenja; zašto dakle da tu ostanem?“

Otišav jedan guruh dalje, padne i njemu kruglja, pa i on stane kopati, te nadje rudu — željeznu. Sad se je kajao, i govoraše: „O zašto ostavih zlatnu rudu i neposlušah svoga prijatelja?“

U kratko budi rečeno, on se odavle vrati natrag, ali nenadje ni zlatne rude ni prijatelja. Sam sebi rekav: »Nitko nemože više naći, nego što mu je dosudjeno!“ vrne se opet k željeznoj rudi; ali uz sve svoje traženje, nemogaše više ni nje naći. Praznih rukuh podje napokon, da mudraca potraži; nu ni njega nebijaše više.

VIII. Mudri trgovac.

Bijaše njegda jedan mudar trgovac, i taj je imao zloćudna konja. Jednog dana, baš kad je trgovac objedovao, dodje njetko na kobili, i sjahav htjedè da ju priveže nuz trgovčeva konja. Trgovac mu poviče: „Neveži je nuz mog konja!“ Ovaj nehtjedè, da ga posluša, nego priveže svoju kobilu baš nuz njegova konja, a zatim se sjedne, da jede s trgovcem, koji mu opet reče: »Kakav si ti čovjek, da i nepozvan k mojemu stolu sjedaš?« On se stavi, kano da je gluh i neodgovori mu ništa.

Trgovac je mislio, da je taj čovjek ili gluh ili niem, te neznajući se nikako pomoći, negovoraše ništa dalje. Njekoliko časovah za tim udari trgovčev konj tako žestoko kobilu, da joj je mahom trbuh razvalio i ona parnula. Sad se stane njezin vlastnik pravdati s trgovcem i reče: „Tvoj je konj ubio moju kobilu, ja ću već nastojati, da mi ju nadoknadiš.«

Zatim ode on kadiji i pritužì mu se. Kadija dozove preda se trgovca, nu sada se ovaj stavi niemim, i neodgovaraše ništa na kadijina pitanja. Kadija rekne dakle tužitelju: „Trgovac je niem, i toga radi nemogu ga kazniti.« Na to će tužitelj: »Kako ti možeš reći, ga je on niem? Ta kad sam ja svoju kobilu nuz njegova konja privezivao, povikao mi je »»Neveži je nuz mog konja!«« On se sada samo stavlja, da je niem.“

Kadija mu odvrati: „Pa kad te je on opomenuo, šta ti je onda kriv? Seli se odavle! Ti si griešna duša i velik šupeljak; eto sam si proti sebi govorio.“ —

Sitnice.

— Književnost. U našem jeziku izlazi sada 31 razni časopis, što latinicom, što ćirilicom. Od tih je 11 političkih, 9 zabavno poučnih, 3 šaljiva, 2 gospodarstvena, 1 vojnički, 2 pedagogička, 2 znanstvena i 1 crkveni. Latinicom tiska ih se 12 a 19 ćirilicom.

— Ovih danah izišao je prvi svezak »Književnika« za god. 1866. Kao obično tako je i sada taj pun zanimivih članakah, izmedju kojih spominjemo: »O skupljanju pravnijeh narodnih običajah kod Slovenah, nap. dr. Bogišić. — »Starine i njino znamenovanje s obzirom na ono, što je u zagreb. narod. muzeju, nap. V. Jagić.« — Najnovija kartografija o jugoslavenskih zemljah. priobćio dr. Matković.“ — Panonija u IX. stoljeću. Priobćio dr. Hermengild Jiriček.“ — O bilinah. Piše Živko Vukasović.« O vatrometih u obće s obzirom na jugoslovjenski podanak, od C. A. Bakotića. Zatim ima kraćih razpravah, omanjih kritikah, hrvatsko-srbski knjigopis za god. 1865—1866. itd. Ciena je „Književnika“ 5 stot.; napose stoji ovaj svezak 1 stot. 40 novč. —

— »Sedam kletvah na ljubav.« Pripoviedka

od Kolbasina. Iz ruskog preveo A. Šenoa. Tiskom A. Jakića. — Ova liepa pripoviedka, štampana u „Listku Pozorovu,“ izašla je sada i napose, te se preporučuje svim prijateljem poučne — zabavne književnosti.

— U tiskarni Drag. Albrechta ovdje nalazi se već pod tiskom „Liljan“ zabavnik za mladež, što će ga izdati učiteljska Zadruga, i bit će budućeg mjeseca gotov. A u istoj tiskarni počet će se za koji dan slagati i „Mali kućnik“ koledar, što će takodjer učiteljska Zadruga izdati.

— U Sarajevu izadje sbiljam 1 br. „Bosanskog vjestnika.“ Ovo je prvi pokus naše journalistike pod turskom vladom. Da li će biti uspjeha, vidit ćemo! —

— Udova pokojnoga Vuka pozivlje na predplatu „Srpskih nar. pjesamah,“ „što ih je priredio Vuk Stef. Karadžić, a sada se u Beču štampaju, te će izaći do 1. srpnja. Ciena za predbrojnike iz Austrije 1 stot., a za one iz kneževine srbske 10 car. groš. Šalje se udovi: Anna Karadschitsch, Landstrasse, Marokanergasse. Nr. 3. I. Hof 1. Stiege.

— G. Stojan Bošković, profesor u Biogradu, izdaje „Istoriju sveta za narod i školu.“ Cielo djelo podieljeno je na četiri knjige; u I. bit će stari viek, u II. srednji, u III. novi viek do g. 1800., a u IV. knjizi najnovije vrieme. Svaka knjiga imat će po 15 arakah. Prva knjiga izaći će u lipnju, ostale svaka 2—3 mjeseca. Ciena je svake svezke 1 st. a. v. za predplatnike u Austriji, a predplata se šalje do konca svibnja uredničtvu Napredka i Danice u Novom Sadu. Tko pošalje predplatu za sve četiri knjige, neka neplaća poštarine. Predplatnici će se štampati u IV. knjizi; a kašnje će se ciena znatno povisiti. — Nade je, da će djelo ovo zadovoljavati svojoj svrhi, zato ga preporučujemo našoj omladini, našim učiteljem i u obće svim prijateljem narodnjeg napredka.

— Izišao je u Biogradu „Glasnik srbskog učenog družtva.“ Knjiga II. (XIX. starog reda.) S kartom knjaževačkog okružja. 8-na 384 str. Sadržaj: Boj na Biogradu 1456. od dr. N. Krstića; O našim pećskim patrijarima, J. Gavrilovića; Opis vračarskog sreza, od A. V. Bogića; O rekama u Srbiji, od J. Milenkovića; Gradja za topografiju okruga kneževačkog s kartom od dr. St. Mačaja, itd.

— Od našeg čuvenog dramaturga g. Matije Bana izašle su u Biogradu: „Cvieti srbske.“ Drama u pet razdielah. Pisana je u slavu petdesetgodišnje svetkovine oslobodjenja Srbije god. 1865.

— Treća i četvrta svezka drugoga diela, „Obšte istorije“ gosp. Pante Srećkovića, profes. Biogradskog, gotova je.

— Razne viesti. Usljed najnovijih statistični viestih nalazi se 1288 milijunah ljudih na zemlji, izmedj kojih 369 mil. spada na kaukazko pleme, 552 mil. na mongolsko, 190 mil. na etiopsko, 176 mil. na malajsko i 1 mil. na amerikansko pleme. Ovo 1288 mil govori 3642 različita jezika i izpovjeda 1000 različitih vjerozakonah. — Svaki dan umre 91.550 ljudih, svaki sat 3730, svaki čas 60. Srednja starost ljudih iznaša 33 godine; četvrtina pučanstva umre prije 7. polovina prije 17 godine. Medju 10.000 ljudih nalazi se jedna osoba 100 god. stara, medju 500 jedna sa 90, medju 100 jedna sa 60 godinah.

— Smješice. Njeki djačić, poderavši svoje hlače, odreže od njih dugme i u listu pošalje ga kući, veleć: „Mili oče, neimam više nego dugme, molim te, prišijmi na njeg hlače.“

— Njeki mladi plemić i svećenik sastanu se u družtvu. Plemić hotjevši da svećenika bocne, reče mu: „Ako mi sin bude magarac, to mora biti pop.“ Svećenik mu odvrati: „Kolika je to razlika u načelih vaših i vašega pokojnoga oca! On uviek baš protivno tvrdjaše.“

— Njeki rasulović reče sasvim zabrinut svomu prijatelju: „Brate, uviek se bojim, da ću još kao prosjak umrieti.“ „A ja se bojim,“ odvrati mu prijatelj „da ćeš morati još kao prosjak živiti.“

— Njeki djak, koji je radi duga prodati morao sve svoje knjige, pisao je svomu ocu: „Raduj se, dragi oče, već me moje knjige hrane.“

— Njeka odlična gospoja uvjeravaše Cicerona, da joj nije preko 40 godinah. On joj odgovori: „Bilo bi jako neuljudno, da vam to nevjerujem, počem me o tom već više godinah uvjeravate.“

Konjičev skok

od T. Jozičića.

Krv	stiv	klet	me	sta	li	mr	na
že	Bud	no	mi	tva	Krv	dor	Bo
lo	va,	To	ra	sje	se	žet	zi
vi.	slo	mi	Tak	se	ru	že,	raz
mo	vi,	mr	ze!	Da	od	tak	va;
ljak	lo	že.	bjes	ka	Da	ski	ro
kr	mo	u	i	krv	se	Rod	se
ta	Po	od	sa	ni	Rus	da	Slav

Imena p. g. riešiteljah sliedit će u budućem broju.

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot.. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 17. 1. lipnja 1866. **Teč. II.**

Dan.

Od dr. Stjepana Iliaševića.

(Konac.)

Al zahmán zrakom svieh molbah uzdasi štrepe,
Klonulo sunce muči — nit nebom neće pa neće.
Žalostna Majka misli u težkom srca nemiru,
Nije li svom krivnjom, il krivnjom svojih sinovah
Spremno na sjaj vječni budi kad raztužila sunce.
Prodje dane mnoge i nebrojne godine prodje,
Ali ni traga jedne nenašavši na sebi sjenke,
Srebrene prame kida i vratom jošte pršeće
Drhćućom desnom na bolne grudi pritišće,
A lievom drago laćajući mezimče za ruku
Rekne: Angjele moj sladki der zvoni sunašce,
Nebi li nam biednim sred dana pokazalo lice.
Znam bo da Bog dragi i za nas nebu ga stvori,
Znam bo da on prima rad molbe srca nedužna,
Znam bo da štit pravde sred carstva njegova sieva,
Braneć od biede nevoljnu sirotu i mrava. —
Tudjer sred suzah njoj sustane riečca; — a sin će:
O zlatno sladje na nebesih, što si mi tužno?
Sini mi Majci miloj, gle jadne — klone srdašcem.
Ali će malo zatim čuvstvom uzhićena Majka:
Tà što si o žarko zadriemalo oko božansko?
Preni se! pa gledaj sred tame sokole biedne;
Nije im slast prieka liepom zanjihala dušom,
Nit ih je tudjinke zagrlila ledena ruka;
Njim bo je krst častni i Majka blago bez ciene.
Sini jim, vruće molim, o blago sini jim sunce,
Da se ljepoti, došlom svom Danu mladi vesele.
U tom tmast oblak već tronuo krilima strese,
A divno krozanj na obzoru svietlo zabieli,
Sunce bo i vječnom dvoranom proli rumenac,
I žarom zrakah brieg i dol zemlji poljubi.

Blažena Majka milog uz sinka na koljena pade,
Ter šiljuć pogled put višnjeg milosti hrama,
Izliev svom čuvstvu podieli smierno sboreći:
Hvala ti o drago na liepoj ljubavi sunce,
Gdje mi na vir suzah i na molbu angjela moga,
Blago sjaj — milje po nebu i zemljici prosu,
Hvala ti. — Al se bojim, ja znaš li sunce bojim se,
Banut će crn oblak, kó mukla utvara kradom,
Banut će i razpet po obzoru mreže opasne,
Ter će mi svu žarku poplesati dječicu tvoju,
Pa gle nas tmastim pod krilom jadnih sirotah,
Pod krilom tmastim — ah u po dana bijelog!
Na to njoj zlatno odvrati s neba sunašce:
Svietla ti bez sjene, — bez tuge nije veselja.
Ali se još niti tim nemogaše umiriti Majka,
Jerbo zapisa većkrat u knjigu svoga života:
Jedva se trak nade na mome nebu pojavi,
Već mi probliedi, — a ja — ko i prije — uboga, tužna.
S toga iz skrbi vele rad sudbe crnijeh danah,
Trže se i dužnom sa čašću nastavi mirno:
Čujte me, o sjajne po izbor čete sunacah!
Kadno je Bog dragi vas smjestio svome po hramu,
Od duše svoje nadario čovjeka dušom,
U jednom divne neizmierne ljubavi slavju,
Zemlji u skut hladni nebrojno spusti sjemenje,
Tad vam kó gospar svemira reče ozbiljno:
Eto vam dragog i nježnog zaloga brigah!
Njega mi i žića i svietla napojite slašću;
Ali se i jadnoj u tami Majci smilujte,
Večera da zadnjeg, da na samrti sjaju nebesah,
Oko mi pade na vas, — te srce mi vama smili se.
Pamtite, o biednog vrh svieta, uzvišena sunca!
Doći će taj veli, — taj strašni doći će večer,
Gdjeno i vam tužnim, s licem probliedjela sjaja,
Poput kriesnicah past bude s visa nebeskog,
Strog vas sud čeka, — al i čeka liepo smiljenje.
Reče i, tužne svojem na koljenu sokole motreć,
Uzdahnu, te riečju drhćućom smierno produži:
Doista, o blaga, o žarka moja sunašca!
Hora povoljna nuka, a prieka nužda zahtieva:
Svićite Majci uvjek i njezinu svićite čedu.
U tom njoj blago od iztoka duhne vjetarce,
Okolo nje lahkom u šumu nastane žamor;
Ona se žacne, sluša i sborećeg Genija čuje:
Vremena duh silni kad kolom svieta pokrenu,
Sinu ti na tmastom zreniku zvjezdica sreće,
I ti stupi napred, da za sviet i za ljudinstvo
Zaslužna djela tvoriš, — ter budeš čuvena, slavna.
Ti se nakon borbe u svome stanu osviesti,
Stade osjećati rod i svoju snagu duševnu
I ljepšu prošlost i budućnost, štono te čeka.
Ali si kob jalna gledaše izkaliti srce,

Pa liepu crnim oblakom zviezdu ti zavi;
Ja ti i suze vidjeh i čuh ti uzdahe gorke,
Pa se namah trgoh, da spasim zvjezdicu dragu;
Moja ti nju tamne iz noći izvede ruka;
Ali ju pusti modrom na obzoru sjajno da trepti,
Dok ti ponad glave vječno nesine sunašce,
Ter ključem sjajnim, u slavlju vieka i svieta,
Divni hram zlatne slobode braći neodpreš.
Znaj da vazda bdijem i krilima tebe pokrivam,
Moli se Bogu milom, te viekoma hvali mu smožnost.
Sladku Majka ovih sred riečih utjehu najde,
Ter jih namah spravi u harno svoje srdašce,
A čuvstvu živom podieli radosti izraz:
A što mi duh preda, kano da će stradat u tami?
Liepo mi reče sjetnoj moj vjerni druže života:
Moli se Bogu milom, te vjekomo hvali mu možnost.
Silan je svieh gospar, i milosti kraja mu nema.
On sjedeć divnog sred carstva svojih nebesah,
Svietlo i tamu drži svemožnoj ruci u jednoj.
On se vozi crnom na vlaku gromnih oblakah,
A pred njim munjah žar — čete sustale dahću.
Zora je samo odsjev od ruba njegovih svitah, —
A pram sjaju njegvom sjaj sunca — suton je tavni.
On blagi pogled spusti niz čadore svete —
I svoj zemlji svita. — On magne — hridi uzplamte
I zemlje od silnog straha stožeri štrepe.
Čem dakle da tužim? — idem ga prositi smierno:
Gospode, ti tužnoj na nebesih zviezdu mi kaza,
I tmastih tminah uzbunjeno zadrhta carstvo,
Smili se, da mi mila vrh moga tjemena trepti,
Dok mi god sinci velog poslanstva svoga nesvrše.
Odpri im oči na râd, — a u mišice snagu jim ulij.
Ako li pako pustiš te mi zviezda zadje za oblak,
Znadem, to činiš s jedine mudrosti, da mi
Iz njega tim ljepša na obzoru sine, i zato
Tvojimi pod krili — u miru sudba mi spava.

Serdar Mitar.

Od Č. M.

IV.

Opet je silu holujinah krhalo se kroz stjenovite klanjce crnogorske, opet je mnogo liepih danah ogranulo zemlju i mnogo oblačnih danah zastrlo se je tamnom hladovinom. Mnogoga je staroga junaka sveta slobodna zemlja pokrila, mnogo ih je junakah srce na glas iznielo i zemlja ih i narod priznala za junaka; i mnogomu je djetiću mladost nausnicu tanko nagarila.

Zemlja je s njekoliko godinah ostarila bila, a sve jednako puno čuda u njoj. —

*

Najmanjemu se čudu najviše čudili junaci.

Čudili su se gledeći kako zdrav starčić jedan po vas dan skače junačkoga skoka, bije u dalek nišan i baca težka kamena.

Kad bi starac skočio i zabilježio, gdje je peticama udario, onda bi se izmakao da vidi, dokle će skočiti djetić jedan, koga nausnica jedva se bješe ogarila. Djetić bi daleko starcu odskočio, pa bi se na glas smijao, a starac bi pošao, da stopama mjeri, koliko je odskočio. Onda bi stao pa gledao na daljinu i kao računao u glavi nješto, pa bi onda rekao.

„Dobro je, Ivane, dobro sinko!“

„Ma što li misliš sa Ivanom svojim, serdaru? Ta eto neima djetića, komu skokom neodskače a kamenom neodbaca. Puškom će ti dohvatiti kobca, kad se u oblaku na koture vije, a nekmo li čelo izpod zelena turbana. Što li misliš sa Ivanom svojim?“

„Kad mene neuzimate nek imate boljega od mene. A drugo što hoću jednom, vidit ćete!“ odgovorio bi starac pogledajući na Ivana izpod oka.

V.

Pročù se na daleko po zemlji učevnost i junačtvo Ivanovo.

Ali se pročula i ljepota Milice, unuke siedoga vojvode Petra.

Samo pričanje o ljepoti njezinoj zanielo bi po njekog mladog junaka, da ma kuda pošao, udari dalekim putem mimo stana Petra vojvode. Ako je još nješta sreće imao junak, vidio bi pred stanom vojvodinim vitko garavo djevojče u bielom zubunu, bielom kao snieg na planini.

Milica je divna djevojka. Starcem se sbilja u radost razvuče, kad joj kažu: „kćeri moja!“ a mladim junakom srce bujno zakuca, kad joj reku: „sestro moja!“

Jednoga jutra udje vojvodi Petru u stan serdar Mitar, a za njime sin mu Ivan. Ivan se blistao u novome ruhu, što mu ga babo donio prije njekoliko danah ozdó iz Kotora. Pozdraviše se s vojvodom, iznesoše crnog dalmatinskog vina, napiše svi redom po zdravicu, pa onda serdar mrdnù okom Ivanu, te ovaj izadje na polje.

Na dvoru stoji Milica, zaklonila lice od sunca, pa pogleda nješto plavomu nebu.

Ivan stadè pored nje, gledajući mlado djevojče, onako ponosito, onako toplo i još punim suncem obasuto.

„Avaj, što li nemam mužke ruke! A, nesrećna kobi, Bog te ubio! Vidiš, Ivo, gdje mi kobac goni golubicu. Što li ću, Ivo, što li ću, ako mi odnese moju malu plavokrilku!?“

„Hoćeš li i ti meni koje dobro učiniti, Milo, ako nedam kobcu odnieti plave golubice?“

„Hoću, Ivo, štogod mogu. Vjera tvrda, štogod mogu!“

Ivan joj onda reče, da se skloni malko u prikrajak, a i sam se savì pod grane borove. Grabljivica kad opazi da neima nikoga u dvoru, stadè se u sve

tješnjih koturih spuštati, i kad se savì na niže, sasvim blizu uplašene golubice, a to planù oganj, i malo čas padè na dvor kobac udarajući krilima.

U Milice se oči zasijaše od radosti, ona hvaljaše Ivana, a Ivan osmješkujući se milo pogledaše na liepo djevojče, što kao diete oblietaše oko njega i oko ubijenoga kobca.

„Ti ćeš biti dobar junak, strašan junak Turkom," reče ona pogledajući ga osbiljno i za jedan dugi časak mirno svojima krupnim crnima očima.

„Milo," reći će Ivan a sav porumenjen, i ti kazà, da mi hoćeš dobro njeko učiniti. Kaži mi pravo —" i onda se Ivanu glas izmieni i on šaputaše: „bi li htjela, da si ljuba moja?"

Milici duboka rumen posù obraze, i ona reče neskidajući pogleda s očijuh Ivanovih: »Ako djeda veli, i ako ti budeš junak!«

Milica se onda okrenù, poleće živo preko dvora i nestadè je.

Ivan stajaše još njekoliko trenutakah i gledaše put, kojim mu uteče crnooko djevojče s labudovim zubunom, pa onda izadje pred kuću, pasadi se na jednu stienu i pusti se u njekake misli. Zagledao se u kuću vojvodinu, dokle ga najposlje serdar nepozvà da polaze.

Nikad se još dva stara junaka srdačnije neizljubiše rastajući se, nikada Milica nije smjernije poljubila ruku serdaru, nikada još siedi vojvoda nije ljubaznije zagrlio sina serdarova, nego danas što je bilo.

Kad odoše gosti, vojvoda prizvà unuku sebi, uzè ju za ruku, gledaše je dugo u oči, pomilovà je po crnoj kosici i reče joj: „Milo, bi li ti pošla za Ivana, serdarova sina?"

Milica mu dohvati ruku i poljubi je, pa onda sakrì lice na djedove toke i reče:

„Ako je do toga da odlazim odavde, ti najbolje znadeš, djeda, komu mi valja polaziti."

Serdar Mitar je i drugiput s junaci vino pio, ali je riedko kad bio tako čudnovate volje. Putem, čas bi se onako starački razpjevao, čas bi se smijao i zbijao šalu, čas bi opet hodao po zadugo nješto premišljajući. Pogleduje na sina i opet kao mrda glavom. Najposlje ustane se i reče: „O Ivane, sine, reci babu pravo, bi l' uzeo vojvodinu Milicu?"

Ivan skidè kapu i cjeliva oca u desnicu, pa reče: »Ako ti veliš, babo. Znam da ti misliš najbolje po mene."

„Vojvoda ti obećao Milicu, ma veli, najprije valja da se omrčiš prahom u junačkom boju, da se starac ima odmah čime zetom ponositi!"

»Ej, što nedade Bog da se obistini, što se tako tek pronosi, te neudaraju one sinje kukavice!"

»Dat će Bog!" reče serdar pouzdano.

VI.

Nije dugo postojalo, a to se osù pucanj od stiene do stiene, i tek se iz dima pomaljaše junak, pa kličući poticaše pod svetu zastavu.

Udariše stari dušmani. Junaci se zaradovaše da pokažu, da se još po lomnoj i krvavoj Gori Crnoj, po slavnoj Gori Crnoj sokolovi legu.

Siedi vojvoda Petar od težke starosti nemogaše poći, on se ispè na jedan čot s Milicom svojom, i gledaše kako vojska prolazi. Kad bi do njih doječalo junačko kliktanje vojske, što se blistaše spram jarkoga sunca, starac bi zadrhtao kao list na grani, zaplakao bi se i jecao kao malo diete. Milica nije umjela tješiti starca, nego je samo slušala, što joj on priča kazujući staru slavu.

Veselo i vedro djevojče čisto je pobliedjelo. Mirno je i osbiljno, kao da se Boga moli. I opet kao da svakoga junaka u divnoj vojsci okom preleće.

Ali se iza njih začu osamljeno jedno kliktanje. Dva su se junaka žurila uzbrdicom k njima. Siede su kose u jednog i siedi brci; ali junak podskakuje i podvikuje i iz daleka pozdravlja rukama starca i diete njegovo. Uza staroga junaka žurio se lakim skokom mlad čovjek jedan, divno oružan i divno odjeven. Blista se na njem ruho i oružje, a još više vedro, mirno čelo i svietao pogled.

„Ded' vojvoda,“ vikaše serdar Mitar, „dajde od tvoje ruke blagoslova Ivanu momu, nek je bolji junak od oca mu, a nek nije gorji od vojvode Petra.“

Siedi vojvoda prigrli Ivana, poljubi ga u čelo i izvadi iza pasa svoju malu pušku i dade mu blagosiljajući ga.

Vojvoda onda uzè za obie ruke staroga serdara, gledaše ga dugo i dugo i reče mu: „Čuvaj siedu glavu, nedaj se, pogledaj na Ivana, pazi na diete, serdaru, prvi je put, serdaru; pobijte dušmane, kleto im ime, i nek vam je Bog na pomoći!“

Milica ne skidaše očijuh s Ivana, a Ivan razdraganim srcem gledaše vjerenicu svoju. Ona osmjehnù nanj, i Ivan tu nadje za se puno blagoslova.

Još se jednom oprostiše s vojvodom i s Milicom; još je jednom Ivan dočuo njezin šaput: „Bog neka te čuva i sveta bogorodica!“

Opet poletiše u živome skoku oba junaka, potekoše popievajući onim četam, što kliktanjem svojim potresahu stiene i kamenje.

Na brdu je dugo još stajao siedi vojvoda, a pored njega crnokosa djevojka u labudovu zubunu.

Šta? i u njezinu oku crnom krupna topla suza?!

Od njekuda je došlo djevojačkoj glavi, da se pita:

„Bože moj, da l' ću viditi Ivana još jednoč? I njegovo srce može raznieti sindžirlija. I moje će raznieti!“

I onda su crne oči suzom potamnile!

(Konac sliedi.)

Ustav špartanski i atenski.

Prispodoba od V. Š.

Svaka država, bila ona mala ili velika, mora da bude, kao što u obće svako družtvo, osnovana na čvrstom temelju zakona i ustava; te ona država

najvećma postigava svoj cilj, koja po njem povjerene si sile, bile ove male ili velike, dovede do najvišega razvoja, za koji su sposobne. Država može mnogo, dà i premnogo, nu takodjer veoma malo na nje djelovati; a gradjanin se samo onda može naravski razvijati, kad mu je slobodno bezazlene svoje vlastitosti gojiti i njegovati, te kad mu k tomu nemanjka vanjskoga poticala.

Ako pozornim okom motrimo državu špartansku i sav njezin ustav, nemožemo joj reći, da se je premalo za svoje gradjane brinula, dapače ih je i previše rukovodila i obterećivala. Istom što je rodjenac svjetlost svieta ugledao, već je pao pod vlast države, koja je odlučivala, imade li ostati na životu, ili se usmrtiti. Diete, kojemu država život pokloni, bude pod strogom pazkom odgojeno i čuvano, a kad nastupiti osamnajestu godinu, bilo se je mladiću rastaviti s kućom očinskom i stupi u službu državnu, u kojoj je imao i umrieti. Gradjanin življaše kao vojnik u taboru, dočim mu je kod kuće obradjivao polja rob Messenjanin. Muževi neobjedovahu sa svojimi ženami na domaćem ognjištu, nego kod zajedničkih državnih stolovah. Svako nagnuće i svaka ćut čovječanskoga srca, koja se nije neposredno države ticala, bila je svladana i ugušena državnimi uredbami. Sile, koje nisu bile neposredno njoj posvećene, ostadoše nerabljene. S toga je manjkalo špartanskomu životu one dražesti, koju uživamo u obiteljskom krugu, manjkalo mu je začina umjetnosti, svjetla znanostih i oduševljenja, za koje je samo čuvstven čovjek sposoban. Usuprot bijaše domovina ona predhodnica zviezda, koja se Špartancu cieli život svietila i pokazivala mu pravac, kojim mu je valjalo ići. Uviek je on u svôm srcu ćutio ruku njezinu, koja ga je vodila i upravljala. A kad joj je pogibelj zaprietila, dočekao ju Špartanac hrabrim i neuzkolebivim srcem; on bijaše pripravan i smrt podnieti za domovinu, za koju je odgojen bio i kojoj je i dosada sile svoje posvećivao. — Jednom riečju, glavna svrha špartanskoga ustava bijaše, — jednostavnost običajah i vojnički duh u narodu uzdržati i njegovati, a plod, kojim takovo odgojivanje i takov državni ustav urodi, bijaše pretežnost, koju Šparta skoro nad svimi državami Grčke zadobi.

Ako prispodobimo špartanski državni ustav s vjekovečnimi zakoni, koji su kadri stvoriti, pa i u istinu stvaraju uzor državne savršenosti, to moramo dopustiti, da je Šparta daleko za tim uzorom zaostala. — Nu ako Špartu s drugimi državami prispodobimo, to moramo pripoznati, da se za lovor-vienac pobjede i slave samo Rim i Atena s njom takmiti mogu. Ako i nisu sve sile u Špartanacah bile razvijene, to nisu bile niti zanemarene ili izkvarene, a još manje zlorabljene za sramotne svrhe, kao što se je to tako često dogodjalo u starom vieku, i kao što se to još i sada u kršćanski Evropi dogadja. Ljubav k domovini, k pravici, k redu i čednosti, kao i značajan i nestrastven život pospješivaše cielo uredjenje države. Ako se blagost i milosrdje nije tako cienilo, kao što bi se moralo, to se je tim marljivije gojila i njegovala savjestnost, točno izvršivanje preuzete dužnosti ili službe, vjerno izpunjivanje zadate rieči, uztrajnost i srčanost u ratu. Ako i nisu roditelji na čuvstvenost pram svojoj djeci bili poticani, to je tim silnije bilo mladićem štovanje i počitanje

pram starijim u srce i ćut usadjeno. Želja za putovanjem, ljubav i pohlepnost za zlatom i bogastvom, izpraznost i sjajnost bijaše sasma izkorenjena; a tim ostade takodjer jezgra špartanskoga državnoga života od tih glodećih crvah sačuvana. Vojnički duh, vojnička hrabrost, vojnička srčanost i odvažnost bijaše glavna svrha špartanskih gradjanah, pa da to postignu, morali su si i tielo i duh čvrstiti i jačati, te s toga nemožemo na ino, no čuditi se i diviti špartanskomu ustavu; jer muževe, kao što su Otryad, Lykurg, Leonida i drugi, spominjat će uvjek povjestnica sa štovanjem.

Bacimo sada okom na Atenu, pa promotrimo njezin ustav i uredjenje, koje joj dade mudri zakonodavac Solon, koji postadè god. 594. prije Isusa archontom, i koji kao takav uredi njezin državni ustav.

Šparta usriedotočila je sve svoje sile u tom, da si ovjenča čelo lovorviencem bojne slave. Posljedica toga bijaše svakako bojna slava i politička preteżnost, u koliko se ta bojnim kopljem i ratnom silom postići može. Nu ratna sila je u razmjerju jako malena, pa to izkusi i Šparta; jer upliv, koji si steče oružjem svojim, prestade sa smrću njezinih junakah. — Nu Atena djelovaše na mnogo širjem polju. Gradjani njezini tjerahu trgovinu, njegovahu brodarstvo i obrtnost, gojahu umjetnost i znanost, te je upliv, koji je Atena na taj način zadobila, već za cvatuće dobe Grčke bio mnogo veći, nego sila, koju je Šparta oružjem svojim učvrstila. Poslje toliko stoljećah još svedj obstoji taj upliv, te se neće umanjiti niti oslabiti, dok je poviesti svieta.

Dočim u Šparti gradjanin nije imao kao čovjek samostalnih, vlastitih nagnućah, željah i težnjah, nikakove vriednosti ni ciene, što više, dočim je već u sedmoj godini morao se skučiti pod jaram državni, mogahu gradjani, živući pod uplivom atenske države mnogo slobodnije svoje sile razvijati. I atenska je država mnogo nastojala oko odhranjivanja mladeži; nu ona nije narušavala, poput špartanske, obiteljski život. I Atena nalagaše svojim gradjanom dužnosti, i to stroge dužnosti; nu ona nezahtievaše, kao Šparta, više nego je to sama narav stvari i obstanak države zahtievao.

Sreća naroda u svojoj cjelokupnosti nemože obstajati bez sreće svakoga pojedinca, koji cjelost sačinjava. Razvitak silah koje države zavisi od razvitka silah pojedinih pripadajućih joj čestih. Velika zadaća države sastoji se u tom, da svakomu gradjanu dade koliko je moguće više slobode, pa da ga ipak najuže s državom spoji — pa upravo to postigao je Solon u ustavu atenskom. Atenska bo je država sdružila u svôm ustavu od najdavnijih stoljećah demokratičke, aristokratičke i vladine elemente. Za vremena Tesejeva imadjahu vladini prevagu. Nu još za života njegova bude moć kraljevska od aristokracije ograničena, ali je ipak sve do Kodrove smrti obstajala. Za vladanja aristokracije postajaše demokratički elemenat sve pretežnijim, dok nije najposlje po Solonu, a kasnije još po Klistenu nadvladao i sasvim premašio.

Atenski ustav bijaše plod stoljeća trajućega rata. Medju Tesejom i Klistenom imade do šest stoljećah, kroz koja je vladao Solonov ustav, u kojem se je najprvo aristokracija s vladom, a zatim demokracija s aristokracijom

borila. Špartanski se je ustav doduše takodjer promionio tečajem stoljećah, nu promjene te imadjahu većma značaj izkvarenosti, nego li napredujućega razvitka. Lykurgovo državno uredjenje imadjaše bitno za temelj tu misao, da odvrati od Špartanacah svaku izkvarenost i mekoputnost, nu taj ustav postajaše svakom godinom težim i nesnosnijim, dočim je atenski ustav uvjek vjerni odraz duševne sposobnosti svojih gradjanah bio. Poput lagane odjeće priljubio se je uz uda gradjanah, dočim je špartanski ustav bio poput željeznoga ruha, nesnosan kao što kriepkomu i odraslomu mužu, tako i djetetu.

Osbiljni časovi za mladež.

Od Charles Sainte-Foi.

Ponašio Ilija Okrugić, Sriemac.

III. O uzgoju.

Da li ste kad osbiljno promišljavali o rieči uzgoj = education? Jeste li nastojali dobro proniknuti u njen duboki smisao? Temeljito poznavanje rieči daje nam laglje poznati i stvari, jer su rieči kao otajstvene posude pune mudrosti narodah i mudroljubja tim uzvišenijeg, čim ovo nije djelo kakova posebnog čovjeka, nego što žilje svoje ima u onom prvom objavljenju jezika il govora, što ga Bog dade rodu čovječijemu. Educere = izvoditi, to je prvi izvor ili koren rieči education, koja poleg jezikoslovja naznačuje, kao što vidite, čin sličan onomu, kojim se stvar kakova izvodi ili izvlači ozdol iz duboka mjesta, u kom bješe sakrivena kao u ponoru, da se postavi na svjetlo i vidik.

Izmedj svih stvorovah što napučavaju sviet, jedini je čovjek vrstan za uzgoj; njemu je samo potrebno, da bude odhranjivan, uzgajan i razvijen. On jedini stvoren je za družtvo, njemu samo rečeno je u početku: „Nije dobro čovjeku samim biti.“ Sve životinje donose sobom za uzdržavanje i razvoj svoj potrebne si nagone. Janje netreba majke, da ga uči hodati. Istom da se je rodilo, skakće tolikim miljem i gibkošću, da nam je drago gledati ga; i dočim diete umire od gladi, ako mu majka nepruži njedra, janje zna odmah za porodom, gdje mora tražiti hranu svoju. Sve životinje takove su danas kao što bijahu u početku svieta; jedini čovjek penje se i snilazi, diže se i pada, onako, kao što upotrebljava svoju slobodnu volju i moći Bogom mu darovane. Jer čovjek rodivši se donosi samo moći duha, srca i značaja svog, koje imaju što prije svojstvi i mnogo kašnje navadami postati sredstvom uzgoja, štono ih, kao što gore vidismo, izvlači iz dubljinah u kojih zatvorene ležahu, da ih razvije i okriepi, ako su dobre, i da ih popravi ako su zločeste.

Uzgoj je dakle njekim načinom drugo stvaranje nalik onomu, to nam se pripovieda u prvom poglavju, prve knjige Mojsijeve, kad Bog stvorivši u

početku tvar (matieriju) neba i zemlje, uredi ju i dadè joj lik, što ga i dan danas ima.

Sinovi moji! sliedite me pazljivo u sravnjivanju, štono vam ga želim predstaviti medj ova dva stvaranja, da tim bolje shvatite narav i vriednost uzgoja, što ga ovdje primate.

Sveto pismo ovimi prostimi riečmi započinje svoju čudnu pripoviest: „U početku stvori Bog nebo i zemlju.“ Bog stvarajući vas, i u vas je postavio nješto nebeskog i nješto zemaljskoga. U vas se duh i tielo dotiču množtvom nebrojnih točakah, te svojim nutrnjim i srdačnim spojem sačinjavaju jedinstvo vaše osobe. Prvi taj — duh, nebesan svojim poreklom i svojom naravju, teži bez pristanka gore slavnom iztočniku svomu. Drugi taj — tielo, postalo od zemlje, prigiba se i klone k zemlji, kao da bi htjelo sjedinit se prvimi počeli svoga bića.

Zemlja bješe pusta i prazna (bez lika), a tmine bijahu vrh lica ponora. Ali duh božji nosaše se vrh vodah. Takovi i vi bijaste, sinovi moji, prije nego li prve zrake uzgoja započeše razjasnjivati i uredjivati smies (chaos), u kojoj bješe utonula duša vaša, i u kojoj sva počela dobra i zla ležahu smiešana i izpremetana. Pustoš il praznoća, bezličje i tmine, to su tri znaka duše, koju svietlo uzgoja jošte prosvietlilo nije.

Ali reče Bog: „Budi svjetlost i učini se svjetlost. I vidi Bog da je svjetlost dobra; i razluči svjetlost od tminah. Svjetlost nazva dan a tmine noć. To bješe krasan dan za vas, sinovi moji, u kom svjetlost sinu u duši vašoj; dočim vam majkaše vaša, uzam vas na krilo i sklopiv vam ručice, učaše vas dizati ih pram nebu i zazivati sv. ime božje. O Bože moj! kolikogod se putah sjetim toga časa, kad sam prvi put tebi upravljao molitve svoje, toliko putah tone mi duša u ljubavi i zahvalnosti! O uspomeno sladka nad svim uspomenami života moga! U tebi se, kao u dragocjenoj tkanici, mješaju i prepljeću dvie najdraže srcu momu slike i dvie misli: ona o miloj majci mojoj i ona o božanskom sinu tvome na križu propetome! Bilo uviek sveto ime tvoje u meni, o Bože, to ime sveto, što ga naučih iz ustah mile majke svoje, i što ga njeni poljubci u mom srcu kao zapečatiše. U taj dan, učiniše svjetlost u meni; i ta svjetlost vidila ti se dobra, o Bože moj! U taj dan si ti razlučio u duhu mom svjetlost od tminah, ti si me naučio razlikovati i imenovati oboje. Toga dana naučio sam ljubiti dobro ljubeći tebe, i bojat se zla, koje vriedja tvoju neizmiernu dobrotu.

Još reče Bog: „Nek bude tvrdina u sried vodah; i Bog učini tvrdinu; i razluči vode, koje bjehu pod tvrdinom od onih što bjehu nad njom, i nazva Bog tvrdinu nebom.“ Te vode predstavljaju vam nagnuća i nagone, kao različite čestice duše vaše. Jer u njoj sbilja imadu dvie čestice, viša i niža; ona, koja teži prama nebu, gdje joj je početak i svrha ili cilj; ova, što tegli pram zemlji i čezne za prolazećimi radostmi ovog života. Ako je proizvod svjetlosti kao prvi stupanj uzgoja, dotiče se njekim načinom i drugoga, dočim u duši na čisto dovodi i točno ra-

stavlja razne težnje, koje njom pokreću; dočim medj doljnom i gornjom česticom postavlja kao njeku čvrstu i okretnu tvrdinu, koja nepripušta prvoj da svoje burne talase proti drugoj diže. Ta tvrdina jest volja, koja pomoću i kriepošću milosti suzbija doljne vode, i uzdržava nepomičnom stalnošću onaj razdvoj glede tiela i duha, što ga Bog postavi u čovjeku. Ako uzgoj, ostavši kod prvog stupnja, stvorio bude sam u vas svjetlost i razdielio ju od tminah, bez da vam okriepi i ojači volju; ako naosigura višju česticu duše prot strastim i zlim težnjam, štono ruše nižu česticu, bit će vam od male koristi i možda će vam samo tomu služiti, da budete krivi pred očima Boga, tim više što ste prosvjetljeniji.

Reče Bog: »Nek se skupe vode, što su pod nebom, u jedno mjesto, i nek se ukaže suho-kopno. I bi tako. Uzgoj, kao i stvaranje, kojega je slika, sastoji se u tom, da podiže i razvija moći duše, razlučujuć ih i utvrdjujuć medj njimi ono odvojenje, što ga sam Bog uredi, da nijedna nekorači iz svojih prirodnih medjašah i nepokuša prostirat se vrh drugih. Nu Bog je dušu čovječu tako uredio, da bude nježna i kriepka ujedno; nježna, da uzmogne sažaliti druge u njinih zlopatnjah i kad je pristojno, sklonit se na njihove molbe i predstave; kriepka, da uzmogne, kad je možno, suprotstati zavadjanju ćutilah i mamljenju strastih. Ova dva svojstva podupiru se medjusobno il uzajamno. Nježnost bez krieposti izvodi se u slabost, te biva u zao čas po onog, koji ju osjeća, i po one, koji su joj predmetom. Kriepost na suprot bez nježnosti radja često put sebičnost, oholost ili tvrdost srca. Od potrebe je dakle hraniti i brižljivo uzdržavati tu divnu tkaninu duše, kojom su joj pristupačne najplemenitije ćuti, i u isto doba vrstna je za najveličanstvenija djela. Od potrebe joj je mjesto ili stan za sažalenje, izvor, ili još više, more suzah i ljubavi, za da se uzmogne u njem oprati po pokori, i da unj zaroni vječnim zaboravom sve uvrede drugih nje se tičuće. Al joj je od potrebe u isto doba mjesto jedno krepko i čvrsto kao zemlja, koje će odporom biti, kad bude nužno, i na kom će se moći nogom stati bez bojaza, da će isto popustiti ili klonuti pod koracih. Zatim, počem je ovi odvoj učinjen, ukrepljena duša počimlje izvoditi klice najkrasnijih kriepostih i najsladjih nadah.

Sad sliedi četvrti dan, kadno svjetlost jur raprostrta stiče se i skuplja u razumu njekim načinom, slično kao da vidimo, gdje Bog zatvara svjetlost tjelesnu u zviezde nebeske, kano ti u otajstvene posude, iz' kojih nam istu prosiplju ruke angjeoske. Duhovna svjetlost koja nas ovdje dole prosvjetljuje, zadržaje se u objavljenju i u umu, kao u dvie zviezde, kojih prva nalik suncu prosvjetljuje nam dneve svojimi zračnimi svjetili; dočim druga, nalik mjesecu, predsjeda i vlada u noćih našeg zatočenja, te umanjuje tmine svojimi dvojbenimi zrakami, bliedimi odsievi one prvašnje. U svakom bo je temeljnom i pravo kršćanskom uzgoju nauka i poznavanje vjerozakona na prvom mjestu. Tu treba da vjerozakon bude to, što je sunce u sustavu svieta: on mora razpro-

stirati svoje svjetlo vrh svih drugih znanostih. Ove mu moraju podčinjene biti i ništa drugo nego samo odsjev njegova božanskog svjetla.

Zatim sliedi peti i šesti dan ili stupanj uzgoja, kad duša u jedno isto doba razsvietljena vjerom i umom, osjeća gibanje života u sebi, i da sve moći proizvode djela shodna naravi njenoj. To su misli, štono se spojiv s tvarnimi predmeti, čine se kao da gmižu po zemlji; to su nade ili plemeniti osjećaji, što se kao orlovi vrh nebesah dižu.

Sad je sve već pripravljeno; uzgoj može sad dovršiti svoj posao i dati čovjeku jošte posliednji potez, izdubiv na njemu, kao neizbrisiv znak sliku i priliku Boga. Ali kao što je baš u tom remek djela, tako ima tu prevelikih težkoćah, da je učiteljem nužno u sebe iste snići, posavjetovat se, kad si poput stvoritelja reknu: Načinimo čovjeka na sliku i priliku Boga.

Baš uzgojem prima čovjek naročito dah života, da postaje živećom dušom. On je, koji u njem živinski život i nezauzdane mu požude podvrgava pod upravu uma i volje, i koji ga tako vriednim čini, da zapovieda nad životinjami, i da bude kralj stvorenja. On je jednom rieči, koji ga iz nizine sobstvene naravi podizuć, uči da zapovieda svojim strastim i da postane mnogo jačim, nego što je po sebi istom.

Kratke slike izvanevropejskih stranah svieta.

III. Amerika.

Amerika se proteže od sjevera napram jugu preko ciele polutke i ima sva moguća podneblja izim južno studenoga. Dočim na sjeveru vječiti led zemlju i more prikriva, naliče južne pokrajine sjeverne Amerike, zapadne Indije i veći dio južne Amerike najkrasnijim poljanam ciele zemlje, na kojoj u iztočnoj Indiji opažavamo najveću plodnost. U obće je u ovoj strani svieta mnogo blaže, nego pod istimi stupnji širine u Africi i Evropi, a to s toga, što je Amerika razmjerno mnogo uža i morem sa svih stranah obljevena, pa što ju uzduž lanci gorah, mnoga jezera i velike rieke prepliću, i što neizmierne šume i bujno bilje vrućinu ublažuju. Ovdje se u obratničkih zemljah neosjeća ubitačna žega afrikanskoga sunca, a zima je mnogo oštrija u onih predjelih, koji s nami pod jednakim stupnjem širine leže, prem ako je u srednjoj Americi, buduć je široka, ljeto mnogo žešće, nego kod nas. Ovdje neima proljeća. U Americi su najveće i najbujnije šume na svietu, od kojih je većina neprohodna, te u nje ljudska noga nije zakoračila, a svuda se, izuzam sjever Amerike, zamjećuje najveća punoća, raznovrstnost i sila bilinstva, pa to sve s toga, što se ovdje mieša obratnička toplina sa plodovitošću zemljišta. Neima u Americi tako zvanih goletih niti pustarah. Gdje ti se oku neukazuju neizmierne ravnine zarasle u neprohodne prašume, ondje ćeš opaziti nizine na stotine miljah velike bez jednoga stabla, nu pokrite travom tako visokom, da bi se čovjek na konju jašeć u njoj skriti mogao.

Tako bujno raste trava, na nizinah uz rieke Missisippi, Orinoko amazonsku rieku. Najveća je od ovih ravninah ona uz amazonsku rieku, koja je po prilici 150.000 četvornih miljah velika. Od ušća ove rieke pa 500 miljah daleko nutar u Ameriku badava ćeš tražiti šljunka, kao što bi kod nas tražio alem kamen. Sve ti je ovdje izuzam najtopliju dobu godine, samo jedan sag, komu neimaš slike i koji nemožeš okom prekriliti, a oko ti se nemože zaustaviti, al baš na nikakovu uzvišenijemu predmetu. Hiljade divljih konjah, govedah, magaracah i svinjah povlače se po ovih ravninah i prašumah, te se umnažaju bez kraja i konca tako, da se je godine 1805. samo u Kaliforniji ubilo najmanje 20.000 komadah govedah, o kojih se veli, da su se naplodile samo od 5 govedah, koja su tamo god.1776. iz Evrope dovežena. A neima tomu davno, što je iz laplatske države samo u Englezku izveženo u jednoj godini 150.000 govedskih i 33.000 konjskih kožah. U obće može se reći, da su mal ne sve naše domaće životinje: konji, goveda, magarci, ovce, svinje, psi i mačke, — mnogo bilje: trs, uljika, pamučnjak, sladorovac, kavovac, lan, konoplja, mal ne sve žitovnice i mnogo voće u Ameriku prenešeno; i da tamo vrlo uspieva. Naprotiv pako poklonila nam je Amerika koruu (god. 1586.), duhan, grozničevinu (Chinarinde), varzilo, mahagovinu, crvečinu (Cochenille) i mnoge druge prirodnine.

Amerika se dieli na sjevernu i južnu Ameriku, zatim na zapadnu Indiju. U sjevernoj Americi su najznamenitije države: Nova Englezka, koje se tiču savezne države. Od sjevero-amerikanskih gradovah odlikuju se koli pravilnošću, toli i krasotom pojedinih sgradah sljedeći: Novi-Jork (New-York), Philadelfia, Baltimore, Boston, Novi Orlean i Washington.

Zapadnu Indiju sačinjavaju otoci uz sredinu Amerike ležeći, koji su mal ne sasma svojina evropejskih naselbinah. Najveći su otoci: Kuba, Jamaika, Haiti i Porto-Ricco. Južna Amerika sastoji se iz više slobodnih država, i jesu tako velike, kao ciela Evropa. Medju ovimi su zlatom bogate zemlje Peru i Chili, uz koje medjaši carevina Brazilija. Najjužniji kraj Amerike jest Patagonija, zemlja, gdje su ljudi najvišega stasa, jer su obično 6 do 7 stopah visoki. Ovo su prastanovnici amerikanski.

Mal ne u sredini Amerike leži carstvo meksikansko, kojim kao car upravlja Maksimilijan I. iz kuće Habsburžke, a brat našega premilostivoga vladara Franje Josipa I.

(Konac sliedi.)

Perzijske bajke.

IX. Nestala kći jednoga trgovca.

U Kabulu življaše jedan bogat trgovac, koji je imao liepu kćer, imenom Sirah. Imućni se ljudi s bliza i daleka osvrtahu oko nje; nu djevojka se neob-

rečè ni jednomu, veće očitovà svomu ocu: „Ja ću poći samo za onoga, koji je ili jako mudar ili jako vješt.“

To se je razglasilo po cielom kraljestvu. U njekom su gradu živili tri mladića, a svaki od njih umio je po jednu vrlu vještinu. Ta tri mladića dodju u Kabul i reknu trgovcu: „Ako tvoja kći želi imati muža vještaka, to se svaki od nas može izkazati s jednom vještinom.“ Jedan od njih reče: „Moja je vještina ta: kadgod se šta izgubi, to ja znam, gdje je; pa su mi takodjer poznati i dojdući dogadjaji.“ Drugi reče: „Ja znam iz drva načiniti takova konja, da svaki tko ga zasjedne na njem u zraku lebdi, kao priestol Salamonov.“ Treći reče: „Ja sam strieljac, i sgadjam uviek sve, na štogod svoju strielju odapnem.“

Trgovac je to priobćio svojoj kćeri. Kći mu na to vrati: „Ja ću si tu stvar malko promisliti, i sutra ću ti kazati, koga sam si od njih izabrala.“ Noćju nestane trgovčeve kćeri. Zaman je bilo sve traženje u jutro, ni traga ni glasa nebijaše, kamo se je djela.

Trgovac ode k onomu, koji je sve znao, kad se je šta izgubilo, i reče mu: „Kaži mi, gdje je moja kći?“ Promišljajući jednu uru taj dogadjaj, reče on trgovcu: „Vila ti je jedna odniela kćer na vrhunac jednoga brda, do kojega ljudi nikako doći nemogu.“ Zatim se obrati trgovac na drugoga, i reče mu: „Načini drvena konja, i daj ga strieljcu, neka ga uzjaha i na to se brdo popne, te ustrieljivši vilu, neka mi kćer dovede.“

On načini drvena konja, strieljac ga zajaha, popne se na vrhunac, ustrielji vilu i dovede natrag djevojku. Sad je svaki za sebe zahtjevao djevojku, i medju njima se porodi razpra.

Kaži mi, koga po pravu ide djevojka? Odgovor: Onoga je djevojka, koji je vilu ustrieljio i djevojku kući doveo. Ona dvojica pokazalo je doduše svoju vještinu, al ovaj se je bacio u pogibel, i nemareći za svoj vlastiti život, borio se je sa svakojakimi nepogodami.

Narodne pjesme.

Iz sbirke Ž. F.

III. Ženitba Turković Ivana.

Još zorica nije zabielila,
Ni danica lica pomolila,
Al' mi sjede Turković Ivane,
Iznad praga gdje mu mjesta nije;
Uhvatio lahka dževerdana;
U njeg meće praha i olova,
A na oganj kremen kamen tiska.
Zagleda ga ostarjela majka,
Pa ga pita ostarjela majka:
„O moj sine Turković Ivane,
Kuda kaniš zorom tako rano,
Ja li kaniš preteći me staru:
Dvor pomesti i vode donesti?“
Odgovara Turković Ivane:
„Ne budali ostarjela majko!
Nije ono posô za junake,
Već je ono za lagane žene,
No ja idem u kršne kotare,

Do onoga Dimitrije bana.
U njega mi čudno čudo kažu:
Mladu kćercu od dvajest godinah.
Kad govori kan' da zlato sipa,
Kad se smije kan' da golub guče
Kad se šeće kan da paun kreće.
Već tako ti ostarjela majko,
Tako tebi groba i kamena,
Ti mi spremaj lahke brašljenice,
I još k tomu devet okah vina:
Kad ogladnim da me želja mine,
Kad ožednim da me žedja mine.
Kad ga začù ostarjela majka,
To je njojzi vrlo milo bilo,
Pa se skoči na postare noge,
Kuha njemu lahke brašljenice,
Sprema njemu devet okah vina,
Kad ogladni da ga želja mine,
Kad ožedni da ga žedja mine.
Pa se Ive na putinu sprema:
Na se meće svilenu košulju,
Koja zveči kan' da mjesec ječi,
Na glavu je kapu naturio,
A na noge kopče i čakšire,
A na kopče srebrne sindžire,
Na sindžire zlatne trepetljike
Što turkinje izpod grla nose,
A Ive ih po nogama meće;
O se grće crvenu dolamu,
Na dolami ovelike toke
Svake toke od četiri oke,
Za pâs meće sjajna dževerdana,
Pa on ode kuli na avliju,
Pa on viče da kula odjiče:
„Amo sluge debela djogina!“
Sluge njemu konja izvedoše;
Skoči junak u bojnomu sedlu,
Pa odleti niz to polje ravno,
Kano zmaje kade pas zalaje.
Kad je sišô u kršne kotare,
Do onoga Dimitrije bana
Na polju je čador razkrilio.
Na čadoru od zlata jabuka
Na jabuci orle ptica siva,
U kljunu mu pero pozlaćeno.
Kad to vidje Dimitrija bane,
On mi hvata sitnoga durbina,
Da on vidi tko je čador speo.
Misli junak da vojska dohodi.
Kad se bane dohvati durbina,
On ga ravna niz polje široko
Do čadora Turković Ivana
Po govori svojoj kćeri Jeli:
„Mili Bože, čuda nevidjena,
Krasna momka kod čadora biela,
Ja ću poći do njegova stana,
Pa ga pitat je l' se oženio,
Oženio jali ovjerio;
Ako li se oženio nije,
Dat ću mu te za vjernu ljubovcu.
To izrečè od kotara bane,
Na stran metnù sitnoga durbina,
Pa mi šeće do čadora biela,
Do čadora Turković Ivana.
Kad je došo do Turković Iva,
Božju mu je pomoć nazivao.
Liepše njemu Ive odvratio:
„Bog pomogo od kotara bane,
A jesi li zdravo i veselo?“
Odgovara od kotara bane:
„A jesam ti zdravo i veselo,
Ali sam ti malne ostario,
Sve gledeći kô mi kćerca raste.
A jesi l' se junak oženio,
Oženio jali ovjerio?“
„Nijesam se jošte oženio,
Ni djevojci nikoj ovjerio,
Već sam došo da mi kćercu dadeš,
Ol' za ženu jali za sestricu.“
Kad ga očù od kotara bane,
To je njemu vrlo milo bilo.
Pa ga prima za desnicu ruku,
Vodi njega do bijela dvora,
Do bijela dvora u kotare.
Sjede bane s Ivom piti vino,
Vino pijuć o svakom ga pita:
Je l' mu zdravo ostariela majka,
Rode li mu vrli vinogradi.
Al mu reče Turković Ivane:
„A Boga ti od kotara bane,
Gdje je tebi dilber-kćerca tvoja,
Da ju vidim i da prstenujem.
Usta bane na junačke noge,
Pa on ode dilber-kćerci svojoj,
Dovede je Ivi na oglede.
Sinù lice kano žarko sunce,
A zenice kano i zvjezdice,
Sitni djerdan o bielu vratu.
Al velide Turković Ivane:
„Hoćeš li me kićena djevojko,
Hoćeš li me za dragoga vojna?!“
„Hoću, Ive, jer si mi od Boga!“
Segnu Ive za sjajnu dolamu,
Pa izvadi zlaćeno prstenje,

Natače ga djevojci na ruke,
Pa on reče lijepoj djevojci:
„O djevojko krilo paunovo!
Čekaj mene tri nedjelje danah,
Dok ja skupim stado od svatovah,
Sa svatovi po teb' mladu dodjem!“
Tim se skoči iz kršna kotara,
Pa odleti niz poljanu lahku,
Dok nedodje Senju kamenome,
Do gizdave kule očinskine.
Pa on kupi stado od svatovah
Od hiljade manje nijednoga,
Pa on ode u kršne kotare,
S djevojkom je božji zakon sklopi',
Odvede je bielu dvoru svomu.
S njom je liepi porod porodio,
Sedam kćerih i četiri sina,
Da Bog dao, te b' ih više bilo!

Sitnice.

— Književnost. „Književnik“ donosi u svom prvom ovogodišnjem svesku popis svih hrvatskih i srbskih knjigah, što su stranom prošle stranom ove godine, od prilike kroz godinu danah, na sviet izdane, i nalazimo da ih ukupan broj 154 iznosi. Ako to i nije tako ogroman broj; nu ipak je takov, da za naše okolnosti zadovoljni možemo biti. Neima tomu još ni pò stoljeća, da su naše knjige biele vrane bile, a sad ih evo, hvala Bogu, za jednu samo godinu preko sto na sviet izadjè, neračunajuć ovamo povremene listove. Ovaj doista marljivi râd naših književnikah kadar je da razveseli svako rodoljubivo srce; i pokazuje nam, kakav bi sbiljam krasan zamašaj naša književnost mogla uzeti, kad bi jedno više sloge i sporazumka medju samimi književnici bilo, i kad bi drugo u našem obćinstvu bilo više rodoljubivog prijanjanja uz domaću knjigu. Istina je doduše, da je i vrieme dosta nesgodno, i da se u novčanom pogledu na sve strane velika oskudica osjeća; ali od kud se nalazi novacah za tudje knjige, a samo ih za hrvatske neima? To je doista veliko nehajstvo, koje se izpričati neda, i koje nam nimalo na slavu nesluži! Mi se medjutim nadamo, da će našim novim književnim areopagom, našom akademijom znanostih i umjetnostih, koja će skoro u život stupiti, počem je premilostivi kralj već i većinu njezinih članovah imenovao, da će njezinim oživotvorenjem velimo zavladati veći sklad, veća jedinstvenost u našem književnom djelovanju. A Bože daj, da bi nam ona blagotvorno djelovala i na naše obćinstvo, da bi i njeg svojim visokim ugledom i odlučnim svojim radom pobudila na veće rodoljubje i na veće požrtvovanje, te da nam tako i sjedne i s druge strane s njom nastane nova ljepša i sretnija doba našega narodnoga razvoja. Mi se tomu nadamo, i mislimo, da se u toj nadi nećemo prevariti; te zato s najvećim neustrpljenjem izgledjemo onaj čas, gdje će nam se jednoč već i sbiljam otvoriti zlatni dvori uzvišenoga toga hrama. —

Riešitba

„konjićeva skoka“ u 16. br.

9	36	7	12	5	38	27	14
56	33	10	37	58	13	4	39
35	8	57	6	11	26	15	28
32	55	34	25	30	59	40	3
63	24	31	48	41	18	29	16
54	47	64	43	60	49	2	19
23	62	45	52	21	42	17	50
46	53	22	61	44	51	20	1

Slavski razdor stara kletva,
Krvno sjeme krvna žetva;
Rod od roda, krv od krvi,
Tak se mrzi, tak se mrvi.
Bud milostiv mili Bože,
Da se bjesni utalože!
Da se Rus i Poljak slože,
To tva ruka samo može.

Riešiše: *J. Banić* i *J. Štanfelj* u djačkoj čitaonici na Rieci; *Anka Tomčeva* iz Kraljevice.

☛ *Molimo uljudno sve naše štovane predbrojnike, koji nam nisu za ovaj drugi tječaj još ništa platili, da bi nam što skorije predplatu poslali. Isto tako molimo i svoje lanjske dužnike, da bi nas se skorim sjetili.* —

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 18. 15. lipnja 1866. **Teč. II.**

U nepogodi.

Od Ž. F.

Kada Perun strielje biesne
Niz nebesa ljutit hita,
Kad doline ore tiesne
Od gnjeva mu gromovita;

Kada oblak crni plače
Težke suze s oka svoga,
Kada vihar silni skače
Oko mirnog dvora moga;

Na koljena laka kleknem,
Ruke pružim nebu gori
Pa ovako šapćuć reknem:

„Dobri Bože, neobori
Težke rieči na griešnika,
Već mi pošlji — oprostnika!“

Serdar Mitar.

Od Č. M.

Svršetak.

VII.

Vedar je dan. Kako se liepo nebo plavi!

Pogledaj, kako je u ljutoj stieni nježna stabljika uhvatila korena, pa nosi rumen bijel cviet. Eno tamo plavetna sitna potočnica! A eno ondje kao krv crven karanfilj poljski! Kuda li će ova ptica cvrkućući? Ala, Bože moj, pun ti je sviet cvieća, pun boje i pun pjesamah!

Je li i ono pjesma, Milice, što se čuje? Slušaj samo!

O to nije pjesma! To je grmljavina. Grmljavina? Ne, ovo kao zemlja da tutnji. Slušajte, kako se potmulo lomi tutanj. Zemlja se stresa, jer se krvlju ljudskom prska. Nebo se otvara jeci, jer se to narod jedan za slobodu bije. Boj se bije njegdje na daleko.

„A, prokleti! Odkud, djede, ovo jato vranih gavranovah? Samo kvare plavo nebo. Što gačete crn vi obraz bio? Smetaju nam samo, da slušamo pozdravlje s junačkoga bojišta. O da Bog pomože našim!“

„Ako Bog da i sreća junačka, svršit će oni s Turci i ovaj put lako.“

„Ovi gavranovi baš me ljute. Što li su se uzmutili tako? A je l', djede, da li u istinu hoće gavrani po njekad da progovore. Ala da hoće, pa da ih pitam: Oj Boga vam, vi vrani gavrani, da l' vidjeste — — “

„Slušaj, diete moje, ovaka se grmljavina nečuje svakad.“

Milica slušaše. Starac se pustio u dukoke misli. Milica gleda, kako na zapadu sunce — kao krv crveno — sjede. Dan se gasi. „Koliko li je junačkih životah danas pogašeno? O Bože i majko božja, čuvajte Ivana moga — moga Ivana!“

Sunce je sjelo. Po nebu su se prelievale jedna u drugu sve boje, što dugu kite, dok jedna za drugom nije izbliedila te ostavila čisto plavo nebo zviezdanim rojevom i srebrnom' mladom' mjesecu.

Siedi iznemogli vojvoda sjedio je s unukom svojom sve na istom mjestu, dok se već dugo vremena nije začula nikakva potmula grmljavina, i dok u njeko doba noći nezačuše u dalekoj daljini kliktanje Crnogoracah i radostan aber iz pušakah. „Pobjeda, pobjeda!“ mucaše Milica rieči, što ih noć kroz daljinu pustila k njima. „Pobjeda, pobjeda!“ mucaše Milica, pade na toke staromu djedu, i u čudnovatoj radosti i zabuni plakaše na prsijuh sjedoga vojvode.

VIII.

I opet se dan od noći dieli. Zviezde izdišu, nebo bliedi, a zemlja jemirna, kao da je u dobokoj molitvi.

I opet se sjenke ganjaju po hladnih opalih zidinah stare crkvice; i opet se pred svetim oltarom u zračnih strujah bliedoga svitanja, što kroz uzacke prozore u crkvicu proviruje, priklanja težko sieda starina, stari vierni sluga oltara božjeg i krstu vierna naroda.

Molitva se starčeva dala u tihi mrmor, koji se čudesno povijaše po tamnoj svetoj crkvici. Ovda i onda prekinuo bi se on i duboko bi zaječao starački glas. „Smiluj se nam, gospode, smiluj se nam!“ i onda bi opet postrujala topla molitva, kao da struja rujne zore žubori, prosipljući se na osvećene odežde starčeve.

I jutros evo udje čovjek u svetu crkvicu. Povuče se mirno u najtamniji kút, i zagleda se u jedino kandioce, što pred ikonom spasa treptaše ka' crvena zvjezdica.

Dugo se bio junak tako zagledao, ali eno ga gdje se sada priklanja duboko, krsti se krstom časnim, spušta desnu ruku na srce, i eno ga gdje se opet duboko priklanja.

Stari sveštenik svršio molitvu i izlazaše iz oltara. Podupirući se štakom jednom prodje mimo Crnogorca. Izdale su i oči starca, ali uho njegovo dobro razabrà glas junakov, koji izkaše blagoslova.

„Mitre, serdaru, jesi li ti?! Što li te dovedè jutros vama na molitvu, junače?“

Serdar mukom umukao. Maši se rukom te iza pasa izvuče staru kesu svoju i stade preturivati po njojzi.

„Krvavo je vrieme, serdaru! Da nemisliš odkud oženiti Iva, dok si jošte u životu? Milica je Petra vojvode dobra prilika, serdaru!“

Na te se rieči serdaru stušti oklak na čelo, poćuta malo, pusti starcu u ruke zlatan dukat, i reče potmulo i osbiljno:

„Bog nek blagoslovi diete vojvodino! Ma moj se Ivo vjenčao juče na Grahovu i boljom djevojkom — smrću junačkom za krst častni i slobodu zlatnu. Evo, oče, pa čati za pokoj duše Ivu momu. A hvala Bogu milostivnomu, diete mi osvjetla moj stari obraz. Hvala neka je gospodu!“

Stari popa stajaše dugo na mjestu, gdje se zatekao, pa se onda vrati u oltar. Serdar se opet skloni u onaj tamni kut i smierno skrsti ruke.

Opet zabruja tiha molitva i kad bi se iz nje uzdigao uzvik „Slava ocu!“ serdar bi maknuo desnicom i prekrstio krstom toke srebrne, izpod kojih je kucalo mužko srce. — — — —

Milica je mirno slušala, kad stari junaci pripoviedahu vojvodi Petru, kako je junački Ivan poginuo. Njegovo je junačtvo starcem srce razgrievalo. A kad bi se Crnogorci živo pustili u razgovor, Milica bi se iskrala iz kuće, otišla bi na jadan kamenjar tu blizu, sakrila bi se, da je nitko ni iz daleka nevidi, i — plakala bi za Ivanom. (Iz „Vile.“)

Nikola Šubić Zrinjski, vitez sigetski.

Jedna od najslavnijih obiteljah hrvatskih bijaše obitelj knezovah Zrinjskih. Malo da je ikoja hrvatskomu narodu dala za dom i rod toliko zaslužnih muževah, kao što to dadè ova obitelj. Nu medju svimi timi velikani ipak je najdičniji i najslavniji Nikola, ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, koji se je svojim vitežkim požrtvovanjem u grada Sigetu proslavio, kako se do njeg i poslje njeg još nijedan junak našega naroda proslavio nije.

Nikola je bio sin kneza Nikole Šubića i Ivke jedine kćeri kneza krbavskoga Ivana Karlovića; a rodio se je god. 1518. Već za djetinstva pokazivaše se u njem izvanredno velik, odvažan i junačan duh; jer tek da mu je bilo 11 godinah, već se je prigodom prve obsade bečke po Turci god. 1529. tako odlikovao, da mu je car Karlo V. u znak svoga priznanja poklonio liepog jednog konja i zlatan lanac.

God 1540. pobio je bosanskog pašu Usrefa, koji je po Hrvatskoj žario i palio; a god. 1542. pripomogao je odlučno sa svojimi hrvatskimi konjanici, da su kraljevske čete Turke kod Pešte nadjačale i potukle. U nagradu za to imenovao ga je kralj banom hrvatskim, i kao takov zadavao je u nebrojenih ratovih ljute rane Turkom, koji su baš za njegova vremena na vrhuncu svoje slave bili. Nikola je bio u pravom smislu bič Turakah ; i tko zna; da nije

vječna providnost u tako opasno doba, kao što je ovo bilo, kršćanstvu dala ovakova junaka, kao što je bio naš Nikola, nebi li srednja Evropa i dan danas još stenjala pod kopitami biesne Turadije.

Nu najveću slavu steče si Nikola svojom bezprimjernom borbom i svojom smrću u gradu Sigetu god. 1566. Siedi i slavom opojeni sultan Soliman, mohački dobitnik, pred kojim je tada skoro sva Evropa drhtala, a mal ne ciela Ugarska okovana ležala, zaključi da će za osvetu kod Beča mu nanešene sramote kršćanstvu zadati smrtni udarac, te osvojiti Beč, oko kojega se je tada sva vojna sila i snaga kršćanstva vrtila i sabirala. S toga krene on u proljeće rečene godine ogromnu vojsku na Ugarsku. Namjera mu bijaše, da najprije zauzme Jegar, a zatim da ide upravo na Beč.

U to vrieme bio je Nikola Zrinjski vrhovnim zapovjednikom kraljevske vojske s desne strane Dunava, i kao takov imao je svoj glavni stan u Sigetu, od kuda je češće kao orao sa timora svoga na Turke navaljivao i trista im jadah zadavao. Dogodi se i sada, kad se je turska vojska k sjeveru gibala i primicala, da je bosanski vezir, a sultanov rodjak Memed, izašlan bio prema Siklošu i Pečuhu, da na kretanje kršćanah pazi. Saznavši za to Nikola, odašalje odmah na njeg njekoliko stotinah svojih najkršnijih momakah pod zapoviedju Gaše Alapića, medju kojimi su bili takodjer i Vuk Papratović, Nikola Kovač i Petar Patačić. Ovi uvrebaju Memeda kod Sikloša, i navalivši iz nenada na njeg, pobiju ih sve do noge, da nijedan žive glave iznio nije.

To je starog i oholog sultana tako razjarilo, da je odmah svoju prvobitnu osnovu promienio i odlučio, da će se Nikoli Šubiću kako za ovaj tako i za sve do sad Turkom učinjene jade strašno osvetiti. Svom dakle svojom silom krene on na Siget, i prešavši kod Osieka Dravu, ukaže se turska vojska već 1. kolovoza pred Sigetom gradom, a car sam prispije 6. u glavni stan.

Turske vojske, i to najizabranije, bilo je oko grada preko 200.000 pod zapovjedničtvom hrabrog, vještog i lukavog velikog vezira Mehmeda Sokolovića, poturčenog Bošnjaka. Prama toj ogromnoj i svim potrebnim dovoljno obskrbljenoj sili stajaše u Sigetu Nikola Šubić samo s 3000 momakah, al sve samih biranih sokolovah iz hrvatskih stranah. Premda tu nebijaše nikakove nade, da bi se tolikoj sili odoljeti moglo, ako odkudgod brze pomoći nebude, to je ipak Nikola odlučio, da će Siget braniti, i tim ako ništa drugo, ali svakako barem to postići, da će se kraljevska još nepripravna vojska bolje spremiti i tada odlučnije na neprijatelja udariti moći. Vidivši se dakle turskom vojskom sasvim obkoljenim, sazove svoje ljude, razloži im sav položaj, a osobito sigurnu propast mile im hrvatske domovine, ako Beč sada pade, i očituje im, da je pripravan prije se dati pod zidinami sigetskimi zakopati, nego li se Turkom živ u ruke dati. Govor njegov primi momčad s neizmiernim oduševljenjem, a Nikola se javno pred svimi skinuv svoj kalpak zakune živim Bogom, da će za krst častni i slobodu svoga roda do zadnje se kapi krvi boriti, i zaište to isto od svoje junačke družbe. Ova neoklevaše ni časa, nego se svi istom vjerom zavjeriše svomu ljubljenomu ocu i zapovjed-

niku; te se tako onda započme strašna i dosad nečuvena borba jedne šake hrvatskih sokolovah proti stotinama hiljadah turskih ljutih zmajevah.

Grad Siget okružen je sa tri strane močvari, koji su u ono vrieme i veći i dublji bili, a sastojaše se tada iz tri strane, naime: novog grada, starog grada i tvrdjave. Južno je ležao novi grad, od starog rastavljen grabom; a oba su bili utvrdjeni jakimi bedemi i dubokimi grabami, preko kojih su vodili samo dva mosta. Sasvim odieljeno od grada ležaše sjeverno tvrdjava usried močvarah, i sastojaše se opet iz doljne i gornje tvrdjave. Gornji, nješto viši i južno ležeći dio bio je još napose utvrdjen jakimi zidinami i u njem je bila jedna strašno debela i jaka kula; a sva je tvrdja imala samo njekoliko iz kamena sazidanih kućah. Kako se dakle vidi, bio je Siget dosta jaka tvrdjava za tadanje vrieme, gdje vojnička vještina ni iz daleka nebijaše na onom stupnju, na kojem je sada; — a još je jačim i nepredobitnijim postao sa svojom hrabrom i na skrajnost pripravnom posadom.

Do tvrdjave nebijaše inače moguće doći, nego li preko novog i starog grada. Toga radi i navališe Turci najprije na novigrad, počmav odmah 7. sipati strašnu vatru iz največih svojih topovah na njegove zidine. Razrušivši zidine navale Turci, da jurišem novi grad otmu; nu to ih skupo stadè, jer ih je Nikola s razjarenimi svojimi lavovi junački odbio, zajazivši upravo grabe turskimi tjelesi. Ali su i naši strašno patili od žestoke turske vatre, te je mnogi junak zaglavio, tako da je Nikola odmah uvidio, da bi samo na njegov gubitak bilo, ako bi još dulje hotio braniti novi grad. Odluči dakle 9. da se povuče u stari grad; nu da se Turci novim proti njemu koristiti neuzmognu, to ga najprije sam na sve strane zapali, a zatim se u stari skloni.

Tek da su se naši u stari grad povukli, navali Turci još većom žestinom nanj. Ovdje se je Nikola punih 10 danah neprestano dan i noć s največim požrtvovanjem borio protiv silnim navalam turskim. Turci su upravo biesnili, što se je tako šaka momakah usudjivala opirati njihovoj tolikoj slavom opojenoj vojsci; nu što su oni biesniji bivali, tim su se sve odvažnije naši odapirali, tim su sve većim požrtvovanjem odbijali turske jurišajuće čopore. Al napokon nebijaše ipak moguće odoljeti strašnoj poplavici turskoj. Iza kako su svi bedemi razoreni bili, sav pako grad u pušeće se razvaline preobraćen, a hrabra momčad već preko dvie trećine poubijana bje, odluči Nikola, da se povuče u tvrdjavu. To mu za rukom i podjè, premda je već tako rekuć sasvim od Turakah obkoljen bio, te mu je i odvojeno bilo nješto momakah, koji su svi do jednoga junački poginuli.

Kad se je Nikola u tvrdjavu povukao, preostalo mu bilò samo još 800 momakah. Turci su medjutim bili i preko močvarah i ritinah ponačinjali nasipe, te oda svih stranah bješe ponamiestali svoje baterije protiva tvrdjavi. Koliko je samo daleko oko dosizalo, sve je bilo top do topa, junak do junaka, konj do konja, čador do čadora. Pusto polje drhtalo je od štropota silnog i tutnjave, a zrak sav se bješe uzburkao s turske vriske i alikanja. — Da bi toj se sili mògło odoljeti, ili kroz nju živu proniet na rame-

nih glavu, na to nitko više ni mislio nije; svim do zadnjeg bijaše očevidna skora smrt i sigurna propast. A ipak nesamo da nitko nije duhom klonuo, niti je na predaju mislio, nego se još njih 400 izabranih junakah i proti volji Nikolinoj sroči, te izlete iz tvrdjave, posieku 3000 janićarah, zagvozde mnoge topove, i osujete tursku namjeru, da presieku gradu vodu. I naši doduše platiše skupo taj izlet, jer i njih skoro polovica zaglavi; nu počem im i onako ništa drugo nepreostà do slavne smrti, to se svi upravo kano natjecahu, tko će si ju slavnije steći, tko li više jada dušmanom zadati. Soliman je medjutim pucao od jeda, gledajući tu nečuvenu hrabrost šake našinacah i tu strašnu pogibiju svojih najboljih junakah, te da čim prije toj strahoti kraj bude, zapovjedi, da se juriš za jurišom neprestano na tvrdjavu udara. Nu obsadjenici se branjahu očajanom hrabrošću; njih bivaše doduše sve manje i manje, ali svaki umirajući vapijaše samo, da ga braća osvete na dušmanu hrvatskoga roda i slobode. Vidivši sultan, da je sve uzalud, stane prietiti Nikoli, da će mu pogubiti tobož zarobljenog sina, ako mu tvrdjave nepreda; nu ni čuvstvo roditeljske ljubavi nemogaše da nadvlada svetu dužnost, da nadvlada njegovo žarko rodoljubje. Nepostigav tim cilja svoga, obeća 10.000 dukatah, tko mu Nikolu živa ili mrtva donese; nu takovim crnim izdajstvom nehtjedè nijedan Hrvat do novca doći. Napokon pokuša, nebi li ga bar gospodstvom zasliepio, te mu obeća, da će ga priznati kraljem hrvatskim; jer mu najprije do toga bijaše, da netroši tude u tutanj i vremena i ljudih, nego da što prije bàne pod Beč, dok se car njemački i ugarsko-hrvatski kralj nebude dovoljno naoružao. Ali nebijaše ništa na svietu, što bi bilo Nikolu maknulo sa staze poštenja i viernosti, te sultanu neostà ino, nego da do dna popije gorku čašu, što mu promjenljiva sreća na koncu njegova slavnoga života namienila bješe. Neprestana razdraženost, duševni i tjelesni napor, neizviestnost, jed i žalost nad nenadanim strašnim gubitkom i poremećenimi namjerami, to sve poremeti zdravlje sultanovo, i on pade u žestoku groznicu, te počè očevidno svomu se koncu približavati. Iza kratkog odmora za bezuspješna ugovaranja zapoviedi bolni sultan, da se opet juriša, te tvrdja u svaku cienu što prije dobije. Kao razjareni zmajevi navališe Turci, i počeše ujedno i bedeme doljne tvrdjave podkapati. Napokon izmedju 4. na 5. rujna uspješe na toliko, da su ih u zrak dići mogli; nu i taj silnom krvlju stečeni uspjeh nemogaše više podpaliti gaseću se buktinju sultanova života. Prasak sigetskih bedemah nebijaše samo užasnim znakom skore propasti sigetske, nego ujedne i kobne smrti silnoga mohačkoga dobitnika.

Sultan umre od jeda nad junačkim odporom njekoliko stotinah kršćanskih junakah; nu ni njegova smrt nemogaše da spasi sigetske junake. Veliki vezir Mehmed Sokolović, takodjer silna junačina, te mudra i previjana glava, bojeći se još veće sramote, zataji sultanovu smrt, pa zapovjedi, da se juriša na doljnu tvrdju preko razvaljenih beđemih, i da se zapali. Šubiću nepreostadè ino, nego da se povuče u gornji grad. Nu ni tu mu nije bilo sad više obstanka, jer nebijaše više ni hrane, ni džebane, a ni topovah. Turci stadoše

od svih stranah bacati vatru, te 7. rujna počme napokon goriti i sama kula Nikolina. Sad je bio došao trenutak, gdje nebijaše inog, nego il u vatri izgoriti, il u Turke udariti, te junački poginuti, jer o predaji nije bilo ni govora. Osmoga se rujna u jutro obuče Nikola u najsvečanije svoje odielo, opaše svoju najmiliju od djedovah nasliedjenu sablju, turi u džepove gradske ključe i 100 dukatah za onoga, koji se prvi njega dočepa, te stupi medju preostalo svoju momčad, još 600 na broju, pa im gromkim glasom reče: „Junaci i i braćo! Mi smo svoje djelo evo završili, i nepreostaje nam sad drugo, nego da još zakletvu svoju krvlju zapečatimo. Bolje je da poginemo kao junaci, nego da nas ovdje Turčin kao plašljive žene spali i sažeže. Mi umiremo za vjeru i slobodu; tako je, braćo, Bog odredio, a njegovoj odredbi moramo se pokoriti. Ja ću dakle sad naprvo, a vi me svi sliedite, da pokažemo dušmaninu kletomu, kako Hrvat mrieti znade za krst častni i slobodu zlatnu!“ To izustiv izruči Lovri Juraniću zastavu, dade otvoriti vrata, i opaliv još zadnji top sa izsječenim olovom i lanci nabijen, poviče triput ime: „Isus!“ te golim mačem u ruci, udari s preostalom četicom preko mosta na sbijene neprijateljske redove, koji ga divljom vikom dočekaju. Kao snoplje padaše kleta Turad od pušakah i mačevah hrvatskih; nu na skoro klone vitežki Nikola pogodjen u junačka prsa. Krvlju obliven i na tlih klečeći mahaše on još kao ranjen lav mačem svietlim i podbadaše svoje na osvetu; dok ga napokon zrno u vitežko čelo s crnom zemljom za viek nesastavi. Radostan „Allah!“ od Turakah pozdravi smrt nepredobitnog junaka, a kao ljute guje ciknuše naši od žalosti težke, te se stiskaše oko mrtvog svoga oca i vojvode. Ne borba, no pakleni pokolj nastane oko njega; nu ne za dugo, jer tisuće i tisuće navaljujućih Turakah poubijaše na skoro preostale vierne Nikoline dragove, koji se niti jedan nije živ u ruke predao. Tek poslje kad su s mosta mrtva tjelesa uklanjali, nadjoše ih u gomili još njekolike žive, a medju timi i Gašu Alapića, Sjepana Oršića i Nikolina viernog slugu Čerenku, kojima Turci život pokloniše.

Kao što se morski vali, shrvavši nepomičnu ljutu hrid, nad njom odasvud slieva i sklapaju; tako isto navališe i Turci u tvrdjavu od svih stranah, iza kako njeni hrabri branitelji popadali bješe. Željni pliena i grabeža kao ogladnjeli vuci, razidjoše se po svih prostorijah, koljuć i ubijajuć, što su još živa gdje zatekli. Nu jao si i pomagaj! Najednoč kano da nješta iz dubljine zatutnji, zemlja se makne, i velika strana tvrdjave digne se zrak, te pod razvalinami svojimi zakopa još preko 3000 haramijah turskih, koje je grabežljivost prerano u tvrdjavu povukla bila.

I tim se nakon tridesetdnevnog užasnog klanja i mrcvarenja svrši ova borba, kojoj neima pametara u povjesti kršćanskoga svieta. Iztrajanje, hrabrost i požrtvovanje Nikolino i njegove čete nadkriljuje hrabrost i požrtvovanje istoga Leonide, jer nesamo što je njegova borba i dulje trajala i užasnija bila, nego je i puno više okrunjena žudjenim uspjehom od borbe Leonidove. Dočim bo Leonida svojom smrću nije spasio ni Atene od požara, ni Grčke od poplavice Kserksesovih čoporah, bješe Turci iza sigetske pogi-

bije prisiljeni, da se vrate od kuda su i došli. Izgubivši bo do 30.000 najboljih i najčilijih svojih junakah i najvrstnije vodje, potrosivši skoro svu džebanu i mal ne svu zairu, nemogoše oni izmučenom, oslabljenom pa i duševno klonulom svojom vojskom ni misliti na osvajavanje Beča; nego da se uklonu još većoj sramoti, još većoj pogibiji, koja bi valjda bila i sliedila, jer se je medjutim i kršćanska vojska svojski spremila i priredila bila, povukoše svoje čete natrag, odgodivši svoje namjere za možebit sgodnija vremena. Tako je dakle Nikola smrću svojom i svojih drugovah od propasti izbavio Beč, a tim i Hrvatsku, koja se doista nebi bila mogla dugo braniti,.kad bi se i sa sjevera neprijatelj kršćanstva nanj oborio bio, kao što ju je od juga neprestano tištio i napadao.

Požrtvovanje je i smrt Nikolina pobudila obće udivljenje, dapače mu se isti Turci, još u prvoj svojoj razjarenosti, otresti nemogoše. Odrubivši njegovu glavu dadoše mu oni sami velikom slavom pokopati tielo, kao što se to pristoji ovakovu junaku; a glavu mu iz osobita štovanja poslà veliki vezir caru Maksimilijanu, te je ona zatim položena u obiteljsku grobnicu u Čakovcu. Nikolu drži naš narod za najvećeg i najdičnijeg svoga junaka, i dok bude jednog Hrvata na svietu, uviek će on biti dikom i ponosom svoga naroda, i najuzvišenijim uzorom vitežkog junačtva i rodoljubivog požrtvovanja. Nu ne samo Hrvati, njega slavi i sav naobraženi sviet, niti ima naroda u Evropi, koji život i smrt Nikolinu opisanu nebi imao. Nebrojenim pjesnikom bijaše on predmetom njihova nadahnuća, (najdivniji je dosad pjesnički umotvor žalobni igrokaz „Zrini“ od holandijskog pjesnika Marquis de Thonars-a, Utrecht 1834.), i bit će to do viek, doklem bude čustva i štovanja za toli uzvišene krieposti, kakovimi se je odlikovao naš Nikola, i za koje je on isti svoj život žrtvovao. Bože samo daj, da i u buduće nigda neuzmanjka narodu našemu muževah njegova poštenja, njegova značaja, njegove stalnosti, njegova rodoljubja, njegove hrabrosti i njegova požrtvovanja!! —

Kokošar.

Slika iz prirode. Češki napisao K. Starý. Preveo Martin Kolarić.

Proljeće je na izmaku, a ti mili čitatelju sjediš kod otvorenog prozora skromne podgorske kućice i čitaš. Čitanje je dosta zanimivo i zabavno, ali ipak nemožeš, da čas za časom glavu od knjige nepodigneš i svojim okom po malenom selcu nepogledaš. A kako i nebi! kad ti je to mjesto, gdje si se rodio; kad ti je to kolievka tvoje mladosti, izvor sladkih uspomenah; to ti je mila očevina, tvoja zlatna domovina, gdje ti je poznato svako lice, svaka životinja i svaki krov. Već iz daleka znaš, čiji je ovo dimnjak, čija li je ono kravica ili jare; sve te sreta poznato i prijatno, sve se na te rekao bi smieši: ovdje čovjek, ondje živinče, pa i ista trska na krovu. Kako bi to dakle bilo samo moguće uzdržati se i nepogledati?

Sunce obasja svojimi prvimi jutrnjimi traci pred tobom cieli red bielih kućah i tamnih plotovah. Pred jednom kućom je vrtić, pred drugom jasen, lipa, ili stara kruška, a pred gdjekojom neima baš i ništa. Od jednoga stanja pa do drugoga proteže se drvena ili kamena ograda sa liepo obieljenimi stupovi. Uprav naprama tebi, s druge strane, stoji osamljena koljeba, isto tako uboga, kao već i stàra! Pripoviedaju, da je najstarije udo cieloga sela. S pročelja je čadjava i mnogobrojnimi naborinami pokrivena. Iz nje gledaju na tebe tamne oči, iz kojih je već davno sav mladjahni sjaj izčezao. Pred koljebom stoji jabuka, stara čuvarica slamnata krova, a uz nju naslagano je tanko drveće, na kojem se sada njekoliko šarenih perinah zrači.

Nigdje nije viditi ni žive duše; samo pred vrati susjedne kuće leži čupav pas. Prednje su mu noge izpružene, a na njih počiva crna glava s brdjastima obrvama i visećima ušima. Sunce mu sja u oči, te je zato neprestano sklaplja; viditi je, da bi je rado posve zaklopio, ali — u taj mu mah sjedne muha na nos; pas zahrči nosom, srdito zavrči i čapi za muhom pri čemu mu se usta na cieli pedalj otvore. Muha odleti, pas strese ušima, zievne i sklopiv oči opet se izpruži. Kakav je dosadan taj pasji život! Već ga opet nješto uznemiruje; jer podigav glavu, obrati ju nazad, da se je cielo tielo stočilo, te turi nos u gustu dlaku i kao da se neprestano grize po hrbtu, giblja mu se čeljusti s takovom brzinom, da to iz daleka jedva opažavaš.

Nedaleko od psa, pase se na zelenom travniku jato žutih guščićah. Kakva je to prekrasna živad! Maleni kljunići kušaju svoju snagu trgajuć kratku travu. Iz tankih grlacah odziva se sitnim glasom neprestano gagtanje: »Jesmo li liepe? Je smo li liepe?« Stara guska nepase, stoji na jednoj nozi; jednim okom motri oprezno kretanje čupava, psa, a drugim svoju milu družbu, te samo kadkada svojim kćerkam krupnim glasom odgovara: „I ja sam bila, i ja sam bila;“ našto gusak s potoka poviče: „Već davno!“ Kakav je to glup govor — taj gusji razgovor!

Jedno od guščićah pograbi svojim žutim kljuncem mladi listak krasuljka, te trga s njim velikim naporom simo tamo; u to se listak prekine, malo guse se prevrne nazad i padne nogama gori uprav na ledja; ubogo, kako se je uplašilo!

Na lievo pred plotom je velika bara, zovu ju »malim ribnjakom;« oko bare obskakuje neprestano razčeperena kovčka, kao u oblaku. Njena djeca, nezahvalni pačići, neće se učiti grebsti po smetištu, što bi je ona izvrstno naučila, nego radje plove po bari simo tamo, rone svoje glavice u mutnu vodu, te se neboje, da će se utopiti. Stara kvočka zove, kriči i nemože shvatiti čudnovatu nasladu svoje nevaljale dječice.

Sada nadje na kraju bare tučnu gljistu, radostim glasom naviešćuje svojim milim sretno našašće; kljun svoj zabode u tielo gljiste, — već ju na tri diela prekinu, da ga na više djece uzmogne razdieliti — kima glavom, zove, kliče — ništa nebasni. Neposlušni pačići za nju i nemare, veselo žamoreći

izbiraju iz kaljužine male crviće i veslajući širokimi nogami podižu, kao kvočki na posmieh — svoje žute repiće.

Usried sela uprav uz put stoji kapelica veselo se podsmiehivajuć na cielo selo, kao da se hoće zahvaliti na crvenom krovu s tornjem i na bielom limovom križu, kojim ju pobožni seljani nedavno ukrasiše. Kako krasno usried toga sela stoji! Svatko, tko pokraj nje prodje ili projaši, pogleda ju, nasmješi se, skine kapu, pozdravi ju te rekne: „Boga mi, to ti je baš liepa kapelica, baš kao naslikana.“

Stanovnici cieloga sela s njom se baš i ponose, osobito se vrebcem jako dopada; cvrkutaju tamo pod tornjem ciele božje godine, čimčaruju i svadjaju se, nemoguć se nikako pogoditi, tko je ove godine opunovlašćen, da postavi svoje gnjezdo onamo za krov. Često se medju njimi radjaju i oštre borbe, koje tako dugo traju, dok srce maloga zvonca, koje tamo u zvoniku visi, svojim zvučnim glasom cielo pleme vrabčadi na sve strane nerazplaši. Ali danas tamo duboka tišina vlada; čini se, da su se vrebci pomirili; jer ih se njekoliko razčuperenih na krovu složno jedan uz drugoga grije.

Na travniku okolo kapelice šeću se simo tamo bezbrižno bjelkaste, pjegave i pepeljave kokoši, trgaju travu, traže kukce ništa nezboreć; medju njimi bježe čvrstom nogom male tresorepke za muhami, klimaju crvenimi glavicami i hitro potresuju repom.

Na sried puta s druge strane stoji crveno tele; čas po čas nategne vrat, nupne glavu i zabeči. Bedasto udaraše u staji glavom o vrata, ova se otvoriše, a ono iztrkalo iz dvora na selo; pa sada si nezna ni savjeta ni pomoći, samo da zna barem, što mu se hoće! Za teletom iztrkalo je i bielo jare s crnom glavom. Ovo jedva što se osjeti na slobodi, poskoči, prekobaci se i brzo odtrči k vrtu bližnje kuće. Tu promolji glavu kroz ljestveni plot, te s osobitom nasladom stane kušati peršin sa gredice. Na zdravlje mu bilo!

Po cielom selu vlada mir i pokoj; stanovnici se razidjoše po poljih, svaki za svojim poslom, a tko je kod kuće ostao, taj šuška po kući, sprema ovdje ondje i pripravlja štogod za objed. Da vrabci neprestano nečeprkaju i nekriče, tele na putu nebeči a lasta na striehi necvrči, mislio bi čovjek, da je cielo selo izumrlo.

Ali gle! što to znači? kakav je čudnovat nemir nastao u tihom seocu. Čuješ, crna kokoš, izkusna ta proročica, zakokodače na smetištu čudnim glasom. Jato golubovah doleti u divljoj zabuni s polja i kruži u velikom krugu nad samim selom.

Viditi je na zemlji po sjeni, kako sad se podižu, sad opet naglo k zemlji padaju.

Stari gusak zatrubi na ribnjaku silnim glasom; vriska njegova se raznese po cielom selu. Kokoši kod kapelice poplašene s puštenimi krili bježe na sve strane; guska kod svojih guščićah izpruži dugi vrat u vis, otvori kljun i siči zlobno gledajući pod oblake; mali guščići se stisnuše okolo nje. Kvočka na bari se nakostriši, perje joj se na vratu naježi, a krila joj se spuste do same

zemlje; leteći sad amo sad tamo saziva tužnim glasom svoje pačiće pod zaštitna krila. Tresorepkah nestade. Čupavi pas ustavši protegne se, zievne, podigne glavu njušeć po zraku. A koji je bies toj perjadi?

Što se to samo sbija? Kamogod okom svrneš, svuda bieg i strah. Laste prestadoše loviti po zemlji, nego sabrav se u jato i pronicavo vičući uzdižu se nebu pod oblake. Nehotice prikloniš se k prozoru, upreš oko svoje u visinu i pozorno motriš jasno modro nebo. Gle, uprav nad crvenom kapelicom pokaže ti se u zraku crna piknja, polagano naokolo kružeć. A namah spoznaš, što je to. Brzo odskočiš od prozora k sanduku, gdje je otac spravio — maleni dalekogled. Već opet gleda tvoje oko oružano dalekogledom po modrom nebeskom svodu. Gle, crna malena piknja pretvori ti se u veliku pticu. Kakav ti je to silan let! Krila razapeta ni negibelju se, široki je rep nepomično napet, ništa se na grabežljivcu ni najmanje nemiče; tiho ga nose zračni valovi, kao što nosi morje na svojoj pučini brod, u kojem odpočiva plien, ubojstvo i stostruka smrt.

Muklo „giak giak!“ dopre do tvoga uha. Gladni grabežljivac odlučio je, bilo što mu drago neodstupiti bez pliena. Golubovi pod njim kruže sve brže, laste oblićo s velikom smielošću mrzkoga grabežljivca i neprestano čuješ njihovo pronicavo cvrkutanje. Grabežljivac se spušta sve niže i niže; s početka se čini, kao da je na njekojega od golubovah namjerio; ali tu raširi svoj krug, a oko upre na malu baru sa bezbrižnimi pačići.

Brzo pozoveš si brata, pokažeš mu u zraku kružećega grabežljivca i progovoriš s njim u kratko njekoliko riečih; brat zaklima glavom i sa blistajućim se okom otrči — dobro te je razumio.

Grabežljivac se spušta sve niže i niže, već možeš i prostim okom njegovu veličinu motriti. Kvočka na ribnjaku kriči sve bojazljivije i bojazljivije, zdvaja od straha uboga mati; sada bježi k bližnjim vratim, sad opet k ribnjaku, kao da pokazuje svojoj nerazumnoj djeci put k spasenju, zove, moli, nariče — ništa nehasni. Pačići su u svojem življu, žubore medju sobom, smiju se i nepaze na pogibelj odzgora im preteću. Grabežljivac izabra si plien. Još jednom zakruži nad malim ribnjakom, mahne silno krilima, brzinom striele spusti se dole, — koso padne na malo jato. Jao već je medju njimi.

Pačići se na sve strane razpršiše, kao da si kamen medju nje bacio; kvočka prilegne s raširenima krilima k zemlji, zatim se digne i u zdvojenju baci se u vodu na obranu svoje djece. Jedan trenutak postoji grabežljivac nad pučinom, zatrepti krili i već se opet polako diže u vis! U njegovih pandjah žalobno jadikuje malo pače. Sirota kvočka baca se kao bezumna po mutnoj vodi. Grabežljivac se diže sve više i više. Srce ti kuca živo, cjelo ti tielo drće; — čudo, da od straha nezavikneš, u to — puška pukne. Kao gromom ošinut, smuti se grabežljivac u letu, — a perje mu leti s tiela.

Jao! već opet napinje krila k silnom uzletu. Ha, prekasno! Ranjen je — pače pada iz njegovih pandjah — ej, kako se čudnovato izvraća! —

Već nemože dalje — jedno krilo je prebijeno, raztepeno — gle već se je prekobacio i kosimice pade na zemlju.

Ti si duboko odahneš, kamen ti pade sa srca; bratac se je junački držao, jer je dobro nišanio.

(Konac sliedi.)

Kratke slike izvanevropejskih stranah svieta.

IV. Australija.

Kad se brod s putnici k ovoj strani novoga svieta približaje, tad se putnikom radjaju svakojake misli. Jednomu se čini, da ga čekaju neizbrojne prigode s tamošnjimi divljaci; drugi sanja o lovu na klokane, pa se već unapred vidi oburužana od pete do glave u najgušćih prašumah. Opet drugi misli, kako će u Adelaidi, znamenitomu trgovačkomu mjestu, čisto zlato po ulicah lopatami sgrtati, a svoju robu za skupe novce u jedan čas prodati. Njeki si opet ništa unapred neznaju predstavljati, ali ipak žele, da čim prije u Australiju stignu, te vide to čudovište, u kojem sa drveća kora mjesto lišća opada, pa buduć da lišće u vis strši, zato i nikakove siene nedaje; čudovište, u kojem je udomljena njeka vrsta tobolčarah i gdje je domovina kljunaša (Schnabethier); čudovište, u kojem je mjeseca siečnje i kad sjever duše, najveća vrućina, a mjeseca srpnja i kad jug duše, studeno vrieme; čudovište u kojem se najskupocienijim drvećem, naime: mahagovinom i cedrovinom kuće grade i griju. Pa kad tamo — ali se svi u čudu nadjoše, jer se nikomu neizpuni nada. Zemljište je na mnogih mjestih plodovito i moglo bi se malim trudom pripitomiti, jer neima tu amerikanskih gustarah, već je pojedino drveće ovdje ondje proniklo, pa i ovo daje dosta gradiva za podmirenje potrebštinah.

Žito se ovdje sije pod njihovu jesen, naime od polovice travnja do polovice lipnja, i rodi veoma obilato, isto tako i ječam. Korun i grah su od osobite dobrote; smokve, uljike, breskve, dinje i naranče uspjevaju na australskom zemljištu vrlo dobro, a vino je od osobite vrsti.

Pašnjakah ima izvrstnih, na kojih se pasu na stotine hiljadah ovacah plemenite bagre i nebrojena stada govedah. U englezkoj naselbini blizu grada Sidnaja goje se ovce na milijune. Naseljenici prevare se ljuto, kad u Australiju sada dojdu, zemljište bo dade se doduše lahko izkrčiti i pripitomiti, ali ga ograditi i proti nebrojenim stadom čuvati nije lahak posao. Badava izčekuje rudar u Australiji, da mu se trud izplati. Lovac može cio dan na široko i daleko s puškom u ruci hodati, da šta ulovi, nu nigdje nevidi ništa, do kakaduah i papigah.

Ovu stranu svieta sačinjavaju tri velika i više malih otokah, na koje su se evropljani naselili. Izim evropljanah stanuju ovdje još dva plemena od prastanovnikah, najme: crni i grdi Panasi i smedjoputni Malaji. Prvi su

u svakom obziru zaostali, živu bez svake vjere, tupi su i naliče više majmunom, nego li ljudem. Malaji su slični evropejcem, preveć su nagli i razdražljivi, osvjetljivi i na kradju skloni. Oni se tetoviraju, t. j. izbodu ili izcrtaju si na tielu stanovite slike, te si namažu ove crte njekom bojom, koja se u kožu ugrize tako, da se slike više izprati nemogu. Oba ova plemena hrane se na mnogih mjestih ljudskim mesom. Evropejskim vjerovjestnikom pošlo je za rukom, da su stanovnike mnogih otokah na kršćansku vjeru obratili, i tako vlada sada mir i sloga medju narodi, koji su se njekoč do smrti proganjali i mrzili, i gdje se je njekoč plač i vriska nasretnikah za žrtvu krivim bogovom opredieljenih dizala do neba, tude se sada u kršćanskih crkvah ore slavospjevi obraćenih, koji bijahu njekoč krvožedni lavovi, pa koji su sada riečju sv. Evangjelja postali krotka janjad.

Na velikom otoku Novoj Holandiji imaju Englezi pet naselbinah s više gradovah. Sidnaj je glavno mjesto i sielo englezkoga zapovjednika. Nedaleko od Sidnaja kopa se zlato. Adelaida je znamenito trgovačko mjesto. U svih englezkih naselbinah uspieva ovčarstvo, a vuna ovčija ljepša je od španjolske vune.

Druga dva velika otoka se zovu Nova Guinea i Nova Seelandija.

Savjeti izkustva za mladež.

Od Mijata Stojanovića.

I. O svačemo pomalo.

Štogod se prije naukom i znanjem razbistri um, rasvietli glava čovjeku i srce mu se oplemeni, volja na dobro skloni, tim prije postane pravim čovjekom, i usposobi se, uživati sreću tog života, koja se neda uživati bez zasluge i dobrodjetelji, kao što se nemože čovjek uzdržati tjelesno zdravim, ako neposluje, ako nije umjeren i neljubi čistoću. Tko prilježno radi, sladko jede i spava Tako je u obziru na tielo i na dušu, na tjelesni i duševni život. Draga djeco! učite se dakle prilježno u učionici, da se tako usposobiti možete za posao i uživanje sreće.

Štogod je čovjek jače, snažnije, kriepkije vjere glede onoga, što nas uči Spasitelj svieta u sv. evangjelju, tim manje plaši se zalah, nepogodah, nevoljah i biedah tog života i tim manje straši se i iste smrti.

Štogod je jača i žešća borba u životu, tim je slavnija pobjeda. Samoga sebe i svoje strasti pobiediti i nadjačati, najteže je, al i najslavnije.

Štogod je čovjek srećniji u životu, valja da bude i obzirniji i smotreniji, oprezniji. Sreća je zavodljiva, pa zna često navesti čovjeka na tanak led, ako mu naobražen um i oplemenjena volja nerasvietljuju stazu života, na kojoj mu rastu buseni ružah veselja i radosti, a pod njima često vreba u potaji otrovna zmija ljutica vlastitih il tudjih strastih, koja se tek onda ciela

pokaže, kad ujede, i zada smrtonosnu ranu srcu i značaju, a po tom povene ruža radosti, cviet sreće.

Štogod je čistiji izvor radosti i veselja, što ih uživamo, to nam sladje padaju.

Štogod je čovjek mirniji, spokojniji, tiši i blažiji u sebi, tim je i mudriji, umniji, pametniji, rasvjetljenije glave i plemenitijeg srca. Učenost i kriepost važnija je, nego blago i imanje, srebro i zlato, dvori i timari, gospoštine i doimluci. Za sve blago tog svieta nemože se kupiti ni znanje ni vrlina, nego obodvoje steći valja trudom i prilježnosti, za obodvoje valja u djetinstvu i mladosti položiti dobar temelj.

Može, doduše i učen i pošten i kriepostan čovjek postradati, i osiromašiti; ali on nalazi u Bogu i u sebi obilan izvor utjehe, dočim kukavac neuki i zločesti pavši u bliedu i nevolju zdvoji i očajava, jerbo neima u sebi kotve, za koju bi se u oluji života kao brod na uzburkanoj vodi pridržao.

Štogod je čovjek pravičniji, to je i pošteniji, a štogod je blažiji, tim je i krotkiji; a štogod je tko slabiji i zavisniji od svojih strastih, to više pada u svietske budalaštine i nepodobštine.

Štogod je jača u nas strast, to je slabija razuma vlast.

Štogod je obsežnije znanje, to je srećnije stanje. S razumom i prosvietljenom glavom, lučem znanja, nesmije biti u oprieci ni volja, ni želja, ni naklonost, ni prignuće. Štogod se čovjek više za bogastvom grabi, to se u njem više ljubav bližnjeg slabi. I ljubav prama Bogu slabijom biva, jerbo kao što veli sveto evangjelje, nemožemo služiti dvojici gospodarah, Bogu i bogastvu. Dobrodjeteljno je pravednim načinom steći imanje, zapatiti mukom i trudom, umom i vještinom, i stečeno uzdržati; ali sve to na slavu božju i na svoju i svojih bližnjih sreću, inače je zloća i opačina.

Štogod je čovjek u životu obzirniji, oprezniji, smotreniji, to je i sigurniji. To valja kod svakog posla i poduzeća i u svih okolnostih života. Koliko putah bezobzirno izušćena rieč, i nesmotreno učinjen korak povuče za sobom cielu povorku zlih posljedicah.

Narodne pjesme.

Iz sbirke Ž. F.

IV. Čudan mejdan Rade Kaurina.

Vino piju Trebinjani Turci
Na Popovu u hladnoj mehani,
Sve je agah do trideset stalo,
Beg se s begom o mjesto otima.
Sve su Turci bradati junaci
Na glavah im zelen-čalme sjaju.
Samo jedan Rade Kaurine
Uz onoga Deli-bašu pije.
Redom Turci čašom zaredili,
Vino pili, eglen provadjali.
Kad se, brate, vina ponapiše,
Rieč govori Murat Osman-beže,
U njojzi je vako besjedio:
„Je li majka rodila junaka,

Koj bi meni na mejdan izašo;
Ako li se medju vami nadje,
U kremen se prija nek obuče,
Nek se skače na lagane noge,
Nek prihvati viernu ćordu svoju,
Da se bijem od oca junakom
I od oca i od ljute majke,
A ne slabim' od Trebinja Turci
U laganoj čohi i hodjeći."
Kad to čuo Rade Kaurine,
Oči mu se kriesom okriesiše,
Od bedre je ćordu prihvatio,
Za balčak ju sjajni ogrlio,
Pa poteže munju od plamena,
I sa ćordom u junačkoj ruci
Turski stade, turski probesjedi:
„Ne hvali se Murat Osman-beže
Lahka te je porodila bula,
I u toplo uspavala perje,
A mene je ljuta Crnogorka,
Vinovom me opasala lozom,
Pokrila me trnjem i kopinjem;
Ja ću poći s tobom mejdan činit,
Da vidimo kom' će sreća pasti,
Ja l' Turčinu ja li Crnogorcu."
Kad to čuo Murat Osman-beže
To je njemu puno mučno bilo,
Sva se duša u njem okrenula,
A trbuh mu i pod grlo sadje,
Jer je Rade na mejdanu bio
I petnajest odkinuo glavah.
A kamo li nebi njemu biednom. —
No se skače na krilane noge
I pripasa dimišćiju krivu
Za pas djenù do dva samokresa,
Ljute guje zlatom oblivene.
Pa zaviknu na Radinu Osman:
„Ajde kučko da se ogledamo,
Da vidimo tko je junak bolji,
Je li Turčin ili Crnogorac!"
Kad to čuo Rade Kaurine,
On mi ide za Osmanom pravo
A do one duge podbriežine,
Gdje će mejdan o mejdanu biti.
Brzo Rade biljeg postavio,
Pa on pogna Murat Osman-bega
Poćera ga nogom uzbrdice,
Nemože ga zahvatiti junak.
Kad to vidje Rade Kaurine,
Da je njemu mejdan ruke loše,
On pograbi krupnoga kamenja,
Pa mi bije Murat Osman-bega
U junačke oširoke pleći.
Jedan ga je udario kamen
Izpod glave u gr'oce tanko,
Koliko ga lahko udario,
U grlu mu kamen ostanuo.
Pade Turčin u zelenu travu,
Pa pogleda kako zviezde sjaju
Sitne zviezde usried biela dana,
A sunce mu mrakom omrknulo.
Misli Rade da se Turčin šali,
Pa on njemu izvan grla viče:
„Nešali se Murat Osman-beže
Jere ću te skoro dostignuti,
Dostignuti a i pogubiti."
Al' eto ti čuda golemoga,
Kad se Rade begu dohvatio,
Jošte misli da se junak šali,
Pa ga digne iz zelene trave.
No on sgleda kamen u gr'ocu,
A Osmana gdje proroka zove.
Nu ne zove Osman Muhameda,
Već on zieva, laku dušu pušta.
Nasmija se Rade Kaurine,
Pa je Rade tako govorio:
„Mili Bože, čudna mi mejdani,
Ni krvave nepotegoh ćorde,
A već Ture u travinu pade.
Ja se šalih krupnijem kamenjem,
A on meni kamenje proždira,
Nu crna mu sreća kod ovoga
Jer se na njem junak zadavio!"

Sitnice.

— **Iz Zagreba.** Uz sve naše sadanje nužde i nevolje, koje nam sve naše sile sapinju i stežu, ipak se naša mladjana „Učiteljska zadruga" veoma živahno kreće, pa joj je u najnovije vrieme pošlo za rukom postići i takovu stečevinu, kakove nijedno naše družtvo dosada postići nemogaše. Ona je naime molila visoko c. k. vojno ministarstvo, da se njezina pravila u podpunom svom smislu protegnu i na hrv.-slav. krajinu, skupa s varadinskom regimentom; pa toj je molbi zadovoljeno, jer je visoko ministarstvo izvoljelo odpisati, da proti

tomu ništa neima. Na to je već i vis. zemaljsko vojno zapovjedničtvo na sve škole u krajini službeno razposlalo družtvena pravila i preporučilo je tamošnjemu učiteljstvu pristup k istomu družtvu; te se je nadati, da će „Zadruga“ i tamo si liepa odziva steći. Upravljajući će odbor skorim učiniti potrebne korake, da mu se pravila protegnu i na Dalmaciju; a mislimo, kad je to dozvoljeno za krajinu, da se doista neće ni za Dalmaciju uskratiti.

Nemauje napreduje „Zadruga“ i materijalno dobro; a u najnovije doba ju velikodušno opet obdari preuzvišeni g. biskup Jurje Štrossmajer, darovši joj sve svoje dnevnice (10 stot. na dan), koje mu kao čianu kraljevinskog odbora u Pešti idu. Plemenitim ovim darom velikodušni si je mecenat naše knjige i svega, što na boljak i sreću naroda našega smiera, opet jedan zlatan listak svomu neuvelomu lovorviencu pripleo; a cielo će naše pučko učiteljstvo doista vazda najdubljom zahvalnošću nadahnuto biti, što ga je udostojao tako sjajna dokaza svoje visoke naklonosti. Bože daj da bi se i drugi naši velikani poveli za ovakovim uzornim rodoljubjem!

— **Književnost.** Po glasu drugih časopisah spomenusmo i mi u 8 broj, da je nas slavni filolog gosp. Gjuro Daničić počeo prevadjati sveto pismo staroga zavjeta, i da je prva knjiga nakladom Rajharda u Pešti pod naslovom „Sveto pismo. Pet knjigah Mojsijevih“ izašla. Tu knjigu dobismo ovih danah i mi nemožemo propustiti, da ju još jednoč što srdačnije nepreporučimo našemu občinstvu. Knjiga je i ćirilicom i latinicom jako ukusno, upravo krasno izdana; a jezik je, kakov se osim Vukovih dielah, malo u kojoj našoj knjizi nalazi: pun narodnoga smilja i kovilja, pun jedrosti i bistrine, kao što je bistar i jedar i duh naroda našega. Osobito ju pako preporučujemo našoj omladini i našemu učiteljstvu, da se kriepi, brusi i pobudjuje ovakovimi klasičkimi uzori. Ciena joj je vezanoj 3½ groša. Ovom sgodom spominjemo takodjer, da se sada u ovdašnjih naših knjižarah, prije podost skupa knjiga „Novi Zavjet“ od pokojnog Vuka Karadžića dobiva za 60 novč. — i to u vrlo krasnom izdanju i jako ukusnom vezu u engleskom platnu. Ovakove biser — knjige treba da svaki našinac na svom stolu ima, a kad se još tako uprav za čudo jeftino dobiti mogu, onda je grehota neimati ovakovo neprocjenivo blago i duha božjega i jezika svoga.

— Vrli i zaslužni tajnik zagrebačke komore g. Ferdo Devidé izdao je svojim troškom „Vademekum, trgovački tabelarni pregled vrednote novca, mjere i teže najvažnijih trgovačkih državah i gradovah po bečkoj burzi.“ Ovaj vademekum je sgodan nesamo za trgovce, obrtnike, nego i za sve učevne zavode, osobito kao učilo kod računstva; te ga zato i preporučujemo svim našim školam. Ciena mu je 25 novč.

— Ovih danah dotiska je u tiskarni Drag. Albrechta „Zemljopis i povjestnica austrijskog carstva“ od Vjenceslava Mařika. Knjiga je namienjena našoj omladini, i da zanimivija bude, izprepletena je s povjestnimi crticami o pojedinih zemljah. — Ciena joj je 25 novč. i dobiva se kod samoga pisca.

— Gosp. Jašo Depoli izdao je u kamenotiskarni Dragutina Albrechta pregled poštovnog kretanja u Hrvatskoj i Slavoniji pod naslovom „Post-Cours-Karte des Agramer Post-Directions-Bezirkes.“ Djelo je krasno izradjeno, te se može toplo preporučiti nesamo za uredovnu nego i za privatnu porabu. Komad stoji 1 st. i može se dobiti kod poštanskog ravnateljstvu u Zagrebu.

— U Biogradu izadjè: „Razmatranje o uzrocima veličine Rimljanah i njihovoga opadanja od Monteskija.“ Preveo s franceskoga M. Č. Miličević. Na 8-ni 222.

— U Somboru je troškom zaklade „Školskog lista“ a na korist zaklade za učiteljke sirote izašla: „Pomoćna knjiga za razjasnjavanje crkvenoga pojanja, za učitelje i za mladež, napisao N. Vukičević.“ Preko 200 stranah ciena 36 novč.

— Od istog su pisca u Somboru u drugom izdanju izašle: „Biblične poviesti novoga zavjeta u bibliénim riečma“ str. 185, ciena 36 nov.

— **Razne viesti.** Matica srbska izdala je izviešće o ukupnom svom imetku, kako je stajao koncem godine 1865. Po tom izviešću iznosi:

I. njezina glavnica 52.019 st. 91 nov. i 10 duk. II. glavnice, kojimi ona rukovodi i to:

a) glavnica	Jovana Nake	14.346 stot.	43 nov.
b) „	P Jovanovića	35.661 stot.	24 „
c) „	Sav. Tekelije	182.193 stot.	29 „
Ukupni imetak u novcu		284.220 stot.	87 nov.

Osim toga posjeduje mat. srb. još 8 kućah, 23½ lanca njivah i 3½ lanca livade. —

— U Rusiji izlasi 330 časopisah i dnevnikah. Izmed tih je 42 bogoslovna i poučna, 20 pravničkih, 55 vladinih, 6 vojničkih, 30 političko-narodno-gospodarskih, 33 strogo znanstvena, 9 za učevne razprave, 7 pedagogičkih, 14, za puk, 6 za mladež, 16 zdravstvenih, 33 političko književna, 31 zabavnih, 11 za liepe umjetnosti, 2 za mode, 4 šaljiva, 6 za razne oglase. —

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pol godine 1 stot.. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 19. 1. srpnja 1866. **Teč. II.**

Raj medj svietom...

Od dr. Napoleon Špun-Strižića.

Raj medj svietom zaman tražiš.
Al nam Gospod milost dade,
Sám u svojoj da ga grudi
Nadje, tko ga naći znade.

Al tkogodj ga jednoč nadje,
Pred svijetom nek ga krije —
Neka pusti, da mu srce
Nad tim rajem sámo bdije!

Posljednji pogan.

Izvornica od M. K—k.

I.

Na podnožju Ivančice gore, nedaleko od izvora Lonje, živio je u sedmom stoljeću muž, imenom Vran. Doba ove naše poviesti još je daklem pogansko. Vran bijaše otac poveće obitelji. Nije on bio tu rodjen; on je došao iz dalmatinske Hrvatske. Iz ove, buduć su ju Hrvati već ponapunili bili, izseli se velika množina naroda u tako zvanu posavsku Hrvatsku, današnju našu domovinu. S ovimi dodje i Vran. Na podgorju Ivančice se zaustavi, i tamo podigne svoje ognjište. Oko njega zasjednu druge pridošlice; nu on je bio od svih najugledniji, jer najimućniji. Nesmijemo uzeti, da su ti pogani Hrvati bili divljaci. Bili su bo na državnu uredjeni, imajući župana za vrhovnu glavu. Miroljubivi i radini kao pčelice, nisu paležom i kradjom osvajali zemlje, već su se onuda naselili, gdje su drugi narodi štogod zemljišta prazna ostavili. Neživljahu daklem od oružja, nego od poljodielstva i pastirovanja. Pače mukotrpnost bila je u njih tolika, da su često volili i podanički danak plaćati, samo da u miru svoju zemljicu oru. Vjere svoje držahu se svjestno. I ako bismo tečajem ove pripovjedke čuli, gdje su se dali na stvari, koje su nam danas zločin, treba znati, da su to činili iz dušnog osvjedočenja, da dobro čine, ako čine po naputku svoje vjere.

Vran je imao ženu Vandu. Ubogi taj stvor bijaši pravi rob u kući Vranovoj. Zadnji sluga više je vriedio u očijuh gospodarovih, nego li domaćica Vanda. U poganskih Hrvatah bijaše domaćina ujedno i domaćica, a žena mu pravo služinče i sliepo orudje njegove samovolje. Do dan danas podigla se je žena već prilično visoko u družtvu ljudskom; a to je i pravo. Samo nije pravo, ako se je gdjegdje i previsoko podigla. Ona danas nije doduše sliepo orudje supružne samovolje, nego mu je žalibog kadšto dobrovido jako oružje rasipnosti i domaće nebrige.

Kad je Vran uzeo Vandu za ženu, dobio je s njom kao miraz od njenih roditeljah jednu kravu, i ništa više. Uboga se Vanda svomu težkomu položaju već i priučila bila, te bi se bila jamačno čudnovato zapanjila, kad bi ju Vran onako ljubezno nagovorio, kao što to danas biva medju dobrima supruzima. Vanda nije spavala nikad na mekanom krevetu, već na tlih. A istimice išlo je i njenoj kćerci, krasnoj Cvieti. Ova uboga držala se majke, s nikim nebijaše joj obćenja.

Bijaše dan u liepom proljeću. Zaigralo je na nebu svjetlo sunce, a dan vedar stoji, kako jošter nestajaše ovoga ljeta. Iz Vranova se dvora eno miću četiri jarma volovah na polje. Volove gone kršna tri mladića i već dobniji starac Vran. Svaki od ovih k svojem je pristao jarmu. Puckaju bićevi u rukuh mladih volnikah, samo stari Vran takovu igru prezire. A kad već dobro daleko odmakli bijahu, krenu lievo na jedno prazno polje. „Hajde, sinci, ostavite plugove; a ti Svevlade nosi proju, koja ti je u posudi.“ Ovako reče otac Vran, i sva četvorica mučke idu stazom do nedaleko od njekakova duba. Tu se zaustave, a otac uzme od Svevlada, najstarijega si sina, posudu, odkrije ju i laganim ju korakom nosi do pod stablo rečenoga doba. S očevidnim strahopočitanjem položi zdjelu na zemlju, a tad uzvratice vrati se opet k svojima sinovima. Hitrim korakom udare svi natrag do svojih plugova. To je bila žrtva, koju žrtvovahu Bogu prije, nego li se posla primiše. Sada započe djelo. Nezaustavljajte se nimalo na tom mjestu, čitatelji mili, misleć kako da se i ugledni i bogati Vran pluga hvata. To je tada još bila čast, pak su i veća gospoda od Vrana svoja polja svojom rukom težala.

A što je bivalo za to vrieme kod kuće, gdje je Vanda sama ostala s jedinicom si kćerkom? Ide njetko tamo stazom; baš se čini, kano da će u dvorac. Mora, da je stranac, jer se na sve strane ogledava, kan da ovud prviput hodi. Al sa dvorišta opazi ga mlada Cvieta, koja, odkako muževi odmakoše s doma, oslobodila se veselije dvorištem skakutat, te pojuri kano plaha srna u kuću. Stranac kad za čas unidje za njom, nigdje nečù nikoga, dok nenaide na sobicu, iz koje se je čuo čovječi glas. On se javi i upita za starog Vrana. Rekoše mu, da je na polju. „A živi li mu žena još?“ Na te se rieči svakolika služinčad unebljuši i nitko mu neodvrati ništa. Pitati za ženu domaćicu u ono vrieme bilo je baš, kano pitati po noći za sunce. „Živi li još Vanda, moja sestra u ovoj kući?“

„Ona mora, da je vani,“ oglasi se konačno jedva jedvice jedan od družine.

Al je nenadjoše nigdje. Čim bo joj javi Cvieta dolazak inostranog čovjeka, izmaknu obe na stražnja kućna vrata i sakriju se u grmovlju, koje je nedaleko za kućom zagustilo. I već se je dan nagibao kraju, a Vanda s Cvietom neizadje još na vidik. Stranac je za to vrieme razgledao veliki posjed Vranov, propitkivao za svašta, a bio se je licem nahmurio, kad je iz govora razumio, da ovdje još mračno poganstvo cvietom cvate.

Večer je već na lakih krilih doplovila, a večerom eto i oračah kući. Strani gost podje im u susret; a kad je bio već kod njih, nagovori ovako domaćina: „Vrane, nazdravlja ti dobar večer strani putnik.“ „Tko si?“ povikne iznebušeni Vran. „Ja sam Dujmo; zar ti nepoznaš svoga šurjaka?“ „Tko?“ Nije Vran dobro čuo od plugova ropotanja. A ni vidio nije ništa, jer bo se već dobrano smrklo bilo. „Tko si? Jesi li već danaske žrtvovao Svetovidu? Ako jesi, tad hajdmo na hljebosol. Tko si ti?“ „Tvoj sam šurjak, Dujmo.“ „Dobro došao, Svojvlade, što te nosi amo? Ali što ti reče? Dujmo?“ „Šure Vrane, Dujmo sam, a ne Svojvlad. Ja sam ti danas posve drugi čovjek; ja sam kršćan. Znaš li ti što je to?“ „To si ti po tom moje Bogove ostavio?“ „Tako i jest. A ti zar još ne? A ja sam čuo, da tu u okolišu već imade navjestiteljah vjere naše, i da se već pokrstiše mnogi Hrvati.“ „Ovim nikada već nebilo dobro! Znam ja, da ima ovdje blizu njekakovih ljudih novotaracah, buntovnikah, kvarikućah, ali — —“ „Umiri se, Vrane,“ prekine ga stranac, „hajdmo pod krov!“ Odmah zatim opita Vrana Dujmo, — tako ćemo odsele stranca zvati. — „A kako je tvoja Vanda, moja sestra?“ „Da prostiš, žena moja zdrava je i živa, pače i odviš joj je dobro. Ali pustimo; ona je samo žena, i tim smo s njom gotovi.“

Netreba mi skoro ni spomenuti, da su se evo sastala dva čovjeka, rastavljena duševno bolje, nego li je nebo rastavljeno od zemlje. Dujmo, brat Vranove žene, bijaše ostao u Dalmaciji. Tu je primio mnogo ranije od posavskih Hrvatah Kristov krst; a sad je došao šurjaku u pohode, nesamo ovomu za volju, no i zato, da razvidi novu njegovu i njemu još nepoznatu postojbinu. Vidit ćemo, gdje će se boriti ova dva protivna duha, kao što se bori i otimlje zeleno — surova grana ognju, kojeg dugo neće da se prihvati.

Šutke stupe obojica pod krov. Najprije je morao Dujmo sjesti za pokriveni i svakojakim jelom prenapunjeni stol. Taj stol nebijaše nikada ni gol ni prazan. Sjedajuć se Dujmo zapita opet, gdje da je Vanda? „A što si tako ljubopitan za ženami postao?“ reče Vran, „ta pusti ženu ženom biti, a mi smo ovdje ljudi“ (mislio je osbiljno mužkarci) Nezadovoljan Dujmo sad se prekrsti, a Vran izkesi na to zube, kano lisica na šipak. „A što si to sada radio?“ „Ja sam se prekrstio. Krst ti je, Vrane, onaj znak, koji mene od tebe luči.“ „Ta vi ste se onamo u Dalmaciji svi povrgli, izrodili! Aoh bozi, što će biti?“

Pod večerom dovede Vran na opetovanu Dujmovu želju svoju ženu i mladu si kćerku. Vran je obe odmah našao u onom grmlju, jer je već odprije znao, da su se one običavale onamo sakriti, kad bi tkogod strani u kuću

došao. Dujmova uljudnost čudno se dojmila i majke i kćerke. A kad ove opet odu iz sobe, stade Dujmo pripoviedati o novom preporodjenju svoje braće dalmatinske, o njihovu pokrštenju, o vjeri itd. Vran je bio čas začudjen, čas zapanjen, a čas i ljutit. Prije nego li se baciše na ležanke, da pospiju, izvadi Dujmo iz njedarah maleni srebreni križić, postavi ga medju prste sklopljenih si rukuh, baci se na koljena i žarko se stade moliti Bogu. Kad to vidje Vran, ostavi malne biesan sobu i ode van pod vedrinu nebesku. Otišao je i on svojim bogovom žrtvovat, da tobože opet pomiri svoje od Dujma uvriedjene bogove. Sutradan obavio je Dujmo istu pobožnost. Vran je u svom srcu ljuti bojak bio sám sa sobom; a Dujmo nije se doskora ustručavao i u podulje govore upuštati se s Vandom; te je za njekoliko danah mogao svaki opaziti, kako je iz Vandina lica sjala njekakova ćut dostojanstva, dočim se njena Cvieta još racvala nije, nego je bila pokunjena i plaha, skoro kao i prije.

Dujmo je na Vranovu dvoru boravio već punih četrnajest danah. Bio je tu, medju ovom poganom si rodbinom, pravi apostol. I na tom se dvoru već dobrano poznavala njegova nazočnost, jer osim Vande, a sve po malo i mlade Cviete, još se i njekoji od družine k njemu nagibahu. Jednom se zametne ljuta prepirka izmedju njega i Vrana. Pače dodje i do toga, da mu Vran pokaže vrata. Ali se mudri Dujmo pozove na sveti zakon gostoljubja i Vran se opet umiri. U starih bo Hrvatah bijaše najveća pakost, povriediti gostoljubje. Često bi znao susjed oskvrnitelju gostoljubja zapaliti kuću i kućište, kano da je takav tobože nevriedan dara božjega. — Jednoga se jutra bješe sva družba Vranova dvora u svečane zaodjela svite. Do malo stupi i Vran na dvorište, ozbiljan, kano ozbiljnost sama. Za njim dodje i Dujmo.

„Molim te, Vrane, što će to sada biti?“ upita ovaj. „Sada idemo, da položimo na grob pokojnoga mojega Gojslava hranu za njegov duh, jer je danas godišnjica, što mi on usnù. Svi treba da idemo, samo stari Mojmir neka čuva dom. Ideš li i ti?“ „Prije nego li ti na to pitanje odgovorim, reci mi, čime i kako ćete taj duh hraniti?“

„Na grob pokojnika metnuti ćemo svareno jelo u posudi, i onaj, gle, pint napitka; — to ćemo ostaviti tamo, a njegov će duh po volji od toga uzimati.“ Dujmo udari u smieh, a zatim će ovako: „Duh tvojega sina toliko e od toga dobiti, koliko i moja peta. Luda je ovakova misao, a kud i kamo je ludji ovakov čin. Nemislite, da se čovječi duh u onakovu gnjiležu drži, kao što ga na dnu groba viditi možete. Duh nepostadè iz blata, pa se zato u blato niti nepovraća.“

Vran sav od jada pobliedi, a sinovi njegovi mal da neskočiše na Dujma. Provod ode, a Dujmo je s Mojmirom gledao dugo za njimi. Sad, kad su ova dvojica bili na samu, odkri Mojmir Dujmu tajnu, koja u prvi mah potonjega pokunji mal ne posvemice. Mojmir, jedan od stariji slugah Vranovih, osobito uman i pravdoljubiv, bio je već posvema pristao uz Dujma. I premda ga je domaćina pred drugimi odlikovao time, što ga je često za savjet propitkivao

i njemu svoje tajne povjerivao, ipak je ovaj volio Dujmu. Ovomu pako baš je i bio od velikoga pruda.

Sutradan mogao je čovjek opaziti, kako se Dujmo više putah preko dana o nječem važnom razgovara s Vandom. Ova je bila sva izvan sebe, dočim bi već Dujma muževno lice liepom odlučnosti sjajilo. Činilo se, kano da se s Cvietom nječemu pripravlja, a Dujmo joj ide i riečju i rukom, dašto kriomice u pomoć. „Sutrašnjoj ćeš bar svečanosti, šurjače, jamačno prisustvovati, jer je ona naredjena jednoj od naših domaćih ženah u slavu?“ tako će Vran Dujmu. Nu o svem bio je ovaj već obavješten preko staroga Mojmira. Zato mu odvrati Dujmo ovako: „Ta ti valjda nedržiš i svoje žene za božice, što i njim u slavu naredjuješ svetak? A ako ih držis za takove, što na nas kršćane vičeš, kano da mi žene odviš štujemo?“ „Koje ja bogove štujem, tebi Dujmo, dobro je znano. Žene što su kod nas, i to dobro znadeš; samo sada jošte znaj, da si ti već odugo u nesmiljenih rukuh Crnboga moga.“ I time se digne od stola, a Dujmo ga već nevidje.

U kući je već sve pospalo bilo, samo ne četiri duše. Od ovih prvi se diže Dujmo; a kad on van, susretne ga Vanda s Cvietom. U triemu čù se sad jecanje razcviljene majke i žalostne kćeri, — dugo se čulo jecanje, — a zatim opet tihano šaptanje — a domala ništa više. Dujmo otvoriv velika vrata na tihom, uteč sa mladom Cvietom u visoku goru Ivančicu. Vanda je plakala, dok joj već i suzicah nestade. Avaj Bože, kakovo ju je čekalo jutro! Al je vrieme, da razčvorim čitatelju cielu ovu tajnu. Dujmo bijaše doznao od Mojmira, da na sutranji dan namjerava Vran svoju Cvietu odvesti u njeku špilju gore Ivančice, i tamo ju predati njekoj poganoj i na samu živućoj starici, da ju zatvorenu u dalekoj špilji hrani. Starica ona u špilji bavila se sabiranjem liekovitih travah, a držao svatko za gatalicu. Stari Vran pobojao se već, da će mu Dujmo lakoviernu kćerku prevabiti na svoju vjeru i ovako osramotiti njegov dom. Za staru Vandu nije ga bilo toliko strah, jer je držao, da ga Vanda već bolje poznade, i da se Vanda, u značaju žilavija, u što takova niti uputiti nebi dala. Kako vidimo, osujeti mu evo Dujmo sve namjere. Trebalo je da što mnogo riečih i mnogo molbah, dok im podje za rukom nagovoriti Cvietu na taj korak. Nu liepa rieč i gvozdena vrata otvara.

Nećemo spominjati bjesnoću Vranovu, kad sutradan nenadje nigdje Cviete. Sav se dvor uzrujao, a plačna je Vanda od svih najviše pretrpila! „Hajd u potjeru za njima,“ kliknu Vran; ali odmah prida: „kuda ćeš za njima?“ Tvrdko najstariji sin, prvi mu se oglasi, da će on sám goloruk za njima pram jugu. Istimice se i druga braća odvaže svaki na protivnu stranu u potjeru.

(Dalje sliedi.)

Učeni robovi staroga vieka.

Od Gj. M. Banjalučkoga.

Komu da nije poznato, kako u staro doba medju ljudmi nije bilo inoga odnošaja, ni druge razlike do gospodara i roba. Nije li ti srećom bilo sudjeno, da te rodi plemeniti otac, il se drugomu jačemu svidilo, da te prikvači, i opet si bio rob. Sve je dakle s vrlo malom samo iznimkom bilo gospodar ili rob; pa iz toga na vječno robstvo odsudjenoga koljena ljudskoga digoše se ipak muževi umom i srcem silni, kojim se u svietu ništa nije činilo toli uzmožno i uzvišeno, a da ga oni umom dohvatili nebi. Oni prezirahu okove, te im je malo do toga bilo, da li su im ruke spete ili slobodne; nekinjahu se s toga, što im je zla sreća njihova robstvo dosudila, već se tješahu i slobodjahu u spoznanju vrle naravi svoje, koja ih vrlinom svojom nad svu sretniju braću uzdizala. Nije ih boljela glava sa slave, što je u svietu gospodstvom i silom skopčana, nego nastojahu, da toj slavi drugu slavu opriečе, štono sjaje s mudrosti, ljubežljivosti i plemenitosti duševne; niti se brinjahu mnogo zato, što ih majka robove rodila, a sviet ih robove pridržao. Duše i srca im nitko zasužnjiti nemogaše, te svu brigu svoju ulagahu u to, da si um, da si srce što više oplemene; a to je plemenitost nad sve ine plemenitosti.

Gospodari upotrebljavahu svoje robove na svaku moguću korist, pa je s toga i služba robovah mnogo raznolika bila; a bilo im dopušteno i znanost njegovati, ako je samo gospodaru od tuda koja korist izvirala. Ponajviše i ponajradje zanimahu se robovi književnošću; a kako je ona raznolika, tako se o nju i značaj robovah književnikah mjeri. Nije se rob umjetnik dao na stvaranje svakoga umotvora bez razlike, a niti rob književnik na pisanje svakoga djela. Bilo robu do toga, da si pribavi samo ono znanje, što mu većma ugadjalo, komu se prikladnijim osjećao i što ga je ljubavju njegovati mogao. Nikad se n. pr. rob nije zanimao državnimi, pravoslovnimi, povjestničkimi znanostmi, takove bi gospodarom svojim pripuštao; ali tim se više zabavljao mudroslovjem, pjesničarenjem, slovničtvom, govorničtvom, riečju svime, što je u zabitnom kutu svom njegovati mogao, i čemu je oštar samo i pronicliv duh trebao. Književno ovo djelovanje robovah bijaše naravski plod i posve dosljedni posljedak njihove službe. Buduć je gospodar, kako jur spomenusmo, svaku moguću korist iz svoga roba crpio, to je samo one na težačko djelo gonio, koji su jaki i žilavi bili; a što su spretniji, okretniji i pristaliji bili, ote su kod kuće pridržavali. Ako su pako koji medju njimi bistra i darovita uma prigodio, to ga dao brižno odgojiti, da se jednom darovitošću njegovom tim bolje okoristi, ma i ne drugojako, van da si učena roba za skupe novce proda. Književnici i umjetnici robovi bili su velike ciene: Slovničara Lutacija Dafna kupio je Kvinto Katul za 200.000 rimskih talirah, a drugoga opet slovničara Lucija Apuleja iznajmio je gospodar njekomu vitezu Kalvinu za godišnjih 40.000 talirah. Bijahu dakle učeni i daroviti robovi silna dobit go-

spodaru, s toga se svaki gospodar i trsio, da si umna roba čim većma i finije naobrazi. — Iz običaja starih, po kojem ih robovi u svačem posluživati morahu, proiztiče mnogolika razredba robovah, kakvu bi već koji službu obnašao. Tako je u svakoj otmenijoj kući bilo osim prostih robovah takodjer providnikah, upraviteljah, lovacah, peharnikah, glasbenikah, glumacah, lakrdijašah, koji su za kojekakvih častih i objedah predstave ili drugojake lakrdije izvodili, pjesnikah, slovničarah, govordjijah, koji su se gojitbom djece bavili. Plutark i Ksenofon svjedoče, da po svoj Grčkoj i Taliji robovi djecu goje; a ovaj potonji se takodjer tuži, što si Grci, hvaleć se da djecu ponajbolje odhranjuju, robovom ih u nauk davaju. Pa s toga se i usavršiše te naobraziše robovi u svakoj struci znanostih, koje bi razmatrajuć u tihanom miru njegovati mogli, kakove su: slovničtvo, pjesničtvo i mudroslovje.

Riedko je vrlo, da bi se osobito u Italiji, koji rob ili oslobodjenik posvetio govorničtvu. Pa s toga se nije ni povjestnice nijedan rob laćao; jer u starih nije ni traga bilo tako zvanoj filozofičkoj povjestnici, pomoćju koje se prostim pripoviedanjem i navadjanjem povjestničkoga kakova čina načelo koje obrazložiti i opravdati može. Sve im bilo jošte preblizu, pa se nisu mogli dovinuti pravca, kojim bi stvari udarile. Sva im se povjestnica sastojala u prostih zapiscih, kojimi bi čine naprosto bilježili; i na to se od komada sami plemići dali, izuzam vrlo riedkih iznimakah. Medju ovimi spominje se Lucij Otacilij Pilito, rob po rodu a po službi vratar, koga je gospodar poput psa lancem za vrata prikovao. Naravski ga je nagon neodoljivo k znanostim prigonio i on bude vrstan govordija, odgojio je Pompeja, pa je poslje i vojničke čine gojenca svoga i njegova oca popisao. Sueton i Kornelij Nepos spominju to, i vele, da je to bio prvi rob, koji se na povjestnicu dao, inače da je to jedino spisateljem plemenita roda pripadalo. Pjesničtvo i mudroslovje bijahu najpristaliji nauci za robove, što im zato nije trebalo niti putovanja, niti neprestana učenja kronikah, a niti kakove visoke časti u državi, već im dostajao neznatan i mirovan kutić u kojem je jadan rob mogao posve slobodno zaroniti u duboko smatranje, da mu se um dovije do tančine pjesničke i do visoka mudračkoga mudrovanja.

Plauto je prvi rimski pjesnik, koji je prave vesele igre sastavljao, te udario u tom poslu putem, kojim i Grci; pisao je svoje igre vrteć žrvanj u pekarnici. Kano Plauto žrvnjahu takodjer tri grčka mudraca: Uenedemo, Asklepiad i Kleanto. Plauto življaše u prvoj polovici drugoga vieka pred Isusom. Za njim pojavi se Terencij, rob i kasnije oslobodjenik plemenite kuće Terencija Lukana. Terencij se poveo za Plautom, pa se dao, kako se i sam hvali, na prevadjanje grčkih klasičkih igrokazah. Plauto i Terencij punim se pravom mogu nazvati oci rimske komedije, premda je i mnogih drugih bilo, koji su u tu jabuku zagrizali, kano n. pr. slovničar Kajo Melis, koga je Mecen Augustu darovao.

Više su se robovi zamili dramatičkim. nego li epičkim i liričkim pjesničtvom. Ponajviše su svi rimski i grčki pjesnici, što su pjesmice, ode i himne

pjevali, plemenite krvi bili. Gnomici Teogno, Fokilid, Pitagora, Solon, Simonid bijahu većim dielom iz otmenih obiteljih; jedini Kallimak, knjižničar Ptolomeov, Filadelfa i Tirteo bijahu u prvotač učitelji, što je već sjeguran znak, da su od nizka roda ponikli. U Rimu niknu Enij iz visoka koljena i prijateljevaše dobro sa starijim Katonom i sa Scipionom; nećak mu Pakuvij bijaše takodjer visoka roda. Katulo i Lukrecij, Tibulo i Propercij, Gallo i Ovid bijahu potomci otmena plemena. Juvenal i Persij bijahu plemići. Jedini dakle skoro Horacij, Virgilij i Fedro bijahu lirički i epički pjesnici robskoga koljena. Horacij, sin njekoga oslobodjenika, trgovao je ribami, a u pjesničtvu pošao istom starom, kojom i svi ostali pjesnici njegova porekla, poveo se za grčkimi uzori. Virgilij, sin uboga lončara, dakle takodjer robskoga porekla, udario istim pravcem, kojim i ostali njegovi suplemenici, bacio se na široko polje slovnice, govoničtva, liekarstva, računstva, s kojim je za ono doba silo — i zviedoslovje spojeno bilo, pače pustio se i u pravo, što kod ljudih njegova roda nije bilo običajno; bio je Virgilij najučeniji temenjak svoga vieka.

Osim slovnice, dramatorgije i ostaloga pjesničtva obradjivahu takodjer ponajviše robovi i široko polje mudroslovja. U svih znamenitih mudračkih školah staroga vieka bilo je dosta robovah. Fedo, komu Plato svoju razpravu o duši pripisao, bio je još djetetom radi silne svoje ljepote od njekoga trgovca na prodaju izložen, i prekupio ga Kebo, učenik Sokratov. I Menippo, rob kano i Fedro, bio je velik i znamenit mudrac. Ovaj se domislio neobičnomu njekomu mudračkomu opisu, na način satire, što ga je ciničkim okrstio i u čem se Varro za njim poveo. Persej, rob stoika Zenona, prionuo za gospodarov nauk, a Epikurov rob Miso usliedio njegovo mudroslovje. Cinik Diogen, prem po rodu slobodan, bude robstvu podvrgnut i na korintičkom trgu od Kseniada kupljen, koji ga je učinio učiteljem svoje djece Epiktet, sljedbenik Stoikov, najznamenitiji je rob, koje se je mudroslovjem bavio. Bio rodom Grk, a robovao Epafroditu, oslobodjeniku Neronovu. Dva stiha, što ih Gelio o njem sačuvao, kazuju da je silno nakazan bio. Kad je za Domacijana senat bio sve govornike i mudrace iz Italije prognao, ostavi i Epiktet, kano oslobodjenik Rim, povukav se u Nikopol.

Kokošar.

Slika iz prirode. Češki napisao K. Starý. Preveo Martin Kolarić.

(Konac.)

Hitac od puške oživi najedanput cielo selo. Iz svih kućah hrle uplašeni ljudi; što bi to? Izidješ van; na selu stoji strieljac, a kod njegovih noguh leputa se velika ptica. — Pristupiš bliže; stari kokošar, koji je već od dužega vremena svoj lupežki zanat po selu tjerao, smrtno je ranjen; iz kljuna mu teče krv.

Do njega leži mrtvo pače, krvavi se trag pandjah vidi na njegovu tielu.

Sa svih stranah grne staro i mlado.

„Kakva je to velika ptica,“ čude se ljudi. „Ubogo pače,“ žale ženske i kupe se oko razpružena grabežljivca. Jedni se čude silnom, zavinutom kljunu, drugi velikima crnim pandjama, koje su sada grčevito savijene, a njekoji opet krasnomu žutom, divljim ognjem plamtećemu oku.

Odvažniji i znatiželji počimlju pipati mu pojedina uda; tu podižu krilo, tamo rep, ovdje žute noge, ondje — u to njetko žalostno vrisne, trgne rukom, da se je sva ptica s mjesta maknula. Sveobći smieh. Ali Petrov Juro trese strašno rukom, a s očijuh mu potekoše veliki potoci suzah.

Neoprezno se bijaše približio k pandjama ranjenoga grabežljivca, a ove se raztvore i zabodu u ruku nesmotrena dječaka. Sreća, što je bila ptica već oslabila, inače bi se Juro bolje kajao radi svoje neopreznosti.

Krvave pruge na ruci biti će mu dobrim naukom u sličnih slučajevih.

Jastreb javljaše jošte za koji čas životnu snagu; zatim zaklopi oči, strese se, izpruži noge i pogine. — Izmjerili smo ga; bijaše dvie stope dugačak, a širina s krilima iznosila je do četiri stope.

„Što s njim?“ upita stari postolar.

„Dajte si ga izpeći, striče,“ smijahu se ženske — „to će biti poslasticom za vaš ismoleni želudac.“

„Ta mučite, vi pure,“ otresne se postolar, „kad ga nebiste nijedna znala ni prirediti.“

„Dakako,“ branila se kovačica „vi mislite, što ste jednom na vojni jeli prženih cvrčakah, da vam mi nebi znale spraviti. Ja ću vam ga skuhati na kiselo, pa ćete viditi, da ćete si poslje četrnajest danah jošte za njim prste oblizavati.“

„To znam,“ izkesi se postolar, „da vi, kovačice, činite svojemu mužu sve na kiselo — a on vama zato opet — na modro; ali ja nejedem rado kiselo, osobito kada to jako zaudara kovačkim dimom, ili kada mjesto masti ozgor plivaju čadje.“

„Ha, ha,“ nasmije se cielo družtvo. „Taj bogme nabasa, tko počme što s postolarom. On bo ga uviek dobro izplati!“

I stari lovac došao je gledati pticu. Pogleda ju sa svih stranah i rekne: „To je stari mužak. Stare su ptice,“ pripovjedaše stari izkusni lovac, „na hrbtu sivomodre ili zagasite, na glavi tamnije; nad okom se proteže biela pruga s crnimi crtami. Grlo i trbuh je obično biel s poprieČnimi crnimi pjegami. Rep je odozgor tamnosiv sa četiri pjege. U mladih je kokošarah boja drugačija; oni bo imaju na hrbtu tamno smedje perje s hrdjastim obrubom; na repu im je opet do šest širokih poprieČnih prugah, koje su svietlo valovite i žućkasto obrubljene. Doljne česti su hrdjaste, s velikimi smedjimi pjegami. Ženske su mnogo veće nego mužaci, dà i u starosti zadrže znakove mladjahnoga odiela i to na licu i na repu.“

„O, ta ptica je,“ nastavi dalje stari lovac, „biesnoga okrutnoga i značaja, a svoj zvieradi i perjadi veoma pogibeljna; s nečuvenom brzinom i drzovitošću

baca se na golubove, kokoši i patke, a neštedi ni zecevah, tetriebah, ni tetriebacah."

„Kao što sami znate, odneo je iz našega sela već njekoliko kokoših, množinu golubovah, a radi njegove brzine i okretnosti vrlo mu je težko doći do kože. Samo kada je sparno, onda kruži visoko u zraku, obično pako leti nizko i tako lagano, da jedva krili pomahiva. Poznati su mi njegovi običaji jako dobro. Na manje ptice baca se odozdol gore, pa i sa strane; na kokoši i zeceve pada odozgor i pograbiv je svojima pandjama, odnaša je u šumu. Strah i trepet vlada u svoj perjadi, čim se jastreb opazi ili samo začuje; a često prolieva biedna žrtva krv u njegovih pandjah prije, nego li je mogla od straha i pomisliti na bieg."

„Njekoji dan," stane pripovjedati debela gospodarica, »stajala sam kod ognjišta i spremala objed. U to mi doleti kokoš s velikom vikom u kuhinju, malo da mi u vatru neuleti. Ja pomisliv, da ju goni susjedov pas, već se pripravljah protjerati mu tek na naše kokoši. Iztrčem van, ali o psù ni traga ni glasa, nego na žitnici sjedi ti velika ptica, te istom onda poleti, kad se na nju kamenom bacih; zaklela bi se, da je to ta ista, što joj je danas Ivan zasluženu plaću čestito odmjerio. Ta nam neće više lje naškoditi."

„A što ćete na to reći?" primetne kolar, »čujte, što sam vidio. Ima tomu četrnajest danah, što sam stojeć, u radionici brusio dljeto. Naši bijahu njegdje na polju, sve bijaše tiho i mirno. Najedanput začujem silno šuštanje i leputanje ne inače, nego kao kad se dva kokota čupaju. Stupim k prozoru, a što vidim? Na smetištu leži naš kokot i svom snagom sobom udara, a na njemu stoji s odvislima krilima velika ptica i čupa mu perje s vrata. Ja popadnem toljagu, te brže bolje poletim na dvor; moradoh još jedno petnajest koračajah trčati, dok do toga mjesta dodjoh. Kako me ptica opazi, pusti kokota i jednim mahom nestade je iz dvora. Bijaše baš skrajne vrieme; jer kokot već izdisaše; strašno bijaše razmrcvaren; na mnogih mjestih curila mu krv. Mislili smo, da će crći, ali na sreću izliečio se je od svega; no to je trajalo skoro deset danah, dok je posve ozdravio."

„I ja bi vam mogao." preuze opet rieč stari lovac, „svašta o njegovoj neobičnoj smjelosti i okrutnosti pripoviedati, ali to sve izlazi na jedno brdo.

Kad još bijah dječakom, po prilici od dvanajest godinah, rado sam tražio po šumah ptičja gnjezda. Jednom uputim se ja tja na »Sljeme« medju one strme stiene i klisure. Na jednom mjestu stajaše njekoliko visokih gusto poraslih hrastovah, a na vrhu jednoga najvišega u sried njih opazim veliko gnjezdo. To bijaše štogod za mene.

Bez mnogih okolišanjah uputim se veselo na goru; puzao sam kao vjeverica. Stablo bijaše na njekoliko sežanjah gladko, ali to mene nije priečilo; doduše bio sam skroz na skroz mokar, dok sam dokučio vrh. Gnjezdo bijaše veliko, iz trnja i maha dosta neumjetno na njekoliko gustih grančicah sagradjeno. Srce mi kucaše strahom i nadom, kad se do njega popeh. Nebijaše to baš tako lagan posao; konačno mi to ipak podje za rukom. Bijah kod njega;

no tu se ništa negibaše, te već mišljah, da je prazno. Ali tomu nebijaše tako. U njem ležahu četiri jaja, skoro kao kokošja; bila su zelenkasta sa tamnimi sivosmedjimi pjegami.

Sidjem opet dole s odlukom, da ću gnjezdo još jednom posjetiti. na što nisam ni zaboravio. Poslje pet tjedanah, kad sam se nadao, da su se mladi već izlegli, otidjem onamo; ali ne sam, nego povedem si još jednoga druga. Za kratko težkim naporom popnemo se gore; penjasmo se jedan za drugim. Bre aferim! gnjezdo bijaše oživilo, to smo opazili po znakovih svakomu ptičaru dobro poznatih.

Do gnjezdo imao je samo jedan od nas pristup — radi nedostatka mjesta. Odpuzam dakle ja sam k njemu; moj drug ostane medjutim poda mnom.

Četvero prilično operenih mladih u veličini golubovah s kljunovi žutom pokljunicom omotanimi gledahu mučeć svojima krasno žutima očima na nepoznatoga gosta.

Srce mi od radosti silno zakuca; ta takovih poletaracah nije naše selo vidilo odkako stoji. Mislio sam si, to će biti vrve! Ali sada kako s njimi dole? To je bilo dosta važno pitanje; jer oba smo trebovali svojih rukuh kod spuštanja dole, a mlade jedno za drugim pobacati nije nam se činilo posve sigurno. Što dakle početi? Tu mi najedanput padne na um rubac. Izvadim ga dakle, uzmem sva četiri kraja u lievu ruku, pružim desnicu te zgrabim to skrajnje za ledja. Jedva ga se dotakoh, kad ptiće zaviče tako pronicavim glasom, da sam nehotice praznu ruku natrag povukao.

Mukli gijak kao odjeka pećinah bijaše odgovor na njegov žalostni uzklik.

Sada tek nastane zlo; za njekoliko trenutakah stvori se stari kokošar kod nas. Divlji vrisak pusti iz grla, opaziv tudje goste kod svoga gnjezda; sve bliže i bliže kruži nad mojom glavom i već sam mogao gledati i njegovo srdčbom razpaljeno oko; morao sam se dakle namah odlučiti na posao. Nagnem se opet i pograbim jedno mlado. Ali u to mi se pred očima smrkne, na licu osjetim silan udarac, a kapa mi padne s glave. Tako sam se prepao, da mi se mlado izmaće iz ruke i padne dole.

Dalje vaditi prodje mi volja.

Ptica navaljivaše tako smielo, da sam se bojao, da mi svojima pandjama oči neizgrebe. Drug me obodrivaše, a ja posegnem dakle još jednom u gnjezdo; ali malo da to nisam skupo platio; stari kokošar navaljivaše na mene s tolikom odvažnošću, da sam ga morao šakački odbijati; malo da me svojimi pandjami za glavu nepograbi.

Okanio sam se svega i sišao dole. Izbačeno mlado leputaše se po zemlji; bijaše doduše malo ozledjeno, ali mi ga ipak uzesmo sobom u selo, gdje je još njekoliko danah živilo. Tako se je svršilo moje vadjenje kokošarah, a mogu vas uvjeriti, da nisam bio baš tako razmažen i plašljiv dječak.«

„Otac mi pripovjedaše,“ nastavi dalje za časak lovac, „da je i on vidio, kako kokošarica svoje mlade vježba u lovljenju. U pandjah držaše goluba, od

kojega trgaše komade i bacaše je svojim mladim, koji za njimi leteć hvatahu je po zraku.

Isto tako kaže se, da se mogu mladi ukrotiti i na lov na druge ptice priučiti; ali veli se, da to ide samo velikim naporom. Njeki englezki kralj obljubio je ukroćene kokošare na toliko, da je zabranio pod kaznom od jedne godine težke tamnice, jaja kokošarova vaditi, što nije naravno seljakom i podanikom od velike korist bilo.“ — Još htjede stari lovac nješto pripovjedati, u to se odzovne zvonce s kapelice. Zvonar je zvonio podne. Družtvo umukne.

Tko je imao kapu na glavi, taj ju skine, a svaki se prekrsti i pomoli svoj: „Angjeo Gospodnji.“ Po molitvi rekne svaki „Bože pomozi,“ i ode žurnim korakom kući. — Opet se po selu razprostre mir i pokoj. Kokošar leži još na selu, ali pačeta je nestalo. Stari postolar obskakuje u kuhinji okolo šerpinje i peće nješto pod poklopcem.

Znam, da bi se kovačica zaklele, da je on a nitko drugi odneo — ubijeno pače.

Savjeti izkustva za mladež.

Od Mijata Stojanovića.

II. O dužnostih.

Ljubiti Boga, sebe i bližnje svoje, prva nam je dužnost, a po tom braniti u srcu mir, svom snagom braniti, zakriljavati i štititi istinu i pravdu; činiti dobro blagom dušom koliko više možemo, i zahvalnim se pokazivati prama svojim dobročiniteljem; mrziti na zlobu i pakost, i od njih se uklanjati kao od otrova; braniti i čuvati svoju i tudju nevinost, bez koje je život zemni slabe ciene. Želje srca moraju nam biti čiste i pravedne, a zahtjevanje naše obzirno i pametno. To smo dužni glede sebe i bližnjih. Uvrede valja strpljivo snositi i kruto se držati onoga, što molimo u molitvi Gospodnjoj: I odpusti nami duge naše, kako i mi odpuštamo dužnikom našim (остави намъ долги наша, якоже и мы оставляемъ должникомъ нашимъ.) Dužni smo dalje tražiti utjehu pri svakoj biedi u Bogu i u svojoj nevinosti; milosrdni biti, pak će i nami Bog; radovat se sreći svojih bližnjih; svaku vrlinu štovati, svako zasluženo poštenje štovati i priznavati tudje zasluge; kloniti se maladušne sumnje; bjegati od napasti i prevare; izpunjivati dužnosti svoga zvanja točno i savjestno; vjerni biti Bogu i rodu svomu do konca života. Moramo biti muževni, odvažni i hrabri naprama svakomu napastniku i napadaču, a štedit nam valja grješnika, nebi li mu dušu spasili poboljšavši ga i izvedavši na pravi put. Svakomu dajimo dobar primjer, uboge neprezirajmo, a nevoljne sažaljavajmo. Ako smo u stanju dužni smo dieliti milostinju, i to tako, da nezna lievica, što daje desnica. Čovjek je dužan smatrati tielo svoje za stan duše svoje, a dušu za sliku božju; uklanjati se svake neumjerenosti, ko-

jom se kalja božja slika u čovjeku. Koliko, kako i kadgod može čovjek dužan je naukom, opomenom, primjerom pomoć pružati bližnjim; mir, slogu i ljubav ukorenjivati i promicati u obitelji, u obćini, u družtvu. u postojbini, u domovini, u svietu. Dužni smo želje svoje zauzdati uzdom zakona prirodnog i stavnog, božjeg i ljudskog.

Nesmijemo dobro činiti poradi slave i koristi, nego dobro ljubiti jedino zato, što je dobro. Ako koga dobročinstvom obvežemo, nesmijemo ga smatrati svojim robom. I Bog nam čini svako dobro, i sve što jesmo i što imamo, po njemu smo, od njega imamo; pak on opet nas smatra za svoju djecu, a ne za svoje robove.

Neradujmo se dostojanstvu, stališu, zvanju, vlasti, mjestu ili položaju u gradjanskom životu, koje zauzimamo u družtvu čovječanskom, u državi, u domovini, u postojbini, u obćini, u obitelji, nego više tomu, što imamo priliku dobro činiti, sebe i bližnje usrećavati.

U izpraznosti i taštini netražimo radost i veselje života, nego u svojoj nutrnjoj cieni, u vrlini i valjanosti. Tko misli prevarom usrećiti se, sam se hvata u svoje zamke. Svoje slabosti dužni smo priznati i izpraviti; nesmijemo nikog zlostavljati, prezirati, ogovarati, klevetati, ubijati, nikomu na žao pristajati i jad mu umnožavati. Tko nemože drugomu pomoći, nek mu barem neodmaže. Dužni smo gnjev, ljutinu, zlu volju i srditost u sebi suzbijati i gasiti, i pameć№, razborom druge pobjedjivati. Bolje da nas i smrt prieka digne, nego suza siromaka stigne. Čuvajmo se svake nepravde. Bog ljubi pravdu i istinu, a mrzi na nepravdu i laž, i kazni i nagradjuje u desetom koljenu krieposti i zloće predjah na unucih i praunucih. Tko se raduje tudjemu zlu, tudjoj nesreći, nije vriedan sreće, i neće ju dugo uživati, sam će sebi ogorčati slast života. Svaki je čovjek dužan bježati od zla, a činiti dobro.

Čovjek i mrav.

Njeki pametan čovjek, koji je mislio, da je sve na svietu proučio i dokučio, i da o svem po svom načinu suditi može, idjaše jedne večeri na šetnju u bližnju šumicu. On se je bio već tako priviknuo, da o raznih uredbah u ovom svietu umuje, da je i na istoj šetnji vazda promišljava, kako je i zašto je šta, te se neprestano sam sobom razgovarao. Baš kad je u takovih mislih nješta malo stao, evo ti opazi, kako jedan pauk put prelazi. »Ništa nije u naravi bez razloga i svrhe,« reče taj učenjak. »Svaka je stvar nječemu koristna; zrak, voda, drveće, zelenje, cvieće i plodovi — jesu nam stranom za našu hranu, stranom za odielo, a stranom i za naše veselje i našu zabavu. I svaka životinja ima svoju odredbu, ako čovjek u obće još i nije na toliko prosvietljen, da ju uviek dokučiti može. Ja dokučujem od svih životinjah, čemu su, premda su nam mnoge više na štetu nego li na korist; jedino na panku nemogu ništa da nadjem, po čem bi dokučiti mogao, zašto ga je Bog stvorio.

On niti šta koristi, niti šta škodi, i strašno je grdan; a k tome ima čudnovatu vještinu u predenju mriežah, koje medjutim takodjer za ništa nisu. Čemu je dakle takova životinja na svietu?"

U tom mišljenju podje on opet dalje, i dodje k jednomu mravinjaku, te opazi, kako je njekoliko mravah spopalo jednog pauka, te ga u svoj stan odvući nastajahu. „O, sad sam opet izmiren s naravlju" poviče on;" ni pauci nisu bez svrhe i koristi na svietu; oni su paukom za hranu."

„Dakako," odvrati mu jedan mrav, pogledavši ga s preziranjem. „Pauci nisu u istinu nekoristni na svietu. Nego kaži ti meni, čemu je na svietu onaj dosadni, škodljivi, sve tamaneći i rušeći stvor, što se čovjekom zove, koji upravo nijednoj životinji nekoristi, a svakoj gleda, da joj škodi, da ju progoni, zlostavi, dapače i ubije. Ako je vječna providnost kod stvaranja svieta ikakovu pogriešku učinila, to ju je učinila doista tim, što je čovjeka stvorila, taj nekoristni, okrutni i neprijazni stvor, koji baš ničemu koristan nije — —"

Mudrac se sav obezekne, i ode dalje, zabavljajući se svojim mudrovanjem. Nu tek da je on bio otišao, dodje k mravu njekakova kratka, mrka debeljka; sad lievo sad desno klapajući: „Budalo jedna," reče mu „šta ti znaš? Ja ti vjerujem, da nedokučuješ, čemu je čovjek koristan, jer ti se uviek baviš samo s prostimi životinjami, medju buhaći, ušenci i drugim sličnim gadom. Ali mi — mi to znamo i dokučujemo, čemu je čovjek koristan na svietu! Od čeg bi mi živile, da čovjeka nije?"

„Imaš pravo, gospojo buho," odvrati joj mrav, „ja nisam odmah na to mislio. Istina je sbiljam, da je i čovjek nječemu koristan: on je buham za hranu."

Čovječe, mrave i buho! što vam vriedi vaš sud, ako kod toga samo sebe pred očima imate? Istina je, da u naravi ništa nije bez razloga i svrhe; ali je jako ludo i sebično, ako o svem sudimo samo po koristi, koju mi uživamo!

Narodne pjesme.

Iz sbirke Ž. F.

V. Boj Crnogoracah s Turci i Mlječani.*

Knjige piše dužde Mlečanine
Na hiljadu i sedam stotinah
I trideset i osme godine,
Pošalje je turskomu sultanu,
U Stambulu bijelomu gradu.
U knjizi ga milo pozdravljaše,

* Deseć se ovih praznikah kod župnika H. u M., dodje mi rukuh stari njekakav rukopis. Primiv ga, stanem ga brže bolje razgledati. Mislio sam, da će tu biti kakovih datah za poviest one župe ili barem kakova povelja; nu na moje najveće udivljenje nadjoh narodnu pjesmu: „Boj Crnogoracah s Turci i Mlječani." Rukopis bijaše već prilično star; na debeloj, žućkastoj, na mnogih mjestih zubom vremena već izglodanoj hartiji stajaha zahrdjala slova. Po pismu sudeć rekao bi, da je pisan prije 40 godinah, nu ipak se još slova točno razaznavahu. Prepišem brže pjesmu i dadem rukopis župniku, koji uzradovav se, što sam ja ono

Još milije njemu se klanjaše;
Pak ovako dužde govorio:
„Ili neznaš, čestiti sultane,
Ili neznaš, ni obraćaš glave?
Što je jedan čovjek učinio
Pod imenom cara Rusinskoga,
Medju naše zemlje i države
U kamenu lomnu Goru Crnu.
Za njega je narod prionuo,
Kano djeca uz svojega oca.
Koliko je naroda Srbskoga
U državu moju i u tvoju,
Što vjeruje u istočnoj vjeri,
To će k njemu željnu pristupiti,
I nevjeru nama učiniti.
No sakupi silnu vojsku svoju,
Da mi Crnu Goru poharamo,
I da oni narod pogubimo,
Da od njega ponestane traga.
Ja ću skupit svoje Dalmatine,
I Hrvate plaćene soldate,
Postavit ću po granici vojsku:
Što uteče izpod sablje moje
Neće uteć izpod mača tvoga!“
Kad sultanu takva knjiga dodje,
On sakupi silnu vojsku svoju,
Od sve Bosne i Hercegovine,
Rumelije i Maćedonije
I od plodne zemlje Albanije.
Sakupio pješac i konjikah,
Sto dvadeset hiljadah vojnikah,
I pred njima dva silna vezira,
Bosanskoga i Rumelijskoga,
I Mehmeda pašu Skadarskoga.
Dodje vezir od Urumenlije,
Kod bijele varoš Podgorice,
A Bosanski na polje Nikšićko,
Mehmed-paša kod sela Plavnice,
Baš na ogled nahije Crnićke.
A Mlječići postaviše vojsku,
Po granici krajem Gore Crne,
Od Grahova i Hercegovine
Do države Barske i Skadarske.
Crnogorci kad to ugledaše,
Da su sa svih stranah obkoljeni,
Višnjemu se Bogu pomoliše,
I dogovor taki učiniše,
Da za život nitko nepomišlja,
No da rade slavno poginuti,
Radi vjere i slobode drage,
Da njihova nebi pogibija,
Zlotvorina radost donijeti.
Dočekaše od Bosne vezira
Pod Ostrogom visokom planinom,
A vezira od Urumenlije,
Više ravna polja Jednočkoga,
Mehmed-pašu na kraju Crnice.
Tud se vojske bojem udariše,
Bez prestanka tri bijela danka.
No kako će, pobre, odoljeti
Deset hiljad vojske Crnogorske,
A toliko hiljadah Turakah,
Sa džebanom i sa topovima?
Mnoga sela Turci popališe,
I nemalo roblja zadobiše,
Pa na Kćevo tabor udariše.
No im huda sreća priskočila,
Jer se oni sakriti neznadu
Kakono se kriju Crnogorci. —
Nego Bošnjak glasovito viče:
„Stani mišja dušo Crnogorče,
Na poljanu da se ogledamo,
Kuda bježiš kano miš u duplju?“
Al iz duplja tanka puška puca,
Turčin pada odkud se nenada.
I biše se za devet nedjeljah.
Nego tužni, brate, Crnogorci,
Neimadu praha ni olova.
Ali evo sreće Crnogorske,
Dobre sreće od Boga poslane!
Na dan prvi Novemvra mjeseca,
Pošto sunce na zapadu pade,
Pade strašna kiša iz oblakah,
Bez prestanka do četrnajest danah;

našao čega on nikad naći nije mogao, veljaše mi, da mu je to uspomenica od njegova predšastnika. Premećuć po raznih sbirkah narodnih pjesamah, i to po Vuku i mnogih inih, nisam nigdje na sličnu naići mogao, s toga mislim, da će tim od veće važnosti biti, što joj još nigdje traga neima. Na njekih mjestih reko bi, da je iz zlatna Kačićeva pera proiztekla; a na drugih opet, da su ju izkitile javorgusle i nevin lučac kojega junačkoga Crnogorca. — Ali tko je bio zajedno i Kačič i Crnogorac? Bog bi znao. Neću da se upuštam u iztraživanje, je li ta pjesma s brda ili iz doline, iz borika ili jelika, samo ću reći, da je svakako narodna, te sam, mislim, dobro uradio, kad sam ju medju narodne uvrstio.

Ž. F.

Udariše munje i gromovi,
Usried vojske dužda Mljetačkoga
Blizu Budve grada primorskoga.
I u tabor drugi udariše,
Udariše paše Skadarskoga,
Na dnu ravna polja Crničkoga;
Razagnaše vojske obadvije.
Evo druge sreće Crnogorske!
Dočekaše mladi Crnogorci,
I uzeše od Turak džebanu,
Što idjaše na Kčevu krvavu,
A u tabor dva silna vezira,
Pak na Turke oni udariše,
Prije zore i bijela dana.
Prve straže ognjem oboriše,
A na druge juriš učiniše.
Što nepade mrtvo i ranjeno,
To u tabor ognjem ućeraše.
Kad veziri ovo vidiješe,
Džebana im da je ugrabljena,
Da imaju Crnogorci praha,
A vrijeme zimi nastauulo,
Da u Crnu Goru stana nije,
To l' u zimi doba ratovanja,
Povratiše vojsku na tragove,
Ostaviše mjesta i puteve.
Kuda oni bjehu prohodili,
Svuda Turskom krvlju obljevene,
I turskijem kostim oskvrnjene.
Vjeruj meni, dragi pobratime,
Da je ovo istinito bilo,
I da si mi zdravo i veselo!
A Bog voli, koji mu se moli,
Njemu, druže, Crnogorci služe!

Sitnice.

— Književnost. Ovih danah izadje iz ovdašnje tiskarne g. Drag. Albrechta „Liljan, zabavnik za mladež. 1866.“ Izdan je upravljajućim odborom učiteljske Zadruge, a uredjen g. Ljud. Modecom. Ova knjiga, 12 arakah u velikoj 16-tini iznoseća, spada što se njezina izvanskog lika tiče medju naše najukusnije tiskarske proizvode, urešena je liepim slikovanim naslovom i likom velikoga viteza Nikole Subića-Zrinjskoga, kojega će se tristogodišnica ove jeseni slaviti. Nu nesamo izvana, ona je i iznutra nakićena miomirisnim cviećem, što će svatko već iz njezina sadržaja razabrati moći. A taj je sljedeći: Ljiljanke, pjesme od Gj. Deželića 1. Sunce, 2. Očeva slika, 3. Oblak, 4. Mladost, 5. Sljepost i svjetlost, 6. Dobro jutro, 7. Savjet, 8. Molitva, 9. Povjetarce, 10. Nebojša Marko, 11. Pozdravljenje angjeosko, 12. Badnjak; zatim: Hromi liečnik, pripoviedka od Lj. M.; Ljiljan i ružica, pričica od F. V.; Što je mladost? pjesma od Ferde P. H.; Tri prijatelja, pripoviedka od J. Vidovića; Jedinac, pripoviedka od M. K—k.; Učiteljevo siroče, pripoviedka od Ferde V.; Braća i sestre, nar. pjesma iz sbirke M. Stojanovića; Otac i djeca, narod. pripoviedka od M. Stojanovića; Sirota djače, pripoviedka iz slovačkoga C. R.; Bura, pjesma od S. Božića; Доброслав Прaличић, с талјанскога І-лан; Orao i sokol. nar. pjesma iz sbirke Mij. Stojanovića; Živi li bilje? prirodoslovna crtica od Gj. Banjalučkoga; Zlatno klasje, priobćio Jer—čki; Nikola Šubić, povjestna slika od Lj. M: Odlazak, pjesma od Savina Božića; Kako je u tudjem svietu, putopisna crtica od G. M. Šimončića Banjalučkoga. — Iz ovog se vidi, da je knjiga za našu mladež i bogata i zanimiva, puna liepog bisera, kojom će si ona dično uresiti moći i um i srce, ako ju svojski prigrli. Uz liep sadržaj i jezik je pravilan, te služi u svakom pogledu na diku svomu uredniku. Mi ju dakle što srdačnije preporučujemo našoj omladini i svim njezinim prijateljem. Osobito pako činimo na nju pozorno naše učiteljstvo, buduć je knjiga posve prikladna za darove, i budué je izdana po upravljajućem odboru učit. Zadruge na korist zaklade istoga družtva.— Neka svaki učitelj u svom krugu gleda i nastoji, da se što više ove knjige prometne, jer time će svaki i svoju vlastitu korist i korist svoga striša podupreti, a neće ni drugim interesom uštrba nanieti, jer je kako rekosmo knjiga u svakom pogledu upravo krasna. — K tome je prema svom sadržaju i posve jeftina, ciena bo joj je mekano vezana 50, a tvrdo 60 novčićah. Naručiti se može jedino kod upravljajućeg odbora učit. Zadruge. — Nadamo se, da će naši učitelji kako u provincijalu tako i u vojničkoj krajini svestrano podupirati ovaj podhvat, te svoj odbor srčano obodriti, da na nastupljenoj stazi promiče korist svoga naroda i svoga stališa.

— Čuveni narodni junak i spisatelj arhimandrit Nićifor Dučić dao je na Cetinju pod štampu veoma zanimivu knjižicu o stepenima srodstva. Tako isto pripravio je za štampu i prvi dio „Povjesti o najnovijim političkim dogadjajima u Hercegovini i Crnoj Gori.“ Ovaj dio ide do 1860 god.

— Netom je u tiskarni Drag. Albrechta izašla za pučke učitelje veoma zanimiva knjiga „Domaći prirodopis u pučkoj školi,“ napisana po g. Lj. Modecu, učitelju zagrebačkomu. — U budućem broju progovorit ćemo više ob ovoj knjizi. —

— Nakladom gosp. L. Hartmána dotiskan je „Najnoviji Šoštar, koledar za god. 1867“ s dodatkom poučnim i zabavnim.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 20. 15. srpnja 1866. **Teč. II.**

Prirodi.

Od Ferde P. H.

O prirodo mila majko moja!
Rajska kćerce oca nebeskoga;
Ti viek slastih daješ mi bez broja,
Ti si stanak slakog žića moga.

Na svom krilu u zlatnih povojih,
Ti si mene, majko, odgojila;
U cvatućih krasnih perivojih,
Svoje kćerce poznat me učila.

U pupoljcih ružah srebro-listih
U sanke si mene uspavala,
I u svojih biser-kapljah čistih
Moje lišce jutrom umivala.

U tvom hramu livadah cvatući',
Gdje su kćerce tvoje premilene,
Neima jadah, niti gorke žuči,
Niti mladost ikada povene.

Tu kraj tebe danju, noćju sjedim,
Na visokom zlaćanom priestolu,
I po dolu i po gori gledim
Tvoje kćerce, dječicu oholu.

A u sjeni tvoga čarna plašta,
Angjeli me dvore sa nebesah,
Odkud moja uzvija se mašta,
Čak do žarkih sunčanih kolesah.

Kad mi jednoč zadnji čas odbije,
Te uzmoram u grob hladan ići;
Tada tvoj me neka plašt pokrije,
Iz kog će mi neven-cvieće nići!

Posljednji pogan.

Izvornica od M. K—k.

II.

Običaji su život naroda. — Neima pod suncem naroda, koji nebi imao svojih običajah. U svoje običaje nedade si u obće nijedan narod dirati. Naobražen narod zato ne, što ih znade cieniti; a narod, koje još u glupilu i neznanstvu čami, zato ne, što misli, da se od njegovih običajah ništa boljega

pomislit nemože. Nu bilo kako mu drago, i u običajih mora da bude promjene. Ali oni će ostat zato ipak uviek najznačajniji biljeg naroda, ako se sve i prema duhu vremena prekroje oni, koji su već danas mrzki. U tom prekrojivanju treba samo gledati, kako je što prema ćudoredju i prema zdravu razumu. Danas neće zaista nitko živ odobriti običaj, koji po mnogih mjestih Hrvatske vlada, gdje mora kod pira mlada, kad dodje iz crkve, s juhom pomješani napoj piti, — a to samo zato, da joj u novom gospodarstvu krmadi nepofali. A imade od toga još i većih krupninah.

Narod nemože uviek biti prvotan, kano u pelenih. Onog, što je danas ćudoredju ili zdravu umu protivno, imadu se običaji oljuštiti; zdravomu hrvatskomu narodu neće zato još tudje sunce pripeći. Izprva se odmah nije to moglo zato činiti, jer da su dirali narodu u njegove običaje, bila bi kršćanska vjera svakomu strašilo, i na kršćansku se vjeru nebi bio nitko dao. Nu danas se već može i ima da se odstrani i iztriebi sve, što po praznovierstvu i prostoti zaudara.

Dujmo pobjegao je s Cvietom prije ponoći. Prije nego li se opeta razdanilo, bio je on već daleko u gustoj gori. Nu Cvietina su braća još dalje od kuće bila, nego li ona sama. Dujmo sad nije popustio, da obučava Cvietu potanko u tajnih naše vjere. A srebreni križić bio je obojima najveća svetinja. Ali se zabrinuo Dujmo, odakle će oni živiti. Dva su već dana proveli bez zalogaja; samo su s jednog vrutka žedni vodu pili. Nu glad je čudnovata sila; treći su dan naši bjegunci i korenje jeli. Njekolike se dane ovako prehraniše. Stari je Vran i u goru poslao momakah, a najpače k onoj starici kod špilje; ali srećom se na naše bjegunce namjerili nisu. Za njekoliko danah ostave bjegunci pod večer goru Ivančicu i odu pram jugu. Noćju su viek preko šumah putovali, a obdan su se sakrivali po gustom šikarju nepreglednih zagorskih šumah. Nakon dugog i veoma obtežnog putovanja stignu do na Savu. Tu već bijaše katoličkih svećenikah i pokrštenih Hrvatah. Dujmo sav sretan odluči ovdje proboraviti tako dugo, dok i do Vrana luč Isusove vjere nedopre. Tuj i Cvieti malo odlahne; jedva je nješto prelomila tugu za ocem, a osobito za majkom si. Dujmo udje s Cvietom u kuću njekakova bogotara, imenom Branislava. Blagi Hrvat, Dujmo, u hrvatskoj se kući dopao; kršćan bio je medju kršćani, te se doskora i posvema u Branislava udomio. Da se je i petnajest godišnja Cvieta dopala, toga jedva mi treba spominjati.

Jednoga dana predloži Branislav bjeguncem, da ostanu za uviek njegovi ukućani. Taj predlog radostno primi Dujmo, nu s tom primjetbom, da će mu biti gosti samo na neizvjestno vrieme, pošto i sám Dujmo imade posjeda u Dalmaciji. Samo za ljubav mlade Cviete i za ljubav njenog očinskog doma, koji je želio viditi pokrštenim, evo se je žrtvovao. Cvietu je pokrstio još na Ivančici kod njekog vrela, a ona je doniela sobom u ove posavske krajine ime Marice. Kako se je taj mili cvietak još donekle u rukuh Dujmovih, a zatim u družtvu novopokrštenih i bogabojnih Branislavovacah razvijao, to ćemo šutke mimoići. Spomenuti samo treba, da se je Cvieta ostavila svih

običajah i otresla svih navadah poganskih, kojim se je kao diete pod očinskim krovom priučila bila. Nauk, volja i uzgoj sve mogu. A malo zatim otišao je Dujmo put svoje postojbine, da opet vidi i svoje kod svog ognjišta i svoj posjed malo da razgleda, a zatim opeta da se vrati. Branislav dao je u svom lužčiću sagraditi liepu crkvicu na čast dobroj gospi Mariji. K ovoj crkvici običavala je Marica svakoga dana jutrom i večerom dolaziti i u vrućoj molitvici izlijati u krilo Bogorodičino njekoliko dobrih riečih za svoje udaljene roditelje i za izbavitelja si Dujma. Tako je činila više mjesecih. Jednom, bio baš dan, na koji se je imao vratiti Dujmo iz dalmatinske Hrvatske, vraćaše se Marica iz lužčića, a u susret joj dodje nujni Branislav. Donio je ubogomu djetetu crni glas o smrti Dujmovoj. Sada tekar bijaše Marica strana u sried stranih, sad razcviljena usried ucviljenih. Pod očinski krov nije se usudjivala poći, a nesrećom usvojila ju i kobna misao, da joj i majke već u životu neima. Branislav ju uze tješiti, obećavajuć joj zaštitu i sve, štogod bi si zaželila. Tim neboga Marica, ponješto umirena, preda se opet u ruke udesa.

A sada godine puštajmo, da prolete pred našom pameću, kao jedan trenutak.

III.

Vrieme od šest godinah već je prohujalo, odkada je Marica pobjegla u ovo svoje novo stanište. Netom opet svibanj se pojavio sa svom mladom divotom svojom. Večernji se sumrak jednoga dana već bijaše hvatao, a Marica bijaše još u obližnjoj crkvici i na glas je uzdisala. U taj čas pošušnji njekakav ćušak, a na vratih se pomoli junak liep, mlad, sav zaprašen, jer putnik. Marica se tržè, a dušu joj obuzè strah. „Božju pomoć nazivljem onomu, koji u tom stanu božjem sada moli.“ Marica uplašena šutom šuti. „A ženo, u ime Boga, der se ozovi.“ „Tko si, koji nepozvan kročiš?“ „Ja sam putnik, trebam konaka, u kršćanah ga neću dobiti?“

Marica odleti s njim brzo u dvorac. Tu je bio dobro primljen putnik izdajući se za njekakova kneza Vuka. U kući Branislavovoj susretao ga svaki liepo, a to tim više, jer se i on kršćaninom gradio. Gostoljubivost bila je naròdna prakriepost Slavenah. Pisci svih vremenah opisuju živahnimi bojami veliko, dà bezprimjerno gostoljubje slavensko. Slaven bo bijaše u neprestanom tiesnom odnošaju sa svojimi Bogovi. Što je u ratu zaplienio, ili što je dara dobio, to je s Bogovi preko žrtve podielio. Odtuda baš i poniče njegovo gostoljubje. U slavenskoj kući bijaše stol vazda pokriven, a na stolu bilo je hljeba i soli. Kuća je bila gostu viek otvorena, ognjište zanj viek toplo. Pače gosta si svaki i izprati do u obližnje mjesto. A ako je putem gost u čemu god povriedjen bio, tada si držahu obližnji susjedi za svetu dužnost, dotičnoga gosta na pratiocu za to osvetiti. Mrtve si pokapahu s hljebom pod glavom, s lagvom vina i novcem u ruci. Na grobu držahu žrtve i plesove u slavu podzemnim Bogovom. Ta kriepost gostoljubja i danaske još odlikuje

Slavene, a ponapose Hrvate. — Hrvat svomu gostu ničega nezanieče. Čim ga je Bog darivao, od toga on i gostu si pruža. A i sám uzor čovječanstva, božanski utemeljitelj katoličke crkve, hoće, da gostoljubje kod njegovih sljedbenikah obstoji. A osobito hoće, da otvorimo ruke udovam, siročadi i ubogim. Taj uzor grozi nam se, da će škrtici duši na plaćevni dan ovako podvikati: „Gost sam vam bio, i vi me niste primili!“ Al kako je svagdje dobro pomiješano sa zlim, istimice i ta slavenska gostoljubivost mnogo donese Slavenu jada. Znadoše tudjine pijavke za taj liepi običaj Slavenah, te se doseliše k njima. Tu se prečesto i ugnjezdiše, a danas i mnogu domaću pticu iz gnjezda iztisnuti žude. E, moraju nam se i u tom, jedared otvoriti oči; pa kad nas jednom ujede već zmija, čuvajmo se unapred i guštera.

Svi su daklem, kako spomenuh, u kući Branislavovoj nadošlomu Vuku prijaznovali, samo je Marica imala veliki strah pred njim. Njekakova tajna slutnja stezala joj dušu, koliko bi god putah nanj samo i pomislila; sve joj se je činilo, kano da Branislav hrani zmiju u njedrih, te kano da taj Vuk njoj o dobru nemisli. I za cielo, veli se, da vuk i brojene ovce pokolje, pa jednoga večera upotriebi naš Vuk sgodu, te kad je Marica po navadi, misleć, da je ipak toliko sigurna, put gajića otišla u crkvicu, napade ju taj zlikovac, maramom joj zatisne usta, a tankimi ju užinci sveže. A jer se već sumrak hvatao bješe, natovari si ju na ledja, i u šumici, nevidjen baš ni od jedne duše, doskora izčezne. Ah, kako tvrdosrčna pratioca imaše Marica danas naprama svojemu prvomu biegu. Tada s Dujmom, danas s Vukom; onda s poznatim si rodjakom, danas s neznanim silnikom; tada u nadi ljepše budućnosti, danas s izgledom strahovite neizvjestnosti! Vuk ju doduše doskora baci s ledjah i rieši ju užeta, otvori joj usta, te je sad morala s njim upored jako naglo kasati; ali što bi brže jurila napred, to je manje plakala i manje jecala, jerbo se u njoj srce kano okamenilo! Da čitatelju razmrsim tamu toga slučaja, treba mi napomenuti, da je Vuk bio ne knez, već naprosto navadni boljar, kojega si je kao susjeda iznajmio Vran, da mu ugrabi kćer od Branislava. Za njeno pako zaklonište doznao je Vran preko smrti Dujmove. Ovoga bo rodjaci javiše, — da što iza godinah — i Vranu Dujmovu smrt, pa ovom ujedno prigodom javiše mu, prem proti naročitoj volji umirajućeg Dujma, gdje da se nalazi pokrštena bjegunka, mlada Marica.

Kako već razumismo, poslužio se Vran Vukom, a ovaj varkom. Nije mogao Vran jednoga od svojih sinova poslati, jer takav bi od Marice mogao s mjesta biti prepoznat. A Vuku valjalo se opeta s varkom zasnubiti, jer pod krinkom kršćanskoga vjeroizpovjedanja laglje si je mogao pristup u Branislavovu kuću zasjegurati.

(Konac sliedi.)

Prvi Turčin u Evropi.

Od Gj. M. Banjalučkoga.

Koncem 13. stoljeća podiže se u dalekoj Aziji ljuta neman, koja u brzo postadè strahom i trepetom cieloga tadanjega svieta. Turčin je to strašno ime, s kojega se sva Evropa potresla, dok je ono još daljne azijatske krajeve užasom punilo. Ta je divlja i surova pogančad ponikla tamo negdje sried Azije, kano gljiva preko noći, i sve se je dalje pram zapadu širila, dok vodja njezin Osman, od koga i ime Osmanlija, nije napokon prikupio i oteo grčkomu caru cielu skoro Anatoliju. Okaniv se ota divljad svoga poganluka, prigrli vjeru, ili bolje rečeno praznovierje Muhamedovo, i odatle ona divlja pomama, kojom se pomamila, te poput silne i neodoljive bujice sve pred sobom gonila. Osman dopre jur do zalieva carigradskoga i otme njekoje otoke na grčkom moru, pače i istoga cara grčkoga prisili na danak. Vladatelji turski nazovu se sultani, a to je ime u toliko kršćanom bilo mrzko, da su iz puke mržnje psom ime „sultan,“ nadievali.

Carevi su grčki slabe kukavice bili, pa su se radje doma svadjali, nego da se silnoj bujici opru; istom kad je Orhan, sultan osmanlijski, tako rekuć ponosnomu Carigradu pred vrati bio, počme car Androniko misliti, kako bi suprot ote nemani stao; ali je jur kasno bilo. Vojska mu razmažena i iztrošena jedva je po dvie ure na dan prevaljivala, a Osmanlije, čili i brzi, jedan je na deset Grkah udarao. Drevna i sa slave svoje po svem starom svietu sloveća Niceja morade se slave svoje odreći, sramotno se gnjusnomu Turčinu predati god. 1330; a biesni sultan u njoj si stolicu postavi, da joj bude na ruglo dok bude vieka. Tu se ugnjezdio silni zmaj, a odavde izletao, dok nepreletio svu malu Aziju, te ju pod strašna krila svoja spravio, i u letu se na obalah bosporskih zaustavio, odakle mu mučno bilo pogledati na Evropu, ponapose kukavni Carigrad, komu su se već s imena osmanlijskoga čvrste inače zidine u temelju tresle. A usried Carigrada sa strahom pozrieva kukavni car na prekomorske dušmane, te se neufa s njimi na mejdan, već bi rad prijateljskim putem da se nagodi. Dvadeset je dugih godinicah proteklo, što je zmaj pohlepno pogledavao na sokolovo gnjezdo, a sokol se usried svoga gnjezda sa pogleda njegova strašio. Nije doduše za tog vremena bilo očita rata; ali kadikad bi se po koja pustolovna četa oturila preko mora, da se debela naplieni pliena i žedni mačevi vrućom napoje krvcom. Dvadeset nam takovih četovanjah spominje poviest, a često im povod davaše sami kršćani, svadjajuć se medju sobom i dozivajuć si vuka u pomoć, koji je i dolazio, ali ne da im pomogne, već da sebi ugodi i dobrim se plienom naprćen kući vrati. Zamislila kukavica, car Ivan Kantakuzeno, da će žrtvom kćerke spasiti carstvo svoje, te si dade kćerku Teodoru šestdesetgodišnjemu sultanu Orhanu u brak (za ženu); nu zaludu, neima u Turčina vjere. Nije bilo starcu do djevojke, već do rumene jakuke, liepe Evrope, pa se nepazeć na rodbin-

stvo na ćitapu svom zakune, da će si stare kosti u Evropu prenieti. U dobri čas mu došlo tužno i očajno stanje carstva grčkoga, pa s toga i nebijaše težke muke njegovu najstarijemu sinu Solimanu izpuniti i prije nade očevu zakletvu.

To se dogodilo povodom njekoga sna, što ga je mladjani Soliman budan snio. Tamo na zapadu, gdje dva svieta — Aziju i Evropu — uzak samo jezičac dieli, gdje se marmorsko more u Helespont sužuje, ima na azijatskoj obali duboko u more zasižući poluotok, njekoč Ciziko, a sada Kaputaghi zvan. Pećinasti brežuljci spajaju otaj poluotok s kopnom i tuj utemeljiše milezki naseljenici glasoviti grad Ciziko. Trgovinom, bogastvom, krasotom hramovah i umjetninami svojimi natjecaše se Ciziko sa Masilijom i istom Kartagom; i bio je ponajljepše cviet u glavitoj kiti malo azijatskih primorskih gradovah. Nu za vrieme našega dogadjaja nebilo mu više slave, opušten ležaše i pokopan u prahu svom. Na tih tužnih ostancih prošle sjajnosti, pripovieda se, sjedio je njeke liepe noći Orhanov sin Soliman. Bliedi je mjesec promiljavao kradimice izpod laganih oblakah, te cielomu turobnomu pogledu davaše još veću čarobnost, a Soliman sjedjaše osamljen na studenom kamenu i zaronio se u duboke misli. Nisu doduše njemu bile poznate sgode i nesgode propaloga toga mjesta, ali motreć ipak polupropale i polu razbijene stupove, te divne i još uviek uzmožne ostanke sjajnih hramovah i palačah, sam se varvar i nehotice na ozbiljne misli nagonio, te čas okom pozirao na umiljne valove, što su se njemu kraj noguh bez traga o tvrdi kamen razbijali, čas ga opet pustio neobuzdana da leti sjajnim ogledalom širokoga mora. U to mu se prividjelo, do niču hramovi i palače iz dubinah morskih, da jadre brodovi u bezdnu morskom, a od svuda da mu čudni i otajni njeki glasovi do uha dopiru. Nadhrvao sjajni mjesec magljuštne oblake, što su ga priečile, te se u cielom sjaju svojem nije mogao pokazati i izšetao sada na čisto nebo, medju nebrojene zlatorune ovčice svoje, a po moru, što dieli Evropu od Azije, povukao se sjajan pas. Što, zar nije takodjer iz Edebalovih njedarah izašao mjesec, te se spustio u njedra praoca njegova Osmana? — Velike i srčane misli saletile junačku dušu mladjanoga snaternika; san ovaj predmnievao je veličinu i slavu njegove kuće; Evropa mora se sa Azijom ujediniti i oba se svieta osmanskoj šaki pokoriti! Tu je smielu misao zamislio u taj svečani čas, pa se namah i naturio, da ju provede i na kraj dotjera. Posavjetova se sa još njekolikimi uzdanici; pa sbilja dvojica njih iste noći sjednu u čamac, spuste se kod Gorudžuke u duboko more, a izkrcaju se na evropejskoj obali kod grada Djemlulika, poldrugu uru viš Galipolja. Obhodiše ga svega i uvjeriše se na svoju radost, da im baš nebi triebalo mnoge sile, da ga uzmu, kad je slabo utvrdjen a i slabo ga čuvaju. Veseli se vrate natrag, povedši sa sobom njekoga Grka, što su ga uhvatili i koji im se kod buduće navale vodićem podnudio, te ga predadu Solimanu a i najave mu dobru viest. Mahomice zapovjedi Soliman, da izrežu volovske kože na remenje, da nasieku njekoliko mladih jelah, pa da od njih načine dva splava, te jur sljedeće noći spusti se on sa još tri-

desetoricom hrabrih junakah preko jezičca morskoga. Sretno su prešli, a i tamo u sgodan čas došli; bilo uprava u vrieme žetve, te se sviet razišao po poslu. Smetište, što se s jedne strane zida dobro visoko uzdizalo, u dobri čas im dodje, te im lasno bilo prišuljati se gradu na zidine. Drugoga dana dodje za njimi 300 drugih, a za tri dana tri ih se tisuće sabralo. To je prvi korak, što ga je osmanska noga na evropejskom kopnu kročila, da se više s njega nepomakne. Bilo pako to ljeta 1356. Car Kantakuzeno nije si s toga mnogo tro lude glave; to mu je bila deveta briga, njega više zanimaše svadja sa svojim protivnikom, njekim Paleologovićem, koji ga htio sa priestolja vrći. Kantakuzen, da obrani krunu i priestolj, a s druge strane da si sam nož u srce turi, pozva si zeta Orhana u pomoć. Ovaj poprimi dragovoljno poziv, pa odasla namah 10.000 konjanikah, koji se na ušću Marice izkrcaše i protivnika pobiše; ali se zato sami dobro naplatiše i mastnim se plienom kući povratiše. Zaludu se Kantakuzeno pogadjao, da mu za 10.000 zlatnih cekinah odpuste Djemenlik. Dugo se nagadjahu, jer se Orhanu nehtjelo žežena samo zlata, nego i zemlje i zlata, pa tako ih prije nagode stigne potres, što je strašnom silom svu okolicu potresao, te gradove i čvrste zidine srušio, medju inimi stigne ta nesreća i Galipolje. Ljuti Osmanlija navali kano gladan vuk na razoreni grad, i predobiv te učvrstiv ga na novo ugnjezdi se u njem za vieke, ljeta 1357. Soliman udari svoje sielo u Galipolju i odsele neizmaknuše Osmanlije iz Evrope. Solimanu nije bio užitak te nove slave za dugo sudjen, već ga sljedeće godine stiže smrt u lovu i s njime nadje prvi paša u Evropi svoj grob. Nu biesna se Turad već zalegla i odavle izlazila svakoga proljeća u nesretnu Grčku, robeć i plieneć bogate grčke okolice sve do kasne jeseni, gdje bi se opet mastnim plienom u svoje leglo vraćali. Orhan umre g. 1360. u 75. godini svoga života, a 35. svoga vladovanja. Ćudi je ponješto blaže bio, nego što se je u suplemenikah njegovih u ono vrieme nahodilo; a za desnim uhom imao je njekakvu znamenku, s koje mu već za mladosti veliku sreću i slavu proricahu. —

Pojavi na otoku Islandiji.

Pr. F. St.

Islandija je najskrajniji otok u sjevernoj Evropi, i kako u njoj neobično ljuta zima vlada, još je prilično dobro napučena. Ponajviše je kršna i brdovita, i vječnim sniegom i ledom pokrivena. Ali sasvim tim ima ona ipak priedjelah, koji su s narovoslovnoga gledišta vrlo važni, te koji osokitu pozornost zaslužuju.

Ovaj otok neradja gotovo nikakvim žitom, a ono mrva brašna, što ga upotrebljavaju za svakdanji kruh i drugi potrošak, dopremaju iz susjedne Danije, te ga plaćaju vragometno skupo. U obće rekavši, tamo raste vrlo malo bilja, i skoro svi se hrane nekakvom mahovinom, koja ondje kano luda

raste. Odprije bijaše taj otok puno plodovitiji, no dan današnji neće na njem ništa da rodi ni raste. I premda su već na sve mile ruke pokušavali, da bi ga kako obradili i oplodili, to im ipak nikako nepodje za rukom. A što je to, što tako svaki porastak prieči i ugušuje, jest ponajglavniji uzrok led, kojega svake godine, i to mjeseca siečnja, uz strašan šum donese vjetar iztočnjak na obale morske. Tada znadu po čitave ledene gore narasti po obalah morskih, koje su više putah do trista stopah visoke. I ako ovaj led duže vremena ostane smrznut, tad nastupi takva zima, da se ljudi i životinje od prevelike smrzli upravo ukorame te poskapaju; a ako bàne nagla toplina, onda se odkravi i otopi, te nastane velika poplavica. Da ti je onda viditi, kako po čitava krda mršavih ovacah i konjah po onoj mrzloj vodi drkture i traže si hranu! Dapače već se dogodilo, da je jedno drugo od velike gladi ogrizlo ili najelo, pa onda napokon onemoglo te lipsalo. Poslje njekoliko mjesecih, obično mjesesa ožujka — otide taj led s onim istim šumom natrag, s kojim je i došao bio.

Znamenitu opreku ovoj velikoj stúdi čini vatra, koja u istih krajevih izpod zemlje radi. No najžešća se opet pokazuje u onih nebrojenih vatrometnih gorah, medju kojimi je najznamenitija Hekla — ona je još najužasnija, kad provali. Sva sreća, što to jako riedko biva. A kad izbilja provali, onda se one ledene gore počnu otapati i kršiti i uz to strašno šumiti. Ovo iznajprije bude, pa onda istom pusti ona svoj gromotni glas. Urnebesni šum, izmešan s muklom treskavicom, čuje se iz njene utrobe daleko i široko. Ovaj veliki prasak objavljuje još užasniju strahotu, jer sad istom počinje iz njezina ždriela velik plamen lizati. Po tom plamenu vidiš, gdje se sila vasiljena kojekakva kamenja prelieva, koje oganj kadšto po milje daleko izbacuje. Za tim pokulja iz njezina ždriela nekakav kròp i ponese sa sobom množinu plovučca, koji je više putih tako težak, da bi ga odrasliji momak imao šta nositi. A sad istom izlije se lava iz onoga oduška ili ždriela, a s njom stane pronicati i nekakav pepeo, koji po više miljah naokolo najjasniji dan u najcrniju noć pretvara. Izlije li se ova lava po kopnu, onda se ohladi i odozgo se uhvati s podlanice debela kora, izpod koje još sveudilj lava teče. I tako se od ovog raztopljenog kamenja naprave špilje, koje Islandezi upotrebljavaju za štale, gdje svoju stoku satjeravaju. Najznamenitija je još izmedju svih Surthellirska špilja, koja je preko 5000 stopah dugačka, 40 visoka a 50 široka. Odprije je Hekla morala puno jače izbacivati, a to sudimo odtud, što na mnogih mjestih moradoše po vise miljah u dubinu kopati, dok naidjoše na kakve izkopine.

Druga takva vatrenjača-gora je Krabla. Ona ima više takovih zdrielah, koja se neprestance puše. Kad vjetar duje, tko bi se onda nad ono jedno zdrielo nadnesao, tad bi vidio, što nikad vidio nije — pravi pakao.

Katlegija riedko kad vatru sipa, ali kad sipa. onda je još najužasnija od svih gledati. No svoju najveću silu pokaza početkom ljeta 1756. godine. Ona razvali sve one ledene gore, te ih pobaca kao grùde sniega u debelo

more, a koje ostadoše, one otopi žestina njezine vatre, i tako nasta silna poplavica. Praskanje i treskanje bijaše tako strašno i grozovito, da svi mišljahu propadosmo! K tome svem pridružì se još nekakva trešnja zemlje, koja je dva debela sahata trajala. Svojim žestokim ključem izbijala je po tri, četiri funte težko kamenje u visinu, koje bi se uz strašnu praskavicu razprsnulo u zraku, pa onda popadalo kao kakva krùpa na zemlju. Bre sad da si vidio — nesamo da je gora buktila, već i čitav svod nebeski zapožario se, a crna noć pretvorila se u bieli dan! Tako nije dugo potrajalo, pak se opet smrklo kao u rogu, i samo kadkad još suknuo je po koji plamenit stup iz onog ždriela. Sviet se je kamenio i drvenio, gledajući ta strahotu!

Medju ove znamenite prirodne pojave spadaju nedvojbeno i oni vrući vodometi, kojih ima jedna sila u Islandiji. Od ovih vodometah najznamenitiji je onaj Geyzerov i nije daleko od Skalholta. Najumjetniji vodometi, što samo mogu na svietu biti, upravo su jedno ništa — trice i kučine napram onomu, kojega je narav sama stvorila. Ovaj veliki naravni vodomet obkružen je drugimi manjimi vodometi, kojih imade upravo petdeset na broju, a šikljaju onakvom vodom, kroz kakvu zemlju prolaze.

Kad je Troilij, švedski učenjak, taj vodomet izpitivao, veli u svom spisu, da je od šest satih u jutro, pa do jedanajest prije podne, do deset putih šiknuo i svakiput izmedju pet i deset hvatih visine. No ljudi, koji su oko onoga vrela živili, uvjeravali su ga, da više putih i jače šiklja — do petnajest hvatih visoko. I sbilja još istoga dana, tako oko zaranakah, opaze svi, koji su se ondje desili, da se zemlja na tri različita mjesta trese, a ujedno i glavica od obližnjega brda. Za toga očuše još nekakav mukli tutanj izpod zemlje, kao da je narav htjela da naviesti, da se podzemne mašine pripravljaju na svoj posao — kad najednoč točurnu (provre) golem stúp vode, koje si opet na više mlàzovah razdieli, od kojih najviši bijaše stó stopah visok. Sve kamenje, koje su u ono vrelo pobacali bili, poskakalo je s vodom napolje. Kod ovakovih pojavah nije daklem čudo, što su ljudi mislili, da je ono vrelo put u podzemni sviet.

Drugi jedan isti takov vodomet nalazi se blizu jezera Langervatera, dva konaka od vatrometne Hekle daleko. I ovdje ima više malih vodometah, nego samo što su bliže jedan do drugoga, i kad je vedro, vidi se liepo iz daleka, kako se puše i izparivaju. a to zato, što je voda tako vrela, da bi i najtvrdju konjetinu u kratko vrieme skuhati mogla. Troilij, koji je i ovaj vodomet obašao, tvrdi, da se još nije nikada za svoga vieka naužio ovakve krasote, kakve upravo ovdje!

Nješto o vukodlacih.

Veliko slavensko pleme. koje je udes naširoko i daleko razkomadao, imade još od starih vremenah baštinu od otacah svojih. U toj baštini bašti

nismo mi Slaveni puno mila i krasna; pa nješto i praznovierja, koje se još ni do današnjega dana nije skroz uništilo. Takovo je praznovierje o vukodlacih. — Da je to praznovierje prastaro, osvjedočava nas to, što je nesamo po svem slavenstvu rašireno, nego i po zemljah, kud su slavenski puci putovali. — Naziv naš vukodlak znamenuje ono isto, što Slovakom vlkolak, Čehovom upjr, Poljakom upior, Crnogorcem, Albanezom, Arnautom vurvulak, a Slovencem štriga (prispodobi lat. strix). Vukodlak je, veli narod, umrvši čovjek, u koga poslje 40 danah nečastivi unidje, te ga oživi, pa on onda noćju izalazi iz groba i davi po kućah ljude i pije krv njihovu. — No nesamo da Slaveni vjeruju u ota strašila; nego u nje vjerovahu takodjer i rimski a i prosvećeni grčki puci, dapače i do danas je to praznovierje ostalo kod kršćanah u Grčkoj. Rimske striges — to bijahu ptice s čovječanskom glavom — a grčki kathakhanas ili kako se prije zvahu timpanite, isto su što i vukodlak, s tom ipak razlikom, što Slaveni vele, da i oni postaju vukodlaci, koje je vukodlak zadavio, dapače da i to ide baštimice, najmre otac je vukodlak, pa mu i sin, pak onda i ovoga sin, dok sva obitelj neizumre. A u južnijih pokrajinah u Turskoj, gdje se u tako zvanu sudbu — fatum — vjeruje, vele, da Bog već u porodu sudi koga u vukodlake. Sasvim tim bolje nego kod nas Hrvatah vjeruje se u vukodlake kod Srbaljah i zovu ga kadšto vampir, a onomu, koji je postao vukodlakom, vele, da se je povampirio. Ovo ime groznoga toga strašila, porad kog su mnogi pjesnici kano Lord Byron i drugi vječnu slavu stekli, jest isto ono, što ga nosi jedna vrst sliepih miševah, što neima repa a poznata je u živinoslovju (zooligiji) pod imenom vampirus.

Taj vampir (Phyllostoma spectrum ili takodjer vampirus perspicillatus) živi u južnoj Americi, pa sbilja spavajućim ljudem a i zvjeradi pije krv često i do funte; velik je kao vjeverica, obla izgleda kano jaje a ravna nosa, kestenjave masti (boje), širokih krilah, a ima šapaste dvie noge. Zašto se Srblji uz slavensku rieč služe tudjom, i zašto ga mi zovemo vukodlak a drugi vurvulak, toga neznam, samo mi se čini, da su ova dva zadnja naziva srodna i da je vurvulak ništa drugo nek pokvarena rieč od vukodlak.

Sad bi trebalo kazati, tko postane vukodlakom. Narod veli, da onaj postane vukodlakom, koji mnoge opačine čini, pa se ni na smrtnoj postelji nepokaje, niti se pomiri s onimi, koji su njega ili koje je on uvriedio. Pošten čovjek, veli narod, nemože postati vukodlakom, osim ako preko njega mrtva preleti kakovagod ptica ili predje drugo kakvo živinče; zato baš i čuvaju naši mrtvaca, da što preko njega nepredje. Pripovieda narod nadalje, kad koga inovierca zakopaju u svoje groblje, da i on postane vukodlakom, dapače vele i kod nas kao u Ukrajini, da se živ čovjek može u takvo strašilo preobratiti, pak da se ovi živi vukodlaci u ustanovljeno vrieme sastaju s mrtvimi, te se s njimi goste i kolo plešu. — Poljaci pako kažu, da i samoubojica postane vukodlakom. — Naš narod čini razliku medju vukodlaci, tako da kad čovjek pošten, preko koga je živinče ili ptica prešla, postane vukodlakom, da takov samo jeca

i plače; — malo viši stupanj od ovoga jest, kad vukodlak noćju iz groba izlazi, hoda po kućah, pa sisa poput germanskoga „Alpa“ iz prsijuh ljudskih krv; najveći je pako vukodlak, koji davi noćju ljude i životinje. — Vukodlak se u grobu tako rekuć valjda s ljudske krvi pomladi, ugoji i pocrveni, otuda rieč: „crven kao vukodlak,“ nu običnija još kod Poljakah „czerwony jak upior,“ a tielo mu netrune, vlas i nokti mu rastu kano u živa čovjeka. Kad se sazna, da je tko postao vukodlakom, izkopaju ga, pa izprebijaju glogovim koljem, buduć se drugoga neboji, a srce mu glogovim rtom probodu. Često mu odsjeku još glavu, pa mu onda izgore i glavu i truplo. Vukodlaci se ponajviše, kako Vuk Karadžić u svojem riečniku na 72 str. piše, pojavljuju u zimsko doba, od Božića tamo do Spasova; a kad počme sviet jako umirati, onda stanu govoriti, da je vukodlak u groblju. Dapače nadje se i takvih varalicah, kojih nije sram reći, da su ga noćju vidili s pokrovom na ramenu; nu imade i takovih, koji to nevjeruju, nego uzmu vranog ždriebca i povedu ga u groblje, pa ga vode prieko svakoga groba; jer se pripovjeda, da se vranac boji vukodlaka, i da bi prije ljusnuo na mjestu, nego li preko njegova groba prešao. Tako se sazna, u kojem je grobu ta neman. U njekih stranah naše domovine čuo sam, da i pošten čovjek, preko koga je živinče kakvo prešlo, postane vukodlakom, te kadšto k svojoj ženi dolazi, i da diete, što se rodi s vukodlakom neima kostih. Ovo i Vuk u svome riečniku napominje. Vuk veli nadalje, da se u vrieme glada vidjaju vukodlaci oko vodenicah, žitnih hambarah, čardakah i kukuruznih koševah, pak da se može i kroz najmanju rupicu provući kao i vieštica; zato da nije dobro pred njime vrata zapirati. —

Evo tako jednostavno, i prosto predstavlja si narod kojekakva strašila to od vješticah to od vukodlakah; i kad bi čovjek sve izpisao, što o takvih gadih čuje, načinio bi knjižurinu od samih pjesamah, a još veću od pripovjedakah; nu ja neću da to radim, već ću samo dvoje spomenuti, i to pjesmicu, što sam ju čuo pjevati u Predavcih, selu Kloštar-ivaničke župe, i pripovjedku, što sam ju čuo kano diete na prelu. Pjesmica je mnogo slična onoj u Vukovih narodnih pjesmah: „Izjedjen čoban,“ a pjevala mi ju je snaha žetelica.

Nebo je puno zviezdah,
I ravno polje ovacah;
Kod njieh neima pastira
Samor jedno diete Mikica,
I to je drago zaspalo,
Budi ga seka Milica:
„Ustani braco Mikica;
„Jer ti se ovce razidu.“
„„Nemogu, sjeko, nemogu,
„„Vukodlak me je zaklao.““

A na prelu stade jedna baka ovako po prilici, na koliko se još sjećam, priepoviedati: „Kad sam bila za udaju dievojka, mati je dakako na mene jako pazila i bila sam skoro naviek blizu nje. Dogodi se, da je pijanac H.

umro. Ovaj čovjek postao je poslie 40 danah vukodlak, ustajao je iz groba svaku noć i cielu je okolicu uznemirivao. Jedne večeri prela sam nuz svoju mater u zatvorenoj sobi, kad najedanput dodje preko otvorena obloka taj isti umrvši H. Mi smo se baš nješto o njem razgovarale, kako napada na ljude i marhu. Sad se ga prestrašismo, i ja se stanem za postelj skrivati; on pak pristupi k mojoj materi i zagrli ju; mati se onesvjesti i svrne na tla. Ja počmem iz svega grla vikati, i u taj čas dok su drugi pridošli, vukodlaka je nestalo; ali mati još polumrtva samo jecaše: Vukodlak! Vukodlak! Obraz joj se jedan zacrvenio; poslie došav malo k sebi reče, da ju je vukodlak uštipnuo. Još je 7 danah poslje toga živila, a onda uz sve naše seoske liekove umre. S istim vukodlakom“ reče baba: „sastao se jednoč moj brat; uz svu božju sreću po njega i po sve naše seljane, te je imao nuza se svoje brze hrtove i glogov kolac. Izbije ga na po mrtva kócem, a psi ga onda raznie-soše na komade.“

Tako je evo pripovjedala baba, a mi smo joj dakako vjerovali. U časopisu: „Vaterländische Blätter“ u članku „Erinnerungen aus Slavonien“ čitah, da je u vinogradih na Kameniku jedna strovaljena klet, sad obraštena; ovdje, veli spisatelj, kako pripovieda puk, stanuje vukodlak. — Bogu budi hvala! ovog praznovierja sve to više nestaje, a nadat se je uz nastojanje revnih svećenikah i marljivih učiteljah, koji su se svojski primili prosvjete svoga naroda, da će ga skoro posve nestati. Samo i vi matere i oci! učite djecu što valja, a ne ono što nevalja i što je laž. Nije sve dobro, što su starci radili, makar su i svega dosta imali.

Ptice-vremenarice.

(Priobćio Edo Tómaj.)

Promatrajući češće prirodne pojave, naći ćeš, da se gdjekoji odnose upravo na promjenu vremena, te njimi možeš, neimajuči tlakomjera unapred, čas više čas manje doslutiti, kakvo će nastati vrieme. Daleko je u tom dotjerao bistroumni narod naš, izpitivajući jur od vajkada omiljelu mu divnu prirodu. Ljeti pruža nam uzduh i voda dovoljno vremenarah na obir. Medju ovimi poimence slove sa proročtva svôga: lastavica, žaba i pauk-prelac. Al ob zimu pošto bud ostaviše krajeve naše, bud se posakriše ili usnuše ote životinje, bilo bi zlo po našega seljaka, da se nije upoznao jošter s inimi vremenari, kojih imade medju pticami u obilju.

Izbor pticah za vremenare i naravan je i udesan. Zrak se početkom i koncem ljeta od njih bi reć roji.

Dočim o jeseni jata pticah domaćicah ostavljaju postojbinu, leteći u toplije, ćak prekomorske predjele, da ondje prezimuju, zapremaju njihova mjesta ptice-uselice, s ledena sjevera prispjele.

Iza polazka i dolazka tegne ljuta zima ili nastane dragotno proljeće: zato i sliedi bjegajuće studen i bieli snieg, a vraćajuće se toplina i šareno cvieće.

Ptici je stanak u zraku, kao što ribi voda. Buduć da se iz položka na povjetarju izvale, živu i hranu si nuždnu u uzduhu nalaze i svi su im uvjeti života spojeni s tim življem, to traže ili izredan nagon ili točno poznavanje zračnih pojavah. Ova tanka ćut za promjene vremena i izduha jamačno je osnovana takodjer na ustrojstvu tjelesah im, što su puna stanicah uzdušnicah a i kosti im šuplje, imajuće lazice, kroz koje u njih ulazi nutrnji zrak (gl. „Književnik“ god. II. str. 436).

S toga bismo ih mogli prozvati živimi tlakomjeri. Inače niti si nebi bili kadri, da raztumačimo čudne pojave, koji nam gdjekad umah niesu razgovetni. Tako ostaviše jednoč ptice vodenjare obična si gnjezdišta na njekoj obali, te se nagnjezdiše na visine.

Malo zatim opravda ovaj njihov čin povodnja, štono poplavì obrežine a povrh toga i bližnje tratine.

Ostavljaju li ptice-selice naše krajeve prije nego to biva obično, prispievaju li na naše vode ptice sjevernice — sjeverne guske (Anashyperborea) patke, ronci (Colymbus arcticus) ledešnici (Alecedo) — oglašuju nam tim mrazovitu i ciču zimu; a isto tako očituje nam povratak već pridošlih selicah, da će se dati na gore nastalo ljepše i blaže vrieme. Spuštaju li se s gorah orlovi, vrane, bieli ostrugaši (Emberiza hiemalis) itd. u nizine, navješćuju nam, da je zapao onuda debeo snieg, da je veoma zastudilo, i da će okolnosti vremena i u ravnici pohudjati.

Usuprot ostaje li kod nas mnogo zebah, nikavacah, konopljarkah (Fringilla coelebs; Fr. Montifringilla; Linaria cannabina) i zelenkah, nadati se možemo tvrdo, da neće padati puno sniega ili barem da će skoro kopnuti.

Hoćemo li proricati, kakvo će biti vrieme, paziti nam je navalstito na lét pticah. Ptice jesu vrlo ćutljivi stvorovi, zato djeluju na nje u toliko uzdušne promjene, da ih već naprvo osjete, te stanovitim postupkom prije javljaju. Niesu li na primjer, pjevice, kojih hraniš u krletci izpraznile posudice, gdjeno im je hrana za 24 sata, stalno se nadaj, da će padati kiša. Svatko znade, da nam pjetli neobičnim opetovanim kukuriekom svojim navješćuju, da će udariti kiša.

Kadkad se doduše i ptice varaju, kako to najboljma vidimo proljećem ili u jeseni, kad ih zateku mrazovi; nu ni mi ih svaki put dobro nerazumievamo. Zato nevalja da se gnjevimo i ljutimo na malene proročice, ako nas koji put prevare — tà i u najsavršenijih stvorovah — ljudih — ima lažljivih prorokah. Ako i nije, uočiv prvu ogladnjelu ševu ili prevrćuću pastiricu, već nastalo mlado proljeće, ipak je mnogo istine u proricanju ptičjem. Sjećajmo se samo uz to prirečja Aristotelova: »jedna lasta nečini proljeća!«

Ženitba Senjanina Ive.

Narodna pjesma iz Valpovštine.

Priobćio Dav. Kolarić.

Kad se ženi Senjaninu Ivo,
Na daleko izprosi devojku,
Sedam danah preko polja ravna
A četiri preko gore crne,
Čak daleko iz zemlje latinske,
Od nekoga kralja Tokaljskoga.
Tri tovara potrošio blaga,
Jedan tovar potrošio blaga,
Dok je junak došo do devojke;
Drugi tovar potrošio blaga,
Dokle junak izprosi devojku;
Treći tovar potrošio blaga,
Dok je junak svate sakupio.
I on kupi tri stotin svatovah.
Bere kuma Relju od Budima,
A prikumka Brankovića Vuka,
Starog svata iz gore Novaka,
A devera Kraljevića Marka.
Ter besedi Kraljeviću Marko:
„Draga braćo, kićeni svatovi,
„Znate l' kakav jeste tamo adet?
„Ovakvi je tamo braćo adet:
„Kad dodjemo u zemlju latinsku
„Sve sjašite sa dobrih konjicah,
„Peške ajte a konje vodajte,
„Poskidajte kape kubaklije,
„Nek vas gleda i staro i mlado!
„Kad dodjemo Tokaljevu dvoru,
„Izšetat' će sluge i služkinje,
„Da poprime konje i oružje.
„Konje dajte, oružje nedajte;
„Kad sednemo u dvor za trpezu,
„Britke sablje preko krila vucte,
„Bojna koplja k sebi pritežujte,
„Kalpačine na oči navucte,
„Bogu molte, nek se počne kavga!"
Digoše se Bogom putovati;
Kad su došli u zemlju latinsku,
Svi sjašiše sa dobrih konjicah,
Poskidaše kape kubaklije,
Peške ode, a konje privode,
Sve ih gleda i staro i mlado,
Kad su došli Tokaljevu dvoru,
Izšetaše sluge i služkinje,
Da pospreme konje i oružje.
Konje daše, oružje nedaše,
Kad sedoše u dvor za trpezu,
Kubaklije na oči navuku,
Britke sablje preko krila vuku,
Bojna koplja k sebi pritežuju,
Boga mole, da se počne kavga,
Da se pravi od svatovah rajta. —
Piše vino nešto malo vreme,
Nešto malo, tri nedelje danah.
Al' besedi Kraljeviću Marko:
„Aj Tokalju, novi prijatelju,
„Izvedi nam gospoju devojku
„I nosi nam gospodskoga dara,
„Jeste vreme Bogom putovati!
„Ako jesmo zimu zimovali,
„Nemoramo leto letovati,
„Nit' moremo, nit mi baš hoćemo,
„Makar bilo krvi do koljena."
Al' besedi od Tokalja kralja:
„Oj devere, Kraljeviću Marko!
„Kud si junak brže navalio?
„Pre ti bilo još malo vremena."
Al besedi Kraljeviću Marko:
„Čut' Tokalju, više nebesedi,
„Da nevadim sablje iz koricah!"
Ode Tokalj na najvišu kulu,
Pa je svojoj kćerci besedio:
„Oj Katice jedinico kćerco,
„Svilu svlači a zlato oblači!
„Na se meći čudo i znamenje,
„Sitan biser i drago kamenje!
„Jeste vreme Bogom putovati,
„Od zuluma Kraljevića Marka,
„Bielu dvoru Senkovića Ive."
To je ona jedva dočekala.
Svilu svlači, a zlato oblači,
Na se meće čudo i znamenje,
Sitan biser i drago kamenje.
Digoše se Bogom putovati,
I odoše uprav beloj crkvi,
Pa se venča momak i devojka.
I podjoše svome belom dvoru.
Kad su bili u gori zelenoj,
Al' govori od Tokalja kralju:
„Boga tebi slugo Vilovnjašu,
„Evo danas devet godin danah,
„Kako hranim tebe i konjica.

„Tri puta sam udavao kćercu,
„Sva tri puta jes' ju otimao,
„A ako ju sad četvrti puta,
„Ljubi kćercu u mojemu dvoru,
„Tvoja ljuba, tvoja kraljevina.“
Kad je sluga razumio reči,
To je sluga jedva dočekao.
Na se meće čudo i znamenje,
Sitan biser i drago kamenje,
Te useda konja Vilovnjašu,
Po imenu kome ime Barna,
Koji nosi tri na sebi glave.
Kad poskoči kleti Vilovnjašu,
Iz kopite kremen vatru daje,
Iz zubah mu tija kiša pada,
Iz nozdrvah modar plamen liže,
Iz očijuh strašna munja seva,
Iz ušijuh gromovi pucaju,
Na grivi mu beli ljiljan cvate.
Kad je bio u gori zelenoj,
I svatovi čudo ogledaše,
Svi se svati gore razbegoše,
Sam ostade Marko i devojka.
Al' besedi Kraljeviću Marko:
„Da je meni znati kô neznati,
„Da od Bogu jesu to strahote,
„I sam bi se kudgod uklonio;
„Jal da znadem tvoga mudrog babe
„Da velike jesu to mudrine,
„Višnjem bi se Bogu pomolio,
„Svetim bi se krstom prekrstio,
„Živa bi ga na sablju dočekô,
„Od jednog bi učinio dva ih.“
Al besedi Katica devojka:
„Oj devere Kraljeviću Marko,
„Sada znadem, da si mužka glava.
„To ti nisu od Boga strahote,
„Već mog babe velike mudrine,
„Po imenu sluge Vilovnjaša.
„Tri put me je babo udavao,
„Sva tri put me jeste otimao,
„A ako me sad četvrti puta,
„Ljubit' će me u očinom dvoru,
„Njegva ljuba njeg'va kraljevina.
„Nemogu ga od gada gledati,
„A kamo li, da mu ljubim lice.“
Kad je Marko reči razumio,
To je Marko jedva dočekao,
Višnjem se je Bogu pomolio,
Svetim se je krstom prekrstio.
Britku sablju iz koric izvadi,
Živa njega na sablju dočeka,
Od jednoga učini dvojicu,
Pa usede konja Vilovnjaša,
Po imenu kome ime Barna,
Koji nosi tri na sebi glave,
A svog Šarca vodi u povodu,
A svatovske tera u djelebu.
Al' besedi Relja od Budima:
„Oj prikumče, Brankoviću Vuče,
„Ded se Vuče uz jelu uzvuci,
„Pa pogledaj na drume careve,
„Gdje poginù Marko i devojka!“
Kad se Vuče uz jelu uzvuče,
Sva se jela u temelju kreće.
Al' besedi Brankoviću Vuče,
„Dragi kume, Reljo od Budima,
„Nepoginu Marko ni devojka.
„Jaši Marko konja Vilovnjaša,
„Po imenu kome ime Barna,
„Koje nosi tri na sebi glave,
„A svog Šarca vodi u povodu,
„A svatovske tera u djelebu.“
Al' podviknu Relja od Budima:
„Stan' devere, Kraljeviću Marko,
„Evo idu i naši svatovi!“
Svi se svati kod gore skupiše,
I odoše bijelome dvoru,
Belu dvoru Senkovića Ive.
Kod dvora su činili veselje,
Činili su nješto malo vreme,
Jedno s drugim jedan mesec danah.
Skupo Marko konje prodavao,
Svakog konja za osmak dukata'.
Tu je Marko zadobio blaga,
Svatujući i deverujući.

Sitnice.

— Književnost. Kao što u zadnjem broju spomenusmo, izadjè ovih danah iz Drag. Albrechta tiskarne: „Domaći prirodopis u pučkoj učioni. Sastavio i izdao Ljud. Modec.“ U ovoj se knjizi, koja je ponajprije namienjena našim pučkim učiteljem, vrlo vještim i lako razumivim načinom pokazuje i razlaže, kako se prirodopis u pučkoj školi predavati ima. Pisac se je ogrančio samo na domaći prirodopis, i to posve pravo, jer mladeži i treba,

da se ponajprije s domaćimi predmeti dobra upozna, i jer zadaća pučke škole uz ostalo silno gradivo, što ga svladat ime, nemože druga ni biti, nego da mladež svoju u domaćoj prirodi što više udomaći. A da što više knjiga sa učitelje uporabivom bude, to je gradivo razredjeno po godišnjih dobah, kako je već što najprikladnije za koje doba; i pridodano joj je 8 liepo izradjenih kamenopisnih tablicah. Jezik je čist, slog lak i naravan; a izdanje ukusno. Preporučujemo dakle što toplije ovu knjigu svim našim učiteljem, pa i ostalim ljubiteljem prirode i knjige domaće, i to tim više, počem je njom g. Lj. M. kao prvencem svojim pokazao, da se narodna knjiga od njega još mnogomu liepomu plodu nadati može, ako ga samo i narod svojom podporom na tom polju svojski bodrio i podupirao bude. Ciena je knjige 80 novč.

— Dočim se kod drugih narodah povremena štampa sve bolje i bolje razvija, mi od njekog vremena u tom idemo sve račjim tragom, jer koncem mjeseca lipnja prestadė nam opet jedno glasilo naše narodne knjige, naime „Naše gore list“; a ni ostali ovdašnji naši listovi nepočivaju baš u mekih dušecih. To je u kratko vrieme već treći časopis, što nam propadė, a bojati se je, da će ih još i više biti. „Naše gore list“ zagovara naše obćinstvo u svojoj oprostnici sadanjim nepovoljnim vremenom. Istina je, da je vrieme jako nepovoljno; nu mi bi ipak rekli, da je tomu žalostnomu pojavu krivo upravo nehajstvo za domaću knjigu, jer znamo da predplatnici na stranske listove u našoj domovini ne samo nepadaju, nego uz sva nepovoljna vremena, ipak rastu. — Kada ćemo se jednoč već osviestiti, te uviditi, da će nam slava i napredak naroda našega procvasti samo svestranim prianjanjem uz narodnu prosvjetu i književnost!—

— Pripoviedke iz starog i novog zavjeta. Preveo Gj. Daničić. Sedmo izdanje. U Biogradu 1865. — O toj knjizi izrazio se naš „Katolički list“, da je pisana divnom prostotom bibličkoga poviedanja i sloga, a jezikom onakovim, kakov teče iz najbistrijega vrela, iz nepokvarenih ustijuh onoga naroda, koji naškom rieči najčistije sbori. Pa uz takovu stvarnu vriednost, što pripada ovoj knjizi po njezinu uzvišenu predmetu, još će iz nje svaki čitatelj crpiti puno slasti ovejanoga našega narodnoga govora, kao što ga pružati može samo poznata vještačka prevoditeljeva ruka.“ Ciena je knjizi samo 30 novč.

— Nastojanjem i trudom istoga dično — poznatoga pisca izadje u Biogradu: „Životi kraljevah i archiepiskopah srpskih“ na 8-ni XV. 386 str. Ova po poviest i jezik naš velevažna knjiga štampana je po tri rukopisa, a da je posao izvrstan, netreba ni spominjati uz ime g. Gj. Daničića. Knjiga se dobiva kod Sv. Galca u Zagrebu, a ciena joj je 2 stot.

— „Ljubica izvorna vesela igra iz zagrebačkoga života,“ napisao Aug. Šenoa. Ova ves. igra, koja je u Pozorovu podlistku izašla, tiskana je i napose, i mi ju priporučujemo svim prijateljem dosjetljive i ugodne zabave. — Ciena joj je 30 novč.

— Koncem kolovoza izaći će: „Srbsko-dalmatinski magazin“ za g. 1866. Ovo je jedno od najstarijih povremenih djelah i što se riedko za koji časopis njegova vieka može reći, ostao je uviek svjež i mlad. Ime urednika mu, poznatog našeg spisatelja g. archimandrita Ger. Petrenovića, najbolje nam je jemstvo, da će i ova svezka biti dobra. Ciena je 60 novč. Rok predbrojenju do 20. srpnja po star.

— Listonoša Uredničtva. Gosp. I. M. u G—nu. Kako mnogim drugim poslasmo i Vam prvi broj našega lista na ugled, s naročitom u pozivu na predplatu izrečenom molbom, da nam list vrati, tko ga neželi imati; nu počem Vi toga neučiniste, to smo Vam sav prvi tečaj uredno slali, misleći, da ćete ga valjda i platiti, dok ga dragovoljno primate. Počem pako sada našu posve uljudnu molbu napadanjem i nasiljen nazivljete, te velite, da list platiti nećete, dok Vam se nepokaže vlastnoručno pismo, kojim ste se na list predbrojili; to vas ovim molimo, da nam barem sve primljene listove podpuno vratite, jer počem ih platiti nećete, to posve nikakova prava neimate, da ih kod sebe zadržite. — U protivnom slučaju priobćit ćemo u budućem broju doslovno Vaš list s podpunim Vašim podpisom.

☛ *Opetovano molimo uljudno sve one naše p. n. predbrojnike i predplatnike, koji nam šta budi za I. budi za II. tečaj ovog lista duguju, da bi nam što prije svoj zaostatak poslali. Počem bo su ti zaostatci, kraj sve male ciene lista, ipak veoma znatni, te s izdavanjem skopčani troškovi već daleko nadmašuju dosad prispevšu predplatninu; to će u protivnom slučaju uredničtvo prisiljeno biti, da posve prestane od daljneg izdavanja Bosiljka.*

Bosiljak izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. — Ciena mu je za cielu godinu 2 stot. a. v. skupa s poštarinom, a za pól godine 1 stot. — Novim cielogodišnjim predplatnikom daje se sav lanjski tečaj za 1. stot. 50 nov. — Uredničtvo stanuje u Opatovini br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 22. 15. kolovoza 1866. **Teč. II.**

Krezovi dani.

Od Mije Matkovića.

(Konac.)

Već vijerni dvorjanici Cira
Nose oganj da sapale roba,
Njegdašnjega od Lidije kralja;
Već se žure, svud okolo vrve,
Da zapale lomaču ogromnu.
Biedni Krezo sám se sobom muči,
Vidi bolan gdjeno smrt nemila
Nesmiljenu svoju kosu pruža,
Uhvaćenu u ruke ledene,
Da mu život pokosi na vieke.
U tom strahu u toj smrtnoj borbi
Mučeći se uzdahne duboko,
Ter zavapi u zdvojenju glasno:
„Oj Solone, Solone, Solone!"
Čuvši Ciro glasni vapaj Kreza
Stadė pitat, koga sad dozivlje.
Dugo tužni mučenik mučaše,
A napokon odvažno izusti:
„Zovem muža, koji zaslužuje,
Da ga čuju svi kraljevi svieta."
Zatim počė sa dozvolom Cira
Pripoviedat dogadjaj sljedeći:
„Jur se slavni i hrabri potomci
Od Helasa i Peleponesa
Već višeput u Olimpu divnom
Na narodnom veseljahu slavju,
Kadno Solon zakonoša mudri
Putujući iz Atine grada
Po otocih domovine svoje,
Po krajevih koje Nil natapa,
Po predielih Lidijskih vladarah,
I u Sardes do mog dvoru dojde.
Ja ga primih osobitom časti,
Podvorih ga sjajnimi gostbami,
Pokazah mu blagajnice skrovne
I sve blago u svojemu dvoru.
Tad mu stavih pitanje odvažno:
Mudri mužu iskreno mi reci:
Jesi l' igdje vidio čovjeka,
Koj bi bio sretnije od mene? —
Odgovara gradjanin atenski;
„„Jesam, kralju, poznavao muža,""
A to bjaše Telos, sin helenski!"
Ja mu rekoh, da ništ čuo nisam
O tom mužu u životu svomu.
„„Oj, tà to je sretan čovjek bio!"" —
Reče Solon sa njekim ponosom. —
„„On imaše štovane sinove,
I doživi unučad si milu,
On imaše sveg na svietu dosta,
I kad cielu obitelj usreći,
Od svih štovan umre smrću slavnom. —
Sa Atinci on ustadė složno,
I otidje na polje junačko
Prot dušmanom domovine sladke.
I dušmane sve kad u bjeg stjerà,
Tada krvcu za dom mili proli.
Sugradjane to ražali jako,
Ter mu tielo na trošak obćeni
Velom slavom pokopat dadoše.
A spomenu hrabroga si druga
Štuje srce starca i djeteta.""

Ja pomislih, valjda drugo mjesto
Medj sretnimi biti će ti moje;
Te zapitah: tko sljediti može
Za Telesom vriednim gradjaninon?
Solon rečè: „„Kleobes i Biton!““
Ja odvratih: tà ni za njih neznam.
Al mi sbori mudrac glasoviti:
„„To bijahu dva rodjena brata.
Pod jednim su srdašcem ležali,
Jednom majkom na sviet porodjeni.
Njih gojaše u mladjano doba
Oni traci milenog sunašcu,
Štono sjahu nad Argosom gradom
I tihanim mirtoičkim morem.
Oba bjahu kriepostni i jaki,
Pobjeda im slavno ime dadè
U borbama kod igarah javnih.
Al najljepše djelo u životu,
Kojim spomen zaslužiše vječni
Kod potomstva harnog, jest sljedeći:
Kad im majka kano sveštenica
U hram sveti božice Junone,
Na kolih se postavit imadè,
Da tam' žrtvu svečanu prikaže,
A bikovi dvoprežci mladjani
Iz poljanah, gdje na paši bjahu,
Neprispješe na vrieme odlučno;
Tad se braća podpregoše sama,
Odvezoše roditeljku sladku
Na put dalek od sto dvajest časah,
Staviše ju u vrieme odlučno
Pred hram sveti božice Junone.
Svi nazočni pohvališe javno
Ove vriedne i dobre mladiće
Skupa s majkom, koja takve rodi;
A oni se od umora težkog
Oslabljeni prostrieše na zemlju
I zaspaše u hramu Junone.
Medjutim je majka žrtvovala
I prosila božicu moguću,
Da sinovom njezinim daruje,
Jer su majku toli proslavili —
Onu sreću, koja umrloga
Najsretnijim čini na tom svietu.
I gle, kad se povratit odluči,
Te sinove od sna budit stadè,
Nadje oba na zemljici — mrtva;
Oni sretni neustaše više,
Nit' s' prenuše oda sna dubokog.
O kakva je dika, kakva sreća
Izdahnuti poslje slavna čina!““
Ali ja ga zapitah ganjeno:
Zar ti moje blago tako cieniš,
Da ti mene s otim prostim svietom
Prispodobit nikako nemisliš? —
Mudri Solon na to odgovori:
„„Želiš li ti, kralju, sud moj čuti
Vrhu ljudske sreće na tom svietu,
A ti slušaj i zapamti dobro:
Cielom dobom našega života
Obično nas taru gorki časi,
Gorki časi proti našoj volji.
Predstavi si i promisli, kralju,
Da doživiš sedamdeset ljetah,
Da sva ljeta iznašaju samo
Blizu dvaput trinajst tisuć danah.
Svaki skoro od ovijeh danah
Nosi sobom dogodjaj nevidni.
Ja te sada Kreze eto gledam
Kao bogata i premožna kralja,
Ali sretnim nazvat te nemogu
Nikad prije, dok neumreš sretno.
Jer bogastvo i to pusto blago
Nisu sreća čovječa na svietu.
Mnogi možni ljudi su nesretni,
Mnogi pako kod manjega blaga
Žive sretno, žive zadovoljno.““ —
Timi riečmi mudraca atinskog,
Koji moju toli sjajnu sreću,
Moje blago, moje zlatne krune,
I dragulje i dvorove slavne
Hladnokrvno razabirat stadè —
Uvriedjena bješe holost svoja.
Ja nastojah, da ga skoro krenem
Iz blizine i družtva svojega;
Ali sada, vidiš Cire sada,
Ovdjé gori na lomači tužnoj
Padaju mi kao oštre striele
Na um rieči slavljenog mudraca,
Vaj me, tužan, što sad eto vidim
Grozovitim, strahotnim načinom
Baš na meni jadnom potvrdjene.“
Tiho sbori sad u jadnom srcu:
„Oj Moreno božice žudjena,
Gdje si bila, kad sam te zazivô?
Zašt' nedodjè medju zvek mačevah
Da tam padnem u boju krvavom.
Tkogod bi mi bezživotno tielo
Tam na polju našao junačkom.
Klicao bi: gle, kak' umrie slavno
Hrabri vladar bogate Lidije! —
Tielo bi mi slavom zakopali
Kod grobovah pradjedovah davnih.
A ovako, vaj me, što dočekah!

Umriet moram kao rob kukavni.
Tužna sudbo, zar jednomu kralju
Nisi znala bolju smrt pripravit
Neg lomaču i plamen ognjeni?!“

Čuvši Ciro pripovjesti Kreza,
Posta časom duboko zamišljen.
On promisli, da i njegva svrha
Jošte stoji čvrsto zamotana
U kopreni tajnosti bezkrajne;
On promisli, da i njegva zviezda,
Koja mu sad toli sjajno svieti,
Na obzorju pomrčati može:
Te mu misli razblažiše srce
Prama sudbi nesretnoga Kreza.
On mu reče sa lomače saći,
Zapovjedi verige mu skinut,
Pokloni mu opet život sladki,
Odvede ga u Perziju sjajnu,
I zadrži prijateljem vjernim
Tja do svrhe života svojega-

Nesgode do vinograda.

Crtica iz života od Ž. F.

Bio je listopad godine 1865. Zeleno lišće požutilo je, a ptice su počele odilaziti. Svud je kano izumrlo: lug je promuknuo, a polje izgubilo zlatno klasje pod britkom kosom žetelacah; nije više čuti bilo toliko milih glasovah u sbornici pticah, prepelica je samo još gdjekojem polju zadnji svoj „s bogom“ odpjevala, a zatim se i ona na put spremila. Na livadah vidjahu se još gdjegdje lastavice vijući brzima krilima sad ovamo sad onamo, čini ti se da se vježbaju; sad ih opet čuješ, kako veselo cvrkuću, što su novog dobile suputnika, a napokon obaviv još jednom cielu livadu izčeznu prema dalekomu jugu.

Ja sjedim u samotnoj i mirnoj sobici. U njoj je malen stol, dva drvena stolca, jedan za mene, a drugi za onoga, koji bi mi posjetio; na stolu ima njekoliko knjižicah, po izgledu ćeš suditi, da se je iz njih vrlo marljivo učilo, jer su kano zastave u ratno doba. Ustanem, uzmem jednu, otvorim ju — nu vidivši, da nisam uzeo prave, metnem ju na prijašnje mjesto i mašim se za drugom. Ta je, što mi srce voli. Sjednem opet, zagledam se u nju — nu jedva su mi misli u lagahan liet prispjele, al' pokuca njetko na vratima. »Slobodno!« viknem, trgnuv se iz svojih mislih, te bacim knjigu na stol. Još se nisam na vrata ni obazro, kad već listonoša u sobu stupi i predade mi list. »Što bi to bilo?« pomislim u sebi, i odkinem željno pečat s lista. Pogledam najprije podpis, da si srce zadovoljim i zagledam »tvoj prijan Ferdo.« On mi piše:

»Mili prijatelju!«

»Eto ti ljeta na domaku, a groždja na dozrielju! — Sutra berem vinograd, potrudi se do mene; ja sam sám; dielit ćemo zajedno veselje berbe — grožđje je vrlo, bit će vala i mošt. Pisao bih ti više, al nemogu, već dodji, pa ću ti sve, što mi na srcu leži, izpripoviedati. Tvoj do groba vierni prijan

Ferdo.«

Proštijem list još jednom i metnuv ga na stol sjednem opet misliti — nu ne više o onoj knjizi ni o njezinu sadržaju, već o grožđju i o vinogradu.

„Što ću?“ zapitah sam sebe »hoćeš li u vinograd?« a veselo srce kan' da mi odgovara „hoću!“

Medjuto je već dan na zapad glavu sklonio, sunce je posljedni svoj pozdrav šiljalo rosnoj zemljici, a ja sam vidio, da je oko mene sve tamnije i tamnije, trgnem dakle s klina šešir, te si odem priliku tražiti. Dobra me sreća zani na starog voznika, za kog sam znao, da ima vrle konje i lagana kola, pogodim se s njim, te odem mirnom i njekako neobično veselom dušom kući. Kad sam kući došao već je na nebesih zatitrao noćni stražar na plamenih krilcih — a tužna se zemljica u silnom sjajila biserju. Ciele noći nisam ni okom trenuo, brojio sam ure, koje se kano i stražari sa tornja odazivahu. Nikako nisam jutra dočekati mogao, noć mi se činila da se udvojila, i nevjerujuć sám sebi dignem se iz postelje, da vidim, je l' i sbilja još noć. Ja na dvoru, a tu još nikoga do crne tmine, koja me je odasvud okružavala i noćnog pievca, koji mi je dvaput svoj »zdravo« zapjevao.

Vidiv da je i sbilja još noć, a ne da si ju samo predstavljam, odem opet u krevet i njekako me blagi san prevari. Nisam dugo spavao, kad me iza sna probudi glasno kucanje na vratima, što mi je njekako neugodno dušu dirnulo. »Što je?« viknem ljutit i drieman. »Izvolite gospodine, već su kola spremljena!« odzovne se pred vratima glas mog voznika. Njekako se trpko ustah iz toploga kreveta, odjenem putnom kabanicom, uzmem njekoliko smotakah, pa u ime božje na kola.

„Znadeš li, Ivane, gdje je gospodina Vržića vinograd?“ zapitam si voznika, kad smo iz dvorišta izlećeli.

»Znadem,« odgovori mi posve hladno moj susjed i zamota si bakrenu nosurinu, liep znak vrlog mu zanata, u kabanicu; nu najednom kano ljutit, što konji tako sporo vuku, trže opet lice u prostrani zrak, pograbi bič, te ošine do dva puta tako nemilice konje, da su nehotice skokom zaskoknuli i tako brzo kola povukli, da sam se malne i ja sa svojim kočijašem cestom odvaljao. Sunce se je upravo dizalo, kada smo zamaknuli u malenu šumicu, te prodiraše zlatnimi traci ovdje i ondje na cestu i na kola. Konji postadoše opet kano da im noge nedopuštaju, da hitro trče. Toga moj komšija ni opazio nije, jer je klimajuć vrlom glavom gotovo zadriemao. Njišuć se tako najednom se nagnù na jednu stranu, kan' da će pasti. »Za Boga« viknuh »razbiti ćeš si glavu, zar se nisi sinoć naspavao,« i drmnuh ga kano ogromnu kladu. »Ta ja nespavam, to nije moj običaj!« odgovori mi uvriedjeni voznik, i trgnuv opet bič ošine iznovice konje, koji su kano i njihov vodja skoro zatisnuli oči. Oni se na taj pozdrav prenu i potrče cestom kano još jutros ne.

»Oho!« vikne moj kočijaš najednom, i stane s kolah silaziti načiniv trpko lice, kan da je sad u zelenu jabuku zagrizô. Ja se na taj njegov nesrećonosni uzklik ni neosvrnem, misleć da u njem neima toliko nesreće. Tek kad konji popostaše, trgnem se iz svojih sanjarijah, te zapitam začudjen: »Što se je dogodilo?“

„Ah! rudo mi je puklo,“ reče zabrinut kočijaš i pogleda me crnim okom kano da pita za savjet.

Hoteć mu otvaranje ustijuh prištediti, zapitam ga prije nego je on što reć i mogao: „Ivane, što ćemo sad?“

„E, što ćemo,“ odgovori mi on posve ravnodušno „načinit ćemo drugo!“ Zatim stade malko razmišljati, koji bi najpreči način bio za taj posao. „Dà,“ reče poslije duge stanke „dobro je, sjekiru imam, šuma je blizu, pa će rudo doskora bit gotovo.“

Na sreću je moj drug u toj stvari bio vrlo praktičan, jasan dokaz, da mu to nije prviput što rudo pravi. Za njekoliko časovah bijaše novo rudo odsječeno, prigladjeno i na kolih. On pripregne na novo konje, koje je prije izpregnuti morao, potjera ih bičem i škoči brzo na kola. Tako smo jedan sat išli, kad mi se najednom pričini, da je lieva strana mojih kolah mnogo niža od desne; pa uprav htjedoh kočijaša na to pozorna učiniti, kad na jednom nješto puče, i ja padoh uz put u jarak, a moj kočijaš meni vis-à-vis. Tako se jedan čas gledajuć ustadosmo iz grabe, i opet stadoh ja kočijaša a kočijaš mene gledati. „E, to nije ništa, tà samo je koleso puklo,“ reče moj kočijaš, vidivši gdje ga mrko gledam. Ja na to ništa nerekoh. To je bio lahak posao, buduć je moj kočijaš, misleć već prije na takovu sgodu ponio, jedan kotač pod sienom, koje je na zadnjoj strani kolah privezano bilo. Sad me iznenada zaboli noga, na koju sam malo prije pao bio, i planuv pravednim gnjevom ukorim kočijaša: „Ivane, što radiš?“

„Danas neimam sreće!“ potuži mi se on.

„Ali što tako tjeraš, kano da si poludio?“

„Zar da netjeram, pa kad ćemo u vinograd?“ upita me on čudnim glasom.

„Došli kad mu drago, mà o ponoći, samo da dodjemo cielih glavah.“

Na tu šalu nasmije se moj drug i odriešiv kotač izpod siena metne gà na os, zatakne lunjkom i skoči na kola rekavši: „do trećega Bog pomaže!“ kano da naslućuje još jednu nesreću. Kola odletiše cestom dalje i za čas eto ti nas izvan šumice, gdje zagledasmo divno sunce u svom veleliepju. Bistra se rosica caklila o zelenoj travi i svaka je káp dugi naličila; a što je još najljepši izgled pružalo, bijaše modra gora, što se pred nami stvorila. Iznenada dodju mi na pamet — kobne rieči moga novog proroka: „do trećega Bog pomaže,“ te mi nehotice glavu smutiše.

„Nu hvala Bogu, što se već dosad ništa dogodilo nije,“ tješio sam se i počeo sam driemati, nadajuć se, da me već ništa u snu zapriečiti neće. Baš sam sladko zadriemao, kad mi se u snu pričini, da ležim u grabi blatom i kálom prepunjenoj. Taj me neugodni san prene, te otvorim oči, da vidim nepredstoji li mi i sbilja kakova nova nesgoda; — nu što vidim? S obje strane sbilja bara kao što mi ju san kazaše, prepunjena blatom i kalom! „San nevara,“ pomislim u sebi, nu opet za čas „san je laža a Bog istina“ — i u razglabanju te izreke prevrnu se kola i ja sletim, akoprem proti volji u grabu na jednu a kočijaš na drugu stranu. Kola se takodjer u baru izvrnuše, a konji

si njekako prednje noge na cesti spasiše. Sve mi se kletve slete sad na jezik, i već sam ih na kočijaša izliti htio, al' se ustavih misleći: „tà on nije tomu kriv, sudbina je dosudila tako!«

Da je komu pogledati bilo
Divna čuda nevidjena jošte

kakav sam se dignuo iz bare, koja je na svu moju sreću s kraja dosta plitka bila. Da si je tko htio predstaviti prvoga čovjeka, kad ga je Bog iz zemlje stvorio, bio bi morao samo na mene okom svrnuti, ja bi mu bio viernom slikom. Na mom odielu nije bilo nijedne krpe čiste — liepa li mi prizora za slikare! — šešira nisam ni sam poznao, je li moj ili kočijašev, samo što je, akoprem blatom sliepljen, još nješto finiji od njegova bio. Nisam znao, bi li se ljutio ili smijao, nu napokon otè mi se ipak posmjeh s blatnih usanah, te upitam još ležećeg kočijaša: „A što sad?“ „Bog i duša, neznam,“ bio mi kratak ali odlučan odgovor „već gospodine ako Boga znate, podajte mi svoju ruku, da se tog blata izbavim.« Dadem ruku, a on oglednuv se nije li ga tko vidio, trudjaše se kola iz blata dići, dok ih napokon težkom mukom na cestu spravio nije. Kola, ja i kočijaš imali smo jedan izgled. »Što sad?» upitam se još jednom sám. Nije druge već u kola sjesti, pa u ime božje; činilo bo mi se, vinograd već nije daleko.

»Hajde Ivane na kola, vinograd već daleko nije, tjeraj stranpoticom, da nas nitko nevidi, jer bi nas se preplašio.«

Na sreću znao je moj Ivan zabitan put, te tako dodjosmo nakom mnogih tih prizorah novim ruhom, preporadjeni kupelju blata, u vinograd moga prijatelja. Kad nas ovaj uoči, stupi njekolike korake natrag, a na lice mu se vidilo, da je sumnjao, jesmo li mi ljudi ili nakaze kakve.

»Nemoj Ferdo! ja sam, neplaši se svog prijatelja!« On mi izprva nije vjerovao, al po glasu me mojem ipak poznade, pa me začudjen upita: »Što ti se za Boga dogodilo, te si takav?« Ja mu izpripoviedim cielu svoju tragediju, pa umolim, da mi dade nješta, da se preobučem.

»O drage volje,« reče on i povukav me za ruku odtrči u sobu, gdje mi izvadi novo odielo, u koje se ja odmah preobučem.

»A što ću s tvojim kočijašem?« upita me opet moj prijan; nu prije nego sam mu na to pitanje odgovoriti znao, preteče me i reče »da sbilja imam još jedno staro odielo, za njega će biti vrlo prikladno.“ To rekav izvadi iz ormara rečeno odielo, te ga odnese momu kočijašu, koji ga vrlo radostno primi i srdačno se zanj zahvali. Za malo eto ti moga kočijaša, svukao staroga čovjeka i obukao novoga, te kano ohol došeća k meni. „Šale je bilo dost za dinar,“ rekoh mu, kad je k meni pristupio „sad se valja oporaviti,“ i okrenem se za bocom, koja je na stolu stajala i rujnim se viencem staklila. »Evo ti, Ivane, ti si znam ožednio!« reknem ja dodajuć mu bocu, a on mjesto da mi odgovori, prigrli objeručke bocu te nagne na domaću. Napiv se odvrati, da će odmah kući, jer da za njega više krzmanja nije. Ja izvadim kesu iz

blatne kabanice, što je ne daleko od mene ležala, te mu dadem plaću za taj ugodni put! Još se jedanput napije, pa rekav mi »s bogom« otidje iz sobe.

Ostavimo sad kočijaša neka putuje kud hoće, pa se razgledjimo malko po okolici.

Kuća mog prijatelja stoji na vrhu malog brežuljka; okolo nje se na čokotih sjaji bielo, crno i rumeno grož̆dje. Pod menom se pruža divna dolina. Pomisli si, čitatelju! mirnu, zelenom travom pokrivenu dol, urešenu crvenim mrazovcem, ne daleko od tebe stado ovacah, a uz njeg pastira frulu piskajućeg, više hrastovah poraztrešenih, sa strane jarugu a u njoj bistru vodu tekućicu, pred licem na puškomet brezovu šumicu — i eto ti moje doline. Tu se šećem svaki dan jutrom. i da nije tihanog vjetrića ništa me uznemirivalo nebi; — jednom rieči pravi zemaljski raj, nu ne medju četiri rieke već medju dva vinorodna brda. U toj dolini zaboravio bi čovjek na cieli sviet — ali ja ipak nemogu na svoje kobno putovanje ovamo. O muci grozdovi vise!

Osbiljni časovi za mladež.

Charles Sainte-Foi.

Ponašio Ilija Okrugić, Sriemac.

V. Nastavak istog predmeta.

Ej, kad bi vam danas mogao dovesti jednog od onih ljudih, kao što ih mnogo ima, bez volje i snage da se suprotive napastim nutrnjim, ili da se odapru udarcem (les ébranlements) izvanjskim! Kad bi vas mogao učiniti svjedoci jadah, slabostih, nesviestih njegovâ mehkoputna i viekom tavna i nepokojna života, te da gledate pozorište njegovih bolih i dugočasnih zlovoljah! Ja bi vam ga pokazao, kako je neizvjestan i neodlučan prije nego li započme djelovati, a nemiran i zabrinut poslie djela. Nezna niti ono što misliti mora, nit ono što raditi mora; bježi potežkoće, a tim ih samo množi, jer srčanosti nema predusresti ikoju. Trati dane svoje sve želeći i kušajući, bez da išto dovrši; srče od svačeg a ničim se nenahrani. Hodi od posla k odmoru, a od odmora k poslu; a ipak se nemože oslobodit dugočasa, koji ga podgriza, i umora koji ga slabi. Popušta kao popuzljivo bez stalnosti tlo najmanjemu tlaku, bez da se njegovi najmiliji prijatelji nanj osloniti mogu. Plašljiv u svojih nadah, gibak u svojih osnovah, a nago u svojih odlukah, jogunast i tvrdoglav u svom vladanju, nestalan u svom ukusu, plaši se svega onoga, što je nješto teže i protivno naravi njegovoj, traži svuda tražeć boljka, a nenalazi ništa drugo do neugodnosti neopisive. — Ja bi vam pokazao roba ugleda ljudskog i javnog (publique) mnenja, koji prisluškuje svaki žamor i riečicu, obzire se njekim nemirom desno i lievo prije djela, kao da bi izprositi htio potvrdjenje onih, koji ga okružavaju. Sebi uviek traži milost drugih, što predpostavlja pod-

puno zabačenje sebe samoga; niti može igda sebe posjedovati i osvojiti, jer ga slabost njegova svakomu kao plien na prodaju predaje. On se strahovito plaši svega toga, što se podiglo povrh sredine, bile to sad pomisli, ili osjećanja, ili djela. On izbjegava kao bič one ljude kriepke i odvažne, kojih načelničtvo (supériorité) njega ponizuje i smoždava (l' ecrase). Lebdeć vazda izmed dobra i zla, nemože nit opak nit kriepostan biti, i uznemiruje svojom neodlučnošću jednako dobre, koji ga nastoje dobiti, kao i zločeste, koji ga nastoje zavesti. Život njegov je sveudiljni polazak i povratak, idi i dodji iz grieha u milost, a iz milosti u grieh. On u svetotajstvih manje traži ono, što čisti nego l' ono što tješi. Njegova prirodna nepostojanost nahodi kao njeko potajno razkošje u svojih sveudiljnih promjenah; i njegovo obraćenje nije ništa drugo nego odmor, štono češće njegov pad, koji sliedi, još težim čini. Kakova može biti smrt, koja dovršava takov život? To vam ostavljam da promišljavate.

Postavite toga čovjeka u kakovu težku nepriliku, koja zahtieva hitar pogled (coup d' oeil promt), kriepku odluku, kakovu će sliku taj čovjek predstaviti tada? Ako ga bolest ili tuga prikuje za postelju njegovu, on će se hudim načinom sebi samomu pripustiti, i uzmnožat će zlo, jer je nemoguć djelovat proti istomu. On nezna podnositi ni dobru sreću, koja ga uzvišuje; nit suprotivštinu, koja ga ponizuje; nit zdravlje, koje zloupotrebljava; ni bolest, koja ga obaljuje; nit dobro, koje utrudjava; nit zlo, koje ga zlovoljnim čini. On nezna nit ljubiti, nit mrziti, nit podnosit, nit djelovati, nit živiti, nit umrieti, i ja ću vam dragovoljno ono o njem reći, što reče Dante o tih duboko palih dušah, koje žive bez prikora i bez slave: Kako milosrdje, tako i pravda nje jednako prezire. Nisu vriedne truda, koji je uložen rad njih: daruj im jedan pogled, pak idi putem svojim.

Uz ovu žalobnu sliku, moji vierni, čovjeka jednog, koji je pomanjkanjem vježbanja zanemario volju svoju u sebi, želim vam predočiti drugu čovjeka jednog, koji u dobri čas naučivši sebe svladati, pribavio je, sretnom navadom, sebi gibku i jaku u vjeri volju; da tako saznate, ne samo ono, čega se morate strašiti, ako ste nemarni kao onaj prvašnji; nego i ono, čemu se imate nadati, ako junačtvo drugoga nasljedovali budete.

Čovjek kriepke volje, ako već nije uviek sretan, ništa nemanje uviek je utješen, jer se znade jednako uzdržavati kako u sreći, tako predati se i u suprotištine. On u sebi imade njeku srodjenu si jakost kao tajno pomoćno sredstvo, kojim umije odupirat se svim preponam nutrnjim i izvanjskim. On se može uzdržavati i može podnositi: a tko nezna, da sva tajna života saštoji se u tih dvajuh stvarih, koje su Portički mudroznanci tolikom kriepošću svojim učenikom priporučivali? Kod njega je sve istinito, sve jako, sve osbiljno i duboko. Takodjer se zna, u koliko se nanj računati može. Kad on govori, rieč njegova ima stvarnu vriednost: ona je kao odjek mislih svojih. Ona je toli sigurna, da svaki vjeruje, da će ono držati, što je obećao, nit će igda ikoja sumnja uznemirivati duh onoga, koji od njeg što očekuje.

Njegove naklonosti (affections) toli su kriepke koli duboke. Ako one već neimaju one popustljive i meke nježnosti, koja slabi jednako onoga, koji ju osjeća, kao i onoga, koji joj je predmetom; one su ništa nemanje toli postojane u svojoj trajnosti, koli duboke u svom vrelu. Njegov razum čist i bistar dobro vidi cilj, koji mu je Bog naznačio; i njegova volja tamo snažno i stalno teži, kao štogod mudrost njegova ljubko razpolaže sredstva, koja ga tamo vode.

Al vrh svega očituje se njegova moć u težkoćah života. Bura može bjesniti, al on se neda svaliti nigda. Kao pećina usried mora, može on zaplavljen biti pjenom i s talasi za vrieme samo, ali na brzo vidi on, kako se udaljuju, pak čuva prisutnost duha svog za još bješnje bure. On sve čisto i bistro shvaća, jer mu zrenje pogibeli nesmuti ni najmanje pogleda. Pogled oka njegova brz je i siguran; on se ume odlučiti brzinom i djelovati živahnošću, dvie stvari toli koristne u važnih slučajevih.

On je podpora svoje porodice i naslon svojih prijateljah; a nije nikomu na putu. On biva rado pitan za savjet, on je cienjen i štovan, kadkad se njeki od njega i straše, i ako već nije uvjek ljubljen, još manje je prezren. On dostojanstvo svoga značaja sačuvati znade u najškakljivijih okolnostih i nevodvisnost svoju u sried stranakah tražećih istu predobiti. Vieran svojemu osvjedočenju i dužnosti svojoj, on je nepristupan zavodnim zamkam ulagivanja, hvalisanja, straha i prikora. On hodi kriepkim i sigurnim korakom putem, koji si je nacrtio, bez da se s istog rinuti dade prizori onimi, toli obćenitim i podlim po narav čovječansku.

On može posrnuti, jer je čovjek; ali ako je pad njegov često dublji, jerbo na sebi nosi znak njegova kriepkog i odvažnog značaja, zato je njegov povratak iskren, i on je osbiljno božji, kad se Bogu daruje. Najteže žrtve manje ga truda staju, nego li druge ljude, jer navada čini mu ih lakšimi, i što istim navadami stečè onu snagu volje, kojom se odlikuje.

On znade boriti se i pobiediti, jer se je borio i pobjedio u dobar čas. Ako snaga duše njegove strastim njegovim kadkad više jakosti i žestine poda, on nahodi u odvažnosti volje svoje podporu, da se odupre njihovim udarcem. Nepristupan malodušnosti neda se nigda oboriti; i sladka zviezda nade sjaje mu uviek i u najtamnijoj noći. Jadi nigda nerazruše dušu njegovu borbi naviklu, i strahote smrti nesmute ga nigda. On joj zna u oči gledati; i premako ju nesmatra kao kakovo dobro, ništanemanje znade ju kao njeku potrebu junački podnieti.

O da bi mogle ove dvie slike na duh i srce vaše učiniti spasonosan utisak, te vas obodriti, da se latite borbe, koju vam sad prestavih, i koja dovršit se mora pobjedom toli koristnom i slavnom po vas! —

Starac i mladost.

Od Ferde P. H.

Već se sunce iz sna prenù
I nebesa obsjà već,
Te za zorom brzo krenù,
Za kom mora vazda teć.

I zemljicu već probudi
Davno žudjen bieli dan;
Istog starca trudne grudi
Bježi tihi, sladki san.

Na noge se sad podiže
Sjedoglavi starac slab,
Te koraca k brdu bliže,
Podpora mu ljeskov štap.

Kad na brdo već domače,
Pa jutrnji vidi kras,
Iz dna srca tad zaplače,
I zavapi u sav glas:

„Mog proljeća gdje ste dani?
O mladosti gdje si sad?
I vi zlatni gdje ste sani,
Zar vas pobrà mrazni hlad?

Moga žića rano cvieće,
O ljepoto gdje si ti? —
Zar se nikad vratit neće
Zelen moje mladosti?

Jarko sunce kad po noći
Svrši morem brzi plov,
Opet sjutra sa iztoči
Ljubko kaže obraz nov.

Zemlja zimom svedj miruje,
Ko na starcu siedi vlas;
Al joj život nov daruje
Proljetnoga roga glas.

Staro dublje sred dubrava'
Zimom krije sniežni prah;
Al ga opet poljepšava
Proljetnoga sunca dah.

Sve se mladi, procvjetava
Sunce, zemlja, stari hrast,
I ljubica jošte plava;
A ja prestah davno cvast. —

Gdje su moja mlada ljeta,
Kadno bijah svakom drag? —
Sada deblo sam bez cvieta,
Kom je blizu grobni prag.

O mladosti ti milena,
Svevišnjega oca kći!
Gdje samuješ sakrivena?
Gdje li mili duh tvoj spi?

Il te krije mjedna sgrada,
Il te krije ravna dol,
Pokaži se jednom sada,
Da mi tješiš gorku bol.“

Tako reče starac siedi,
Uzdahnuvši k nebu gor;
A na brdu u srijedi,
Ukaže se sjajan dvor;

A iz dvora dieva krasna
Prama starcu gazi pút.
Na licu joj zora jasna,
Pùt joj bieli krasi skút.

Pašmaga joj noge krije,
Oko tiela srebren pas,
A niz pleća joj se vije,
Zlatno-runi tanki vlas.

Kad do starca dodje veće,
Poduprtog na štap čvrst;
Ovako mu tada reče,
Pokazav mu drven krst:

„Evo mene starče siedi,
Kojno si me zvao sad,
Da pomognem tvojoj biedi,
Da ti liečim gorki jad.

Ja sam mladost tvojih ljeta',
Zlatno doba žića tvog;
Ja sam ures ranog cvieta,
Koj daruje vječni Bog.

Širom svieta ti si skako,
Ko što skače jelen mlad;
Uživo si dobro svako,
Mene štovo nisi tad.

Zato sam te ostavila,
Ko što gnjiezdo pušta ptić,
Nek te vodi starost mila,
Dok te udre smrtni bič.

A sad će te sgor s nebesa'
Skoro stići božji prst;
Tvog će žića past kolesa,
Grob ti riesit ovaj krst.“

Ove rieči čim dovrši,
Umah ode u svoj stan;
A zatim se sve razprši,
Sve izčezne kano san.

Starac tužan kući krene,
Gdje će lieta rovat krt;
Dok mu život neuvene,
I u grob ga sruši smrt. —

Što da radimo preko praznikah.

Od M. K—k.

Prasla je zora prvoga kolovoza, zaboravlja djak na svako prošlo vrieme. Već njekoliko danah prije prvoga kolovoza živano je po gradovih skakutanje, prodavanje starih preko jedne godine drugaricah knjigah, spremanje stvarih, svakojaki osnuci putovanja i života prazničkoga, to je, što od djakah pod konac srpnja samo čuti možeš. A kad se u crkvi ona radostna pjesma zahvalnica odpjeva, lete sa svjedočbami mladići poput krilatih bielih golubićah. Tek pako da osvane novorodjeni kolovoz, voze se na sve strane djačka kola, svuda je veliko komešanje; — i do mala svaki je već kod svojih milićah, svaki kod kuće. Ah sladko li uzdahne tada svaki majci u naručaju, ocu na prsijuh, a sestrici ili bratu oko vrata! Ala je i sladak prve noći san! Mašta noćju, kano da nam je i sama zavidna, nabije nam crnih slikah silu božju. I djak sanja, da se sguren u školskoj klupi muči, kano zmija na trnu, — čuje, gdje ga i učitelj sa katedre formami muči, vidi razvaljeni pred učiteljem „Klassenbuch.“ — Uh, gujo crna, kako da se učenik nekoprcne na krevetu, kad mu se u snu ti pokažeš; — baš radi tebe on se prebaci, a kad se od silna potresanja probudi, otvori oči, izbulji ih kano sarajevski čifut, te je u tinji čas sve opet razumio.

Nu predaleko sam zaneo svoj srp. Prvi uzhit do mala jenja; tada će misaoni mladić svakako samomu sebi uzpostaviti pitanje: a što sada?

Mlada braćo i prijatelji, nekanim vam tu skrojiti kakav dnevni red, ta to je gotovo nemoguće radi tolikih okolnostih vaših; niti vam nekanim što nova probeknuti. Sve, što sam voljan ovdje reći, stranom već ste čuli, a stranom, kako ste i sami bez mene domišljati, tomu se već i domisliste, te je valjda mnogi tako već i radio, kakono se je domislio bio. Ovi moji redci otisnuli se u sviet, da mladoga čitatelja iznovice prignu na kakav takav râd preko praznikah. Odurna je misao, da bi se mogao mladić, kad ga zvonce

više u školu nezove, a »Klassenbuchom« kad mu se više negrozi, odurno je velim, ako bi se tada mladić ostavio svake knjige i svakog nauka.

Čemu su praznici? Sama rieč veli, zato, da praznujemo. Nu zar skroz i posvemice da praznujemo? Ta ne za Boga. Takav čovjek bio bi bez zanata; a čovjek bez zanata, pusta je leventa. Praznovati doduše treba na praznike, nu praznovati umjereno. Pod ovim se praznovanjem razumieva duhu i tielu potriebiti odmor, sakupljanje novih silah. Dakle učeniku treba svakako od napora nješto popustiti, jer nebude li kod porabe obzira, i najtvrdji će se napokon kamen izkresati. Odmora indi marljivu preko godine djaku svakako treba, al je drugo odmor, a opet drugo danguba.

Prije svega dakle neka mladić, kad se nadje kod kuće na samu, posveti po koji časak onomu nauku, štono ga je preko godine slušao. Nije tu treba, da on opet iznovice redom sistematičkim sve te sve, rieč skoro po rieč opetuje, ili da svako pravilo do skrajnje opazke ili iznimke razčinja, — ne nipošto, — biti će dosta, ako baci pregled na cieli predmet. Ponajglavnije samo stvari neka kadkada pameću dosegne. Takovim se načinom osobito lako dade opetovati povjestnica. Izim toga pako još je bolje puštati se sa vještakom u razgovor ob ovom ili onom vremenu, ob ovom ili onom pojavu iz poviesti itd. I to je opetovanje školskoga nauka. — A ako je djak ove godine bio i biljar ili rudar, vani na selu, u divnoj naravi, neima li liepe prilike bluditi po šumah i zelen-livadicah, te brati i motriti biline i s njimi se kano razgovarati?!

Ovo sam zato spomenuo, jer držim, da je bolje preko praznikah pomalo opetovati ono, što je tko naučio preko godine, nego li se pripremati za buduću godinu. Ako bi tkogod rado presenetiti učitelja time, što će on već u prvoj njegovoj uri iz novoga predmeta sve već znati, taj će najprije presenetiti sama sebe, jer će brzo izkusiti nepraktičnost takova učenja u napred. Za praznikah je svakako pamet manje sabrana, sile su omalakšale, te kad stane početkom godine učitelj isti predmet preuzimati, naš djački delija pazi i nepazi, uči i neuči, vara sam sebe, misleć, da on to već znade, a kad dodje do živa, jedva si možeš pomisliti manjkavijega znanja, nego što ga ima u takovu učeniku.

Opetuj indi radje u kratko nauke prošle godine, tu ćeš se najprije osvjedočiti, da je zaista istinita ona: »repetitio mater studiorum.«

Al je dobro za nješto dobnijega mladića, da on i perom kreće. Ti, koji još nemožeš pisati razpravice, pripovjedčice itd., a ti bar po njekoliko putah preko praznikah uzmi pisati knjigu bielu jednomu od svoje subraće i prijateljah. U listu možeš s njim izmjenjivati svoje subjektivne nazore i misli. A odrasliji mogu u svojih listovih izricati sud (kritizovati) ob ovom ili onom članku u novinah, ob ovom ili onom pojavu na literarnom ili drugom polju naše domovine; — to bi sve dašto išlo po djačku, al to je ipak najlaglji i najsgodniji râd za mladića preko praznikah.

Nadalje je probitačno pisati dnevnik. Ma ne obširno i na dugo, već u

kratko. Odatle izvire dvoja dobit. Ponajprije se vježbaš u pisanju, a zatim imadeš i za kasnija vremena liepu i sladku uspomenu mladenačke prošlosti. Nijednu knjigu zabavnicu nećeš toli požudno čitati, kakono takove zapisnike, mislim dnevnike, iza godinah i godinah. Povrh toga pako možda i „reservata valebunt," pa će ti takovi zapisnici tu ili tamo danas sutra, bude li ti se htjelo štogod uzpisati, doći dobro, baš kano u pero.

Pučke škole traju još i u kolovozu. Dobri učitelj rado će te pustiti, da mu kadkada i u učionu pogledaš. Tu motri seosku mladež, kako je duhovita, sposobna za nauke, izpituj, — ako se poduhvaš i sam nješto. Izvan učione pripoviedaj djeci, kako je liepo na viših školah, a kako do ovih nije se moći uzpeti bez nižih, koje su kano krila za uzpinjanje na više škole itd.

Istinice nemoj bježati družtva razboritih ili učenih ljudih. Ma ako ništa, a ti budi u njihovu krugu samo slušatelj; ta znaš, kako veli hrvatska poslovica „gdje se stariji slušaju, tu Bog pomaže." Znam mladićah, koji su znali sa strane naćuljiti uši i prisluškivati razgovoru starijih ljudih, — a kad taj razgovor bio na kraj, a oni bježi si bilježiti zrnca, koja su ovako od starijih uhvatili. Čini i ti tako.

Nu mladić neka niti od nepokvarenoga seljačkoga puka nebježi, već neka po narodu po malo zagusti, te pabirkuje narodno zlato, štono ga posvuda dosta imade, kao što su: narodne poslovice, pripoviesti, pjesme, rieči i običaji. Ala široke li mi zabave za radina mladića, komu nije još spregnuo srca nehaj za sve liepo i dobro! Ta ima li sladje razkoši, nego li s bilježkami i olovkom u džepu bacit se u goru čobaninu o bok, ili djevojkam pjevačicam u nasprot, kad se kukuruz kominja, ili žeteocem za ledja, kad pjesmu izvadjaju, ili se postaviti siedom starcu s boka, kad put crkve ide! — Uz ovakovu milodragu zabavu, prijatelju mladi, nijedan dan badava potratiti nećeš! Nulla dies tibi erit sine linea.

Ove pako godine imade školska omladina još jednu novu zabavu, koju joj pruža sretna sgoda tristogodišnjice sigetskog junaka. Neznam kako će se i gdje, i da li u obćinah ili po kotarih, Zrinjskova svečanost slaviti, nu kako goder bilo, prigodom takove slave vrla i zrielija omladina praznoruka nipošto nebi smjela ostati. A kad bi me tkogod od omladine upitao, čime da on sudjeljuje kod takovog slavlja, ako mu nebi savjetovao, da preuzme koji krasnoslov ili još što ina, a to bih mu svjetovao, da budi narodni ponos i narodnu sviest u narodu upoznavajući ga sa životom Nikole Zrinjskoga, a učitelju pučkomu, koji obučava i priprema školsku djecu za tu svečanost, da bude vierna pomoćnica ruka. E pa ako još ničim drugim, majčin sine, a ti si se već ovim čestita učinio. Mnogo se od tebe još niti netraži, kad u malih riekah samo male se hvataju ribe. Rekoh u ime Boga; — a da bude u čas dobar! —

Perzijske bajke.

(Konac.)

XI. Lončar kao vojvoda.

Njeki lončar opije se jednoč — te padši preko lonacah i zdielah sav se izreže u licu i po tielu. Rane u licu na brzo zarastu, nu iza onih na tielu poostaju mu takove brazgotine, kao da su sve rane od mačevah i strieljah.

Jednoč nastane glad u tom gradu, i lončar bude prisiljen odatle otići u drugo mjesto, da se prehrani. Smotrivši kralj te zemlje silne brazgotine na njegovu tielu, pomisli, da to mora hrabar čovjek biti, koji se je tako borio, da je tolike rane dobio. Zatim ga uzme u svoju službu i dade mu veliko dostojanstvo.

Iza njekoga vremena upusti se taj kralj u rat, i načini lončara vojvodom svoje vojske, te ga htjede odaslati protiva neprijatelju. Lončar se prestraši, razboli i reče kralju: »Kralju, ja sam lončar, i neću biti u stanju, da tvojom vojskom upravljam.« Kralj se srdačno nasmije, ali se je sam u sebi stidio, te odašalje drugoga, da njegovu vojsku vodi. —

XII. Žaba, pčela i jedna ptica ubiju slona.

U njekom gradu bijaše jedno drvo, nalično okruglu sunčaniku (suncobranu), i u njem je snesao svoja jaja jedan mali saveh. Jednom dodje tamo slon, i stane se svojim trbuhom česati o deblo toga drveta, te od silnoga drmanja poizpadaju sva jaja iz duplja, gdje su bila. Siromah saveh bio je jako žalostan, te je leteći tamo amo strašno jadikovao. Al šta je mogla mušica jedna prama slomu učiniti? Reče dakle saveh sam sebi: „Silan neprijatelj mora da se nadvlada vještinom i lukavštinom.«

Imao je prijatelja jednog, drugu jednu pticu, nazvanu kljunaš; k tomu ode, očituje mu svoju tegobu i reče: »Slon mi je jedan prouzročio veliku nesreću! Daj izmisli štogod, kako bi me osvetio; u nuždi bo prijatelj pomaže.“ Kljunaš mu odgovori: „To ti je jako težko sa slonom se boriti, a bez pomoći nemože za rukom poći. Nego ja imam jednu prijateljicu, pčelu, koja mudrošću na daleko slovi; nju ću za savjet pitati.“

Obadvoje odu skupa k pčeli, te joj sve potanko razlože. Čuvši što je i kako je, zamisli se ona i reče: „Ja sam se već odavna na službu dala svojim prijateljem; medjutim imam jednog prijatelja, vojvodu žablje vojske, tomu se mora ta stvar priobćiti.“

Zatim odu k žabcu sve troje skupa: saveh, pčela i kljunaš; i kazavši mu što se je dogodilo, zamole ga za njegovu pomoć. Žabcu bijaše vrlo žao, što su se jaja polupala, te reče: »Utješite se, vještinom se može i gora izravnati.“ Dalje primeti: „Baš mi nješta na úm pada, kako se slon svladati može, i to evo ovako: Pčela mora k ušima slonovima odletiti, te ga zaglušiti svojim neprestanim zujanjem. Kad tako razjaren bude, onda će kljunaš izklju-

vati oba oka, i svietlost mu dana okrenuti u tminu noćnu. Njekolike dane poslje toga, kad ga bude žedja mučila, sjest ću ja pred njega, te ću počet kreketati. On će poznati moj glas, pa će sam sebi reći: „„Tu mora da njegdje ima vode, dok se žabah nalazi.““ Kad onda za mnom podje, sunovratit će se u jednu jamu, iz koje se nigda više izvući neće. I buduć da nitko tamo čuti neće njegova zavijanja, to će za koji dan poginuti od žedje i gladi.“

Oni sve tako urede i izvedu, te sbiljam ubiju slona vještinom i lukavštinom.

Ženitba Vojvodića Janka.

Nar. pjesma iz Valpovštine priobćio Martin Kolarić.

Kad se ženi Vojvodiću Janko,
Daleko je prosio devojku,
Tri je dana preko polja ravna
A četiri preko gore crne.
Izprosio premudru latinku,
Izprosio, te ju zaručio.
Malo joj je roka ostavio,
Malo roka, tri nedelje danah,
Dokle Janko do dvora dojezdi
I sakupi kićene svatove,
I devojka založi darove.
Istom Janko dvoru dojezdio,
Stiže knjiga Vojvodiću Janku
Od punice i od zaručnice:
„Nekup' svate Vojvodiću Janko,
Drugi tvoju preprosio ljubu,
Po imenu Nazlobrzoviću,
I on ju je obsipao blagom.“
Zato Janko ništa i nemari,
Već on kupi kićene svatove.
Lepe ti je svate sakupio.
Sve junake, momke neženjene
A pod njima konje nejašene;
Pa se diže Janko po devojku.
Kad su došli u goru zelenu;
Al se dvoji svati sastadoše.
Mili Bože, čuda velikoga!
Dvoji svati a jedna devojka.
Svi se svati lepo rukovaše,
Za junačko zdravlje upitaše;
Al se neće dobre djuvegije,
Već se srdi jedan na drugoga.
Al besedi Nazlobrzoviću:
„Pobratime, Vojvodiću Janko!
Nesrdmo se jedan na drugoga!
Kad dodjemo k devojčinom dvoru,
Ostat ćemo napored zajedno,
Izšetat će gizdava devojka,
Pogledat' će s jednog na drugoga,
Pa ćem' onda brate mi viditi,
Koga će nas devojka voliti.
Ako stane do mene devojka,
Ona primi dobra konja moga,
Onda moja biti će devojka;
Ako stane do tebe devojka,
Ona primi dobra konja tvoga,
A tvoja je baš i prije bila.“
Al besedi Vojvodiću Janko:
„Kurvo, kučko Nazlobrzoviću!
Ako stane do tebe devojka,
Ona primi dobra konja tvoga,
Odseć' ću joj u lakatah ruke,
Iseć' ću ti kićene svatove.
Mnoga hoće zaplakati majka
Baš ni tvoja zapevati neće.“
Janko jeste u lepoj opravi,
U skrletu na svom konju vranu,
Mrka oka, crnih nausnicah,
To se njemu lepo dolikuje.
Al je kurva Nazlobrzoviću,
Još je lepši Nazlobrzoviću,
Na kulašu u suvomu zlatu;
Al on kurva nausnicah nejma,
Dva obrazca, dva rumena djula,
Crne oči kao kukinjice,
Obrvice s morz pijavice,
A to mu se lepše dolikuje,
Pa je njega volila devojka.
Kad su došli devojčinom dvoru,
Ter stadoše napored zajedno;
Al izšeta gizdava devojka,
Pa pogleda s jednog na drugoga,

Konja prima Nazlobrzoviću,
Konja prima a za zdravlje pita.
To kad vidi Vojvodiću Janko,
Al besedi Vojvodića Janko:
„Povrati mi prsten i jabuku
I što sam se na te iztrošio,
Sve po trista hiljadu dukatah.“
Ona pridje Vojvodiću Janku,
Pružila mu i obadve ruke,
Da mu vrati prsten i jabuku.
Trže Janko sablju od pojasa,
Odseče joj ruke do lakatah,
I pogubi Nazlobrzovića,
I izseče kićene svatove.
Mnoga jeste zaplakala majka,
Baš njegova zapevala nije.
Al besedi Vojvodiću Janko:
„Eto t' sada premudra latinko,
Pa s udaji za koga ti drago!
Mnogome si zabavila mlada,
A sad će ti mnogi zabaviti,“
Ode Janko gorom pevajući,
Pevajući, konje igrajući,
Osta ona kod kuće plačući.
Kad je Janko došô belom dvoru,
Činio je čitavo veselje,
Činio je čitav mesec danah,
Bez devojke kano i s devojkom.

Sitnice.

— Zagreb. Glavna skupština „učiteljske Zadruge“ držat će se po zaključku upravljajućeg odbora 19. i sljedeće dane rujna. Kao što je već obznanjeno odgodjena je na bolja vremena izložba učevnih sredstvah, što ju je isto družtvo ove jeseni prirediti namjeravalo; a prigodom same skupštine imaju se takodjer izigravati predmeti družtvene lutrije. Kako smo izviešćeni, to su gospojinskomu odboru već mnogi predmeti stigli, a medju njimi ima ih dosta, koji su upravo dragocjeni, te se može već upravo reći, da će i jako krasnih i dovoljan broj sgoditakah biti. Nu žalibože nemože se reći, da isto tako dobro napreduje i razprodaja srećakah, pa će se valjda toga radi izigravanje morati odgoditi za koji mjesec, dok se srećke bolje razpačaju, jer bi ovako upravo grehota bila, da se toliki krasni i liepi predmeti samo raztepu bez dovoljna probitka za namjenjenu svrhu. Ele konačno nije još ništa odlučeno, dok se do konca kolovoza neuzvidi, kako će srećke razprodane biti. —

— Književnost. Odbor hr.-slav. gospodarskog družtva izdat će za buduću godinu koledar, namienjen našim gospodarom, a izradit će ga poslovodja njegov g. Petar Zoričić. Osim koledara, bilježnika i gospodarskih križaljkah imat će taj koledar i veoma zanimiv gospodarski savjetnik i pomoćnik sljedećeg sadržaja: 1. Što valja raditi svakoga mjeseca u kući, na vrtu, polju, u trsju itd. 2. Razmjer izmedju usjeva i uzploda. 3. Skrižaljka o klicavnosti sjemena, pa o vremenu, uz koje razna gospodarska bilja dospievaju. 4. Koliko tegleća marha danimice uraditi može. 5. Pregled ručnoga djela i nadnice. 6. Hrana stoke po obroku. 7. Koledar za breju stoke. 8. Trajanje tira (Brünstigkeit). 9. Kako dugo treba pustiti mlado marvinče, da sisa. 10. Način mjerenja, kojim se može pronaći uz težinu živa marvinčeta i težina njegova mesa, pa i to, kako napreduje pitanje. 11. Sbirka najpotrebitijih receptah (zapisah) za bolesti stoke. 12. Skrižaljka za mlivo. 13. Skrižaljka za pecnju kruha. 14. Prispodoba stupnjevah na toplomjeru Reaumura sa Celsiom i Fahrenheitom. 15. Usporedane vrednote različitoga drvlja kano goriva. 16. Kako se može pronaći, koliko je treba gradiva za gradjevinu koju. 17. Skrižaljka za pronaći kubični sadržaj od oblih stabalah. 18. Kamatna skrižaljka, pa skrižaljka, koja predstavlja kamate od kamatah. 19. Ljestvica za bu[illegible]ie. 20. Sredstva koja poprimiti valja kod priekih slučajevah, kano kod zamrlih utopljenih, otrovanih, pa ljudih ujedenih od zmijah ili steklih pasah itd. 21. Skrižaljka za primutak i izdatak. 22. Sajmovi u Hrvatskoj i Slavoniji, a povrh toga cestopis trojedne kraljevine, napokon karta željeznicah evropejske sredine. — Uz ovu osnovu, koja će izpuniti do 300 stranah male osmine, netreba knjigi preporuke; ona će gospodaru biti desna ruka, al i svatko drugi služit će se njome kao koledarom i bilježnikom, u koju će svrhu biti i vezana poput inih bilježnikah. — Početkom rujna biti će koledar ovaj gotov, a kašnje biti će doglašeno, gdje će se i uz koju cienu dobivati. —

— Da se uspomena narodnog viteza Nikole Zrinjskoga i umjetnošću što ljepše proslavi, razpisao je centralni odbor za proslavu tristogodišnjice Zrinjskove nagradu od 10 car. dukatah za najbolju poputnicu Zrinjskovu. Rok natečajni traje do konca kolovoza t. g. —

— Tiskom i nakladom Dragutina Albrechta izišao je poznati „Zagrebački Šoštar“ koledar za god. 1867. —

— Od poslovicah gosp. Mijata Stojanovića slaže se 14. arak, a buduć će cielo djelo do 19 arakah imati, to će dakle skoro gotovo biti. Isto su tako i pjesme dr. Napoleona Špun-Strižića preko polak već tiskane.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 23. 1. rujna 1866. **Teč. II.**

Djačka pjesma.

Od dr. Napoleona Špun-Strižića.

Oj krčmaru, čašu amo,
Čaše jasne, vince rujno, —
Nek se smješi duša mlada,
Nek zaigra srce bujno!

Dan počimlje s bielom zorom,
Piće naše s djevojkama;
Da nam žive — golubice
Medj sokoli, medju nama!

Vatra ljubav, vatra vino —
Nek za ljubav vino teče;
Mi smo stabla, cvieće dieve —
Da nam živi, braćo, cvieće!

Čaše zveče — ao tužne!
Tako zveče i okovi,
Što ih kuju braći našoj
Kleti skoti krvnikovi.

Nuder, braćo, drugu čašu
Rujna vina ognjenoga:
Da nam rodu grud uzplamti
U smrt zmaja dušmanskoga.

Pijmo! Zar da bolni viekom
Kukamo s te hude sreće?
Kucaj, kucaj — neka čaše
I okove sad nadzveče!

Toči more još i treću,
Posvetimo još rastanak:
Budmo spremni, kad dušmanu
Dodje krvav sudnji danak.

Kó to vino da dušmanska
Krv proteče, braćo, tada,
Pa da mači nam u ruci
Zveknu, kano čaše sada! —

Lažeš.

*Nar. pripoviest od Mijata Stojanovića.**

Bio kralj. Imao mudru i pametnu, al i šaljivu kćer. Kad je kći uzrasla za udaju, kaže kralju, svomu ocu: „Neću se udati za drugoga, nego za onoga,

* Izvadjeno iz poveće sbirke nar. pripoviedakah, koja će nakladom g. A. Jakića, čim poslovice dogotovljene budu, pod tisak doći. (Ur.)

komu reći moram u razgovoru, da laže. Tko mi bude znao tako pripoviedati, da mu moram kazati: lažeš! za onog ću se udati.“

Otac, kralj nebude protivan svojoj kćeri, i tako se razglasi po cielom svietu, neka idu na oglede i razgovor, da vide, šta bi se moglo uraditi s tom kraljevskom mudrom kćerju. Dolaze carevići i kraljevići, velikaši i barokaši. Razgovaraju se s njom, i kad bi se koji mašio duboko u laži, da bi mu upravo valjalo reći: lažeš! kraljeva bi mu kći samo rekla: „Pa to nije čudo! Sve to može bit;“ ili bi rekla: „To je dokro,“ il „to je zlo!“ Nitko joj nije mogo tako pripoviedati, da bi mu morala reći: „lažeš!“

Tako je prošlo njekoliko godinah, i mnogo se prijavljivalo gospode i govorilo s kraljevskom kćerju; al se nitko nije okoristio, makar su svakojako mazali i lagali, mutili, zavijali i previjali, takali rešetom i sitom, i svakako se mučili, nebi li komugod kraljevna rekla: „lažeš!“ Sve badava. Ona se sa svakim razgovara, al se ničemu nečudi; sve sluša i prima hladnokrvno.

Dogovore se dva bogata plemića, kako će ići, pokušati sreću, nebi li kojigod od njih usrećio se i postao kraljevim zetom. Blizu kraljevske priestolnice bilo je jezero. Preko toga jezera kadšto se moglo prieći s koli, tko je vješt putu. Okolo jezera bio je dalek put. Dovezu se bogati plemići na gospodskoj kočiji i gospodskih konjih do jezera. Preko jezera taki na obali leži kraljev grad na briegu. „Hajdmo prieko,“ vele putnici, „konji su nam dobri, prieći će.“

Oni tako u rieči, vide momka, čobanina, ide k jezeru. „Hej junački sine, može li se preći s kočijom preko jezera?“ „Može gospodine!“ veli momak čobanin, „al je preči put okolo jezera?“ „Kako to?“ pitaju putnici. „Pokušajte, pa ćete viditi, da bi mogli idući okolo prije doći u grad.“ — Je l', bora ti, istina,“ pitaju putnici dalje, „što smo čuli za kraljevu kćer, kako bi ona pošla za onoga momka, koji bi joj tako znao pripoviedati pripoviesti, kako bi mu morala reći, da laže?“ „Istina je, gospodo, i djevojka je i mudra i liepa, težko joj je naći drúgu.“ „I baš misliš,“ vele putnici momku, „mi bi ipak na dobrih konjih mogli pregaziti jezero?“ „Možete; al ako želite brže onamo stići, a vi se držte puta okolo.“

Neposlušaju putnici momka, čobanina, nego udare preko jezera priekim putem. Čim natjeraju konje u jezero, zapadnu kola u glib, pak tu tutilo. Vuci ovamo, potezaj onamo, udri po konjih! Zovu momka u pomoć. Momak dodje i pomogne kočiju natrag povratiti, pak hajd putem okolo.

U razgovoru s momkom vidili su i poznali, kako je momak bistar, oštrouman i pun djavolijah. Kaže jedan gospodin drugomu: „Čuješ druže! uzmimo mi toga momka, on će nama biti od pomoći kod kraljeve kćeri. Taj je momak pun soli i pun djavolije.“

Tako i učinu. Pitaju momka, bi l' on htio ići na razgovor kraljevoj kćeri. oni će ga liepo zaodjeti po gospodski. „Hoćeš li, junače, dobro ćemo ti platiti?“ „Hoću, al ako nadlažem sve dojakošnje prosioce, vama to nepomože.“ „Ti ćeš barem nama kazati, što je i kako je, kako ćemo se moći ravnati.“

Dodju putnici u grad, odjenu momka po gospodski, i liepo ga nagizdaju. Momak liep i od sebe i dok je bio u surdumi, a sad u dolami kao da je kraljević kakav. Ide momak u kraljev dvor. Kad on tamo , nadje kralja glavom pred dvorom. Nije poznavao momak gospodina kralja, pak zamoli: „Gospodine, ja sam stran putnik, došo sam govoriti sa gospodjicom kraljevnom, gdje ću ju naći!“ „Idite, prijane,“ veli mu kralj, „eno na ono vrata u vrt, moja kćerka upravo je sad u vrtu, da se prošeće. Možete odmah s njom govoriti.“ —

Momak se pokloni i zahvali kralju, pak ode u vrt. Kad on tamo, stoji kraljevna s knjigom u ruci kod lejah kupusa. Momak se pokloni i pozdravi kraljevnu; ona odzdravi. „Liep vam je kupus (zelje), gospodjice.“ „I velike su kupusnice ove godine,“ veli ona „Moj otac imao lane kupus, kakva još nitko nije imao“ veli on „svaka je kupusnica bila tako velika, mogli su pod njom dvanajest kovačah smjestiti dvanajest kovačnicah i kovati, a da jedan nečuje drugoga.“ „Pa to je dobro bilo,“ veli ona.

„I nije dobro, jer kad je valjalo kupus spremiti i uribati za ziminu, nije mogo moj otac naći kacu, u što bi ukiselio kupus.“ „To je zlo,“ veli ona.

„Nije baš ni zlo,“ veli on. „Moj se otac dosjeti, šta će i kako će: ostavi jednu kupusnicu za sebe, a ostale proda. Za dobivene novce kupi cielu šumu hrastovu, najmi za iste novce hiljadu bačvarah i sa svakim bačvarom po tri momka i po dva šegrta. Ovi su posjekli šumu na duge, i napravili kacu tri dana hoda okolo široku, a pol dana hoda visoku. Moj otac i ja skupimo mobu, sribamo kupusnicu i napunimo punu kacu.“ „Pa to je jako dobro,“ veli kraljevna „barem ste imali dosta kupusa.“ „Nije bilo baš ni dobro; namučili smo se, dok smo pritisnuli kupus kamenjem. Vozili smo kamenje mjesec danah na sto kolah, sto konjah lipsalo je, i sto ljudih ohromilo i okljakavilo kopajuć i vozeć kamen.“ „To je zlo,“ veli kraljevna.

„Nije baš ni zlo, ljudi kopajuć kamen, našli su slanicu vodu, i došli do soli.“ „Pa to je dobro,“ veli ona.

„Sol je dobro, al zlo bijaše sa bačvom. Kupus se u njoj pokvari i strune.“ „To je zlo.“ „Nije zlo,“ veli momak, „moj otac i ja uzmemo bačvu, on s jedne, a ja s druge strane, pak odvaljamo u polje na njivu, iztresemo truli kupus po njivi, i tako ju nadjubrimo (nagnojimo).“ „Pa to je dobro,“ veli ona.

„Nije ni dobro,“ veli on „jer kad već iztresemo kupus na njivu, i truo se kupus razklade na njivi od kraja do kraja, stojeć povrh hrašćah u šumi, vidi moj otac, da smo se prevarili, nadjubrili tudju njivu.“ „To je zlo,“ veli kraljevna.

„Nije baš ni zlo,“ veli momak. „Moj otac i ja uzmemo tudju njivu, on s jednoga kraja, a ja s drugoga kao ponjavu (plahtu), pak prenesemo truo kupus i skklademo s tudje njive na našu.“ „Pa to je dobro.“

„Nije baš ni dobro, jerbo od trula kupusa okuži se zrak, moralo se sto selah izseliti.“ „To je zlo.“ „Nije baš ni zlo, kad kupus izvjetri i zemlja se

*

nadjubri, te moj otac njivu poore i posije pšenicom, urodi toliko žita, da ga nije moglo svladati sto hiljadah ljudih.« »Pa to je dobro,« veli kraljevna.

»Nije baš ni dobro, jerbo se moj otac tako obogatio, da nije znao, kud bi i kako s bogastvom, da poludi čovjek od blaga i zlata. Da vam samo jedno pripoviedam. Tražio je moj otac po cielom bielom svietu najvećega konja, i nadje jedva jedvice jednu kobilu dan hoda dugačku, a pol dan lisastu.« »Pa to je dobro,« veli kraljevna.

»Nije baš ni dobro, jerbo za veliku kobilu, kao što je mog oca lisa, treba imati i velika kola. Muku je mučio moj otac, i napatio se, dok je našo kolara i kovača, koji su mu napravili kola, tarnice, dva dana dugačka, dan hoda široka, i iztrošio se do gole duše.“ „To je zlo,« veli kraljevna.

»Nije baš ni zlo, barem nije moj otac mučio se bogastvom, pak je živio mirnije. Što se na sto drugih kolah nije moglo i sa dviesta konjah uraditi, to je moj otac uradio sa svojom kobilom na svojih tarnicah od pó muke.“ „Pa to je dobro,“ veli opet kraljevna.

„Nije baš ni dobro, jerbo se moj otac već bio ponio svojom kobilom, već je mislio, šta bi mu se moglo oteti, da nebi mogo voziti; mislio je, neima puta, koji bi mu mogo dodijati. Išli otac i ja jedanput po drva u šumu. Čvok! čvok! čvok! sikirami, podsiečemo desetak hrastovah, izpilimo, pociepamo i stovarimo u kola. Jedva pokrili dno kolah. Daj sieci i ruši još desetak bukavah i još desetak. Jedva se vidi, da ima nješto drvah u kolih. Tako smo sjekli još i jasinje, grabove, brestove i ceriće; isjekli pó šume, dok natovarili kola drvah, pak hajd ovamo u varoš. Mogli smo namiriti cielu varoš drvi za ziminu.« »Pa to je dobro,« veli kraljevna.

»Nije baš ni dobro,“ veli momak »jerbo momu ocu nije dao bies mira, da ide putem okolo jezera, nego udari prieko, kako će prije doći u varoš. Kad dotjera kobilu u jezero, zaveznu mu kola u tresetu i glibu, i kobila stane, nemože dalje. Otac moj s jedne, ja s druge strane udri po kobili bičevi. Kobila povuče iz petnih žilah, i puknu joj s moje strane bočine i trbuh se razvali. Kao da je puko grom, tako je tresnulo. Iz trbuha kobilina izpadne knjiga. Ja brzo prihvatim knjigu, i otvorim, pa čitam, u knjigi pisano: Vaš otac, kraljevna, sadašnji kralj, služio je u moga oca sedam godinah kao čobanin.«

„Lažeš!“ uleti mu brzo u rieč djevojka. „Lažeš, to nije istina!“

„E, kad je tako, a vi mi dajte ruku, vi ste moja zaručnica!“

Djevojka mu pruži ruku. Idu k ocu, kralju. Budu odmah zaruke, prsten, buklija i zapojci, pak se vjenčaju, i pastir, momak postane kraljev zet, a kad kralj umre, postane kralj.

Poezija.

I. U širem smislu.

Poezija se uzima u dvojakom smislu, naime u širem i užem.

Poezija u širem smislu shvaća koju pomisao (ideju) u kakov sgodan, uobraženost oslobadjajući, t. j. krasan oblik; ili obratno, ona idealizuje kakov stvarni predmet.

Počem se uobraženost duševnom radinošću očituje, da misli vidnimi učini, ideje oživotvori, absolutno konkretno predstavi, to i poezija u širem smislu nije ništa drugo, nego li okretnost uobraženosti, isto tako kao što se punim pravom i kriepost nazvati može okretnošću u izvršivanju dobra.

Tim će dakle svaki pravi umjetnik nadanjen biti poezijom u ovom širem smislu, t. j. kao slobodnom duševnom radinošću, da se uzori utjelovljuju, da se čuvno ograničeno u absolutnom znamenovanju shvaća. U ovom smislu mora ona takodjer biti temeljnom jezgrom svake umjetnosti. Po tom se takodjer i život umjetnički, prema životu sbiljnomu, kako se naime vanjskimi osjetili shvaća, nazivlje poezijom; a poetičkim sve ono, što nam predočuje onaj vječni savez absolutnoga s konkretnim. U toliko su sasma jednog i istog znamenovanja pojmovi: poetički, umjetnički i krasno.

Poezija je duša umjetnosti, i sve njezine posebne grane, kao: slikarstvo, plastika, pjesničtvo itd. samo su zrake sunca poezije, samo različito utjelovljenje vječnoga duha u vremenitosti.

II. U užem smislu.

Poezija u užem smislu jest predstavljanje mislih i čustvah liepimi riečmi, a u najužem pako predstavlja ih pjesničtvo samo u vezanom slogu, u stihovi.

Pjesnik je dakle, koji liepu tvorbu mislih i čustvah zna predstaviti u vezanom ili u slobodnom slogu.

Bilo je veliki pjesnikah, koji su samo u slobodnom slogu (prozi) tvorili, isto tako kao što u svakom jezikah proizvodah i liričkih i epičkih i dramatičkih u stihovih ima, koji uz svu svoju tehničku savršenost, uz najizvrstniji vanjski oblik, čovjeka ipak sasma hladno ostavljaju, te mu niti duh niti srce nepobudjuju, nezanose. Nećemo da spominjemo množinu takovih pjesmotvorah, nego za dokaz, da stih sam pjesnika još nečini, spomenit ćemo samo njekoje pisce, koji su svojimi djeli u slobodnom slogu postigli najveću pjesničku slavu, kao što su to: Cervantes, Boccaccio, V. Scott, Chateaubriand, Jean Paul, Tomazeo u svojih »Iskricah.«

Pjesničtvo je prva i najobsežnija umjetnost izmedju svih umjetnostih. Ono je prva, jerbo je duševnoga života temeljna misao, Bog, ujedno i proizvorna pomisao poezije; a najobsežnija, budući da bezkrajno kretanje mislih u jeziku predstaviti može sve, štogod se drugom kojom

umjetnošću samo stranom ili posve nikako izraziti nemože. Tako n. p. predstavlja slikar povjestničkom slikom uviek samo jedan položaj, premda uobraženost naziruć ju, po zakonu krasnoga, slobodnom postaje, te se od nazrenog predmeta u neizmierne krajeve uznosi. Pjesnik pako daje uobraženosti često samo jednim pjesmotvorom više takovih slikah, tako da joj se u promjeni položajah otvara cieli jedan život, kojega cjelota (totalitet) u viečnost prelazi.

Kao što se poezija u širem smislu od istinosti (idealnost od realnosti) tim razlikuje, što pojave u svom vječnom savezu sa prabićem predstavlja; tako stoji i poezija u užem smislu, pjesničtvo, u opreki s prozom (slobodnim slogom) tim, što liepim oblikom, savršenom tehnikom, više uobraženost nego li razum pobudjuje, predstavljajući nam slikovno misli i čustva, dočim se prozaista samo jednostavnom, logičkom predstavom zadovoljava.

Razumije se od sama sebe, naime iz onoga, što je prije rečeno o velikih pjesnicih, koji samo u prozi pišu, da se ovdje prozaik — prema pjesniku, u sasvim drugom smislu uzimlje. Ovdje se razumieva jednostavan učenjak, koji samo razumnim govorom razpravlja svoj predmet, te jasnim razlaganjem samo osvjedočiti nastoji; dočim piesnik više srce dirnuti gleda i na duh uobraženošću djeluje. Onaj prvi ustanovljuje svoj sud umnimi razlozi, a ovaj drugi ponajglavnije čustvom; onaj nam doduše takodjer predmet blizu donosi, nu pjesnik nas pušta da sami u njem udioničtvujemo.

Ovdje moramo spomenuti još jedno razlikovanje, koje se doduše riedko rabi, ne uviek ni u istih znanstvenih kritikah, a koje je estetično ipak neobhodno potrebno; naime razlikovanje izmedju pjesnika i pjesmara.

Pjesma je samo ritmički izraz jedne misli, čustva, mnenja; pjesan ih slikovno predstavlja, nedovodi ih samo do spoznavanja, nego i do formalnog zrenja. Pjesnik je obrazujući umjetnik, a pjesmar govoreći umjetnik, kojega samo neznatno stih razlikuje od govornika.

Pjesmar razvija što prostijim načinom misao iz čustva, dočim nam pjesnik ideu (pomisao) kano gotovu sliku daje, te tako uobraženošću na duševno razpoloženje djeluje. Onaj nam pokazuje razvoj kakove volje ili razpoloženja, ovaj ju nenadano pobudjuje predajući joj za zrenje ono što je jur postalo, što je već tu.

Pjesmara razlikuje od govornika samo vanjski oblik, a pjesnika i nutrnji. Onaj govori pjesnički jezik kao naučeni, a pjesnik ga govori kao prirodjeni, kao materinji jezik. Onomu se prije nameće ono što reći ima, predmet, nego li način kako, pa zato je i većinom zadanjen ohladnim dahom alegorije; ovaj pako izražuje uviek ideu živanim oblikom. Prispodobu nalazi dosjetljivost, sliku samo uobraženost. Pjesmar ima vazda posla samo sa sobom samim, on tvori samo subjektivno, sa svog stanovišta, iz sebe izvodeć; nu prava umjetnost osniva se na predmetnosti (objektivnosti).

Kao što se često jedno za drugo uzimlju nutrnji i vanjski oblik, pjesnik i

pjesmar; tako se isto često miešaju i pojmovi podmetnost (subjektivnost) i osobnost (individualnost).

Podmetnost je, kad sve pojave sebično na samoga sebe odnosimo, ili obratno, kad sve što biva i što jest shvaćamo samo sa osamljenog stanovišta svojih željah i uvjetah (neslobodne pomisli o svietu); osobnost (značaj) je pako izvornom i slobodnom pomisli o svietu stečena, te od drugih osobnostih oštro se razlikujuća duševna radinost, da svoje pomisli, čustva i načela do obćeg uvaženja uzdignemo, da iz njih učinimo pomisli, čustva i načela cieloga čovječanstva. —

Junak na grobu vlad. Petra II. Petrovića Njegoša.

Od Žarkoljuba F.

Mrak se tihi na Lovćenu* hvata,
Izpod njega noć se tamna pušta,
A zapadna sjajnog sunca vrata
Zlatni mjesec da zatvori ustà.

Pram Lovćenu junak se uzpinje,
Oružje mu pâs sakriva ljuti,
A odielo obstrlo ga sinje —
Hitrom nogom vrhu se oputi.

Na vrhu se krst kameni vidi,
A pod krstom tvrda ploča pruža
Plašt mrtvački — usred gole hridi —
Pročelje joj gorska kiti ruža.

Kad se junak krsta dohvatio,
Pade nice na široku ploču,
Kojuno je mjesec ozlatio,
Divni mjesec tajnom svojom moćju.

Kroz tišinu uzdasi mu lete
Put nebesah na žalobnih krilih,
Ter angjelah višnje sbore svete
Prekidaju u pjesmicah milih.

„Višnji Bože," stravljen junak sbori,
„Pokoj vječni duši mu podieli,
A slava mu nek vjekoma ori,
Dok stajao bude sviet taj cieli!

Petrovića slava nek netamni,
Dokle sunce kolut svoj obrće,
Neka Turčin uvjeke pomamni
Plahim okom pram Lovćenu svrće!

Pjesmicom nas veselit je znao,
Pradjedovah pjevô nam je čine,
U boj nas je zvučnom strunom zvao,**
Da lovorom čelo nam ovine!

Al' sad šuti pjesmica mu blaga,
Šute strune — čarni zvuk im presta,
Već pjesmice jezik mu nesmaga,
S Crne gore gudala mu nesta!

Al' još sjaje kopje mu vitežko,
Jošte mač se na Cetinju sloni,
Jošte leži poprsje mu težko,
S kojim Turke tolikrat razgoni!

Vitez bješe — Bože grieh mu prosti — !
Lovore je mnoge mačem brao,
A kopljem je biesnoj oholosti
U najtanje živce gadjat znao!

Jošte živi u srcu nam svakom,
Još nam uši njegov glas zanaša,
Nit ćemo se s ovom rastat rakom
Dokle srca neoledne naša!"

Presta junak. Suza rieč mu gasnù,
Poljubivši krst još jednom težki,
Odputi se kroz svijetlost jasnu
U dolinu — goranin viteški.

* Lovćen je do Durmitora najviši vrh u Crnoj gori, s njego je vrlo krasan vidik na sve strane; na njegova vrhu nalazi se grob vladike i kneza Petra II. Petrovića Njegoša; rodio se 1811. a umro 1851.

** Bio je vrstnim pjesnikom, a uz to pjevao je svojim uz gusle junačke pjesme.

Iz života jednoga tigra.

U životu ovih velikih, krvoločnih grabežljivacah dolazi oprekah, koje do sada prirodoslovci protumačiti još nisu mogli. Tako piše njeki prirodoslovac: „Čini se, da tigar samo dotle bez povoda čovjeka nenapada, dok neizkusi, kako ga lako svladati može; ali se često i obratno dogadja.“

Tigar je u svojoj divljačini, bio mužak ili ženka, najstrahovitiji izmedju sve zvjeradi. On se klatari bez kraja i konca; napada, gnjavi, ždere bez prestanka; a ipak su ga već tako upitomili, da su ga i u kola pregli. U divljem svom stanju nasrće on s najvećom žestinom na najveće zvieri: nosoroge, deve, cebre, dapače kadkada i na iste lave; pa ipak se je već dogodilo, da ga je poplašio iznenada razapet crven kišobran. A jednoč se dogodilo, da je u lovu na tigre jedan Englez s ledjah slonovih spao upravo na ledja jednoga tigra, pa se je ovaj isto tako poplašio kao i Englez, te je pobjegao.

Tigar se čovječeg oružja nimalo neplaši, jer on je na vojnike navaljivao uz sve njihovo pucanje, a konjanike je s konjah trgao usried jedne konjaničke čete, dočim ga je drugiput opet pogled crvenog jednog rubca sasma ukrotio i razoružao. — U gajbi je tigar isto tako strahovita kao i liepa zvier. Kako se samo u svojoj tiesnoj uzi ponosno šeće i kriepko okreće, te se svojim silovitim repom o bedra tuče! Ako leži, to se odmah na boj spreman diže, čim se tko približi; oči mu se mahom zažare, brzo pruži kroz rešetku svoje silne cape, pa za odielo sgrabi i podere, ako se čovjek neudalji. Svaka prietnja samo ga još više razjaruje, a drugiput opet izbjegava pogled čovječi, i mučeć priznaje njegovo duševno nadmoćje. On neštuje nikakovo tjelesno nadmoćje, a moralnomu se čini da često čudnovatim načinom izbjegava, o čem evo jedan veoma znamenit primjer.

Glasoviti i opaki Ali-paša Janinski, najokrutniji samosilnik, što je igda sjedio na malom il velikom kojem priestolju, ili pako u pisarni, imadjaše u velikoj gajbi bengalskog jednog tigra od najkrvoločnije trȃge. Toga tigra hranio je on češće zločinci, da mu se samo njegova paklena duša nasladjuje grozovitom njihovom mukom. Kad je ovaj čovječi izrod uzeo pizmu na kojeg svojeg podanika, ili mu je politički bio sumnjiv, to se je ne riedko dogodilo, da je zločincem proglašen, te izgladjelomu, krvožednomu tigru za hranu bačen.

Najviše je pako ova turska neman mrzila Grke, osobito pako Suliote, koje je podjarmio bio, i koji su višeput na oružje ustajali proti njegovu nečuvenu divljačtvu. Kod takove jedne bitke podje njemu jednoč za rukom, da je zarobio najhrabrijeg njihova vodju Dimitriju sa još 300 drugih Suliotah. Ovaj nesretnik bio je još mladić, ali izvanredne srčanosti, a k tome krasna lica i stasa, zanešen rodoljub i veoma uman. Al zato ga je upravo ovaj krvnik i mrzio iz dna crne svoje duše. Kad su ga pred njega doveli, odmah je zapovjedio, da se ima tigru baciti, premjetiv: „Njemu je najsladje grčko meso.“

Ovršba je bila naredjena za budući dan, a tigru se nije smjelo ništa

dati, da samo gladan bude. Taj krvni prizor imao se je ovaj krat obaviti osobitom svečanošću, koju mi ovdje priobćujemo po memoir-ih jednoga očevidca, franceskog topčijskoga častnika Leblanc-a, koji je tada u Alijnoj službi bio.

U jednom velikom dvorištu tvrdjave, pred tigrovom gajbom, razapet je šator, da sav pašin dvor nazočan biti može kod užasnoga tog smaknuća.

Paša se je dao u nosiljki tamo odnieti, da se nasladjuje mukom odsudjenika i krvožednošću svojega tigra, koji je sbiljam strašnom neustrpljivošću i ražarenima očima očekivao svoj plien.

Na pašin mig svukli su na polak mladića, pa su ga odosgor u smrtonosnu gajbu bacili. Nu gle čuda! Tigar nenavali nanj, nego se režeć stisne u jedan kut svoje gajbe. Je li bio ukočeni čovječi pogled, divna sila očijuh na smrt odlučnoga odsudjenika, što je divlju zvier ukrotio, ili ju je zastrašila crvena boja oprave njegove oko kukovah? Bilo jedno ili drugo, tigar se nedotaće odsudjenoga, nego čučaše u kutu sa stegnutim repom na veliki jad pašin, dočim mladić u strahovitom ovom trenutku groznu smrt očekivaše.

Čovjek bi mislio, da se je u ovom silniku sada ipak pojaviti moralo sažalenje ili pomilovanje. Nu nebijaše toga, jer krvolok ovaj, koji je istoga Nerona nadkriljavao, nepoznavaše nit jednoga nit drugoga. Dapače još ga je to više razjarilo, što se je prevario u svom očekivanju, te zapovjedi, da se zločincu baci jedan prut, te da njim dražiti ima lienoga tigra. Da se što prije njegov grozni položaj dokonča, učini on to kako mu se je dalo, nu milosrdni tigar ni na to ga se nedotakne, nego ga još milokrvno gledaše.

Srdit obustavi paša ovršbu; ali ne da Grka pomiluje iza pretrpljenog groznog smrtnoga straha, nego samo zato, da drugi dan opet ponovi strahoviti taj prizor. Paklenska sotona ova u čovječoj slici mišljaše, da tigar nije bio dovoljno izgladnjeo.

Od gladi urlajućemu tigru bace sutradan opet nesretnoga odsudjenika. Nu i po drugiput nedotakne ga se tigar, nego se opet u kut spreće. Činjaše se kano da je najbiesnija zvier upravo hotjela, da milosrdjem i sažalenjem zasrami ovaj oholi čovječi izrod, te da baš nehtjedè biti krvnikom nedužnoga božjega stvora.

Tako dakle bjè i po drugiput ovršba zapriečena, te i opet zasine nada, neće li se iza dvaput pretrpljenog smrtnog straha surovo i otvrdnuto srce samosilnika ganuti sažalenjem ili pomilovanjem. Iz iste njegove turske družbe usudi se jedan zamoliti milost za kaura, počem je tim zaista dovoljno već kažnjen bila. Oštra zaušnica bila je odgovor divljega krvoloka, te bjesneći oko sebe zapovjedi najprije, da se otruje zločesti tigar, koji neće da čini svoje dužnosti, te mu je već dvaput pripravio nepovoljnu zabunu, a potom da se zločinac još grozovitijim načinom smakne. A to se je evo ovako izvelo: Pred pašinima očima privezali su ga na jedan zid s razapetima rukama i nogama, pa su ga onda iz topa samo barutom nanj pucajuć ubili ili bolje ugušili

onim dimom i zračnim tlakom. Za sigurnost pako, da je i tigar sbiljam otrovan, morali su mu donieti glavu i kožu njegovu.

Nu pravedna Nemezis postiže napokon i ovaj skòt čovječanstva, jer malo zatim zauzeta je jurišem njegova tvrdjava, i 5. veljače 1821. vidila mu se je odsječena glava na zidu serajskom u Carigradu. Znamenito je, da je ova divlji skòt svoje nečuvene krvne opačine do 50 godinah na sramotu čovječanstva činio, i da je on svojom krvoločnošću pripomogo položiti glavni temelj, na kom se je osnovao grčki prevrat, koji se dovršio oslobodjenjem klasičke te zemlje. —

Kukavica.

Prirodopisna crtica od Žarkoljuba Filipašića.

Neima kod nas ptice, koja bi sa svoga imena i pjevanja (izim slavulja) tako poznata bila kao što je kukavica; akoprem će mnogo čitalacah biti, koji je nebi poznavali, da im je sad na mjesto ove crtice ona živa u rukuh. A još bi ih više bilo, koji je nebi poznavali, da im se ukaže na kojoj grančici mirno sjedeći i nekukajući, jer je mnogim drugim pticam slična, kao n. p. šumskomu golubu itd.

Svatko znade, da ona svoje mlade sama neodhranjuje, već da jaja, po ustroju svoje naravi, podmeće u gnjiezda drugih manjih, crvi se hranećih ptícah, koje joj tad jaja izvaliti i mlade odhraniti moraju. Već stari Grci, a imenito glasoviti narovoslovac Aristotele — uzor svega znanja — i Rimljani, znali su to prije više nego 2000 godinah; ali istom prije trideset godinah pronašli su njeki glasoviti ptico-slovci (ornithologi) našega vieka, kako se ta ciela stvar ima, te kako se i ovdje jedno iz drugog izvadja i razjašnjuje. Ovamo spada i čudna razlika medju kukavičinimi jaji, koja se kod nijedne druge vrsti pticah na tolikom stupnju naći nemože. Jer izmedju deset kukavičinih jajah jedva si dva dobro naliče.

Napokon se je medju ostalimi osobitostmi, što se u kukavice nalaze i ta našla: da se svako kukavičino jaje, od kojih ona u svako gniezdo samo po jedno leže, posve s onimi slaže, kojim ga je legla bud po boji bud po šari. U veličini se pako malo kad ili nikad nerazlikuje, jer je uvjek s ovimi posve jednako ili se mnogo nerazlikuju, dočim je kukavica od onih drugih pticah još jedan- dva- a višeput i trikrat veća. Prije se taj sklad nije smatrao toli bitnim, već se samo mislilo, da je to slučaj dočim je sad stvar takova, da i najveći ptico-slovci kukavičino jaje od drugih s njim u gnjiezdu nadjenih težko razaznavaju, a i to drugčije nemogu, van po nješto debljoj ljupim.

Otuda se sad dakako prava svrha te čudne razlikosti razjašnjuje. Najprije se nesmije jaje kukavičino mà po čem pravim gospodarom kao takovo izdati, jer bi mala ptica odmah gnjiezdo ostavila, nit bi htjela dalje na jajih sjediti. A drugo nesmije svojom veličinom svraćati na se pozornosti manjih

grabežljivacah, vjeverićah, miševah i jastrebah, koji vrlo rado jaja troše, te s toga baš i mnoga gnjiezda opliene.

Kao što se kod narovoslovja mnogoputih dogodi, da nam se riešiv jedno pitanje, odmah drugo nameće; isto je tako i tu, jer nam sad nastaje pitanje: kako može kukavica po volji jaja leći, t. j. kako može kukavica takova jaja nesti, da su joj uviek sasvim nalična onim, kojim ih je leći nakanila, da toga gospodari onoga gnjiezda ni neopaze? K tomu si izabere kukavica najmanje petnajest do dvadeset vrstih pticah i potraži njihova gnjiezda; i nesamo da od tih pticah svaka drugačija jaja leže, već ima pače u gnjiezdah od iste vrsti pticah mnogoput veoma različitih jajah; jer starije ptice imaju mnogo pravilnija i šarenija jaja nego mladje, n. p. jednogodišnje. Uzprkos tomu, čini se, da si kukavica uvieke takova gnjiezda nadje, u kojih su jaja njezinim slična. Niti bi kukavica mogla u pripravi imati više jajah za više slučajevah. Ali kako to biva i kako kukavica takova jaja stvara o tom neznamo ništa više, nego da ih u istim — stvara.

Jedan od najvrstnijih ptico-slovacah, protestanski pastor Baldamo, poslao je u sbirku njemačkih ptico-slovacah dvadeset i dva kukavičina jaja, da dokaže njihovu veliku i čudnovatu sličnost sa jaji onih pticah, u čijih ih je gnjiezdu našao. Jošte nije ni kukavičinih jajah našao u svih onih gnjiezdah, u koje ih kukavica leći običaje, pa ih je ipak sakupio do dvadeset i dvie vrsti. Kod svakog kukavičnog jaja ležahu jaja drugih pticah, kod kojih je nadjeno, i za čudo! — velika bijaše medju njimi sličnost. Slagala su se očevidno, samo se je kukavičino po gdjekojoj točki oli pjegici razlikovalo, što se prostim okom skoro ni opaziti nije moglo. Samo u veličini nisu se po kadšto slagala, budući su kukavičina od jednih manja od drugih nješto veća bila, kakova je već vrst pticah bila manja ili veća. Nu na to se mnogo negleda, budući se i onako u svakom skoro gnjiezdu nalaze jaja od različite veličine. Kako dakle sve to biva? Takove zagonetke daje narav svomu izpitivaocu na riešenje. Nije dakle čudo, što mnogo vremena prodje prije nego li se ovo ili ono rieši. Nu neće doista ni to ostati neriešeno! Sada pako radje nješto o razriešenoj jur zagonetki.

Zašto kukavica svoja jaja sama neizleže? Zašto to pripušta drugim manjim pticam? Zašto? — Jer ona toga sama u istinu nemože! S toga ju je morala narav tako urediti, da može druge na to prisiliti, da njezine mlade mjesto nje odhranjuju. Zašto pako nemože ona toga sama? Bez dvojbe zato, jer ona, akoprem joj je izbor na volju, bez iznimke samo o gusto- i dugodlakih gusjenicah živi, dočim se skoro sve ptice druge vrsti izključivo nježnimi, nedlakavimi ili slabom dlakom osutimi gusjenicami hrane. Druge ptice neće takove dugodlače ni taknuti; dosadne su im dlake, jer im želudac i guša nisu zato ustrojene. Ograničiti se je pako ipak morala moć i tih grdih, dugodlakih i silnih gusjenicah, van da je Bog htio, da nam sav plod unište. Ono što druge ptice loveći iz tih gusjenicah postale leptire tamane, nebi sigurno dostatno bilo, jer kad je leptir izašao, propalo je već dugo lišće, cvieće

a s cviećem i plod; s toga je Bog stvorio veće ptice, te im narav tako ustrojio, da o takovih gusjenicah živiti mogu. A te su ptice upravo kukavice, i to nesamo naše koje kod nas žive već i one, koje se po svoj Aziji nalaze. Druge strane svieta, osobito Afrika, imaju druge, njeke vrlo liepe, živahne boje, tako velike kao naše, a gdješto i manje kukavice. Sve ove neodgajaju isto tako svoje mlade, kao što ni naše, jer im hrana za odgojivanje mladih isto tako nije kao što ni kod naših.

Uzroci tomu su sljedeći: Takove gusjenice zauzimaju radi svojih dlakah mnogo prostora u guši i želucu, a u sebi sadržavaju veoma malo hranive tvari, jer svih tvrdih česticah kao što su: dlake, kosti, glave, dà i istu kožu želudac ptičji prokuhati nemože. S toga se i dignu te česti u želucu u klubko, a zatim iz želudca u gušu, pa ostanu ondje dotle, dok ih ptica neizbaci napolje.

S toga se moraju kukavice natrpati hranom tako, da im hrana sa hranom drugih ptica stoji u razmjeru kano 1 : 3 ili 1 : 4, a od toga mogu istom treći ili četvrti dio potrošiti. Uslied toga mora im želudac i guša ostati puna tako dugo, dok se hraniva čest nepotroši, a nevaljala neodieli. Tim dodje želudac u kukavice do stražnjice, kamo bi, da sama na jajih sjediti mora, upravo jaja došla. Ova bi dakle tada ili odviše na želudac tištila, ili ako bi se ptica tomu ukloniti htjela te šuplje nasjela, premalo topline dobila. Već joj to vlastito razplodjivanje nemogućim čini.

(Konac sliedi.)

Učitelj.

Sa slovačkog prev. J. Š.

Krasan bijaše svibanjski dan. Traci sunčani probijahu prozor, a zrak bijaše kao iz samih miomirisnih česticah sastavljen. Stari učitelj zalievaše svoje ljubice, a zatim sjedne pred vrata kod kruške. Po cieloj okolici bijaše tišina kao u grobu; modro, jasno nebo razapinjaše se nad kućami i vrtovi, sve je kao izumrlo izgledalo, samo iz gdjekojih dimnjakah dizao se plavkast dim u čist, miomirisom napunjen zrak. Svaki ćuti doduše u nedjelju pogledav krasne okolice osobitu radost i utjehu; nu mnogo ljepše dirne takovi dan onakova čovjeka, kojemu je nedjelja jedini dan počinka, u koji se iz znoja i praha podigne i kako izvana tako iznutra očišćen stupi pred svoga Gospodara, te mu sve žalosti i radosti odkrije. Sretan onaj, koji zna razliku medju svetkovinom i poslenim danom učiniti i dobro upotrebiti.

Stari Dobrinić shvatio je to dobro; u njegovu srcu miešahu se ćuti zadovoljstva i tuge. Svaki i najmanji vjetrić, kao do se igra s njegovimi sniegobielimi vlasi, činio je na njegovo čustveno srce utisak; nu kad pogled svoj spusti u zelenu dolinu, padoše mu na pamet rieči slavnog slovačkog pjesnika:

Kudgod se samo oko okrene,
Pogled sve vabi, miso i srce
Sve kano žarko sunašce poji
Radošću sladkom.

Holly.

Ondje se je on kao dječak igrao, a zatim više biednih godinah pretrpio. U toj misli namrgodi mu se malko čelo, a oko srca postadè mu malo tiesno; nu nije ga boljelo, nego se samo tužne prošlosti sjetio. Tako dobar učinak ima uspomena na prošlost, da nam se i žalosti, koje smo pretrpili, u miloj slici ukazuju. Častni starče, ti si sigurno imao više žalostnih nego li radostnih danah, pa ipak ti je pogled jasan, čelo ti je vedro, a kad se prošlosti sjetiš, još su ti i pretrpljeni žalostni časovi ugodni, sličan oblaku poslje kiše, koji zapadajućemu suncu još čarobniju boju daje. Nu ti se dobro sjećaš riečih svog pjesnika:

— — — — Dan ide za danom,
Za prošlom godinom godina hrli,
Proljetno cvieće umre, u svoj grob ide ljeto.
— — — — Krasotu mladosti
Riedkim urešena sniegom
Izmjenjuje starost. Sve život gubi,
Štogod se rodi na ovaj sviet.

Holly.

Tad najednoč zazvoni milozvučni glas zvona, koji se je srca njegova još više kosnuo. Ti zvuci su mu sve radosti i žalosti, koje je proživio, na pamet donieli. Ljudi u crkvu idući postojaše malko na vrhuncu, na kojem on stajaše. Svi su pokraj starog učitelja prošli, svi ga uljudno pozdravili. Skoro svi stanovnici one okolice mogahu se njegovom djecom nazivati, jer ih je on sam odhranio; nu zato su ga oni i svi štovali. Sin najmitelja, koji je radi svoje oholosti razglašen bio, skinuo je takodjer uljudno pred njim svoju kapu, dapače i bogati mlinar, koji se ni sa činovnici nije hotio mjeriti, taknuo se svog šešira.

Tako dakle prodju svi pokraj starog učitelja, a zatim nastade opet prijašnja tišina; nije se čulo ni lajanja pasah, ni čovječeg glasa, samo lagan vjetrić šuštao je vrškom kruške, a kokoši su u dvorištu neprestano kokotale. Zašto se pako i stari Dobrinić nežuri u crkvu, gdje se već bez dvojbe ciela obćina skupila? — Već je četrdeset godinah na orgulje svirao i pjesme pobužnih ljudih svojim kriepkim nu pobudjujućim glasom pratio. Nadao se dakle, da si je već mir zaslužio, te se je zato molbenicom obratio na pokroviteljnu vlast, da mu pomoćnika pridruži, ili da ga sasvim od službe oslobodi i mirovinu mu podieli. —

Tko to opet stazom ide, da li je koji bogoljubni kršćanin, pa se u crkvu žuri? Tako se je žurio, da je starac jedva oči podigao, pa je već pred njim bio. Gle, to je njegov sin, koji je jednu milju daleko od njega prebivao, te mu u pohode došao. Njekom dopadnošću i uzhićenjem gledao je starac na ocrnjeno od sunca lice, na vitak stas i na lovačko odielo svog sina.

„Znate li oče,“ zapita ga sin, pozdraviv ga najprije uljudno, „da sam vam nješto donio?“

„Donio? ti u meni znatiželjnost probudjuješ.“

„Na putu sam stupio u gradić našeg gospodara, a gospodin urednik mi nješto za vas dade, te reče, da će vam to najmilje biti, kad vam ja to donesem.“

„Dakle pokaži.“

Lovac izvadi zgužvan i obliom (ostiom) zapečaćen list, koji stari učitelj znatiželjno otvori. Sinu se činjaše, kao da je lice oca probliedilo, kad je list pročitao. Neusudi se ga zapitati, nego samo znatiželjnima očima u njeg gledaše.

„Gotovo je,“ reče tiho starac, a papir mu se u ruci tresaše. — Sin stojaše dugo i bez da se makne, duboka tišina nastane; napokon reče stari Dobrinić: „Ja sam u mir stavljen, nu ja sam si to želio. Molba za mirovinu je uslišana, dobiti ću više, nego sam molio. Pa ipak — hoću li izreći, sinko? —“

„Slobodno, samo izrecite oče, barem će vam srce odlanuti.“

„Nikad si nisam štogod ljepšega predstavljao, nego dobro obskrbljenu starost bez brige, blagi mir života bez napora, mili počinak po poslu. Sad sam to postigao, pa evo ja se tog bojim. Zaista u poslu, u izpunjivanju svakdanje dužnosti je njekakova slast i korist, koja mi je potrebna, dapače neobhodno potrebua. A sad, da od tog sasvim odstupim! — Ah glasbo moja, moja jedina utjeho, ti glasu s neba dolazeći, zar da te drugim odstupim?! — Gle, kakovi je dan! Jesi li već vidio krasniji dan od ovog? Toplo sunašce, koje okrepljuje zeleno ruho prirode, igrajući se metulji, to mi sve ide u suglasje k slavljenju veličanstva božjeg.“ Ganut probesjedi:

Jasnije spušta sunašce
Iz žarkog lišca svog trake,
Topliji zefir već piri,
Svibanjsko zlato već daždi,
Potočić vesel romoni,
Livade krasne napaja.

Holly.

„A ja — zar da nenavješćujem i da neslavim taj trak uzhićenja? Zar da ga u sebi udušim, da njim neprobudjujem prijatelje i susjede k bogožnosti, — kad još osjećam, da imam ipak još toliko snage? Zar da mučim kao neima zvier, koja se usried tolike krasote tupa giblje? O! to ja nemogu, to već vidim, da nemogu!“ — „Sva se unutrnja u meni giblju. Gudbo, gudbo moja, zar da te ostavim! Ja, Slavjan, sin naroda, u kojeg su čustva tako rečeno za gudbu posebno stvorena, koji je, kao velik narod, od Boga odabran, da ga slavi — ja — ostaviti?! — Nu donesi mi, Franjo, čašu vode, veoma mi je mučno.“

Sin ode u sobu, a starac osta sám na klupčici. — Tad najedanput zaori glas orguljah iz crkve; silni ti glasi prodrli su u srce Dobrinoviću. To je bilo prviput, što je tudja ruka na orgulje udarila, na kojih je on kroz četrdeset godinah radosti i žalosti obćine timi milimi zvuci pratio i Boga uzve-

ličao. Koliko je mladoženjah stupilo od oltara dvostruko blaženih i obveseljenih njegovom gudbom! A kod koliko su pokopah dvaput toliko suzah prolievali rodjaci i znanci!

Njeka sveta i neizreciva tuga obuzè mu srce, duša njegova usudi se na njeki način punoću ćućenjah u zvucih izliti. Sklopi ruke, oči mu se napune suzami, a prsa mu se k uzdisaju podigoše. Nemogaše više uzdanuti — srce mu prestadè kucati. Vjetrić silnije zašumi i pokrije bliedo tielo daždom voćnog cvieta.

Lovac izišav s čašom vode iz sobe, opazi s užasom, da mu je otac preminuo. Upravo zazvoni na „Sanctus,“ a on padè na koljena, i pogleda plačuć i neizmjerno ganut gori na vedro modro nebo.

„Ti si našao svoj mir,“ reče uzdahnuvši.

Србске народне пјесме.

Из сбирке Ђ. Рајковића.

I.

Сека браца на вечеру звала:
„Хајде, брате, секи вечерати!“
„Немогу ти, секо, вечерати,
Сутра ће ме на муке метати.“
„Небој ми се, мој брате једини,
У секе су до три мила сина,
Једнога ће прегорети за те.“
Мисли мајка, којега би дала:
Ако б' дала сина Радована,
Коме ће се радовати мајка?
Ако б' дала сељанина Иву,
Шта ће село брез лијепог Иве?
Све мислила, на једно смислила,
Буди мајка Мату сухо злато:
„Хајд' устани, Мато, сухо злато!
Хајд устани ујн у сватове,
Ујна ће ти кошуљу донети.“

Иде Мато материно злато,
Он ми иде ујн у сватове,
Коња седла, коњ се одседлава,
Узду меће, узда с' одуздава;
Кад је дошо до пол горе црне,
Сусрела га три Турчина млада,
Први Турчин турски проговара:
„Мили Боже, ваљала јунака!“
Други Турчин турски проговара:
„Како г' може прегорети мајка!“
Трећи Турчин ништа неговори,
Већ он паше сабљу изпод паса,
Сече Мату по бијелу врату.
Мртва глава земљи проговара:
„Бог убио сваку милу мајку,
Која воли браца нег срдашце!“

će joj uz sve to i plemenitije duševne zabave i naslade. Da se pako to sve postigne, donosit će „Bosiljak“ svakovrstnih pjesamah, pripoviedakah, pričah, bajkah, povjestnih slikah, krasoslovnih, zemljopisnih, prirodoslovnih i inih znanstvenih i poučnih članakah, književnih i umjetničkih viestih, smješicah i sgodnih zagonetakah. A u pisanju svega nastojat će se, da se list odlikuje čistim i lakim jezikim, te da bude nesamo zanimiv za omladinu, nego takodjer mio i drag svakomu misaonu rodoljubu. —

Koliko je „Bosiljak“ do sada u tom smjeru zadovoljavao, to neznamo; nu to znamo ipak, da je sve činjeno, što su okolnosti dopuštale, i da će se božjom pomoćju ne manjom voljom i u buduće oko toga nastojati. Dapače — uredničtvo će se od sada još i mnogo većom i sabranijom snagom uredjivanju posvećivati moći, počem knjižara Lavoslava Hartmána nakladu i odpravljanje na sebe prima, te se njemu za ništa više brinuti nije, nego jedino za valjano uredjivanje lista. — Naročito pako bit će odpravljanje točno, što do sada i uz najbolju volju moguće nebijaše, počem je urednik sám i odpravnik svoga lista biti morao.

Nu počem se tim odvojenjem troškovi znatno umnožavaju, niti se list ikako uz dosadanju cienu izdavati može; to se njegova ciena povišuje tako, da će „Bosiljak“ odsele poštom i u kuću donašan stajati na cielu godinu 3 for., a na pó god. 1 for. 50 novč. Al da se to ipak čim tim obćinstvu nadoknadi, pa da i list nješto uglednijim postane, to će on *liepimi ilustracijami nakićen biti.* A tim je i ova povišena ciena još uviek tako malena, da je manje nenalazimo ni kod mnogih na tom polju naprednijih narodah. Druge promjene neće se na listu nikakove činiti.

Pozivljemo dakle uljudno dosadanje predplatnike, ako i nadalje list uredno dobivati žele, da nam čim prije predplatu pošalju; a sve prijatelje naše knjige i omladine, osobito pako predstojnike učevnih naših zavodah molimo, da bi nam što više predplatnikah pribaviti gledali, jer samo uz dovoljnu podporu moći će se ovaj list održati i uspješno djelovati. K tome molimo još i sve naše starije i mladje književnike za što veću úmnu podporu, jer polje je lista tako mnogostrano, da mu sile pojedinca nikako dorastle nisu, i da će samo mnogostranom književnom podporom liepoj svojoj zadaći zadovoljavati moći.

Nadajuć se svestranoj podpori, molimo da bi se odsele svi dopisi s predplatom i reklamacijami upravljale na *Knjižaru Lavoslava Hartmána*, a samo članci književni i predplatni zaostatci za prva dva tečaja neka se šalju pod naslovom uredničtva.

U Zagrebu 23. kolovoza 1866.

Lavoslav Hartmán, knjižar i izdavatelj „Bosiljka.“

Ivan Filipović. Urednik „Bosiljka.“ Opatovina br. 106.

(Radi odsutnosti urednikove iz Zagreba dolazi kašnje n. p. g. predplatnikom ovaj i sljedeći broj.)

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 24. 15. rujna 1866. **Teč. II.**

Jutrena.

Od Ž. F.

Novi danak na iztoku sviće,
Iz dubrave sbor se pjesme laća,
Sva priroda od veselja kliče,
Što se sunce iz pučine vraća.

Čarnim licem opeta se kaže
Veleliepna priroda u sjaju, —
Skladnu pjesmu tihano joj slaže
Mirni čoban u zelenom gaju.

Ah kolikim krv se sinoć stinù,
Koliki se danas već nedižu!
Ah kolike gorki život minù,
Te sad Bogu rajsku pjesmu nižu!

Možda meni vječni sud dosudi
Samo jošte ovo vidjet jutro;
Možda sutra za me dan nerudi,
Možda me je mrtni znoj već utro.

O angjele, koj mi život štitiš,
Vruće moje molbe Bogu nosi!
Ti, koj krunu biserom mu kitiš,
Kod njega mi milost tu izprosi:

Da mi dade ovaj dan sprovesti,
Da mi posao danas blagoslovi,
Da mi dade mirnom, čistom sviesti
Dočekati dok večer doplovi!

Ako li mi zadnjiput sad rudi
Zlatna zora na iztočnom pramu,
Iz smrtnoga sna me ti probudi,
I odvedi višnjeg Boga hramu.

Rajska zora tamo nek mi sviće,
Angjeoski sbor nek pjesmu pjeva,
Šviet nebeski neka slavu kliče,
A luč vječna tamo nek mi sieva!

Mali Ivica.*

I.

„Oprosti nam krivnje naše, kako ih i mi odpuštamo protivnikom našim."
Sv. Mat. IV. 12.

Zar neizgovarate, djeco, svaki dan ove rieči? Kada god se vaše srce uzdigne prema nebu k Bogu, tada molite: oprosti nam krivice, kako ih i mi opraštamo krivcem našim. Šta je to? Što mislite reći tim „kako i mi opra-

* Iz „Zornice."

štamo krivcem našim?« Ili želite, da Bog na vas uprti one krivice, kojimi ste uvriedili njega tisuć i tisuć putah na jedan dan? Ne, nije tako. Čujte kako vaš vrštnjak umije rabiti ove rieči, jer naša djela moraju se slagati s našimi dobrimi namjerami.

Bilo je to njeke godine. Ljetina je bila huda, a žitak skup; kruha je bilo malo i zavlada velika draginja. Nebogi trpljahu glad, i od glada skapavahu i varošanin i seljanin.

Bio je dječarac siromašac na vrhuncu njekomu briegu, te se nebožce spustilo na râvan, da izmoli koricu suha kružca. Ivica — tako se dječarac zvaše — sve do tad nije pružio ručice, nije nikad zamolio ni od koga što, jer mu nebijaše od nužde. A sada je bio smeten i zabunjen, da se je jedva usudio podići oči, stidio se je moljakati. Ivica bijaše stariji brat velike porodice. Znao je, da onoga dana bijaše malo zalogajah u kući: te samo da nezapane njegovoj dragoj braći i sestram manji zalogaj, odluči — potražiti si za onaj dan gdje drugdje malko jela. Hodajući sve dalje i dalje, dojde do velike gospoštine. Ali nikako mu se nije dalo u kuhinju. Onaj čas opazi u dvorištu Slavka, kako drži u ruci dobar kus kruha. Slavko, kao da ni nevidi ovoga maloga gosta, poče po dvorištu sad simo i tamo trčati, a sada se šetati i bacati mrvinje kokošam i pilićem, koji oko njega skakutahu i na mrvine željno pogledahu.

Ivica ga sve gleda, pa si misli: »Oh, da je meni barem onaj krušac, što ga kokoši pozobaše.“ Bome vidi Ivo, da nije drugčije, odvaži se i primakne se k Slavku, k svomu vršnjaku, a vidiv, da ga Slavko gleda, pristupi bliže.

„Jesi li to ti Ivica?« reče mu Slavko, »što hoćeš?« — „Molim te brate mrvicu krušca,“ odgovori Ivica tronutim glasom.

„Što? — to nije ni meni dosta, idi u kuću, pa prosi, te ćeš dobiti,“ reče mu Slavko i počme se s kujicom igrati. Nebogi Ivica porumeni sav od stida, klone duhom s toga odgovora; projde odanle, dodje kući i legne sirotac gladan u postelj.

Kad je moleći gospodnju molitvu na večer izmolio do rieči »odpusti nam krivnje naše, kako i mi opraštamo krivcem našim,“ prestane najedanput, zamisli se malko, jer se bijaše jako rasrdio na Slavka! Odluči izpitati se podpuno, da mu oprosti iz svega srca, da neslaže Bogu. „Jest,« reče sàm sebi nakon dugoga mučanja — „jest, ja mu opraštam, premda je tako grdo s menom postupao. Zar da ja, koji Boga vriedjam, pa me on ipak nekazni za svaku uvredu, zar da ja neoprostim i nemolim se za dječarca, koji tako grieši, ko što griešim i ja proti Bogu?«

K običnoj večernoj molitvi dodadè još ove rieči: „O dragi Bože! gani Slavku srce na ljubav, i daj da spozna svoju krivnju.« Ivica zaspi na to.

II.

»Djeco moja, nemojmo ljubiti samo pustom riečju bližnjega, nego pokažimo njemu ljubav i činom i istinom.«
Sv. Iv. 1. III. 38.

Poslušajte, dragani, pripoviedat ću vam, jošte što o Ivici, kako je upotrebio i činom pokazao ove rieči, koje već čuste na početku ove pripoviedke. Usadite si ove rieči u srce, jer vas mogu u dobru uzdržat kod ovakve prilike.

Poslušajte djeco ove rieči: »Neljubimo bližnjega samo riečju ni jezikom, nego pokažimo ljubav i činom i istinom.«

Ivica je hodao često u goru, a na vrh gore bijaše biedna kućica njegove braće i roditeljah. Ivica bi u gori sabirao drvlje, i travu, pa bi nosio u susjedno selo na prodaju. Tim bi priskrbio po koji novčić roditeljem, da kupe kruha.

Bilo je to njekoga dana, Ivica baš sabiraše travu u šumici, ali na jednom nješto zašušti. Ive pridigne glavu, da vidi što je, al kad tamo: pred njim se ustobočio onaj Slavko, koji mu nije htio prije njekoliko danah baciti ni griza kruha. „Što ti je Slavko!“ zapita ga Ivica, »što ti se dogodilo?«

„O dragi Ivica,“ odgovori jecajuć Slavko, »oh da znaš, šta mi se je dogodilo, oh nesretna li mene!“

„Što je dakle?“ opet ga upita Ivica.

Slavko mu stane pripoviedati: „Otac mi je zapoviedio, da čuvam marhu, pak me nješto namamilo u šumu iskat jagode i nestalo mi je liepe junice (telice).“

»I to mi najljepše nestalo,« opetovà tužnim glasom. „Dugo ju ištem, nu nemogu je nigdje naći.“

»Pa kako to? Zar nije imala o vratu zvonca?“ upita Ivica.

»Nije. Baš zato mi je otac naložio, da pazim na nju. Hodi s menom Ivica, hodi; ti bolje poznaš goru i šumu nego li ja, pa ćeš mi ju pomoć poiskat.“

„Pa ćeš mi ju pomoć poiskat,“ opetovà Ivica, »to je lako reći; ali tko će poći u selo, da proda drva i travu, što sam nabrao?« Ivica se malko zamisli: „Moram li zbilja ostaviti svoj posao, da pomognem onomu, koji mi prije malo vremena uzkrati koricu kruha“ — — Ivica se zabuni i nije znao, što bi učinio. Napokon se dosjeti riečih: »pokažimo ljubav i činom i istinom.“ i poskoči veleć: „Ajde Slavko, ja ću ti pomoći, poznat mi je mal ne svaki panj u ovoj šumi. Što misliš, kuda je krenula junica?“ Slavko mu pokaže na desno u šumi, jer je tamo blago paslo. I oba dječarca se odprave, da traže junicu.

„Ali!“ zapita Ivica Slavka, »gdje je ostalo blago? Raztrkat će se sve, dok mi junicu tražimo!“

Slavko reče, da su mu obećali seljaci radeći kraj šume, da će mu pripazit na blago, dok nadje ono izgubljeno blažče. Oba se uzpeše na brdo,

te se spustiše sad niz brdo, sad uz granje i šikarje na desnu, sad na lievu stranu — ali zaman, junice neima, te neima! Slavko plačuć reče: „Pro — —“ „Reci radje: prokleta neposlušnost,“ prihvati Ivica, „mi smo sámi krivci, nitko drugi. Jesu li te možda jagode ili lješnjaci zvali, da ih bereš?“ Slavko bez prestanka plakaše i šta je više iskao izgubljenu junicu, sve je više cvilio.

„Ta nemoj tako gorko plakat,“ reče mu Ivica, „tà srce mi se para već od tvoga plača — —“

Sunce zapadaše, a noć se primicaše: junice još neima. Slavko imaše dobar komad puta do kuće. — „Nekloni duhom,“ reče mu Ivica, „ako će Bog, sutra se nadje junica, kad zora osvane; a obećajem ti, da ću ti ju i sutra pomoć tražit. A dao Bog, da ti sutra mogu radostan glas javiti!“

Slavko se zahvali Ivici za trud, što mu je pomagao iskat junicu. „Nemoj za Boga, Slavko, lagati ćaćku, občuvaj te Bog toga,“ reče na rastanku Ivica; „pomisli, da je Bog vidio sve, što si dosad uradio i rekao, i čuti će, što budeš rekao ocu. Izpovjedi mu, da si bio neposlušan i moli ga, da ti oprosti.“ —

Tako se obojica rastadoše. Ive se popne brdu do na vrh hvaleći Bogu, što je mogao i činom pokazati svoju ljubav. Slavko tužan i snužden spustio se je niz brdo, razmišljajuć o svojoj neposlušnosti. Vidit ćemo poslie, kako se je našla junica.

III.

Ivica se baš uzpinjaše uz brdo po travu, što ju je požeo. Došavši do koljebice, majka ga ukori i reče mu: „Zašto nisi, nemarniče, otišao u selo, da prodaš travu? Tà što si radio od pol dve do sada?“

„Oprostite mi, mamice!“ odgovori Ivica, „dopustite da vam pripoviedam sve, što mi se je dogodilo. Došao je k meni Slavko, pa mi se siromah počme tužiti, da mu se je junica izgubila, da što će sad, nesmije doma, pa me zaprosi, nebi li mu htio pomoć, da ju skupa ištemo. On mi se siromak smili, žao mi ga je bilo; a znam, da to nije šala izgubit junicu. I podjemo ju oba poiskat. Dok smo ju tražili, počme se i mrak hvatati, pa mi je već kasno bilo, da otidjem u selo. Ali nemoj se srditi draga majko, ja ću sutra rano otić u selo i prodat ju, pa donesti kući kruha za ručak.“

Dok je on o junici govorio, zagledà si oca, gdje kući ide, a pred sobom goni junicu.

„Oh,“ zavapi Ivica, „eto Slavkove junice! Hvala Bogu, da se je našla!“

„Neznam, čije je to junica,“ reče otac, „nabasao sam na nju u šumi, pa sam ju dognao amo za ovu noć. Sutra će se valjda naći njezin gospodar.“

„Ja znam, čija je,“ uzklikne Ivica, „ja znam;“ a radost mu se po licu razlije. Pripoviedi sve ocu, što je i kako je s junicom. „Pustite me, tato,“ reče „da idem odmah krojaču Šumiću, da si dodje po blažče.“

Otac mu razloži, da je već kasno, a to da nije tako blizu, pa kad bi došao tam i opet natrag; „dosta je reče, „da ideš sutra rano.“

„Oh, pustite me, dragi tajko,“ počme moljakat Ivica, „ja ću letiti, pa

poznam svaku stazu; ići ću preko, kud je bliže; pustite me! dajte! Da znate, kako ća se mali Slavko radovati, kad mu to javim. Dajte, da ga mine ova gorka noć! — Ta kazivaste mi, da nesmijemo odvlačiti svoje dužnosti; a dužni smo učinit koliko možemo na korist bližnjemu. Dakle, dragi oče, dajte me pustite, nù!«

„Ajde dakle slobodno, dragec moj,« reče mu otac, „Bog te čuvao, dok se vratiš!«

Ivica uzme uže, sveže ga junici oko rogovah i odpravi se k Slavku, ni nemisleć na daleki put ni trud ni glad. Noć bijaše ljetna prekrasna; pun mjesec svjetljaše gorom i dolom. Ivica se sve po malo prikuči do kuće krojačeve i blizu došavši pozdravi ga kujica običnim lajanjem. Što on bliže, to ona sve više laje. Krojač se okrene k vratam, da vidi, tko je. Ivica začuje baš rieči Slavkove: »Neću, oče, lagat, kazat ću ti sve, kako se dogodilo. A Ivica mi obeća, da će ju danas još naći i amo dotjerati« —

„Eto je, eto!« zakriči s daleka Ivica, »neplači Slavko, eto je!«

Medjutim dodje u dvorište, unidje u sobu. Slavko skoči, da će Ivicu zagrlit i poljubit: »O dragi Ive! hvala ti, liepa hvala!«

„Liepo, dragi Ive,« reče otac Slavkov, „pa zašto si tako kasno došao! Mogao si ju sutra dotjerati.«

„Netreba odvlačiti, kad se radi o koristi bližnjega; nije li istina, oče Šumiću? A meni su te rieči uviek na pameti, zato se ih uviek držim, a kako mislim, onako moram i raditi. Ali dajte brzo otjerajte junicu u hliev, da si uzmem uže, jer bježim kući«

„Ne milane, ne," reče krojač, »ti ćeš večerati s nami.« Ive se uzme izpričavat, da nemože ni po što, jer mora sutra rano na posao, te u selo, da proda što trave, da kupi kruha za ručak.

„Kruha treba,« doda Ive, »zaslužiti danas, osobito u vreme, ko što je današnje; ali hvala Bogu, ja nestojim još tako zlo, jer imam volje priskrbit si šta; dakle — molim vas, dajte mi uže, jer mi je sila kući.«

„Čekaj malo,« poviče krojačica, „ponesi barem što kući za večeru.«

„To ću rad, ako mi dadete, jer glad u nas nije ništa nova.«

Krojačica smeće u košaricu kruha, sira i jajah. Ivica uzme košaricu i pozdraviv se sa svimi, ode kući.

„Bog te blagoslovi," reče krojač Šumić — te spoznaj svaki put, što ti je dužnost!«

„Hvala na svem, laku noć!«

Ive si zapjeva pjesmicu »Gdje ptičice — —« te udri putem do kuće.

Od tad bi se Ivica dnevice molio Bogu, da dade dobro srce Slavku, koji mu nije htio dati ni drobtinje kruha, kad ga jednom u dvorištu izkao. Ivičin otac i majka radovahu se i zahvaljivahu Bogu, što ih je nadario tako dobrim, poslušnim, poštenim, vriednim sinčićem, kakav je Ivica. Da Bog udieli i vam, o djeco, ovu milost; da budete dobra i poštena, molite mu se svaki dan.

Kukavica.

Prirodopisna crtica od Žarkoljuba Filipašića.

(Konac)

Polag svoga želudca, uzprkos sitnim crievam, neima kukavica toliko prostora, da bi mogla svako jaje, kako bi trebalo u svoje vrieme usavršiti, da ih onda sama izleći uzmogne. Jer akoprem su kod naše, koja od goluba nimalo manja nije, jaja kao u vrabca, to bi se ipak istom za osam do deset danah opet jedno usavršilo. Bi se tim — jer kukavica kroz lieto četiri do šest jajah leže, radi rastuće topline, jaja prva izležena izkvarila, prije nego li bi do toga došla, da zadnje izleže. K tome nebi ni vremena više imala da svoje ptiće odhrani. Radi oskudice hranive tvari mužkarac bi i ženka uviek samo tim zabavljeni bili, da za se i za ptiće dovoljno hrane nabave; niti bi mužkarac mogao ženki u gnjiezdo hrane donašati, jer bi mu i samû trebala. K tomu nebi ni mlade kukavice takove hrapave hrane, kao što im stari ljube, radi nježnosti želudca podnašati mogle.

S toga nastoji svaka kukavica za vrieme razploda, da so čim više gnjiezdah za lezenje sposobnih nadje. Truda ju dakako i to stoji, jer kad si jaje dozrelim ćuti, mora istom tražiti gnjiezdo u kom još ptica jaja izlegla nije. U takovo gnjiezdo u kojem su već duže vremena jaja, nesmije kukavica svojega leći, ako neće da joj se uguši. Kukavica dakle nesamo da si mora mnogo gnjiezdah potražiti, već mora takodjer svako dobro razviditi, jesu li mu jaja još skorašnja ili ne, da sa svojim upravo sada savršenim jajem k ovomu prerano, a k onomu prekrasno nedodje. Tu ima dakle takodjer sreće i nesreće. Ovo se stražnje podvostručuje mogoput onda, kad si kukavica mora za dadilje svojoj djeci izabrati takove ptice, koje joj i drugdje posao otegoćuju. To pako osobito biva kod takovih pticah, koje imadu gnjiezdo ozgor zotvoreno i ogradjeno, te samo sa strane malenu škuljicu, kroz koju se same jedva provuku, kao što je to kod palčića i mnogih drugih, nadalje kod takovih, koje su duplje za gnjiezdo izabrale. U tom slučaju mora kukavica jaje na zemlji snesti, a tad ga istom, oprezno u kljun primiv, pusti u označeno duplje. To je — buduć je mnoga kukavica uprav onda, kad je s jajem k duplju polećela, ustrieljena bila, povod dalo smiešnim bajkam. Mislili su najme, da je jaje, što ga kukavica u kljunu držaše tudje, jer da je za nju to jaje premalo, s toga su ju i držali za grabilicu, koja drugim pticam jaja krade te ih izpija, a za tim da svoje leže. Ali upravo, tim što bi tudjo jaje izpila i svoje legla, dala bi povoda tomu, da bi ptica ostavila svoje gnjiezdo a s njim i kukavičino jaje. Toga je pako nije majka priroda naučila! Da što više! takodjer i ostala jaja, što su u gnjiezdu, moraju se izvaliti, ne pako samo kukavičino; — nijedna bo ptica nebi htjela mladu kukavicu pod imenom svoga djeteta odgojivati, a mlada kukavica ima se i mora odgojiti!

Da je to potrebno, lasno se može uviditi. Buduć je kukavica, kad izpuze iz jaja po prilici od veličine mladoga vrabca, dočim za njekoliko vremena narasti mora do veličine operjanog goluba, to ona treba naravski skoro svu

onu hranu, što ju stari za sve donesoše. A da staromu u odhranjivanju mlade kukavice i drugi milosrdni susjedi pomažu, pokazalo se po najnovijem iztraživanja lažljivim. Ni jednoj drugoj ptici neće na um pasti, da počasti, mladu kukavicu má i najmanjim crvićem, vikala ona za hranom koliko joj volja! Dosta pako veliki želudac, da može svu onu hranu potrošiti, ponese ona već kao „kukavica“ sa sobom na taj sviet. Njezina nazovi — braća i sestre u gnjiezdu moraju se prirodi za volju žrtvovati, dakako proti volji roditeljah, da samo tim njezino odgojivanje osiguraju.

U tu svrhu naučila ju je majka priroda drugo sredstvo, da ona svoju nazovi braću i sestre, dok su još sliepi, podpuzav pod nje i dobiv ih tako na hrbat iz gnjiezda poizbaca. Metnu li se izbačeni opet u gnjiezdo, to ona neće dotle mirovati, dok ih se opet ne oslobodi t. j. dok ih opet iz gnjiezda ne baci. Kod kunovice, koja u Americi živi, te koja je do kukavice jedina ptica, za koju se do sad znade, da svoja jaja u tudja gnjiezda podmeće, biva ta stvar isto tako.

Ali tko pomaže mladoj kukavici u tom poslu, kad toga sama učiniti nemože? Drugimi riečmi: tko izbacuje mlade iz gnjiezda, koja su ozgô zatvorena ili iz duplja? I tko ih odnaša bez traga i glasa kod gnjiezdah, koja na zemlji leže, gdje mladi pošto ih je mlada kukavica izbacila, mirno ostaše u travici ležeći?

Stara kukavica! To joj je opet priroda u njezinu narav usadila, da ona svoje mlade ni poslije neostavlja. Ona s toga i kašnje gnjiezda, u koja je jaja snesla, pohadja i brini se za svoju gojenčad, dok nenarastu velikimi. Osobito pohadja često gnjezdo kad joj imaju djeca svietlo ugledati. Njeki joj tajniglasnik u srcu javlja, da bi im možda tada mogla najbolje u pomoći biti. To čini od sad manje ili više svaki dan, dok mlada kukavica iz gnjiezda neprhne i neodraste tako velikom, da se već proti svim potežkoćam braniti može.

Kad smo tako promotrili život kukavice, nismo mnogo naišli u čem bi bila škodljiva. Kvar što ga počini nije sjegurno tolik, kolika joj je korist, što ju donaša hraneć se najpogibeljnijimi gusjenicami. S toga je lovac mnogo ni neproganja i neubija, pače želi da ih bude čim više, te znade dobro, da čim bude više kukavicah, bit će manje škodljivih gusjenicah. Samo navješt lovac ubit će po koju, ali kad uzvidi da joj u guši ništa neima do škodljivih gusjenicah, pustit će ju u miru, te će radje obratit svoje smrtonosno olovo na druge škodljivije ptice, nego je **kukavica**!

Perunova igra.

Od Ž. F.

Već utrnù na zapadu
Zlatnog sunca zadnji trak,
Dol u mirnom leži hladu,
Zviezde prosu tihan mrak,
Mjesec trepti na iztoku,
Dragi kam mu sja u oku.

Svud se magla spušta biela,
Svud razkrili noćca pram:
U mraku je vita jela,
U mraku je studen kam,
Samo mjesec tiho sije,
Bliedi sjaj mu iztok krije.

A zviezdice divno kolo
Zametnuše u okol,
Zlatni pogled sja oholo
Svim u mirnu onu dol,
Gdje iz doli luč odsieva,
„Lahku noć,“ gdje slavulj pjeva.

Zelen-lipe crkvu malu
Zagrnule u svoj skut,
A kroz lipah sjenu zalu
Prometnù se uzak put:
Noć je mirna, noć je tija,
Iz crkvice lučca sija.

Al na jednom dolom pusti
Hitar vjetar strielan liet,
Cvijel prodre mu iz usti'
Glavu prignu svaki cviet,
Lipe viju bujnim' vrsi,
Glave ljube vite prsi.

Za goru se mjesec krije,
Oblak mrači zviezdah sjaj
Vjetar groznim krili vije —
U pako se mienja raj:
Svuda nemir mir gdje prije,
Blagog mira nigdje nije.

Za oblakom grom sad sliedi,
A za gromom munje tries,
U noć mračnu Perun bliedî,
Perun pali grozan kries,
Sa gore se kamen valja,
Mukli vaj mu pre iz ralja.

Vjetar uji — iz crkvice
Noćne luči gasnù trak
Nebo tamom zastrè lice
Svud se djedè gusti mrak; —
Tries ovamo — tamo tries se
Nebom pruži — gorom strese.

Već uskrsnù na iztoku
S Božjeg oka sivac zrak,
Oblak suze pusti oku,
Da oplače zadnji mrak.
Tries prestade — težke suze
Mrki oblak ronit uze.

Sve se bliže dan primiče,
Sve se bliži njegov luk,
Sa crkvice zvono kliče;
Na molitvu zove puk
A i Perun u dvorove
Mukli grom i strielu zove.

Grom za goru šumeć sjede,
Striela nebu u oblak,
Perun svojim putem grede
Sobom noseć rosan mrak,
U zorice ladju sadje —
Gdje ga bliedi danak nadje.

Osbiljni časovi za mladež.

Charles Sainte-Foi.

Ponašio Ilija Okrugić, Sriemac.

VI. Dalje o uzgoju volje.

Dvie predsude obće su vašoj dobi, i veoma slabe vašu gorljivost. Mnogi si doisto uobražavaju, da je volja takovo svojstvo, koje čovjek sam sebi dati nemože, nego da ju gotovu rodivši se sobom donese. Zato posve miruju, kao da baš ništa djelovati netreba, da si ju prisvoje, kao da im je dosta čekati samo, da se volja u njih prirodnim razvojem duše i svih njezinih moćih stvori. To je, moji sinci, grdna i varljiva obsjena. Medju raznimi svojstvi duše imade ih, što su manje potrebita i manje u porabi; i ova Bog nedaje uviek, naj-

manje u naznačenom stupnju. To je, što je rečeno njekomu starini, da ako se tko rodi pjesnikom, postaje govornikom. Dar pjesnički predpostavlja doisto naznačen razvoj uobraženja (da l' imagination), koji nije moguć kod svih u istom stupnju. Ali ako Bog nije dosudio za shodno svima jednako razdieljivati darove, koji nisu neobhodno potrebni, i koji bi kadkad zloporabom mogli zlosretnimi postati, isto bi se to moglo slučiti i s jednim svojstvom, koje je kao razlikujući znak čovječi, i bez koga nebi znao dostići cilja, radi koga bješe stvoren.

Tako izmedju svih duševnih silah, nema baš nijedne, koja bi se u istom stupnju kao volja mogla pribaviti vježbanjem, razviti i ponarasti navadom, ili oslabiti se i izgubit neradom. Duh i uobraženje opiru se kadikad produljenomu nehajstvu (négligence prolongée); i vidit je čestoputah kako živanimi iskrami vrcaju baš u onih ljudih, koji si nigda ikakova truda nedadoše, da ih obdjelavaju, ili se pričinja da su sve uložili, samo da ih pokvare, unište. Ali što se volje tiče, vi nećete ništa imati osim onoga, što ste borbom i vježbanjem zadobili. A to će često opetovanimi čini podat vašoj volji onaj stupanj gibke podložnosti (souplesse) i srčanosti, koja je za djelovanje potrebna. Baš u dobri čas običajno je u vas činiti ono, što vam se suprotivi i što vas truda stoji, da pronadjete i uvidite, da je sve umilno i lagano, što bi činiti imali.

D o b r o j e i u s p j e š n o p o č o v j e k a, a k o b u d e s n o s i o j a r a m o d m l a d o s t i s v o j e. Nezaboravite ove rieči vječne mudrosti, i nek viekom budu predmetom mozganja vašeg; one bo su vrstne razpršiti njeku drugu predsudu ne manje običnu i štetnu. U istinu imade mladićah, koji misle, ako se volja zadobiti mora, da za to doba mladosti nikako sgodno i uspješno nije, i da bi bolje bilo ostaviti volju do onog razdobja, u kom razvoj tjelesnih ćutiljah i drugih duševnih svojstvah mnogo vjerojatnijim i mnogo lakšim čini uspjeh u onoj borbi, koja kao da iziskuje porabu svih silah, kojimi razpolagati možemo.

To je doduše istina, da je u vašoj dobi volja, u sebi istoj smatrana, vrlo malo uredjena i razvijena. Ali u stvarih, koje služit moraju za ravnotežu, nemože se njihova vriednost i težina procieniti, ako se nesravna s onimi, s kojimi se imaju vagati ili mjeriti. A to je baš narav i cilj volje. Ako je ona u vas još slaba, moji sinovi, tad i strasti koje ona u ravnoteži uzdržavati mora, nisu srećom još ni sile na onom stupnju, koji im često put na žalost daje doba i navada. Dalje pako napredujuć u životu vašem manje će te sukobiti preponah s toga gledišta.

Udaljen dakle od vas, da se sporazumijem s vami, kako je od potrebe za rana već započeti borbu, bojim se nasuprot da već nije pokasno, ako do sad niste ništa učinili, da se za nju pripravite. U istinu, evo skorim idu strasti na vas svojim prvim jurišem; skorim će kriepost, koja je dosada u miru ravnala dušu vašu, i čuvala ju od zavedenja svieta i ćutiljah, imati da izdrži prve napadaje, i neće sačuvati moći inače svoju vladu

osim braneć ju junački proti obmami slasti. Mnogo putah osjećat će se siroto srce vaše kao potonulo u neznam kakvih praznih i neizvjestnih željah i požudah; u duši vašoj podić će se kao njeko maglovito izparenje ćutilah, koje će zamagliti vašu misao, a oslabiti vašu volju: slično onomu vjetru, koji noseć se nad žarkim pieskom pustinje, grli se njegovim žarom, i donosi slabost i pogibiju narodom onim, koji su uticaju njegovu izvrgnuti. Hoćete li bezumno čekati na ono vrieme, za da se tek onda pripravite i naučite baratati onim samo oružjem, s kojim će te moći toli pogibeljna dušmana pobiti? Što bi mislili o onom, koji bi se imajući iza njekoliko nedeljah dvoboj s protivnikom vještim i odavna već uvježbanim zanemario vježbati, te bi mu izišao na sukob, bez da znade vladati oružjem za borbu izabranim?

Ako ste u djetinstvu vašem navikli opirati se vašemu još slabomu nagnuću, može biti da bi vam se njeka sigurnost pripustiti mogla. Ali, navikli popuštati svim vašim željam, zar da se nemorate potruditi, da popravite izgubljene dane i da nadopunite vrieme, koje vam manjka za gorljivost srčanosti i volje vaše? Vrieme hiti, sinovi moji, vrieme hiti! Neprijatelj se približuje: čujem mu stupaje, čujem mu prvu viku; vidim već prašinu, štono se diže pred nogama njegovim, i koja će skorim zamotati vas poput oblaka i zastrti svjetlost pred vašimi zabozeknutimi pogledi. Svaki čas kasnenja umnožaje vam težkoće vaše, a koristi dušmanu vašemu. Pripravite se, dok vam još svjetlost svietli, prije nego li duša vaša, zatečena možbit borbom, možbit oborena kakovom ponizujućom ju izlikom, izgubila bude jedan dio silah svojih· Bura se približava: zar još u sebi neosjećate znakovah, koji njezin dolazak navještuju? Ta slabeća mlakost, što vam uspavkuje sve moći duše vaše, i kao da vam sve plemenite odluke ugušuje; ta mlitavost, što se u najnježnijih udih tiela vašeg pojavljuje, i koja k zemlji prigiba, kao na pole uvenuto cvieće, najplemenitija osjećaje srce vašeg: evo to su, sinovi moji, kao toliko predhodeći znaci bure. Pripravite se: žurite se unići u se, i u sigurno mjesto postaviti one dragocjene kriepostі, koje vam milošću božjom procvaše, i kojih sladki mirisi vesele Boga i angjele. Neizvrgavajte bjesnilu bure te lomne i slabačke biljke, predmet dosadanje tolike brižljivosti i nastojanja tolikog.

Vam je još lagan posao ustrojiti volju svoju i prisvojit joj stroge i ozbiljne navade. U tom podhvatu radi svog cilja i uspjeha znamenitom, nema ništa, što bi se prezreti moglo, iste najmanje okolnosti imaju svoju vriednost i cienu. Volja, kao što znate, odredjena je u redu providnosti, da uzdrži ravno težu glede napastih ćutilah i izvanjskog svieta. Treba ju dakle ustrojiti opiranjem i odporom, jer to zahtieva cilj, koji vam Bog dade. Opirat se i usuprot djelati (réagir), to vam mora biti predmet svih vaših mislih i naporah. Činiti dobro, koje nebi rada činili; svoju neposlušnu i jogunastu narav zauzdati; svoju uobraženost pod vladu volje podvrgnuti, obrativ ju kolom, da izvan njeg nigda neizhodi; svojimi ćutili postupati kao s hatovi plahimi i obiesnimi, zauzdav ih i stegnuv, te ostavit ih nek neuztrpljivo grizu svoje uzde; pedepsati tielo svoje navadom umjerenosti, sveudiljnim vježbanjem, uztezanjem

vodjenim razlogom i mudrošću; ali vrh svega mnogom i gorljivom molitvom, prositi od Boga snagu, koja će odupirat se i srčanost, koja će pobiediti; ponavljati češće jakost svoju u onom čudnom svetotajstvu, u kom primate hljeb jakih i hranu istih angjelah: to su najshodnija sredstva, da uredite i pojačite vašu volju. Sjetite se, da tu ima ne malih žrtvah, i hotjeti čekati velike sgode za djelanje, značilo bi osuditi sebe na nerad. Apoštol reče Korinćanom: »Ili jeli, ili pili, ili što drugo radili, sve činite na slavu Boga.« A ja vam velim: U vašem odmoru, kao u vaših igrah, u vašem učenju kao u vašem vježbanju pobožnosti, u vašeh mislih, u vaših željah, u vašem nagnuću, u vaših nadah, u vaših najsladah i najnježnijih odnošajih žrtvujte svoju narav i svoju volju. Imajte uviek mač u ruci; nek je žrtvenik uviek pripravljen, da u svaki čas uzmognete kakovu novu žrtvu Bogu prikazati. Jedna suzbijena želja, jedna mala strast pobiedjena, jedna neuztrpljiva ili izprazna rieč u ustijuh zadržana, jedan nekoristni ili znalični pogled zaustavljen, jedna nepravica oproštena, jedna osveta utušena, jedna mržnja žrtvovana, evo gle dosta koječega, da očeličite vašu volju, i da joj date onu jaku i žilavu tvrdoću, koja će joj kasnije u mnogo znamenitijih slučajih služiti.

Voda što se ciedi kap po kap kroz piesak načinja izvor obilan, koji odmah iztiče u plitak potočić, ali koji takodjer na brzo, pridruženjem novih vodah, postaje obilnom i silovitom riekom. Skupljajte kap po kap snagu, štono pada s neba u vašu dušu, dondle dok ona nepostane izvorom obilnim žrtvah, junačkih odlukah, plemenitih dielah. Srčani budite, sinovi dragi! srčani i postojani. Bogastvo budućnosti stiče se uzkraćivanjem prošlosti; mir i pokoj zrelije dobi jesu uspjeh borbah dobi mladosti; i žrtve vaše mladosti pripravljaju vam častnu starost i slavnu vječnost.

Grob kršćanski.

(Arapska bajka pr Ž. F—ć.)

Prije mnogo godinah življaše u zemlji Hadšutah veoma zadovoljno i mirno u svojoj kućarici Jusuf Ben-Kasem, vrlo bogat i sretan čovjek. Žena mu bijaše nježna i liepa, a djeca kriepka i poslušna. Nu usprkos svoje lukavosti i snage bude ipak od kršćanah ulovljen i u roblje prodan. Njegov gospodar postupao je s njim vrlo blago, ali mu je ipak srce bilo uviek prepuno žalosti, i obilne je suze prolievao, kad je samo pomislio na svoju prošlu sreću. Jednoga dana, kad je na polju radio, bio je više nego obično umoren, te je s toga, svršiv posao legao pod stoljetan dub, i pustio se u bolna razmatranja. »Ah,« uzdahnù »dok ja tu polje teglim, tko se mojim bavi, tko na mojem ore, sije — a u liepu jesen žanje! Što biva s mojom ženom i djecom? Je li sudbina sbilja odlučila, da ih nikada više nevidim, i da u toj zemlji nevjernikah poginem.« U svom tugovanju opazi osbiljna čovjeka u

opravi mudraca, gdje upravo k njemu dolazi. Prikučiv mu se reče: „Arape, kojega si roda i plemena?“

„Hadšutskog,“ bijaše kratki odgovor.

„Ti ćeš dakle znati, gdje Kubar-Ramija (grob kršćanski) stoji?“

„Je li za nju znam? — Ah, moje posjedovanje, gdje sam sve što mi je milo i drago ostavio, samo je sat hoda od tog spomenika!“

„Jamačno si rada, da svoje već vidiš? — A bi li se rado u njihovo kolo vratio?“

„Ti pitaš? Nu što koristi želje si stvarati, a nebiti uslišanim!“

„Ja je mogu uslišati,“ reće kršćanin, „ja ti mogu vrata u domovinu otvoriti, i tebe u naručaj mile si obitelji vratiti; nu zato zahtjevam od tebe samo jednu službu: hoćeš li ju izvršiti?“

„Kaži koju; sve ću učiniti, da se ovog tužnog stanja oslobodim, izuzam što bi mi spas duši otelo!“

„Odtuda neka ti bude mir,“ reče kršćanin. „Čuj, o čem se radi, ja ću te odkupiti, ja ti dajem sredstva, da se opet u Algir vratiti možeš. Kad si kući došao, možeš se tri dana sa svojom obitelju i prijatelji radovati, nu četvrti ćeš do Kubar-Ramije poći. Njekoliko koračajah od tog spomenika naložit ćeš vatru i sažgati papirić, što ću ti ga dati. Ti vidiš, da za te ništa lagljega neima. Zakuni se, a ja ti dajem odmah žudjenu slobodu.“

Ben učini, kako mu bješe kršćanin rekao, i dobije od njega papirić njekimi magičkimi potezi izprepleten, kojim smisla razabrati nije mogao. Još isti dan posta slobodnim, i dobročinac ga njegov odvede u njeku pomorsku lúku, odkuda se je u Algir ukrcao. On osta samo njekoliko satih u gradu, zatim se odputi vesela srca do svoje obitelji, da ju čim prije vidi.

Njegovo veselje — i radost obitelji slabo pero opisati nije kadro. Prijatelji ga doskora sa svih stranah obasuše, i tri dana bila mu je kućica puna posjetnikah. Kad četvrto osvanulo jutro, sjeti se on svog obećanja i krene prije nego je sunce izplovilo do Kubar-Ramije. Tu naloži vatru i spali kobni onaj papirić, kako mu je naloženo bilo. Jedva je plamen zadnje slovo čarobnog listića zahvatio, kad al eto — na veliko svoje udivljenje, opazi gdje srebreni i zlatni novci iz spomenika kaplju poput pčelah kad se roje. Svi novci, kad su njekoliko putih u okrug spomenik obašli, upraviše tiek svoj pram kršćanskoj zemlji nedokučivom brzinom, i stvoriše tako neizkazano bliešteći se red. Ben-Kasem gledaše, kako to sjajno blago preko njegove glave odilazi, pa zato poskoči što je više mogao, nebi li rukom bar njekoliko komadah novacah uhvatio — nu uzalud mu sav napor. Napokon uze kabanicu, te ju baci za novci što više mogaše. Sreća mu se osmienù, i on sgledà, gdje mu pred noge do dvadeset komadah zlatnih i preko sto srebrenih padè. Nu čim su se tla dodirnuli, presta i spomenik zlatne i srebrene suze roniti, sva je čarolija izčezla.

Ben-Kasem je samo njekolicim svojih najvjernijih prijateljah pripoviedao taj kobni dogodjaj.

Ipak je za to njekako paša doznao, te je poslao težakah, da Kubar-Ramiju sruše, a zaplieni blago, koje se još u njezinoj utrobi nalazilo. Težaci počeše posao velikom revnošću; nu već kod prvog udarca ukaže im se blieda sablast na vrhu groba u slici žene, i zače ovako kukati: „Aulo, Aulo, na pomoć! Lupeži će ti blago odnieti!"

U isti mah digne se iz obližnjeg jezera cieli oblak komaracah, kao parcovi velikih, koji su težake tako nemilice izgrizli, da su se jedva njekoji brzim biegom spasiti mogli. Od tog vremena bijaše uzalud svaki pokus, da otvore Kubar-Ramiju, te su madraci izrekli: da je samo kršćanin u stanju ono blago na svietlo iznieti.

Indijske mudre izreke.

Budala neima slave, nepravednjak neima prijatelja, lienac neima obitelji, sebičnjak neima krieposti, zločinac neima koristi od svog znanja, a kralj neima države, ako ima zločeste ministre. — Kao dobar otac neka kralj svoj narod čuva od razbojnikah, činovnikah, neprijateljah, udvoricah i svoje vlastite sebičnosti. — Prijatelj, ako nam i zadaje boli, ostaje nam ipak uviek prijatelj. Komu nije milo njegovo tielo, ako i ima mnogih manah? — Opak čovjek nezanjekuje nigda posve svoje naravi, pa ma da ga uviek štujemo. Pseći rep ostaje grbav, ma ga još koliko gladili i mazali. — I nepitani svjetujmo one, kojim nesreće neželimo. To je pravilo za dobre, zli protivno čine. — Zaman je sto dielah za opake, sto dobrih naukah za budalu, sto opomenah za neposlušnog, i razum za onog, koji neće da misli. — Značaj je velikoga muža, da bude bojazljivim, dok je pogibelj daleko, a hrabrim, kad je blizu. Kad ga pako nesreća postigne, tada je stalan. — Naprasita žestina velika je zapreka za svako dovršivanje. Zar neprodire gore i najhladnija voda? — Treba da ljubezno govorimo bez moljakanja, da smo junaci bez hvalisanja, darežljivi na pravom mjestu, da odprto očitujemo svoje mnenje bez uvriede. — Tko pameti neima, tomu nepomaže ništa nauk; a tko krieposti neima, tomu nepomaže opet ništa ogledalo. — Tko iz ljubavi ili nagnuća neprijateljem vjeruje, taj će se osviestiti kao na drvetu spavajući, kad na zemlju pane. — Kuda nestade kraljevah s njihovimi koli i vojskami? Zemlja, koja ih je nestati vidila, stoji i dan danas. — Tko na svom mjestu nije, i mali ga neprijatelj ubije. Slona u moru svlada i mala morska životinja. — Kriepost, hrabrost i požrtvovanje tri su velike vlastitosti jednoga kralja. Kralj, koji ih neima, bude zaista pokudjen. — Netreba krivo raditi, kad se dodje do velike vlasti. Pogrieške unište gospodstvo, kao što i starost uništi ljepotu. — Tko se susteže i natrag povlači kao kornjača, podnosi i ubojite strielje. Mudrac u pravo doba ide naprvo kao divlja zmija. — Dobro obradjen usjev donosi tek s vremenom obilan plod. Tako i mudrost nerodi odmah željenim plodom, nego tek u svoje vrieme.

Njekolike basne.

I. Zrno do zrna pogača.

Bura, što je gonila oblak nebom, prohuji jednim hrastom, te stepe kapicu, iz koje je malo prije žir izpao bio.

Oblak prokaplje i kapicu napuni. Slavulj jedan oslabljen velikom zaparom i prestrašen žestokom burom, skoči dole, kad se je sve stišalo, i popije u kapici nalazeću se kapljicu. Okriepljen i obradovan odleti tada u bršljan, što se je obavijao oko pjesnikova prozora, te zapjeva ondje svoju sladku radosnicu pjesmu.

Pjesnik ga čuje, probudi se iz svojih sanjarijah, te napiše pjesmu o utjehi u nevolji.

Pjesma ode širom bielog svieta, te dospije svojim sladkim miljem u sobe tuge i žalosti i do počivaljkah nemoćnikah. Ucviljene je utješila, a nemoćnike je okriepila i obradovala.

Sad u zviezde staše kovati pjesnika; nu on reče:

„Nije to pjesma moja, slavulj ju mi je pripjevô.“

„Ja nebi tako liepo pjevao bio, da me kapljica okriepila nije,“ reče slavulj.

„Kapica je mene prihvatila, drugčije bi me zemlja popila,“ reče kapljica.

„Da me bura nije stepla, nebi ja tamo bila, nit bi tebe prihvatila,“ reče kapica.

I tako počeše slaviti buru svi utješeni i okriepljeni.

Nu ova reče:

„Slavite onoga, koji buri zapovieda; onoga, koji tmine razsvietljuje, i kojega milosrdje ide stazom za nas tajnom, nevidivom, neslućenom. Od njega nam samo njemu poznatim putem i u pravu horu dolazi pjesma utjehe u žalosti i okriepe u nemoći.“

II. Istina se nedopada.

„Dragi prijatelju,“ reče jednoč vrba bistromu potoku, sunčajući se u njem. „Ti si tako ljubezna, tako iskrena, da mi iz svog viernog krila odsievaš svaku i najmanju moju dražest.“

I počem blagi vjetrići njezinimi vitkimi grančicami zanijaše, privine se ona k potoku, te mu cjeluje njegovu bistru površinu.

Ljeto prodje pa i zima, te opet ljeto i zima, ljeto i zima, i vrba ostari. Na njezinih otrcanih granah visjaše samo ovdje ondje po koji listak.

„Kako si se čudno promienio,“ reče ona osorito potoku. „Njekoč sam gledala u tebi samo na svoju radost i veselje, i ti mi pokazivaše samo krasote i divote. A sad kad se k tebi prignijem, da se vedrine tvoje uživam, zadaješ mi samo tugu i žalost. Šta bo mi daješ da vidim? Nikakova liepa zelenila, nikakove prikladnosti ni ljepote, već samu nagrdu, golotu i nemoć. O zaista, strašno li si se promienio!“

„Luda vrbo,“ odvrati potok, „moja je mana, da istinu vazda sborim. Neima doduše sumnje, da se je promjena učinila, ali ne sa mnom; nu — ti nisi jedina, kojoj se istina nedopada.“

III. Netreba nas sviet.

Jednu burom skršenu granu odnesu valovi njekoga nabujanoga potoka.

„Gle samo, kako ja vodim ovu vodu,“ poviče ona obalama toga potoka.

„Gle, gle, kako ovaj potok za mnom leti,“ poviče opet.

Pećina jedna, koja se je nad potok nagibala, uhvati granu, skrši ju i zadrži uhvaćenu. Valovi potoka odlete svojim putem.

„Oho!“ povikne grana, „šta si me uhvatila; tko će sada vodi kazivati put, kojim joj je ići? Kako da teče bez mog upravljanje?“

„Za to pitaj obale,“ odvrati pećina.

A obale povikaše:

„O mnogi su već od obalah odkinuti, koji mišljahu, da oni potokom upravljaju. Nebrini se za vodu. Već je ona tebe zaboravila, kao i mnoge druge, koji su prije tebe dolazili, i kao što će takodjer zaboraviti i mnoge, koji će poslje tebe još doći.“ —

Србске народне пјесме.

Из сбирке Ђ. Рајковића.

II.

Хвалила се Алибеговица,
Да удаје ћеру и пасторку:
Ћеру даје Сењу бијеломy,
А пасторку у Латине мудре;
Ћери рухо од зелене свиле,
А пасторки од бијела платна.
Књигу пише Алибеговица,
Књигу пише Сењу бијеломy:
„Бора ј' теби, из Сења госпоја!
Је л' ти снаха ћудна и повољна?“
Одписује из Сења госпоја:
„Бора т' пријо Алибеговице!
Није м' снаха ћудна ни повољна,
Није м' доста руха донијела;
Како сам ју у мој двор довела,
Бјели су ми потамњели двори,
Од мог двора гости одбјегнуше.“
Књигу пише Алибеговица,
Књигу пише у Латине мудре:
„Бора ј' теби, Латинка госпоја!
Је л' ти снаха ћудна и повољна?“
Одписује Латинка госпоја!
„Бора т' пријо Алибеговице!
Јест ми снаха ћудна и повољна,
Јест ми доста руха донијела;
Како сам ју у мој двор довела,
Црни су ми побјелили двори,
У мом двору гости додијаше.“

Sitnice.

— Iz Zagreba. Družtvo „učiteljske Zadruge“ imalo je 19. rujna svoju glav. skupštinu, koja je u prkos kišnomu vremenu mnogobrojno posjećena bila. Iza običajnoga pozdrava po predsjedniku čitano je izviešće tajnikovo i blagajnikovo. U izviešću tajnikovu navedeno je u kratko djelovanje uprav. odbora od zadnje glav. skupštine, koje je i iz javnih listovah već poznato; a u blag. izviešću predstavljeno je novčano stanje družtva. Po njem

je imalo družtvo 73 utemeljiteljna, 155 redovitih i 332 podupirajuća člana; ukupni je imetak iznosio 8603 st, 38½ novč. (sad je već preko 9000 st.), a za buduću godinu ima na razpolaganje za podupiranje učitelj. siročadi 937 st. 65½ novč. — Skupština je trajala dva dana, te je medju ostalim zaključeno i ovo: Za buduću gl. skupštinu stavlja se na dnevni red velevažno pitanje: Kako i kojim načinom da ovo družtvo postane podupirajućim družtvom i za učitelj. udove? Svim utemeljiteljnu svotu položivšim članovom imaju se bezplatno slati knjige i ini spisi, što ih družtvo izdalo bude. Uprav. odbor ima potrebna učiniti, da se pravila družtva i na Dalmaciju protegnu. Pučki učitelji u Medjumurju, buduć u školskih stvarih na nadbiskupiju zagreb. spadaju, zatim svi privatni učitelju, bez razlike vjere i narodnosti u trojednoj kraljevini, imaju se po pravilih primati u družtvo. Svake godine imaju se 10. listopada držati u Zagrebu svečane zadušnice za sve umrvše utemeljiteljne, redovite i podupirajuče članove Zadruge, i taj dan ima se takodjer slaviti kao godišnjica ovoga družtva. Kod uprav. odbora ima se urediti jedna knjiga, u koju će se bilježiti uspomena svih umrvših članovah; a da se to uzmogne izvesti, dodati će se u naputak za pouzdanike, da imaju od svakog umrvšeg člana Zadruge kratak životopis poslati uprav. odboru. Izviešće tajnikovo i blagajnikovo, zapisnik gl. skupštine i imenik svih članovah ima se posebno tiskati i razaslati svim članovom. Visokomu meceni i najvelikodušnijemu podupiratelju Zadruge, preuzvišenomu biskupu djakovačkomu gosp. Jurju Strossmajeru ima se brzojavno izreći duboka zahvalnost. Počastne diplome imaju se podieliti za družtvo veoma zaslužnim gospodjam, i to presv. gji. Korneliji Kukuljevićevoj i svim odbornicam, gji. Antoniji Milčićevoj u Sisku, presv. gji. Kat. Špun-Strižićevoj u Požegi, gji. Bachovčevoj u Samoboru; zatim pogl. gosp. Ljudevitu Raizneru, vel. sudcu u Zagrebu; gosp. Ferdi Devidéu, tajniku trgovačke komore u Zagrebu i gosp. Jurju Klarića u Karlovcu. Osim tih važnijih zaključakah započela je gl. skupština i blagotvorno djelovanje, za koju je družtvo osnovano. Na molbu gosp. T. udove bivšeg u P. podučitelja, dano joj je premda pokojnik članom zadruge nebijaše, ipak iz obzira njezine skrajne nužde jedanput za svagda 50 stot.; za siročad pako ima upravljajući odbor nastojati, da se u kakovo odgojilište spremi, a za nju moliti vis. Namjestničtvo, da bi joj ono gledalo izhoditi stalnu podporu kod obćine. Nadalje je još zaključeno, da se udovi baš u vrieme gl. skupštine umrvšega redovitog člana Somogjija u ime pogrebnog troška dade 20 stot., a njegovima dvima sirotama svakojoj po 5 stot. mjesečno od 1 listopada računajuć. To je u kratko bilo djelovanje glav. skupštine učit. Zadruge. Njim je ona nadamo se pokazala, da je vriedna izvanredno krasnog odziva, kojim ju je narod počastio; i njim će nadamo se naše pučko učiteljstvo ponukano biti, da se revnije njoj pridružuje i za nju djeluje, nego li to za sada broj 155 slutiti daje. — Ujedno javljamo, da je nastojanje gospojinskoga odbora oko sabiranja predmetah za družtvenu lutriju upravo nenadanim urodilo uspjehom. Svega skupa sabrano je preko 700 predmetah, te će u tom pogledu ova lutrija biti i najobilnijom i najkrasnijom, što je do sada u Zagrebu ikada priredjivana. A tu su se opet kao obično izkazale svojim velikodušnim rodoljubjem gospodje i gospodjice zagrebačke, koje su same preko polovice sakupljenih predmetah darovale. Za njimi pako odmah idu naše vrle Siščanke, koje su razmierno takodjer toliko doprinele. Budi i jednim i drugim slava i dika pred narodom, a iskrena hvala i priznanje danas sutra od siročadi, koja će uživati plodove njihove milokrvnosti! Izigranje te loterije bit će 1. prosinca, i tko se želi sbilja krasnih sgoditakah dobaviti, neka se požuri što prije kupiti srećakah, koje samo po 20 novč. stoje.

Svršujući ovim brojem II. tečaj ovoga lista zahvaljujemo se od srca kako štovanim svojim predplatnikom, tako i svoj onoj gospodi, koja nas svojim perom pomagahu, te ih ujedno molimo, da nam i u buduće svoje blagonaklosti uskratili nebi. Naročito pako molimo naše starije književnike, ako za nje nije puka tlapnja: „Na mladjima sviet ostaje!“ neka bi nam pripomogli, da s III. tečajem i jedrije i krasnije duševne hrane uzmognemo pružati omladini, na kojoj će nam iza nas ostati i narod i domovina naša. A onu gospodu, koja su u kakvom predplatnom zaostatku za I. ili II. tečaj, molimo još, da bi nam što prije taj zaostatak poslali, i to tim više, počem naklada lista s III. tečajem na knjižaru Hartmánovu prelazi, te dakle svoje račune konačno zaključiti moramo.

Uredničtvo „Bosiljka.“

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.